આગ્રહ

તુમ સ્યાને મેરે સાથજી,
જિન રહો વિષે રસ લાગ ।
પાઉં પકડ કહે ઈન્દ્રાવતી,
ઉઠ ખડે રહો જાગ ।।

-(પ્રકાશ હિં, પ્ર.૧૭/ચો.૨૧).

અર્થ : હે મારા ધામના સુમન સુંદરસાથજી !

આપ બધા તો અત્યંત જ બુદ્ધિમાન, હોશિયાર તેમજ સમજદાર છો, સાંભળો, જુઓ અને વિચાર કરો ! પંચ વિષયના ઈન્દ્રિયજન્ય સ્વાદમાં જ લાગીને ન રહો. હું ઈન્દ્રાવતી આપ બધાના ચરણ પકડીને (પગે લાગીને) કહું છું કે અજ્ઞાનરૂપી નિદ્રામાંથી જ્ઞાન લઈને જાગો ! ઉઠો ! ! ઊભા થઈ જાવ ! ! ! કેમ કે હવે આપણી ઘેર જવાનો સમય થઈ ગયો છે.

- લેખક

પુનશ્ચ :-

❖ આત્મીય પ્રેમાગ્રહ ❖

સુખ લેને કો આયે હો, નહીં ભેજે સોવન કો ।
બિચાર દેખો હાદીય કી, બાની લે દિલમોં ।।

-(શ્રી ખુલાસા, પ્ર.૧૬/ચો.૭૯).

હે મારી પ્યારી ધામસ્થ આત્માઓ ! આપ લોકો નિજધામથી આ દુઃખરૂપી બ્રહ્માંડમાં કેમ આવ્યો છો ? અસત, જડ, દુઃખ અને સત, ચિદ્, આનંદનો તારતમ જ્ઞાનના માધ્યમથી સંતુલનાત્મક જ્ઞાનાર્જિત કરી (જ્ઞાન લઈને) તે જ્ઞાનના દ્વારા આત્મ-જાગૃતિ કરો કેમ કે આત્મ-જાગૃતિના અપૂર્વ, અવર્ણનીય સુખાનુભવ કરવા માટે જ આપ બધા શ્રી રાજજીથી વચનબદ્ધ થઈને આવ્યા છો. આપેલાં વચનને યાદ કરો.

શ્રી રાજજીએ આપ લોકોને આપેલાં વચનને બિલકુલ ભૂલીને કુંભકર્ણવત્ માયાવી નશામાં ચૂર થઈને સૂવા અથવા ભૂલવા માટે ખેલમાં મોકલ્યા નથી. જો તમે બધા ધામધણી સંબંધી આત્માઓમાંથી છો, તો પોતાના (આપણા) હાદી-સદ્ગુરુ નિજાનંદ શ્રી દેવચંદ્રજી અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી પ્રદત્ત ઉક્ત વાણીની ચોપાઈને કોમલ ચિત્તમાં ધારણ કરો અને નિશ્ચિંત થઈને શીઘ્રાતિશીઘ્ર નિર્ણય કરી લ્યો કે આપ લોકો ધામથી સંસારમાં કેમ આવ્યા છો તથા શ્રી રાજજીએ કેમ મોકલ્યા છે ? ખેલમાં આવીને શું કરવું હતું ? વિચાર-વિવેક કરીને જુઓ ! શું આપ બધા આપેલાં વચનાનુસાર ચાલી રહ્યા છો ?

હે આત્માઓ !

ચરણ પકડીને કહે યશવંતી,

ઉઠો ! ઊભા રહો જાગી.

-પ્રણામ.

અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મને નમઃ
(શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ-શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાય)

સ્વામી શ્રી લાલદાસજી મહારાજ પ્રણિત વીતક સાહેબના

***

શ્રી ૧૦૮ શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ કૃત

પ્રશ્ન-ઉત્તર

(પૂર્વાંશ - પ્રથમ ખંડ)

લેખક-

''પ્રાણનાથ સાહિત્ય ભાસ્કર''-સન્માનથી વિભૂષિત

પરમપૂજ્ય ''વાણી આચાર્ય''

શ્રી ૧૦૮ શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ

સંરક્ષક - શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્ર ચે. ટ્રસ્ટ

બોરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૯૨.

પ્રકાશક -

૧. હિન્દી - શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્રના સંસ્થાપક,
''પ્રાણનાથ સાહિત્ય ભાસ્કર''-સન્માનથી વિભૂષિત
પરમપૂજ્ય ''વાણી આચાર્ય''
શ્રી ૧૦૮ શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ
બોરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૯૨.

૨. ગુજરાતી - જ્ઞાન કેન્દ્ર -
શ્રી પ્રાણનાથ મહિલા મંડળ (રજિ.),
બોરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૯૨.

પુસ્તક પ્રાપ્તિ સ્થાન

૧. **શ્રી ૧૦૮ પ્રાણનાથજી મંદિર**
શ્રી ૫ પદ્માવતીપુરી ધામ (મુક્તિપીઠ), પન્ના,
મધ્ય પ્રદેશ–૪૮૮૦૦૧. સંપર્ક:૦૭૭૩૨-૨૫૨૦૪૬

૨. **શ્રી ૫ મહામંગલપુરી ધામ**
શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી મોટા મંદિર,
સૈયદવાડા, સૂરત -૩. સંપર્ક: ૦૨૬૧-૨૪૨૪૯૮૬

૩. **શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી મૂલ મિલાવા માનવ મંદિર**
વેડ રોડ, સૂરત. સંપર્ક:૦૨૬૧-૨૫૧૨૭૨૨

૪. **શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્ર ચે. ટ્રસ્ટ**
૩, સુંદરધામ, જાંમલી ગલી, બોરીવલી (વે.),
મુંબઈ-૪૦૦ ૦૯૨. સંપર્ક : ૦૨૨-૨૮૯૯ ૮૭૫૮

૫. **શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી મંદિર**
દિલ્લી બજાર, કાઠમાંડુ (નેપાલ).
સંપર્ક : ૦૦૯૭૭-૯૮૪૧૨૩૧૦૩૫

૬. **શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી મંદિર**
સેવક રોડ, સિલિગુડી, (પશ્ચિમ બંગાલ).
સંપર્ક : ૦૩૫૩-૨૬૪૨૭૨૮

૭. **શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી સાધનાલય ચે. ટ્રસ્ટ**
શ્રી પ્રાણનાથ વાણી પ્રશિક્ષણ કેન્દ્ર,
પોસ્ટ - ગડઊમરિયા, ધરમપુર, દર્રામુરા,
રાયગઢ, છત્તીસગઢ - ૪૯૬૦૦૧.
સંપર્ક : ૦૯૯૦૭ ૪૪૨ ૪૪૨

❖ વિષય સૂચી ❖

ક્રમ સંખ્યા	પ્રકરણોના નામ	પૃષ્ઠ સંખ્યા
૧.	અનુભૂમિકા	૧
૨.	સ્વલીલા અનુશીલન	૧૧
૩.	મૂલપાઠ - અથ શાસ્ત્રની સાક્ષી	૨૨
૪.	મહાકારણ	૩૪
૫.	કચ્છમાં ખોજ	૭૪
૬.	શ્રી દેવચંદ્ર સ્વરૂપની પહેચાન	૯૪
૭.	નવતનપુરી લીલા	૧૦૮
૮.	તારતમ પ્રકાશ	૧૨૪
૯.	સંક્ષિપ્ત જીવન વૃત્ત	૧૪૨
૧૦.	અંતર્ધાન એવં બલિદાન	૧૪૮
૧૧.	મોમિનોની કુરબાની	૧૫૨
૧૨.	શ્રી દેવચંદ્રજીનો પરિવાર પ્રસંગ	૧૫૮
૧૩.	સુંદરસાથ આગમન	૧૬૦
૧૪.	કુરાન પુરાણની સાક્ષી	૧૬૪
૧૫.	બંને સ્વરૂપોનું મિલન	૧૭૦
૧૬.	કસોટી	૧૯૮

૧૭.	અરબ યાત્રા	૨૧૬
૧૮.	સદ્‌ગુરુ અંતર્ધાન લીલા	૨૪૬
૧૯.	તારતમ વાણી અવતરણ	૨૫૮
૨૦.	સુંદરસાથ પ્રબોધ	૨૮૪
૨૧.	ત્રણ સૃષ્ટિ	૩૧૦
૨૨.	કબ લોં કાંસા કૂટેગા	૩૧૬
૨૩.	જાતિ સ્મરણ બોધ	૩૩૦
૨૪.	બ્રહ્મમુનિઓની રક્ષા	૩૪૦
૨૫.	ઠઠ્ઠાનગર વૃત્તાંત	૩૫૬
૨૬.	ચિંતામણી બોધ	૩૭૨
૨૭.	લાલદાસ મિલાપ	૩૮૬
૨૮.	મસકત બંદર	૩૯૬
૨૯.	અબાસી બંદર વૃત્તાંત	૪૧૨
૩૦.	નલિયાની તરફ	૪૪૦
૩૧.	નિષ્કાસિત ધારાનું પ્રત્યાગમન	૪૪૮
૩૨.	નાદ અને બિંદુમાં ભેદ	૪૭૨
૩૩.	સૂરત આગમન	૪૮૪

પૂર્વાંશ-પ્રથમ ખંડ સમાપ્ત.

❖ અનુભૂમિકા ❖

અહો ! .... શ્રી નિજધામસ્થ સુમન સુંદરસાથજી !

આ સંસારરૂપી સાગર અતિ નિરસ, ધોકાદાર, છળકપટથી ભરેલો ફરી અવિશ્વાસનીય, નિર્દયી, દુસ્તરાતિદુસ્તર તેમજ વિભિન્ન અનર્થમય ગુણયુક્ત છે. એવા આ પાણીના પરપોટા સદૃશ ક્ષણિક જીવનની અંતિમ ઘટિકા ગણવાની અવધિકાલમાં પણ મને આજે ફરીથી લોકાભ્યુદય ગહન વિષયાત્મક સ્વ-સમાજ સેવાનો અતિ સોહામણો અવસર પ્રાપ્ત થયો છે. ફળસ્વરૂપ મારું દિમાગ સાતમા આસમાનમાં હોવું (બહુ ઘમંડ કરવું) એ કોઈ અસ્વાભાવિક વાત નથી. પરંતુ આ જાગણીના બ્રહ્માંડમાં મારા જેવા અશક્ત શારીરિક અવસ્થાવાળા વ્યક્તિ પર ધામધણી શ્રી રાજજી દ્વારા આવી અહોભાગ્યમય સુઅવસરની પ્રેરણાયુક્ત અસીમાતિઅસીમ અનુકંપા-દયા થવી, એ તો હકીકતમાં મારા દીનૈકબન્ધો પરમપૂજ્ય ધામધણી સ્વરૂપ ગુરુપ્રવર બાબાજી શ્રી લક્ષ્મીદાસજી મહારાજ, નવતનપુરી (જામનગર) ની આત્મીય પ્રેરણા, અપાર દયા-કૃપા સિવાય અકાટ્યરૂપે અસંભવ છે.

અતઃ તેમની હૃદયસ્થ આત્મીય પ્રેરણા, અસીમ દયા-કૃપાના પ્રતિફળ જે કાર્ય આગળ થઈ રહ્યું છે, તે બધી પ્રતિક્રિયાઓ પ્રત્યે હું મારા ધામધણી સ્વરૂપ શ્રી ગુરુદેવના ચરણોમાં શીશ નમાવું છું અને હું પોતાને આજીવન તેમનો ઋણી માનતો રહીશ. ઉપર્યુક્ત પ્રકારની અસીમ, અપાર દયા-કરુણા અથવા એમ કહી શકાય કે તેમની અદૃશ્ય હાર્દિક અનુકંપાના કારણે જ મેં ૭૬ વરસની ઉંમરમાં પોતાના અંતિમ સમયમાં પણ દેહત્યાગ કરવાનું છોડીને રહી સહી તેમજ થોડી ઘણી બચેલી હિંમત અને તાકાત ભેગી કરીને પોતાના સમાજની સેવાર્થે ફૂંકથી પહાડ ઉડાવવા (થોડી શક્તિથી મોટું કામ કરવાનો ઉદ્યોગ કરવા) જેવું કામ અર્થાત્ સ્વામી શ્રી લાલદાસજી મહારાજ કૃત મૂલ વીતક સાહેબને પ્રશ્ન-ઉત્તરના રૂપમાં પ્રકાશિત કરીને સમાજની સામે રાખવા જઈ રહ્યો છું.

આજથી પહેલાં આપણા શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ-નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં લગભગ ૨૫-૩૦ વીતકોની રચના થઈ ગઈ છે. તેમાંથી સ્વામી શ્રી લાલદાસકૃત વીતક

સાહેબ ઉક્ત બધા વીતકોની આધારભૂત તેમજ મૂલ વીતક સાહેબ છે. શ્રી નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં જેવી રીતે શ્રી પ્રાણનાથજીના પછી શ્રી લાલદાસજીનું સ્થાન છે, તેવી જ રીતે પ્રણામી સાહિત્યમાં ઉપાસ્ય ગ્રંથ ''શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ-શ્રી તારતમ સાગર'' ના પછી ''સ્વામી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ'' નું સ્થાન છે. એટલા માટે અન્ય વીતકોમાં સ્વામી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ સર્વાધિક પ્રાચીન, પૂજ્ય અને વિશ્વાસપાત્ર છે તથા પ્રણામી સમાજમાં એને પ્રથમ દર્જાની માન્યતા પ્રાપ્ત છે.

આદિકાળથી પ્રચલિત ઉક્ત વીતક સાહેબમાં કુલ ૭૩ પ્રકરણ અને ૪૩૭૭ ચોપાઈઓ છે. એ જ વીતક ગ્રંથના પ્રશ્ન-ઉત્તરના રૂપમાં પ્રકાશિત પ્રસ્તુત ગ્રંથ આપ લોકોની સમક્ષ ઉપસ્થિત છે, જેમાં કુલ ૫૪૭૭ પ્રશ્ન-ઉત્તર છે. ઉપરના ૫૪૭૭ પ્રશ્ન-ઉત્તરને ત્રણ ખંડોમાં વિભક્ત કરવામાં આવ્યા છે. જેમ કે -

૧. પ્રથમ ખંડમાં પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા ૧૨૫૦ સુધી રહેશે અને વીતકની મજલ શરૂઆતથી લઈને સૂરતની વીતક સુધી આવશે.

૨. દ્વિતીય ખંડમાં પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા ૨૦૧૬ સુધી હશે. પુનઃ મજલ સૂરતથી લઈને ઉદયપુરની વીતક સુધી આવશે.

૩. તૃતીય ખંડમાં પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા ૨૨૧૧ સુધી હશે. પુનઃ મજલ મંદસોરથી લઈને અષ્ટપ્રહરની સેવા સુધી અર્થાત્ વીતક પૂરું થાય ત્યાં સુધી રહેશે. અતઃ ટૂંકાણમાં -

ક. પ્રથમ ભાગમાં પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા ૧૨૫૦ હશે.

ખ. દ્વિતીય ભાગમાં પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા ૨૦૧૬ હશે.

ગ. તૃતીય ભાગમાં પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા ૨૨૧૧ હશે.

અતઃ ત્રણેય ખંડોના મળીને પ્રશ્ન-ઉત્તરની કુલ સંખ્યા (૧૨૫૦+૨૦૧૬ +૨૨૧૧=૫૪૭૭) પાંચ હજાર ચારસો સિત્યોતેર થશે.

ઉપરોક્ત સ્વામી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં મુખ્યતઃ ત્રણ સ્વરૂપની વીતક આવે છે. એમાંથી કોણ-કોણ સ્વરૂપ કયા-કયા કાર્ય હેતુ આવ્યા અને તે કઈ

રીતે આ દુ:ખદાયી સંસારરૂપી સાગરની વચ્ચે આવેલાં નિજધામસ્થ સમાજની સાથે-સાથે સંસારની સર્વાત્માઓને સબ ધાન બાઇસ પસેરીના (સારા-ખરાબને સરખા સમજવા) દર્જામાં રાખીને (તથા ત્રણેય સૃષ્ટિઓની આત્માઓને સમદૃષ્ટિથી જોઈને) વાઘના મોઢામાં હાથ નાંખવા (સાહસનું કામ કરવા) જેવું કાર્ય સંપન્ન કરી ગયા ?

વર્તમાન કલિકાલ ગુણ ગ્રસ્ત (પ્રભાવિત) નિજાનંદી-પ્રણામી પ્રચારકોને શ્રીમન્નિજાનંદ-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ સિદ્ધાંત અન્તર્ગત આ માન્યતાને ધ્યાનમાં લઈને ચાલવું જરૂરી અને અનિવાર્ય જોવામાં આવી રહ્યું છે. કેમ કે અમારો ધર્મ સિદ્ધાંત ટકસાલી (પ્રામાણિક) વાત કરવાવાળા પ્રચારકોને માન્યતા આપે છે, ન કે બકવાદી તેમજ ધર્મના દાણા બગાડવાવાળા નામધારી પ્રચારકોને ! અતઃ શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં સ્થિત ''ત્રણ સ્વરૂપોની વીતક'' વિષયને નિમ્ન પ્રકારથી સમજવાથી ટટ્ટીની આડમાં શિકાર કરવા (ધૂર્તતાથી છૂપાઈને કાર્ય સાધવા) ના પ્રતિફલરૂપી પાપ-અપરાધથી બચી શકે છે. જેમ કે -

૧) ''પીઉ પાંચ બેર હમ વાસ્તે, સાગર મેં ડારયા આપ''

-(શ્રી પ્રકાશ હિન્દી, પ્ર.૧૭/ચો.૯).

પીઉ (મૂલમિલાવાવાળા ધણીજીનો જોશ) વ્રજમાં, રાસમાં અને જાગણીના બ્રહ્માંડના ત્રણ સ્વરૂપના રૂપમાં બ્રહ્માત્માઓને ખેલ બતાવવાના આશય પાંચ વાર પંચભૌતિક શરીર ધારણ કરી સંસારમાં આવ્યા. મૂલમિલાવાવાળા શ્રી રાજજીએ એ બ્રહ્માંડના કાર્ય-કલાપના મુદ્દાર (જવાબદારી) પણ એ ત્રણ મર્દ સ્વરૂપોની ઉપર જ સોંપ્યું છે. જેમ કે -

''મરદ તીનોં પર હૈ મુદ્દાર''

પુનશ્ચ-

૨) ''એ તીનોં સૂરત હૈં એક, સો રસૂલ તીનોં સરૂપ બિસેક''

-(શ્રી બડા કયામતનામા, પ્ર.૧૨/ચો.૨).

અતઃ ત્રણેય સ્વરૂપ-બસરી, મલકી અને હકીમાંથી બસરી સ્વરૂપ **''રાસ ખેલકે આયે બરારબ સ્યામ''** અર્થાત્ બરારબ અરબવાળા તૃતીય શ્યામ સ્વરૂપ મહંમદ સાહેબ છે. પુનઃ મલકી-સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને હકી સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજ અર્થાત્ મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી છે. યસર્થ હે મારા આત્મીય બંધુઓ, ધામસ્થ દોસ્ત અથવા નિજાનંદી-પ્રણામી પ્રચારકો ! પોતાના દિમાગને થોડી-ઘણી કસરત કરાવશોજી. આપ લોકો વ્યર્થમાં આકાશમાં છેદ કરવા (બહુ ચાલાકી બતાવવા) જેવી હિંમત કેમ કરવા લાગ્યા છો ? તે પણ શ્રી સદ્ગુરુ અને મહામતિ સ્વરૂપોની વિરુદ્ધ (ખિલાફ) ? વાહ રે વાહ ! મારા મિત્ર બંધુઓ ! ! તારતમ વાણીના ઈલમી (જ્ઞાની) કહેવડાવીને આવું ? પોત-પોતાની આંખોથી નિહાળીને નિમ્નોક્ત પ્રમાણ જોઈ લો ને !

૩) **બસરી મલકી ઔર હકી, એ તીનોં કે જુદે ખિતાબ ।**
એક ફુરમાન લ્યાઈ દૂસરી કુંજી, તીસરી ખોલે કિતાબ ।।

-(શ્રી છોટા કયામતનામા, પ્ર.૧/ચો.૮).

શ્રી શ્યામાજીના ત્રણેય સ્વરૂપો-બસરી, મલકી અને હકીને અલગ-અલગ પ્રકારની શોભા (ઉપાધિઓ-પદવીઓ) પ્રાપ્ત થઈ છે. અતઃ કોનાથી પ્રાપ્ત થઈ ? મૂલમિલાવાવાળા શ્રી રાજજીથી. તેમાંથી એક પરમાત્મા (શ્રી રાજજી) નો સંદેશ લઈને આવ્યા, બીજાએ તારતમ જ્ઞાનરૂપી કુંજી પ્રદાન કરી, તો ત્રીજાએ બધા ધર્મગ્રંથોના ગૂઢ રહસ્યોને સ્પષ્ટ કર્યા.

અતઃ ઉક્ત ત્રણેય મર્દ સ્વરૂપો-બસરી-મહંમદ સાહેબ, મલકી-શ્રી સદ્ગુરુ દેવચંદ્રજી અને હકી - શ્રી મેહરાજ (મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી) ને આ જાગણીના બ્રહ્માંડમાં કયા-કયા કાર્યોનો શ્રેય અને ખિતાબ મળ્યો ? અતઃ બસરી સ્વરૂપને લા, ઈલ્લાહ અર્થાત્ ક્ષર, અક્ષરથી પરે ઈલિલ્લાહ-અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ ખુદાના અરસરૂપી લક્ષ્યને સંસારમાં અવતરિત કરવાનો તથા ત્યાંના લોકોને સરિયત માર્ગ પર ચલાવીને ઇન્સાનિયતની મર્યાદાનું પાલન કરાવવાનો, પુનઃ બ્રહ્મ તેમજ

બ્રહ્માત્માઓને બીજીવાર સ્વપ્નિક જગત-ખેલમાં આવવા વિષયની સાક્ષી રાખવાનો ખિતાબ અથવા શ્રેય મળ્યો. મલકી સ્વરૂપ-સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને હકીકત-વાસ્તવિકતા અથવા વાસ્તવિક બ્રહ્મને ઈંગિત કરવાવાળો બ્રહ્મ મંત્ર-તારતમ જ્ઞાન ખેલમાં અવતરિત કરી તે બ્રહ્મજ્ઞાનાધાર પ્રથમ સ્વરૂપ દ્વારા આપેલાં લક્ષ્યમાં પહોંચાડવાનો, પ્રેમ-સેવારૂપી ભક્તિ માર્ગ જાહેર કરવાનો ખિતાબ-શ્રેય મળ્યો. પુનઃ હકી સ્વરૂપ-મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીને વિજ્ઞાન દર્જાના તારતમ-મારફતી જ્ઞાનના માધ્યમથી સૃષ્ટિના સર્વ ધર્મગ્રંથોના ગુહ્ય-ગોપ્ય અથવા સાંકેતિક બાતુની ભેદોને ખુલસ્ત કરી ત્રણેય સૃષ્ટિઓને એક અદ્વૈત બ્રહ્મના ચરણોમાં દૃઢ વિશ્વાસ અપાવીને માયાવી ભૂમિકાથી પરે બેહદ સ્થિત અક્ષર-અક્ષરાતીત બ્રહ્મના ચરણ તલે સચ્ચિદાનંદમય ભૂમિકામાં પહોંચાડવા અથવા અખંડ મુક્તિસ્થાનમાં અખંડ કરવાનો ખિતાબ-શ્રેય પ્રાપ્ત થયો. એટલું જ નહિ, જડ-ચેતનની મુક્તિનું વિધાન (નિયમ) જાહેર કરવાનો ખિતાબ અથવા શ્રેય પણ તેમને જ આપવામાં આવ્યો. અતઃ ઉક્ત ત્રણેય સ્વરૂપોને ઉપરોક્ત ભિન્ન-ભિન્ન કાર્યોને ખિતાબ-શ્રેય આપ્યો, તો કોણે ? સ્વયં મૂલમિલાવાવાળા અદ્વૈત બ્રહ્મ શ્રી રાજજીએ ! આ પ્રકારની ગુહ્ય વાસ્તવિકતાને સમજ્યા વગર શ્રી રાજજીના આદેશના વિરુદ્ધ આત્મઘાતરૂપી પ્રચાર-પ્રસાર કરીને મારા નિજાનંદી-પ્રણામી પ્રચારક બંધુ ધર્મસ્થાન તેમજ ધર્મ સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ જીવન યાપન કરી (ગુજારવું-પસાર કરવું) અંતમાં ક્યાં પ્રસ્થાન (પ્રયાણ) કરવા માટે કમર બાંધી રહ્યા છે ? હે મારા મિત્રગણો ! આકાશપાતાળ એક (ખૂબ જ શોધખોળ) કરીને પણ જઘન્ય અપરાધરૂપી કાર્યમાં કેમ પ્રવૃત્ત (ક્રિયાશીલ) થાવ છો ? તેથી આપ પ્રચારકોને વિનયપૂર્વક કહું છું કે કૃપયા ધર્મ સિદ્ધાંત દ્રોહી સાબિત થવાથી પહેલાં જ પોત-પોતાની આંખોમાં તારતમરૂપી ચશ્મા પહેરીને નિમ્નોક્ત ચોપાઈ પ્રમાણના રૂપમાં જોઈ લ્યો ને ! જેમ કે -

૪) **બસરી મલકી ઔર હકી, એ તીનોં એક સૂરત ।**
એ તીનોં મહંમદકી, બીચ અરસ વાહેદત ।।

-(શ્રી મારફત સાગર, પ્ર.૧૪/ચો.૮૫).

અરે મારા આત્મીય બંધુઓ! અથવા વર્તમાન તારતમ જ્ઞાનના નામધારી નિજાનંદી ઈલમીઓ!! **'બસરી મલકી ઔર હકી, એ તીનોં એક સૂરત'** કહ્યું, અતઃ કોની એક સૂરત? પુનઃ અરસ વાહેદત્તના મહંમદ કોણ છે? તેથી તેમની ત્રણ સૂરતો (સ્વરૂપો) ને અલગ કરવાવાળા સિદ્ધાંતદ્રોહી શું વાણી-વીતકના દુશ્મન તથા શ્રી રાજજીના જ દ્રોહી નહિ થશે? અહો મારા ધામસ્થ આત્માધાર સંબંધી નિજાનંદી પ્રણામી ધર્મ પ્રચારકો! બિચારા સમાજ જેમ તે સમય નિજાનંદાચાર્ય શ્રી સદ્‌ગુરુ અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીના આશ્રય પર નિર્ભર હતા, તેમ જ આજનો સમાજ આપ લોકો પર આશ્રિત તથા નિર્ભર છે. અતઃ શું આપ વર્તમાન સમાજને તે બંને સિદ્ધાંત પ્રદત્ત (આપવાવાળા) મહાપુરુષોના સિદ્ધાંતથી વિમુખ બનાવીને ધુંધુકારી-પરીક્ષિત માર્ગ પર જબરજસ્તી ઘસેટીને દોડાવવાથી મૂલમિલાવાવાળા શ્રી રાજજી સ્વરૂપની નજરમાં એક કર્તવ્યપરાયણ સાચા ધર્મ પ્રચારક સાબિત થઈ શકશો? અતઃ નિમ્નોક્ત ચોપાઈ પણ જોઈ લ્યો. જેમ કે -

૫) **રસૂલ રૂહ અલ્લા ઔર ઈમામ, એ તીનોં એક કહે અલ્લા કલામ।**
બસરી મલકી ઔર હકી, તીનોં તરફ સાહેબકે સાકી ।।

- (શ્રી બડા કયામતનામા, પ્ર.૫/ચો. ૩૭).

રસૂલ-મહંમદ સાહેબ, રૂહઅલ્લાહ - સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને ઈમામ - મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી - એ ત્રણેય મૂલમાં એક જ સ્વરૂપ છે. આ વાતની સાક્ષી અલ્લાહ કલામ - શ્રી મુખવાણી છે. ઉક્ત ત્રણેય બસરી, મલકી અને હકી સ્વરૂપ છે. જાગણીના બ્રહ્માંડમાં એ ત્રણેય સ્વરૂપ જ અક્ષરાતીત બ્રહ્મ - શ્રી રાજજીના પ્રેમરૂપી અમૃતને તારતમ જ્ઞાનના માધ્યમથી ત્રણેય સૃષ્ટિઓને પીવડાવવાવાળા છે અને પીવડાવી રહ્યા છે.

અરે મારા પ્રિયાત્માઓમાં પણ અગ્રગણ્ય નિજાનંદી - પ્રણામી ધર્મ પ્રચારકો! હાય રે હાય!! શ્રી રાજજીનો હુકમ - આદેશના સ્વરૂપયુક્ત શ્રી શ્યામાજીનો અંગ-ભંગ કરવો અને પોતાના જ સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ સમાજદ્રોહી બનીને ધામમાં

મુખ બતાડવાનો દાવો પણ કરવો ? વાહ રે વાહ !! ''હમ તુમ એક વતન કે'' છે, એટલા માટે સવિનય હાથ જોડું છું કે પોતાની આત્માના ઉદ્ધાર માટે શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબના અષ્ટપ્રહરના મંગલાચરણની ચોપાઈ નં. ૧૯ ને સારી રીતે નિહાળીને જુઓ જરા ! કેમ કે આપ લોકો વાણી-વીતકને માનવા અને સદ્‌ગુરુ તથા મહામતિને જાણવાવાળા કહેવડાવો તો છો, પરંતુ કોના આધાર પર માનો તથા જાણો છો, એ પણ વિચારણીય છે ન ? અતઃ

૬) બસરી મલકી ઔર હકી, એ હુકમ તીન સૂરત ।
તિન દઈ હૈયાતી દુની કો, કરી સૈયન વાસ્તે સરત ।।

બસરી - મહંમદ સાહેબ, મલકી - શ્રી દેવચંદ્રજી તથા હકી - શ્રી મેહરાજ ઠાકુર (મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી), એ ત્રણેય પરબ્રહ્મ શ્રી રાજજીના આદેશના સ્વરૂપ છે. એ સ્વરૂપોએ સંસારના લોકોને અખંડ મુક્તિ પ્રદાન કરી. એમાંથી હુકમના સ્વરૂપે બ્રહ્માત્માઓના સંસારમાં પ્રગટ થવાની ભવિષ્યવાણી કરી હતી.

અતઃ વર્તમાન અગ્રગણ્ય તારતમ જ્ઞાનના નિજાનંદી - પ્રણામી ધર્મ પ્રચારકો ! હું એટલા માટે આપ લોકોને સચેત કરી રહ્યો છું કે કઈ આપ લોકો જે થાળીમાં ખાઈ રહ્યા છે, તેમાં જ છેદન (ઉપકારનો બદલો અપકારથી) તો કરી રહ્યા નથી ને ? વર્તમાન સમાજના કર્ણધાર વિશિષ્ટ ધુરંધર બ્રહ્મજ્ઞાનજ્ઞ - તારતમ જ્ઞાનજ્ઞ મારા આત્મીય દોસ્તો ! હું તો આપ લોકોના ચલન વ્યવહાર, ધર્મ પ્રચાર-પ્રસારને જોઈ-સાંભળીને ચક્કરમાં પડેલો છું. યસર્થ આપ જેવાઓની સમક્ષ પ્રશ્ન કરી રહ્યો છું. હું પોતાની ધૃષ્ટતા (ઉદ્ધતાઈ) ના માટે ક્ષમા પ્રાર્થી છું. કિંતુ હે ધુરંધર અથવા વિશિષ્ટ વિદ્વાનો ! હું શ્રી મારફત સાગર પ્ર. ૧૩ ની ચો. ૧૨ થી ડરું છું, જ્યાં કહ્યું છે કે **''તો કહ્યા જલના યાકો હોએ''** પરબ્રહ્મ સંબંધી બ્રહ્માત્માઓનો દાવો લેવાવાળા એ બધા જીવોને તેમનો દાવો લેવા માત્રથી અથવા આ જઘન્ય અપરાધના કારણે નરકની અગ્નિમાં બળવું પડશે, તો સિદ્ધાંતદ્રોહી, શ્રી રાજજી-દ્રોહીઓની કેવી ગતિ થશે ?

પુનઃ શ્રી બડા કયામતનામા ગ્રંથના પ્ર. ૮ ની ચો. ૪૦ ને જોઈને આપ પ્રચારકોના પ્રતિ દયા-ભાવ પણ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યાં કહ્યું છે કે -

જો સકે ના સાંચ કર, સો જલે દોજખ માહેં કાફર ।
ભિસ્ત દોજખી દૂરથેં દેખેં, ત્યોં ત્યોં જલેં આપ વિસેખેં ।।

જે લોકો અંતિમ સમયમાં અવતરિત પરમાત્મા સ્વરૂપ શ્રી પ્રાણનાથજીના સિદ્ધાંતને માનતા નથી, તે નાસ્તિક સિદ્ધાંતદ્રોહી લોકો નરકની આગમાં બળે છે. મુક્તિસ્થળોમાં રહેવાવાળી મુક્તાત્માઓના સુખોને દૂરથી જોઈને તે સિદ્ધાંતદ્રોહી અને અધિકાધિકરૂપથી નરકાગ્નિમાં સંતપ્ત (તપ્ત-દુઃખી પીડિત) થતાં રહે છે.

અતઃ મને દુઃખ થઈ રહ્યું છે કેમ કે જીવનભરના શુભાશુભ કર્મનું ફળ, તો ધર્મ સિદ્ધાંત આપવાવાળા સ્વરૂપના હાથમાં જ છે ને ! ઉક્ત ચોપાઈના આધાર પર અહીંયા એક જમાત નિજાનંદ સિદ્ધાંત અમે રહ્યા. અંતતઃ અમારામાંથી કોઈ ધામમાં, તો કોઈ નરકમાં હશે, તો ? જ્યારે એક બીજામાં પરસ્પર ચાર આંખ થશે, ત્યારે નરકવાળા કેવા નરકાગ્નિની વધતી ગરમી-તાપ સહન કરી શકશે તથા ધામ (ભિસ્ત) વાળા તેમની ગતિવિધિને જોઈને કેવી રીતે પોતાની જાતને સંભાળી શકશે ?

યસર્થ **''એક મિલાય ખોલ દીજિએ, એ વસ્તુ પાવે તબ''** ના અનુસાર ઉક્ત બધી ચોપાઈઓનું મિલાન કરીને અત્યારે એ જ વખતે સતર્ક થઈ જવામાં જ તમારા બધાનું કલ્યાણ જોઈને જ હું અરજ કરી રહ્યો છું. જુઓ તો પણ મારા માટે નહીં, બલ્કે પોત-પોતાની આત્મા માટે જ જોવાનું કષ્ટ કરો. અત્યારે અહીંયા માત્ર છ પ્રમાણ આપેલાં છે, જરૂર પડવાથી તો અગણિત વધારે કઈઓ પ્રમાણ આપી શકાય છે. કિંતુ આશા કરું છું કે ઉક્ત પ્રમાણ દ્વારા જ પોતાની આત્માનું કલ્યાણ કરવાની તરફ અગ્રેસર થશો તેમજ મારે પુનઃ કષ્ટ ઉઠાવવું પડશે નહિ.

લક્ષ્યબોધ કરાવવાવાળા ઉક્ત આત્મીય જ્ઞાન નિજધામમાં રહેવાવાળા આત્માઓના જીવનમાં અત્યાધિક ઉપયોગી સાબિત થશે. અતઃ ઉક્ત ત્રણેય

સ્વરૂપોની જીવનયાત્રા વિષયનું જ્ઞાન બ્રહ્માત્માઓ માટે જીવન યાપન (પસાર) માં અવર્ણનીય રૂપે ફળદાયક સિદ્ધ થશે, આ વાતમાં કિંચિત માત્ર (જરાય) પણ શંકાની ઉન્માદ (ગુંજાઈશ) નથી કેમ કે એ સ્વરૂપોએ આત્માના તરણ-તારણ માટે સાધકને જે-જે વિષય-વસ્તુઓને હૃદયાંગમ કરવું જરૂરી હોય છે, તેને સમાજની સામે શરીરમાંથી કાળજું કાઢીને મૂકવા બરાબર સમર્પિત કરી દીધું છે. અતઃ ઉક્ત વાતોને હૃદયાંગમ કરી સૃષ્ટિની સર્વાત્માઓ પોતાની આત્માને એકના ત્રણ ગણા બનાવવાની (અનુચિત લાભ ઉઠાવવાની) દોડમાંથી ઉગારી શકે છે અને નિઃશંક બનીને લક્ષ્યમાં પહોંચી શકે છે.

એ ત્રણ મહાનાતિમહાન પુરુષોના વાસ્તવિક લક્ષ્યબોધ જ્ઞાનનું અનુકરણ કરી નિજધામસ્થ તે આત્માઓને, જે સંસાર સાગર (ભવ સાગર) માં ભૂલેલી-ભટકતી, મારી-મારી ફરી રહી છે, અવશ્યમેવ જ પોતાના ધણીના પગલાં પર ડગ ધરીને (કદમો પર કદમ રાખીને) ચાલવાનું પ્રેમમય આહ્‌વાન પ્રાપ્ત થશે અને 'યથા નામ તથા ગુણઃ' ચરિતાર્થ કરવામાં તે અવશ્યમેવ ફતેહમંદ થઈ શકશે. જેમ કે -

ચલના હાદી કે પીછલ, રખના કદમ પર કદમ ।
આદમી ચલે ન ચાલ રૂહ કી, ઈત દુની માર ન સકે દમ ।।

-(સિનગાર - પ્ર. ૨૩/ચો. ૬૨).

ઉક્ત સ્વામી શ્રી લાલદાસકૃત વીતક સાહેબને અમારા નિજાનંદી શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી સમાજમાં સ્વયં સાધ્ય સ્વરૂપ અમારા ઈષ્ટ દ્વારા જ કથિત (વર્ણવેલી, કહેલી) રચનાનો દરજ્જો તેમજ મહત્ત્વ પ્રાપ્ત છે. એટલા માટે ઉક્ત વીતક સાહેબના પ્રત્યેક પ્રકરણના અંતમાં મહામતિજીની છાપ જોવામાં આવે છે. અતઃ જે રીતે નિષ્કલંક બુદ્ધાવતાર મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી દ્વારા પ્રદત્ત શ્રી મુખવાણી - શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ અને સ્વામી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ તેમના તત્કાલીન સમાજ માટે ન હતી, કેમ કે તે સ્વયં શ્રી મુખવાણીમાં કહે છે, **''ચરને હેં સો તો આએ સહી, પર પિછલે કારન એ બાની કહી''** - (શ્રી પ્રકાશ હિન્દી - પ્ર. ૩૪/ચો. ૨૦), તે રીતે મારા

કાલબૂત (બીબું-પૂતળા) દ્વારા થઈ રહેલું આ પ્રકાશન કાર્ય મારા સમકાલીન વર્તમાન માત્ર જુબાન ચલાવી રહેવાવાળા સમાજ માટે હરગિજ (કદી પણ-જરા પણ) નથી કેમ કે એ લોકો તો આદુ ખાઈને (સત્તૂ બાંધકર) મારો કેડો (બૂરી રીતે પરેશાન) કરવાનું છોડતાં નથી.

તથાપિ (તો પણ) સમાજ ભલે જૂતા (બૂટ) ની ધાર (નોક) ઉપર મારવાનું (અતિ તુચ્છ સમજવાનું) ન છોડે, મારા કાર્યોમાં બાધક બનવાનું (ટાંગ અડાડવાનું) ધર્મ પાલન કરતાં જ રહે, તો પણ મારા તરફથી તેઓને એ જ આશીર્વાદ છે કે તે મારું કાળજું કોરવાનું (મસળવાનું-હૃદયને ચોટ પહોંચાડવાનું) ક્યારેય ન છોડે, હંમેશાં મસળતાં (કોરતાં) જ રહે કેમ કે સંસાર-સમાજમાં એ જ તો પ્રસિદ્ધરૂપેણ પ્રચલિત છે કે 'પાડાના વાંકે પખાલીને ડામ'! (ગધા ખેત ખાય, જુલાહા મારા જાય-અપરાધ કોઈ કરે અને દંડ કોઈ બીજાને આપે)!

અન્તતોગત્વા (અંતમાં) વર્તમાન સમકાલીન નિજાનંદી -પ્રણામી સમાજ સમક્ષ સવિનય નિવેદન કરું છું કે આપ લોકો મારા પરમાર્થી કાર્યોના વિષયમાં એક બીજાને ભટકાવીને વિમુખ-આપસ્તમાં દ્વેષ કરવાનો (એકકા એક ખાયે જાનેકા) સ્વધર્મ તુરંત પરિત્યાગ કરી દો . છઠ્ઠીના દિવસે ભાગ્ય વિધાતાએ તેમના નસીબમાં મારા કાર્ય-કલાપમાં મદદ પહોંચાડવાનું લખ્યું જ ન હોય, **''સુખ તાલે લિખ્યા નાહીં''** તો તે બિચારા શું કરે ? અપિતુ મારી ધામસ્થ દિલદાર આત્માઓ-સખીઓ તો જરૂર જ એ ગ્રંથોથી લાભ ઉઠાવશે અને એ ગ્રંથોનું જતન-ઈજ્જત કરશે.

આ પ્રકારના મનોવાંછિત અધૂરા-મધુરા ભરોસાની સાથે હું મારી કલમ બંધ કરવા જઈ રહ્યો છું. આશા છે કે એ વાતો પર મારી ધામસ્થ દિલદાર-સજ્જન શ્રધ્ધા સુમન આત્માઓ વિચાર-વિવેક જરૂર કરશે.

સુજ્ઞેષુ કિં બહુના

તારીખ - ૧૭-૧૨-૨૦૧૩

લેખક

દીનદયાલ.

❖ સ્વલીલા અનુશીલન ❖

ધર્મપ્રેમી ધામસ્થ અદ્વૈત દિલવાળી આત્માઓ ! જાગણીના બ્રહ્માંડનો અત્યાધિક સુહાવનો અવસર આપણને પ્રાપ્ત થયો છે. પુનઃ આ ઉત્તમાતિઉત્તમ સાધનયુક્ત બ્રહ્માંડમાં પ્રાપ્ત માનવજીવનને સાર્થક બનાવવા હેતુ બ્રહ્મજ્ઞાન-તારતમજ્ઞાન ગ્રંથ પણ આપણા હાથમાં જ છે, કિંતુ શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંત-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્માન્તર્ગત પ્રચારકો દ્વારા વર્તમાન સમાજની આત્માઓનો કલ્યાણ-ઉદ્ધાર ત્યારે થઈ શકશે, જ્યારે તે સ્વયં સિદ્ધાંત પ્રદત્ત મહાપુરુષો - સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીના સૈદ્ધાંતિક ધર્મમાર્ગ પર ચાલે અને સામાજિક આત્માઓને પણ ચલાવે. જેમ કે -

ચલના હાદી કે પીછલ, રખના કદમ પર કદમ ।
આદમી ચલે ન ચાલ રુહકી, ઈત દુની માર ન સકે દમ ।।

-(સિનગાર, પ્ર. ૨૩/ચો. ૬૨).

અરે પ્રિય ધામસ્થ આત્માઓ ! હાદી - સદ્‌ગુરુના સિદ્ધાંતને છોડીને મનમાની ચાલવાવાળાઓને કદમ પર કદમ રાખીને ચાલવાવાળા થોડા જ કહેશે. આપ બધા જરા સિદ્ધાંત વિષય જોઈને બ્રહ્માત્માઓની ચાલ ચાલો, ન કે દુનિયાઈ દમ (શ્વાસ) ભરો. હે મારા ધામસ્થ દોસ્તો ! આપ બધાના દિમાગમાં એ વાત યથાતથ્ય કેમ આવતી નથી કે સૂરજ ધૂળ નાંખવાથી છૂપતો (નીચની દૃષ્ટતાથી ભલા ભોળા આદમીઓના ગુણ છૂપતા) નથી. અતઃ સૈદ્ધાંતિક વાત તો સૈદ્ધાંતિક જ છે. તે અવિકલ્પ તેમ જ અકાટ્યરૂપેણ રહેશે. મારા નિજાનંદી ધર્મ પ્રચારક દોસ્તો ! શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંત કલિયુગી વિ.સં. ૧૬૭૮ માં પ્રકટ થયો છે અને શ્રીમદ્‌ભાગવત ગ્રંથ દ્વાપરયુગની રચના છે. અતઃ વેદોથી લઈને શ્રીમદ્‌ભાગવત સુધીના તમામ ધર્મગ્રંથ સૃષ્ટિ માત્રની માનવાત્માઓની જે કમીને દૂર ન કરી શકે, તે કમીને દૂર કરવા માટે જ શ્રીમન્નિજાનંદ ધર્મ સિદ્ધાંત પ્રકટ થયો છે. આ વિષયમાં શ્રીમન્નિજાનંદ સ્વામી શ્રી દેવચંદ્રજીને તારતમ પ્રદાન કરતાં સમયે સ્વયં શ્રી રાજજીએ શ્યામજીના મંદિરમાં શું કહ્યું હતું ? શું આપ નથી જાણતાં ?

અતઃ આપ લોકો જરા પોતાના ભેદ-રહસ્યનો પતા લગાવી (અંતડિયોને ટટોલી-આંતરડાઓને શોધવા) ધ્યાન દઈને નિમ્ન પ્રામાણિક ચોપાઈ પર વિચાર-વિવેક કરી લ્યો, જે સ્વયં શ્રી રાજજી-તારતમ આપવાવાળા સ્વરૂપે હાદી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું હતું. જેમ કે -

યહ ભાગવત કાગદ તુમ્હારા, એ તુમ્હેં ખુલે કલામ ।
ઔર કોઈ ના ખોલ સકે, એ જો ખલક આમ ।।

- (શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, પ્ર. ૬/ચો.૩૨).

અર્થ :- આ ભાગવત ગ્રંથ તમારો જ પત્ર છે. એમાં નિહિત (છુપેલાં) બ્રહ્મજ્ઞાનના શબ્દ તેમજ ગૂઢ રહસ્ય તમને જ સ્પષ્ટ થશે. ચૌદ લોકના ભલે બધા જન (વ્યક્તિ-સમાજ) મળે, છતાં પણ એના રહસ્ય તેમજ વાસ્તવિકતાને તે પ્રગટ નહી કરી શકશે કેમ કે તમારા સિવાય કોઈ અન્ય એને સમજી શકે, ત્યારે તો ખોલીને પ્રગટ કરી શકશે.

એટલા માટે ઉક્ત પ્રામાણિક ચોપાઈના રહસ્યને સમજીને મારા આત્મીય દોસ્તો ! અત્યારે જ આ વિષયમાં સચેત થઈ જાઓ, જેનાથી અંતકાલ ધામ ચાલતાં સમયે છાતી પહોળી કરીને (નિર્ભય થઈને) ચાલવાને બદલે, સિર પકડીને રડવું (બહુ પશ્ચાતાપ કરવો) ન પડે. યસર્થ હું હાથ જોડી આગ્રહ કરું છું કે શીઘ્રાતિશીઘ્ર આત્મઘાતી માર્ગ છોડીને પોતાનો સૈદ્ધાંતિક માર્ગ અપનાવી લ્યો. મારા પ્રિય મિત્રો ! શ્રીમદ્‌ભાગવત ગ્રંથ ''શાસ્ત્ર શ્રવણ શ્રી ભાગવત'' એમ કેમ કહ્યું ? આ વિષયમાં ગહનતાપૂર્વક (ગહેરાઈથી) વિચાર-વિમર્શ કરો. ગહનતાપૂર્વક વિચાર-વિવેક કરવાથી વિવેકશીલ આત્માઓ અવશ્ય સમજી જશે કે એક તો ભાગવતમાં ''અદ્વૈત બ્રહ્મ નામ'' ને અવિકલ્પ રૂપેણ નિશ્ચિત કરી બતાવ્યું છે. જેમ કે -

અહો ભાગ્યમહો ભાગ્યં નન્દગોપવ્રજૌકસામ્ ।
યન્મિત્રં પરમાનન્દં પૂર્ણં બ્રહ્મ સનાતનમ્ ।।

- (શ્રીમદ્‌ભાગવત, સ્કંધ ૧૦/૧૪-૩૨).

અર્થ :- અહો ! નન્દ આદિ વ્રજવાસી ગોપોના ધન્ય ભાગ્ય છે વાસ્તવમાં તે જ અહોભાગ્યશાળી છે કેમ કે પરમાનંદ સ્વરૂપ સનાતન પરિપૂર્ણ બ્રહ્મ આપ, તેમના પોતાના સગાસંબંધી અને સુહૃદ (શુભચિંતક-મિત્ર) છે.

આ ગ્રંથની બીજી વિશેષતા છે - મિથ્યા સ્વપ્નિક સૃષ્ટિ વિષયમાં દેવર્ષિ શ્રી નારદમુનિ દ્વારા વેદવ્યાસજીને આપેલો ''ચતુઃ શ્લોકી ભાગવત'', જેમાં સ્વપ્નિક બ્રહ્માંડથી જાગૃત બ્રહ્માંડની તરફ તથા નાશવંત બ્રહ્માંડથી અવિનાશી બ્રહ્માંડ બેહદ ભૂમિકાની તરફ ઈશારો કરવામાં આવ્યો છે. અતઃ મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી આ વિષયને સ્પષ્ટરૂપથી બતાવતાં કહે છે કે હે મુમુક્ષ આત્માઓ !

અસ્કંધ બીજો મુનિએ કહ્યો, ચત્રસલોકી જાંહે ।
બ્રહ્માંડનો જિહાં ઉતપન, અરથ જુઓ તાંહે ।।

-(શ્રી પ્રકાશ ગુજરાતી, પ્ર. ૩૧/ચો. ૬૬).

ત્રીજી વિશેષતા એ છે કે વેદવ્યાસજીને સમજાવતાં નૈષ્ઠિક (નિષ્ઠાવાળું) બ્રહ્મચારી દેવર્ષિ નારદમુનિ કહે છે કે હે વેદવ્યાસજી ! અદ્વૈત બ્રહ્મ શ્રી કૃષ્ણ નામ સિવાયના ધાર્મિક નામધારી થોથા (ઢંગઘડા વગરના) જ્ઞાનયુક્ત સાહિત્ય તો, કાગડાના તીર્થરૂપ છે. જેમ કે -

''તદ્વાયસં તીર્થ મુશન્તિ માનસાઃ
ન યત્ર હંસા નિરમન્ત્યુશિક્ક્ષયાઃ ।''

અતઃ કાગડાના તીર્થરૂપી થોથા જ્ઞાનમાં માનસરોવરરૂપી પચીશ પક્ષમાં વિહાર કરવાવાળી તારતમજ્ઞાનની સમજ પ્રાપ્ત પરમહંસરૂપી બ્રહ્માત્માઓ ક્યારેય રમણભમણ (વેરણછેરણ) અથવા ક્ષણિક જીવનના અમૂલ્ય સમયને વ્યર્થ (નકામો - ફોગટ) બરબાદ કરશે નહિ. ઉક્ત ત્રિવિધ વિશેષતાઓના કારણે જ **''શાસ્ત્ર શ્રવણ શ્રી ભાગવત, બુદ્ધિ જાગૃત કો જ્ઞાન''** કહ્યું છે. પરંતુ બ્રહ્મનામ માત્રથી આત્મા-જાગ્રત થતી નથી. યસર્થ પોતાની આપવીતી લીલાથી આત્મ-જાગૃત કરવા હેતુ કહે છે કે -

અબ જાગ દેખો સુખ જાગની, એ સુખ સોહાગિન જોગ ।
તીન લીલા ચૌથી ઘરકી, ઈન ચારોં કો યામેં ભોગ ।।

- (શ્રી કલશ હિન્દી, પ્ર. ૨૩/ચો.૧).

અર્થ:- હે સુંદરસાથજી ! હવે આપ લોકો જાગૃત થઈને આ જાગણીના સુખને જુઓ. આ જાગણીના સુખ સુહાગણો માટે ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે. ત્રણેય લીલાઓ- વ્રજ, રાસ તથા જાગણીના વ્રજ અર્થાત્ નવતનપુરીમાં સદ્ગુરુ સ્વરૂપ દ્વારા કરેલી ૩૪ સાલની આડીકા લીલા તેમજ ચોથી પરમધામ પચીશ પક્ષની લીલાને આ જાગણીના બ્રહ્માંડમાં જાણીને-સમજીને અનુભવ કરવા જ આત્મ-જાગૃતિનું સુખ પ્રાપ્ત કરવું છે.

અતઃ હે મારા ધામસ્થ એકાત્મરૂપ દોસ્તો ! ઠંડા દિમાગથી વિચાર-વિવેક કરો. પોતાની અંદરની અક્કલના દુશ્મનપનાને તિલાંજલિ આપીને આપ બધા અક્કલના પૂતળા (બહુ બુદ્ધિમાન પુરુષ) સાબિત થવા કેમ ચાહતા નથી? જરા વિચાર-વિવેકશીલ દૃષ્ટિથી નિહાળીને ધર્મ સિદ્ધાંતની તરફ જુઓ તો ખરા કે મહામતિ સ્વરૂપ બ્રહ્મલીલાના વિષયમાં બ્રહ્માત્માઓને ઈશારાથી શું કહી રહ્યા છે જેમ કે - હે બ્રહ્માત્માઓ !

વ્રજલીલા અતિ મોટી છે, જો જો નરસૈયાં વચન પ્રમાણ।
એ પગલાં સરવે આપણાં, તમે જાણી સકો તે જાણ ।।

-(શ્રી રાસ ગ્રંથ, પ્ર. ૪ / ચો. ૧૧).

અર્થ :- વ્રજલીલા અમારી લીલા છે, જે અત્યંત મહત્ત્વપૂર્ણ છે. નરસૈયાંના વચન એના સાક્ષી છે. હે બ્રહ્માત્માઓ ! યદિ આપ જાણવા ચાહતી હોય, તો એ અમારો પોતાનો જ માર્ગ છે. જોઈને સાવધાનીપૂર્વક એને શિરોધાર્ય કરો.

અતઃ એ વાત વિચારણીય છે કે જો ભાગવત ગ્રંથાન્તર્ગત વર્ણિત વ્રજલીલા મનન કરવા યોગ્ય હતી, તો શ્રી મુખવાણીમાં ‘‘**વ્રજલીલા અતિ મોટી છે, જો જો શુકજીનાં વચન પ્રમાણ**’’ એવું કેમ ન કહેવામાં આવ્યું ? એના બદલે ‘‘**જો જો**

નરસૈયાં વચન પ્રમાણ'' કેમ કહેવામાં આવ્યું ? અહો ! વર્તમાન સમાજના ધુરંધર વિદ્વાનો !! શું અત્યારે પણ આપ લોકો પર ભાગવતરૂપી સનક (ધૂન) સવાર (બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ) થવામાં કંઈક બાકી બચ્યું છે ? ઠંડા દિમાગથી વિવેચન કરી લ્યો, જેનાથી સમાજ પણ પથભ્રષ્ટ થવાથી બચે અને આપ લોકો માટે પણ અંતકાલમાં અંગ-અંગ મુસ્કુરાતાં (અતિ પ્રસન્ન થઈને) શ્રી રાજજીની આગળ મુખ બતાવવાનો રસ્તો સુરક્ષિત રહે. પુનશ્ચઃ-

રાસ નરસૈએ રે નવ વરણાવ્યો, મારે મન ઉતકંઠા એહ ।
ચરણ પસાએ રે વાલા તણે, તમે સાંભલો કહું હું તેહ ।।

-(શ્રી રાસ ગ્રંથ, પ્ર. ૫/ચો. ૨).

અર્થ :- ભક્ત નરસૈયાંએ રાસલીલાનું વર્ણન ન કર્યું. મારા મનમાં એ ઈચ્છા છે કે હું આપણી તે લીલાનું વર્ણન કરું. સદ્ગુરુ ધણીના ચરણોના પ્રતાપથી હું રાસલીલાનું વર્ણન કરું છું. હે બ્રહ્માત્માઓ ! આપ આપણી-પોતાની આપવીતી લીલાને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો કેમ કે અમારી પોતાની રાસલીલા રાજા પરીક્ષિતના શંકાપૂર્ણ પ્રશ્નના કારણે શુકદેવજી દ્વારા વર્ણન ન થઈ શકી. જેમ કે -

ક) **''પ્રશ્ન ચૂક્યો ભયો અજાન, રાસલીલા ના બરનવી પરવાન''**
ખ) **''મૈં જોગી તેં રાજા ભયો, રાસકો સુખ ન જાએ કહ્યો.''**
ગ) **''સો કેહેનેવાલા ઉઠકે ગયા, મૈં અકેલા બૈઠા રહ્યા.''**
ઘ) **'' પર એ કેહેવાએ ધની કે જોશ, સો ઉતર ગયા બચન કે રોસ.''**
ચ) **અબ સુકજીકે કેતી કહું બાન, સાર કાઢને ગ્રહ્યો પુરાન ।**
સબકો સાર કહ્યો એ જો રાસ, એ જો ઈન્દ્રાવતી મુખ હુઓ પ્રકાશ ।।

-(શ્રી પ્રકાશ હિન્દી, પ્ર. ૩૩/ ચો. ૧૨,૧૩,૧૮,૨૨,૨૫).

અર્થ :- ક) રાજા પરીક્ષિત ભૂલીને પ્રશ્ન કરી દેવાના કારણે રાસલીલાના આનંદથી વંચિત રહી ગયા. આ પ્રકાર રાસલીલાનું વર્ણન ન થઈ શક્યું. ખ) હવે હું પહેલાંની જેમ યોગીનો યોગી રહી ગયો અને તું પણ માત્ર રાજા જ રહી ગયો. આ પ્રકાર રાસલીલાના સુખાનંદનું વર્ણન ન થઈ શક્યું. ગ) હે રાજન ! મારી

અંતરાત્મામાં વિરાજમાન થઈને કોઈ શક્તિ મારાથી એ વચન કહેવડાવી રહી હતી. હવે તે શક્તિ જતી રહી અને હું અહીંયા એકલો જ બેઠેલો રહી ગયો. ઘ) રાસલીલાનું વર્ણન તો પરબ્રહ્મ પરમાત્માના આવેશથી થઈ રહ્યું હતું. તે આવેશ રાજા પરીક્ષિતના શંકાપૂર્ણ પ્રશ્નના કારણે શુકદેવ મુનિના ક્ષુબ્ધ (ભયભીત-વ્યાકુલ) થઈ જવાથી ઉતરી ગયું. ચ) શુકદેવજીની વાણીની હવે હું કેટલી ચર્ચા કરું ? તેનો સાર કાઢવા માટે જ મેં શ્રીમદ્ભાગવતની ચર્ચા કરી છે અને પૂરા ભાગવત ગ્રંથનો સાર આ ''રાસલીલા'' છે, જેનો પ્રકાશ (વિસ્તાર) શ્રી ઈન્દ્રાવતીના મુખથી (શ્રી રાસ ગ્રંથના માધ્યમથી) થયો.

અતઃ વર્તમાન યુગના શ્રી નિજાનંદી - શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ પ્રચારકો ! ઉપરોક્ત ચોપાઈઓના આધાર પર કાલ કવલિત (નિગલવું-ખાધેલું-મૃત્યુને પ્રાપ્ત) થવાથી પહેલાં જ શીઘ્રાતિશીઘ્ર સ્વ આત્મ-જાગૃતિના સાધન પર વિચાર-વિવેક કરી લ્યો. આ રીતે સોચ વિચાર કંઈ પણ ન કરવું (ન આવ દેખના ન તાવ) અને ઔંધી (ઊલ્ટી) ખોપડીના (મૂર્ખ) મનુષ્ય જેવું જીવન વ્યતીત કરવું જાગણીના બ્રહ્માંડનું અહોભાગ્યમય જીવન પ્રાપ્ત બુદ્ધિજીવીઓના લક્ષણ નથી. હે મારા મિત્રગણો ! જે ધામસ્થ આત્માઓ ખેલમાં આવીને ધામ, ધણી અને પોતાની જાતને વિસ્મૃત કરી બેઠી છે, તેમની જાગણી પરમધામના અંકુર હોવાને કારણે તેમની આપવીતી લીલાઓ દ્વારા જ થશે. આપ લોકોની અક્કલ પર પત્થર પડવાના (સારા નરસાનું જ્ઞાન ન હોવાના-મતિ ભ્રષ્ટ યા વિવેકરહિત હોવાના) કારણે જ આપ સ્વધર્મ પ્રચારક-અગ્રગણ્ય હોવા છતાં પણ નિજાનંદી શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી સમાજને બીજાની માયાગુણ ગ્રસ્ત (પીડાયેલાં) જેમ શ્રીમદ્ભાગવતમાં વર્ણિત સ્વર્ગના દેવતાઓના ૧) ગુરુ બૃહસ્પતિના પોતાના ભાઈ ઉતથ્યની ગર્ભવતી પત્ની મમતા દ્વારા બળપૂર્વક ગર્ભાધાન કરાવીને ભારદ્વાજ નામક પુત્ર ઉત્પન્ન કરાવવો (૨) ચક્રવર્તી સમ્રાટ રાજા યયાતિના એક હજાર વર્ષ સુધી વિષયોને ભોગવવા-કામાસક્ત રહેવાથી પણ વિષય ભોગોથી અતૃપ્ત રહી જવું, (૩) પુનઃ ચિત્રરથના પુત્ર શશબિંદુને પોતાની દસ હજાર પત્નીઓ દ્વારા પ્રત્યેકથી લાખ-લાખ સંતાન ઉત્પન્ન કરી એક અરબ સંતાનનો વિસ્તાર કરવા જેવી કથાઓના મંડાણમાં જબરજસ્તી ઘસેટી રહ્યા છે. ઉક્ત વિષય લંપટ (વ્યભિચારી-વિષયાસક્ત) દેવગુરુઓ, સમ્રાટોની આપવીતી કહાનીના માધ્યમથી આપ પ્રચારકગણ નિજાનંદી

-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી સમાજને પરમધામ લઈ જઈ રહ્યા છે યા નરક ધામમાં પહોંચાડી રહ્યા છે ? અરે પ્રચારકો ! ઉક્ત પ્રકારના માયાવી વિષયયુક્ત જ્ઞાન સંભળાવતાં આહ્‌વાન કરવું કે ''શ્રીમદ્‌ભાગવત શ્રવણથી જ પરમધામ જઈએ છીએ'', અરે બકવાદીઓ ! ! શું આપ ભાગવત શ્રવણથી જ પરમધામ (અક્ષરાતીત ધામ) ગયા કોઈપણ એક-બે વ્યક્તિઓના નામ ગણાવી શકો છો ? અગર નહિ, તો આ રીતે કહેતાં ગધેડાની જેમ ચિલ્લાવું, કોલાહલ કરવો, એ કેવી વિડંબના છે ?

તમોને પોતાની અક્કલ પર પત્થર પડવાના (પોતાને સારા નરસાનું જ્ઞાન ન હોવાના) કારણે જ આપ થોથા જ્ઞાનના આધાર પર **''શ્રીમદ્‌ભાગવત શ્રવણથી જ પરમધામ જાય છે''** આ પ્રકારનું આહ્‌વાન કરતાં ફરી રહ્યા છો. પોતાના સૈદ્ધાંતિક જ્ઞાન વિષય અંતડિયા ટટોલવાની (આંતરડા શોધવા - ભેદ યા રહસ્યનો પતો લગાડવાની) શક્તિ ન પહોંચી શકવાથી બીજાની આપવીતી કહાની લઈને ઉક્ત પ્રકારના આહ્‌વાન કરતાં ફરવામાં શું આપને જરા જેટલી પણ શરમ ન આવી ? તથાપિ (તો પણ) અંતકાલ સામે આવવાથી સિર ફોડી લોહી વહેવડાવું (ખોપડી રંગાવવી) ન પડે,એવા ધર્મ માર્ગ પર ચાલવા માટે સપ્રેમ આગ્રહ કરું છું.

અરે જાગણીના બ્રહ્માંડની જાગૃત આત્માઓ ! આપ બધા ધર્મ પ્રચારકોના દર્જામાં છે. એટલે પૂછું છું કે શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં પ્રણામી ધર્મ સમાજની આત્માઓની જાગણી કઈ લીલાઓના માધ્યમથી કરવાનો આહ્‌વાન કરવામાં આવ્યો છે ? ઉપરોક્ત ચોપાઈમાં વર્ણિત ચારેય લીલાઓમાંથી વ્રજ અને રાસલીલાના વિષયમાં સ્પષ્ટરૂપથી શું ઈશારો કરવામાં આવ્યો છે ? અતઃ અમારા જાગણી કાર્ય વિષયમાં વસિષ્ઠ (એક પ્રસિદ્ધ મંત્રદૃષ્ટા ઋષિ) સાર અને શ્રીમદ્‌ભાગવત ગ્રંથ દૃષ્ટાંતરૂપમાં છે, જેમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે કે ક્રમશઃ કેવી રીતે ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજીને ગુરુ વસિષ્ઠજીએ રામચંદ્રજીની જ પૂર્વ આપવીતી લીલાથી અને ભગવાન વિષ્ણુએ બ્રાહ્મણરૂપ ધારણ કરી ભક્ત મારકંડેય ઋષિને ધોબીનીની રૂપમાં તેમની જ પૂર્વ આપવીતી લીલા શ્રવણ કરાવી જાગૃત કર્યા હતા. ઉપરોક્ત બંને તથ્ય (વાસ્તવિકતા) નિજાનંદી - શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્માન્તર્ગત આત્માઓના આત્મ-જાગૃત હેતુ દૃષ્ટાંતરૂપ છે. પ્રામાણિક રૂપમાં સિદ્ધાંત અમારા જાગણી ક્ષેત્રની આત્માઓ છે. અતઃ હે પ્રણામી ધર્મ પ્રચારકો ! હવે વિચાર-વિવેક

કરો કે આપ અમારા સમાજની આત્માઓને કોની લીલા દ્વારા, તે પણ ક્યાંની અને કોના દ્વારા વર્ણિત લીલાઓ દ્વારા જાગૃત કરી રહ્યા છો ? નિજાનંદીય ધર્મ પ્રચાર-પ્રસાર ક્ષેત્રના વિદ્વાન મહાનુભાવો ! ઉક્ત પ્રામાણિક વાતો, વિષય-વસ્તુઓને પોતાની નિજધામસ્થ સખીઓને આપવાના વિષયમાં તો હું તમારા બધાથી સતના વણઝારા (સતના વેપારી) બનવાનો જ આગ્રહ કરી રહ્યો છું. યસર્થ તમે બધા મહામતિજી દ્વારા પ્રદત્ત ચારેય લીલાઓના માધ્યમથી ધર્મ પ્રચાર-પ્રસાર કરતાં, તો પોતાના જ પગ પર કુહાડી મારવા (પોતાના હાથથી પોતાની હાની કરવા) જેવું અસોચ્ય અને હાનિકારક પરિસ્થિતિથી ઉગરી જાત અથવા બચી શકત.

અતઃ હે મારા ધામસ્થ એકદિલી જમાતની પ્રિયાત્માઓ ! **''તીન લીલા ચોથી ઘર કી''** માં વ્રજલીલા જોવા માટે ભક્ત નરસૈયાંનો ગ્રંથ ઢૂંઢવાની જરૂરત તેમજ આવશ્યકતા (મહત્ત્વ) નથી. નરસૈયાંથી પણ ઉત્તમ વ્રજલીલાનું જ્ઞાન શ્રી ઇન્દ્રાવતીના મુખારવિંદથી જ પ્રગટ થયું છે. અતઃ તેને જ હૃદયાંગમ કરવું અપેક્ષિત (જરૂરી) છે. કેમ કે એક તો ભક્ત નરસૈયાં સ્વયં વ્રજલીલામાં શામિલ ન હતા, બીજું નરસૈયાંનું વ્રજલીલા વર્ણન તારતમ વગરનું છે. પુનઃ શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા સ્વયં વ્રજલીલામાં શામિલ છે તથા તેમના શ્રી મુખથી વર્ણિત વ્રજલીલા તારતમ દ્વારા વર્ણિત હોવાને લીધે સર્વોપરી ઉત્તમ તેમજ ગ્રાહ્ય (લેવા જેવું) છે. શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા દ્વારા વર્ણિત વ્રજલીલા દ્વારા અમે લોકો પોતાની આપવીતી લીલાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરી શકીએ છીએ.

હે મારા ધામસ્થ પ્યારે સુંદરસાથજી ! શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માએ વ્રજલીલાનું વર્ણન તારતમના માધ્યમથી શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ- તારતમ સાગર અન્તર્ગત શ્રી રાસ ગ્રંથના ૧) ''પ્રેમ સેવા વાલે પ્રગટ કિધી'' અને ૨) શ્રી રાસગ્રંથના પ્ર. ૫, ''એણે પગલે આપણ ચાલીએ'' ૩) રાસલીલાના દરમિયાન અંતર્ધાનના સમયમાં સ્વયં વ્રજલીલાનું અનુકરણ કરતાં સમયના વર્ણનવાળા પ્રકરણમાં તથા ૪) શ્રી કલશ ગ્રંથના પ્ર. ૧૯ ગોકુલલીલામાં વ્રજલીલાનું સારી રીતે બોધ કરાવ્યું છે. ઉક્ત ચારેય સ્થાનોના વર્ણન દ્વારા સ્પષ્ટ અનુભવ કરી શકીએ છીએ કે તે લીલાના દરમિયાન અમારા લોકોના કોલ (કહેવું) ફૈલ (ચાલવું) અને હાલ

(લક્ષણ-દશા) કેવા હતા ? અમારી ચિત્તવૃત્તિ નિરંતર ક્યાં કેન્દ્રિત હતી, જેના કારણે રાસલીલામાં દોડતાં સમયે આ સંસાર સાગર અમારા માટે ગૌપદવચ્છ પણ નામ માત્ર માટે જ રહ્યો. યસર્થ તમે બધા એ જ કોલ, ફૈલ અને હાલની તરફ ઈશારો કરીને અમને સાવચેત કરતાં કહ્યું છે કે ''એ પગલાં સર્વે આપણા, તમે જાણી સકો તે જાણ'' અને ''એણે પગલે ચાલજો, પગલા એહ પ્રમાણ સુંદરસાથજી.''

પ્યારે ધામસ્થ સુન્દરસાથજી ! બીજી શ્રી રાસલીલા શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ - તારતમ સાગરના પ્રથમ ગ્રંથ 'શ્રી રાસ'ના વર્ણન દ્વારા અનુભવ કરી લ્યો. ત્રીજી લીલા શ્રી નવતનપુરીમાં સદ્ગુરુ સ્વરૂપ દ્વારા ચોત્રીસ સાલ સુધી કરેલી આડીકા ઈત્યાદિ લીલા છે, જેનો અનુભવ - જાણકારી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ અને શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબના શ્રી પ્રકાશ ગ્રંથ દ્વારા કરી શકાય છે. પુનઃ ચોથી લીલા ઘર - શ્રી પરમધામની લીલા છે, જેને શ્રી પરમધામ પચીસ પક્ષની ચર્ચની તેમજ ખિલવત, પરિક્રમા, સાગર અને સિનગાર - એ ગ્રંથો દ્વારા સ્વયં જાગૃત થઈને નિજધામસ્થ આત્માઓના દિલ-દિમાગમાં ભરાવી તેમને જાગૃત કરીને જાગણીના બ્રહ્માંડમાં જ એનો ભોગ-અનુભવ કરી શકાય છે. એ જ શ્રીમન્નિજાનંદીય - શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ સિદ્ધાંતમાં પ્રચાર-પ્રસાર દ્વારા આત્મા-જાગૃતિની વાસ્તવિક રીત છે.

ઉપરોક્ત ધર્મ સિદ્ધાંત પ્રદત્ત માર્ગથી સ્વયં વંચિત રહીને સમાજને પણ વંચિત કરાવવું, એ તો સ્વયંને આસમાન પર ખેંચવા જેવી વિડંબના છે. નિજાનંદ સ્વામી શ્રી સદ્ગુરુ અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીના ધર્મ સિદ્ધાંતની સમક્ષ એવી પ્રદર્શની કરતાં શું તમને બધાને જરા જેટલી પણ શરમ નથી આવતી ?

હે કલિકાલ ગુણગ્રસ્ત ધર્મ પ્રચારકો ! હે મારા દોસ્તો ! ! આપ લોકો અત્યારથી આંખ-કાન ખોલીને ચાલવું અને સામાજિક આત્માઓને પણ ચલાવવું શરૂ કરી દો, નહિ તો પાછળ અવશ્યમેવ જ સિદ્ધાંત પ્રદત્ત ઉભય મહાજનો-શ્રી સદ્ગુરુ અને શ્રી મહામતિ સ્વરૂપોના દરબારમાં સાચા સર્વત્ર પૂજનીય હોય છે, જૂઠાનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી (સચ્ચાઈની બોલબાલા, જૂઠાનું મુખ કાળું) પ્રત્યક્ષ થશે. એવી વિકટ પરિસ્થિતિની સામે આવવાથી સામાજિક આત્માઓ તેમને કેવી રીતે જોઈ અથવા સહન કરી શકશે ?

અત: ધર્મપ્રેમી ધામસ્થ સુંદરસાથજી અને ધર્મ પ્રચારક મારા દોસ્તો ! હું તો એક તરફ ધર્મ સિદ્ધાંતને જોઉં છું, તો બીજી તરફ ધર્મ પ્રચારકોને !! પુન: સિદ્ધાંત પ્રદત્ત બંનેય **“મહાજનો યેન ગતઃ સ પન્થાઃ”** સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીની આગળ તોબા (હવે હદ થઈ) ખેંચતા એ જ કહું છું કે હે ધણી ! આ કહેવત સાકારરૂપમાં પ્રત્યક્ષ થઈ રહી છે. જેમ કે “કૂતરા ચોરોથી મળી જાય, ત્યારે પહેરા કોને આપે ?” (રક્ષક જ્યારે ચોરોથી મળી જાય છે ત્યારે રખેવાળી કોની થાય) અર્થાત્ જ્યારે કુતિયા અને ચોરો મળી ગયા, ત્યારે પહેરો કોને આપવો અર્થાત્ કુતિયા-ધર્મ સિદ્ધાંત રક્ષક ગાદીપતિ છે, ચોર–સ્વગુરુજ્ઞાન દ્રોહી, કુપથગામી, નામધારી વિદ્વાન, ધર્મ સિદ્ધાંત ભક્ષક,સલાહકાર મંત્રી જ ચોર છે. એ રાજા અને મંત્રી મળી ગયા, તો ધર્મ સિદ્ધાંતની રક્ષા કોણ કરે ? નિમ્નોક્ત પ્રકારની બકવાદ કરવાવાળા સલાહકાર, મંત્રીની જુબાન મૂળથી ઉખાડીને તેની જ હથેળી પર રાખવા માટે શ્રીમન્નિજાનંદ ધર્મ સિદ્ધાંત હરગિજ (ક્યારેય) પાછળ હટશે નહિ. એટલા માટે હે ધણી ! આપના ચરણોમાં પ્રાર્થના કરું છું કે એ નામધારી ધર્મ પ્રચારકોને થોડી જેવી સદ્‌બુદ્ધિ પ્રદાન કરવાનું કષ્ટ અવશ્ય કરે, જેનાથી કે સામાજિક આત્માઓનો ઉદ્ધાર-કલ્યાણ થઈ શકે.

નોંધ : શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતાન્તર્ગત વર્તમાન ત્રણેય પુરી ધામ તેમજ દ્વાદશ પરમહંસ પીઠો (મઠો) સહિત પંદર ગાદીપતિ મહારાજ પોત-પોતાના ક્ષેત્રમાં ધર્મ સૈદ્ધાંતિક જ્ઞાનના પ્રચાર-પ્રસાર દ્વારા જાગણી અભિયાનનો વિસ્તાર કરી રહ્યા છે. ઉક્ત ગાદીપતિઓનું મુખ્યત: કર્તવ્ય છે કે તે સ્વધર્મ સિદ્ધાંતના રક્ષક બનતાં સિદ્ધાંત ભક્ષકોને પણ ધર્મ સિદ્ધાંતના પ્રતિ શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ અપાવે અને સ્વ-ઈષ્ટના પ્રતિ પ્રેમ ઉત્પન્ન કરાવે.

પરંતુ પોત-પોતાના સ્થાનથી ભવિષ્ય માટે નીકળેલાં-નીકળતાં સૈદ્ધાંતિક જ્ઞાનની તાલીમથી સંપન્ન નામધારી વિદ્વાન પ્રચારક જ સૈદ્ધાંતિક “પ્રાણનાથ સાહિત્ય” ધર્મના ઉપાસ્ય (ઉપાસના કરવા લાયક) ગ્રંથ શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ-

શ્રી તારતમ સાગર અને શ્રી વીતક સાહેબ, પુનઃ શ્રીમન્નિજાનંદ સ્વામી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી - એ બંને સ્વરૂપોના પ્રતિ ચર્મચક્ષુ -સુવર (સુકર) દૃષ્ટિ લઈને બેઠાં છે. અતઃ તે સ્વયં ઉક્ત બ્રહ્મ લીલામય બ્રહ્મજ્ઞાનના પ્રતિ આંગળી ઉઠાવતાં (બદનામ કરવા-અપકીર્તિ ફેલાવવા) ભોળા-ભલાં, સાધારણ ધર્માનુયાયી સમાજને પણ વીતક, વાણી અને ઉભય સ્વરૂપોના પ્રતિ ચર્મચક્ષુ-સુવર (સુકર) દૃષ્ટિવાળા જ બનાવી રહ્યા છે. યસર્થ હું આગ્રહ કરું છું કે એવા માત્ર નામધારી વિદ્વાન પ્રચારક ઉત્પન્ન કરવાથી તો ધર્મસ્થાન છોડીને પોતાના પ્રચારકોને સાથે લઈને પોતાના ગામમાં જ ગૌશાળા-ભેંસશાળા ઊભી કરને ઘાસ કાપતાં જીવન ગુજારા કરવું અત્યુત્તમ છે. કેમ કે-''જઘન્ય ગુણ વૃત્તિસ્થાઃ'' ઉક્ત પ્રકાર કરતાં, તો સ્વયં પણ બચત અને ધર્મ સમાજ પણ બચી શકતો !!

સુજ્ઞેષુ કિં બહુના-

-લેખક

દીનદયાલ.

સૂચના : તારીખ ૨૪ જૂન ૨૦૧૧ના દિવસે સાંજે ૭.૩૦ વાગે પોતાના આત્મીય સુંદરસાથની સાથે મોબાઈલ ફોનમાં થયેલાં વાર્તાલાપના દરમિયાન શ્રી પ્રાણનાથ સ્વરૂપ અને તારતમ સાગર શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ અંતર્ગત વાણી-જ્ઞાન વિષય પ્રયુક્ત (ઉપયોગ) કરેલાં આક્ષેપ આરોપયુક્ત બિભર્ત્સનાપૂર્ણ શબ્દો સહિત કહેલાં ૧૦ પ્રશ્નોના રેકોર્ડિંગ સહિત સપ્રમાણ જવાબ સમયના માટે સુરક્ષિત છે. જરૂર પડતાં જ (પડશે તો) નામ સ્થાનની સાથે સ્પષ્ટ કરવામાં આવશે. જ્યાં સુધી મારે આગળ વધવું ન પડે, દયા કરજો ! સાવધાન !!!

❖ સ્વામી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતકના પ્રશ્ન ❖

❖ અથ શાસ્ત્રની સાક્ષી ❖

(રાજાઓના નામ)

પ્ર.૧- શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાય-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્માંતર્ગત કુલ કેટલાં વીતકોનું વર્ણન આવે છે ?

ઉ. ૧- શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાય-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્માંતર્ગત લગભગ કુલ સત્તર વીતકોનું વર્ણન આવે છે. એ સત્તર વીતકોમાંથી મુખ્ય બે વીતકોની →

પ્ર. ૨- 'વીતક' કહેવાથી શું સમજવું જોઈએ ? 'વીતક' શબ્દનો અર્થ શું છે ?

ઉ. ૨- વીતક કહેવાથી કોઈપણ મહાપુરુષના સંસારમાં વીતેલી (વીતી ગયેલી- →

પ્ર. ૩- શું અન્ય વીતક અને શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં કોઈ અંતર છે ? અગર છે, તો શું ?

ઉ. ૩- હા છે ! અંતર તો જરૂર છે. શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, સાહેબ શ્રી →

પ્ર. ૪- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબના પ્રારંભ તથા અન્ય વીતકોના પ્રારંભમાં અંતર છે યા નહિ ? અગર છે, તો શું ?

ઉ. ૪- હા છે ! અંતર છે અન્ય બીજા બધા વીતકોની શરૂઆત વીતકકારોએ પોત-પોતાના ઈષ્ટ તથા વિદ્યાદાત્રી સરસ્વતીની સ્તુતિ-પ્રાર્થનાની સાથે કરેલી છે. →

પ્ર. ૫- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં સૌ પ્રથમ ચારેય યુગોના રાજાઓની ગણતરી કરવાનું મુખ્ય કારણ શું છે ?

ઉ. ૫- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં વીતક રચના કરતાં પહેલાં શ્રી લાલદાસજીએ જે સ્વરૂપોની વીતકનું વર્ણન કરવું છે, તે સ્વરૂપ સંસારની →

❖ સ્વામી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતકના પ્રશ્ન ❖

❖ અથ શાસ્ત્રની સાક્ષી ❖

(રાજાઓના નામ)

→ વિશેષ માન્યતા છે. જેમ કે-૧. શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ ૨. શ્રી વ્રજભૂષણ કૃત વૃત્તાંત મુક્તાવલી. એ બે વીતકોમાંથી પણ શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ મૂલ અને મુખ્ય પણ છે. અન્ય બધા વીતકોની રચના ઉપરના વીતક સાહેબના આધાર પર કરેલી છે.

→ બની ગયેલી) ''ઈહ લીલા''નો સંગ્રહ અથવા ગ્રંથ સમજવું જોઈએ. 'વીતક' શબ્દનો અર્થ છે. સાહેબની આપવીતી વાતોનો સંગ્રહ અથવા ઈતિહાસ, પુરાણ અર્થાત્ ભૂતકાળમાં ગુજરેલી વાતોનો સંગ્રહ વીતક સાહેબનું અનેરું અને વિશિષ્ટ મહત્ત્વ છે.

→ મહામતિજીના આશીર્વાદ દ્વારા રચિત તથા સ્વયંસિદ્ધ વીતક છે. અન્ય બધા વીતકોની રચના શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબના આધાર પર થયેલી છે.

→ પરંતુ શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબની શરૂઆત શ્રી લાલદાસજીએ ''શાસ્ત્રોની સાક્ષી'' ભવિષ્ય પુરાણના આધાર પર ચારેય યુગોમાં ભારતવર્ષમાં જે ચક્રવર્તી રાજાઓએ રાજ્ય સંચાલન કર્યું, તે ચક્રવર્તી રાજાઓના નામ ક્રમશઃ ગણાવતાં કર્યું છે તથા સાથે સમય-કાલ પણ નિશ્ચિત કરાવી દીધો કે, 'આ રાજાઓના શાસનકાલ' માં સાહેબ અવતરિત થશે.

→ વચ્ચે કયા રાજાના રાજ્યકાલમાં અવતરિત થશે ? તે રાજાની શાસન-પદ્ધતિ કેવી હશે ? અર્થાત્ દેશની તત્કાલીન પરિસ્થિતિઓથી અવગત (જાણકારી) કરાવવા માટે જ ચતુર્યુગી રાજાઓના નામ સહિત ગણતરી કરી છે.

પ્ર. ૬- સતયુગ અને કૃતયુગમાં અંતર છે યા નહીં? અગર છે, તો શું?

ઉ. ૬- સતયુગ અને કૃતયુગમાં અંતર છે. કૃતયુગની પ્રજા આપસમાં (પરસ્પર) ચેતનની પૂજા કરતી હતી. ભક્ત અને ભગવાનની દૃષ્ટિ તે સમયમાં નહોતી. એક બીજાને ચેતનની દૃષ્ટિથી જોતાં અર્થાત્ સર્વત્ર ભગવાન જ ભગવાન નજરમાં હોવાથી તે સમયની પ્રજા એક બીજાની જ પૂજા-આરતી કરતાં હતા. યસર્થ રાજા અને પ્રજા બંનેય કૃતકૃત્ય હતા. તેથી યુગનું નામ પણ કૃતયુગ જ હતું. આ પ્રમાણે બે રાજાઓ- કૃત અને કૃતદત્તના રાજ્યકાલ પશ્ચાત માયાના પ્રભાવથી ધીરે-ધીરે કૃતયુગ પૂરો થવા લાગ્યો અને સતયુગ ચાલુ થયો. કેટલાય સમય સુધી માયાવી દૃષ્ટિ રહિત ચૈતન્ય દૃષ્ટિના કારણે પરસ્પર ચેતનની પૂજા થતી હતી. કિંતુ માયાના કારણે તે દૃષ્ટિ વધુ સમય સુધી રહી શકી નહીં. પ્રજામાં પરસ્પર જૂઠું બોલવું, છળકપટ કરવું, ધોકો →

પ્ર. ૭- શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંત-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મની માન્યતાઓમાં મુખ્ય વિશેષતાઓ કઈ-કઈ છે?

ઉ. ૭- શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંત-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મની માન્યતાઓમાં મુખ્ય →

પ્ર. ૮- કૃતયુગના સર્વપ્રથમ રાજા કોણ હતા? કૃતયુગમાં કેટલાં રાજા થયા અને કોણ-કોણ તથા કેવા હતા?

ઉ. ૮- કૃતયુગમાં સર્વપ્રથમ કૃત નામક રાજાએ રાજ ર્ક્યું. કૃતયુગમાં કૃત અને કૃતદત્ત નામક બે રાજા થયા. એ બંનેય રાજા ચેતન પ્રજાયુક્ત તથા →

પ્ર. ૯- સતયુગના સર્વપ્રથમ રાજાનું નામ શું છે?

ઉ. ૯- કૃતયુગના ઉક્ત બે રાજાઓના શાસનકાળના પશ્ચાત સતયુગ શરૂ →

પ્ર. ૧૦- ધૂમ્ર ઋષિ સતયુગના કેટલાં નંબરના રાજા હતા?

→ આપવો વગેરે વ્યવહાર દૃષ્ટિમાં આવવા લાગ્યો. એક બીજામાં ચેતનની દૃષ્ટિ ન રહેવાને લીધે, પહેલાં જેવી પૂજા આરતી જ ન રહી અને ન ચેતનની ભાવના રહી. ત્યારે બધા બુદ્ધિજીવી વિદ્વાનોએ વિચાર કર્યો કે જ્યારે માયાવી પ્રભાવને લીધે અત્યારે સતયુગમાં જ ચેતનભાવ તેમ જ પૂજનાદિ લોપ થઈ રહ્યા છે, તો કલિયુગમાં શું થશે ? ઈન્સાન તો માયાવી પ્રભાવના લીધે ચલ-વિચલ થઈ જાય છે. તેથી અચલ-નેહેચલની ભાવના જનતામાં બની રહે, એ ધ્યેયથી તે વિદ્વાનોએ એક પત્થરની મૂર્તિનું નિર્માણ (સર્જન) કરીને તેમણે નરના ઈષ્ટરૂપ નારાયણ નામથી સ્થાપિત કરી દીધી. ત્યારે બધા જ્ઞાન વગરના, અશિક્ષિત જનતા મૂર્તિપૂજામાં વિશ્વાસ કરવા લાગી. પરંતુ તેઓમાંથી કેટલાય સમજદાર લોકોએ મૂર્તિપૂજા ન કરી. આ પ્રમાણે સતયુગથી જ મૂર્તિપૂજા થતી આવી છે.

→ વિશેષતાઓ નિમ્ન પ્રકાર છે. જેમ કે-અમારા ધર્મમાં ચાર યુગોના બદલે પાંચ યુગોની માન્યતા છે. વેદ પ્રત્યે પણ આપણે પાંચ વેદોની માન્યતા રાખીએ છીએ તથા શ્રીમદ્‌ભગવત ગીતા પ્રમાણયુક્ત ભક્તોની ગણતરીમાં પણ આપણે પાંચની વિશેષતા રાખીએ છીએ.

→ ચેતન (આત્મા) ના પૂજારી હતા. ''જેવા રાજા તેવી પ્રજા'' કથનાનુકૂળ એ બંને રાજાઓના શાસનકાળમાં બધી પ્રજા પણ ચેતનની જ પૂજા-આરતી કર્યા કરતી હતી. સ્વયંસિદ્ધ કૃતકૃત્ય અર્થાત્ ''યથા નામ તથા ગુણ'' હોવાને લીધે યુગનું નામ પણ 'કૃતયુગ' જ કહેવાય છે.

→ થયો. સતયુગના સર્વપ્રથમ રાજાનું નામ હતું-રાજા અંત, અંત રાજાથી લઈને કૃતયુગના બે રાજાઓને છોડીને સતયુગમાં કુલ પંદર રાજા થયા.

ઉ. ૧૦- ધૂમ્ર ઋષિ સતયુગના પંદરમા રાજા હતા. યદિ કૃતયુગથી લઈને ગણીએ, તો તે સત્તરમા રાજા હતા.

પ્ર. ૧૧- હિરણ્યકશ્યપ કયા યુગના કેવા રાજા હતા? તેમનો સંહાર કયા અવતારે કર્યો હતો તથા તેમના સ્થાન પર કોને રાજા બનાવ્યા હતા.

ઉ. ૧૧- હિરણ્યકશ્યપ સતયુગના આઠમા રાજા હતા. તે પોતાના કુકર્મોના લીધે →

પ્ર. ૧૨- કુલ સત્તર રાજા કોણ-કોણ અથવા કેટલાં યુગોના ગણ્યા ?

પ્ર. ૧૩- ત્રેતાયુગમાં કુલ કેટલાં રાજા થયા તથા સર્વપ્રથમ રાજા કોણ થયા ?

પ્ર. ૧૪- રાજા વિશ્વામિત્રના પહેલાં અને પછી કોણ–કોણ રાજા થયા ?

પ્ર. ૧૫- રાજા હરિશ્ચંદ્રના પહેલાં અને પછી કોણ-કોણ રાજા રાજગાદી પર આસીન થયા તથા રાજા હરિશ્ચંદ્ર ત્રેતાયુગના કેટલાં નંબરના રાજા હતા ?

પ્ર. ૧૬- રાજા રોહિતાશ ત્રેતાયુગના કેટલાં નંબરના રાજા હતા ?

પ્ર. ૧૭- રાજા માંધાતા કયા રાજાના પછી રાજગાદી પર આસીન થયા ?

પ્ર. ૧૮- રાજા આશામિત્રના પહેલાં અને તેમના પછી કયા-કયા રાજાઓએ ભારતવર્ષ પર રાજ કર્યું ?

પ્ર. ૧૯- રાજા દિલીપથી લઈને રાજા લવ સુધી કુલ કેટલાં રાજા થયા ? કોણ કોણ ?

પ્ર. ૨૦- દ્વાપરયુગમાં કુલ કેટલાં રાજા થયા ? સર્વપ્રથમ રાજાનું નામ શું છે ?

→ સતયુગમાં અત્યંત જ કુખ્યાત હતા. તેમના અત્યાધિક અત્યાચાર (ક્રૂરતા) ને કારણે જ નૃસિંહ અવતારે તેમનો સંહાર કરીને તેમના સ્થાન પર લોક પ્રસિદ્ધ ભક્ત પ્રહ્લાદને ભારત વર્ષના રાજા બનાવ્યા હતા.

ઉ. ૧૨- કુલ સત્તર રાજા કૃતયુગ અને સતયુગ અથવા બંનેય યુગોના ગણ્યા.

ઉ. ૧૩- ત્રેતાયુગમાં કુલ ઓગણત્રીસ રાજા થયા તથા સર્વપ્રથમ બ્રહ્મા નામક રાજા રાજસિંહાસન પર બેઠા.

ઉ. ૧૪- રાજા વિશ્વામિત્રના પહેલાં સિંહાસનાસીન થયેલાં રાજાનું નામ અરણ્યભા હતા અને તેમના પછી મહામંત્ર નામક રાજા સિંહાસીનાસીન થયા.

ઉ. ૧૫- રાજા હરિશ્ચંદ્રના પહેલાં ત્રિશંખ નામક રાજા રાજગાદી પર આસીન થયા હતા. રાજા હરિશ્ચંદ્ર પછી તે સ્થાન પર તેમના જ સુપુત્ર રાજા રોહિતાશ બિરાજમાન થયા. રાજા હરિશ્ચંદ્ર ત્રેતાયુગના તેરમા રાજા હતા.

ઉ. ૧૬- રાજા રોહિતાશ ત્રેતાયુગના ચૌદમા રાજા હતા.

ઉ. ૧૭- રાજા માંધાતા વિશ્વ પ્રસિદ્ધ સત્યવાદી રાજા હરિશ્ચંદ્રના સુપુત્ર રાજા રોહિતાશના પછી રાજગાદી પર આસીન થયા.

ઉ. ૧૮- રાજા આશામિત્રના પહેલાં સગર નામક રાજએ અને તેમના પછી ભાગીરથ નામક રાજાએ ભારતવર્ષ પર રાજ કર્યું.

ઉ. ૧૯- રાજા દિલીપથી લઈને રાજા લવ સુધી કુલ છ રાજા થયા. જેમકે-રાજા દિલીપ, રાજા રઘુ, રાજા અજ, રાજા દશરથ, રાજા રામચંદ્ર અને રાજા લવ.

ઉ. ૨૦- દ્વાપરયુગમાં કુલ ઓગણીસ રાજા થયા તથા સર્વપ્રથમ રાજાનું નામ- રાજા ઈન્દ્ર.

પ્ર. ૨૧- દ્વાપરયુગમાં થયેલાં કેટલાં રાજાઓ પછી રાજગાદી પર રાજા શાંતનુ આસીન થયા ?

પ્ર. ૨૨- દ્વાપરયુગના રાજા વિચિત્રના પહેલાં અને પછી કોણ-કોણ રાજા થયા ?

પ્ર. ૨૩- રાજા વ્યાસ પછી પાંડુ રાજા થયા, તો રાજા પાંડુના પછી કોણ રાજા થયા ?

પ્ર. ૨૪- રાજા પાંડુના પુત્ર અર્જુન તો રાજાના રૂપમાં રાજગાદી પર બેઠાં જ નહોતા, તો તેમનું નામ રાજાઓમાં કેમ આવ્યું ?

ઉ. ૨૪- અરે ભાઈ ! શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં માત્ર રાજસિંહાસન પર આસીન થયેલાં રાજાઓના નામ જ નથી ગણ્યા. અપિતુ આ વીતક સાહેબમાં તો ભવિષ્ય પુરાણમાં વેદવ્યાસજી દ્વારા કરેલી ગણતરીના અનુસાર રાજાઓના નામ અંકિત કરેલાં છે. ભવિષ્ય પુરાણમાં ધરતી →

પ્ર. ૨૫- રાજા અર્જુનથી લઈને રાજા પરીક્ષિતની વચ્ચે કેટલાં રાજા રાજગાદી પર બેઠાં અને કોણ-કોણ ?

પ્ર. ૨૬- રાજા જન્મેજય કોણ હતા અને તે દ્વાપરયુગના કેટલાં નંબરના રાજા હતા ?

પ્ર. ૨૭- કલિયુગમાં કુલ કેટલાં રાજા થયા અને સર્વપ્રથમ કોણ રાજા થયા ? પુનઃ વિક્રમાદિત્ય રાજા કલિયુગના કેટલાં નંબરના રાજા હતા ?

પ્ર. ૨૮- કલિયુગમાં કુલ કેટલાં હિંદુ રાજા થયા તથા અંતિમ હિંદુ રાજા કોણ હતા ?

ઉ. ૨૧- દ્વાપરયુગમાં થયેલાં પાંચ રાજાઓ પછી રાજગાદી પર રાજા શાંતનુ આસીન થયા.

ઉ. ૨૨- દ્વાપરયુગના રાજા વિચિત્રના પહેલાં રાજા ચિત્ર અને પછી રાજા વ્યાસ થયા.

ઉ. ૨૩- રાજા વ્યાસ પછી પાંડુ રાજા થયા, તો રાજા પાંડુના પછી તેમના જ પુત્ર નરકેસરી પુરુષાર્થી અર્જુન રાજા થયા.

→ પર પ્રસિદ્ધ તે જ પુરુષાર્થીઓની ગણતરી રાજાના રૂપમાં કરેલી છે, જેમનું નામ, યશ અથવા બોલબાલા સારી પૃથ્વી પર હોય. પછી તે ચાહે કોઈપણ માર્ગના પુરુષાર્થી કેમ ન હોય. જેમ કે-ધૂમ્ર ઋષિ, વ્યાસજી અને હિરણ્યકશ્યપ વગેરે. ધૂમ્ર ઋષિ તપના ક્ષેત્રમાં પ્રસિદ્ધ હતા, તો અર્જુન પૃથ્વીની નરાત્માઓમાં અવ્વલ દર્જાના પુરુષાર્થી હતા. પુનઃ જ્ઞાન ગરિમાના ક્ષેત્રમાં વેદવ્યાસજી ખ્યાતિ પ્રાપ્ત હતા, તો હિરણ્યકશ્યપ કુખ્યાત અત્યાચારીના રૂપમાં સંસાર પ્રસિદ્ધ હતા.

ઉ. ૨૫- રાજા અર્જુનથી લઈને રાજા પરીક્ષિતની વચ્ચે કુલ છ રાજા રાજગાદી પર બેઠાં, જેમના નામ આ પ્રમાણે છે. જેમ-અહિવરન કુમાર, સેત્રનખ, શાંતનુ, બલિવાન, નિરવાન અને બલીચક્ષુ.

ઉ. ૨૬- રાજા જન્મેજય રાજા પરીક્ષિતના સુપુત્ર હતા તથા તે દ્વાપર યુગના ઓગણીસમા રાજા હતા.

ઉ. ૨૭- કલિયુગમાં કુલ ૨૦ (વીસ) રાજા થયા. જેમાંથી પ્રથમ રાજા જદુ થયા. અગર રાજા જદુથી ગણીએ, તો વિક્રમાદિત્ય કલિયુગના પાંચમા રાજા હતા.

ઉ. ૨૮- કલિયુગમાં કુલ સાત હિંદુ રાજા થયા તથા કલિયુગના અંતિમ હિંદુ રાજા, રાજા ભોજ હતા.

પ્ર. ૨૯- કલિયુગમાં કેટલાં રાજાઓના રાજશાસન પછી ભારતવર્ષની ઈમામત મુસલમાન બાદશાહોના હાથમાં જતી રહી તથા સર્વપ્રથમ કયા મુસલમાન બાદશાહની બાદશાહી શરૂ થઈ ?

પ્ર. ૩૦- યવન (મલેચ્છ-જંગલી માનવ) બાદશાહોમાંથી પહેલાં, બીજા અને ત્રીજા બાદશાહોના નામ કયા-કયા છે ?

ઉ. ૩૦- યવન બાદશાહોમાંથી ભારતવર્ષની બાગડોર હાથમાં લઈને બાદશાહી →

પ્ર. ૩૧- બાદશાહ તૈમૂરલિંગથી લઈને ક્રમશઃ પાંચ બાદશાહોના નામ કયા-કયા છે ?

પ્ર. ૩૨- શાહજહાંના કેટલાં પુત્ર હતા અને કોણ-કોણ ?

પ્ર. ૩૩- બાદશાહ ઔરંગઝેબ કલિયુગના કેટલાં નંબરના રાજા હતા ? તેમનું બીજું નામ શું હતું અને આ નામકરણ કોણે અને કેમ કર્યું હતું ?

ઉ. ૩૩- બાદશાહ ઔરંગઝેબ કલિયુગના વીસ રાજાઓમાંથી બધાથી છેલ્લા અર્થાત્ વીસમા બાદશાહ હતા. તેમનું બીજું નામ હતું. 'કલિયુગ'. આ નામકરણ વેદવ્યાસજી દ્વારા શ્રી રાજજીના જોશે કર્યું હતું. તેનું કારણ એ હતું કે તેમના જ નસીબમાં કલિયુગનું મુખ્ય કર્તવ્ય લખવામાં આવ્યું હતું કે 'આ જ બાદશાહ બીજા પરાર્ધના અઠ્ઠાવીસમા કલિયુગમાં પૂર્વ વ્યતીત →

પ્ર. ૩૪- કલિયુગના વીસમા રાજા (બાદશાહ) ના શાસનકાળમાં શું થવાની ભવિષ્યવાણી થઈ હતી ?

ઉ. ૩૪- કલિયુગના વીસમા રાજા (બાદશાહ) ના શાસનકાળના વિષયમાં એ →

ઉ. ૨૯- કલિયુગના સાતમા રાજા, રાજા ભોજના રાજશાસન પછી ભારતવર્ષની ઈમામત મુસલમાન બાદશાહોના હાથમાં જતી રહી. સર્વપ્રથમ મહમ્મદ ગૌરી નામક મુસલમાન રાજા ભારતવર્ષની રાજગાદી પર આસીન થયા અને ત્યારથી મુસલમાન બાદશાહોની બાદશાહી શરૂ થઈ.

→ કરવાવાળા બાદશાહોમાંથી પહેલાં બાદશાહનું નામ મહંમદ ગૌરી, બીજા બાદશાહનું નામ અલાઉદ્દીન અને ત્રીજા બાદશાહનું નામ નસીરુદ્દીન હતું.

ઉ. ૩૧- બાદશાહ તૈમૂરલિંગથી લઈને ક્રમશઃ ચોથા બાદશાહનું નામ બાબર, ત્રીજા બાદશાહનું હુમાયુ, બીજા બાદશાહનું નામ અકબર અને પહેલાં બાદશાહનું નામ સલીમ શાહ હતું.

ઉ. ૩૨- શાહજહાંના કુલ ચાર પુત્ર હતા. જેમ કે-દારા, સૂજા, ઔરંગઝેબ અને મુરાદ.

→ કલિયુગોથી અનાચાર, પાપાચાર, દુરાચાર, ભ્રષ્ટાચાર વગેરેના સેંકડો ગુના વૃદ્ધિ કરાવીને (વધારો કરીને) ''યદા યદા હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિર્ભવતિ ભારતઃ'' પ્રમાણવત્ અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામથી બુદ્ધ તથા કલ્કિ અવતારને ભારતખંડમાં ઉતારશે અને અક્ષરાતીત અવતારને અક્ષરાતીતની આત્મા સિવાય અન્ય કોઈ અવતરિત કરી શકે તેમ નહોતું. અતઃ કલિયુગની વૃદ્ધિ કરાવી અક્ષરાતીત 'બુદ્ધ નિષ્કલંકાવતાર' ને અક્ષરાતીત ધામથી ભરતખંડમાં ઉતારવાની જવાબદારીરૂપી વિશેષતાના ગુણાનુકૂળ જ બાદશાહ ઔરંગઝેબનું નામકરણ વેદવ્યાસજીએ 'કલિયુગ' કરી દીધું.

→ ભવિષ્યવાણી થઈ હતી કે **''દ્વૈ પરાર્ધે અષ્ટાવિંશતિ કલૌયુગે''** અર્થાત્ સતલોક સ્થાયી બ્રહ્માજીના બીજા પરાર્ધના અઠ્ઠાવીસમા કલિયુગમાં જે બુદ્ધ-કલ્કિ અવતાર અવતરિત થશે, તે માત્ર ત્રિગુણ (ત્રિદેવા) ને જ નહિ પરંતુ સારી સૃષ્ટિના જડ-ચેતનને ગતિ-મુક્તિ પ્રદાન કરશે. →

→ (આપશે). પુનઃ એ બુદ્ધ-કલ્કિ ''વિજયાભિનંદબુદ્ધનિષ્કલંકાવતાર'' ના નામથી કલિયુગના વીસમા બાદશાહ ઔરંગઝેબના શાસનકાળમાં પ્રગટ થશે અને અનર્થકારી ઔરંગઝેબ બાદશાહના શાસનકાળનો →

પ્ર. ૩૫- અરે ! કથિત વીતકના રચનાકાર તો શ્રી લાલદાસજી મહારાજ છે, તો અંતમાં છાપ શ્રી મહામતિની ! એવું કેમ ?

ઉ. ૩૫- શ્રી લક્ષ્મણ શેઠ, જેમનું આધ્યાત્મિક નામ શ્રી લાલદાસજી મહારાજ હતું. તેઓએ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપના આધ્યાત્મિક ધર્મ પર્યટનની મજલમાં, જ્યારે શ્રી મહામતિજી દીવબંદરથી નબી-પોરબંદર, નલિયા, કચ્છ-ભુજનગર થઈને ઠઠ્ઠાનગર પહોંચ્યા હતા, ત્યારે તેમની સાથે સત્સંગ કર્યો હતો અને તેમના શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતના શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મમાં દીક્ષિત (દીક્ષા લીધી) થયા હતા. ત્યારથી લઈને અંતિમ સુધી તે શ્રી પ્રાણનાથજીની સાથે જ રહ્યા. વિ. સં. ૧૭૫૧ માં જ્યારે મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીનો પરમધામ પાછાં જવાનો સમય આવ્યો, ત્યારે શ્રી લાલદાસજી મહારાજ અને શ્રી કેશવદાસજી શ્રી પ્રાણનાથજીથી પહેલાં જ ધામમાં ઉઠવાની (જવાની) તૈયારી કરવા લાગ્યા. એ જોઈને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ બંને ભાઈઓને બે અધૂરા કાર્ય સોંપતાં આજ્ઞા આપી કે આપ બંનેમાંથી શ્રી કેશવદાસજીને શ્રી મુખથી ઉતરેલ વાણી (તારતમ સાગર) ના સંબંધ મિલાવી (મેળવી) જિલ્દ બાંધવાનું અને શ્રી લાલદાસજીને 'વીતક સાહેબ' ની રચના કરીને કાર્ય પૂરું →

પ્ર. ૩૬- વીતકકાર શ્રી લાલદાસજીએ શ્રી મહામતિજીની તરફથી સંબોધનમાં કોને લીધા છે ?

ઉ. ૩૬- વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજે શ્રી મહામતિજીની તરફથી 'આગે અપની વીતક' ના આધાર પર સંબોધનમાં ધામની ૧૨૦૦૦ બ્રહ્માત્માઓને લીધી છે. તેઓને સંબોધિત કરતાં તે કહી રહ્યા છે કે હે →

→અંત કરી દેશે. એ અવતાર આવશે તો, બુદ્ધ-કલ્કિના સ્થાન પર કિંતુ વૈકુંઠથી નહિ, બલ્કે અક્ષર–અક્ષરાતીત ધામથી અથવા નૂર-નૂર તજલ્લાહથી.

→કરીને જ ધામ પાછાં આવવાનું છે. એ આજ્ઞા સાંભળતાં જ શ્રી લાલદાસજી મહારાજે હાથ જોડીને શ્રી પ્રાણનાથજીની આગળ વિનંતી કરી કે હું આ વિરાટ કાર્ય કેવી રીતે પૂરું કરી શકીશ કેમ કે હું તો આપને ઠઠ્ઠાનગરથી મળ્યો હતો ? ઠઠ્ઠાનગરથી લઈને અંતિમ સમય સુધી આપની સાથે-સાથે હોવાને લીધે ઠઠ્ઠાનગરથી લઈને અત્યાર સુધીનું વર્ણન તો કરી શકું છું. પરંતુ 'વીતક' તો મહાકારણ-અક્ષરાતીતમાં થયેલાં ''પ્રેમ સંવાદ''-''ઈશ્ક રબદ'' થી શરૂ થઈ હતી, તો તે વર્ણન મારાથી કેવી રીતે થઈ શકશે ? આ વાત સાંભળતાં જ મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ શ્રી લાલદાસજી મહારાજના સિર (મસ્તક) પર હાથ રાખીને તથાસ્તુ કહેતાં એ આશીર્વાદ આપ્યા કે હવે તમે નિઃશંક જ સંપૂર્ણ વીતકની રચના કરી શકશો. ત્યારથી શ્રી લાલદાસજી મહારાજે વીતક લખવાની શરૂ કરી અને પોતાના નામની જગ્યાએ 'શ્રી મહામતિજી' ની છાપ રાખી દીધી. ત્યારથી શ્રી મહામતિની છાપ હોવાને લીધે જેવી રીતે 'શ્રી મુખવાણી' ને 'શ્રી સ્વરૂપ સાહેબ' ની માન્યતા પ્રાપ્ત છે. ઠીક તેવી રીતે 'શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક' ને પણ શ્રી વીતક સાહેબના નામથી સમાજમાં માન્યતા પ્રાપ્ત છે.

→બ્રહ્માત્માઓ ! આપણે બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓ શ્રી શ્યામાજીના અંગ છે. શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુજીની વીતક અમારી પોતાની જ આપવીતી કહાની હોવાને લીધે આપણે એ વાતોને આપણી સમજીને ચિત્તમાં ધારણ કરવી જોઈએ અને આપણા જીવનને સફળ, સાર્થક તેમજ કૃતકૃત્ય બનાવવું જોઈએ.

પ્ર. ૩૭- 'આગે અપની વીતક'- કહેવાનું શું તાત્પર્ય છે ? કોની વીતક લખી રહ્યા છે ?

ઉ. ૩૭- **'આગે અપની વીતક'** કહેવાનું તાત્પર્ય સમજાવવા હેતુ જ વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ કહી રહ્યા છે કે હે ધામસ્થ બ્રહ્માત્માઓ ! હવે આનાથી આગળ હું આપણા સ્વરૂપ શ્રી શ્યામાજી મહારાણીની આપવીતી કહાણીનું વર્ણન કરીશ, જેઓએ આપણા માટે પંચભૌતિક માનવતન ધારણ કર્યુ અને અહીંયા શ્રી દેવચંદ્રજી અર્થાત્ સદ્ગુરુના રૂપમાં આવ્યા. એટલું જ નહિ, તેઓએ આપણા માટે જ પાંત્રીસ સાલ સુધી નિરંતર →

પ્ર. ૩૮- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં ચારેય યુગોના રાજાઓના નામ તો ગણ્યા, પરંતુ કેવા-કેવા રાજાઓના નામ ગણ્યા ?

ઉ. ૩૮- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં જે-જે રાજાઓના નામ ગણ્યા છે, તે બધા નામ રાજગાદી પર આસીન થયેલાં રાજાઓના નામ નથી. તે ગણતરીમાં તો તે રાજાઓના નામ આવેલાં છે, જે અત્યાચારીઓ, →

❖ મહાકારણ ❖

પ્ર. ૧- ''મહાકારણની વીતક'' કહેવાથી શું સમજવું જોઈએ ?

ઉ. ૧- મહાકારણ, કારણ, સૂક્ષ્મ અને સ્થૂલમાંથી સ્થૂલ-નારાયણી, સ્વપ્નિક સૃષ્ટિ; →

પ્ર. ૨- અહીંયા એક પ્રશ્ન એ થાય છે કે વીતકકાર શ્રી લાલદાસજીને તો અહીં (આ ભૂમિકા) ની લીલાનું વર્ણન કરવું હતું, તો તે રાજાઓના નામની ગણતરી કર્યા પછી અદ્વૈત ભૂમિકા - મહાકારણમાં કેમ જતાં રહ્યા ?

→ એકાગ્ર ચિત્ત દ્વારા આપણા ધણી શ્રી અક્ષરાતીતને અતિ પ્રસન્ન કર્યા. જેમ-**''પિયાજી કિએ અતિ પ્રસન્ન, તીન બેર દિએ દરસન''**. ખોજના ક્ષેત્રમાં શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ સ્વરૂપે જેટલાં પણ દુઃખ, કષ્ટ, જેટલી પણ કસની સહન કરી શ્રી અક્ષરાતીત ધણીના સંબંધને પ્રાપ્ત કર્યા, **''સો કારન હમ સબ સૈયન''** અર્થાત્ આપણે બાર હજાર સખીઓ માટે જ કર્યા છે. અતઃ વીતકકાર નિઃસંકોચ જ સ્પષ્ટરૂપેણ કહી રહ્યા છે કે ''આગે અપની વીતક'' અર્થાત્ આપણે એને આપણી જ વીતક સમજીને સિર પર લઈને ચાલવું જોઈએ.

→ અનાચારીઓ, ધાર્મિક મહાપુરુષો, ભક્તો, પુરુષાર્થીઓ, ધ્યાનીઓ, તપસ્વીઓમાં અવ્વલ દર્જાના હોય અથવા જેના નામની 'બોલબાલા' સારી પૃથ્વીમાં વ્યાપક હોય તે રાજાઓના શાસનકાળમાં તેમણે પ્રાપ્ત થયેલી પ્રસિદ્ધિના આધાર પર અથવા તે પ્રસિદ્ધિને પ્રધાનતા આપતાં એ રાજાઓની ગણતરી કરવામાં આવી છે.

-(પ્રકરણ-૧, કુલ પ્રશ્ન-ઉત્તર સં. ૩૮).

❖ મહાકારણ ❖

→ સૂક્ષ્મ-બેહદ ભૂમિકા; કારણ - સ્વપ્ન તેમજ જાગૃત (હદ તેમજ બેહદ) ના કારણભૂત સૃષ્ટિકર્તા કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મ અને મહાકારણ કહેવાથી અક્ષરાત્પરતઃ પરઃ અર્થાત્ અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામની લીલા સમજવું જોઈએ.

ઉ. ૨- વીતકકારે વીતક વર્ણનમાં સર્વપ્રથમ ધર્મભૂમિ ભારતવર્ષના ચારેય યુગોના રાજાઓના નામની ગણના દ્વારા તત્કાલીન રાજશાસન કાલાંતર્ગત પરિસ્થિતિઓને પકડાવી. પુનઃ તે શાસનકાલમાં આવવાવાળા તે બુદ્ધ-કલ્કિ અવતાર, જેમની વીતક હું વર્ણન કરવા જઈ રહ્યો છું, તે આવશે ક્યાંથી? યદિ તે અક્ષર-અક્ષરાતીત ધામથી →

→ આવી રહ્યા છે, તો કેમ ? અન્ય જેટલાં પણ અવતાર આ ધર્મભૂમિ પર થતાં આવ્યા હતા, તે બધા તો વૈકુંઠથી આવતાં હતા ! તેથી એ અવતાર તો અક્ષરાતીતની બ્રહ્મ-ઈશ્વરી આત્માઓ માટે અથવા કાર્ય-કારણવશ →

પ્ર. ૩- શ્રી રાજજીએ આ અસત, જડ, દુઃખરૂપી ખેલ જોવા હેતુ બંનેમાં ઈચ્છા ઉત્પન્ન કરાવી દીધી. અતઃ કોણ બંનેમાં તથા કઈ-કઈ ઈચ્છાઓ ઉત્પન્ન કરાવી દીધી ?

ઉ. ૩- શ્રી રાજજી (અક્ષરાતીત અદ્વૈત બ્રહ્મ) એ આ અસત, જડ, દુઃખરૂપી જગ્ન્નાટક (જગતરૂપી નાટક) જોવા હેતુ બંને અર્થાત્ એક તો સૃષ્ટિકર્તા કૂટસ્થ અક્ષરબ્રહ્મ અને બીજું પોતાની જ અંગભૂતા બાર હજાર સખીઓના દિલમાં ઈચ્છા ઉત્પન્ન કરાવી દીધી. કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મ જેમ-**'ઈન સમે ભગવાનજી ઈત, દરસન કો આવે નિત'** અર્થાત્ જે દૈનિક સવારે નવ વાગે શ્રી રાજજીના દર્શનાર્થ આવ્યા કરતાં હતા, આજે સવારે પણ શ્રી રાજજીના દર્શન કરવા માટે બ્રહ્મધામની આગળ ઉપસ્થિત થયા. પરંતુ આજે તો શ્રી રાજજીએ પોતાની સાથે-સાથે શ્રી શ્યામાજી મહારાણી સહિત બાર હજાર સખીઓના પણ દર્શન કરાવી દીધા. શ્રી શ્યામાજી મહારાણી સહિત સખીઓના દર્શન કરતાં જ અક્ષરના મનમાં એક પ્રબલ ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ કે આ બધી સખીઓની સાથે શ્રી રંગમહલમાં મારા ઈષ્ટ સ્વરૂપ શ્રી રાજજી કેવી લીલા કરતાં હશે ? અગર તે અંતરંગ પ્રેમમયી →

પ્ર. ૪- ત્રણ તકરાર કયા-કયા થયા, જેનાથી ત્રણ બ્રહ્માંડોની રચના થઈ ? પુનઃ કયા-કયા ત્રણ બ્રહ્માંડોની રચના થઈ ?

ઉ. ૪- વેદપક્ષના બ્રહ્મજ્ઞાન સંપાદન (પ્રાપ્ત થવાવાળાની) કરવાવાળાઓની માન્યતાનુસાર એક 'બ્રહ્મરાત્રી' થઈ. અદ્વૈત બ્રહ્મની તે 'બ્રહ્મરાત્રી' ના ત્રણ ટુકડા થયા, જેનાથી ત્રણ બ્રહ્માંડોની રચના થઈ. તે ત્રણ બ્રહ્માંડ છે -વ્રજ, રાસ અને જાગણીનું બ્રહ્માંડ. એ ત્રણેય બ્રહ્માંડોમાં બ્રહ્મલીલા થઈ →

→ આવી રહ્યા હતા. એટલે આવવાવાળા સ્વરૂપની વીતકનો સંબંધ અક્ષરાતીત મહાકારણથી હોવાને કારણે વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી ચારેય યુગોના રાજાઓની ગણના કર્યા પછી મહાકારણના વર્ણનમાં જતાં રહ્યા.

→ લીલા મને જોવા મળે તો ! આ પ્રબળ ઈચ્છા સહિત અક્ષર બ્રહ્મ અક્ષરધામમાં પાછાં આવ્યા અને શ્રી રાજજીના ધ્યાનમાં બેસી ગયા. બીજી બાજુ શ્રી રાજજીએ સદૈવ પોતાની સાથે રહીને લીલા કરવાવાળી બાર હજાર બ્રહ્માંગનાઓને પણ આજ અચાનક બીજા પુરુષ અક્ષર બ્રહ્મના દર્શન કરાવી દીધા. ત્યારે અન્ય પુરુષ અક્ષર બ્રહ્મના દર્શન કરતાં જ મનમાં ભારે કુતૂહલ થયું અને વિચારવા લાગી કે ''અરે ! આ બીજો પુરુષ કોણ હશે ?'' આ રીતે અક્ષર અને સખીઓના પરસ્પર દર્શન તો નિરતના સમય થયા હતા. ત્રીજી ભોમની નિરત પૂરી થયા પછી ૩૫ જૂથ સખીઓને ખબર પડી કે ''આ તો અક્ષર બ્રહ્મ છે. તે અક્ષરધામમાં રહે છે તે સૃષ્ટિ સર્જનની અપાર માયાવી લીલા કરે છે અર્થાત્ નિત્ય પ્રતિ અસત, જડ, દુઃખમય નવા-નવા નાટક (ખેલ) સર્જન કરે છે અને વિસર્જન પણ કરે છે, બનાવે છે અને મિટાવે છે.'' ૩૫ (પાંત્રીસ) જૂથ સખીઓના માધ્યમથી જ્યારે પ્રેમસંવાદમાં અનુપસ્થિત પાંચ જૂથ સખીઓને પણ એ વાત ખબર પડી. ત્યારે આ વાત સાંભળતાં જ બાર હજાર બ્રહ્માંગનાઓના દિલમાં પણ એ અસત, જડ, દુઃખરૂપી નાટક જોવાની પ્રબળ ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ.

→ તેમજ થઈ રહી છે. એ જ વિષયવસ્તુને કુરાન અને હદીસોમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે ખુદા દ્વારા કુદરતની 'લૈલ તુલ કદ્ર' નામક મહારાત્રિનો વિસ્તાર થયો. તે લૈલની રાત્રીના ત્રણ તકરાર થયા. તે ત્રણ તકરારો દ્વારા ત્રણ બ્રહ્માંડોની રચના થઈ. ત્રણેય બ્રહ્માંડોમાં ખુદા અને તેમની રૂહોની વચ્ચે ત્રણ તોફાન થયા. જેમ-હૂદ તોફાન, નૂહ તોફાન અને ત્યારે કયામતનું તોફાન ચાલી રહ્યું છે. આ પ્રમાણે ઉક્ત ત્રણેય તોફાનોમાં ત્રણ પ્રકારની લીલાઓ થઈ.

પ્ર. ૫- ઉક્ત ત્રણ તકરાર ક્યાં થયા ? કેવી રીતે થયા અને ત્રણેય તકરારોની અવધિઓ કેટલી-કેટલી છે ?

ઉ. ૫- ઉક્ત ત્રણેયમાંથી બે તકરારો અથવા બે બ્રહ્માંડોની લીલા નારાયણી સૃષ્ટિના સ્થૂલપાદ ચૌદ લોક બ્રહ્માંડના મૃત્યુલોકમાં થઈ અને થઈ રહી છે. તથા મહારાસલીલા યોગમાયાનો બ્રહ્માંડ રચાવીને કરવામાં આવી. પહેલાં તકરારની →

પ્ર. ૬- આરબ (બરારબ) માં આવવાવાળા મહંમદ સાહેબ અક્ષરાતીત બ્રહ્મ શ્રી રાજજી જ છે - એનું શું પ્રમાણ છે ?

ઉ. ૬- આરબ (બરારબ) માં આવવાવાળા મહંમદ સાહેબ અક્ષરાતીત બ્રહ્મ શ્રી રાજજી જ છે - એ વાતની સાક્ષી શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ છે, જેમાં તેઓએ કહ્યું છે કે ''રાસ લીલા ખેલકે, આએ બરારબ શ્યામ'' અર્થાત્ મહારાસમાં રાસ રચાવવાવાળા સ્વરૂપ અક્ષરાતીત સ્વરૂપ જ હતા. એ વાત શાસ્ત્ર પ્રમાણયુક્ત પણ છે. શ્રી મુખવાણી-કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબમાં પણ એવું વર્ણન આવે છે કે રાસ રચાવીને સખીઓને શ્રી પરમધામ મૂલમિલાવામાં પહોંચાડીને, શ્રી કૃષ્ણ જ મહંમદ સાહેબના રૂપમાં અરબસ્તાન (બરારબ) →

પ્ર. ૭- ''છૈ દિન કુરાન મેં'' અર્થાત્ કુરાન ધર્મગ્રંથમાં જે છ દિવસોનું વર્ણન આવે છે, તે છ દિવસોમાં સારી હકીકતનું વર્ણન જાહેર થવાનું લખ્યું છે. અતઃ તે છ દિવસ કોણ-કોણ છે. તથા જાહેર થવાની વાત કોણે લખી છે ?

ઉ. ૭- તૃતીય શ્યામ સ્વરૂપ મહંમદ સાહેબે ખુદાથી રૂબરૂ (સામ-સામે) વાતો કરીને પ્રત્યક્ષ કાન દ્વારા નેવું હજાર વચન (હરફ) સાંભળીને કલમા ઉતાર્યા અને પોતાનો ધાર્મિક સદ્‌ગ્રંથ કુરાન શરીફમાં નૂરતજલ્લાહની રૂહો (મોમિનો)ની લીલાઓ દ્વારા અર્સ અજીમ (અક્ષરાતીત ધામ)ની લીલાઓને જાહેર થવાની વાતોનો ખુલાસો છ દિવસની અંદર હોવાનો વાયદો કર્યો છે. તે છ દિવસોમાંથી પહેલો દિવસ-૧૧ વર્ષ ૫૨ દિવસની →

→ લીલા કાલમાયાના બ્રહ્માંડમાં, બીજા તકરારની લીલા યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં અને ત્રીજા તકરારની લીલા પણ પહેલાં તકરારની જ જેમ કાલમાયાના બ્રહ્માંડમાં થઈ રહી છે. સર્વપ્રથમ તકરારની લીલાની અવધિ ૧૧ વર્ષ ૫૨ દિવસની હતી. બીજી તકરાર બેહદમાં યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં થઈ. તેથી આ અવધિને અપાર બ્રહ્મરાત્રી કહ્યું છે. પુનઃ ત્રીજી તકરાર અર્થાત્ જાગણી (કયામત) ના બ્રહ્માંડની અવધિ મહાપ્રલય સુધીની છે.

→ માં અવતરિત થયા અને તેઓએ ચાલીસ સાલની ઉંમરમાં નૂર પરે નૂર તજલ્લાહ-અક્ષરાતીત ધામમાં પહોંચીને ખુદા (શ્રી રાજજી) થી રૂબરૂ સંવાદ ક્ર્યો. સંવાદ દરમ્યાન તેઓએ શ્રી રાજજીના મુખથી નેવું હજાર વચન (હરફ) સાંભળ્યા તથા કલમાના આધાર પર મુસ્લિમની વચ્ચે શરિયતનો માર્ગ ચલાવ્યો અને ત્રેવીસ સાલ સુધી તે જ ધર્મ માર્ગનો પ્રચાર-પ્રસાર ક્ર્યો. શ્રી મુખવાણીમાં એનું નિમ્નલિખિત પ્રમાણ છે. જેમ-

શ્યામ રાસસે બરારબ, લ્યાયા સાહેબકા ફુરમાન ।
હકીકત અખંડ ધામ કી, તિન બાંધી સબ જહાન ।।

-(ખુલાસા, પ્ર. ૧૩/ચો. ૩૧).

→ વ્રજ (હૂદ તોફાન) ની લીલા છે. બીજો દિવસ - રાસરાત્રી (નૂહ તોફાન)ની લીલાને કહ્યું છે. ત્રીજો દિવસ-આરબમાં સ્વયં દ્વારા પ્રત્યક્ષ સાક્ષી અર્થાત્ કુરાન ગ્રંથ કલમા દ્વારા અક્ષરાતીત-નૂર પરે નૂરતજલ્લાહનું લક્ષ્ય લાવવાની અને શરિયતનો માર્ગ ચલાવવાની ૬૩ સાલની લીલાને કહ્યું છે. પુનઃ ચોથો દિવસ-રૂહઅલ્લાહ (સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી) ના આવવાનું અને તારતમ અવતરિત કરવાનું છે તથા પાંચમો દિવસ-રૂહઅલ્લાહના બીજા જામા દ્વારા સનાખત કુંજી-તારતમ મંત્રના બ્રહ્મજ્ઞાનનું ઉતરવું અને તેના પ્રચાર-પ્રસાર (ધર્મ-પર્યટન) ની વીસ વરસની અવધિ છે. છઠ્ઠો દિવસ-પન્નાભૂમિમાં પ્રકાશમય ધ્વજ (નૂર ઝંડા)ની સ્થાપના થવી તથા તે જ ભૂમિ પર શ્રી અક્ષર-અક્ષરાતીત અથવા પરમધામ (નૂર-નૂરતજલ્લાહ) ની તે યાવત્ સંપૂર્ણ દૈવત (ખજાના) અર્થાત્ ખિલવત, પરિક્રમા, સાગર →

→ અને સિનગાર ગ્રંથના માધ્યમથી પચ્ચીસ પક્ષ વગેરેની લીલા અને સિનગાર વગેરેનું અવતરિત થવું છે. એ જ દૈવતના આધાર પર સૃષ્ટિના →

પ્ર. ૮- કુરાનમાં લખેલ વાયદા અનુસાર છઠ્ઠા દિવસે જાહેર થવાવાળી હકીકત કઈ છે અને ક્યાંની છે ?

ઉ. ૮- છઠ્ઠા દિવસે જાહેર થવાવાળી હકીકતમાં સ્વપ્નિક સંસારમાં અબ્રહ્મયુક્ત બ્રહ્મના નામ પર કરવા જઈ રહેલાં નિન્દિત અકર્મોને બ્રહ્મ સાક્ષાત્કાર →

પ્ર. ૯- કહેવાય છે સખીઓએ એક જ રાતમાં વિરહ અને વિલાસ બંને જોયા, તો તે રાત કઈ હતી ? સખીઓએ વિરહ અને વિલાસ ક્યાં અને ક્યારે જોયા ?

ઉ. ૯- સખીઓએ જે એક રાતમાં વિરહ અને વિલાસ બંને જોયા, તેને મહારાસ રાત્રિ કહેવાય છે તે હદ પરે બેહદમાં કેવલ બ્રહ્મની સ્વામીનીના મન અંતઃકરણમાં યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં રચેલી હતી. તે મહારાસ રાત્રિમાં બાર હજાર બ્રહ્માંગનાઓએ શ્રી રાજજી (શ્રી કૃષ્ણજી) ના અંતર્ધાનના સમયે હૃદયવિદારક વિરહનો અનુભવ ર્ક્યો હતો. અંતર્ધાનના પહેલાં અને પ્રગટ થયા પછી રામત રમતાં સમયે જે સુખ-વિલાસનો અનુભવ ર્ક્યો હતો, તે તો અક્ષરાતીત-રંગમહલના અંતપુરમાં કરેલી લીલા →

પ્ર. ૧૦- ત્રીજા બ્રહ્માંડની રચના કરવાનું શું કારણ હતું ?

ઉ. ૧૦- ત્રીજા બ્રહ્માંડની રચના કરવાનું એક કારણ તો ''અરધ સાથ રહ્યો અટકી'' અર્થાત્ વ્રજ-રાસમાં છ હજાર તામસી સખીઓની અસત, જડ, દુઃખરૂપી ખેલ જોવાની તે ઈચ્છા અધૂરી રહી ગઈ હતી, જે તેઓએ અક્ષરાતીત રંગમહલના ત્રીજી ભોમમાં કરી હતી. તે અધૂરી ઈચ્છા જ બ્રહ્માંડની રચના કરવાનું એક કારણ બન્યું. બીજું કારણ શ્રી રાજજીને →

→ જીવોને ગતિ-મુક્તિ પ્રાપ્ત કરાવવા અર્થાત્ આવાગમનથી છોડાવીને સચ્ચિદાનંદમાં કાયમ (અખંડ) કરવાનું છે.

→ વિષયક પૂજિત કર્મોમાં લગાવવું, અક્ષરાતીત (નૂરતજલ્લાહ)-એક અદ્વૈત બ્રહ્મ (ખુદા), બ્રહ્મધામ, બ્રહ્મસ્વરૂપ તેમજ બ્રહ્મલીલાની આદિથી લઈને અનાદિ સુધીની અખંડતાના અવિકલ્પરૂપમાં જાહેર થવું. ઉક્ત છઠ્ઠા દિવસમાં જાહેર થવાવાળી સારી હકીકત અક્ષર પરે અક્ષરાતીત અથવા નૂર પરે નૂરતજલ્લાહની છે.

→ હતી, જેના માટે વાણીમાં કહ્યું છે -

અક્ષરાતીત કે મોહોલમેં, પ્રેમ ઈસક બરતત ।
સો સુધ અક્ષર કો નહીં, જો કિન વિધ કેલ કરત ।।

-(કિરંતન, પ્ર. ૭૪/ચો.૨૯).

ઉક્ત ચોપાઈમાં વર્ણિત અક્ષરાતીત - રંગમહલમાં અમે બાર હજાર સખીઓની સાથે શ્રી રાજજીની અંતરંગ પ્રેમમયી લીલાના જ દર્શન-અનુભવની ઈચ્છા કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મએ કરી હતી. અક્ષરની તે સૂરતાએ રાસમંડલના દરમિયાન શ્રી કૃષ્ણજી (શ્રી રાજજી) ની અંદર થઈને વિલાસનો અનુભવ ક્ર્યો હતો. પુનઃ તે (તેવી જ) વિલાસનો અનુભવ સખીઓએ ૧૧ વર્ષ ૫૨ દિવસની વ્રજની લીલા પશ્ચાત બંસીની નાદમાં વ્રજ છોડીને રાસમાં જતી વખતે ક્ર્યો હતો.

→ પોતાની અંગભૂતા સખીઓની પોતાની પાદશાહીનું જ્ઞાન કરાવવું, પ્રેમસંવાદમાં કહેલી ભવિષ્ય વિષયક તે સારી વાતોને ખેલમાં મૂલથી જ યાદ દેવડાવી જાગૃત કરાવવું, પ્રેમસંવાદની વાતોને કબૂલ કરાવવું તથા પોતાની સખીઓની ઈચ્છાપૂર્તિ હેતુ ઉત્પન્ન કરેલાં જીવોને તારતમ દ્વારા સખીઓના હાથથી જ અખંડ ભિસ્તના સચ્ચિદાનંદ સુખના અધિકારી પાત્ર બનાવવું વગેરે કાર્યોનું શેષ રહી જતું હતું.

પ્ર. ૧૧- ત્રીજા દિવસે તન ધારણ કરવાવાળા સ્વરૂપ કોણ છે ? તે ક્યાંથી અને શું લઈને આવ્યા તથા સંસારમાં કેટલાં સમય સુધી રહ્યા ?

ઉ. ૧૧- ત્રીજા દિવસે તન ધારણ કરવાવાળા સ્વરૂપ તૃતીય સ્યામ સ્વરૂપ (મહંમદ →

પ્ર. ૧૨- ચોથા સ્વરૂપ કોણ છે ? તે ક્યાંથી અને ક્યારે આવ્યા તથા એ દિન મુખ્ય કેમ ગણાય છે ?

ઉ. ૧૨- ચોથા સ્વરૂપ શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ (રૂહઅલ્લાહ) સ્વરૂપ છે. એ સ્વરૂપ અક્ષર પરે અક્ષરાતીત ધામથી આવ્યા હતા, જે સ્થાનને ચોથા આસમાન પણ કહે છે. જ્યારે આરબવાળા તૃતીય શ્યામ સ્વરૂપ ધામ ગયા, ત્યારે તેમના નામથી હિજરી સન અર્થાત્ નવી સદી ચાલી. તે સદીના મુતાવિક (અનુસાર) નવમી સદીના પછી દસમી સદી પૂરી થવામાં જ્યારે સવા નવ સાલ બાકી હતા, ત્યારે સદ્ગુરુ સ્વરૂપ સંસારમાં આવ્યા. અતઃ- →

પ્ર. ૧૩- ચોથા સ્વરૂપના સંસારમાં અર્થાત્ ત્રીજા બ્રહ્માંડમાં આવવાના વિષયમાં નિશ્ચિત કરેલી અવધિના સાક્ષીરૂપી પ્રમાણ ક્યાં છે અથવા કેવા છે ?

ઉ. ૧૩- ત્રીજા બ્રહ્માંડમાં ચોથા સ્વરૂપ શ્રી શ્યામાજી અર્થાત્ રૂહઅલ્લાહના →

પ્ર. ૧૪- શ્રી અક્ષરાતીત પરમધામથી બ્રહ્માંગનાઓ બીજીવાર ખેલ જોવા ક્યારે અને કોની સાથે આવી ?

ઉ. ૧૪- વ્રજ તથા રાસલીલા કરીને અક્ષરાતીત ધામમાં પાછી ફરેલી બ્રહ્માંગનાઓ બીજીવાર ખેલ જોવા કલિયુગમાં વિ.સં. ૧૬૩૮ અથવા ઈ.સ. ૧૫૮૧ →

પ્ર. ૧૫- ''મોમિન ઉતરે તબ'' અને ''સેયાં ઉતરે તબ'' માં શું અંતર છે ?

ઉ. ૧૫- **''મોમિન ઉતરે તબ''** અને **''સેયાં ઉતરે તબ''** માં તત્ત્વ વિશેષ કશું અંતર નથી. અંતર છે, તે માત્ર ભાષા વિષયમાં, ''મોમિન ઉતરે'' →

→ સાહેબ) છે. સંસારની વચ્ચે ચાળીસ સાલની અવસ્થામાં તે નૂર (અક્ષર ધામ) પરે નૂરતજલ્લાહ (અક્ષરાતીત ધામ) માં પહોંચીને કલમા-કુરાનના નેવું હજાર હરફ (વચન) લઈને આવ્યા હતા. તે સંસારમાં ત્રેસઠ વર્ષ રહ્યા.

→ **સાલ નવ સૈ નબ્બે માસ નૌ, હુયે રસૂલ કો જબ ।**
રૂહ અલ્લાહ મિસલ ગાજિયોં, સૈયાં ઉતરે તબ ।।

-(શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક, પ્ર. ૨/ચો. ૧૫).

અર્થાત્ મહંમદ સાહેબને સંસારથી ગયા પછી જ્યારે નવસો નેવું સાલ અને નવ માસ થયા, ત્યારે રૂહઅલ્લાહ-શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ સ્વરૂપ પોતાની મર્દ જમાત (ધર્મ પર ન્યોછાવર થવાવાળા) મોમિનોને લઈને સંસારમાં બીજીવાર ખેલ જોવાને માટે અવતરિત થઈ. એ દિન મુખ્ય એટલા માટે ગણવામાં આવે છે કેમ કે એ દિનની હકીકતનો સંબંધ અમે બ્રહ્માત્માઓની આત્મ-જાગૃતિની સાથે છે.

→ આવવાના અવધિકાલ પ્રત્યે ભવિષ્ય કહેતાં તૃતીય શ્યામ સ્વરૂપે કહ્યું હતું કે એ સ્વરૂપ તેમના ચાલ્યા ગયા પછી જ્યારે દસમી સદી પૂરી થવામાં સવા નવ સાલ બાકી રહેશે, ત્યારે આવશે. આ અવધિકાલની સાક્ષીરૂપી પ્રમાણ ઉપરોક્ત ચોપાઈ છે.

→ માં સદ્ગુરુ શ્રી શ્યામાજી અવતારની સાથે આવી. તે સ્વરૂપને કુરાનની ભાષામાં રૂહઅલ્લાહ સ્વરૂપ કહે છે. શાસ્ત્રોમાં અઠ્ઠાવીસમા કલિયુગના બુદ્ધાવતારને સતલોકવાસી દેવી-દેવતાઓને પણ પાર પહોંચાડવાવાળા બતાવ્યા છે. એની પુષ્ટિ (સાક્ષી) શુકદેવજીએ ભાગવતમાં કરી છે. અતઃ **''ન માનો તો જઈ સુકજીને પૂછો, આ બેઠા છે માંહે ભાગવત''**.

→ કુરાનની ભાષા છે અને ''સૈયાં ઉતરે'' વેદોની અથવા હિંદુ ભાષામાં છે. જેમ - વાસ્તવિક તત્ત્વ સૂર્ય છે. તેને ચાહો સૂર્ય કહી દો, મારફત કહી દો, સન કહી દો યા ભાસ્કર અથવા દિનકર કહી દો.

પ્ર. ૧૬- વિ. સં. ૧૬૩૮માં આસો સુદ ચૌદશના દિવસે કોણ, ક્યાં અને કોના ઘરમાં પ્રગટ થયા ?

ઉ. ૧૬- વિ. સં. ૧૬૩૮ અર્થાત્ ઈ. સ. ૧૫૮૧માં આસો મહિનાના સુદ →

પ્ર. ૧૭- ઉક્ત સ્વરૂપના નામ, દેશ, ગામ અને માતા-પિતાના નામની સાથે જાતિ પણ સમજાવો કે તે કઈ જાતિના હતા ?

ઉ. ૧૭- ઉક્ત સ્વરૂપના નામ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી હતું. તે મારવાડ દેશના →

પ્ર. ૧૮- ઉક્ત સ્વરૂપના આગમનના સમયે સંપૂર્ણ બ્રહ્માંડના નર-નારીઓને મંગલ વધાઈ આપતાં આનંદિત હોવાનું શું કારણ હતું ?

ઉ. ૧૮- ઉક્ત સ્વરૂપના ધરતી પર આગમનના સમયે સંપૂર્ણ બ્રહ્માંડના નર-નારીઓને મંગલ વધાઈ આપતાં સમસ્ત વાતાવરણમાં આનંદ છવાઈ જવાનું કારણ એ હતું કે તે સ્વયં આનંદ સ્વરૂપના અવતાર હતા અર્થાત્ →

પ્ર. ૧૯- ઉક્ત સ્વરૂપ કોણ છે અને કેવા છે ? એમના વિષયમાં શ્રીમદ્ભાગવત મહાપુરાણમાં શુકદેવ મુનિએ રાજા પરીક્ષિતથી કયા અને કેવા વિચાર અભિવ્યક્ત કર્યા છે ?

ઉ. ૧૯- એ સ્વરૂપ શાસ્ત્રો દ્વારા અક્ષરની જાગૃત બુદ્ધિના ''બુદ્ધાવતાર'' સિદ્ધ છે. મહારાસ રમણના વખતે અંતર્ધાનના સમયે અક્ષરાતીત સ્વરૂપે પોતાનો →

પ્ર. ૨૦- ''વિશ્વના જીવોની વંદના અક્ષર બ્રહ્મ સુધી જ પહોંચે છે''-એવું કેમ કહ્યું છે ? એ જીવ અક્ષર પુરુષની વંદના કેવી રીતે કરે છે ?

ઉ. ૨૦- ''સારી સૃષ્ટિના માનવાત્માઓની વંદના (સ્તુતિ) સૃષ્ટિકર્તા કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મ સુધી જ પહોંચે છે, તે પણ અંધાધૂંધ કરેલી પ્રાર્થના'' એવું →

→ પક્ષની ચૌદશ તિથિના દિવસે ચોથા આસમાનથી શ્રી શ્યામાજી અવતાર પ્રગટ્યા. એ સ્વરૂપ પશ્ચિમ સ્થિત મારવાડ દેશના ઉમરકોટ ગામમાં મતુ મહેતા અને કુંવરબાઈની કૂખને અને ઘરને ધન્ય-ધન્ય કરતાં પ્રગટ થયા.

→ ઉમરકોટ ગામમાં પ્રગટ થયા હતા અને તેમના માતા-પિતાના નામ ક્રમશઃ કુંવરબાઈ તથા મતુ મહેતા હતું. તે બાર કાયસ્થ જાતિઓમાંથી ઉત્તમ કાયસ્થ જાતિના હતા.

→ અક્ષરાતીત અદ્વૈત બ્રહ્મ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપના સત, ચિદ્ અને આનંદ અંશમાંથી આનંદ અંશના અવતાર હતા. તેથી સારી સૃષ્ટિની ચેતનાત્માઓને સચ્ચિદાનંદમય સુખ પ્રદાન કરવા હેતુ જ એમનો આવિર્ભાવ (પ્રાગટ્ય) થયો હતો. એટલા માટે એ સ્વરૂપના આગમનના સમયે સંપૂર્ણ બ્રહ્માંડના નર-નારી એમના સ્વાગતના રૂપમાં મંગલ વધાઈ ગાતાં આનંદિત થઈ ગયા.

→ જોશ ખેંચીને અક્ષરની જે બુદ્ધિને જાગૃત કરી હતી, જાગૃત બુદ્ધિના તે જ ''બુદ્ધ અવતાર'' આ કલિકાલમાં ધરતી પર અવતરિત થઈને સતલોક સ્થાયી ત્રિગુણ અર્થાત્ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશને પણ પાર ઉતારશે, પહોંચાડશે. આ પ્રકાર શુકદેવ મુનિએ શ્રીમદ્ભાગવત મહાપુરાણમાં ઈશારાથી ઈંગિત કર્યા છે. અતઃ શ્રીમદ્ભાગવત ગ્રંથમાં શુકદેવ મુનિ દ્વારા પરીક્ષિતને ઈંગિત કરીને બતાવેલાં બુદ્ધાવતાર એ જ સ્વરૂપ છે.

→ એટલા માટે કહ્યું છે કારણ કે નારાયણી જીવાત્માઓ એ માનીને વંદના કરે છે કે સૃષ્ટિ સંચાલન કરવાવાળા તે નિયંતા અક્ષર અવિનાશી છે, ભલે તે ક્યાં પણ હોય. એટલા માટે સૃષ્ટિની માનવાત્માઓ દ્વારા આ રીતે કરેલી વંદના અક્ષર બ્રહ્મ સુધી જ પહોંચે છે.

પ્ર. ૨૧- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં શ્રીમદ્ભાગવતના ૧૨મા સ્કંધના બીજા અધ્યાયના જે ૩૭મા અને ૩૮મા ક્રમાંકના શ્લોક પ્રમાણ રૂપમાં આપેલાં છે, તે કોના માટે આપેલાં છે, સ્પષ્ટ કરો ?

ઉ. ૨૧- શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં શ્રીમદ્ભાગવતના ૧૨મા સ્કંધના બીજા અધ્યાયના ૩૭મા અને ૩૮મા ક્રમાંકના શ્લોક શ્રી સદ્ગુરુ અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપના કલિયુગમાં અવતરિત થવાના વિષયમાં →

પ્ર. ૨૨- ''સતજુગ કે બીજ ભૂત'' શું છે ? એવું કેમ કહેવામાં આવ્યું છે તથા ''ઈનો બીચ રહે વિસ્તાર'' કહેવાનું તાત્પર્ય શું છે અથવા કોની વચ્ચે વિસ્તાર થવાનું કહ્યું છે ?

ઉ. ૨૨- શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ નિરંતર ખોજ કરતાં-કરતાં →

પ્ર. ૨૩- 'સંપૂર્ણ સૃષ્ટિ જ અખંડ થશે'-આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૨૩- **'સંપૂર્ણ સૃષ્ટિ જ અખંડ થશે'**-એવું કહેવાનો વાસ્તવિક સાર (તાત્પર્ય) એ છે કે સંસારની સમસ્ત માનવાત્માઓ આ તારતમ મહામંત્રને →

પ્ર. ૨૪- વેદ અને કતેબ બંને પક્ષોના સદ્ગ્રંથાદિમાં અનેકો પ્રકારના સંકેતો તેમજ રહસ્યમય શબ્દો દ્વારા કોની અને કયા વિષયની સાક્ષીઓ લખી છે ?

ઉ. ૨૪- વેદ અને કતેબ બંને પક્ષોના સદ્ગ્રંથાદિમાં અનેકો પ્રકારના સંકેતો તેમજ રહસ્યમય શબ્દો દ્વારા શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ સ્વરૂપ પ્રત્યે સાક્ષીઓ →

પ્ર. ૨૫- જ્યારથી આ બ્રહ્માંડની ઉત્પત્તિ થઈ છે, ત્યારથી રચિત વેદ, કતેબાદિ સંપૂર્ણ સદ્ગ્રંથોમાં કયા સ્વરૂપની જન્મથી લઈને અંત સુધી સારી હકીકત લખી છે, જેને સાંભળતાં જ મનમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ થઈ જાય છે ?

→ કહેલી ભવિષ્યવાણીના પ્રમાણના રૂપમાં આપેલાં છે. તે શ્લોકના અનુસાર ઈક્ષ્વાકુ અને મરુ નામક કુલોત્પન્ન દેવાપિ અને શાંતનુ-એ બંને ભાઈ કલિયુગમાં પ્રગટ થશે તથા કાલપિ નદીના તટ પર સ્થિત વિંધ્યાચલ પર્વતના તટવર્તી સ્થાન પર આસીન થઈને યોગબલિઓમાં પણ મહાનાતિમહાન યોગબલશાળી સિદ્ધ થશે તેમજ પોતાના યોગબળના પ્રતાપે તે જાતિ-વર્ણાદિ ભેદભાવથી રહિત પહેલાં જેવો સમાજ સંગઠિત કરશે.

→ ૪૦ સાલની અવસ્થામાં જે તારતમ મંત્રને પ્રાપ્ત કર્યો, તેને અર્થાત્ **''એ કહે તારતમ બીજ વચન''** ને જ **''સતજુગ કે બીજ ભૂત''** કહ્યું છે. એવું એટલા માટે કહેવામાં આવ્યું છે કેમ કે આ બીજ તારતમ જ ૧૮૭૫૭ ચોપાઈઓનું મૂલ છે. એ જ તારતમ મંત્રાધાર જ અક્ષરાતીત લીલા તથા જ્ઞાનનો વિસ્તાર ''ઈનો બીચ'' અર્થાત્ શ્રી સદ્‌ગુરુ દ્વારા થશે, એવું કહ્યું હતું અને તેવી રીતે ૧૨૦ વર્ષના દરમ્યાન થયું પણ.

→ ગ્રહણ કરીને જ અખંડ મુક્તિમાં જશે. એના સિવાય અન્ય કોઈ ઉપાય નથી કારણ કે એક અક્ષરાતીત સ્વરૂપ જ બ્રહ્મ છે. તેમના સિવાય અન્ય બધા માયાજન્ય તથા અબ્રહ્મ છે. કેમ કે તારતમ મહામંત્ર અક્ષરાતીત બ્રહ્મના નામનું જ છે, એટલે એમ કહ્યું છે.

→ લખી છે. સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના પ્રતિ વેદપક્ષમાં જાગૃત બુદ્ધિના અવતારના રૂપમાં, વાણી પક્ષમાં શ્રી શ્યામાજી અવતાર તથા પશ્ચિમના કુરાન ગ્રંથમાં રૂહઅલ્લાહના રૂપમાં આવવાની સાક્ષી લખી છે. કિંતુ આ પ્રકાર આવીને તે શું કરશે ? તો આ વિષયમાં કહ્યું છે કે તે સ્વરૂપ સૃષ્ટિની સંપૂર્ણ આત્માઓને સચ્ચિદાનંદમય સુખમાં પહોંચાડશે. તેમના જન્મ-જન્માંતરના પાપોને ભસ્મીભૂત કરીને તેઓને આવાગમનના ચક્કરથી ઉગારશે તથા તેમના પૂજ્ય ત્રિદેવાદિ દેવોને પણ પાર પહોંચાડશે.

ઉ. ૨૫- ચોથા સ્વરૂપ-સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી (રૂહઅલ્લાહ), જે **''દ્વે પરાર્ધે અષ્ટાવિંશતિ કલૌયુગે''** માં સંસારની વચ્ચે આવશે. હિંદુ પક્ષના સદ્‌ગ્રંથાદિ જેમ વેદ, શાસ્ત્ર, ઉપનિષદ, ગીતા-ભાગવતાદિમાં મૂલથી →

→ જ, પુનઃ પશ્ચિમના સદ્ગ્રંથો જેમ કુરાન-હદીસોમાં પણ જન્મથી લઈને જ્યાં સુધી મોમિન ધામ ન પહોંચે, ત્યાં સુધીની સારી હકીકત આ રીતે લખેલી છે કે જેને વાંચતાં અથવા સાંભળતાં જ મનમાં તેમના પ્રત્યે →

પ્ર. ૨૬- ''એ વસ્તુ પાવે તબ'' કહ્યું છે. અતઃ કઈ વસ્તુને તથા કેવી રીતે પામી શકશે ?

ઉ. ૨૬- આ કથન સ્વયં વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ સદ્ગુરુ સ્વરૂપ વિષય કહી રહ્યા છે કારણ કે કલિકાલની વચ્ચે માનવાત્માઓને આત્મોદ્વાર હેતુ આપેલાં ચાર પદાર્થ, જેમ-૧. ઉત્તમ માનવજીવન ૨. તે માનવજીવન પણ ભારત વર્ષનું પુનઃ ૩. ઉક્ત બંને પદાર્થ પણ →

પ્ર. ૨૭- 'એક મિલાય ખોલ દીજિએ' - શું મિલાવીને ખોલવાથી શું મળવાનું કહ્યું છે ? પુનઃ કોણ ખોલી દેશે ?

ઉ. ૨૭- સંસારના બધા ભવિષ્યવક્તા, શાસ્ત્રકારોના સદ્ગ્રંથો વગેરેના વચનોને →

પ્ર. ૨૮- 'એક સૌ બીસ વરસ' નો સમય નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યો છે - કેમ ? એ કોની આયુનો સમય છે ?

ઉ. ૨૮- શ્રી તારતમ-નૂર કુંજી (સનાખત કુંજી) ના પ્રચાર-પ્રસાર કાલમાંથી →

પ્ર. ૨૯- શ્રી અક્ષરાતીત પરમધામની સંપૂર્ણ લીલા જાહેર થવાનો નિશ્ચિત કરેલો સમય ક્યારનો છે ?

ઉ. ૨૯- શ્રી અક્ષરાતીત અદ્વૈત બ્રહ્મધામની સંપૂર્ણ લીલાઓને જાહેર થવાનો નિશ્ચિત કરેલો સમય **''દ્વે પરાર્ધે અષ્ટાવિંશતિ કલૌયુગે''** અર્થાત્ વિ.સં.૧૭૧૫ થી લઈને વિ.સં.૧૭૪૮ સુધીનો છે. પુનઃ કુરાન પક્ષથી →

→ વિશ્વાસ આવી જાય. પરંતુ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની સમાન સંપૂર્ણ વેદ, પુરાણ, કુરાન, હદીસોના જાણકાર અર્થાત્ બંને તરફની સાક્ષીઓ તથા પ્રમાણોનું મિલાન કરીને તેમના વાસ્તવિક રહસ્યનો ખુલાસો કરવાવાળા મળે, તો જ ચોથા સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી (રૂહઅલ્લાહ) ની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.

→ ૨૮મા કલિયુગના તથા એ ત્રણે દેવદુર્લભ પદાર્થોને સાર્થક બનાવવાવાળા ચોથા પદાર્થ. ૪. સિરદાર-ગુરુઓમાં પણ અગ્રગણ્ય સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તેમ જ તેમના તારતમ જ્ઞાનની ઓળખ મુખ્યાતિમુખ્ય છે. ઉક્ત ચોથું તત્ત્વ-સદ્‌ગુરુની ઓળખ પ્રાપ્ત કરવા હેતુ જ **'એ વસ્તુ પાવે તબ'** કહ્યું છે તથા એ વસ્તુ બધા શાસ્ત્રો, પુરાણો, કુરાન, હદીસોના તથા તારતમ અને કલમાનું મિલાન કરી શાસ્ત્ર પ્રમાણો દ્વારા ખુલસ્ત કરી સમજાવવાવાળા સદ્‌ગુરુ દ્વારા જ પ્રાપ્ત કરી શકશે.

→ મિલાવીને વાસ્તવિક અર્થ (તત્ત્વ) મળવાનું કહ્યું છે. પુનઃ આ વાસ્તવિક અર્થ (તત્ત્વ) પણ અગર જો કુરાન, પુરાણ, વેદ, ઉપનિષદ વગેરેનું મિલાન કરવાનું સામર્થ્ય રાખવાવાળા સદ્‌ગુરુ મળે, તો જ પ્રાપ્ત કરી શકશે.

→ કેટલો કાલ થઈ ચૂક્યો છે અને કેટલો બાકી છે, એ જાણવું-સમજવું જરૂરી છે.અતઃ એ જાણવા-સમજવા હેતુ જ એક સો વીસ વર્ષનો સમય નિશ્ચિત કર્યો છે. એ એક સો વીસ વરસ રૂહઅલ્લાહ-સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આયુનો સમય કાલ છે. એવું સદ્‌ગ્રંથ કુરાનમાં કહ્યું છે.

→ જોઈએ, તો **''છૈ દિન કુરાનમેં, વાકે ભયે જબ''** ના અનુસાર છઠ્ઠા દિનની અવધિકાલમાં સંપૂર્ણ લીલા જાહેર થવાનો કહ્યું છે. તે રીતે ઉક્ત સમયમાં ખિલવત, પરિક્રમા, સાગર અને સિનગાર જેવા ગ્રંથોના માધ્યમથી બ્રહ્મધામ (ખુદાના અરસ) ની સારી લીલાઓ પ્રગટ પણ થઈ.

પ્ર. ૩૦- ચાર, પાંચ અને છઠ્ઠા દિનમાં કોણ-કોણ લીલાઓ થવાની કહ્યું છે, અલગ-અલગ સમજાવીને સ્પષ્ટ કરો ?

ઉ. ૩૦- ચાર, પાંચ અને છઠ્ઠા દિનની લીલાઓમાંથી ચોથા દિનમાં રૂહઅલ્લાહ (સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ)ના આવવાની, તેમના દ્વારા નિરંતર આત્માના સંબંધી પરમાત્મા (બ્રહ્મ તત્ત્વ) સ્વરૂપના ખોજની, આ દુસ્તર (દુઃખદાયી) સંસારરૂપી અરણ્ય (જંગલ) ની વચ્ચે એક બ્રહ્મતત્ત્વનો નિર્ણય કરવા તથા તે બ્રહ્મતત્ત્વને પ્રાપ્ત કરવાનું સાધન-'બ્રહ્મ મંત્ર' અર્થાત્ તારતમ મંત્ર પ્રાપ્ત કરવા તથા તે મંત્રાધાર ૩૪ સાલ સુધી પ્રચાર-પ્રસારની લીલા, જેને આડીકા લીલા અથવા જાગણીના બ્રહ્માંડની વ્રજલીલા કહે છે. →

પ્ર. ૩૧- ક્યારે તે તમામ વાતોની સૂધ બધાને થશે, જેનું જ્ઞાન સૃષ્ટિકર્તા કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મને પણ ન હતું ? પુનઃ બધી સૃષ્ટિ ક્યાં તેમજ કોને સેજદા (નમન) કરશે તથા ક્યારે ?

ઉ. ૩૧- જ્યારે ચાર, પાંચ અને છઠ્ઠા દિનમાંથી છઠ્ઠા દિનની અવધિમાં ચાર ગ્રંથો દ્વારા અક્ષર તેમજ અક્ષરાતીત બ્રહ્મ અને બ્રહ્મધામ જાહેર થશે, ત્યારે તે અખંડ અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામની તે તમામ વાતોની સૂધ, જેનું જ્ઞાન સૃષ્ટિકર્તા કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મને પણ ન હતું અર્થાત્ તેમના સ્વરૂપ, સિનગાર અને લીલા વિષયક સંપૂર્ણ વાતોની સૂધ માત્ર બ્રહ્મ અને →

પ્ર. ૩૨- આવા સ્વપ્નિક જીવ જેમનું અસ્તિત્વ જ નથી, તેમની દૃષ્ટિ પણ નૂર પાર અખંડ ધામમાં ક્યારે અને કેવી રીતે પહોંચશે ?

ઉ. ૩૨- તે સ્વપ્નિક નારાયણી જીવ, જેમની ઉત્પત્તિ 'કુંન' કહેવાથી થઈ છે અર્થાત્ નારાયણે પોતાને એકલા જોઈને 'એકોડહં બહુસ્યામ્' કહેવાથી જે જીવ ઉત્પન્ન થયા છે અને જેમનું અસ્તિત્વ સ્વપ્નદૃષ્ટાના સ્વપ્ન પર નિર્ભર કરે છે અર્થાત્ સ્વપ્નદૃષ્ટાના સ્વપ્ન તૂટતાં જ પોતાનું અસ્તિત્વ →

→ પાંચમા દિનની લીલામાં સદ્ગુરુ સ્વરૂપ (રૂહઅલ્લાહ) ના બીજા જામા (શ્રી મેહરાજ) દ્વારા નિરંતર ધર્મ પર્યટન અર્થાત્ વીસ સાલ-વિ.સં.૧૭૨૦ થી લઈને વિ.સં.૧૭૪૦ (ઈ.સ.૧૬૬૩ થી ઈ.સ.૧૬૮૩) સુધીના જાગણી અભિયાન અર્થાત્ દીવ બંદરથી લઈ પન્ના સુધીની લીલા કહ્યું છે. પુનઃ છઠ્ઠા દિનની લીલામાં પન્ના પહોંચ્યા પછી નૂરી ઝંડેની સ્થાપના મૃત્યુલોકમાં મુખ્યાતિમુખ્ય અક્ષરાતીત પચ્ચીસ પક્ષની લીલાઓને ઉતરવાની લીલા, ચાર ગ્રંથો દ્વારા બંને પક્ષોમાં જાગણી (કયામત) નો સંદેશ પહોંચાડવાની લીલા વિ.સં.૧૭૪૦ થી લઈને વિ.સં.૧૭૫૧ સુધી, હકી સ્વરૂપ દ્વારા તથા વિ.સં.૧૭૫૮ સુધી મહારાજા છત્રસાલ દ્વારા થવાની કહ્યું છે.

→ ઈશ્વરીસૃષ્ટિને જ નહિ, અપિતુ તે સારા જીવોને પણ થશે, જે ઉક્ત ચાર ગ્રંથોના જ્ઞાન તલે આવશે. સદ્ગુરુ સ્વરૂપ-રૂહઅલ્લાહની દયા-કૃપાથી અસ્તિત્વહીન માયાવી જીવ પણ એ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકશે. સંપૂર્ણ સૃષ્ટિની બ્રહ્મ, ઈશ્વરી અને જીવ-ત્રણેય આત્માઓ જ્યારે-જ્યારે આ તારતમરૂપી બ્રહ્મજ્ઞાનના તલે આવશે અને જાણતાં-સમજતાં જશે, ત્યારે-ત્યારે તે સમજ દ્વારા તે અક્ષરાતીત બ્રહ્મને સેજદા (પ્રણામ) કરી તેમના ચરણોમાં શરણાપન્ન થતી જશે. જાગણીના આ ક્રમ છઠ્ઠા દિનથી શરૂ થશે.

→ ખોઈ બેસવાવાળા ચેતન જીવોની દૃષ્ટિ પણ સદ્ગુરુની દયા-કૃપારૂપી તારતમ મહામંત્રાધાર તે તારતમ જ્ઞાન તથા અખંડ ૨૫ પક્ષની સકળ સામગ્રીયુક્ત ચાર ગ્રંથો, (ખિલવત, પરિક્રમા, સાગર, સિનગાર) જેને વિજ્ઞાન દર્જાનું મારફતી જ્ઞાન કહે છે, તેના પઠન-પાઠન, મનન દ્વારા ૨૮મા કલિયુગના જાગણી રાસ અર્થાત્ વિ.સં.૧૭૧૫ અથવા ક્યામતના સમયની અગિયારમી સદીથી નૂર પરે નૂરતજલ્લાહ અથવા અક્ષર પરે અક્ષરાતીત ધામની લીલામાં જઈ પહોંચે છે.

પ્ર. ૩૩- આ માયાવી, દુસ્તર, સ્વપ્નિક સંસારમાં તે અખંડ જ્ઞાનની સૂધ કોણ લઈને આવ્યા છે.

ઉ. ૩૩- આ માયાવી, દુસ્તર, સંસાર-સાગરની વચ્ચે તે અખંડ જ્ઞાનની સૂધ તે →

પ્ર. ૩૪- ત્રિગુણ દ્વારા રચિત સૃષ્ટિને પણ કોની ઓળખ થઈ ? 'સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ એ જ્ઞાન ચોથા આસમાનથી લઈને આવ્યા છે'-એવું કહ્યું, તો કયા કયા સ્થાનોની ગણના ચાર આસમાનોમાં કરેલી છે તથા કેમ ?

ઉ. ૩૪- ત્રિગુણ દ્વારા રચિત સૃષ્ટિ સ્વપ્નિક છે. સ્વપ્નના અંતર્ગત ઉત્પન્ન અસ્તિત્વહીન જીવોના દિલ-દિમાગને પણ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ઓળખ આ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જ થઈ, જેને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી (રૂહઅલ્લાહ) સ્વયં →

પ્ર. ૩૫- 'તીન સ્વરૂપોંની વીતક' કહ્યું, તે કયા કયા સ્વરૂપોની ?

ઉ. ૩૫- **બસરી મલકી ઔર હકી, એ હુકમ તીન સૂરત ।**
તિન દઈ હૈયાતી દુનીકો, કરી સૈયન વાસ્તે સરત ।।

-(શ્રી લાલદાસકૃત વીતક સાહેબ, પ્ર. ૬૨/ચો.૧૯).

'તીન સ્વરૂપોંની વીતક' કહ્યું અતઃ ત્રણેય સ્વરૂપોમાંથી પ્રથમ સ્વરૂપ અર્થાત્ જાગણીના બ્રહ્માંડમાં અક્ષરાતીત શ્રી રાજજીથી પ્રત્યક્ષ (રૂબરૂ) વાતચીત કરીને બ્રહ્મ અને બ્રહ્મધામની પ્રત્યક્ષ સાક્ષી લઈને આવવાવાળા આરબના તૃતીય શ્યામ સ્વરૂપ છે, જેઓએ નૂર પર નૂરતજલ્લાહ બ્રહ્મધામના લક્ષ્ય ધરતી પર અવતરિત ક્ર્યા અને દુનિયાની સર્વાત્માઓને આ લક્ષ્ય →

પ્ર. ૩૬- ઉક્ત ત્રણેય સ્વરૂપોની વીતક-હકીકત અથવા ચર્ચા-કથાને બધાથી ઉત્તમ ચર્ચા-કથા અથવા 'એ ચર્ચા સબ ઉપર' કેમ કહ્યું ? એનું કારણ શું છે ?

ઉ. ૩૬- ઉક્ત ત્રણેય સ્વરૂપોની ચર્ચા-કથાને બધાથી ઉત્તમ અથવા **'એ ચરચા** →

→ સ્વરૂપ લઈને આવે છે, જે નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં બ્રહ્માનંદ અક્ષરાતીત અદ્વૈત બ્રહ્મના આનંદ અવતાર શ્રી શ્યામાજી-સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપ છે. પુનઃ કુરાનમાં જેઓને મહંમદ સાહેબે રૂહઅલ્લાહ તથા શાસ્ત્રોમાં શુકદેવ મુનિએ જેઓને ૨૮મા કલિયુગના બુદ્ધાવતાર કહીને સંકેત કર્યો છે.

→ ચોથા આસમાન-અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામથી લઈને આવ્યા છે. ઉક્ત કથિત ચાર આસમાનોમાંથી પહેલું આસમાન મૃત્યુલોક-કર્મભૂમિ હોવાના કારણે છે. બીજું આસમાન વૈકુંઠ-સતલોક ચૌદલોકની ખુરશી અર્થાત્ રાજધાની રૂપ હોવાના કારણે છે. ત્રીજું આસમાન અક્ષરધામ, હદ-બેહદ તેમજ સ્વપ્ન–જાગૃતના સૃષ્ટિકર્તા અક્ષર બ્રહ્મનું ધામ હોવાના કારણે છે અને ચોથા આસમાન-કાર્યરૂપી સ્વપ્નિક બ્રહ્માંડનું કારણ અર્થાત્ બેહદ સ્થિત કૂટસ્થ અક્ષરધામથી પણ પરે મહાકારણરૂપી અક્ષરાતીત ધામ છે.

→ પકડાવી દીધું. બીજા સ્વરૂપ રૂહઅલ્લાહ-સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી છે, જેઓએ નિરંતર ૩૫ સાલ મહેનત-પરિશ્રમ કરી અક્ષરાતીત તારતમ મહામંત્ર સંસારમાં અવતરિત કર્યું. ત્રીજા સ્વરૂપ મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપ છે, જેઓએ પહેલાં સ્વરૂપની સાક્ષી સિદ્ધ કરતાં બીજા સ્વરૂપ દ્વારા અવતરિત તારતમ મહામંત્ર દ્વારા બ્રહ્મ, ઈશ્વરી અને જીવાત્માઓના આવાગમન મિટાવીને તેમને અખંડ સચ્ચિદાનંદ સુખમાં પહોંચાડી દીધા. જેમ-જીવોને બેહદ સ્થિત આઠ પ્રકારની મુક્તિસ્થાનોમાં ઈશ્વરી આત્માઓને અક્ષરધામમાં ઉઠાવી દીધા. આ પ્રકાર ઉક્ત વીતક બસરી, મલકી અને હકી-એ ત્રણેય સ્વરૂપોની છે.

→ **સબ ઉપર**' કહ્યું. એનું કારણ એ છે કે આ ધરતી પર અર્થાત્ આ સ્વપ્નિક ધરાતલ પર સૃષ્ટિની શરૂઆતથી લઈને આજસુધી એવા કેટલાય પયગંબર, તીર્થંકર અને અવતારાદિ થયા, જેઓએ માનવાત્માઓને એક ધાર્મિક લક્ષ્ય બતાવીને તે લક્ષ્ય દ્વારા ઈંગિત ધામ અને ઈષ્ટને પ્રાપ્ત કરવાની ચર્ચા-કથા સંભળાવી. એ બધા પયગંબર તથા અવતાર વગેરે →

→ સ્વર્ગ, વૈકુંઠ અથવા કૈલાસપુરી વગેરેથી આગળ તો ગયા, કિંતુ તે માનવ માત્રને ગોલોક ધામ સુધીના જ લક્ષ્ય બતાવી શક્યા અને તેઓએ ત્યાં સુધીની ચર્ચા-કથા પણ સંભળાવી. તે તો ન એક અદ્વૈત બ્રહ્મને પ્રાપ્ત કરી શક્યા અને ન બ્રહ્મધામરૂપી લક્ષ્યને જ. અતઃ તે બધા પયગંબરો અથવા તીર્થંકરોની ચર્ચા-કથા અબ્રહ્મ અને અબ્રહ્મધામની ચર્ચા-કથા સિદ્ધ થઈ. તે એક અદ્વૈત બ્રહ્મ તો **''હ્યક્ષરાત્પરતઃ પરઃ''** અર્થાત્ અક્ષર બ્રહ્મથી પણ પરે →

પ્ર. ૩૭- ''મૈં કૌન કહાં થે આઇયા'' એ જાણવાની ઈચ્છાને ઉત્પન્ન થવા પર ઉક્ત પ્રશ્નનો જવાબ સદ્ગુરુ ક્યાં, કોને-કોને પૂછવા લાગ્યા ?

ઉ. ૩૭- સદ્ગુરુ સ્વરૂપના મનમાં ૧૧ વર્ષની ઉંમરમાં જ **''મૈં કૌન કહાં થે** →

પ્ર. ૩૮- ''મૈં કૌન કહાં થે આઇયા, કહાં મેરો ભરતાર'' આ વિચાર કોના મનમાં અને ક્યારે ઉત્પન્ન થયો ? આ વખત તે ક્યાં છે તેમજ ઉક્ત પ્રશ્ન કોને પૂછી રહ્યા છે ?

ઉ. ૩૮- **''મૈં કોન કહાં થે આઇયા, કહાં મેરો ભરતાર''**-(હું કોણ છું ? આ જગતમાં ક્યાંથી આવ્યો છું ? મારા આત્માના ધણી કોણ છે ?) આવો →

પ્ર. ૩૯- ''તે પરમેશ્વર તો ઘટ-ઘટમાં વ્યાપક છે ? એવો જવાબ કોણે આપ્યો ?

પ્ર. ૪૦- 'મૂર્તિ પિંગલ શ્યામ' ક્યાં પધરાવી હતી ? ત્યાં જઈને શ્રી દેવચંદ્રજી શું કરતાં હતા ?

ઉ. ૪૦- **'મૂર્તિ પિંગલ શ્યામ'** સદ્ગુરુ સ્વરૂપના ગામ ઉમરકોટમાં એક મંદિરમાં →

પ્ર. ૪૧- શ્રી દેવચંદ્રજી જે દેશમાં રહેતાં હતા, તે દેશમાં સાધુ-સંતોના આવવા-જવાનું કેમ ન હતું ?

→ સ્થિત તે અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામમાં છે, જે ધામ માટે **'સા કાષ્ઠા સા પરાગતિઃ'** અર્થાત્ તેનાથી પરે કોઈ ગતિ નથી એમ કહ્યું છે. તેથી અમારું લક્ષ્ય તે જ પરાત્પર અક્ષરાતીત પરમધામ છે તથા ધરતીના વિભિન્ન મત-મતાંતરોના લક્ષ્યથી આગળ તથા ઉપર હોવાને લીધે જ આ બ્રહ્મધામની ચર્ચા-કથાને **'એ ચરચા સબ ઉપર'** કહ્યું છે, જે યથાતથ્ય યુક્તિયુક્ત તથા અવિકલ્પ જ છે.

→ **આઇયા''** (હું કોણ છું ? આ જગતમાં ક્યાંથી આવ્યો છું ?) એ જાણવાની પ્રબળ ઉત્કંઠા થવાનું કારણ તે ઉક્ત પ્રશ્નનો જવાબ ઘરમાં તથા ઉમરકોટ ગામમાં આસપાસના વિભિન્ન સ્થાનોમાં જઈને પૂછવા લાગ્યા.

→ વિચાર અથવા આ જાણવાની ઈચ્છા સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના મનમાં અગિયાર સાલની ઉંમરમાં ઉત્પન્ન થઈ. એ જાણવાની ઉગ્ર ઉત્કંઠાને કારણે જ તે પોતાના જન્મસ્થાન ઉમરકોટને છોડીને ઉક્ત તત્ત્વની ખોજમાં નીકળી પડયા તથા એ જ પ્રશ્ન ગામના વિદ્વાન તેમજ રસ્તામાં મળવાવાળા વિભિન્ન સાધુ-સંતોને પૂછવા લાગ્યા.

ઉ. ૩૯- ''તે પરમેશ્વર તો ઘટ-ઘટમાં વ્યાપક છે''-એવો જવાબ ડિંભધારી સંન્યાસી માર્ગવાળાઓએ આપ્યો.

→ જ પધરાવી હતી. ત્યાં જઈને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી રોજ કેટલાય કલાકો સુધી અર્થાત્ એક પ્રહર સુધી પરિક્રમા લગાવ્યા કરતાં હતા. પુનઃ ભક્તિભાવપૂર્ણ સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા કરતાં હતા.

ઉ. ૪૧- સદ્‌ગુરુ જે દેશમાં અર્થાત્ પશ્ચિમ સ્થિત મારવાડ ઉમરકોટ ગામમાં રહેતાં હતા, તે સ્થાન વાલુકામય (રણ વિસ્તાર રેતાળ હતો) હતું. →

→ ત્યાં પાણીનો દુકાળ-અકાળ હતો. પાણીની તંગીને લીધે તે પ્રાંતમાં સાધુ-સંતોની અવરજવર થઈ શકતી નહોતી કેમ કે ભજનીય સાધુ-→

પ્ર. ૪૨- ''તહાં જાય કે ખોજ કરોં'' અર્થાત્ શ્રી દેવચંદ્રજી ક્યાં જવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા ? વિચાર કરવાથી તેમણે ક્યાં-કઈ ઘટનાની યાદ આવી ?

ઉ. ૪૨- **''તહાં જાય કે ખોજ કરોં''** અર્થાત્ શ્રી દેવચંદ્રજી કચ્છ-ભુજનગર જઈને પરમતત્ત્વની ખોજ કરવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા. ખોજ પ્રત્યે ચિંતિત હોવાને લીધે વિચાર કરતાં-કરતાં તેમને બાળપણમાં લગભગ→

પ્ર. ૪૩- ''ઉન્હેં દેખે લગે આગ'' અર્થાત્ કોને જોઈને જ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપને અગ્નિની દાહ જેવો અનુભવ થવા લાગતો હતો ? કેમ ?

ઉ. ૪૩- **''ઉન્હેં દેખે લગે આગ''** અર્થાત્ પોતાના માતા-પિતા કુંવરબાઈ અને મતુ મહેતાના ધ્યેય અને તેમની વાતો સાંભળતાં તથા તેમને જોઈને જ શ્રી દેવચંદ્રજીને અગ્નિની દાહ જેવો અનુભવ થવા લાગ્યો હતો. કેમ કે શ્રી દેવચંદ્રજીના માતા-પિતા તેમને પોતાના જ અર્થાત્ સાંસારિક માર્ગ પર→

પ્ર. ૪૪- ''એ ફિરાએ જ્યોં ફિરે'' આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૪૪- **''એ ફિરાએ જ્યોં ફિરે''** આ કથનનું તાત્પર્ય છે કે બાળપણમાં પાંચ સાલની ઉંમરથી જ સદ્ગુરુની રહેણીકરણી નિવૃતિ માર્ગ જેવી જોઈને તેમના માતા-પિતા ચિંતિત હતા. તે પોતાના પુત્ર શ્રી દેવચંદ્રને રાત દિવસ સમજાવ્યા તથા રોકટોક કરતાં હતા. એવા અનેકો ઉપાય ક્યાં→

પ્ર. ૪૫- ખાંડા વિવાહ માટે કોણ અને ક્યાંથી જઈ રહ્યા હતા તથા કોનાથી ?

→ સંતોને વધુ પ્રમાણમાં પાણીની જરૂર પડે છે. સ્નાન તથા નિત્યકર્મ વગેરે માટે તેમને પ્રચુર (વધારે) પ્રમાણમાં પાણીની જરૂર પડે છે. તેથી પાણીની તંગી-અછત જોઈને ત્યાં સાધુ-સંતો આવતાં-જતાં નથી.

→ પાંચ-સાત સાલની ઉંમરમાં પિતાજી સાથે કચ્છ-ભુજનગરની ઘટના યાદ આવી. બાળપણમાં જ્યારે તે ત્યાં ગયા હતા, તો તેમણે જોયું હતું કે ત્યાં તો અનેકો મંદિરો, દહેરાં અને સાધુ-સંતોની ટોળી-ટોળી ફર્યા કરતી હતી. તેથી તે દૃશ્ય યાદ આવવાથી તેમને લાગ્યું કે જો તે કચ્છ-ભુજનગર ગુરુ હરિદાસજીની પાસે પહોંચી જાય, તો શાયદ કોઈ તેમના પ્રશ્નોના જવાબ આપીને તેમની ઈચ્છા પૂરી દેશે.

→ આગળ વધારવા ચાહતા હતા અને શ્રી દેવચંદ્રજી આધ્યાત્મિક માર્ગની ખોજ કરતાં-કરતાં સંસારથી વિરક્ત થતાં આગળ વધી રહ્યા હતા. માતા-પિતા પોતાના એક માત્ર સંતાન દેવચંદ્રને પોતાની જેમ અર્થાત્ પ્રવૃત્તિ માર્ગી બનાવવા ચાહતા હતા અને સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્ર પોતાની અંતર ઈચ્છાને કારણ નિવૃત્તિ પક્ષમાં આગળ વધી રહ્યા હતા. તેથી માતા-પિતાને જોતાં જ તેમને આગ જેવો અનુભવ થતો હતો અને સાધુ-સંતોને જોતાં જ તે આત્મ-શાંતિનો અનુભવ કરવા લાગતાં હતા.

→ કરતાં હતા, જેનાથી તે પ્રવૃત્તિ માર્ગ પર ચાલીને તેમની અનુકૂળ થઈ જાય. તેમના કહેવા-સમજાવાથી જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ના સમજ્યા, ના માન્યા, તો તેઓએ આડોશીપાડોશીના લોકોને પણ તેમણે સમજાવવાનું કહ્યું. આડોશીપાડોશીએ પણ મળીને શ્રી દેવચંદ્રજીનું વૈરાગ્ય છોડાવવા તેમના મનને કોઈપણ રીતે પ્રવૃત્તિ (ગૃહસ્થી) માર્ગમાં ફેરવવા કેટલીય કોશિશો કરી, કિંતુ બધું ય ભેંસની આગળ ભાગવત બરાબર જ થયું.

ઉ. ૪૫- ખાંડા વિવાહ માટે ઉમરકોટ ગામના રાજાનો વજીર (મંત્રી) જઈ રહ્યા હતા. ઉમરકોટના ગામથી રાજાના પુત્રના નામની તલવાર (ખાંડા) લઈને વજીર કચ્છ દેશના રાજાની રાજકુંવરીને લેવા જઈ રહ્યા હતા.

પ્ર. ૪૬- બરાત (જાન) માં કેટલી અસવારીઓ તથા બગી ગાડી હતી ? બરાત (જાન) લઈને કચ્છ જવાવાળા વજીરનું નામ શું હતું ?

પ્ર. ૪૭- જ્યારે બરાત (જાન) સાથે કચ્છ જવાના વિષયમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ વજીરને મળ્યા, ત્યારે તે વિષયમાં વજીરે શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૭- જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે વજીરની પાસે જઈને પોતે બરાતની સાથે કચ્છ જવાની ઈચ્છા પ્રગટ કરી, ત્યારે વજીરે તેમને પૂછ્યું કે 'તમારી પાસે →

પ્ર. ૪૮- વજીરે જ્યારે બરાત (જાન) સાથે ચાલવા માટે મના કરી દીધી, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું વિચાર્યું અને શું કર્યું ?

ઉ. ૪૮- જ્યારે વજીરે જાન સાથે ચાલવાની મના કરી દીધી, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ →

પ્ર. ૪૯- સફર માટે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ કઈ કઈ સામગ્રી ભેગી કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૪૯- સફર માટે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ થાળી, વાટકી, નાની કઢાઈ, પાણી પીવા →

પ્ર. ૫૦- કમર બાંધતાં-બાંધતાં થોડું મોડું થઈ ગયું અર્થાત્ શું થયું ? સ્પષ્ટતા સમજાવો ?

ઉ. ૫૦- કમર બાંધતાં-બાંધતાં થોડું મોડું થઈ ગયું અર્થાત્ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ રસ્તા માટે સામગ્રી તો તૈયાર કરી દીધી, પરંતુ બરાતની સાથે જવા માટે ઘેરથી નીકળે કેવી રીતે ? કારણ કે રાજાના પુત્રની બરાતની ધામધૂમને માતા-પિતા ઘરના આંગણમાંથી ઊભા ઊભા જોઈ રહ્યા →

પ્ર. ૫૧- ''વે અસવાર યે પ્યાદે''-એવું કોણ કહી રહ્યું છે ? પુનઃ ''ક્યોં કર પહુઁચ્યો જાય'' કહેવાનો શું મતલબ છે ?

ઉ. ૪૬- બરાત (જાન) માં બસો ઘોડા અને ઊંટની અસવારીઓ સાથે એક બગી ગાડી હતી. જાન લઈને કચ્છ જવાવાળા વજીરનું નામ લાલદાસ દેસાઈ હતું.

→ સવારી માટે શું છે ?' ત્યારે એનો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જવાબ આપ્યો કે "હું પગથી જ ચાલીને આવીશ. મને રસ્તો ખબર નથી. તેથી માર્ગદર્શક માટે જ હું તમારા લોકોના પદચિહ્ન જોઈને પાછળ-પાછળ ચાલીને આવીશ." ત્યારે વજીરે શ્રી દેવચંદ્રજીને નખથી લઈને સિર સુધી જોયા અને તેમને રોકતાં કહ્યું કે "તમે અમારી સાથે આવી શકશો નહીં."

→ વિચાર્યું કે મને તો માત્ર રસ્તો બતાવવાવાળાની જ જરૂર છે. એમણે કેમ કહ્યું ? તે બરાત લઈને આગળ-આગળ જશે. હું તેમની પાછળ-પાછળ ચાલ્યો જઈશ. એ વિચાર કરતાં-કરતાં ઘરે પાછાં આવ્યા.

→ માટે એક નાની લોટી, પહેરવા માટે એક-બે જોડી કપડાં અને થોડા પૈસા પણ રાખી લીધા. એ બધો સામાન તેઓએ એક પોટલીમાં બાંધીને પલંગ નીચે રાખી દીધું અને ભોજન કરી પલંગ પર સૂઈ ગયા.

→ છે. જ્યાં સુધી તેમની નજર પહોંચતી હતી, ત્યાં સુધી જોતાં રહ્યા. જ્યારે જાન (બરાત) નજરથી દૂર થઈ ગઈ (દેખાતી બંધ થઈ), ત્યારે માતા-પિતા પણ પોત-પોતાના કામમાં વ્યસ્ત થયા. શ્રી દેવચંદ્રજી ભાગવાનો મોકો જ જોઈ રહ્યા હતા. ભાગવાનો મોકો જોતાં-જોતાં જાન દૂર નીકળી ગઈ. હવે જે દિશા તરફ બરાતને જતાં જોઈ હતી, તે દિશા તરફ એકીશ્વાસે દોડવા લાગ્યા. તેજ ગતિથી દોડતાં-દોડતાં પેટ પણ દુઃખવા લાગ્યું.

ઉ. ૫૧- **"વે અસવાર યે પ્યાદે"**-એવું વીતકકાર કહી રહ્યા છે. **"ક્યોં કર પહુઁચ્યો જાય"** કહેવાનું તાત્પર્ય છે કે તે બરાતી (જાનૈયા) તો સવારી સાથે પહેલાં જ નીકળી ગયા. તે જાનૈયા અસવારો પર નીકળ્યા છે અને →

→ શ્રી દેવચંદ્રજી પગપાળા વગર સવારીએ જ દોડ-ધૂપ કરી રહ્યા છે, તો →

પ્ર. ૫૨- જે રસ્તા પર શ્રી દેવચંદ્રજી દોડી રહ્યા હતા, તે રસ્તો કેવો હતો ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૫૨- જે રસ્તા પર શ્રી દેવચંદ્રજી દોડી રહ્યા હતા, તે રસ્તો મરુભૂમિ (રણ) →

પ્ર. ૫૩- ''હૈ કૌન જાગા સરહદ'' નો આશય સ્પષ્ટ કરો અને સમજાવો કે એવું કોને લાગ્યું ?

ઉ. ૫૩- **''હૈ કૌન જાગા સરહદ''** એવું સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને લાગ્યું. આ કથનનો આશય એ છે કે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી એ વિચારતાં-સોચતાં →

પ્ર. ૫૪- ''એ ચોર મોકો મારેગા'' એવું કોણ કહી રહ્યું છે અને કેમ ?

ઉ. ૫૪- **''એ ચોર મોકો મારેગા''** એવું સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કહી રહ્યા છે કેમ કે ઉક્ત કથિત વિકટ મરુભૂમિ સદૃશ રસ્તાથી, જેના બંને બાજુ જંગલ હતું, દોડતાં-દોડતાં અચાનક શ્રી દેવચંદ્રજીએ જંગલની વચ્ચેથી એક વ્યક્તિ નીકળતાં જોયા. તેને જોતાં જ શ્રી દેવચંદ્રજીએ મનમાં →

પ્ર. ૫૫- ''એક સખ્સ દિયા દીદાર'' અતઃ દીદાર આપવાવાળા વ્યક્તિ કોણ હતા અને કેવા દેખાતા હતા ? તેને જોતાં જ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી શું વિચારવા લાગ્યા ?

ઉ. ૫૫- **''એક સખ્સ દિયા દીદાર''** અતઃ દીદાર આપવાવાળા વ્યક્તિ કોઈ બીજું નહિ. બલ્કે શ્રી રાજજીના જોશનું સ્વરૂપ હતું, પરંતુ સદ્‌ગુરુ શ્રી →

પ્ર. ૫૬- ''મૂંહ મૂંદા દહસત સે'' કોનું ? તે દીદાર આપવાવાળા વ્યક્તિએ શું કહ્યું અને શું કર્યું ?

→ તે જાન પાસે કેવી રીતે પહોંચી શકશે ?

→ જેવો હતો. રેતી સિવાય ત્યાં કશું જ દેખાતું ન હતું. દૂર-દૂર સુધી માત્ર જંગલ જ દેખાતું હતું. તે ગાઢ જંગલોમાંથી નિશાચરોના અવાજો પણ સંભળાઈ રહ્યા હતા. એવા વિકટ રસ્તાથી શ્રી દેવચંદ્રજી પેટ પકડી બારાત પાસે પહોંચવા માટે પસાર થતાં હતા.

→ દોડી રહ્યા હતા કે આ જગ્યાથી દૂર દૂર સુધી આગળ-પાછળ જવાનો માર્ગ જ દેખાતો નથી. માર્ગ છે કે નહીં ? અથવા આ મરુભૂમિની સીમા ક્યાં સુધી છે ? બાલ્યાવસ્થા હોવાથી અને અંધારું છવાઈ જવાથી તે અત્યંત ભયભીત થતાં પણ અંધાધૂંધ દોડી રહ્યા હતા.

→ નિશ્ચય કરી લીધો કે પહેલાં તો માત્ર સાંભળ્યું જ હતું કે એ રસ્તો ચોરો અને લૂંટારાઓનો છે તથા આ રસ્તાથી એક-બે વ્યક્તિ પણ સાથે નીકળી શકતા નથી. હવે જોઈ પણ લીધું. અતઃ સામે જંગલથી નીકળવાવાળા સખ્સ (વ્યક્તિ) નક્કી જ ચોર છે અને તે અવશ્ય જ મને મારી નાંખશે. આટલું સોચતાં-સોચતાં આગળ વધી રહ્યા હતા કે તે વ્યક્તિ સામે જ આવી ગયા.

→ દેવચંદ્રજીની દૃષ્ટિમાં તો તે માત્ર એક લૂંટારા હતા. તે જોવામાં અત્યંત જ ભયાવહ હતા. તેમનો વેશ સિપાહી જેવો હતો. તેમના કમરમાં એક નાની તલવાર જેવી કટારી હતી. હાથમાં એક લાંબો ભાલો હતો. મુખ પર મૂછ ન હતી, પરંતુ દાઢી વધારેલી હતી. એવું અદ્‌ભુત સ્વરૂપ હતું તે જોતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ વિચારવા લાગ્યા કે ''આ સખ્સ (વ્યક્તિ) ચોર છે અને અવશ્ય જ મને મારી નાંખશે.''

ઉ. ૫૬- તે દીદાર દેવાવાળા વ્યક્તિને જોતાં જ અત્યંત ભયભીત થઈ જવાને કારણે શ્રી દેવચંદ્રજીના મુખથી (મોઢાંમાથી) કશું બોલવાની હિંમત જ →

→ ન રહી. એટલા માટે કહ્યું **''મુઁહ મૂંદા દહસત સે''**. અતઃ તે સમયે તો તે ચુપચાપ તે વ્યક્તિને જોતાં જ રહ્યા. થોડીવાર પછી તે વ્યક્તિએ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું-''ઊભો રહે ! તું તારા કમરની તલવાર કાઢીને નીચે →

પ્ર. ૫૭- ''તબ જાના મુઝે મારેગા'' એવું શ્રી દેવચંદ્રજીને ક્યારે લાગવા લાગ્યું ?

ઉ. ૫૭- જ્યારે દીદાર દેવાવાળા વ્યક્તિએ પોતાની કમરની પછેડી બિછાવી →

પ્ર. ૫૮- ''બિછાય પિછોડી સુવાયે''-અર્થાત્ જ્યારે દીદાર દેવાવાળા વ્યક્તિએ શ્રી દેવચંદ્રજીને પછેડી પર સૂઈ જવાનું કહ્યું, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી શું કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૫૮- **''બિછાય પિછોડી સુવાયે''**-અર્થાત્ જ્યારે તે દીદાર દેવાવાળા →

પ્ર. ૫૯- જ્યારે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પછેડી પર સૂઈ ગયા, ત્યારે તેમણે સૂવડાવી તે વ્યક્તિએ શું કર્યું ?

ઉ. ૫૯- જ્યારે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કાંપતાં-કાંપતાં (ગભરાતાં-ગભરાતાં) →

પ્ર. ૬૦- ''એક સાથળ પર દે પાય'' આ કથનનો અર્થ સ્પષ્ટ કરો. દીદાર આપવાવાળા વ્યક્તિએ એવું કેમ કર્યું ?

ઉ. ૬૦- **''એક સાથળ પર દે પાય''** કહેવાનો સાર છે કે દીદાર આપવાવાળા →

પ્ર. ૬૧- ''દરદ ભયા કછૂ હલકા'' એવું કોણે, કોને પૂછ્યું ?

પ્ર. ૬૨- ઉક્ત પ્રશ્ન પૂછવાથી શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપે શું જવાબ આપ્યો અને તે શું વિચારવા લાગ્યા ? પુનઃ તે વ્યક્તિએ શું કર્યું ?

→ મૂકી દે''. ફરી જ્યારે તેમને પોટલી પણ છોડી દેવાનું કહ્યું, ત્યારે સદ્ગુરુને લાગ્યું કે અવશ્યમેવ આ કોઈ ચોર-લૂંટારા જ છે. આવું વિચારી જ રહ્યા હતા કે તેમને પોતાના કમરની પછેડી ખોલી નીચે બિછાવી દીધી અને શ્રી દેવચંદ્રજીને તેની પર સૂઈ જવાનું કહ્યું.

→ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને તેની પર સૂઈ જવાનું કહ્યું, ત્યારે તેમને લાગ્યું **''તબ જાના મુઝે મારેગા''** અર્થાત્ તે કાંપતાં વિચારવા લાગ્યા કે એ હવે અવશ્ય જ મને મારી નાંખશે.

→ વ્યક્તિએ પછેડી બિછાવીને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને તેની પર સૂઈ જવાનું કહ્યું, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી કશું પણ બોલ્યા નહિ, કશું કહેવાની હિંમત જ ન થઈ. તેથી અત્યંત ભયભીત થઈને કાંપતાં તે પછેડી પર સૂઈ ગયા.

→ તે પછેડી પર સીધા સૂઈ ગયા, ત્યારે તે પુરુષ હાથની બરછી (હાથના ભાલા) ને ધરતી પર ટેકવીને તેના સહારે ઊભા થઈ તેમની જાંઘના સાંધા પર પગ મૂકીને આખા શરીરનું બળ દ્વારા દબાવી દીધું.

→ વ્યક્તિએ પોતાનો એક પગ શ્રી દેવચંદ્રજીની જાંઘના સાંધાની જોડમાં રાખીને પોતાના આખા શરીરના બળ દ્વારા દબાવી દીધું. એવું તેઓએ એટલા માટે કર્યું કે શ્રી દેવચંદ્રજીના પેટમાં અસહ્ય દર્દ થઈ રહ્યું હતું.

ઉ. ૬૧- **''દરદ ભયા કછૂ હલકા''** એવું સિપાહી વેશમાં દીદાર આપવાવાળા પુરુષે શ્રી દેવચંદ્રજીને પૂછ્યું.

ઉ. ૬૨- દીદાર આપવાવાળા પુરુષ દ્વારા ઉક્ત પ્રશ્ન પૂછવાથી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું કે બીજી બાજુની જાંઘના મૂળમાં થોડું દર્દ હજી બાકી →

→ છે અને પોતાના મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે આ પુરુષ મને મારશે તો નહીં, કિંતુ શાયદ (કદાચ) ઘેર લઈ જઈને કંઈક કામ કરાવશે. તે એવું →

પ્ર. ૬૩- પુનઃ બીજીવાર પણ દર્દના વિષયમાં દીદાર દેવાવાળા પુરુષ દ્વારા તે જ પ્રમાણે પૂછવાથી શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૬૪- ''એસા કિયા વિચાર'' અર્થાત્ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપે શું વિચાર કર્યો ?

ઉ. ૬૪- **''એસા કિયા વિચાર''** અર્થાત્ મારવાથી બચાવ્યા પછી સદ્ગુરુ શ્રી →

પ્ર. ૬૫- ''આ ચોર કોઈપણ હાલતમાં મને મારશે તો નહીં'' એવી સમજણ શ્રી દેવચંદ્રજીને ક્યારે આવી ?

ઉ. ૬૫- સિપાહી વેશમાં દીદાર દેવાવાળા પુરુષ શ્રી દેવચંદ્રજીની દૃષ્ટિમાં તો ચોર લૂંટારા જ હતા, પરંતુ જ્યારે તે તેમના પેટનું દર્દ મટાડીને તેમની →

પ્ર. ૬૬- તે દીદાર દેવાવાળા પુરુષ રસ્તામાં શ્રી દેવચંદ્રજીને શું-શું પૂછતાં-પૂછતાં લઈ જઈ રહ્યા હતા ?

ઉ. ૬૬- તે દીદાર દેવાવાળા પુરુષ રસ્તામાં શ્રી દેવચંદ્રજીને વિભિન્ન લૌકીક →

પ્ર. ૬૭- ''ફેર ખબર દેશ કી'' અર્થાત્ તત્પશ્ચાત દીદાર દેવાવાળા પુરુષે કયા વિષયની અને શું વાતો પૂછી ?

ઉ. ૬૭- **''ફેર ખબર દેશ કી''** અર્થાત્ ઘર-પરિવાર વિષયક વાતો પૂછ્યા પછી દીદાર દેવાવાળા પુરુષે શ્રી દેવચંદ્રજીને તત્કાલીન (તે સમયના) રાજા તથા દેશકાલ વિષયક વાર્તાલાપ કરી. જેમ કે-''તમારા દેશ →

➔ વિચારી રહ્યા હતા કે તે પુરુષે તેમની જાંઘના મૂળમાં ચરણ રાખીને પૂરા બળ દ્વારા દબાવી દીધું.

ઉ. ૬૩- પુનઃ બીજીવાર પણ દર્દ વિષયમાં દીદાર દેવાવાળા પુરુષ દ્વારા તે જ રીતે પૂછવાથી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો કે પેટનું અસહ્ય દર્દ હવે બિલકુલ મટી ગયું છે.

➔ દેવચંદ્રજીએ દીદાર દેવાવાળા પુરુષના વિષયમાં એવો વિચાર કર્યો કે એમણે મને મારવાથી તો બચાવ્યો. કદાચ હવે મને પોતાના વશ કરી કેદમાં રાખીને મારાથી દાસ (નોકર) ની જેમ કામ કરાવશે અને ખાશે.

➔ પોટલી સ્વયં પોતાની પીઠ પર ઉપાડી તથા પોતાની પછેડી શ્રી દેવચંદ્રજીના કમરમાં બાંધીને તેમને આગળ કરી ચાલવા લાગ્યા, ત્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની સમજમાં આવી ગયું કે **''આ ચોર કોઈપણ હાલતમાં મને મારશે તો નહીં.''**

➔ વાતો પૂછતાં-પૂછતાં લઈ જઈ રહ્યા હતા. જેમ કે-''તમારા માતા-પિતાનું નામ શું છે ? તમે કેટલાં ભાઈ બહેન છો ? તમારા પિતાજી શું કામધંધો કરે છે ? આડોશીપાડોશીના લોકો કેવા છે ? ઈત્યાદિ''.

➔ મારવાડના રાજા કોણ છે અને કેવા છે ? તે પ્રજાના અનુકૂળ અર્થાત્ તેમને પ્રિય છે કે પ્રતિકૂળ છે. દેશની પ્રજા રાજાને સારા કહે છે કે ખરાબ ? રાજા બહુ નિર્દયી-કઠોર છે ! એવું તો બોલતી નથી ને ?'' આવી વાતો પૂછતાં-પૂછતાં દીદાર દેવાવાળા પુરુષ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપને રસ્તો પાર કરાવતાં જઈ રહ્યા હતા.

પ્ર. ૬૮- સિપાહી વેશવાળા વ્યક્તિ દ્વારા ઘેરથી ભાગીને નીકળવાનું કારણ પૂછવાથી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૬૮- સિપાહી વેશવાળા વ્યક્તિ દ્વારા ઘેરથી ભાગીને નીકળવાનું કારણ →

પ્ર. ૬૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો વિચાર જાણ્યા પછી સિપાહી વેશવાળા પુરુષે તેમને સમજાવતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૬૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો વિચાર જાણ્યા પછી સિપાહી વેશવાળા પુરુષે તેમને કહ્યું, ''જુઓ ! તમારો વિચાર તો સારો છે. પરંતુ આ સંસાર તો ગુરુઓનો જ બજાર છે. જેમ કે-

મંત્ર ગુરુ વિદ્યા ગુરુ, માતા પિતા ગુરુ ચારિ ।
કુલ પૂજ્ય પ્રોહિત જેષ્ઠ બંધુ, ષટ્ ગુરુ યે નિરધારિ ।।

અર્થાત્ જન્મથી લઈને વેદ આદિનો મંત્ર સંભળાવવાવાળા, ભૌતિક →

પ્ર. ૭૦- ''ઉસ જગહ પર પહુઁચકર ખડે રહે'' અર્થાત્ કઈ જગ્યા પર તથા કેમ ?

ઉ. ૭૦- **''ઉસ જગહ પર પહુઁચકર ખડે રહે''** અર્થાત્ દીદાર આપવાવાળા →

પ્ર. ૭૧- શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપને બરાત પાસે લાવીને ઊભા કર્યા પછી તે ચોર જેવા દેખાવવાળા પુરુષે શું કર્યું ?

ઉ. ૭૧- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને બરાત પાસે લાવીને ઊભા કર્યા પછી તે ચોર જેવા →

પ્ર. ૭૨- જ્યારે તે દીદાર આપવાવાળા પુરુષે ''દેખ એ તેરો સાથ''-એવું કહ્યું, ત્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શું કરવા લાગ્યા અને તે પુરુષ ક્યાં જતાં રહ્યા ?

→ પૂછવાથી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો, ''મને મારા પ્રશ્નોના જવાબ આપવાવાળા ગુરુની તલાશ છે. હું ગુરુની ખોજ કરવાના આશયથી જ કચ્છ-ભુજનગર જઈ રહ્યો હતો.

→ માર્ગની શિક્ષા સંબંધી વિદ્યા આપવાવાળા, જન્મ આપવાવાળા માતા–પિતા, પુનઃ જ્યેષ્ઠભાઈ તેમજ જનોઈ વગેરે કર્મ કરાવવાવાળા કુળના પૂજ્ય પુરોહિત-એ છ ગુરુઓને વેદો દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત છે. અપિતુ એ છ ગુરુ તો ઘર-ઘરમાં હોય છે. પરંતુ-

'સત્‌ગુરુ જુ મત પદ ભિન્ન તિન તેં'

અર્થાત્ સત-આત્માની ઓળખ (પરિચય) કરાવીને તેને તેમના નિત્ય અવિનાશી ધામમાં પહોંચાડવાનું જ્ઞાન આપવાવાળા સદ્‌ગુરુ એ છ ગુરુઓથી અલગ જ છે. તેથી એવા ગુરુને ઢૂંઢીને ગુરુ બનાવવા.''

→ પુરુષ સહિત શ્રી દેવચંદ્રજી તે જગ્યાએ આવીને ઊભા રહ્યા, જ્યાં જાનના લોકો અસવારી પર સવાર થઈને રાતભર ચાલીને પહોંચ્યા હતા. બરાતી લોકો અસવારીઓ રોકીને આરામ કરવા માટે સામાન ઉતારી જ રહ્યા હતા કે દીદાર આપવાવાળા પુરુષે શ્રી દેવચંદ્રજીને તેમની પાસે લાવીને ઊભા કરી દીધા.

→ દેખાવવાળા પુરુષે પોતાની તે પછેડી જે તેમને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને કમરમાં બંધાવી હતી, તે માંગી લીધી અને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની પોટલી અને તલવાર તેમને પાછી આપી દીધી.

ઉ. ૭૨- ઉક્ત પ્રકાર પોતાની પછેડી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપથી પાછી લઈને અને તેમની પોટલી (ગઠરી) તથા તલવાર તેમને પાછી આપ્યા પછી દીદાર (દર્શન) આપવાવાળા પુરુષે બરાત (જાન) તરફ આંગળીથી ઈશારો કરતાં શ્રી →

→ દેવચંદ્રજીને કહ્યું કે, **''દેખ એ તેરો સાથ''** અર્થાત્ જો ! તારા બરાતી સાથી અહીંયા છે. સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અત્યંત ઉત્સુકતાપૂર્વક હર્ષિત થઈને તેમની આગંળીથી બતાવેલી દિશામાં બરાતના સાથીઓને જોવા લાગ્યા અને મનોમન વિચાર કરવા લાગ્યા કે, ''અરે ! હું તો જાનની પાસે આવી પહોંચ્યો ?'' એવો વિચાર કરતાં-કરતાં જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ પાછળ ફરીને તે પુરુષ તરફ જોયું, તો ખબર પડી કે તે →

પ્ર. ૭૩- ''કિયા વિલાપ યાદ કર તેહ'' અર્થાત્ કઈ વાતને યાદ કરતાં-કરતાં શ્રી દેવચંદ્રજી વિલાપ કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૭૩- **''કિયા વિલાપ યાદ કર તેહ''** અર્થાત્ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પૂર્વ ઘટિત વાતોને યાદ કરવા લાગ્યા કે હું કેવી આપત્તિમાં ફસાઈ ગયો હતો. ઘેરથી નીકળતી વખતે ન રસ્તો સૂઝી રહ્યો અને ન કોઈ ઈન્સાન જ દેખાતો હતો, જેને રસ્તાના વિષયમાં કશું પૂછી શકાય. આવી વિકટ →

પ્ર. ૭૪- વિલાપ કર્યા પછી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું વિચાર કર્યો અને શું વિચારીને દૃઢતાપૂર્વક કમર બાંધીને તૈયાર થઈ ગયા ?

ઉ. ૭૪- વિલાપ કર્યા પછી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી વિચાર કરવા લાગ્યા કે હવે તો અગર જો હું વાઘના મોઢામાં પણ પડી જઉં, તો પણ તે પરમાત્મા મને બચાવવા અવશ્ય આવશે. હજી સુધી તો હું તેમના વિષયમાં અંદાજ- →

પ્ર. ૭૫- આ રીતે હિમ્મત કર્યા પછી શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કર્યું ?

પ્ર. ૭૬- ''આવત ટોકે તિન'' અર્થાત્ કોણે, કોને તથા કેમ ટોક્યા ?

ઉ. ૭૬- **''આવત ટોકે તિન''** અર્થાત્ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતની જમાતમાં →

→ પુરુષ તો અદશ્ય થઈ ચૂક્યા હતા. સદ્ગુરુ સ્વરૂપ વિચારમાં પડી ગયા કે હમણાં-હમણાં તો તે પુરુષ અહીં હતા. એટલીવારમાં ક્યાં જતાં રહ્યા ? દૂર-દૂર સુધી નજર ફેરવી, કિંતુ ક્યાંય દેખાયા નહિ. ત્યારે તેમને ખ્યાલ આવ્યો કે ઈન્સાન (માણસ) આટલા જલ્દી તો ક્યાંય જઈ શકતો નથી. એ તો તે જ સ્વરૂપ હતા, તેમણે પામવા માટે હું ખોજ કરતાં-કરતાં અહીં આવી પહોંચ્યો.

→ પરિસ્થિતિથી ઉગારીને મને રસ્તો પાર કરાવી બરાતની પાસે પહોંચાડવાવાળા બીજું કોણ હોઈ શકે ? અસ્તુ (ભલે તેમ થાય) હું જે ધણી (ભરથાર) ને ઢૂંઢવા નીકળ્યો છું, તે સ્વયં જ મારી પાસે આવીને મને આપત્તિથી કાઢીને જતાં રહ્યા. અતઃ તેમની દૃષ્ટિ મારી પર હંમેશાં છે. હવે હું તેમને પ્રાપ્ત કરીને જ રહીશ. આ પ્રમાણે રડતાં-રડતાં થોડા સમય સુધી પશ્ચાત્તાપ ક્ર્યો, કિંતુ પુનઃ હિંમત બાંધી લીધી.

→ અટકળો દ્વારા ખોજ કરતાં આવ્યો હતો, કિંતુ હવે પ્રત્યક્ષ થઈ ગયું કે હું ભલે ને તેમને જોઈ ન શકું, પરંતુ તે સદાય મને પોતાની નજર હેઠળ રાખે છે. પરમેશ્વર-પરમાત્મા અર્થાત્ પોતાના આત્માના પતિની ખોજના વિષયમાં મને ચાર આના સફળતા પ્રાપ્ત થઈ. હવે હું તેમને અવશ્યમેવ પ્રાપ્ત કરીને જ છોડીશ.

ઉ. ૭૫- ઉક્ત પ્રકારથી વિચાર-વિવેકવત્ નિર્ણય ક્ર્યા પછી શ્રી દેવચંદ્રજીએ બીજીવાર પોતાના આત્માના ધણી પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવા હેતુ કમર બાંધી લીધી અને દૃઢ સંકલ્પ કરી બરાતીઓ (જાનૈયાઓ) ને જઈ મળ્યા.

→ શામિલ થવા જઈ રહ્યા હતા કે એટલામાં જાનૈયાઓમાંથી કોઈએ શ્રી દેવચંદ્રજીને મોટા અવાજમાં પૂછ્યું કે ''આ કોણ અમારી જમાતમાં શામિલ થવા જઈ રહ્યા છે''. કેમ કે સવાર થવામાં થોડો સમય હજી →

→ બાકી હતો. તેથી સામે ઊભેલો માણસ સ્પષ્ટતઃ ઓળખમાં આવી શકતો નહોતો. એ વાત પર શ્રી દેવચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો કે ''હું →

પ્ર. ૭૭- ''તુમ ક્યોં આયે હમકો મિલે''-એવું કોણે, કોને તથા કેમ પૂછ્યું ?

ઉ. ૭૭- **''તુમ ક્યોં આયે હમકો મિલે''**-એવું જાન લઈ જવાવાળા વજીર લાલદાસ દેસાઈએ દેવચંદ્રજીને પૂછ્યું. તે વજીર તેમને જોતાં જ ઓળખી →

પ્ર. ૭૮- ઉક્ત પ્રશ્ન પૂછવાથી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૭૮- બરાતના મુખી વજીર લાલદાસ દેસાઈ દ્વારા આશ્ચર્યચકિત થઈને ઉક્ત પ્રશ્ન પૂછવાથી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સામાન્ય રીતે જવાબ આપતાં →

પ્ર. ૭૯- જ્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતીઓ પાસે પહોંચ્યા, તે સમયે બરાતી શું કરી રહ્યા હતા ?

ઉ. ૭૯- જ્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતીઓ પાસે પહોંચ્યા, તે સમય તે →

પ્ર. ૮૦- જ્યારે તે કાયસ્થ મુખીએ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને રસોઈનો આગ્રહ કર્યો, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપે તેમને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૮૦- જ્યારે તે કાયસ્થ મુખીએ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને રસોઈનો આગ્રહ →

પ્ર. ૮૧- ''હમારે મેં યહ રિવાજ નહીં હૈ'' અર્થાત્ કાયસ્થ મુખીએ એ વાત ક્યારે અને કેમ કહી ?

ઉ. ૮૧- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ઉક્ત વચન સાંભળીને તે કાયસ્થ મુખી અત્યંત દુઃખી થયા. ત્યારે તે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને પુનઃ આગ્રહ કરતાં બોલ્યા કે ''અમારામાં એવો રિવાજ નથી કે જાનમાં આવેલાં જાનૈયા પોતાના સીધું-સામગ્રી →

→ દેવચંદ્રજી છું'' ત્યારે તે વ્યક્તિ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને વજીર લાલદાસ દેસાઈ પાસે લઈ ગયા.

→ ગયા અને તેમને ત્યાં ઊભા જોઈને આશ્ચર્યચકિત રહી ગયા કેમ તે સોચવા લાગ્યા કે અસવારી ન હોવાથી પણ આ દેવચંદ્ર અને અસવારીયુક્ત જાનૈયાઓની સાથે-સાથે જ કેવી રીતે આવી પહોંચ્યા ?

→ બોલ્યા કે આપ લોકોના પદચિહ્નોને જોઈને ચાલતાં-ચાલતાં અહીંયા આવી પહોંચ્યો છું આ સાંભળીને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની હિંમત જોઈને વજીર અત્યંત દંગ રહી ગયા.

→ બરાતીઓમાંથી કેટલાય લોકો અસવારીઓની પીઠ પરથી સામાન વગેરે ઉતારી રહ્યા હતા, તો કેટલાય ચા-પાણીનો પ્રબંધ માટે આગ ચાંપી વ્યવસ્થા કરી રહ્યા હતા. હમણાં બારાતીઓ ત્યાં પહોંચ્યાને પાંચ મિનિટ પણ થઈ ન હતી કે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

→ કર્યો, ત્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું કે હું પોતાના હાથથી બનેલી રસોઈ જ લઉં છું અને રસોઈ તૈયાર કરવા માટે સીધું-સામાન પણ હું પોતાની સાથે જ લઈ આવ્યો છું.

→ દ્વારા સ્વયં ભોજન તૈયાર કરે. તેમાં પણ આપ અને અમે તો એક જ જાતિના છે. અમે પણ કાયસ્થ છે અને તમે પણ. અતઃ તમારે અમારા ભંડારમાંથી સીધું તો લેવું જ પડશે''. પહેલાં બરાત સાથે કચ્છ આવવા માટે સદ્‌ગુરુને આ જ વજીરે ના પાડી હતી, એટલા માટે તે આટલા દિલગીર થઈને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને આગ્રહ કરી રહ્યા હતા.

પ્ર. ૮૨- કાયસ્થ મુખીના આગ્રહ કરવાથી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમનું સીધું લઈને શું કર્યું અને કેવો નિયમ બાંધીને આગળ વધવા લાગ્યા ?

ઉ. ૮૨- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કાયસ્થ મુખીના આગ્રહ કરવાથી તેમના ભંડારમાંથી સીધું-સામાન લીધું અને સ્વયં પોતાના જ હાથથી ભોજન →

પ્ર. ૮૩- ભોજન તથા આરામ કર્યા પછી જ્યારે બધા બરાતી પુનઃ આગળ જવા તૈયાર થયા, ત્યારે બરાતના અગ્રગણ્ય તે કાયસ્થ વજીરને શું યાદ આવ્યું ?

પ્ર. ૮૪- તત્પશ્ચાત્ તે કાયસ્થ વજીરે પોતાના બરાતીઓને શું પૂછ્યું તથા કેટલાં સવારીયુક્ત અસવાર પર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને સામિલ કર્યા તેમજ અસવારી કઈ હતી ?

ઉ. ૮૪- તત્પશ્ચાત તે કાયસ્થ વજીરે પોતાના પ્રત્યેક બરાતીઓને પૂછ્યું કે અરે ! કોના-કોના ઊંટ પર કેટલાં-કેટલાં જણ સવાર છે ? આ પ્રમાણે બધાને →

પ્ર. ૮૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતી સાથે કેટલાં દિવસે કચ્છ પહોંચ્યા ?

પ્ર. ૮૬- ક્યાં પહોંચવાથી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતના મુખીથી વિદાય થઈને અલગ (જુદા) થયા અને ખોજ કરવા લાગ્યા ? આ વખતે તેમની ઉંમર કેટલી છે ?

ઉ. ૮૬- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી જ્યારે બરાતની સાથે પાંચમા દિવસે કચ્છ પ્રદેશની →

→ પ્રસાદ તૈયાર કર્યો. ત્યારપછી જે સ્વરૂપના તેમને ઉમરકોટથી કચ્છ આવતાં રસ્તામાં દર્શન થયા હતા, તે સિપાહી વેશવાળા સ્વરૂપને ભોજન-પ્રસાદથી ભરેલો થાળ અર્પણ કરી તે થાળનો પ્રસાદ નિત્ય પ્રત્યે ભોજનના રૂપમાં લેવા લાગ્યા અને એ જ નિયમ બાંધીને નિરંતર આગળ વધવા લાગ્યા.

ઉ. ૮૩- ભોજન વગેરે કર્યા પછી થોડો સમય આરામ કરી જ્યારે બધા બરાતી આગળ ચાલવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા, ત્યારે તે કાયસ્થ વજીરને યાદ આવ્યું કે હવે સવારી વગરના શ્રી દેવચંદ્રજીને પણ અમારા જમાતની કોઈ અસવારીમાં શામિલ કરવા પડશે.

→ પૂછતાં-પૂછતાં તે લોકોમાંથી એક જણે જવાબ આપ્યો કે અમારા અસવાર પર ચાર જણ છે, ત્યારે તે કાયસ્થ મુખીએ તેમને કહ્યું હતું કે પાંચમા સવારના રૂપમાં એમને પણ પોતાના અસવાર પર શામિલ કરી લ્યો. આ પ્રમાણે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ઊંટ પર સવાર થઈને બરાતની સાથે ચાલ્યા.

ઉ. ૮૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતી સાથે ચોથા દિવસે કચ્છ પહોંચ્યા.

→ સીમામાં પહોંચી ગયા, ત્યારે તેઓએ કાયસ્થ મુખી વજીર લાલદાસ દેસાઈની પાસે જઈને કચ્છ સુધીનો રસ્તો બતાવ્યા હેતુ આભાર પ્રકટ કર્યો અને પોતાના કાર્ય હેતુ વિદાય થવાની વિનંતી કરી. બરાતથી વિદાય થઈને તે પોતાના કાર્યમાં લાગી ગયા. આ વખતે તેમની ઉંમર સત્તર વર્ષની છે.

-(પ્રકરણ-૨, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૮૬, કુલ સં. ૩૮+૮૬=૧૨૪).

❖ કચ્છમાં ખોજ ❖

પ્ર. ૧- કચ્છ દેશની સીમામાં પહોંચતાં જ શ્રી દેવચંદ્રજીએ વજીરથી વિદાય લઈને ''જિન સબકો પૈદા કિયા, વહ કહાઁ હૈ પરમેશ્વર ?'' આ તત્ત્વની ખોજ સર્વપ્રથમ ક્યાંથી શરૂ કરી ?

ઉ. ૧- કચ્છ દેશની સીમામાં પહોંચતાં જ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી બરાતના મુખી વજીર લાલદાસ દેસાઈથી વિદાય થઈને બરાતથી અલગ થઈ ગયા અને પોતાના અનુઠા (વિચિત્ર) પ્રશ્ન **''જિન સબકો પૈદા કિયા, વહ કહાઁ હૈ**
→

પ્ર. ૨- તે કોણ હતા ? શું કરતાં હતા તથા તેમની પાસે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કેટલાં સમય સુધી રહ્યા ?

ઉ. ૨- તે દેવાલયના મહંત હતા તથા મૂર્તિપૂજક કર્મકાંડી બ્રાહ્મણ હતા. તેમના
→

પ્ર. ૩- તે દેવીના મંદિરમાં સત્સંગ કર્યા પછી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ક્યાં ગયા ?

ઉ.૩- ઉક્ત પ્રકાર પ્રશ્ન વગેરે દ્વારા સત્સંગ કરવાથી જ્યારે મંદિરના મહંત દ્વારા કોઈ ઉત્તર ન મળ્યો, ત્યારે અશાંતિ મહેસૂસ કરવાના કારણે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ મંદિરનો સત્સંગ છોડીને આગળ વધ્યા. ત્યારબાદ તેમને સાંભળવામાં આવ્યું કે ગામમાં પ્રસિદ્ધ એક ડિંભધારી (આડંબરી) સંન્યાસીનું તે ક્ષેત્રમાં બહુમાન કરવામાં આવે છે. તે દત્તાત્રયના ધર્મનું
→

પ્ર. ૪- બાહ્યાભિચારી આડંબરયુક્ત સંન્યાસીની સાથે સત્સંગ કર્યા પછી શ્રી દેવચંદ્રજી બ્રહ્મતત્ત્વની ખોજ કરતાં-કરતાં ક્યાં પહોંચ્યા ?

ઉ. ૪- બાહ્યાભિચારી આડંબરયુક્ત ડિંભધારી સંન્યાસીની સાથે સત્સંગ કરીને આશીર્વાદ લીધા પછી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી જ્યારે આગળ વધ્યા, તો
→

❖ કચ્છમાં ખોજ ❖

→ **પરમેશ્વર ?''** નો જવાબ પ્રાપ્ત કરવા માટે સર્વપ્રથમ કચ્છ દેશના એક દેવાલયમાં પહોંચ્યા. ત્યાંના વિદ્વાન મહંતની આગળ પોતાનો તે પ્રશ્ન રાખી દીધો ત્યારે તેમને પોતાના મંદિરમાં પધરાવેલી મૂર્તિની તરફ ઈશારો કરતાં કહ્યું કે અમે તો એમને જ પરમાત્મા-પરમેશ્વર માનીએ છીએ. અતઃ તે તત્ત્વને ગહનથી જાણવા માટે સદ્ગુરુ સ્વરૂપ તેમની સાથે સત્સંગ કરવા લાગ્યા.

→ જીવનમાં વિભિન્ન પ્રકારની દેવીઓની પ્રતિમારૂપી પરમેશ્વર સિવાય બીજું કોઈ મુક્તિદાયિની ન હતું. તેમનું કહેવું હતું કે અગર જો તમને મુક્તિની ચાહના છે, તો એમને પૂજો. આ દેવાલયમાં શ્રી દેવચંદ્રજી આઠ મહિના દસ દિવસ રહ્યા. ત્યાં કશુંય પ્રાપ્ત ન થવાથી તે તેમને છોડીને આગળ વધ્યા.

→ પાલન કરતાં હતા. તેમનું કહેવું હતું કે તે પરમાત્માના વિષયમાં બધું જ જાણે છે. તેથી પરમાત્મા-પરમતત્ત્વને જાણવાની જિજ્ઞાસાથી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી તે સંન્યાસીથી દીક્ષામંત્ર લઈને તેમની સાથે સત્સંગ કરવા લાગ્યા. અહીંયા તેઓએ અષ્ટાંગયોગ ભક્તિની સાધના પણ કરી. અહીં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ત્રણ મહિના રહ્યા. ત્રણ મહિના સુધી સત્સંગ કર્યા પછી પણ જ્યારે તેમને આત્મસંતોષ ન થયો, ત્યારે તેમનાથી આશીર્વાદ લઈને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી આગળ વધ્યા.

→ ગામમાં જ તેમને એક વાત સાંભળવા મળી કે આ ડિંભધારી સંન્યાસી તો માત્ર ગામ પ્રસિદ્ધ છે. કિંતુ ગામમાં જ એક કનફટે યોગી રહે છે, જે હોનહાર રાજગુરુ છે. આ વાત સાંભળતાં શ્રી દેવચંદ્રજી તે રાજગુરુ કનફટે યોગીની પાસે એ વિચારીને પહોંચી ગયા કે એમની પાસે કદાચ પરમતત્ત્વ વિષય કંઈ તો જ્ઞાન હશે.

પ્ર. ૫- તે કનફટે યોગી કેવા હતા? તેમની સાથે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કેટલો સમય સુધી સત્સંગ કર્યો અને શું પામ્યા?

ઉ. ૫- તે કનફટે યોગી તો રાજગુરુ હતા. પૂરા કચ્છ દેશ સહિત ત્યાંના રાજા પણ તેમને પોતાના ગુરુ માનતા હતા. અતઃ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તેમની સાથે સત્સંગ કરવા જતાં રહ્યા. તેમની આગળ પણ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે એ જ પ્રશ્ન →

પ્ર.૬- વૈરાગી કાપડી સાધુઓની સાથે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કેટલો સમય સુધી સત્સંગ-ખોજ કરતાં રહ્યા? એ સાધુ કેવા હતા?

ઉ. ૬- રાજગુરુ કનફટે યોગીથી વિદાય લઈને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી વૈરાગી કાપડી સાધુઓની પાસે પહોંચી ગયા, ત્યાં પણ તેઓએ તે જ પ્રશ્ન રાખ્યો અને સત્સંગ કરવા લાગ્યા. થોડા દિવસોમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જાણ્યું કે એ →

પ્ર. ૭- કોનો સત્સંગ કર્યા બાદ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી મુલ્લાથી સત્સંગ કરવા પહોંચ્યા?

ઉ. ૭- વૈરાગી કાપડી સાધુઓની વિચિત્ર લીલા જોતાં, એમાં તે પરમતત્ત્વ વિષય કશુંય નથી, એવું વિચારીને તે જગ્યાને છોડીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ આગળ વધી જ રહ્યા હતા કે રસ્તામાં એમની નજર એક દેવાલય તરફ, જ્યાં બહુ જ ભીડ લાગી હતી. ત્યાં જઈને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ જોયું →

પ્ર. ૮- મસ્જિદમાં જઈને શ્રી દેવચંદ્રજીએ મુલ્લાની સાથે કેટલાં સમય સુધી સત્સંગ કર્યો અને શું પ્રાપ્ત કર્યું?

ઉ. ૮- હિંગળાજ દેવીના દેવાલયથી નીકળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ આગળ વધી જ રહ્યા હતા કે તેમના કાનમાં **‘લા ઈલાહ ઈલ્લુલ્લાહ’** આ રીતે મુસલમાનોની →

→ મૂક્યો કે **"જિન સબકો પૈદા કિયા, વહ કહાઁ હૈ પરમેશ્વર ?"** આ પ્રમાણે રાજગુરુ કનફટે યોગીની સાથે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે ચાર મહિના સત્સંગ ર્ક્યો અને જાણ્યું કે જ્ઞાન વિષયમાં તો એમની પાસે ડિંભધારી સંન્યાસી જેટલું પણ નથી. અતઃ ચાર મહિના તેમની સાથે સત્સંગ ર્ક્યા પછી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તેમને છોડીને પણ આગળ નીકળી પડયા.

→ વૈરાગી કાપડી સાધુઓની દિનભરની લીલા તો એક છે, કિંતુ રાતની લીલા તો બીજી જ છે. એ સાધુ તો સ્વતઃ જ ઈન્દ્રિયોના પ્રત્યે મોહિત હતા, તો તે ઈન્દ્રિયોને પોતાના વશમાં કેવી રીતે કરી શકતા હતા. અતઃ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ સાધુઓની પાસે માત્ર પાંચ દિવસ રહ્યા અને એમની જાણકારી પ્રાપ્ત થતાં જ ત્યાંથી નીકળી ગયા.

→ અને પૂછ્યું કે આ કોનું મંદિર છે ? ત્યારે તેમને જવાબ મળ્યો કે "આ દેવાલય હિંગળાજ દેવીનું છે. સંસારમાં માનવાત્માઓને ચાર પદાર્થો દ્વારા રિદ્ધિ-સિદ્ધિરૂપી મુક્તિ આપવાવાળી આ જ એક માત્ર દેવી છે. અગર જો "તમને મુક્તિ જોઈએ, તો એને ભજો", ત્યારે આ દેવીના દેવાલયમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે પંદર દિવસ સુધી સત્સંગ ર્ક્યો. ત્યારબાદ તે મસ્જિદમાં મુલ્લાની સાથે સત્સંગ કરવા લાગ્યા.

→ કલમારૂપી બાંગનો અવાજ સંભળાયો ત્યારે એમની પાસે શું છે ? એ જાણવા માટે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ મસ્જિદમાં મુલ્લાથી સોબત (સત્સંગ) કરવા પહોંચી ગયા. તેમની સાથે એક મહિના સુધી સત્સંગ કરવાથી પણ કંઈ જ પ્રાપ્ત ન થવાથી તેમનું ચિત્ત વધારે ઉદાસ થઈ ગયું અને તે તે પરમતત્ત્વની ખોજના માટે વધારે આગળ વધવા લાગ્યા.

પ્ર. ૯- અનેક વેશોમાં સુસજ્જિત બ્રાહ્મણોના 'વેદભવન'માં પહોંચીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શું વિચાર્યું અને કેટલાં સમય સુધી વેદોનું અધ્યયન કર્યું ?

ઉ. ૯- અનેક વેશોમાં સુસજ્જિત બ્રાહ્મણોના 'વેદભવન' માં પહોંચીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને લાગ્યું કે જેટલાં પણ ધર્મ તેમજ સંપ્રદાય છે, તે બધા પોત-પોતાના ધર્મોને વેદોના પ્રમાણોની સાક્ષી આપીને શ્રેષ્ઠ બતાવે છે, તો →

પ્ર. ૧૦- અત્યારે આ વખતે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને બરાતથી વિદાય થઈને ખોજ કરવા નીકળે કેટલાં સાલ થઈ ચૂક્યા છે ?

પ્ર. ૧૧- કચ્છ દેશમાં ખોજ કરતાં-કરતાં અંતમાં 'વેદભવન' થી વેદ અધ્યયન (અભ્યાસ) કરીને નીકળ્યા પછી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને શું થવા લાગ્યું ? પુનઃ તે રાજધાની ભુજનગર ક્યારે આવી પહોંચ્યા ? આ સમયે તેમની ઉંમર કેટલી છે ?

ઉ. ૧૧- ઉક્ત પ્રકાર સાત-સાત સ્થાનોમાં જઈને તે પરમેશ્વર-પરમાત્મા અથવા →

પ્ર. ૧૨- કચ્છ દેશની રાજધાની ભુજનગરમાં કોણ રહેતાં હતા ? તે કયા ધર્મના અને કેવા અનુયાયી હતા ?

ઉ. ૧૨- કચ્છ દેશની રાજધાની ભુજનગરમાં ગુરુ શ્રી હરિદાસજી રહેતાં હતા. →

પ્ર. ૧૩- ગુરુ હરિદાસજી કયા ભાવથી તથા કોની મૂર્તિની સેવા કરતાં હતા ?

પ્ર. ૧૪- તેમનામાં બાંકે બિહારી અને બાલમુકુંદની મૂર્તિની સેવાને લઈને કેવો ભાવ અને લગન હતી ?

ઉ. ૧૪- ગુરુ હરિદાસજીમાં પોતાના ઈષ્ટની મૂર્તિઓ-બાંકે બિહારી અને બાલમુકુંદના પ્રત્યે પથ્થરની મૂર્તિની ભાવના ન હતી. તે તો નિત્ય- →

→ કેમ ન જાણીએ કે વેદોમાં શું છે ? અતઃ તેઓએ વિચાર્યું કે કેમ હું પણ વેદનું અધ્યયન ન કરું ? એ નિશ્ચિત કરીને તે વેદોનું અધ્યયન કરી પરમાત્મા તત્ત્વની ખોજમાં લાગી ગયા. આ પ્રમાણે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ 'વેદભવન' માં રહીને લગભગ બે સાલ સાત મહિના સુધી વેદ-શાસ્ત્ર, પુરાણોનું (શ્રુતિ-સ્મૃતિ માર્ગનું) અધ્યયન કર્યું.

ઉ. ૧૦- અત્યારે આ વખતે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને બરાતથી વિદાય લઈને ખોજ કરવા નીકળે પૂરા ચાર સાલ થઈ ચૂક્યા છે.

→ બ્રહ્મતત્ત્વ વિષયક વિભિન્ન મત-મતાંતરોની માન્યતાઓને સાંભળીને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની આત્મામાં શાંતિના બદલામાં વધારે ક્રાંતિ મચી ગઈ. ત્યારે તેમને ચાર સાલ બાદ કચ્છ દેશની રાજધાની ભુજનગરમાં વિરાજમાન ગુરુ શ્રી હરિદાસજીની યાદ આવી, જેમની પાસે તે બચપણમાં એકવાર પિતાજી સાથે ગયા હતા. આ સમયે તેમની ઉંમર એકવીસ વર્ષ છે.

→ તે ગૃહસ્થી હતા તથા રાધાવલ્લભ સંપ્રદાયના સાચા અનુયાયી હતા. તે મોટા વિદ્વાન પણ હતા તથા આતિથ્ય સત્કારમાં હંમેશાં તત્પર (તૈયાર) રહેતાં હતા.

ઉ. ૧૩- ગુરુ હરિદાસજી સખી ભાવથી શ્રી કૃષ્ણના બાલ અને કિશોર સ્વરૂપ (જે બાંકે બિહારીના નામથી લોકપ્રિય છે) ની સેવા કરતાં હતા.

→ નિરંતર તે મૂર્તિઓની સાક્ષાત્ પોતાના જેવા ચેતન સ્વરૂપ જાણીને સાચા આત્મીય ભાવ અને લગનની સાથે સેવા કરતાં હતા. શરીરને ભલે કોઈપણ પ્રકારની કસોટી કેમ ન હોય, કિંતુ તે સેવા-પૂજા બહુ જ પવિત્રતાથી કરતાં હતા.

પ્ર. ૧૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ગુરુ હરિદાસજીથી ક્યારે અને કેવી રીતે મળ્યા ?

ઉ. ૧૫- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની કચ્છની ચાર સાલની ખોજ પૂરી થયા પછી પણ તેમના દિલ-દિમાગમાં શાંતિના બદલે ક્રાંતિ જ મચી (ઉમળી) રહી હતી. અતઃ પોતાના ક્રાંતિમય દિલ-દિમાગ સહિત સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ભુજનગર રહેતાં ગુરુ હરિદાસજીની ઘેર આવી પહોંચ્યા અને એ બંને ચંદ્ર-ચકોરની જેમ એકબીજાને જોતાં રહી ગયા. તત્પશ્ચાત ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને પૂછ્યું **''તમે આટલાં સમય સુધી ક્યાં**
→

પ્ર. ૧૬- ગુરુ હરિદાસજી સચવટીપૂર્વક શ્રી બાંકે બિહારી અને બાલમુકુંદજીની સેવા ઋતુ પ્રમાણે કેવી રીતે કરતાં હતા ?

ઉ. ૧૬- ગુરુ હરિદાસજી શ્રી બાંકે બિહારી અને બાલમુકુંદજીમાં મૂર્તિનો ભાવ રાખતાં નહોતા. તે તો એ સ્વરૂપોને સાક્ષાત્ સશરીર ચેતનયુક્ત માનીને પોતાના આત્મકલ્યાણર્થ સખી ભાવથી તેમની સેવા કરતાં હતા. ત્રણ વર્ષના બાળકને કયા સમયે શું જોઈએ, એમનું ધ્યાન જેવી રીતે એક માતા રાખે છે, તેવી રીતે બંને સ્વરૂપોનું ત્રણ સાલના બાળકની જગ્યામાં
→

પ્ર. ૧૭- 'યહ સચવટી દેખ કે' અર્થાત્ કોની સચવટી, કોણે જોઈ અને શું વિચાર ક્ર્યો ?

ઉ. ૧૭- 'ગુરુ હરિદાસજીની બાલમુકુંદ અને બાંકે બિહારીની મૂર્તિની સેવા જોઈને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના મનમાં અત્યંત શાંતિ મહસૂસ થઈ અને તે વિચારવા લાગ્યા કે ગુરુજી જે ભાવના તથા શ્રદ્ધા-વિશ્વાસથી
→

પ્ર. ૧૮- ''ઈનકી મૈં સેવા કરોં'' - એવું કોને અને કોની સેવા કરવાના પ્રત્યે વિચાર્યું તથા કેમ ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૧૮- **''ઈનકી મૈં સેવા કરોં''**-એવું સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ ગુરુ હરિદાસજીની
→

→ **ભટકી રહ્યા હતા ?''** બરાતની સાથે ઘેરથી ભાગી ગયા તમને કેટલાં વર્ષ થઈ ચૂક્યા છે ? શું તમે ઘરમાં કોઈ ખબર આપી અથવા ચિઠ્ઠી લખી ?'' ત્યારે સદ્ગુરુએ કહ્યું ''ઘરની મને ક્યારેય યાદ આવી હોત તો તે હું ઘરમાં ખબર આપતો અથવા ચિઠ્ઠી લખતો ! મને તો ક્યારેય તેમની યાદ જ નથી આવી. મારાથી મોટી ભૂલ થઈ.'' ત્યારે તુરંત હરિદાસજીએ તેમનાથી ચિઠ્ઠી લખાવી ઉમરકોટ રહેતાં તેમના માતા-પિતા કુંવરબાઈ અને મતુ મહેતાની પાસે મોકલાવી દીધી. હવે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી હરિદાસજીની સાથે સત્સંગ કરવા લાગ્યા.

→ રાખીને સ્વયં માની સ્થાનમાં થઈને સેવા કરતાં હતા. પુનઃ જ્યારે ગરમીની ઋતુ હોય, તો દરેક પ્રકારથી ઠંડક પહોંચે અને ઠંડીની ઋતુમાં વસ્ત્ર-કપડાં, જળ વગેરે ગરમ કરીને ગરમી પહોંચાડવાનો ઈલાજ કરતાં હતા. ઋતુ બદલાય તે પહેલાં જ અટકળ (અનુમાન) લગાડીને સાવચેત થઈને બહુ પ્રેમથી હવે આવવાવાળી ઋતુમાં શું-શું વસ્તુઓ જોઈશે, એ ધ્યાનમાં લઈને પહેલેથી જ મિલાવી રાખવાની સેવા તત્પર થઈને કરતાં હતા, શારીરિક પવિત્રતા માટે ભલે દિનમાં બે ચારવાર નહાવું પડે, પરંતુ નિયમ ભંગ થવા દેતાં નહોતા.

→ અત્યંત લગનપૂર્વક એવી સાચી સેવા કરી રહ્યા છે', આવી સાચી સેવા કરવાવાળા તો દુનિયામાં લાખો-કરોડોમાંથી એકાદ યદા-કદા (ક્યારે-ક્યારે) જ મળે છે. અતઃ ગુરુ હરિદાસજીની મૂર્તિ સેવાની આવી સચવટી જોઈને સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી મનોમન ગુરુ હરિદાસજીની સેવા કરવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા.

→ સેવા કરવાના પ્રત્યે વિચાર્યું કેમ કે ગુરુ હરિદાસજીની સેવાની સચવટી જોઈને સદ્ગુરુ સ્વરૂપને એ વિશ્વાસ થઈ ગયો કે તેમને આત્મ-પરમાત્મા સંબંધી જેટલું પણ જ્ઞાન-સમજ, દર્શન-પર્શન મળ્યું છે, તે બધું એમનાથી જ મળ્યું છે. તેથી એમની સેવા મારે જરૂર કરવી છે.

પ્ર. ૧૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી તો અહીં ગુરુ હરિદાસજીની સેવામાં લાગી ગયા, પરંતુ ત્યાં મતુ મહેતાની શું હાલત છે ?

ઉ. ૧૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી તો ત્યાં બ્રહ્મતત્ત્વની પ્રાપ્તિ હેતુ ગુરુ હરિદાસજીની સેવામાં લાગી ગયા, કિંતુ ત્યાં ઉમરકોટમાં જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીની હસ્તાક્ષરયુક્ત ચિઠ્ઠી પહોંચી, ત્યારે પિતા મતુ મહેતાએ કુંવરબાઈને પહેલાં →

પ્ર. ૨૦- 'બેજાર હુએ તબ' અર્થાત્ કોણ બેજાર થયા અને કેમ ?

ઉ. ૨૦- **'બેજાર હુએ તબ'** અર્થાત્ પિતા મતુ મહેતા પોતાના પુત્ર શ્રી દેવચંદ્રજીને ઘેર લઈ જવા માટે ઉમરકોટથી કચ્છ-ભુજનગર ગુરુ હરિદાસજીની પાસે દોડીને પહોંચ્યા. પરંતુ દેવચંદ્ર તો પિતા મતુ મહેતાની પાસે →

પ્ર. ૨૧- જ્યારે મતુ મહેતા શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રત્યે બેજાર (પરેશાન) થઈને ગુરુ હરિદાસજીના શરણમાં આવ્યા, ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ તેમને શું સલાહ આપી ?

ઉ. ૨૧- જ્યારે પિતા મતુ મહેતા શ્રી દેવચંદ્રજીને સમજાવીને પોતાના બનાવવા કોશિશ કરવા લાગ્યા, કિંતુ તે હાથમાં જ ન આવ્યા, ત્યારે બેજાર (હેરાન) થઈને પિતા મતુ મહેતા ગુરુ હરિદાસજી પાસે આવ્યા અને ચરણ પકડીને રડતાં-રડતાં તેઓએ પોતાના દિલનું દર્દ ગુરુજી પાસે રાખ્યું અને પૂછ્યું ''ગુરુજી ! હવે હું શું કરું ?'' તેમની બધી વાતો સાંભળ્યા પછી ગુરુ હરિદાસજી તેમને સમજાવતાં બોલ્યા, ''જુઓ ! હું આપના કહેવાથી કોઈપણ પ્રકારથી દેવચંદ્રને સમજાવીને અત્યારે તમારી સાથે ઘેર જવા મનાવી પણ લઉં અને તે મારા વચનનું પાલન કરવા →

પ્ર. ૨૨- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ ગુરુ હરિદાસજીની કોણ-કોણ સેવા કરી ?

ઉ. ૨૨- સર્વપ્રથમ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ બાલમુકુંદ અને બાંકેબિહારીજીની →

→ બોલેલાં જૂઠનો ખુલાસો કરતાં બતાવ્યું કે ''વાસ્તવમાં શ્રી દેવચંદ્ર તો હવે ચાર સાલ બાદ ગુરૂ હરિદાસજીની ત્યાં આવી પહોંચ્યા છે. અતઃ હું તેમને ઘેર પાછાં લઈ આવવા કચ્છ-ભુજનગર જઈ રહ્યો છું.'' એવું કહીને પિતા મતુ મહેતા શ્રી દેવચંદ્રજીને ઘેર પાછાં લઈ આવવા માટે અત્યંત હરખથી આનંદપૂર્વક ઉમરકોટથી કચ્છ-ભુજનગર ગુરુ હરિદાસજીની પાસે દોડી ગયા તથા પાંચમા દિવસે ભુજનગર આવી પહોંચ્યા.

→ આવવા માટે પણ તૈયાર નહોતા. દૂર-દૂર જ ભાગતાં હતા. તેમના આવા વ્યવહારને જોઈને પિતા મતુમહેતાને લાગ્યું કે ''હવે તો એમનામાં પહેલાંથી પણ બહુ પરિવર્તન આવી ગયું છે. એ તો વૈરાગ્ય માર્ગમાં બહુ જ આગળ વધી ગયા છે. હવે એ અમારા હાથમાં કેવી રીતે આવશે ?'' આ વિચારીને મતુ મહેતા બેજાર (હેરાન-પરેશાન) થઈ ગયા.

→ માટે અત્યારે તમારી સાથે ઘેર ચાલી પણ જાય, કિંતુ ઘેર પહોંચીને પહેલાંની જેમ જ અગર જો તે ફરી ભાગી જશે, તો ન તમારા હાથમાં આવી શકશે અને ન મારા ! તેથી એવું કરવાથી તો સારું, હું તમને એક સલાહ આપું છું'', તમે બંને પતિ-પત્ની ઉમરકોટના બદલે અહીં ભુજનગર આવીને રહો. તમારો ધંધો એને એ જ રહેશે. અત્યારે તમે ઉમરકોટ રહેતાં સોદાગરના જાનવર અહીંથી ત્યાં લઈ જઈને વેચો છો તેની બદલે તમે તે જ જાનવર અહીંથી ત્યાં લઈ જઈને વેચજો. અહીં રહેવાના સ્થાનની પણ ફિકર કરવાની જરૂર નથી. મારું એક મકાન ખાલી પડ્યું છે. તેમાં આવીને રહો. એવું કરશો તો તમે ત્રણેય જણ એક સાથ રહી શકશો. અન્ય તો કોઈ ઉપાય જોવામાં આવતો નથી.'' ગુરુ હરિદાસજી દ્વારા આપેલી સલાહ મતુ મહેતાને ગમી અને ગુરુજીની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરીને તે ઉમરકોટ પાછાં ગયા.

→ સેવામાં લાગવાવાળા પાત્રને સાફ કરવાની, તેમને સજાવી રાખવાની તથા ફૂલોના હાર ગૂંથવાની સેવા હાથમાં લીધી, જે ગુરુજી શ્રી હરિદાસજી કરતાં હતા. ગુરુ શ્રી હરિદાસજીને જ્યારે આ વાતની ખબર પડી, તો →

→ તેઓએ તુરંત જ તે સેવાઓ છોડાવી દીધી અને તેમને કહ્યું કે, ''હે દેવચંદ્ર! તમે પોતાના અધ્યયન, ભણવા-લખવામાં જ સમય આપો એવી સેવાઓ તો બધા કરી શકે છે.'' ગુરુજીએ ના પાડવાથી દેવચંદ્રજીએ તે સેવાઓ છોડી દીધી અને ગુરુ શ્રી હરિદાસજી દિનભર જ્યાં-જ્યાં ચાલતાં-ફરતાં હતા, તે રસ્તા પર ઝાડુ લગાડવાની સેવા પકડી લીધી, જેનાથી ચાલતાં-ફરતાં વખતે ગુરુજીના ચરણોમાં કાંકરા વગેરે ન ચૂભે. આ સેવા પણ થોડા જ દિવસ કરી શક્યા હતા કે અચાનક એક →

પ્ર. ૨૩- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની સાચી સેવા અને ભાવ તથા અધ્યયનની લગનને જોઈને ગુરુ હરિદાસજીએ તેમને શું આપવાનું નક્કી કર્યું ?

ઉ. ૨૩- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની સાચી સેવા અને ભાવ તથા કથા-ચર્ચાનું →

પ્ર. ૨૪- આ સમયે પિતા મતુ મહેતા અને માતા કુંવરબાઈ ક્યાં છે અને શું વિચાર કરી રહ્યા છે ?

ઉ. ૨૪- માતા-પિતા કુંવરબાઈ અને મતુ મહેતા ગુરુ હરિદાસજીની આજ્ઞા-શિરોધાર્ય કરીને બંને ઉમરકોટ છોડીને ભુજનગર આવી ગયા અને હરિદાસજી દ્વારા આપેલાં ઘરમાં મહેમાનના રૂપમાં રહેવા લાગ્યા. →

પ્ર. ૨૫- 'એક દિલમેં લિયા દિન' અર્થાત્ શુભ મુહૂર્ત નિશ્ચિત કરીને કોણે-કોણે શું-શું વિચાર કરીને કયા-કયા કાર્ય કરવા માટે કમર બાંધી ?

ઉ. ૨૫- **'એક દિલમેં લિયા દિન'** અર્થાત્ ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને આધ્યાત્મિક માર્ગનું 'નામ સુમિરન' આપીને આત્મીય સંબંધમાં બાંધવા માટે જે શુભ દિન નિશ્ચિત કર્યો હતો, તેમના માતા-પિતા પણ તેમને →

પ્ર. ૨૬- ગુરુ હરિદાસજીએ આત્મીય કાર્ય હેતુ શુભ મુહૂર્તના દિવસે શ્રી દેવચંદ્રજીને શું કરીને આવવાનું કહ્યું ?

→ દિવસ ગુરુ હરિદાસજીને ખબર પડી ગઈ. ત્યારે ખબર પડતાં જ તેઓએ એ સેવા પણ છોડાવી દીધી અને ના પાડતાં સમજાવવા લાગ્યા. ''હે દેવચંદ્ર! તમે રાતદિવસ અધ્યયનમાં જ મન લગાવો. તમારે બીજું કંઈ પણ કરવાની જરૂરત નથી. તમે માત્ર મહેનત અને લગનથી ધ્યાન દઈને અધ્યયન કરો. એ જ મારી સાચી સેવા છે.'' કિંતુ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી વિચારવા લાગ્યા, ''એ તો મારો સ્વાર્થ છે, એનાથી ગુરુજીની સેવા કેવી રીતે થઈ શકે છે?'' તેથી એ વિચાર કરીને ગુરુ મંદિરની પરિક્રમા કરવાની સેવા પકડી લીધી.

→ શ્રવણ, મનન તથા અધ્યયનની લગનને જોઈને ગુરુ હરિદાસજીએ તેમને 'નામ સુમિરન' આપવાનો અને પોતાના શિષ્ય બનાવવાનું નક્કી કર્યું.

→ ત્યારથી શ્રી દેવચંદ્રજી ગુરુ હરિદાસજીના ઘરના દાણા ન ખાઈને પોતાના ઘરના દાણા ખાતાં ગુરુ હરિદાસજીના ઘેર આવવા લાગ્યા અને અધ્યયન-મનન કરવા લાગ્યા. પરંતુ પુત્રને સંસારના પ્રતિ પ્રતિદિન વિરક્ત થતાં જોઈને પિતા મતુ મહેતા અને માતા કુંવરબાઈ તેમને સાંસારિક કર્મબંધનમાં બાંધી દેવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા.

→ ભૌતિક માર્ગના શારીરિક સંબંધમાં બાંધવા માટે તે જ દિવસ નિશ્ચિત કરી તત્પર થઈને બેઠાં હતા. આ પ્રકાર ગુરુ તેમજ માતા-પિતા બંનેય શ્રી દેવચંદ્રજીને પોત-પોતાના માર્ગમાં પ્રવૃત્ત કરવાના હેતુ એક જ દિવસ નિશ્ચિત કરી કમર બાંધીને તૈયાર હતા. અતઃ બંનેય પક્ષોના શુભ મુહૂર્ત એક જ દિવસ હતો.

ઉ. ૨૬- ગુરુ હરિદાસજીએ આત્મીય કાર્ય હેતુ શુભ મુહૂર્તના દિવસે આવતાં સમયે શ્રી દેવચંદ્રજીને ભદ્ર (કલ્યાણકારી) વેશ ધારણ કરીને આવવાનું કહ્યું કેમ કે તે તેમને 'નામ સુમિરન' આપવા જતાં હતા.

પ્ર. ૨૭- નામ સુમિરન આપવાના પહેલાં શ્રી દેવચંદ્રજીને ગુરુ હરિદાસજીએ શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૨૭- નામ સુમિરન આપવાના પહેલાં ગુરુ શ્રી હરિદાસજીએ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને પૂછ્યું, ''શું તમે આનાથી પહેલાં કોઈપણ મંત્ર લીધો છે ?'' સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી જવાબ આપતાં બોલ્યા, ''હા ! મેં આનાથી પહેલાં એક સંન્યાસીથી મંત્ર લીધો હતો.'' ત્યારે ગુરુ શ્રી હરિદાસજીએ તેમને કહ્યું, ''અગર જો એવું છે, તો તે મંત્ર એક કાગળમાં લખીને તે કાગળ રોટલીમાં ચોંટાડીને તે સંપ્રદાયના કોઈ ભક્તને આપી દેવો.'' ગુરુ હરિદાસજીની વાતો સાંભળીને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું, ''હે →

પ્ર. ૨૮- શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા મંત્ર વિષયક કહેલાં ઉક્ત વિવેચનને સાંભળીને ગુરુ હરિદાસજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૮- ઉક્ત પ્રકાર મંત્રની શક્તિના વિષયમાં શ્રી દેવચંદ્રજીના મહત્ત્વપૂર્ણ વિવેચનને સાંભળી ગુરુ હરિદાસજી શ્રી દેવચંદ્રજીના પ્રત્યે અત્યંત પ્રસન્ન થયા અને શ્રી દેવચંદ્રજીને પ્રાપ્ત વસ્તુ-વિષયક વિવેચનની શક્તિને →

પ્ર. ૨૯- શ્રી બાલમુકુંદ તથા બાંકે બિહારીની મૂર્તિઓની સમક્ષ દીક્ષા આપવા બેઠેલાં ગુરુ હરિદાસજીએ ઉક્ત સ્વરૂપોને બતાવતાં શ્રી દેવચંદ્રજીને શું કહ્યું ? અર્થાત્ ઉક્ત સ્વરૂપોને કઈ રીતે તથા કયા પ્રકારની ભાવનાથી ભજવા અને ધ્યાન ધરવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૨૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની વિવેચન શક્તિની સરાહના કર્યા પછી ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને શ્રી બાલમુકુંદ તથા બાંકેબિહારી સ્વરૂપની →

પ્ર. ૩૦- ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને નામ સુમિરનના રૂપમાં કયો મંત્ર આપ્યો ?

→ ગુરુદેવ ! આપની એ વાત તો બાળકના ખેલ જેવી પ્રતીત થાય છે કેમ કે મંત્રમાં તો ઈષ્ટની શક્તિ સમાવિષ્ટ રહે છે. અતઃ આપ મને જે મંત્ર આપવા જઈ રહ્યા છો, અગર જો તેમાં સંન્યાસી દ્વારા આપેલાં મંત્રની અપેક્ષા (ઈચ્છા) શક્તિ વધારે છે, તો સંન્યાસી દ્વારા આપેલો મંત્ર પોતાની મેળે જ મારી અંદરથી ભાગી જશે. યદિ નહિ, આપના મંત્રમાં સંન્યાસી દ્વારા આપેલાં મંત્રની અપેક્ષા તુલના વધારે શક્તિ છે, તો રોટલીમાં ચોંટાડી આપવાથી તો શું, બીજું કંઈ પણ કરવાથી મારી અંદરથી તે મંત્ર કયારેય નહીં હટી શકે.'' શ્રી દેવચંદ્રજીના આ પ્રકારના વિવેચનને સાંભળીને ગુરુ હરિદાસજી અત્યંત પ્રસન્ન થયા.

→ પ્રભુ પરમાત્માની જ દેન (શક્તિ, તાકાત) સમજીને શ્રી દેવચંદ્રજીને બોલ્યા, ''હે દેવચંદ્ર ! આપની જેમ કોઈપણ વિષયમાં વિવેચન કરવાની શક્તિ અમને પ્રાપ્ત નથી. આપ તો ધન્ય-ધન્ય છો. તમારા માધ્યમથી પરમાત્માને કદાચ આગળ કશું કરાવવાનું હશે. આવી શક્તિ પરમાત્માની દેનથી જ પ્રાપ્ત થાય છે.''

→ મૂર્તિને આગળ રાખી આસન પર બેસી જવા માટે કહ્યું. જ્યારે તે બેસી ગયા, ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદ તથા બાંકેબિહારીની મૂર્તિઓને બતાવતાં કહ્યું, ''આ બાંકેબિહારી સ્વરૂપ વૃંદાવનના કુંજ-નિકુંજ વનમાં વિહાર કરવાવાળા સ્વરૂપ છે. એમને પોતાના આત્માના પતિ માનીને સખી ભાવથી ભજવું. એમને પ્રત્યક્ષ ધણી સમજીને જ એમનું મનન-ચિંતન કરવું અને ધ્યાન ધરવું.''

ઉ. ૩૦- ગુરુ હરિદાસજી દ્વારા સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને નામ સુમિરનના રૂપમાં આપેલો મંત્ર નિમ્નલિખિત છે. જેમ-

''ભજમન શ્રી વૃંદાવન, કુંજવિહારી નિત બિલાસ.''

પ્ર. ૩૧- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ભદ્રવેશ ધારણ કરી મંત્ર-દીક્ષા લીધા પછી ઘેર આવ્યા, ત્યારે તેમના પિતા મતુ મહેતાએ શું કહ્યું અને પિતાજીની વાતો સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ પિતાજીને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૩૧- જ્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ભદ્રવેશથી સુસજ્જિત થઈને દીક્ષા-મંત્ર લીધા પછી પોતાની ઘેર આવ્યા, ત્યારે તેમનો તે વેશ જોઈને પિતાશ્રી મતુ મહેતા અત્યંત ક્રોધિત અને દુઃખી થઈને બોલ્યા, ''અરે ! દેવચંદ્ર ! ! તું આજે આ કેવો વેશ બનાવીને આવ્યો છે ? આજ તો તારે સોળ →

પ્ર. ૩૨- શ્રી દેવચંદ્રજીનો શારીરિક વિવાહ થયો કે નહિ ? અગર જો થયો, તો કોનાથી ?

ઉ. ૩૨- ઉક્ત પ્રકારથી માતા-પિતા રડવા-કરવા લાગ્યા અને અનેકો ફિટકાર - →

પ્ર. ૩૩- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રતિદિન ગુરુ હરિદાસજીની સાથે ચોવીસ કલાકોમાંથી કેટલો સમય પસાર (વ્યતીત) કરતાં હતા અને ઘરમાં કેટલો સમય રહેતાં હતા ?

પ્ર. ૩૪- રાતના ત્રણ વાગે ઉઠીને શ્રી દેવચંદ્રજી ક્યાં જતાં અને શું કરતાં હતા ?

પ્ર. ૩૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા ગુરુ મંદિરની પરિક્રમા લગાવવાના વિષયની વાત ગુરુ હરિદાસજીને કેવી રીતે ખબર પડી ?

ઉ. ૩૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પોતાના આત્મ-સાધન હેતુ પ્રતિદિન રાતના ત્રણ વાગ્યાથી સવારે છ વાગ્યા અર્થાત્ એક પ્રહર સુધી ગુરુ મંદિરની પરિક્રમા લગાડી રહ્યા હતા. એક દિવસ રાતના અચાનક ગુરુ →

→ શણગારથી સુસજ્જિત થવાનો દિવસ છે. તારી બુદ્ધિ તો ચૌદ લોકથી નિરાળી જ છે.'' આ રીતે તેમનો ભદ્રવેશ જોઈને પિતા મતુ મહેતા બહુ જ રડ્યા - તેમને કેટલાય ફિટકાર આપ્યા. ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું, ''આપ લોકો આજે શું કરવા ચાહો છો ? હું વારંવાર જે વાત માટે ના પાડી રહ્યો છું, આપ લોકો તે જ કરવા માટે કમર કસીને પાછળ પડ્યા છો. **''મૈં બ્યાહ કરના થા જિનસોં, કિયા હૈ તિન સોં''** અર્થાત્ મારે જેનાથી વિવાહ કરવા હતા, હું તેનાથી કરીને આવ્યો છું.

→ ધિક્કાર પછી તે જ દિવસે સંધ્યાના સમયે ખટપટમાં જ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો શારીરિક વિવાહ ધામની જ એક સુશીલ આત્મા લીલબાઈ સાથે વિધિપૂર્વક સંપન્ન થયા.

ઉ. ૩૩- સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રતિદિન ચોવીસ કલાકમાંથી ગુરુ હરિદાસજીની સાથે મનન-ચિંતન, અધ્યયન તથા સેવા વગેરે કાર્યોમાં એકવીસ કલાક અર્થાત્ સાત પ્રહર વ્યતીત કરતાં હતા અને રાતના બાર વાગ્યાથી સવારે ત્રણ વાગ્યા સુધી અર્થાત્ એક પ્રહર ઘરમાં રહેતાં હતા.

ઉ. ૩૪- બ્રહ્મ મુહૂર્ત અર્થાત્ રાતના ત્રણ વાગે ઉઠીને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ગુરુ હરિદાસજીના મંદિર જતાં હતા અને ત્યાં જઈને આત્મ-સાધન હેતુ એક પ્રહર સુધી મંદિરની પરિક્રમા લગાવતાં હતા.

→ હરિદાસજીની ઊંઘ ખુલી (ઉઘડી) અને તે લઘુશંકા માટે ઊઠ્યા, તો તેઓએ જોયું કે એક વ્યક્તિ ઘરની ચારે બાજુ ગોળ-ગોળ ફરી રહ્યા છે. તેમને લાગ્યું કે કઈ આ ચોર-ડાકુ તો નથી તથા ચોરી કરવા માટે ઘરમાં ઘુસવાનો રસ્તો તો શોધી રહ્યા નથી ને ! ગુરુ હરિદાસજી તેમને કેટલીવાર સુધી ઊભા રહેવાની રાહ જોઈ રહ્યા. પણ જોતાં-જોતાં આશ્ચર્ય થયું કે એ તો ફરતાં જ રહે છે. ઘરમાં તો ઘુસતા જ નથી! ત્યારે →

→ગુરુ હરિદાસજીએ બૂમ પાડીને (અવાજ દઈને) પૂછ્યું, ''અરે! તમે કોણ છો અને કેમ ચક્કર લગાવી રહ્યા છો?'' ત્યારે સામેથી અવાજ આવ્યો, ''હું દેવચંદ્ર છું '' ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ દરવાજો ખોલ્યો અને પૂછ્યું, ''અરે દેવચંદ્ર! આજે આટલા જલ્દી કેમ આવી ગયા!'' →

પ્ર. ૩૬- એક દિવસ જ્યારે ગુરુ હરિદાસજી અને શ્રી દેવચંદ્રજી સંભળાવવા - સાંભળવાની સેવામાં નિમગ્ન હતા, તે વખતે ''હરિદાસજી .... હરિદાસજી ...... હરિદાસજી ....'' એવો અવાજ આવ્યો, તે અવાજ દેવાવાળા કોણ હતા અને અવાજ કેમ દઈ રહ્યા હતા?

ઉ. ૩૬- એક દિવસ જ્યારે હંમેશાંની જેમ ગુરુ હરિદાસજી અને શ્રી દેવચંદ્રજી ભાગવતની ચર્ચા-કથા સાંભળવા અને સંભળાવવાના રસમાં નિમગ્ન હતા. તે વખતે અચાનક તેમને ''હરિદાસજી ..... ! ઓ હરિદાસજી!! એવા ઉતાવળા અવાજમાં એક જોરદાર અવાજ સંભળાયો, બંનેએ કથાથી ઉઠીને બહાર આવીને જોયું, તો એક માણસ તેમના ઘરના આંગણમાં અચેત અવસ્થામાં પડેલો હતો. તે બેભાન અવસ્થામાં પડેલાં માણસને ઘેરીને બીજા ચાર જણ ઊભા છે. ગુરુ હરિદાસજીના પૂછવાથી તે કહેવા લાગ્યા, ''એને વીંછીએ ડંખ મારી દીધો છે. તેથી આપ એનો કંઈક ઈલાજ →

પ્ર. ૩૭- ''દેવચંદ્રજી બડો મંત્ર હૈ, એ રાખોં તુમ્હારે તન''-એવું ક્યારે, કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૩૭- **''દેવચંદ્રજી બડો મંત્ર હૈ, એ રાખોં તુમ્હારે તન''**-એ વાત ગુરુ હરિદાસજીએ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને ત્યારે કહી, જ્યારે વીંછીના ડંખનું →

પ્ર. ૩૮- ગુરુ હરિદાસજીની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું જવાબ આપ્યો? પુનઃ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા કહેલાં વિવેચન પ્રત્યે ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને શું કહ્યું?

→ ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો, ''આજે સમયનું જ્ઞાન ન થયું'' ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ કહ્યું, ''હાં ! ક્યારે-ક્યારે એવું થઈ જાય છે. આપણે સમજીએ કે સવાર થઈ ગઈ છે અને ઉઠી જઈએ છીએ. પરંતુ રાત બહુ જ બાકી હોય છે'' બંનેમાં માત્ર આટલી જ વાત થઈ.

→ કરો.'' હરિદાસજીએ જ્યારે પોતાની મૂછને હાથથી મરડી, ત્યારે તેમને ખબર પડી કે આ વ્યક્તિના સર્વાંગોમાં ઝેર ભરેલું છે. મંત્ર બોલીને બીજીવાર જ્યારે તેઓએ પોતાની મૂછને જોરથી મરડી ત્યારે અડધું ઝેર ઉતરી ગયું, તે જ પ્રમાણે ત્રીજીવાર ફરીથી મૂછ મરડતાં જ ઝેર બધુંય ઉતરી ગયું અને તે ભાઈ ઉઠીને બેસી ગયા. સાથે આવેલાં ચારે ય ભાઈઓએ ગુરુ હરિદાસજીને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા અને તેમના ગુણ ગાતાં બોલ્યા, ''આજે તમે માત્ર આ ભાઈની જ નહિ, પરંતુ પાંચ લોકોની આત્મરક્ષા કરી છે. અગર જો તે આજે મરી જાત, તો એમના ત્રણ બાળકો સહિત એમની પત્ની પણ મરી જાત. આપ તો ધન્ય-ધન્ય છે.'' આ પ્રમાણે ગુરુ હરિદાસજીના ગુણગાન કરતાં-કરતાં તે લોકો જતાં રહ્યા. વીંછીના ડંખ મારવાથી જે વ્યક્તિ મૃતતુલ્ય થઈને જમીન પર પડેલાં હતા, તે એક મુસલમાન હતા.

→ ઝેર ઉતારવા આવેલાં તે પાંચેય ભાઈ હરિદાસજીના ગુણગાન ગાતાં-ગાતાં પોતાની ઘેર પાછાં ગયા. ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને એ વાત એટલા માટે કહી હતી કેમ કે શ્રી દેવચંદ્રજી તેમના અતિ પ્રિય શિષ્ય હતા અને ગુરુ હરિદાસજી ચાહતા હતા કે શ્રી દેવચંદ્રજી પણ તે મંત્ર દ્વારા તેમની જ જેમ ભવિષ્યમાં પરમાર્થનું કાર્ય કરતાં રહે.

ઉ. ૩૮- ગુરુ હરિદાસજીની વીંછીનો ઝેર ઉતારવાના મંત્ર આપવાની ઈચ્છાના વિષયમાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ પોતાનો વિચાર પ્રગટ કરતાં કહ્યું, ''હે ગુરુદેવ ! આપને થોડા દિવસ પહેલાં જ મને જે મંત્ર આપ્યો હતો, →

→તે મંત્ર કેવો છે ? તે મંત્ર તો જન્મના સમયે અને મરતી વખતે થવાવાળા લાખો વીંછીના ડંખ સદૃશ પીડાને નિર્મૂળ કરી તેનાથી બચાવીને અમને અખંડ સચ્ચિદાનંદમય સુખ આપવાવાળો છે અને તે જ મંત્ર મારા રોમ-રોમમાં વ્યાપક છે. હવે આ એક વીંછીના ડંખના દર્દથી બચાવવાવાળો મંત્રને હું ક્યાં રાખું ? શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા મંત્ર વિષયક →

પ્ર. ૩૯- ''મૈં જાન્યા તુમ એક દિન, ભૂલ કે રાત કો આયે''-એવું કોણે, કોને, ક્યારે અને કેમ કહ્યું ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૩૯- **''મૈં જાન્યા તુમ એક દિન, ભૂલ કે રાત કો આયે''**-એવું ગુરુ હરિદાસજીએ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું. એક દિવસ જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રતિદિનની જેમ રાતના ગુરુ હરિદાસજીના મંદિરની પરિક્રમા લગાવી રહ્યા હતા અને પહેલાંની જેમ ગુરુ હરિદાસજીથી પકડાઈ ગયા, તે વખતે ગુરુ હરિદાસજીએ ઉક્ત વચન કહ્યા. કેમ કે શ્રી દેવચંદ્રજીની →

પ્ર. ૪૦- ''મૈં તુમ્હેં દેઊઁ બાલમુકુંદ'' અર્થાત્ ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિ શ્રી દેવચંદ્રજીને આપવાનો નિશ્ચય કેમ કર્યો ? એની પાછળ શું રહસ્ય છુપાયેલું હતું ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૪૦- ગુરુ હરિદાસજી શ્રી દેવચંદ્રજીની પરિક્રમાની સેવા સહન કરી શકતા નહોતા. તેથી બહુ જ વિચાર-વિવેક કર્યા પછી ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના જ ઘરમાં પધરાવવાનો અને તેમના દ્વારા →

પ્ર. ૪૧- જ્યારે શ્રી બાલમુકુંદજીને પોતાના જ ઘરમાં પધરાવવાની વાત શ્રી દેવચંદ્રજીએ સાંભળી, ત્યારે તેઓએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૧- જ્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિ શ્રી દેવચંદ્રજીના ઘરમાં →

પ્ર. ૪૨- ''જો આજ્ઞા તુમ્હારી હોય'' એવું કોણે કોને કહ્યું ?

→ આવું વિવેચન સાંભળીને ગુરુ હરિદાસજી કહેવા લાગ્યા, ''હે દેવચંદ્ર ! તમારા જેવી વિવેચન શક્તિ અને મંત્રના મહત્ત્વની વિશેષતા અમને ક્યાં પ્રાપ્ત છે ? તમારી પર પરમાત્માની બહુ કૃપા છે, જેના દ્વારા તમે વસ્તુનો યથાયોગ્ય વિવેચન કરી તેમના મહત્ત્વને પારખી શકો છો. મને ક્ષમા કરો.''

→ પરિક્રમા લગાવવાની આ સેવા ગુરુ હરિદાસજી સહન કરી શકતા નહોતા. એટલા માટે તેમને આ ચિંતાએ ચારે બાજુથી ઘેરી લીધા અને તે વિચારવા લાગ્યા કે દેવચંદ્રજીની એ પરિક્રમા કોઈપણ રીતે છોડાવી દઉં. પરંતુ કેવી રીતે ? કેમ કે શ્રી બાલમુકુંદ અને બાંકેબિહારીજીની પરિક્રમા બંધ કરાવી એ તો અપરાધ છે અને બાંકેબિહારીજીની પરિક્રમા ન રોકું, તો સાથે-સાથે મારી પણ પરિક્રમા થઈ રહી છે કેમ કે હું પણ તે જ મંદિરમાં છું. તેથી ''આગળ કૂવો, તો પાછળ ખાઈ'' ની સ્થિતિ આવી ગઈ.

→ ઘરમાં જ પરિક્રમા કરાવવાનો નિશ્ચય કર્યો, જેનાથી એ તો બચી શકશે. અતઃ એ વિચાર કરી તે શ્રી દેવચંદ્રજીને બોલ્યા, **''મૈં તુમ્હેં દેઊઁ બાલમુકુંદ''** અર્થાત્ મેં શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિ તમારા ઘરમાં જ પધરાવવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, જેનાથી કે તમે તમારા ઘરમાં જ જેટલી ચાહો પરિક્રમા લગાવી શકો.'' શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિ શ્રી દેવચંદ્રજીના ઘરમાં જ પધરાવી દેવાથી શ્રી દેવચંદ્રજી તે જ ઘરમાં રહીને પરિક્રમા કરે અને ગુરુ હરિદાસજી બચી જાય. એ કાર્યની પાછળ આ રહસ્ય હતું.

→ પધરાવવાની ઈચ્છા પ્રગટ કરી, ત્યારે તેમની એ ઈચ્છા સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું, ''આપની જેવી ઈચ્છા કેમ કે હું તો ''ગુરોરાજ્ઞા ગરીયસી'' માં જ પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખું છું. આપની ઈચ્છા મને શિરોધાર્ય છે.''

ઉ. ૪૨- **''જો આજ્ઞા તુમ્હારી હોય''**-એવું શ્રી દેવચંદ્રજીએ પોતાના ગુરુ હરિદાસજીને કહ્યું.

પ્ર. ૪૩- ''જો બીતક પહિચાન પર'' ચોપાઈનું આ ચરણ કઈ વાતનો ઈશારો (ઈંગિત) કરી રહ્યા છે ? કોના દ્વારા, કોને અને કોની પહેચાન થશે ?

ઉ. ૪૩- **''જો બીતક પહિચાન પર''**-ચોપાઈના આ ચરણ શ્રી બાલમુકુંદજીના દર્શન દ્વારા ગુરુ હરિદાસજીને પ્રાપ્ત થવાવાળી શ્રી દેવચંદ્રજીની ઓળખ →

❖ શ્રી દેવચંદ્ર સ્વરૂપની પહેચાન ❖

પ્ર.૧- ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદજીને શ્રી દેવચંદ્રજીના ઘરમાં પધરાવવાનો નિશ્ચય કરી જે દિવસે રાતના અંતિમ પોઢાવની કરી, તેના જ બીજા દિવસે સવારે શું થયું ?

ઉ. ૧- ગુરુ હરિદાસજીએ પોતાના મંદિરમાં શ્રી બાલમુકુંદ તેમજ શ્રી બાંકે બિહારીજીની મૂર્તિની પોઢાવની કરતી વખતે મનમાં વિચારી રહ્યા હતા, ''શ્રી બાલમુકુંદજીની પોઢાવની કરવાનો આજે મારો છેલ્લો દિવસ છે.'' મનમાં આ પ્રમાણે સોચતાં, વિચાર કરતાં-કરતાં તેઓએ પોઢાવની કરી →

પ્ર. ૨- બીજા દિવસે સવારે જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ગુરુ હરિદાસજીની ઘેર પહોંચ્યા, ત્યારે ત્યાં શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિને અદશ્ય થવાને લઈને શું હલચલ મચી હતી ?

ઉ. ૨- બીજા દિવસે સવારે જ્યારે રાતના મંદિરમાં પોઢાવેલાં સ્થાન પર શ્રી બાલમુકુંદજી ન મળ્યા, ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ ઘરના બધા સ્થાનોમાં તેમને શોધી વર્યા, ઘરના જણ-જણને તેમના પ્રત્યે પૂછપરછ કરી, પરંતુ ક્યાંય પણ કોઈને પણ તેમની ખબર નથી. આવી આશ્ચર્યપૂર્ણ →

પ્ર. ૩- શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિને અદશ્ય થઈ જવાની હકીકતના વિષયમાં શ્રી દેવચંદ્રજી અને ગુરુ હરિદાસજીની વચ્ચે કેવો વિવાદ થયો ?

→ ની તરફ ઈંગિત કરી રહ્યા છે કેમ કે આગળના પ્રકરણમાં શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિ દ્વારા ગુરુ હરિદાસજીને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના વાસ્તવિક સ્વરૂપની પહેચાન કરાવવાનો પ્રસંગ આવશે.

-(પ્રકરણ-૩, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૪૩, કુલ સં. ૧૨૪+૪૩=૧૬૭).

❖ શ્રી દેવચંદ્ર સ્વરૂપની પહેચાન ❖

→ અને મંદિરનો દરવાજો બંધ કરી બહારથી તાળું મારી અને ચાવી પોતાના ખિસ્સામાં મૂકી દીધી. તત્પશ્ચાત તે પોતાના શયનકક્ષમાં જતાં રહ્યા, જ્યારે ગુરુ હરિદાસજી પણ સૂવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા, ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીને પ્રણામ કરી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પણ શયનાર્થ પોતાની ઘેર જવા માટે વિદાય લીધી. રાત પસાર થયા પછી બીજા દિવસે સવારે પૂજા માટે જ્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ મંદિરનો દરવાજો ખોલ્યો, તો જુએ છે કે માત્ર શ્રી બાંકેબિહારીજી જ છે. શ્રી બાલમુકુંદજી ગાયબ છે.

→ ઘટનાને લઈને ઘરના પ્રત્યેક સદસ્યના દિલમાં હલચલ મચી રહી હતી. એવામાં શ્રી દેવચંદ્રજી પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને જોયું કે વિશેષ કરીને ગુરુ હરિદાસજી અત્યંત જ દુઃખી છે. શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિને લઈને ઘરના બધા લોકો બહુ ચિંતિત છે. તેમાં પણ ગુરુ હરિદાસજીને દુઃખી જોઈને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું, ''મારા જ કારણે શ્રી બાલમુકુંદજી અદૃશ્ય થયા છે. કદાચ તે મારી પાસે આવવા જ ચાહતા નથી. શ્રી બાલમુકુંદજીના અદૃશ્ય થઈ જવાનું મૂળ કારણ હું જ છું કેમ કે આપને તો તેમને મારે સુપરત કરી દીધા હતા.

ઉ. ૩- શ્રી બાલમુકુંદજીની મૂર્તિના અદૃશ્ય થઈ જવાના વિષયમાં ગુરુ હરિદાસજી અને શ્રી દેવચંદ્રજીના વચ્ચે તેના કારણને લઈને વિવાદ શરૂ થયો. એક બાજુ ગુરુ હરિદાસજી શ્રી બાલમુકુંદજીના અદૃશ્ય થવાનું કારણ પોતાના →

→ સિર પર લેતાં કહેવા લાગ્યા, ''મારા જ કારણે શ્રી બાલમુકુંદજી અદશ્ય થઈ ગયા છે. મેં આપને વચન તો આપી દીધું હતું, પરંતુ પૂરું ન કરી શક્યો. આજના દિવસે જ શુભ મુહૂર્તમાં તેમને પોતાની ઘેર સિંહાસનમાં પધરાવવાના હતા.'' બીજી બાજુ શ્રી દેવચંદ્રજી કહેવા લાગ્યા, ''આપ →

પ્ર. ૪- ઉક્ત વાદ-વિવાદ ચાલતાં જ જ્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદજી ન મળે ત્યાં સુધી અન્નજળ ગ્રહણ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી, ત્યારે તેના પછી તેમના ઘરમાં શું સિલસિલો શરૂ થયો ?

ઉ. ૪- ઉક્ત વાદ-વિવાદ ચાલતાં જ જ્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ અત્યંત દુઃખી થઈને શ્રી બાલમુકુંદજી ન મળે ત્યાં સુધી અન્નજળ ગ્રહણ ન કરવાની →

પ્ર. ૫- બધાને ક્રમશઃ એકાદશી કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરતાં જોઈને શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કર્યું ?

ઉ. ૫- ઉક્ત બધાની પ્રતિજ્ઞા સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ પણ પ્રતિજ્ઞા કરી કે જ્યાં →

પ્ર. ૬- ''સાક્ષાત્ દિયો દરસન'' અર્થાત્ કોણે, કોને અને ક્યારે દર્શન આપ્યા ? તે સમય ગુરુ હરિદાસજી કઈ અવસ્થામાં હતા ?

ઉ. ૬- **''સાક્ષાત્ દિયો દરસન''** અર્થાત્ સવારે બ્રહ્મ મુહૂર્તના સમયે શ્રી →

પ્ર. ૭- દર્શન આપીને શ્રી બાલમુકુંદજીએ ગુરુ હરિદાસજીને શું કહ્યું ? સ્પષ્ટતઃ સમજાવો.

ઉ. ૭- દર્શન આપીને શ્રી બાલમુકુંદજીએ ગુરુ હરિદાસજીને કહ્યું, ''હે હરિદાસજી ! તમે હમણાં શ્રી દેવચંદ્રજીના વાસ્તવિક સ્વરૂપને ઓળખતાં નથી. અત્યારે જે તમારો શિષ્ય બનેલો છે, તે દેવચંદ્ર તો પોતાની સંગી-સહેલીઓને પરમધામ લઈ જવા આવ્યા છે. તમે મને શ્રી →

→ તો શ્રી બાલમુકુંદજીને મને સુપરત કરી ચૂક્યા હતા, કેવળ પધરાવવાના જ બાકી હતા. તે કદાચ મારા ઘરે આવવા જ ચાહતા ન હોય, એટલા માટે તે અદૃશ્ય થઈ ગયા. તેથી તે મારા લીધે જ અદૃશ્ય થયા છે, આપના લીધે નહિ.''

→ પ્રતિજ્ઞા કરી, ત્યારે પતિદેવની ઉક્ત પ્રતિજ્ઞા સાંભળી ગુરુ હરિદાસજીના ધર્મપત્ની - ગુરુમાએ પણ જ્યાં સુધી પતિદેવ અન્નજળ ગ્રહણ ન કરે. ત્યાં સુધી અન્નજળ ગ્રહણ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી, ત્યારબાદ માતા-પિતાની ઉક્ત પ્રતિજ્ઞા સાંભળી તેમના પુત્ર વૃંદાવને પણ જ્યાં સુધી માતા-પિતા અન્નજળ ગ્રહણ ન કરે, ત્યાં સુધી અન્નજળ ગ્રહણ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી.

→ સુધી ગુરુજી અન્નજળ ગ્રહણ નહીં કરે, ત્યાં સુધી તે પણ અન્નજળ ગ્રહણ નહીં કરે. આ પ્રમાણે ચારેય જણે પ્રતિજ્ઞા કરી રાજભોગ અને બાલભોગ બંનેય શ્રી બાંકેબિહારીજીને ધરાવીને પ્રસાદ ઘરના બાળકોમાં વહેંચી દીધો તથા તે બધાય શ્રી બાલમુકુંદજીની ચિંતામાં રહ્યા.

→ બાલમુકુંદજીએ ગુરુ હરિદાસજીને દર્શન આપ્યા, તે સમય સવારના સાડા ચાર વાગી રહ્યા હતા અને ગુરુ હરિદાસજી સવારની ઠંડી-ઠંડી હવામાં ''કછૂ આંખ મિલી કે ન મિલી'' એવી તંદ્રા અવસ્થામાં ઊંઘના ઝોંકા લઈ રહ્યા હતા. એટલામાં જ તેમને શ્રી બાલમુકુંદજીએ દર્શન આપ્યા.

→ દેવચંદ્રજીના ઘરમાં પધરાવવા જઈ રહ્યા હતા. એટલા માટે મને અંતર્ધાન થવું પડ્યું. કેમ કે શ્રી દેવચંદ્રજીના હાથથી થવાવાળી સેવા હું સહન કરી શકતો નથી. લેકિન એ વાત સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજી દુ:ખી થાય, એ પણ હું સહન કરી શકતો નથી. યસર્થ આપના પૂજા ઘરમાં સ્થિત શ્રી બાંકેબિહારીજી સ્વરૂપની પાસે આપને એક નવા વસ્ત્ર દૃશ્યમાન થશે. મારી જગ્યાએ તે વસ્ત્રને આપ શ્રી દેવચંદ્રજીના ઘેર પધરાવી દેશો.'' આ સાંભળીને ગુરુ હરિદાસજીએ તેમને પૂછ્યું, હે પ્રભુ! આપ ક્યાં →

→ છો ?'' આ ઉપર શ્રી બાલમુકુંદજીએ જવાબ આપ્યો, ''કાલે રાત્રે તમે મને જ્યાં પોઢાવ્યા હતા, હું ત્યાં જ છું.'' ત્યારબાદ શ્રી બાલમુકુંદજી સ્વરૂપ →

પ્ર. ૮- શ્રી બાલમુકુંદ સ્વરૂપની ઉક્ત વાતો સાંભળીને ચોંકી ઉઠ્યા પછી ગુરુ હરિદાસજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૮- શ્રી બાલમુકુંદ સ્વરૂપની ઉક્ત વાતો સાંભળીને ચોંકી ઉઠ્યા પછી ગુરુ →

પ્ર. ૯- સવારે જ્યારે ગુરુ હરિદાસજી શ્રી બાલમુકુંદજીને મળ્યાની ખુશખબરી શ્રી દેવચંદ્રજીને સંભળાવવા ઘેરથી નીકળ્યા, ત્યારે બજારની વચ્ચે શ્રી દેવચંદ્રજીને મળતાં જ તેઓએ શું કર્યું ?

ઉ. ૯- સવારે જ્યારે ગુરુ હરિદાસજી શ્રી બાલમુકુંદજી મળ્યાની ખુશખબરી શ્રી →

પ્ર. ૧૦- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ પ્રણામ કરવાના વિષયમાં ગુરુ હરિદાસજીને પૂછ્યું કે હે ગુરુદેવ !આપ એવું કેમ કરી રહ્યા છો, ત્યારે હરિદાસજીએ જવાબ આપતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૦- અચાનક ચરણોમાં સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરવાના વિષયમાં શ્રી દેવચંદ્રજીએ →

પ્ર. ૧૧- ''તો દીજો વસ્તર સેવન''-એવું કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

પ્ર. ૧૨- ''ચલો દર્શન કરાવે હમ'' એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૧૨- **''ચલો દર્શન કરાવે હમ''** એવું ગુરુ હરિદાસજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું કેમ કે શ્રી બાલમુકુંદજીને અદૃશ્ય થઈ જવાથી જે રીતે ગુરુ →

→ અંતર્ધાન થઈ ગયા અને ગુરુ હરિદાસજી ચોંકી ઉઠ્યા.

→ હરિદાસજીએ શ્રી બાલમુકુંદજીને અંતર્ધાન થતાં જ દોડીને પોતાના પૂજા ઘરનો દરવાજો ખોલ્યો અને જોયું કે શ્રી બાલમુકુંદજી પોઢાયેલાં સ્થાન પર જ પોઢેલાં હતા.

→ દેવચંદ્રજીને સંભળાવવા ઘેરથી ચાલ્યા, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી પણ રોજની જેમ જ મંદિર આવી રહ્યા હતા. અતઃ તે બંને પરસ્પર બજારની વચ્ચે મળી ગયા. શ્રી દેવચંદ્રજીને મળતાં જ ગુરુ હરિદાસજીએ દોડીને તેમના ચરણોમાં સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા. એ જોઈને દેવચંદ્રજી ચોંકી ઉઠ્યા અને કહેવા લાગ્યા, ''હે ગુરુદેવ ! આપ શું કરી રહ્યા છો ?''

→ જ્યારે ગુરુ હરિદાસજીને પૂછ્યું, ''હે ગુરુદેવ ! આપ એવું કેમ કરી રહ્યા છો.'' ત્યારે ગુરુ હરિદાસજીએ જવાબ આપતાં કહ્યું, ''અરે દેવચંદ્રજી ! આપના સ્વરૂપનો યથાર્થ પરિચય કરાવતાં બાલમુકુંદજીએ મને કહ્યું છે કે જે સ્વરૂપની સેવા પણ હું સહન કરી શકતો નથી, તેમને તમે પોતાનો શિષ્ય બનાવીને રાખ્યો છે.''

ઉ. ૧૧- **''તો દીજો વસ્તર સેવન''**-એવું શ્રી બાલમુકુંદજી ગુરુ હરિદાસજીને કહી રહ્યા છે કેમ કે શ્રી બાંકેબિહારીજીના વસ્ત્ર તે સ્વરૂપની સેવા સહન કરી શકતા હતા.

→ હરિદાસજીએ જ્યાં સુધી ન મળે, ત્યાં સુધી અન્નજળ ગ્રહણ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી, તે રીતે શ્રી દેવચંદ્રજીએ પણ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. તે પણ ગુરુ હરિદાસજીની જેમ એકાદશી વ્રતમાં હતા.

પ્ર. ૧૩- શ્રી દેવચંદ્રજીની ઘેર પધરાવવા માટે શ્રી બાલમુકુંદજીએ શ્રી બાંકે બિહારીજીના વસ્ત્ર જ કેમ આપ્યા ? એ વસ્ત્ર કેવા હતા ? મૂર્તિ અને વસ્ત્ર (જામા) માં શું અંતર છે ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૧૩- શ્રી બાંકેબિહારીજી કિશોર સ્વરૂપ છે અને અક્ષરાતીત સંબંધી છે. અતઃ કિશોર સ્વરૂપના વસ્ત્ર (જામા) શ્રી દેવચંદ્રજીની સેવા સહન કરી શકતા →

પ્ર. ૧૪- ''દેહ પછાડે ઈન મોં'' અર્થાત્ કોણ, શેમાં અને કેવી રીતે દેહ પછાડી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૪- **''દેહ પછાડે ઈન મોં''** અર્થાત્ હવે શ્રી દેવચંદ્રજી પધરાવેલાં શ્રી રાસમંડલવાળા કિશોર સ્વરૂપના વસ્ત્રો (જામા) ની સેવામાં શરીરને →

પ્ર. ૧૫- શ્રી દેવચંદ્રજીને આ રીતે સેવા કરતાં જોઈને કોણ લીલબાઈને ટોણાં મારવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના ઘરમાં પધરાવેલાં વસ્ત્રો(જામા) ની સેવા પોતાના હાથથી તે પણ ધ્યાનપૂર્વક પવિત્રતા સહિત કરતાં જોઈને આડોશપાડોશના લોકો વારંવાર આવે છે અને શ્રી દેવચંદ્રજીને ક્યારે ચોખા, ખાંડ, ઘઉં વગેરે સાફ કરતાં જુએ છે, તો ક્યારે ફૂલોના હાર વગેરે ગૂંથવામાં મગ્ન જુએ છે. એવું આશ્ચર્ય જોઈને તે લોકો લીલબાઈને ટોણાં મારતાં કહે છે, ''અરે ! લીલબાઈ !! તમારા હોવા છતાં પણ →

પ્ર. ૧૬- લીલબાઈને કોના-કોના અને કેવા-કેવા ટોણાં સહન કરવા પડ્યા ?

ઉ. ૧૬- લીલબાઈને ટોણાં મારવાવાળાઓમાં ત્રણ પ્રકારની સ્ત્રીઓ છે. જેમ કે- જે અવિવાહિત છોકરીઓ હતી, તે લીલબાઈને પૂર્વજન્મમાં કરેલાં શુભ કર્મોની સરાહના કરતાં કહે છે, ''અરે ! આ લીલબાઈ તો બહુ ભાગ્યશાળી છે. પૂર્વજન્મમાં એને કેવા પુણ્યકર્મ કર્યા હતા કે એને →

→ હતા. એટલા માટે શ્રી બાલમુકુંદજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીના ઘરમાં પધરાવવા શ્રી બાંકેબિહારી સ્વરૂપના જ વસ્ત્ર આપ્યા, એ વસ્ત્ર અખંડ રાસમંડલથી ઉતરેલાં વસ્ત્ર હતા. મૂર્તિ શ્રી બાલમુકુંદ સ્વરૂપની હતી અર્થાત્ બાલસ્વરૂપ સંબંધી હતી અને વસ્ત્ર (જામા) તો અખંડ રાસમંડલવાળા કિશોર સ્વરૂપના હતા. પુનઃ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ પણ કિશોર સ્વરૂપ સંબંધી જ છે, નહિ કે બાલસ્વરૂપ સંબંધી.

→ કષ્ટ આપીને કસોટીમાં ઉતરી રહ્યા છે. પધરાવેલાં વસ્ત્રો (જામા) ની સેવા તે નિર્મળ અને પૂર્ણ પવિત્ર ભાવથી કરી રહ્યા છે. પોતાનો જ શ્વાસ અથવા બીજા કોઈની છાયા-પડછાયા પડવાથી પણ તેમની પવિત્રતા ભંગ થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે પવિત્રતાનું ધ્યાન રાખતાં તે હોશિયારીની સાથે મહેનત કરીને કસોટી કરતાં આગળ વધી રહ્યા છે.

→ તમારા પતિદેવ ઘરના બધા કામ પોતાના હાથથી કરી રહ્યા છે. તમને શરમ આવતી નથી. અરે ! તું કેવી સ્ત્રી છે ? તારા નસીબ તો ઉપરવાળાએ બહુ સારા બનાવ્યા છે. તું તો રાજરાણી બની. પતિ મળે, તો તારા જેવા. ઘરના બધા કામ પતિદેવ કરે અને પત્નીદેવી આરામથી ખુરશી પર બેસીને જોતી રહે. વાહ ! આ મધ્ય કળિયુગના લક્ષણ જ તો છે'' આડોશપાડોશ તેમજ આસપાસના ગામના લોકોના આવા ટોણાં સાંભળીને લીલબાઈને તો ઘરની બહાર નીકળવાનું જ ભારે થઈ ગયું છે. બહાર નીકળતાં જ દસેય દિશાઓથી આંગળી ચીંધીને લોકો આપસ્તમાં લીલબાઈનો પરિચય કરાવવા લાગ્યા.

→ આવા પતિદેવ મળ્યા. હે ભગવાન ! મને પણ આગળ આવા જ પતિદેવ આપજો.'' પુનઃ જો લીલબાઈની સમોવડીની વિવાહીત સ્ત્રીઓ છે, તે કહે છે ''મારા તો નસીબ જ ફૂટેલાં છે, જે મને આવા પતિ મળ્યા. આવા પતિને કોણ દેવ સમજે, જેમાં દેવતાઓના તો એક પણ લક્ષણ નથી. રાક્ષસોના લક્ષણ છે, રાક્ષસોના. આ લીલબાઈ તો બહુ બડભાગી →

→ છે. હું તો હતભાગિની છું. હવે તો ઉંમર પહોંચીને વૃદ્ધ થવા લાગી છું, કિંતુ પતિદેવનો કોઈ સહારો નથી. હાય ..... રે .... હાય ! કળિયુગનો મધ્યાહ્‌ન એ જ તો છે.'' પુનઃ જો ગામની બહુ ઘરડી બુઝુર્ગ વૃદ્ધા હતી, તે લીલબાઈને જોઈને તેમના પાપ અને પુણ્ય કર્મોનો માપ-તોલ કરતાં કહેવા લાગી, ''આવી સ્ત્રીઓ તો કળિયુગમાં પાપ વૃદ્ધિ કરવાવાળી સાબિત થાય છે, જે પતિદેવને નોકરોની જેમ કામમાં લગાડીને સ્વયં રાજરાણી →

પ્ર. ૧૭- ઉક્ત પ્રકારથી જાત-જાતના અસહનીય ટોણાં સાંભળીને લીલબાઈએ શ્રી દેવચંદ્રજીને પોતાની ઈજ્જત બચાવવા ખાતર શું કહ્યું અને તેના જવાબમાં શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને સમજાવતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૭- ઉક્ત પ્રકારથી જાત-જાતના અસહનીય ટોણા સાંભળીને જ્યારે લીલબાઈ હેરાન થઈ ગઈ, ત્યારે તે શ્રી દેવચંદ્રજીની પાસે આવી અને બોલી, ''હે પતિદેવ ! આડોશપાડોશ, ગામ-ઘરના બધા લોકો મને →

પ્ર. ૧૮- પ્રતિદિનની જેમ ચિતવન કરતી વખતે એક દિવસ અચાનક ધ્યાનમાં શ્રી દેવચંદ્રજી ક્યાં પહોંચી ગયા અને ત્યાં તેઓએ શું-શું જોયું ? સ્પષ્ટતઃ સમજાવો.

ઉ. ૧૮- પ્રતિદિનની જેમ ચિતવન કરતી વખતે એક દિવસ અચાનક શ્રી દેવચંદ્રજી અખંડ વ્રજમંડલમાં પહોંચી ગયા અને ત્યાં પહોંચતાં જ જુએ છે કે નંદના દ્વાર પર આઈજી (યશોદા મૈયા) માંચી પર બેસીને દૂધ ગરમ કરી રહ્યા છે અને ચારે તરફથી તેમને સખીઓ ઘેરીને ઊભી છે. યશોદાજી દૂધ ઓટાવતાં (ઉકાળતાં) વચ-વચમાં સખીઓથી કંઈક જરૂરી ચીજો માંગી રહી છે. એટલામાં જ યશોદાએ શ્રી દેવચંદ્રજીને જોયા અને કહ્યું, →

પ્ર. ૧૯- ''હે કહાઁ શ્રી કૃષ્ણજી, મૈં કરોં દરસન''-એવું કોણે, કોને અને ક્યાં કહ્યું હતું ?

→ બનીને બેસી રહે છે. કુલક્ષણાઓના લક્ષણ આવા જ હોય છે, લીલબાઈ-રાજરાણીના જેવા.'' વૃદ્ધાવસ્થામાં પહોંચેલી વૃદ્ધાઓ પતિ-પત્નીના સંબંધને લોક, વેદ અને કુળ મર્યાદાના બંધનમાં બંધાયેલાં જ શોભિત માનીને લીલબાઈને વેદ, કુળ અને લોક મર્યાદાના પ્રતિકૂળ ચાલતા જોઈને વગર વિચારે જ તેની પર વરસી પડતી હતી. આવી રીતે લીલબાઈને તરેહ-તરેહના લોકોના તરેહ-તરેહના ટોણાં સાંભળવા પડ્યા.

→ વિભિન્ન પ્રકારના ટોણાં મારે છે, જેનાથી હું ઘરની બહાર પણ નીકળી શકતી નથી. કમ સે કમ એમના મુખ બંધ કરવા માટે આપ મને કંઈક તો સેવા આપો''. ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ લીલબાઈને સમજાવતાં કહ્યું, જુઓ ! સેવાની એ ગહન વાતો તમે નહિ સમજી શકો. તમારાથી આ સેવા થઈ શકશે નહિ કેમ કે તમને સેવાની વિશેષતાઓ ખબર નથી. દુનિયા જાય ભાડમાં. તમે એમના નહિ, તમે મારા છો. અતઃ તે જે કહે, તેમને કહેવા દો.''

→ ''આઓ, દેવચંદ્રજી ! બહુ દુરથી આવ્યા છો. અતઃ ભૂખ લાગી હશે.'' એવું કહેતાં તેઓએ એક સખીને છાબ (ઢાંકી)માં રાખેલાં મોદક લઈ આવવા કહ્યું અને શ્રી દેવચંદ્રજીને આપતાં બોલ્યા, ''હે દેવચંદ્ર ! આ મોદકનો નાસ્તો કરી લો. ભૂખ લાગી હશે. બહુ દૂરથી આવ્યા છો ને !'' ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને પૂછ્યું, ''તે ક્યાં છે ? હું પહેલાં-તેમના દર્શન કરવા ચાહું છું.'' ત્યારે યશોદાજીએ કહ્યું, ''તે તો ગ્વાલ બાલ (ગોવાળો)ની સાથે ગાય ચરાવવા વન તરફ ગયા છે. તમે તેમના દર્શન કરવા જ ચાહતા હોય, તો લો. આ મોદક પણ લઈ જાઓ અને ત્યાં જ બંને મળીને ખાઈ લેજો.'' શ્રી દેવચંદ્રજી મોદકની છાબ લઈને તે બાજુ ચાલી નીકળ્યા. જે બાજુ યશોદા મૈયાએ ઈંગિત કર્યા હતા.

ઉ. ૧૯- **''હૈં કહાઁ શ્રી કૃષ્ણજી, મૈં કરોં દરસન''**-એવું શ્રી દેવચંદ્રજીએ યશોદા મૈયાને અખંડ વ્રજમાં સ્થિત નંદજીના ઘરમાં કહ્યું હતું.

પ્ર. ૨૦- ''દોઊ મિલકે સાથ''-એવું કોણે, કોને અને કોણ બંને પ્રત્યે તથા ક્યારે-કઈ વખત કહ્યું ?

ઉ. ૨૦- **''દોઊ મિલકે સાથ''**-એવું યશોદા મૈયાએ શ્રી દેવચંદ્રજીને મોદકના નાસ્તાના વિષયમાં સ્વયં તેમના તથા શ્રી કૃષ્ણજીના પ્રત્યે કહ્યું. જ્યારે →

પ્ર. ૨૧- શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા વનમાં જઈને બાલ-ગોપાળોને શ્રી કૃષ્ણના વિષયમાં પૂછવાથી બાલ-ગોપાળોએ તેમને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૨૧- જ્યારે યશોદા મૈયાથી વિદાય થઈને શ્રી દેવચંદ્રજી વનમાં ગયા, તો તેઓએ દૂરથી જ જોયું કે મેદાનમાં ગાયો ચરી રહી છે અને ગ્વાલબાલ ટોળીમાં ખેલી (રમી) રહ્યા છે. ત્યાં પહોંચીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રી કૃષ્ણજીના →

પ્ર. ૨૨- અંતમાં શ્રી દેવચંદ્રજીએ તે ગ્વાલબાલોને શું જવાબ આપ્યો, જેને સાંભળતાં જ બાલ-ગોવાળોએ તુરંત આંગળી દ્વારા તે ટોળીની તરફ ઈશારો કર્યો, જેમાં શ્રી કૃષ્ણજી ખેલી રહ્યા હતા ?

પ્ર. ૨૩- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ગ્વાલબાલો દ્વારા બતાવેલી ટોળીની તરફ ચાલી નીકળ્યા, ત્યારે શું થયું ?

પ્ર. ૨૪- શ્રી દેવચંદ્રજીને મળતાં જ શ્રી કૃષ્ણજીએ સર્વપ્રથમ શું પૂછ્યું ? તત્પશ્ચાત શ્રી દેવચંદ્રજી મનોમન શું વિચાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૨૪- શ્રી દેવચંદ્રજીને મળતાં જ શ્રી કૃષ્ણજીએ સર્વપ્રથમ પૂછ્યું, ''અરે ! આપ આટલા દિવસો સુધી ક્યાં હતા ? બહુ જ સમય પછી મળ્યા. એકવાર →

પ્ર. ૨૫- ''બાતેં લગે કરને'' અર્થાત્ જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી તથા શ્રી કૃષ્ણજી બેસીને વાતો કરવા લાગ્યા, ત્યારે ત્યાં ઉપસ્થિત બાલ-ગોપાલ શું કરી રહ્યા હતા ?

→ અખંડ વ્રજમાં યશોદા મૈયાએ શ્રી દેવચંદ્રજીને મોદકનો નાસ્તો કરવાનો આગ્રહ કર્યો અને શ્રી દેવચંદ્રજીએ સર્વપ્રથમ શ્રી કૃષ્ણના દર્શન કરવાની ચાહના કરી, ત્યારે યશોદા મૈયાએ તેમને કહ્યું, ''અગર જો આપ આ મોદક અહીં ન ખાવા ચાહતા હોય, તેમના દર્શન પછી જ ખાવા ચાહતા હોય, તો લઈ જાવ અને બંને એ મોદક ત્યાં વનમાં ભેગા જ ખાઈ લેજો.''

→ વિષયમાં પૂછ્યું ત્યારે તે બાલ-ગોપાલોએ તેમને પૂછ્યું, ''આપ કયા કૃષ્ણના વિષયમાં પૂછી રહ્યા છે કેમ કે અહીં તો અનેકો કૃષ્ણજી છે'' ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો, ''મને નંદના નંદન શ્રી કૃષ્ણજીને મળવું છે.'' ત્યારે તે બાલ-ગોપાલોએ તેમને પુનઃ પ્રશ્ન કર્યો, ''અહીં નંદના પુત્ર કૃષ્ણ પણ અગણિત છે. અતઃ આપને અમે કયા કૃષ્ણને મળાવીએ ?''

ઉ. ૨૨- અંતમાં શ્રી દેવચંદ્રજીએ તે ગ્વાલબાલોને યશોદા મૈયાના લાડલા શ્રી કૃષ્ણને મળવાનું કહ્યું. યશોદા મૈયાના લાડલા શ્રી કૃષ્ણનું નામ સાંભળતાં જ તે ગ્વાલબાલોએ તુરંત આંગળી દ્વારા શ્રી દેવચંદ્રજીને તે ટોળીની તરફ ઈશારો કરી બતાવ્યું, જેમાં શ્રી કૃષ્ણજી ખેલી રહ્યા હતા.

ઉ. ૨૩- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ગ્વાલબાલો દ્વારા બતાવેલી ટોળીની તરફ ચાલી નીકળ્યા, ત્યારે તુરંત શ્રી કૃષ્ણજી ટોળીથી નીકળીને બહાર આવી ગયા.

→ કચ્છની વાલુયુક્ત (રેતીકણ) ભૂમિમાં સફર કરતાં સમયે મળ્યા હતા.'' આ સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજી મનોમન વિચાર કરવા લાગ્યા, **''ઉહિ દિન દરસ ઈનહીં દીન્હ''** અર્થાત્ ''શું કચ્છના રણમાં પણ એમણે જ દર્શન આપ્યા હતા ?''

ઉ. ૨૫- **''બાતેં લગે કરને''** અર્થાત્ જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી અને શ્રી કૃષ્ણજી બંને બેસીને વાતો કરી રહ્યા હતા, ત્યારે ત્યાં ઉપસ્થિત બાલ-ગોપાલ કલેવા (નાસ્તા) માટે ઘુઘરી બનાવવા હેતુ ઉકાળેલા ઘઉંના પાણીને એક કપડાંમાં નાંખીને કપડાંના બંને છેડાથી પકડીને ગાળી રહ્યા હતા.

પ્ર. ૨૬- ''દોય ભાગ જો ઈનકે'' અર્થાત્ શ્રી કૃષ્ણજીએ ગ્વાલબાલોને શેના બે ભાગ કરવાનું કહ્યું ? ખુલસ્ત કરો.

ઉ. ૨૬- **''દોય ભાગ જો ઈનકે''** અર્થાત્ જ્યારે નંદજીના ઘરમાં યશોદા મૈયાએ શ્રી દેવચંદ્રજીને મોદકની એક છાબ (ઢાંકી) નાસ્તા માટે આપી હતી અને શ્રી દેવચંદ્રજીએ પહેલાં શ્રી કૃષ્ણજીના દર્શનની ઈચ્છા રાખી, ત્યારે યશોદા મૈયાએ શ્રી દેવચંદ્રજીને ગ્વાલબાલોની સાથે વનમાં ગયેલાં શ્રી →

પ્ર. ૨૭- ''શ્રી દેવચંદ્રજી આપ આરોગો'' એવું કોણે, કોને, ક્યારે અને ક્યાં કહ્યું ?

ઉ. ૨૭- **''શ્રી દેવચંદ્રજી આપ આરોગો''** - એવું શ્રી કૃષ્ણજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને જ્યારે તે ધ્યાનના સમયે અખંડ વ્રજમાં પહોંચીને શ્રી કૃષ્ણને મળ્યા હતા અને જ્યારે બાલ-ગોપાલોએ યશોદા મૈયા દ્વારા મોકલેલી મીઠાઈની →

પ્ર. ૨૮- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ધ્યાનમાંથી ચોંકી ઉઠ્યા અને ધ્યાન તૂટી ગયું ત્યારે તેઓએ પોતાની સામે શું જોયું ?

ઉ. ૨૮- જ્યારે શ્રી કૃષ્ણજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને આરોગવાની અરજ કરી, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું, પહેલાં આપ આરોગો, તેના પછી મારી વારી આવશે.'' એની પર શ્રી કૃષ્ણજીએ તેમને કહ્યું, ''પહેલાં તું લે. →

પ્ર. ૨૯- ''આરોગાવનેં લગે ઈનકો'' આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે અર્થાત્ કોણ આરોગાવવા લાગ્યા કોને ? સ્પષ્ટતઃ સમજાવો.

ઉ. ૨૯- શ્રી દેવચંદ્રજી નિરંતર આઠ સાલથી ભોજન પ્રસાદનો થાળ તૈયાર કરી પ્રથમ દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપને જ ધરાવતાં હતા અને તેમનું જ ચિંતન કરતાં હતા. હવે આજથી શ્રી દેવચંદ્રજી તે થાળ બીજા દર્શન →

→ કૃષ્ણજીની સાથે વનમાં જ નાસ્તા કરી લેવાનું કહ્યું હતું. મોદકની તે છાબ (ઢાંકી) શ્રી દેવચંદ્રજીએ યશોદા મૈયાને મળ્યાની હકીકત બતાવીને શ્રી કૃષ્ણજીને પકડાવી દીધી. અતઃ મોદકની તે છાબ (ઢાંકી) ગ્વાલબાલોને આપતાં શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું, ''આ મીઠાઈ (મોદક) પણ લઈ જાઓ અને ઘુઘરીની સાથે એના પણ ભાગ પાડીને બધાને આપજો અને બે ભાગ અમારા માટે પણ લઈ આવજો. તમે લોકો જ બધું ખાઈ જતાં નહિ, હં.'' આ પ્રમાણે કહેતાં ગ્વાલબાલોને તે મોદક સોંપી દીધા.

→ સાથે ઘુઘરીનો પણ એક-એક ભાગ શ્રી દેવચંદ્રજી અને શ્રી કૃષ્ણજીની આગળ આરોગવા માટે રાખી દીધો, ત્યારે શ્રી કૃષ્ણજીએ શ્રી દેવચંદ્રજીને આરોગવાની અરજ કરતાં કહ્યું, ''પહેલાં આપ આરોગો.'' ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું, ''નહીં! નહીં!! પહેલાં આપ આરોગો ને.'' ત્યારે પુનઃ શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું, ''નહીં! પહેલાં આપ પ્રસાદ લો.''

→ હું પછી લઈશ. અત્યાર સુધી હું બહુવાર આગળ રહ્યો. હવે આગળ થવાની વારી તારી છે.'' એવો વાદ-વિવાદ ચાલતાં શ્રી દેવચંદ્રજીનું ધ્યાન તૂટી ગયું અને તે ચોંકી ઊઠ્યા. આંખ ખોલ્યા પછી જોયું, તો ઘુઘરીનો તે ભાગ પ્રત્યક્ષ સામે જ છે, જેને આરોગવા માટે શ્રી કૃષ્ણજી તેમને અરજ કરી રહ્યા હતા.

→ આપવાવાળા મયૂર પ્રીચ્છયુક્ત અખંડ વ્રજના સ્વરૂપને ધરાવવા લાગ્યા અને તેમનું જ ચિતવન કરવા લાગ્યા. આ દર્શન દ્વારા શ્રી દેવચંદ્રજીને ''બ્રહ્મ તત્ત્વ''ની ખોજ વિષયમાં સોળ આનામાંથી આઠ આના સફળતા પ્રાપ્ત થઈ. હવે તેમનું મન, ચિત્ત અને બુદ્ધિ શ્રી કૃષ્ણજીમાં સર્વભાવેન કેન્દ્રિત થઈ ગયું. હવે તેમને શ્રી કૃષ્ણ કથા શ્રવણની ધૂન લાગી ગઈ.

પ્ર. ૩૦- બીજા દર્શન પ્રાપ્ત થયા પછી શ્રી દેવચંદ્રજીના દિલ-દિમાગમાં કઈ (કેવી) વાતો અવિકલ્પ થઈ ગઈ ?

ઉ. ૩૦- બીજા દર્શન પ્રાપ્ત થયા પછી શ્રી દેવચંદ્રજીના હૃદયમાં અવિકલ્પરૂપથી સ્પષ્ટ થઈ ગયું કે પહેલાં દર્શનમાં મને રસ્તો પાર કરાવીને ભયંકર આપત્તિથી બચાવવાવાળા સ્વરૂપ પણ તે જ હતા. પુનઃ એ જ સ્વરૂપના દર્શન બીજીવાર પણ થયા. હવે આગળ પણ મારો સંબંધ એમની જ →

પ્ર. ૩૧- બીજા દર્શન પ્રાપ્ત થતી વખતે શ્રી દેવચંદ્રજીની ઉંમર કેટલી હતી ?

પ્ર. ૩૨- કયા અથવા કેવા સ્વરૂપની સાથે શ્રી દેવચંદ્રજીનું ચિત્ત બંધાઈ ગયું ?

ઉ. ૩૨- વિભિન્ન અવતારોમાંથી હવે શ્રી દેવચંદ્રજીનું ચિત્ત અખંડ વ્રજમાં ઘુઘરી →

પ્ર. ૩૩- ભુજનગરમાં શ્રી દેવચંદ્રજી કેટલો સમય રહ્યા ? ત્યારબાદ ક્યાં ગયા ?

ઉ. ૩૩- મારવાડ દેશ ઉમરકોટ ગામમાં શ્રી દેવચંદ્રજી ૧૭ સાલ રહ્યા. કચ્છ દેશની રાજધાની ભુજનગરમાં તે કેવલ આઠ સાલ જ રહ્યા. ત્યારબાદ →

❖ નવતનપુરી લીલા ❖

પ્ર. ૧- શ્રી દેવચંદ્રજી કયા વિ.સં. માં કચ્છ-ભુજનગર છોડીને હલ્લાર દેશ નવાનગર (જામનગર) આવ્યા ?

પ્ર. ૨- હલ્લાર દેશ નવતનપુરી આવતાં સમયે શ્રી દેવચંદ્રજીના પરિવારમાં કુલ કેટલાં સદસ્ય હતા ?

પ્ર. ૩- જામનગર આવીને શ્રી દેવચંદ્રજી કઈ વસ્તુની શોધ (ખોજ) કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૩- જામનગર આવીને શ્રી દેવચંદ્રજી માતા-પિતા સહિત રાજમંદિરમાં રહેવા →

→ સાથે છે. યસર્થ હું એ સ્વરૂપ (શ્રી કૃષ્ણ)ની લીલા અને કથા-ચર્ચાનું આદ્યંત મનન, ધ્યાન, ચિંતન ન કરું, તો બીજું કોણ કરશે ? શ્રી કૃષ્ણલીલા શ્રવણ અને મનન કરવાનો સુનહરો અવસર પુનઃ ક્યાં મળશે ? અતઃ તેમના દિલ-દિમાગમાં કૃષ્ણલીલાને આદ્યંત શ્રવણ કરવાની અવિકલ્પ ધૂન સવાર થઈ (ચઢી) ગઈ અને તે શ્રી કૃષ્ણલીલાની ચર્ચા-કથાનું મંડાન શોધવા માટે જ હવે ભુજનગરથી નીકળવાનું વિચારવા લાગ્યા.

ઉ. ૩૧- બીજા દર્શન પ્રાપ્ત થતી વખતે શ્રી દેવચંદ્રજીની ઉંમર પચીસ વર્ષની હતી.

→ ખવડાવવાવાળા સ્વરૂપની સાથે બંધાઈ ગયું. હવે તેમને રાતદિવસ તેમનું જ ચિંતન-મનન કરવા અને તેમની જ કથા-ચર્ચા સાંભળવાની રટ લાગી ગઈ.

→ મૂલ સ્વરૂપની પ્રેરણાથી તે હલાર દેશ ગુજરાત સ્થિત જામનગર (નવા નગર) ની તરફ ચાલી નીકળ્યા.

-(પ્રકરણ-૪, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૩૩, કુલ સં. ૧૬૭+૩૩=૨૦૦).

❖ નવતનપુરી લીલા ❖

ઉ. ૧- શ્રી દેવચંદ્રજી સપરિવાર વિ.સં. ૧૬૬૩માં કચ્છ-ભુજનગર છોડીને હલ્લાર દેશ-જામનગર આવ્યા.

ઉ. ૨- કચ્છ દેશ ભુજનગરથી નવાનગર-નવતનપુરી આવતાં સમયે શ્રી દેવચંદ્રજીના પરિવારમાં કુલ ચાર સદસ્ય હતા.

→ લાગ્યા અને કૃષ્ણકથાનું નિરંતર પેટ ભરીને કથા પાન ક્યાં કરવા મળે, એ વાતની ખોજ કરવા લાગ્યા. નિરંતર ખોજ કરતાં-કરતાં એક વરસ થઈ ગયું.

પ્ર. ૪- જામનગર-નવતનપુરીમાં શ્રી દેવચંદ્રજીએ સર્વપ્રથમ સપરિવાર જ્યાં પડાવ નાંખ્યો, તે સ્થાનને અત્યારે આપણે કયા નામથી જાણીએ છીએ ?

પ્ર. ૫- તે વખતે જામનગરમાં કયા ધર્મની બોલબાલા હતી ?

ઉ. ૫- તે વખતે જામનગરમાં વિભિન્ન ધર્મમાર્ગોમાંથી વિશેષ કરીને હિન્દુ →

પ્ર. ૬- તે વખતે જામનગરમાં અન્ય ધર્મ, સંપ્રદાયોની અપેક્ષા કયા ધર્મ, સંપ્રદાયનો અધિક પ્રભાવ હતો ?

પ્ર. ૭- શું શ્રી દેવચંદ્રજી જામનગર આવીને તુરંત જ કૃષ્ણ-કથા શ્રીમદ્ ભાગવત સાંભળવા (શ્રવણ કરવા) બેસી ગયા ?

ઉ. ૭- નહીં! શ્રી દેવચંદ્રજીએ જામનગર આવીને સર્વપ્રથમ એક વર્ષ સુધી →

પ્ર. ૮- શ્રી દેવચંદ્રજીએ કયા વિ.સં.માં શ્યામજીના મંદિરમાં ''કૃષ્ણ-કથા શ્રીમદ્‌ભાગવત'' સાંભળવા માટે આસન લગાડ્યું ?

પ્ર. ૯- શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રીમદ્‌ભાગવત શ્રવણ કરતાં પહેલાં કયો નિયમ લીધો હતો ?

ઉ. ૯- શ્રી શ્યામજીના મંદિરમાં કથા-ચર્ચા શ્રવણ કરવાવાળાઓમાં ત્રણ પ્રકારના શ્રોતા છે. જેમ કે પરવાહી થઈને કથા-ચર્ચા સાંભળવાવાળા, મર્યાદા પાલન કરવા હેતુ કથા-ચર્ચા સાંભળવાવાળા તથા પુષ્ટ માર્ગ પર ચાલીને કથા-ચર્ચા સાંભળવાવાળા, ઉક્ત ત્રણ પ્રકારના →

ઉ. ૪- હલ્લાર દેશ-નવાનગર (જામનગર) માં શ્રી દેવચંદ્રજીએ સૌ પ્રથમ સપરિવાર જ્યાં નિવાસ કર્યો, તે સ્થાનને અત્યારે આપણે રાજમંદિરના નામથી ઓળખીએ છીએ.

→ ધર્મ-વૈષ્ણવ સંપ્રદાયની બોલબાલા હતી. જ્યાં-ત્યાં વેદ, પુરાણ, ગીતા, ભાગવત, રામાયણાદિ ગ્રંથોની ચર્ચા-કથા થતી રહેવાને કારણે જામનગરને છોટા (નાનું) કાશી પણ કહેતાં હતા.

ઉ. ૬- તે વખતે જામનગરમાં અન્ય ધર્મ, સંપ્રદાયોની અપેક્ષા વિશેષ કરીને વૈષ્ણવ સંપ્રદાયનો અધિક પ્રભાવ હતો.

→ (વિ.સં. ૧૬૬૩) તો અખંડ રૂપમાં જ્યાં સુધી ઈચ્છા પૂરી નહિ થાય, ત્યાં સુધી ''કૃષ્ણ-કથા શ્રીમદ્ભાગવત'' શ્રવણ કરવા મળે, એવું યોગ્ય સ્થાનની તલાશ કરી. અંતમાં તેમને શ્યામાજીના મંદિરની કથા-ચર્ચા સંભળાવવાની પદ્ધતિ પસંદ આવી.

ઉ. ૮- શ્રી દેવચંદ્રજીએ વિ.સં. ૧૬૬૪ (ઈ.સ. ૧૬૦૭) માં જામનગર સ્થિત શ્યામજીના મંદિરમાં ''કૃષ્ણ-કથા શ્રીમદ્ભાગવત'' સાંભળવા માટે આસન લગાડ્યું.

→ શ્રોતાઓમાંથી શ્રી દેવચંદ્રજી પુષ્ટિમાર્ગી શ્રોતા હતા. તેમાં પણ તેમની એ નિષ્ઠા હતી કે જ્યાં સુધી આત્માને શ્રીમદ્ભાગવત કથામૃતરૂપી ખોરાક ન મળે, ત્યાં સુધી શરીરને પણ ભોજનરૂપી ખોરાક (આહાર) આપવો નહિ અને જે દિવસે આત્માને શ્રીમદ્ભાગવત કથામૃતરૂપી ખોરાક મળી જાય, તે દિવસે શરીરને ભોજનરૂપી ખોરાક આપવામાં કોઈ કમી રાખીશ નહિ. ભરપેટ ભોજન ખાઈશ. આ પ્રકાર શ્રી દેવચંદ્રજી નિષ્ઠાપૂર્વક કથા શ્રવણ કરવા જતાં હતા.

પ્ર. ૧૦- નવાનગર સ્થિત શ્યામજીના મંદિરમાં ભાગવત કથા શ્રવણ કરવાવાળા શ્રોતાઓમાં કેવા-કેવા લોકો હતા ?

ઉ. ૧૦- નવાનગર - જામનગર (છોટા કાશી) સ્થિત શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી →

પ્ર. ૧૧- શ્રી દેવચંદ્રજી તથા ભાગવત કથા શ્રવણ કરવાવાળા વલ્લભમાર્ગી શ્રોતાઓની વચ્ચે થવાવાળી ખટપટનું શું કારણ હતું ?

ઉ. ૧૧- કથાવક્તા કાનજી ભટ્ટ ભાગવત કથા શરૂ કરવા હેતુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો →

પ્ર. ૧૨- શ્રી દેવચંદ્રજી ભાગવત કથાકાર ભટ્ટજીની નજરમાં કેવી રીતે ગમી ગયા, જેનાથી સ્વયં વક્તા અર્થાત્ ભટ્ટજી જ શ્રોતા - શ્રી દેવચંદ્રજીનો ઈંતેજાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૨- શ્રી દેવચંદ્રજી આત્મનિષ્ઠ થઈને કથા શ્રવણ કરતાં હતા, જ્યારે કે વલ્લભમાર્ગી, નગર ચૌધરી, શેઠ વગેરે શ્રોતા પરવાહી અથવા મર્યાદી માર્ગી થઈને કથા સાંભળતાં હતા. કથાકાર કાનજી ભટ્ટ નિત્ય પ્રતિ નિયમબદ્ધ શ્યામજીના મંદિરમાં શ્રીમદ્ભાગવત કથા કર્યા કરતાં હતા. કેટલાય મહિનાઓ પછી એક દિવસ શ્રી દેવચંદ્રજીને કથા શ્રવણ હેતુ શ્યામજીના મંદિરમાં પહોંચવામાં પાંચ મિનિટ મોડું થઈ ગયું અને બે શ્લોકોની ચર્ચા છૂટી ગઈ. તેઓએ કથા મંડાણમાં પહોંચીને આગળની કથા શ્રવણ કરી, કિંતુ જ્યારે ભટ્ટજી તે દિવસની કથા સમાપ્ત કરી ઘેર →

પ્ર. ૧૩- ''તુમારા ક્યા ઈનસે રુજગાર'' એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૧૩- **''તુમારા ક્યા ઈનસે રુજગાર''** એવું કથાકાર કાનજી ભટ્ટની કથા મંડાણના શ્રોતાઓમાંથી નગર ચૌધરી વલ્લભીઓએ કથાકાર કાનજી ભટ્ટને પૂછ્યું કેમકે એ ધનાઢ્ય શ્રોતાગણ ધનના મદમાં મદમસ્ત થઈ ચૂક્યા હતા. તેમને કથા-ચર્ચાના રહસ્યથી કોઈ મતલબ નહોતો. અતઃ પોતાનું પ્રભુત્વ સમાપ્ત થતું જોઈને તેમને લાગ્યું કે આજસુધી તો →

→ ભટ્ટના શ્રી મુખથી શ્રીમદ્ભાગવત કથા શ્રવણ કરવાવાળા શ્રોતાઓમાંથી વલ્લભમાર્ગી, નગર ચૌધરી તથા બહુ ધનાઢ્ય શેઠ વગેરે અગ્રગણ્ય લોકોનું મંડાણ હતું, જે ધનના અભિમાનમાં ફૂલાઈ જતાં હતા.

→ ઈંતેજાર ક્ર્યા કરતાં હતા. એ વાત વલ્લભમાર્ગી શ્રોતાઓને સહન થતું નહોતું. તેથી આ વાતને લઈને તેમના તથા શ્રી દેવચંદ્રજીની વચ્ચે ખટપટ થતી રહેતી.

→ જવા લાગ્યા, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ પાછળ-પાછળ જઈને તેમની ઘેર પહોંચીને હાથ જોડીને છૂટેલાં બે શ્લોકોનો સંબંધ જોડવાની વિનંતી કરી. તેમની પ્રાર્થના સાંભળીને કાનજી ભટ્ટે છૂટેલાં બે શ્લોકોનો સંબંધ જોડી દીધો અને શ્રી દેવચંદ્રજી પોતાની ઘેર ગયા. આવી જ ઘટના થોડા મહિનાઓ પછી પુનઃ બીજીવાર પણ થઈ. ત્યારે ભટ્ટજીએ શ્રોતા શ્રી દેવચંદ્રજીની પરીક્ષા લેવાના આશય પંદર દિવસ સુધીની ચર્ચાનો સંબંધ પૂછ્યો. શ્રી દેવચંદ્રજીએ પંદર દિવસનો સંબંધ ક્રમશઃ બતાવી દીધો. ત્યારથી શ્રી દેવચંદ્રજી કથા શ્રવણ કરવાના વિષયમાં કાનજી ભટ્ટની નજરમાં પસંદ પડી ગયા. તે દિવસથી જ્યાં સુધી શ્રી દેવચંદ્રજી કથા શ્રવણ કરવાના આશય આસન પર આવીને બેસતાં નહિ, ત્યાં સુધી કાનજી ભટ્ટ નવી કથા શરૂ કરતાં નહોતા.

→ કાનજી ભટ્ટે ચર્ચા-કથા હેતુ કોઈનોય ઈંતજાર ક્ર્યો નથી. લાગે છે આ નવા શ્રોતા દેવચંદ્રએ અમારા કથાકાર કાનજી ભટ્ટને ખરીદી લીધા છે. ભટ્ટજી શ્રી દેવચંદ્રજીના બની ચૂક્યા છે. એટલા માટે તેને કથા-ચર્ચા સંભાળવવાના હેતુથી તેમના ઈંતેજારમાં રહે છે, અમારા ઈંતેજારમાં નહિ. આ પ્રમાણે ભટ્ટજી અને શ્રી દેવચંદ્રજીના પ્રતિ એ વલ્લભી શ્રોતા ઈર્ષા-દ્વેષ કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૧૪- ઉક્ત પ્રશ્નનો જવાબ કાનજી ભટ્ટે કેવી રીતે આપ્યો ?

ઉ. ૧૪- ઉક્ત પ્રકાર વલ્લભી શ્રોતાઓની દ્વેષપૂર્ણ વાતો સાંભળતાં જ કાનજી ભટ્ટ ક્રોધિત (લાલચોળ) થઈ ગયા અને વલ્લભી શ્રોતાઓને બોલ્યા, ''સારું ! આપ લોકો મારા વિષયમાં એવું વિચારો છો ? હું આજસુધી શ્યામજીની મૂર્તિની આગળ કથા કરતાં-કરતાં આ અવસ્થામાં પહોંચ્યો છું. મારી જીવિકા (નિર્વાહ-ગુજરાન) તો આપ લોકોથી ચાલે છે. તે બિચારો દેવચંદ્ર મને શું આપશે ? પરંતુ હું એક વાત દાવા સાથે કહી શકું છું કે મારી ચર્ચા-કથા સાંભળવાવાળા સાચા શ્રોતા તો દેવચંદ્ર જ છે, આપ લોકોમાંથી કોઈ નહિ. કેમ કે આપ લોકો કોઈ નિયમ લઈને ચર્ચા-કથા સાંભળી રહ્યા નથી. આપ લોકોને તો ચર્ચા-કથા સાંભળવા મળે, તો પણ ઠીક છે અને ન મળે, તો પણ કોઈ આપત્તિ નથી. શું આજસુધી આપ લોકોમાંથી કોઈએ પણ →

પ્ર. ૧૫- કથાકાર કાનજી ભટ્ટનો જવાબ સાંભળીને શું તે વલ્લભી શ્રોતાગણ સંતુષ્ટ થઈ ગયા અથવા વધારે નારાજ થઈ ગયા ?

ઉ. ૧૫- જ્યારે કાનજી ભટ્ટે ઉક્ત પ્રકારથી બધી સચ્ચાઈ તે દ્વેષ કરવાવાળા વલ્લભી શ્રોતાઓની આગળ રાખી દીધી, તો ''સચ્ચાઈ હંમેશા કડવી હોય છે.'' આ કહેવતના અનુસાર તે વલ્લભી શ્રોતોઓને પણ તે →

પ્ર. ૧૬- બધા ચૌધરી, નગર શેઠ, વૈષ્ણવ વગેરે મળીને કાનજી ભટ્ટ અને શ્રી દેવચંદ્રજીની વિરુદ્ધ છિદ્ર કેમ શોધવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૧૭- એ છિદ્ર (ભૂલ) શોધવાવાળા વલ્લભીઓને કેવું મજબૂત છિદ્ર મળ્યું અને કયા વિષયના સંબંધી-સ્પષ્ટતઃ સમજાવો ?

ઉ. ૧૭- એ છિદ્ર શોધવાવાળા નગર ચૌધરી વલ્લભીઓના હાથે જે એક મજબૂત →

→ મારી આગળ એકવાર પણ છૂટેલાં સંબંધને જોડી દેવાની ઈચ્છા પ્રકટ કરી છે ? નહિ ! જેટલાં શ્લોક છૂટે, જેટલાં સાંભળવા મળે. તો ઠીક છે ! ચિંતા ફિકરની કોઈ વાત નથી. કિંતુ શ્રી દેવચંદ્રજીને તો અગર જો એક શ્લોક પણ છૂટી જાય, તો જ્યાં સુધી મારી ઘેર આવીને તે મારાથી પુસ્તક ખોલાવીને છૂટેલો સંબંધ જોડી ન દે, ત્યાં સુધી ચેન પડતું નથી. ફરી તે કારણ વગર મોડું કરવાવાળાઓમાંથી પણ નથી. કાર્ય-કારણવશ ક્યારે સાલ-બે-સાલ માં કદાચ એકાદ વાર જ તેમને કથામાં આવવાનું મોડું થઈ જાય છે. નહિ તો, તે બધાથી પહેલાં ઉપસ્થિત થઈ જાય છે અને બધાથી છેલ્લે કથા-મંડાણમાંથી જાય છે. એ જ કારણથી હું પાંચ-દસ મિનિટ તેમનો ઈંતેજાર કરી ફરીથી પુસ્તક ખોલવાને બદલે એક જ વારમાં કાર્ય પૂરું કરવા ચાહું છું.'' આ પ્રમાણે ભટ્ટજીએ તે દ્વેષ કરવાવાળા વલ્લભીઓને સ્પષ્ટ જવાબ આપી દીધો.

→ વાતો બહુ જ અસહ્ય તથા કડવી લાગી. તે સમયે તે બધાને કાનજી ભટ્ટની હા માં હા તો ભરી, કિંતુ અંદરથી તે બેહદ નારાજ થયા. હવે તો તે વલ્લભીઓએ આ વાતનો બદલો લેવા માટે એક મજબૂત સંગઠન બનાવી દીધું અને નિશ્ચય કર્યો કે હવે એવી ગલતી શોધી નાંખીશું, જેનાથી કથાકાર અને શ્રોતા બંનેનું મુખમર્દન થઈ શકે. આ રીતે તે શ્રી દેવચંદ્ર અને કાનજી ભટ્ટનું મુખમર્દન કરવા હેતુથી છિદ્ર શોધવા લાગ્યા.

ઉ. ૧૬- સચ્ચાઈ હજમ ન કરી શકવાને લીધે કથાકાર કાનજી ભટ્ટ અને શ્રોતા શ્રી દેવચંદ્રજી બંનેથી બદલો લેવાના આશયથી એ નગર ચૌધરી, શેઠ વગેરે વલ્લભી શ્રોતા મળીને છિદ્ર શોધવા લાગ્યો.

→ છિદ્ર લાગ્યું, તે એ હતું કે તેમનું માનવું હતું કે શ્રી દેવચંદ્રજી ધર્મવિરુદ્ધ ચાલી રહ્યા છે કેમ કે બધા વલ્લભી શ્રોતા એકાદશી તિથિના દિવસે ઉપવાસ કરતાં હતા અને બારસ તિથિના દિન ભોજન કરતાં હતા, પરંતુ શ્રી દેવચંદ્રજી તો એકાદશી તિથિના દિવસે ભોજન કરતાં હતા →

→અને બારસ તિથિના દિવસ ઉપવાસ રાખતાં હતા. એ વલ્લભીઓ માટે →

પ્ર. ૧૮- શ્યામજીના મંદિરમાં શ્રીમદ્ભાગવત કથાનો શું નિયમ હતો અને શ્રી દેવચંદ્રજીનો કથા શ્રવણ કરવાનો નિયમ કેવો હતો ?

ઉ. ૧૮- જામનગર શ્યામજીના મંદિરમાં શ્રીમદ્ભાગવતની કથા અખંડરૂપી ચાલતી આવી હતી. હર મહિનામાં બે દિવસ અર્થાત્ મહિનાની બારસ તિથિના દિવસે શ્રીમદ્ભાગવત બંધ રહેતી હતી. એનું કારણ એ હતું કે બારસ →

પ્ર. ૧૯- ''અબ દાવ હમારા આઇયા''-એવું કોણ, કોને કહી રહ્યું છે ? પુનઃ એ વલ્લભી શ્રોતાઓએ કથાકાર કાનજી ભટ્ટને શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૯- **''અબ દાવ હમારા આઇયા''** એવું કાનજી ભટ્ટના કથા મંડાણના મોટા-મોટા ધનાઢ્ય નગર ચૌધરી, શેઠ આદિ વલ્લભી શ્રોતાગણ તેમની હા માં હા ભરી છિદ્ર શોધવાવાળા સરૌતાગણોની સાથે મળીને કથાકાર કાનજી ભટ્ટને કહી રહ્યા છે. જ્યારે એ વલ્લભી શ્રોતાઓને શ્રી દેવચંદ્રજીના વિરુદ્ધ એક મોટું છિદ્ર મળી ગયું, ત્યારે તેમની ફરિયાદ →

પ્ર. ૨૦- એ ફરિયાદ લઈને આવવાવાળા વલ્લભીઓની વાતો સાંભળીને કથાકાર કાનજી ભટ્ટે તેમને સાંત્વના આપતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૦- એ ફરિયાદ લઈને આવવાવાળા વલ્લભીઓની વાતો સાંભળીને કાનજી ભટ્ટે તેમને સાંત્વના (દિલાસો) આપતાં કહ્યું, ''જુઓ ! એવી વાતો ન →

પ્ર. ૨૧- ''જો વે કરેં સો સમજ કે'' એવું કોણે, કોને કહ્યું ?

→ એ ઊલ્ટી ગંગા તો એક બહુ મોટું છિદ્ર હતું. અતઃ તેઓએ વિચાર્યું કે હવે આ મુદ્દાથી અમે એ બંનેને ઠીક કરી દઈશું.

→ તિથિના દિવસે જ શ્રી વેદવ્યાસજીનું પરલોકગમન થયું હતું. પુનઃ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની ભાગવત શ્રવણ કરવાની નિષ્ઠા એવી હતી કે જે દિવસે આત્માને ભાગવતામૃતરૂપી ખોરાક ન મળે, તે દિવસે શરીરને પણ આહારરૂપી ખોરાક આપવો નહિ અને જે દિવસે આત્માને કથા શ્રવણરૂપી ખોરાક મળી જાય, તે દિવસ શરીરને પણ આહારરૂપી ખોરાક આપવામાં કંઈ કમી કરવી નહિ.

→ કરવા તે એક દિવસ કથા મંડાણમાં શ્રી દેવચંદ્રજીના આવતાં પહેલાં જ પહોંચી ગયા અને કાનજી ભટ્ટને કહેવા લાગ્યા, ''અરે ભટ્ટજી ! આપની કથા-ચર્ચા સાંભળવા અને સમજવાવાળા શ્રોતા શ્રી દેવચંદ્રને આપને કેવા-કેવા ગુહ્ય ભેદ બતાવ્યા અને સમજાવ્યા કે તે ગુહ્ય ભેદ આપને અમને કેમ બતાવ્યા નહિ ? તે આપના સમજદાર શ્રોતા શ્રી દેવચંદ્ર તો એકાદશીના દિવસે પેટ ભરીને ભોજન કરે છે અને બારસના દિવસે એકાદશી વ્રત કરે છે. આવી ઊલ્ટી ગંગા વહેવાનું કાર્ય તે દેવચંદ્ર આપ દ્વારા બતાવેલાં જ્ઞાન-રહસ્યના આધાર વગર થોડું જ કરતાં હશે !''

→ ક્યાંય લખી છે અને ન મેં શ્રી દેવચંદ્રજીને કહી છે. આપ બધા હરબરાઓ (ગભરાવો) નહીં. હમણાં થોડી જ વારમાં શ્રી દેવચંદ્રજી આવી જશે. આપ બધાની સામે જ હું તેમને આપને કહેલી વાતો પૂછી લઈશ. કિંતુ હું એટલું તો નિશ્ચયપૂર્વક કહી શકું છું કે શ્રી દેવચંદ્રજી જે કંઈ પણ કરશે, વિચારી સમજીને જ કરશે.''

ઉ. ૨૧- **''જો વે કરેં સો સમજ કે''** એવું કથાકાર કાનજી ભટ્ટે તે વલ્લભી શ્રોતાઓને કહ્યું. જે તેમની પાસે શ્રી દેવચંદ્રજીની ઊલ્ટી ગંગાના વિષયમાં ફરિયાદ કરવા આવ્યા હતા.

પ્ર. ૨૨- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી કથા મંડાણમાં આવી પહોંચ્યા, ત્યારે કથાકાર કાનજી ભટ્ટે બધાની સામે જ તેમને શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૨૨- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી કથા મંડાણમાં આવી પહોંચ્યા, ત્યારે રોજની જેમ જ ચર્ચા-કથા શરૂ થઈ. ચર્ચા-કથાને સમાપ્ત થતાં જ કાનજી ભટ્ટે શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું, ''હે દેવચંદ્ર! આપના પ્રત્યે એક ફરિયાદ આવી છે. એ બધાનું કહેવું છે કે આપ એકાદશી તિથિના દિવસે પેટ ભરીને ભોજન લો છો અને બારસ તિથિના દિવસે એકાદશીનું વ્રત કરો છો.
→

પ્ર. ૨૩- કથાકાર કાનજી ભટ્ટના શ્રી મુખથી અન્ય શ્રોતાઓની ફરિયાદ સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૨૪- શ્રી દેવચંદ્રજીએ જ્યારે કાનજી ભટ્ટની સામે વલ્લભી દ્વારા કરેલી ફરિયાદને કબૂલ કરી લીધી ત્યારે વિરોધી પક્ષના શ્રોતા શું કહેવા લાગ્યા ?

ઉ. ૨૪- શ્રી દેવચંદ્રજીએ જ્યારે વલ્લભીઓ દ્વારા કથાકાર કાનજી ભટ્ટની સામે
→

પ્ર. ૨૫- વિરોધી પક્ષના શ્રોતાગણોએ વ્યંગાર્થરૂપમાં શું કહ્યું, ? તેમના દ્વારા કહેલી વાતોને પ્રમાણિત કરવાવાળી શું કોઈ ચોપાઈ છે ? અગર જો છે, તો પેશ કરીને સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૨૫- શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા ફરિયાદની વાતોને કબૂલ કરતાં જ વિરોધી પક્ષના વલ્લભી શ્રોતા વ્યંગાર્થરૂપમાં કહેવા લાગ્યા, ''અરે! આપ બંને તો શ્રીમદ્ભાગવત ગ્રંથની ડાળી-ડાળી, શાખા-પ્રશાખા તથા પાંદડે-પાંદડે અર્થાત્ રગ-રગમાં પહોંચેલાં છો. અમે લોકો તો કશુંય સમજતાં
→

→ શું એ વાત સાચી છે ? શું આપ સચમુચ એવી ઊલ્ટી ગંગા વહાવો છો ? અગર જો આપ એવું જ કરો છો, તો કૃપયા એમની આગળ સ્પષ્ટ કરી દો કે આપ એવું કેમ કરો છો ? અને યદિ આપ એવું નથી કરતાં, તો પણ એમણે સ્પષ્ટ જવાબ આપી દો. એમના કહેવાથી મારું મન તો ન માન્યું કે આપ એવું કરતાં હશો ! પણ હવે આપ એવું કરો છો યા નહિ, એ આપ જાણો. કિંતુ એ બધાને શાંત કરવાની જિમ્મેદારી તમારી જ છે.'' આ પ્રમાણે કથાકાર કાનજી ભટ્ટે શ્રી દેવચંદ્રજીને બધાની સામે જ પૂછી લીધું.

ઉ. ૨૩- કથાકાર કાનજી ભટ્ટના શ્રી મુખથી અન્ય શ્રોતાઓની ફરિયાદ સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું, ''હે ભટ્ટજી ! એ શ્રોતાગણ જૂઠું થોડું જ કહી રહ્યા છે. સાચું તો કહી રહ્યા છે. હું એવું જ કરું છું.''

→ લાવેલી ફરિયાદનું સમર્થન કર્યું, ત્યારે વિરોધી પક્ષના શ્રોતાગણ એક જ સ્વરમાં કહેવા લાગ્યા, ''અરે ! એવો ઊલટો ધર્મ કરવાનું ક્યાં લખ્યું છે, અમને પણ બતાવો ? કયા શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે, એવી ઊલ્ટી ગંગા વહાવોનો ધર્મ, અમને પણ બતાવો ?''

→ નથી.'' ઉક્ત વાતોને પ્રમાણિત કરવાવાળી ચોપાઈઓ નિમ્નલિખિત છે. જેમ કે-

પર ઈતના હમ સમજત હૈ, જો શ્રી ભાગવત દરખત ।
તાકી એક ડારી કો, કોઈ વિરલા પહુંચત ।।

પુનઃ

પર તુમ પાત પાત કી રગ મેં, હૈ દરખત વિસ્તાર ।
તહાઁ તુમ સબમેં ફિરવલે, એસો ઔરન કો નહીં વિચાર ।।

-(શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, પ્ર.૫/ચો. ૨૫,૨૬).

પ્ર. ૨૬- તે વલ્લભીઓના વ્યંગપૂર્ણ પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં કથાકાર કાનજી ભટ્ટે શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૬- તે વલ્લભીઓના વ્યંગપૂર્ણ પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં કથાકાર કાનજી ભટ્ટે કહ્યું, →

પ્ર. ૨૭- પુનઃ બધાની સામે શ્રી દેવચંદ્રજીને કાનજી ભટ્ટે શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૭- પુનઃ બધાની સામે કથાકાર કાનજી ભટ્ટે શ્રી દેવચંદ્રજીની તરફ ઈંગિત →

પ્ર. ૨૮- કાનજી ભટ્ટની આજ્ઞા મળતાં જ શ્રી દેવચંદ્રજીએ અન્ય શ્રોતાઓની શંકા-ઉપશંકાઓનું સમાધાન કઈ રીતે કરી દીધું ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૨૮- કાનજી ભટ્ટની આજ્ઞા મળતાં જ નગર ચૌધરી, શેઠ, વૈષ્ણવી, વલ્લભમાર્ગી શ્રોતાઓની આગળ તેમની શંકા-ઉપશંકાઓનું સમાધાન કરતાં શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું, ‘‘હે શ્રોતાઓ ! હું શ્રીમદ્‌ભાગવત કથારૂપી અમૃતને →

પ્ર. ૨૯- શ્રી દેવચંદ્રજીએ એકાદશી વ્રત ન કરવાનું અને તે દિવસે ભોજન લેવાના કારણના વિષયમાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૯- શ્રી દેવચંદ્રજીએ એકાદશીનું વ્રત ન કરવા અને તે દિવસે ભોજન લેવાના કારણના વિષયમાં શ્રોતાગણને સમજાવતાં કહ્યું, ‘‘હે મારા પ્યારા શ્રોતાગણો ! આપ લોકો મારાથી એ જ જાણવા ચાહો છો ને કે હું એકાદશીના દિવસે આહાર કેમ લઉં છું અર્થાત્ હું એકાદશી વ્રત કેમ કરતો નથી ? અતઃ એનું કારણ એ છે કે તમારા બધાની સાથે હું પણ ભટ્ટજીના શ્રી મુખથી થોડા દિવસો પહેલાં જ શ્રીમદ્‌ભાગવતના નવમા સ્કંધના ચોથા અધ્યાયમાં બ્રાહ્મણ રાજા અંબરીષ અને દુર્વાસા ઋષિના વચ્ચે થયેલાં એકાદશી વ્રતના ‘પારણ’ વિષયનો સંવાદ સાંભળ્યો હતો. તે પ્રસંગમાં ભટ્ટજીએ અમને સ્પષ્ટરૂપેણ સપ્રમાણ ખુલાસો કરી સમજાવ્યું હતું કે બ્રાહ્મણ રાજા અંબરીષે એકાદશી વ્રત સ્વર્ગનું સુખ ભોગવવા →

→ ''અરે શ્રોતાઓ ! આપ લોકો દ્વારા કહેલી વાતો શાસ્ત્રોમાં લખેલી છે. મેં પોતે જ કેટલી વાર એ વાતો આપ લોકોને બતાવી-રટાવી છે. એ કોઈ નવી વાતો નથી.''

→ (ઈશારો) કરતાં કહ્યું, ''હવે આપ બારસને દિવસે એકાદશી કેમ કરો છો અને એકાદશીના દિવસે પેટ ભરીને ભોજન કેમ કરો છો, એ શંકા-ઉપશંકાઓનું સમાધાન એ શ્રોતાઓની આગળ કરી દો.''

→ આત્માનો ખોરાક સમજીને નિષ્ઠાપૂર્વક પ્રણ લઈ સાંભળી રહ્યો છું. અતઃ મારો એવો નિયમ (પ્રણ) છે કે જ્યાં સુધી આત્માને ભાગવત કથામૃતરૂપી ખોરાક ન મળી જાય, ત્યાં સુધી શરીરને આહારરૂપી ખોરાક તો શું પાણી પણ નહીં આપું. મારા આ પ્રણના કારણે જ હું બારસના દિવસે પાણી સુધ્ધાં પણ ગ્રહણ કરતો નથી. નહિ કે હું એકાદશી વ્રત કરું છું કારણ કે તે દિવસે વ્યાસજીનું પરલોકગમન થવાને કારણે કથા બંધ રહે છે.''

→ અથવા એકાદશી દેવીના ચરણની પ્રાપ્તિ માટે કર્યું નહોતું, બલ્કે શ્રી કૃષ્ણની આરાધના અથવા શ્રી કૃષ્ણભક્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે કર્યું હતું. અતઃ ઉક્ત પ્રસંગ દ્વારા સ્વતઃ જ એ સિદ્ધ થઈ જાય છે કે એકાદશી વ્રતના પારણ દ્વારા સ્વર્ગીય સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે અને શ્રીમદ્‌ભાગવત કથામૃત શ્રવણ દ્વારા શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના ચરણ-ધામની પ્રાપ્તિ થાય છે. એક બાજુ શ્રીમદ્‌ભાગવત સાંભળવું તથા બીજી બાજુ એકાદશી વ્રત કરવું, તો બે નાવમાં પગ રાખવા જેવું છે. એટલા માટે હું એકાદશી વ્રત કરતો નથી કેમ કે મારે સ્વર્ગ તો જવું જ નથી. મારે તો શ્રી કૃષ્ણ ધામમાં જવું છે.

ઉક્ત પ્રસંગ હેતુ કથાકાર કાનજી ભટ્ટે અમને નિમ્નોક્ત પ્રમાણ દ્વારા સમજાવ્યું હતું કે સ્વયં એકાદશી દેવીનું શું કહેવું છે. જેમ કે -

મદ્‌વ્રતં યે પ્રકુર્વન્તિ તેડપિ કાલાન્તરેષુ ચ ।
હરિપ્રસાદ મહાત્માદ્ હરિં યાસ્યન્તિ નાન્યથા ।।

→

→ અર્થ :- જે નરાત્માઓ મારા નામનું વ્રત કરે છે, તેઓને પણ કાલાંતરમાં અથવા અંત સમયમાં શ્રી કૃષ્ણના ચરણો અથવા ધામની પ્રાપ્તિ માટે શ્રી કૃષ્ણના પ્રસાદના મહત્ત્વને જાણવું અને તેમનો પ્રસાદ ગ્રહણ કરવો જ પડે છે. બીજો કોઈ રસ્તો નથી.

પુનશ્ચ-

પ્રત્યહં હરિદત્તાન્નં યે ભુજ્જન્તિ નરોત્તમા ।
તાનાલોક્ય પવિત્રાહં સ્યામેકાદશ્યપિ દ્વિજઃ ।।

- (નારદ પંચરાત્ર).

અર્થ :- જે ઉત્તમ નરાત્માઓ (મનુષ્યાત્માઓમાં ઉત્તમ) શ્રી કૃષ્ણ ચરણોના પ્રત્યે શ્રદ્ધા, ભાવ, ભક્તિ રાખતાં શ્રી કૃષ્ણને ચઢાવેલાં અન્ન (પ્રસાદ) નો દૈનિક ઉપભોગ (ગ્રહણ) કરે છે, હે બ્રાહ્મણ ! શ્રી કૃષ્ણના તે અનન્ય ભક્તના દર્શન દ્વારા જ હું સ્વયં એકાદશી દેવી પવિત્ર થાઉં છું.

અતઃ ઉક્ત કાર્ય-કારણવશ જ હું એકાદશી વ્રત કરતો નથી. આપ લોકોએ વગર વિચારે-સમજે મારી ઉપર આરોપ લગાડ્યો હતો કે હું એકાદશીનું વ્રત દ્વાદશના દિવસે કરું છું. પરંતુ શ્રીમદ્‌ભાગવત શ્રવણ કરવા માટે મેં એક પ્રણ લીધું હતું. તે પ્રણ એ છે કે શ્રી કૃષ્ણલીલા કથામૃત આત્માનો ખોરાક છે. અતઃ જ્યાં સુધી મારી આત્માને ખોરાક ન મળે, ત્યાં →

પ્ર. ૩૦- ''તિનકો સુનકે સ્વર્ગકા, એ સબ સાધના કરત''- એવું કોણે, કોને કહ્યું ?

ઉ. ૩૦- **''તિનકો સુનકે સ્વર્ગકા, એ સબ સાધના કરત''**-એવું શ્રી દેવચંદ્રજીએ →

પ્ર. ૩૧- શ્રી દેવચંદ્રજીનો એકાદશી વ્રત વિષયક વિવેચનાત્મક ઉત્તર સાંભળીને કથાકાર કાનજી ભટ્ટે શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૧- શ્રી દેવચંદ્રજીનો ઉક્ત પ્રકારનો એકાદશી વ્રત વિષયક વિવેચનાત્મક →

➞ સુધી હું પોતાના શરીરને પણ આહાર આપીશ નહિ. પુનઃ આત્માને ખોરાક મળી જાય પછી હું શરીરને ખોરાક આપવામાં પણ કોઈ કમી રાખીશ નહિ. એટલા માટે જ્યારે દ્વાદશ તિથિના દિવસે મારી આત્માને શ્રીમદ્ભાગવત કથામૃતરૂપી ખોરાક ન મળે, ત્યારે હું શરીરને પણ આહાર આપતો નથી, નહિ કે હું દ્વાદશ તિથિના દિવસે એકાદશી તિથિનું વ્રત કરું છું. પુનઃ એકાદશી તિથિના દિવસે મારી આત્માને શ્રીમદ્ભાગવત કથામૃતરૂપી ખોરાક મળી જવાથી હું શરીરને પણ પૂરો ખોરાક આપું છું. એકાદશી વ્રત તો હું ક્યારેય કરતો નથી. મારે થોડું સ્વર્ગ જવું છે. મારે તો શ્રી કૃષ્ણના ધામમાં જવું છે. પુનઃ બે નાવમાં પગ રાખવાથી તો ''ન ઘરના,ન ઘાટના'' જેવી હાલત થઈ જાય છે. જે સાધન દ્વારા શ્રી કૃષ્ણના આવાગમનરહિત ધામના દરવાજા તો શું સ્વર્ગના દરવાજા પણ ખુલતા નથી, તે સાધન હું કેમ કરું ? મારી આંતરિક સમજ નિમ્ન પ્રકાર છે. -

મહાપ્રસાદ પ્રભાવ કો, એક સીથ હૈ જોઈ ।
કોટિ કોટિ એકાદશી, તાહિ ન પહુંચૈ સોઈ ।।

અર્થાત્ શ્રી કૃષ્ણ પ્રસાદના એક શીત (દાણા) ના પુણ્યના તુલ્ય કરોડો એકાદશી વ્રતનું પુણ્ય પણ પહોંચી શકતું નથી, તો દૈનિક શ્રી કૃષ્ણ-અર્પણ પ્રસાદને ગ્રહણ કરવાવાળા શું એકાદશી વ્રતના પુણ્યનો સહારો લેશે ? ક્યારેય નહિ !!''

➞ કથાકાર કાનજી ભટ્ટની સામે તે શ્રોતાઓને કહ્યું, જે પરબ્રહ્મ શ્રી કૃષ્ણના ધામમાં પહોંચાડવાવાળી ભાગવત કથા સાંભળતાં સ્વર્ગ પહોંચાડવાવાળી એકાદશી દેવીના વ્રતનું સાધન કરે છે.

➞ નિર્ણય સાંભળીને બધા શ્રોતાઓની સામે કાનજી ભટ્ટે કહ્યું, ''હે દેવચંદ્રજી ! એ બિચારા શ્રોતાઓને આપ શું કહી રહ્યા છો ? હું સ્વયં શ્રીમદ્ભાગવત કથા સંભળાવવાવાળા કથાકાર પણ એકાદશી વ્રત કરતાં આવ્યો છું. એ વિવેચન જ્યારે મારામાં જ નથી, તો એમનામાં ➞

→ કેવી રીતે આવતું ભલા ? આજથી હું સ્વયં કાન પકડીને એકાદશી વ્રત છોડી રહ્યો છું કેમ કે મારે પરબ્રહ્મ શ્રી કૃષ્ણના ધામમાં જવું છે, નહિ કે →

પ્ર. ૩૨- ''ધન્ય ધન્ય કહ્યા યોં કર'' અર્થાત્ કોણે અને કોને ધન્ય-ધન્ય કહ્યું ?

પ્ર. ૩૩- ''નીર નયનોં ઝરત હૈ''-અર્થાત્ ક્યારે અને કોના નયનોથી આંસુ વહેતાં હતા અને કેમ ?

ઉ. ૩૩- **''નીર નયનોં ઝરત હૈ''**-અર્થાત્ શ્રી કૃષ્ણ કથા શ્રીમદ્ભાગવત સાંભળતી →

પ્ર. ૩૪- શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા નિષ્ઠાપૂર્વક ભાગવત શ્રવણ કરતાં-કરતાં ચૌદ વર્ષ પૂરા થવામાં કેટલાં વર્ષ બાકી રહ્યા છે ?

❖ તારતમ પ્રકાશ ❖

પ્ર. ૧- ત્રીજા દર્શન થવાના થોડા સમય પહેલાં શ્રી દેવચંદ્રજી પર માયાએ કયા રૂપમાં આક્રમણ કર્યું ?

ઉ. ૧- શ્રી દેવચંદ્રજીના પોતાના સાધન પથના લક્ષ્ય સુધી પહોંચાડવામાં અર્થાત્ →

પ્ર. ૨- શ્રી દેવચંદ્રજીના ઉપર માયાના આક્રમણના કેટલાં લંઘનો (ઉપવાસ)ના પછી પિતા મતુ મહેતાને વૈદ શોધીને લાવવા પડ્યા ?

ઉ. ૨- શ્રી દેવચંદ્રજીના ઉપર આવેલાં માયાવી આક્રમણરૂપી જ્વરને એક, બે, →

પ્ર. ૩- તીવ્ર જ્વર આવવાને લીધે શ્રી દેવચંદ્રજીના બધા કાર્યો છૂટી ગયા, કિંતુ એક જ કાર્ય છૂટી ન શક્યું. અતઃ તે કોણ કાર્ય હતું ?

→ સ્વર્ગમાં ! તો પછી હું એકાદશી વ્રત કેમ કરું ? બે નાવમાં પગ રાખવાવાળા એક દિવસ અવશ્ય જ મોહરૂપી સાગરમાં ડૂબી જાય છે.''

ઉ. ૩૨- **''ધન્ય ધન્ય કહ્યા યોં કર''**- અર્થાત્ શ્રી દેવચંદ્રજીનો એકાદશી વ્રત વિષયક વિવેચનાત્મક નિર્ણય સાંભળીને કથાકાર કાનજી ભટ્ટ સહિત નગર ચૌધરી એવં સમસ્ત વલ્લભી શ્રોતાગણોએ શ્રી દેવચંદ્રજીને ધન્ય-ધન્ય કહ્યું.

→ વખતે કથા-ચર્ચામાં જ્યારે-જ્યારે વ્રજ-રાસનો પ્રસંગ આવતો હતો, ત્યારે-ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીના દિલમાં પ્રેમ ઉમડી આવતો હતો અને અચાનક જ અશ્રુ વહેવા લાગતાં હતા.

ઉ. ૩૪- શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા નિષ્ઠાપૂર્વક શ્રી કૃષ્ણ કથા શ્રીમદ્ભાગવત શ્રવણ કરતાં-કરતાં ચૌદ વર્ષ પૂરા થવામાં હવે ફક્ત ત્રણ સાલ જ બાકી રહ્યા છે.

-(પ્રકરણ-૫, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૩૪, કુલ સં. ૨૦૦+૩૪=૨૩૪).

❖ તારતમ પ્રકાશ ❖

→ ત્રીજા દર્શન પ્રાપ્ત કરવામાં હમણાં થોડો જ સમય બાકી હતો કે તેની વચ્ચે તેમને ''પથ-ચ્યુત'' કરાવવા માટે ઉગ્રાતિઉગ્ર માયાએ જ્વરના રૂપમાં તેની પર આક્રમણ કર્યું.

→ ત્રણ, ચાર કરતાં-કરતાં દસ-બાર જ નહિ બાવીસ લંઘનો (ઉપવાસ) ના પછી પણ જ્યારે પીછો ન છોડ્યો, ત્યારે મતુ મહેતાને એક વૈદ શોધીને લાવવા પડ્યા.

ઉ. ૩- તીવ્રાતિતીવ્ર જ્વર આવવાને લીધે શ્રી દેવચંદ્રજીના બધા કાર્યો છૂટી ગયા, કિંતુ એમાંથી એક જ કાર્ય છૂટી ન શક્યું, જેને છોડાવવા માટે →

→માયા જ્વરના રૂપમાં તૂટી પડી. તે કાર્ય એ હતું કે જે પણ થઈ જાય, કિંતુ →

પ્ર. ૪- જ્વર (તાવ) ની ઔષધી આપતાં વૈદજીએ પિતા મતુ મહેતાને શું કહ્યું ?

ઉ. ૪- વૈદજીએ નાડી જોઈને જ્વર(તાવ)ની દવા આપતાં પિતા મતુ મહેતાને કહ્યું, →

પ્ર. ૫- વૈદની વાતો સાંભળીને માતા કુંવરબાઈએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૫- વૈદની ઉક્ત પ્રકારની વાતો સાંભળીને માતા કુંવરબાઈથી રહેવાયું નહિ →

પ્ર. ૬- માતા કુંવરબાઈની વાત સાંભળતાં જ વૈદે શું કર્યુ અને કેમ ?

ઉ. ૬- માતા કુંવરબાઈની હળવી વાતો સાંભળતાં જ વૈદે તુરંત જ આપેલી દવાના પડીકાં પાછાં લઈ લીધા અને કહ્યું, ''તમને લોકોને મજાક સૂઝી રહી છે ? આ દવા લીધા પછી અગર જો એમને બહારની જરા જેટલી પણ હવા લાગી →

પ્ર. ૭- પિતાશ્રી મતુ મહેતાએ શ્રી દેવચંદ્રજીના વિષયમાં વૈદજીએ શું કહીને દવા પાછી લઈ લીધી અને કેમ ?

ઉ. ૭- વૈદજીને દવા પાછી લઈ જતાં જોઈને પિતા મતુ મહેતાએ આગળ વધીને તેમને રોક્યા અને વિશ્વાસ આપતાં કહ્યું, ''મારે એને મરવાથી બચાવવા છે. →

પ્ર. ૮- ''દેહ રાખે હોય ધરમ'' અને ''ધર્મ રાખે તે દેહ હૈ'' ? એ બંને કથનોમાંથી કોણ-કોણ કથન કોના-કોના દ્વારા કહેલાં છે ? બંનેમાંથી કોની વાત ઠીક લાગે છે અને કેમ ?

ઉ. ૮- **''દેહ રાખે હોય ધરમ''**, અને **''ધર્મ રાખે તે દેહ હૈ**-ઉક્ત બંને કથનોમાંથી **''દેહ રાખે હોય ધરમ''**-એ કથન મતુ મહેતાનું છે. તેમના અનુસાર →

→ શ્યામજીના મંદિર જઈને શ્રીમદ્ભાગવત કથા શ્રવણ કરવાની નિષ્ઠા ન છોડવી.

→ ''જુઓ ! હું દવા તો આપી રહ્યો છું, પરંતુ એ દવા પીવડાવ્યા પછી એમને બિલકુલ પણ બહારની હવા લાગવા દેવી નહિ કેમ કે બહારની હવા લાગતાં જ એમને તુરંત સન્નિપાત થઈ જશે. તેના પછી તો એમને બચવાની તો કોઈ ઉમ્મીદ જ નહી રહે. અતઃ તમારે એમનું બહુ જ જતન કરવું પડશે.''

→ અને તે તુરંત બોલી ઉઠ્યા, ''અરે ! અમે એનું જતન કેવી રીતે કરીએ ? એ તો હમણાંને હમણાં શ્રીમદ્ભાગવત સાંભળવા જશે. માનશે જ નહિ. અમારી વાત માને, તો ને એમનું જતન કરીએ.''

→ ને, તો તુરંત જ એમને સન્નિપાત થઈ જશે અને એ મરી જશે. એમને મરી જવાથી તમે લોકો મને જ કહેવા લાગશો કે ઔષધી આપી હતી યા ઝેર આપ્યું હતું, જે પીવડાવતાં જ એ મરી ગયા. હું મારી બદનામી કરાવવા માટે તમને એ દવા નહીં આપું'', એવું કહીને વૈદજી પાછાં જવા લાગ્યા.

→ આપ એ ઔષધી મને આપી દો. હું એમનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ રાખીશ. મારાથી પહેલાં હું એને મરવા નહીં દઉં કેમ કે એ મારો એક માત્ર પુત્ર છે. એ જતો રહેશે, તો મને સ્વર્ગ કોણ ઉતારશે ? અતઃ આજે હું એમને ભાગવત સાંભળવા હેતુ જવા નહીં દઈશ. દેહ રહેશે, તો ધર્મ તો થતો રહેશે.'' આ પ્રમાણે કહેતાં પિતા મતુ મહેતાએ વૈદજીના હાથમાંથી ઔષધી પાછી લઈ લીધી.

→ અગર જો શ્રી દેવચંદ્રજી શરીરની રક્ષા કરશે, તો તે શરીર દ્વારા ભાગવત શ્રવણરૂપી ધર્મ તો કઈઓ વાર થઈ શકશે. પુનઃ **''ધર્મ રાખે તે દેહ હૈ''**- આ કથન શ્રી દેવચંદ્રજીનું હતું. તેમના અનુસાર ધર્મની રક્ષા કરવાથી દેહ આપોઆપ જ સુરક્ષિત થઈ જાય છે. અતઃ શ્રી દેવચંદ્રજીનું કથન જ સાચું લાગે છે કેમ કે ધર્મ જ મુખ્ય છે, નહિ કે દેહ.

પ્ર. ૯- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ કાઢો (દવા) પીને કાન બાંધ્યા અને લાકડીના સહારે ચાલવા તૈયાર થયા, ત્યારે તેમને શું ખબર પડી ?

ઉ. ૯- શ્રી દેવચંદ્રજીએ વૈદજીના કહ્યા પ્રમાણે કાઢો પી લીધો અને થોડી વાર →

પ્ર. ૧૦- ''રે મૂરખોં મૈં મરને કા નહીં''- એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૧૦- **''રે મૂરખોં મૈં મરને કા નહીં''** અર્થાત્ ''કથા-ચર્ચામાં જવાથી હું મરીશ નહિ. અતઃ એ મૂર્ખપના છોડી દો અને મને જવા દો''. એવું શ્રી દેવચંદ્રજીએ →

પ્ર. ૧૧- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી ચક્કર (ભમરી) ખાઈને જમીન પર પડી ગયા, ત્યારે માતા કુંવરબાઈ શું કહેવા લાગી ?

ઉ. ૧૧- જ્યારે કેટલી વાર પુકાર કર્યા પછી પણ માતા-પિતા ન માન્યા, ત્યારે પોતાના માતા-પિતાના પ્રત્યે શ્રી દેવચંદ્રજીના મનમાં વેર ઉમડી આવ્યું →

પ્ર. ૧૨- ''કઠિન કહ ખુલાએ દ્વાર'' અર્થાત્ કોણે અને કેવા કઠિન વચન કહ્યા ?

ઉ. ૧૨- **''કઠિન કહ ખુલાએ દ્વાર''** અર્થાત્ માતા કુંવરબાઈએ એવા-એવા કઠિન વચન કહીને દ્વાર ખોલાવ્યા કે 'જેને સાંભળતાં જ સાંભળવાવાળા →

પ્ર. ૧૩- ''યોં પુકાર સુનાવેં કાન'' અર્થાત્ પિતા મતુ મહેતાએ શ્રી દેવચંદ્રજીના કાનમાં પુકારી-પુકારીને શું સંભળાવ્યું ?

ઉ. ૧૩- **''યોં પુકાર સુનાવેં કાન''** અર્થાત્ જ્યારે દરવાજો ખોલીને મતુ મહેતા અંદર આવ્યા, તો તેઓએ જોયું કે શ્રી દેવચંદ્રજીની નાડી બંધ છે. આંખમાંનો સફેદ ભાગ બહાર છે અને કાળો ભાગ અંદર. તે સોચમાં પડી ગયા કે હવે શું કરું ? ભાગવત શ્રવણ કરવા જવા માટે રોકવાથી →

➞ તે સૂઈ પણ ગયા. પરંતુ જેમ શ્રીમદ્‌ભાગવત કથા શ્રવણ કરવા જવાનો સમય થયો, તેવા જ તે ઊઠીને બેસી ગયા અને કથામાં જવા માટે કાન બાંધીને લાકડી લઈને ઊઠી ઊભા થયા. કિંતુ જેવા તે દરવાજો ખોલવા ગયા, તેમને ખબર પડી કે બહારથી દરવાજો બંધ કરી દીધો છે.

➞ પોતાના જ માતા-પિતાને કહ્યું કેમ કે તેમના માતા-પિતા જ્વર (તાવ) આવવાને લીધે ચાહતા નહોતા કે શ્રી દેવચંદ્રજી આજના દિવસે ક્યાંય જાય અને યદિ શ્રી દેવચંદ્રજી શ્યામજીના મંદિર કથા શ્રવણમાં ન પહોંચે, તો તેમની ચૌદ વર્ષ નિષ્ઠાપૂર્ણ કરેલી મહેનત પર પાણી ફરી જાત.

➞ અને શ્રીમદ્‌ભાગવત સાંભળવા પ્રત્યે પ્રેમ, જેમકે-**''વ્રહ તામસ રે ભેળાં થયાં, ત્યારે અંગડાં થયાં રે પતન''** આ ચોપાઈને ચરિતાર્થ કરતાં શ્રી દેવચંદ્રજી તમ્મર ખાઈને જમીન પર પડી ગયા. ત્યારે કુંવરબાઈ ઉપરવાળાને પુકારતાં ''મહેર કરો, ક્ષમા કરો'' આ રીતે પ્રાર્થના કરવા લાગી.

➞ સમજી જાય કે કામ તમામ થઈ ગયું, તે સમયે માતા કુંવરબાઈએ કઠિન શબ્દોનો પ્રયોગ કરતાં કહ્યું, ''અરે ! શું જોઈ રહ્યા છો ? હવે તો કામ થઈ ગયું. હવે જઈને કફન લઈ આવો.'' કફન શબ્દ સાંભળતાં જ મતુ મહેતા દરવાજો ખોલીને અંદર આવી ગયા.

➞ જ આ બધું થયું. કદાચ ભટ્ટજીનું નામ કાનમાં સંભળાવે, તો શાયદ એમને હોશ આવી જાય. એવો વિચાર કરી તે શ્રી દેવચંદ્રજીના કાનમાં જોર-જોરથી પુકારવા લાગ્યા, ''હે દેવચંદ્ર! ભટ્ટજીએ બોલાવ્યા, ભટ્ટજીએ બોલાવ્યા !!'' જ્યારે આ રીતે પાંચ-સાત વાર તેમના કાનમાં બોલ્યા, ત્યારે દસ મિનિટ પછી શ્રી દેવચંદ્રજીને હોશ આવી ગયા અને તે તુરંત ઉઠીને ભાગવત શ્રવણમાં જવા માટે લાકડી પકડીને તૈયાર થઈ ગયા.

પ્ર. ૧૪- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી હોશમાં આવી ગયા અને ઊઠવાની કોશિશ કરવા લાગ્યા, ત્યારે પિતા મતુ મહેતાએ તેમને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૫- પિતા મતુ મહેતા શ્રી દેવચંદ્રજીને ભાગવત કથા મંડાણમાં પહોંચાડવા ગયા યા નહિ? યા શ્રી દેવચંદ્રજી એકલાં જ ગયા? ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું વિચાર્યું?

પ્ર. ૧૬- શ્યામજીના મંદિરમાં પહોંચતાં જ પિતા મતુ મહેતાએ કાનજી ભટ્ટને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૭- મતુ મહેતાની વાતો સાંભળતાં જ કાનજી ભટ્ટે શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૮- કાનજી ભટ્ટ દ્વારા પિતા મતુ મહેતાએ કહેલી વાતો સાંભળીને શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમના જવાબમાં શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની સમક્ષ આવેલી ઉગ્ર જ્વરરૂપી માયા ક્યારે દૂર જતી રહી?

ઉ. ૧૯- આજ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની માયાની સાથે ચાલી રહેલી મહાયુદ્ધની →

પ્ર. ૨૦- ''યહી કસની કી હદ'' અર્થાત્ સદ્‌ગુરુની ખોજ દરમ્યાન કઈ કસોટીને કઠિન સીમા કહ્યું છે ?

ઉ. ૨૦- **''યહ કસની કી હદ''** અર્થાત્ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની ખોજ દરમ્યાન →

ઉ. ૧૪- જ્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી હોશમાં આવી ગયા અને ઊઠવાની કોશિશ કરવા લાગ્યા, ત્યારે પિતા મતુ મહેતાએ તેમને કહ્યું, ''શું ભાગવત શ્રવણમાં જવું છે ? હું પહોંચાડી દઉં ?''

ઉ. ૧૫- પિતા મતુ મહેતા શ્રી દેવચંદ્રજીને ભાગવત કથા મંડાણમાં પહોંચાડવા માટે સ્વયં ગયા, ત્યારે શ્રી દેવચંદ્રજી મનોમનમાં વિચારવા લાગ્યા, ''પહેલાંનો પવન શું હવે પવનલોકમાં આરામ કરવા ચાલ્યો ગયો ?''

ઉ. ૧૬- શ્યામજીના મંદિરમાં પહોંચતાં જ પિતા મતુ મહેતાએ કાનજી ભટ્ટને કહ્યું, ''ભગવાન શ્રી કૃષ્ણજીએ મને એક જ પુત્ર આપ્યો હતો, તે પણ આજે હું તેમને સોંપી દેવા આવ્યો છું'' આ પ્રમાણે કહેતાં તેમને સોંપી દીધો.

ઉ. ૧૭- મતુ મહેતાની ઉક્ત વાતો સાંભળતાં જ કાનજી ભટ્ટે તેમને પૂછ્યું, ''શું તબિયત ઠીક નથી ? અગર જો એવું હતું, તો આપ મને કહી દેતાં. હું તમારી ઘેર આવીને જ શ્રીમદ્‌ભાગવતની કથા આપને સંભળાવી દેત !''

ઉ. ૧૮- કાનજી ભટ્ટ દ્વારા પિતા મતુ મહેતાએ કહેલી વાત સાંભળતાં જ શ્રી દેવચંદ્રજી બોલ્યા, ''યદિ આપ મારી ઘેર આવી જાત, તો મારી ચૌદ વર્ષની તપસ્યા બરબાદ થઈ જાત.''

→ અંતિમ ચઢાઈ હતી. અતઃ જ્યારે તે શ્રીમદ્‌ભાગવત સાંભળવાના આસન પર બેસીને કથામૃતનું પાન કરવા લાગ્યા, ત્યારથી જ્વરરૂપી માયા ધીરે-ધીરે ઉતરતાં-ઉતરતાં નિર્મૂળ થઈ ગઈ. કથા શ્રવણ કરીને જ્યારે તે આસનથી ઉઠ્યા, ત્યારે જ્વર બિલકુલ નિર્મૂળ થઈ ગયો.

→ જ્વરના રૂપમાં તેમને સાધનારૂપી પથ (માર્ગ) થી ચ્યુત કરવા આવેલી માયાને જ કઠિનાતિકઠિન કસોટીની સીમા કહ્યું છે. પરંતુ અહીંયા માયા પરાસ્ત થઈને પોતાના ક્ષેત્રમાં જતી રહી.

પ્ર. ૨૧- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી તાવ ઉતર્યા પછી ક્યારે-કયા દિવસથી પથ્ય (આહાર) લેવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૨૨- ક્યારથી અર્થાત્ કયા દિવસથી ગણતરી કરીએ, તો 'દિન દસ પંદ્રહ હુએ''-આ કથનના હિસાબથી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી રાજજી સ્વરૂપના પ્રત્યક્ષ દર્શન થયા ?

ઉ. ૨૨- જે દિવસ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીનું માયાની સાથે અંતિમ મહાયુદ્ધ →

પ્ર. ૨૩- ''તુમકો મેરી હૈ પહિચાન ?'' એવું કોણે, કોને, ક્યારે અને ક્યાં પૂછ્યું તથા તે સ્વરૂપ કોણ હતા અને કઈ અવસ્થામાં હતા ? તે સ્વરૂપ દ્વારા પૂછેલાં પ્રશ્નનો જવાબ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કેવી રીતે આપ્યો ?

ઉ. ૨૩- **''તુમકો મેરી હૈ પહિચાન ?''**-આ પ્રશ્ન અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણજીએ →

પ્ર. ૨૪- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો જવાબ સાંભળ્યા પછી દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે તેમને શું-શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૨૪- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો જવાબ સાંભળ્યા પછી દર્શન આપવાવાળા અક્ષરાતીત સ્વરૂપે તેમને પાંચ અનાદિ પ્રશ્ન પૂછ્યા, જે નિમ્નલિખિત છે. જેમ કે- →

પ્ર. ૨૫- ઉક્ત કથિત પાંચ પ્રશ્નોમાંથી એક જ પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૫- ઉક્ત કથિત પાંચ પ્રશ્નોમાંથી પાંચમા પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં સદ્‌ગુરુ →

ઉ. ૨૧- સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી જ્યારે માયાને પરાસ્ત કરી કથા શ્રવણ કરી ઘેર પાછાં ફર્યા, ત્યારથી પથ્ય (આહાર)ના રૂપમાં ભાજી, મગની દાળનું પાણી આ રીતે હલકો આહાર લેવા લાગ્યા.

→ હતું તથા તેમનાથી પરાસ્ત થઈને માયા પોતાના ક્ષેત્રમાં જતી રહી, તે દિવસથી યદિ ગણતરી કરીએ તો **''દિન દસ પંદ્રહ હુએ''**– આ કથનના હિસાબથી પૂરા ચોવીસ દિવસ વીત્યા પછી પચીસમાં દિન શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપને અક્ષરાતીત શ્રી રાજજીના પ્રત્યક્ષ ત્રીજા દર્શન રાસમંડલવાળા વેશમાં થયા.

→ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને જામનગર સ્થિત શ્યામજીના મંદિરમાં શ્રીમદ્ભાગવત કથામૃત શ્રવણ કરતી વખતે યોગમાયા સમાવૃત કરીને દર્શન દઈને પૂછ્યું. તે દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપ અક્ષરાતીતના શ્યામ સ્વરૂપ હતા અને કિશોરાવસ્થામાં પ્રગટ થયા હતા. તેમના દ્વારા પૂછેલાં પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું, ''આપ મારા ધણી છો. મારી આત્મા એવી જ સાક્ષી આપે છે.''

→ ૧. તમે કોણ છો ?
૨. અહીંયા-આ સંસારમાં કેમ આવ્યા છો ?
૩. તમારું મૂળ નિજ ઘર-વતન ક્યાં છે ?
૪. તમે કોણ સ્વરૂપની અર્ધાંગિની (ધણિયાણી) છો ?
૫. તમે જે સંસારને જોઈ રહ્યા છે, તે તમને સ્વપ્નવત્ પ્રતીત થાય છે યા જાગૃત જેવું અથવા જૂઠું પ્રતીત થાય છે યા સાચું ?

→ શ્રી દેવચંદ્રજીએ કહ્યું, ''હે ધણી! આ દૃશ્યમાન જગત નશ્વર તેમજ સ્વપ્નવત્ છે. કિંતુ સાચા જેવું ભાસ થાય છે. હું કેવલ એટલું જ જાણું છું અર્થાત્ એવો અનુભવ કરી રહ્યો છું.''

પ્ર. ૨૬- ''અબ બતાવેં હમ'' એવું કોણ અને કોને કહી રહ્યું છે? ઉક્ત પ્રશ્નોના જવાબના માધ્યમથી શ્રી રાજજીએ કોણ ચાર વિષયોનો ખુલાસો કર્યો? ક્રમશઃ સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૨૬- **''અબ બતાવેં હમ''** એવા દર્શન આપવાવાળા અક્ષરાતીત સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહી રહ્યા છે. ઉક્ત પાંચ પ્રશ્નોના માધ્યમથી અક્ષરાતીત સ્વરૂપે નિમ્નલિખિત ચાર વિષયોનો ખુલાસો કર્યો છે. જેમ કે- →

પ્ર. ૨૭- ઉક્ત વાતો સાંભળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૭- ઉક્ત વાતો સાંભળી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ તે સ્વરૂપથી આશ્ચર્યચકિત થઈને પૂછ્યું, ''હે ધણી! તે સાથ ક્યાં છે?'' ત્યારે તેમને જવાબ →

પ્ર. ૨૮- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે દર્શન આપવાવાળા અક્ષરાતીત સ્વરૂપથી આશ્ચર્ય-ચકિત થઈને શું પૂછ્યું અને તેનો તેમને શું જવાબ મળ્યો?

ઉ. ૨૮- જ્યારે દર્શન આપવાવાળા અક્ષરાતીત સ્વરૂપે સદ્‌ગુરુને કહ્યું, ''હવે તમારે જે કંઈ પૂછવું છે, પૂછી લો. આ પ્રકારથી હું તમને ફરી પ્રત્યક્ષ →

પ્ર. ૨૯- ઉક્ત વાતોના પછી દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે શ્રીમદ્‌ભાગવતના વિષયમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શું કહ્યું?

ઉ. ૨૯- શ્રીમદ્‌ભાગવતના વિષયમાં દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને કહ્યું, ''આ ભાગવત ગ્રંથ તમારી જ ચિટ્ઠી છે અને તમારા જ ઘેરથી આવેલી છે. અતઃ એનો અર્થ તમારા દ્વારા જ ખુલી શકશે. અન્ય કોઈનાથી →

પ્ર. ૩૦- દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે અંતમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શું કહ્યું?

ઉ. ૩૦- ત્રીજીવારના દર્શનમાં જામનગર સ્થિત શ્યામજીના મંદિરમાં દર્શન →

→ ૧. તમે અક્ષરાતીત ધામની શ્રી શ્યામાજીનો અવતાર છો.
૨. તમે એકલા નથી. તમે અહીં સંસારમાં પોતાના ધામની સખીઓની સાથે જૂઠા પ્રપંચરૂપી ખેલ જોવા આવ્યા છો. હવે તેઓને જગાવી ધામ લઈને આવજો.
૩. તમારું અનાદિ અખંડ ઘર અક્ષરાતીત ધામ છે.
૪. ચૌદ લોક બ્રહ્માંડમાં તમારા સંબંધી કોઈ નથી. તમે મારા છો.

→ મળ્યો, **''કહ્યા મૈં ભેજોં તમામ''** અર્થાત્ તે સાથ ક્યાં છે, મને ખબર છે. હું જ તેઓને તમારી પાસે મોકલીશ. તમે આ વાતની ચિંતા ન કરશો. તમારી પાસે જે આવે, તેઓને તમે સારી રીતે સંભાળજો અને સમજાવજો.''

→ દર્શન આપીશ નહિ'', ત્યારે સદ્ગુરુ સ્વરૂપે આશ્ચર્યચકિત થઈને તેમને પૂછ્યું, ''હે ધણી! આપ મને પુનઃ આ રીતે નહીં મળશો, દર્શન નહિ આપશો, તો જશો ક્યાં ?'' ત્યારે જવાબમાં દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે તેમને કહ્યું, ''અરે! હું અન્યત્ર (બીજે) ક્યાંય નહિ જઉં, તમારી અંદર હૃદયધામ (મન મંદિર) માં આવીને બિરાજમાન થઈશ.''

→ નહીં કેમ કે તમારા ઘરની વાતો અન્ય કોઈ કેવી રીતે સમજી શકશે ? જે તે ઘરનું નહિ હોય, તેઓ તે વાતોને વાંચીને પણ સમજી શકશે નહિ અને સમજ્યા વગર તેમાં જ ફરતાં રહેશે.'' જેમ કે -

યહ ભાગવત કાગદ તુમ્હારા, એ તુમ્હેં ખુલે કલામ ।
ઔર કોઈ ના ખોલ સકે, એ જો ખલક આમ ।।

-(શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, પ્ર.૬, ચો. ૩૨).

→ આપવાવાળા સ્વરૂપે શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ સ્વરૂપને અન્ય સંપૂર્ણ વાતોની જાણકારી કરાવ્યા પછી અંત્યમાં **''એ કહે તારતમ બીજ વચન''** સોળ અક્ષરવાળા ચિંતામણીરૂપ બીજ તારતમ - બ્રહ્મતારક →

→ તારતમ મંત્ર પ્રદાન કર્યો. જેમ કે-

→

પ્ર. ૩૧- તારતમ આપવાવાળા સ્વરૂપને શું કહેવાથી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જવાબમાં તેમને ''તબ મોકો કહા પૂછના''-એવું કહ્યું ?

ઉ. ૩૧- શ્રી રાજજી અર્થાત્ તારતમ આપવાવાળા સ્વરૂપે જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ →

પ્ર. ૩૨- ત્રીજા દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને ''એ કહે તારતમ બીજ વચન'' અર્થાત્ તારતમ મહામંત્ર ક્યારે-કયા સમયે સંભળાવ્યો ?

પ્ર. ૩૩- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનું મન પહેલાં પ્રફુલ્લિત થયું યા શ્રી રાજજી પહેલાં અદશ્ય થયા ? બંનેમાંથી કઈ ઘટના પહેલાં થઈ ?

ઉ. ૩૩- જ્યારે શ્રી રાજજી અદશ્ય થઈને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના હૃદયધામમાં →

પ્ર. ૩૪- દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપને અદશ્ય થતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીને શું થવા લાગ્યું ? તેમની દિવ્ય દષ્ટિને ખુલી જવાથી શું પરિવર્તન થયું ?

પ્ર. ૩૫- દિવ્ય દષ્ટિ ખુલતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીને ભાગવત શાસ્ત્રના વિષયમાં શું અનુભવ થવા લાગ્યો ?

ઉ. ૩૫- દિવ્ય દષ્ટિને ખુલતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીની અંદરના શ્રીમદ્- →

પ્ર. ૩૬- દર્શન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્યામજીના મંદિરમાં શ્રી કાનજી ભટ્ટની પાસે જઈને કથા શ્રવણના વિષયમાં શું કહ્યું ?

→ **મન્ત્રશ્ચિંતામણિઃ પ્રોક્તઃ ષોડશાર્ણો મહામનુઃ ।**
બ્રહ્મપ્રિયાણાં સાન્નિધ્યં દદાત્યેવ ન સંશયઃ ।।

-(પદ્મ પુરાણે).

→ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું કે તે અન્યત્ર ક્યાંય નહિ જશે, કિંતુ તેમની અંદર હૃદયધામમાં આવીને બિરાજશે, ત્યારે આવું સાંભળતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જવાબ આપ્યો, **''તબ મોકો કહા પૂછના.''**

ઉ. ૩૨- ત્રીજા દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શ્યામજીના મંદિરમાં ચર્ચા-કથા સાંભળતાં સમયે બીજી બધી હકીકત સમજાવ્યા પછી અંતમાં **''એ કહે તારતમ બીજ વચન''** અર્થાત્ બીજ તારતમ સંભળાવ્યો.

→ બિરાજમાન થયા, ત્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનું મન પ્રફુલ્લિત થઈ ઉઠ્યું, અતઃ શ્રી રાજજી પહેલાં અદશ્ય થયા અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનું મન પછી પ્રફુલ્લિત થયું.

ઉ. ૩૪- દર્શન આપવાવાળા સ્વરૂપને અદશ્ય થતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીની દિવ્ય દૃષ્ટિ ખુલી ગઈ અને દિવ્ય દૃષ્ટિને ખુલતાં જ તેમની નજર સત વસ્તુ-અખંડ વ્રજ અને રાસલીલાને જોતાં-જોતાં શ્રી પરમધામની લીલામાં પહોંચી ગઈ. તેમના હૃદયમાં આત્મજ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાવા લાગ્યો.

→ ભાગવત ગ્રંથના ગૂઢાતિગૂઢ સંપૂર્ણ રહસ્ય આપોઆપ ખુલવા લાગ્યા. એવા-એવા વિષય જે હજી સુધી રહસ્યમય રૂપમાં ગૂંથેલાં હતા, તે બધા હવે સરલ-સુગમ થઈ ગયા.

ઉ. ૩૬- દર્શન પ્રાપ્ત કર્યા પછી બીજા દિવસે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી પૂજન વિધિની સંપૂર્ણ સામગ્રીઓ જેમ કે-ફળ, ફૂલ, વસ્ત્રાદિ લઈને કાનજી ભટ્ટની પાસે ગયા અને તેમની સામે હાથ જોડીને નમ્રતાપૂર્વક અરજ →

→ કરી, ''હે ભટ્ટજી ! આપ ધન્ય-ધન્ય છે. આપની દયા-કૃપાથી મને જે તત્ત્વ (વસ્તુ) પ્રાપ્ત થવાનું હતું, તે થઈ ગયું, હવે હું આપનું પૂજન કરી અહીંયાથી વિદાય થવા આવ્યો છું. મને આપના આશીર્વાદ જોઈએ. હવે કાલથી આપ તેવી રીતે કથા-ચર્ચા સંભળાવતાં જશો, જેવી રીતે →

પ્ર. ૩૭- હવે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દિલમાં ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ શું થવા લાગ્યું ?

ઉ. ૩૭- જ્યારથી દર્શન આપીને પોતાના સંબંધનો પરિચય કરાવ્યા પછી દર્શન આપવાવાળા અક્ષરાતીત સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના હૃદયધામમાં બિરાજમાન થયા, ત્યારથી અર્થાત્ તે જ ક્ષણથી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને પોતાની તે જમાતની ચિંતા થવા લાગી. આત્મ-પરિચય કરાવવાવાળું જે જ્ઞાન →

પ્ર. ૩૮- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે પોતાના દિલના અલૌકિક અનુભવને સંભળાવવા હેતુ સૌ પ્રથમ કોને યાદ કર્યા અને કેમ ?

ઉ. ૩૮- ચિંતાજનક તેમ જ ઉત્સુક (આતુર) દશામાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને સેન વંશનો એક હજામ મળ્યો. સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તેને તેમની દિનભરની કમાણી આપીને ચર્ચા-કથા સંભળાવવા લાગ્યા, કિંતુ તેમની મહેનત વ્યર્થ →

પ્ર. ૩૯- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીનો નગરશેઠ ગાંગજીભાઈની સાથે ક્યારથી પરિચય હતો ?

ઉ. ૩૯- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા નિષ્ઠાપૂર્વક શ્રીમદ્‌ભાગવત શ્રવણ કરતી વખતે જે દિવસથી એકાદશી વ્રતના વિવેચનના વિષયમાં ગાંગજીભાઈએ →

પ્ર. ૪૦- શ્યામજીના મંદિરમાં ભાગવત સાંભળતી વખતે ભાગવતની ચર્ચા-કથાના વિષયમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ અને ગાંગજીભાઈની વચ્ચે કેવી લગન હતી ?

ઉ. ૪૦- ''અરે ! ભલા એ પણ કોઈ પૂછવાની વાત છે ? એ બન્ને-સદ્‌ગુરુ →

→ આપ મારા આવવાથી પહેલાં સંભળાવતાં હતા. કાલથી હું આવું યા ન આવું, આપ મારા ઈંતેજારમાં ચર્ચા-કથા બંધ ન કરશો.'' આ રીતે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ કાનજી ભટ્ટનું વિધિપૂર્વક પૂજન વગેરે કરી તેમનાથી વિદાય લઈને ઘેર પાછાં આવ્યા.

→ તથા જે આત્મ-પરિચય પ્રાપ્ત થયો, જેને ધણીએ બધી સખીઓ સુધી પહોંચાડવા અને તેમને જાગૃત કરી પુનઃ પોતાના ધામ લઈ આવવા માટે આપ્યો છે, તે સખીઓ સુધી કેવી રીતે પહોંચાડી શકાય, એ વાતની ચિંતા ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ વધવા લાગી. હરપલ એ ચર્ચા કોને બતાઊં, કોને સંભળાવું, તે કોણ હશે, જેને ધણી મોકલશે ? -એવી ચિંતામાં તે ઉત્સુકતાપૂર્વક વિભોર થવા લાગ્યા.

→ ગઈ. તે હજામ ત્રીજા જ દિવસે ચર્ચાથી ઉઠીને ભાગી ગયો. ત્યારબાદ સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીએ સર્વપ્રથમ નગરશેઠ ગાંગજીભાઈ શાહને યાદ કર્યા. તે તેમને આ અલૌકિક જ્ઞાનના સાચા તેમજ પાકા પાત્ર લાગ્યા કેમ કે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્યામજીના મંદિરમાં ભાગવત શ્રવણ કરતાં સમયથી જ તેમને સંસ્કારો તેમ જ સુવિચારોથી ભલીભાંતિ (સારી રીતે) પરિચિત હતા.

→ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની ઉપર ઉપરવાળાની દયા મહેસૂસ કરી હતી, ત્યારથી તે સદ્‌ગુરુની સાથે શ્રીમદ્‌ભાગવત કથાની ચર્ચાની ચર્ચા રસ્તા વચ્ચે ઊભા રહીને કરતાં આવ્યા હતા. બન્ને આપસ્તમાં ચર્ચાની ચર્ચા દ્વારા નજદીક આવીને પરસ્પર વિશ્વાસના પાત્ર બની ગયા હતા. આ પ્રકાર બંનેમાં એક બીજાના પ્રત્યે ગાઢ પ્રેમ ઉત્પન્ન થઈ ગયો હતો.

→ સ્વરૂપ અને ગાંગજીભાઈના ભાગવત શ્રવણના ચર્ચાની ચર્ચાની લગનને તો તે સમયે જ પનિહારીએ જોઈ હશે, તેને તે અનુભવ કરી શકી હશે, એ બન્નેને રસ્તા વચ્ચે ઊભા-ઊભા ચર્ચા કરતાં જોઈને તે પનિહારીના પગ થાકી જતાં હતા અને તે કેટલીય વાર ચિલ્લાઈ ઉઠતી હતી, કિંતુ બન્નેના પગ તો થાકતાં જ નહોતા.

પ્ર. ૪૧- ''હમ તુમ ભાગવત સુનતે દોય'' એવું કોણે, કોને કહ્યું ?

પ્ર. ૪૨- જ્યારે ગાંગજીભાઈને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે અખંડ જ્ઞાન-સત વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાનું સાચું પાત્ર જોયું, ત્યારે શું કર્યું ?

ઉ. ૪૨- ગાંગજીભાઈ શાહે હાથ જોડતાં એક દિવસ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીની આગળ પોતાના દિલની વાત રાખતાં કહ્યું, ''હે દેવચંદ્રજી ! શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટના શ્રી મુખથી એક જ કથા મંડાણમાં આપની સાથે હું પણ શ્રીમદ્‌ભાગવતની કથા-ચર્ચા સાંભળતાં આવ્યો છું. તે જ ચર્ચામાંથી આપને એવી-એવી વિવેચનવત્ સમજ ક્યાંથી અને કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે ? આપને એકાદશી વ્રતના વિવચને તો સ્વયં કથાકાર કાનજી ભટ્ટને પણ કાન પકડાવી કબૂલ કરાવી દીધું કે →

પ્ર. ૪૩- જ્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ ગાંગજીભાઈને યોગ્ય પાત્ર સમજીને યાદ કરીને બોલાવવા મોકલ્યા, ત્યારે ગાંગજીભાઈ ક્યાં હતા ?

ઉ. ૪૩- જ્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ ગાંગજીભાઈને બોલાવવા મોકલ્યા, તે સમય ગાંગજીભાઈ વેપારના સિલસિલા (વિષય) માં નાવમાં ચઢીને વિદેશ જવા હેતુ નીકળ્યા હતા. પરંતુ પવન અનુકૂળ ન હોવાને કારણ નાવ વચમાં અટકી હતી. નાવમાં શ્રી રાજજીએ બે વાર દર્શન આપીને →

પ્ર. ૪૪- જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે ગાંગજીભાઈની આગળ શ્યામજીના મંદિરમાં પ્રાપ્ત થયેલાં ત્રીજા દર્શનનો ખુલાસો કર્યો, ત્યારે ગાંગજીભાઈને અત્યાધિક જિજ્ઞાસુ થઈ જવાથી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૪- જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીએ નગરશેઠ શ્રી ગાંગજીભાઈ શાહની આગળ શ્યામજીના મંદિરમાં પ્રાપ્ત થયેલાં ત્રીજા દર્શનની વાતો વિસ્તારશઃ સંપૂર્ણ હકીકત સહિત તથા શ્રી રાજજીથી થયેલાં વાર્તાલાપને →

ઉ. ૪૧- **''હમ તુમ ભાગવત સુનતે દોય''** આ કથન નગરશેઠ ગાંગજીભાઈ શાહે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યું.

→ આવી વિવેચન શક્તિ તો સ્વયં તેમનામાં જ નથી, તો તેમના શ્રોતાઓમાં કેવી રીતે આવી શકતી ?'' આ પ્રમાણે કહેતાં તે જ દિવસે ગાંગજીભાઈએ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આગળ હાથ જોડીને અરજ કરી, ''હે દેવચંદ્રજી ! આજથી આપ મારાથી આવી-આવી વિવેચન વસ્તુ છુપાવશો નહિ, મને પણ સમજાવતાં જશો.'' ગાંગજીભાઈ દ્વારા એવી જિજ્ઞાસા પ્રગટ કરવાથી જ ગાંગજીભાઈ અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની વચ્ચે ચર્ચાની ચર્ચા શરૂ થઈ હતી. ઉક્ત પ્રકારથી ચર્ચા-કથાના જિજ્ઞાસુ તેમજ વિવેકશીલ પાત્ર જાણીને અખંડ જ્ઞાન-સતવસ્તુ સમજાવવા હેતુ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે ગાંગજીભાઈને યાદ કર્યા અને તુરંત બોલાવવા મોકલ્યા.

→ સદ્‌ગુરુની શરણમાં જવાનો ઈશારો કર્યો. અંતમાં ત્રીજી વાર દર્શન આપીને કહ્યું, **''હમ અબ મુરકાવૈં તુમહિં''** અને નાવને પુનઃ કિનારા પર લાવીને ઊભી કરી દીધી. ગાંગજીભાઈ સમજી ગયા અને તુરંત નાવથી ઉતરીને સદ્‌ગુરુની શરણમાં જવા તૈયાર થયા. તે જેવા જ નાવથી ઉતરીને દસ-બાર કદમ જ ચાલ્યા હતા કે અચાનક પવન અનુકૂળ થઈ ગયો અને નાવ નીકળી ગઈ, ત્યારે ગાંગજીભાઈ દોડીને સદ્‌ગુરુની શરણમાં આવી પહોંચ્યા.

→ પણ શબ્દશઃ સંભળાવી દીધું, ત્યારે દર્શન વિષયક તે સારી વાતો સાંભળતાં જ ગાંગજીભાઈના દિલ-દિમાગમાં એટલી ઉત્સુકતા અને જિજ્ઞાસા ઉમડી પડી કે હવે આગળ શું થયું, આનાથી આગળ શું થયું ? આ રીતે પૂછતાં જ રહ્યા. ત્યારે શેઠ ગાંગજીભાઈને સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીએ પાંચ સાલની ઉંમરથી તેમને પોતાની જ સાથે શું-શું બનતું આવ્યું, ત્યાંથી લઈને ત્રીજા દર્શન સુધીની બધી કહાણી ક્રમશઃ વિસ્તારથી સંભળાવી દીધી.

પ્ર. ૪૫- જ્યારે ગાંગજીભાઈ અત્યંત પ્રસન્ન થઈને સદ્ગુરુની ચર્ચા સાંભળવા આવવા લાગ્યા, ત્યારથી સર્વપ્રથમ શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતની ચર્ચા ક્યાંથી શરૂ થઈ ?

ઉ. ૪૫- ઉક્ત પ્રકારથી વિષય-વસ્તુના ખુલસ્ત થયા પછી શ્યામજીના મંદિરમાં →

❖ સંક્ષિપ્ત જીવન વૃત્ત ❖

પ્ર. ૧- બીજીવાર ખેલમાં અક્ષરાતીત ધામથી સખીઓ ક્યારે કઈ તિથિ તથા કયા વિક્રમ સંવતમાં આવી ?

ઉ. ૧- વ્રજ-રાસ ખેલીને અક્ષરાતીત ધામમાં પહોંચેલી સખીઓ-બ્રહ્માત્માઓ, બીજીવાર ખેલમાં વિ.સં. ૧૬૩૮માં આસો મહિનાની શુક્લ પક્ષની ચૌદશ →

પ્ર. ૨- સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી શ્રી અક્ષરાતીત ધામથી પુનઃ ક્યાં અવતરિત થયા અને ત્યાંથી ક્યાં-ક્યાં થતાં હલ્લાર દેશ નવતનપુરી આવી પહોંચ્યા ?

પ્ર. ૩- સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રાગટ્ય તિથિ અને ધામગમન તિથિ કઈ-કઈ છે ?

ઉ. ૩- સદ્ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીની સંસારમાં પ્રાગટ્ય તિથિ વિ.સં.૧૬૩૮ →

પ્ર. ૪- ધામધણી શ્રી દેવચંદ્રજી લૌકીક પંચભૌતિક શરીરમાં કેટલાં સાલ રહ્યા ?

→ કથા શ્રવણ કરવા જવાવાળા પ્રસિદ્ધ નગરશેઠ ગાંગજીભાઈ શાહ હવે દૈનિક સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીની પાસે અત્યંત પ્રસન્ન થઈને ચર્ચા શ્રવણ કરવા આવવા લાગ્યા. અતઃ શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતની કથા-ચર્ચા સર્વપ્રથમ ''શ્રી રાજમંદિર'' થી શરૂ થઈ.

-(પ્રકરણ-૬, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૪૫, કુલ નં. ૨૩૪+૪૫=૨૭૯).

❖ સંક્ષિપ્ત જીવન વૃત્ત ❖

→ તિથિના દિવસે સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીની સાથે ખેલમાં અવતરિત થઈ. ઉક્ત કથનની સાક્ષી આપવાવાળી ચોપાઈ નિમ્ન લિખિત છે. જેમકે-

સાલ નવ સૈ નબ્બે માસ નવ, હુયે રસૂલ કો જબ ।
રૂહ અલ્લા મિસલ ગાજિયોં, મોમિન ઉતરે તબ ।।

-(લાલદાસ કૃત વીતક, પ્ર. ૭/ ચો. ૧).

ઉ. ૨- સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજી પુનઃ ચોથા આસમાન-શ્રી અક્ષરાતીત ધામથી મારવાડ દેશના ઉમરકોટ ગામમાં અવતરિત થયા. ત્યાંથી ૧૭ સાલની ઉંમરમાં તે કચ્છ-ભુજનગર આવ્યા. ત્યાં આઠ સાલ રહીને હલ્લાર દેશ જામનગર-નવતનપુરી આવી પહોંચ્યા.

→ આસો સુદ ચૌદશ રાતના ત્રીજા પ્રહર ગુરુવારના દિવસે તથા શ્રી પરમધામગમન તિથિ વિ.સં.૧૭૧૨ ભાદરવા સુદની ચૌદશ-બુધવારના દિવસે મધ્યરાત્રિના પછી છે.

ઉ. ૪- સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજી પંચભૌતિક શરીરમાં ૭૪ વર્ષમાં ૧ મહિનો ઓછો અથવા તોત્તેર વર્ષ અગિયાર મહિના રહ્યા.

પ્ર. ૫- શ્રી મેહેરાજ સ્વરૂપની અવતરણ તિથિ કઈ છે અને ધામ પધારતાં સમયની તિથિ કઈ છે? પુનઃ એ સ્વરૂપ ક્યાં અવતરિત થયા અને ક્યાંથી શ્રી પરમધામ પધાર્યા હતા આ પંચભૌતિક શરીરમાં કેટલાં સાલ સુધી રહ્યા?

ઉ. ૫- શ્રી મેહેરાજ સ્વરૂપની અવતરણ તિથિ વિ.સં. ૧૬૭૫ આસો વદ ચૌદશ →

પ્ર. ૬- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી અને શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપના પંચભૌતિક તનના પરિત્યાગના નિશ્ચિત સમયની પુષ્ટિ પ્રમાણ સહિત સમજાવો.

ઉ. ૬- સદ્‌ગુરુ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીના પંચભૌતિક તનના પરિત્યાગ સમયની નિશ્ચિતતા શ્રી તારતમ સાગરના ગ્રંથ અને શ્રી વીતક સાહેબની નિમ્નલિખિત ચોપાઈઓથી જ્ઞાત (જાણ) થાય છે. જેમ કે -

સમ્વત સત્રહ સૈ બારોત્તરે, ભાદોં માસ ઉજાલા પખ ।
ચતુર્દશી બુધવાર કો, હુએ ધની અલખ ।।

- (શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, પ્ર. ૭/ ચો. ૧૬). →

પ્ર. ૭- સુનત ભાગવત દેહુરે, તહાં કહા તારતમ ।
તુમ આયે હો અરસ સે, જગાઓ અપની આતમ ।।
ઉક્ત ચોપાઈમાં કથિત સંવાદ ક્યાં, કોણે, કોને અને કયા સમયે કહ્યા હતા?

ઉ. ૭- **સુનત ભાગવત દેહુરે, તહાઁ કહા તારતમ ।**
તુમ આયે હો અરસ સે, જગાઓ અપની આતમ ।।

- (શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, પ્ર.૭/ચો. ૮). →

પ્ર. ૮- ''એટલા માટે ત્રીજા બ્રહ્માંડની રચના કરવામાં આવી છે''-એવું કોણે અને કોને કહ્યું હતું?

→ રવિવારના દિવસે પ્રાતઃ ૯ વાગે છે અને ધામગમન તિથિ વિ.સં. ૧૭૫૧ શ્રાવણ વદ ત્રીજ તિથિની બે ઘડી રાત્રી બાકી રહેવાના સમયની છે. એ સ્વરૂપ હલ્લાર દેશ-જામનગર સ્થિત મેડી શહેરમાં કેશવ ઠાકુરના ઘરમાં પ્રકટ થયા હતા અને એમનો ધામગમન મધ્ય પ્રદેશના પન્ના શહેરમાં સ્થિત શ્રી પદ્માવતી પુરી ધામમાં થયો હતો. એ સ્વરૂપ પંચભૌતિક શરીર ધારણ કરીને આ સંસારમાં ૭૫ વર્ષ, ૯ મહિના અને ૨૦ દિવસ સુધી રહ્યા.

પુનશ્ચઃ

→

મધરાત પછી કીધું પરીઆણ,
બિહારીજીને કાંઈક ખબર થૈ જાણ ।।

-(શ્રી પ્રકાશ ગુ., પ્ર.૪/ચો. ૬૦).

અને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીના પંચભૌતિક તનના પરિત્યાગ સમયની નિશ્ચિતતાનું અકાટ્ય પ્રમાણ નિમ્નલિખિત ચોપાઈ છે. જેમ કે-

તીજ ભઈ રાત ઘડી ચૌદ લોં, ઉપરાન્ત ચૌથ ભઈ જબ ।
દોય ઘડી રાત બાકી રહી, સમય અન્તર્ધ્યાન કો તબ ।।

-(શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ, પ્ર. ૭/ચો. ૨૦).

→ ઉક્ત ચોપાઈમાં કથિત સંવાદ હલ્લાર દેશ સ્થિત શ્યામજીના મંદિરમાં અક્ષરાતીત અદ્વૈત બ્રહ્મ શ્રી રાજજીએ રાસના વેશમાં અર્થાત્ શ્રી કૃષ્ણ સ્વરૂપમાં આવીને શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને તે સમયે કહ્યા હતા, જે સમયે સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી શ્યામજીના મંદિરમાં નિષ્ઠા લઈને શ્રીમદ્ભાગવતની કથા શ્રવણ કરી રહ્યા હતા. શ્રીમદ્ભાગવત શ્રવણ કરતી વખતે અક્ષરાતીત શ્રી રાજજીએ વક્તા કાનજી ભટ્ટ તથા અન્ય શ્રોતાઓ પર યોગમાયા સમાવૃત કરી દીધું અને સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને ત્રીજા દર્શન આપીને ઉક્ત ચોપાઈમાં કથિત સંવાદ કહ્યા હતા.

ઉ. ૮- ''એટલા માટે અર્થાત્ છ હજાર તામસી સખીઓની ઈચ્છા અધૂરી રહી જવાને કારણે જ આ ત્રીજા-જાગણીના બ્રહ્માંડની રચના કરવામાં આવી →

→ છે.'' આ વાત શ્રી પ્રાણનાથજીએ દીવ બંદરમાં જયરામ કંસારાની આત્મ- →

પ્ર. ૯- ''અંદર તુમ્હારે આઊઁગા'' એવું કોણે અને કોને કહ્યું હતું ?

પ્ર. ૧૦- જે દિવસે શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપે પંચભૌતિક શરીરનો પરિત્યાગ કર્યો હતો, તે દિવસ કયો દિવસ હતો ?

પ્ર. ૧૧- મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી પ્રાણનાથજીએ ધામ જતાં સમયે સમસ્ત સુંદરસાથજીની દેખભાળનો ભાર કોને-કોને સોંપ્યો હતો ?

ઉ. ૧૧- મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી પ્રાણનાથજીએ ધામ જતાં સમયે સમસ્ત →

પ્ર. ૧૨- મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપે સમસ્ત સુંદરસાથની સેવા અથવા દેખભાળની જવાબદારી આપતાં આ વિષયમાં મહારાજા છત્રશાલને શું કહ્યું હતું ?

ઉ. ૧૨- ''પોતાની પાસે આવેલાં ''શ્રી સુંદરસાથજી'' ની જમાતને પોતાના પછી કોણ સંભાળશે ?'' એ સોચીને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ મહારાજા છત્રશાલને યોગ્ય પાત્ર જાણીને સમસ્ત સુંદરસાથની વચ્ચે →

પ્ર. ૧૩- પંચભૌતિક તનનો પરિત્યાગ કર્યા પછી મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપ ક્યાં ગયા ?

ઉ. ૧૩- પંચભૌતિક તનનો પરિત્યાગ કર્યા પછી મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી બાકીના સુંદરસાથને જાગૃત કરી ભેગા કરવા માટે મોમિનો-બ્રહ્માત્માઓના દિલને જ અરસ બનાવીને ત્યાં જ પર બિરાજમાન થયા. જે રીતે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી ઈન્દ્રાવતી સખીના દિલને અરસ બનાવીને વિ.સં.૧૭૧૨ થી લઈને વિ.સં.૧૭૫૧ સુધી સુંદરસાથને ભેગા કર્યા, તે રીતે કાર્ય-કારણવશ શ્રી પ્રાણનાથજી પણ મોમિનોના દિલમાં બિરાજમાન થયા. જેમ કે- →

→ જાગૃતિ કરતાં સમયે કહી હતી.

ઉ. ૯- **''અંદર તુમ્હારે આઊઁગા''**-આ વાક્ય તારતમ આપવાવાળા સ્વરૂપે શ્યામજીના મંદિરમાં સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને કહ્યા હતા.

ઉ. ૧૦- જે દિવસે મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપે પંચભૌતિક શરીરનો પરિત્યાગ ક્ર્યો હતો, તે દિવસે ગુરુવાર હતો અને તેના બીજા દિવસે જુમાનો દિવસ અર્થાત્ શુક્રવાર હતો.

→ સુંદરસાથજીની દેખભાળની જવાબદારીનો ભાર બાતુની અર્થમાં શ્રી રાજજીને સોંપી દીધું હતું, પરંતુ પ્રત્યક્ષ અર્થાત્ જાહેરી અર્થમાં પોતાના આગેવાન શિષ્ય મહારાજા છત્રશાલને સોંપ્યુ હતું.

→ તેમને જવાબદારી આપતાં કહ્યું, ''જુઓ ! મારા પછી સમસ્ત સુંદરસાથજીની દેખભાળની બધી જવાબદારી ઉઠાવવા માટે આપના સિવાય હું બીજા કોઈનેય યોગ્ય પાત્ર જોતો નથી. અતઃ હું આપને પોતાના જાણીને આપના ભરોસે આ જમાતને છોડીને જઈ રહ્યો છું. એમને આપ જતન કરી સંભાળજો.'' આ પ્રમાણે જવાબદારી આપીને મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપ ધામ ચાલ્યા.

→ **અબ હુકમેં દ્વાર ખોલિયા, લિયા અપને હાથ હુકમ ।**
દિલ મોમિન કે આએ કે, અરસ કર બૈઠે ખસમ ।।

-(શ્રી સિનગાર, પ્ર.૨/ ચો.૧).

ઉક્ત ચોપાઈ અકાટ્યરૂપેણ એ નિશ્ચિત કરી દે છે કે ધણી અમને છોડીને ધામ તો ગયા જ નથી, અપિતુ ધામની અન્ય સખીઓને જાગૃત કરી ભેગા કરવાના હેતુ **'બુધ તારતમ ભેળાં બંને, તિહાં પેહેલે પધારયા શ્રી રાજ'** - આ ચોપાઈને સાર્થક કરતાં મોમિનોના દિલમાં જ બિરાજમાન થઈને કાર્ય કરી રહ્યા છે.

પ્ર. ૧૪- 'અગલે બીચ ઔર આખર' આ ઈશારો કોણ-કોણ સુંદરસાથને ઈંગિત કરે છે ?

ઉ. ૧૪- **''અગલે''** શબ્દનો ઈશારો શ્રી સદ્ગુરુના સમયના ૩૧૩ ધામસ્થ સુંદરસાથને ઈંગિત કરે છે. ''બીચ'' કહેવાનું તાત્પર્ય વિ.સં.૧૭૧૨ થી લઈને વિ.સં.૧૭૫૧ સુધીના સુંદરસાથથી છે. પુનઃ ''આખર'' ના →

❖ અંતર્ધાન એવં બલિદાન ❖

પ્ર. ૧- વિ.સં.૧૭૫૦માં કોનું ધામગમન થયું હતું ? તેમનો દિવસ, તિથિ, પક્ષ તથા સમય નિશ્ચિત કરી બતાવો ?

ઉ. ૧- વિ.સં.૧૭૫૦માં શ્રી બાઈજુરાજજી અર્થાત્ શ્રી તેજકુંવરીબાઈ →

પ્ર. ૨- શ્રી બાઈજુરાજના ધામગમનના કેટલાં દિવસ પછી શ્રી પ્રાણનાથજીએ આ પંચભૌતિક તન છોડ્યું ?

પ્ર. ૩- ''ધની પહુઁચે ધામ અપને''-એવા શબ્દ સાંભળ્યા પછી એક પણ શ્વાસ ન લેવાવાળા મોમિનોમાં અથવા જેઓએ જીતી બાજી જીતીને 'ફરદા રોજ કયામત' ની સાક્ષીને સાર્થક કરી બતાવ્યું, તેમાં કોણ-કોણ છે ?

ઉ. ૩- **''ધની પહુઁચે ધામ અપને''**-એવા શબ્દ સાંભળ્યા પછી એક પણ →

પ્ર. ૪- પુનઃ જીતી બાજી હારીને જોતાં રહેવાવાળાઓમાં કોણ સુંદરસાથ હતા ?

ઉ. ૪- **''ધની પહુઁચે ધામ અપને''**-એવા શબ્દ સાંભળ્યા પછી પણ જીતી બાજી હારી જવાવાળા અને સાથમાં ચાલવાવાળા સુંદરસાથને જોતાં →

→ કહેવાનું તાત્પર્ય વિ.સં.૧૭૫૧ થી લઈને મહાપ્રલય સુધીના તે સુંદરસાથથી છે, જેના માટે વાણીમાં **''પર પિછલે કારન એ બાની કહી''** એવું કહ્યું છે. અતઃ તે બાકીના સુંદરસાથને જાગૃત કરવા હેતુ જ શ્રી રાજજી મોમિનોના દિલને અરસ બનાવીને તેમાં બિરાજમાન થયા છે.

-(પ્રકરણ-૭, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૪, કુલ નં. ૨૭૯+૧૪=૨૯૩).

❖ અંતર્ધાન એવં બલિદાન ❖

→ (અમલાવતી આત્મા) નું પરમધામગમન થયું હતું. તેમને ધામ ચાલવાનું (જવાનું)શુભ મુહૂર્ત વૈશાખ મહિનાની શુક્લ પક્ષની આઠમ, બુધવારના દિવસે પ્રહર દિન ચઢતા અથવા સવારે નવ વાગ્યાનો હતો.

ઉ. ૨- શ્રી બાઈજુરાજજી (અમલાવતી આત્મા) ના ધામ જવાના ૧ વર્ષ ૧ મહિનો અને ૧૦ દિવસ પછી મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ પંચભૌતિક તનનો પરિત્યાગ કર્યો.

→ શ્વાસ લીધા વગર ધામમાં ઊઠવાવાળા મોમિનોમાં શંકર હજૂરી, લાલમન, નારાયણદાસ, ધનજીભાઈ, જસિયાભાઈ, ગોદાવરીબાઈ, કિસનીબાઈ, અંબોબાઈ, રતનબાઈ અને રામબાઈ વગેરે છે, જેઓએ જીતી બાજી જીતીને 'ફરદા રોજ કયામત' ની ભવિષ્યવાણીને સાર્થક કરી, સિદ્ધ કરી બતાવ્યું.

→ રહી જવાવાળાઓમાં એવા સુંદરસાથ છે, જેનો પ્રેમ ધણીના પ્રત્યે ઓછો અને પોતાના પંચભૌતિક શરીર અને શરીર સંબંધી સગાઓ પ્રત્યે અધિક હતો. તે બધુંય જાણતાં-જાણતાં પણ જોતાં જ રહી ગયા. અતઃ એમનું જીવન ધિક્કાર પાત્ર બન્યું.

પ્ર. ૫- ''માયાવી જીવોમાંથી પશુ પણ એવું ન કરે, જેમાં માયાવી પ્રેમ છે'' - એવું કોણ તથા કોને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૫- ''માયાવી પ્રેમવાળા પશુ પણ એવો વ્યવહાર કરતાં નથી કે તેમના સંબંધી ધામ ચાલ્યા જાય અને તે અહીં બેઠાં જોતાં જ રહે. તે તો પોતાના સંબંધીની સાથે ચાલ્યા જાય છે. કિંતુ અમે તો ઉત્તમ-બ્રહ્મસૃષ્ટિ જમાતના →

પ્ર. ૬- ''પર હુકુમેં કછૂ ન બસાય'' અર્થાત્ હુકમની આગળ કોઈનું વશ (દબાણ) ચાલતું નથી, એવું કોણે અને કોને કહી રહ્યા છે.

ઉ. ૬- **''પર હુકુમેં કછૂ ન બસાય''** અર્થાત્ વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ અહીંયા રહેવાવાળી બ્રહ્માત્માઓને સમજાવતાં કહી રહ્યા છે, ''હે ધામસ્થ સુંદરસાથજી ! શ્રી રાજજીના હુકમની આગળ કોઈનું કંઈ જોર ચાલતું નથી. હુકમ જે ચાહે, તે જ કરી શકે છે. જે કંઈ પણ અત્યાર સુધી થયું, થઈ રહ્યું છે અને થશે. તે બધું જ હુકમની કરામત (યુક્તિ) છે. કોઈ-કોઈને ધણીને સાથે જવું અને કોઈ-કોઈને ચાલવાવાળાના પ્રેમને જોતાં જ રહેવું તથા જીદંગીભર કરેલી-કરાવેલી પ્રેમ સેવાને ભૂલીને આગળના સમય માટે પોતાને ધિક્કારના પાત્ર સિદ્ધ કરવું, એ બધું પણ હુકમના જ હાથમાં છે. અન્યથા ધામની →

પ્ર. ૭- આ વખતે કોના તન ધિક્કારના પાત્ર સાબિત થયા અને કોના-કોના તન સાથમાં અગ્રગણ્ય સાબિત થઈને ધણીની સાથે ધામ ચાલ્યા ?

ઉ. ૭- શ્રી ધામધણી સ્વરૂપ મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીના ધામ ચાલતી વખતે જે-જે બ્રહ્માત્માઓ ધણીનું ધામ જતાં જોતાં પણ આ જૂઠા શરીર અને શરીર સંબંધી વ્યવહારના ફંદામાં અટકીને અહીં રહી ગઈ. તેમના તન ધિકધિકના અર્થાત્ →

પ્ર. ૮- સ્વામી શ્રી પ્રાણનાથજીની સાથે શ્રી ધામ ચાલવાવાળા કેટલાં મોમિનો -બ્રહ્માત્માઓના નામ શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં આવે છે તથા કોના-કોના ?

→ થઈને પણ પોતાના ધણીનું ધામ જવું જોતાં જ રહી ગયા. અમે બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ દ્વારા પણ એવા અસંબંધીઓ જેવું ચલન વ્યવહાર હોવું, તો બ્રહ્મસૃષ્ટિઓના નામ પર કલંક છે. અતઃ અમે બ્રહ્માત્માઓ દ્વારા **''યથા નામ તથા ગુણઃ''** ના વિપરીત (ઊલટું) અર્થાત્ અફસોસ કરવા જેવું કાર્ય થયું છે'' એવા બ્રહ્માત્માઓમાંથી વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ અક્ષરાતીત ધામથી આવેલી બ્રહ્માત્માઓને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે.

→ આત્માઓ-બ્રહ્મસૃષ્ટિના નામ પર કલંક લગાવવાવાળી બનીને અહીંયા આ રીતે ક્યારેય રહી શકતી નહોતી. શ્રી રાજજીના હુકમની આગળ બધાએ નતમસ્તક થવું જ પડે છે. શ્રી રાજજીના હુકમના કારણે જ કેટલી બ્રહ્માત્માઓએ જીતી બાજી જીતીને ધામની તરફ પ્રસ્થાન કર્યું, તો ધામ ચાલવાવાળાઓમાંથી કેટલી જબરજસ્ત ઈસક-ઈમાન રાખવાવાળી આત્માઓ જીતી બાજી હારીને અહીંયા રહી ગઈ. અતઃ બધુંય કરવા-કરાવવાવાળા હુકમ જ છે. એટલા માટે વાણીમાં કહ્યું છે-

હમ હુકમ કે હાથમેં, હક કે હાથ હુકમ ।
ઈત હમારા કયા ચલે, જ્યોં જાને ત્યોં કરેં ખસમ ।।

-(શ્રી સિનગાર, પ્ર.૨૭/ચો.૫૮).

→ ધિક્કારના પાત્ર સાબિત થયા. પુનઃ જે બ્રહ્માત્માઓ ધણીને ધામ જતાં સમયે ધણીના કદમ પર કદમ રાખીને તેમની સાથે જ ધામ ચાલ્યા અથવા જેઓએ ''ધણી ધામ ચાલ્યા'' એવું સાંભળ્યા પછી શ્વાસ સુધ્ધાં ન લીધો, તે ધન્ય ધન્ય કહેવાઈ અર્થાત્ ધન્યવાદની પાત્ર સિદ્ધ થઈ. એક બાજુ જેઓએ જીતી બાજી જીત લીધી, તો બીજી બાજુ તે જીતેલી બાજી જીતીને પણ હાર ગઈ. કયામતના સમયે એવું થશે કરીને પહેલાં જ ભવિષ્ય કહેવામાં આવ્યું હતું.

ઉ. ૮- વિ.સં.૧૭૫૧માં ધણી શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપના શ્રી ધામમાં ઊઠવાના સમયે પોતાના ધણીની સાથે જ ધામમાં ઊઠવાવાળા કોઈ આઠ-દસ મોમિનો-બ્રહ્માત્માઓના નામ શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબમાં આવે →

→છે. દૂર-દૂરના ગામ-ગામ તથા શહેર-શહેરમાં તો અન્ય કેટલી આત્માઓ પોતાની ધણીની સાથે ધામ ચાલી હતી, જેની ખબર જ નથી. જેટલી આત્માઓ નજીકમાં હતી, તેમાં તો શું, પહેલાં જ ધામ જવાવાળી બે આત્માઓ શ્રી લાલદાસજી મહારાજ અને શ્રી કેશવદાસજી મહારાજને →

પ્ર. ૯- ''જગાઓ અપની આતમ'' એવું કોણ, કોને તથા કેમ કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૯- **''જગાઓ અપની આતમ''** એવું વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી તે સુંદરસાથને કહી રહ્યા છે, જે ધણીને ધામ ચાલતાં જોતાં પણ અહીં રહી ગયા, તેમની સાથે ચાલી ન શક્યા. એવું કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે અગર જો અમારી →

❖ મોમિનોની કુરબાની ❖

પ્ર. ૧- વિ.સં.૧૭૫૧માં પન્નામાં જ્યારે અમારા ધણી ધામ પધારયા, ત્યારે એ વચન સાંભળતાં જે-જે આત્માઓ ધણીની ઉપર બલિદાન થઈ, તેમના માટે આ ભવસાગર કયા રૂપમાં હતો ?

ઉ. ૧- વિ.સં.૧૭૫૧માં પન્નામાં મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી જ્યારે શ્રી પરમધામ પધારયા, ત્યારે '**ધણી ધામ ચાલ્યા**' એ શબ્દ સાંભળતાં જ જેટલી પણ →

પ્ર. ૨- પોતાના સંબંધી પ્રત્યેના ધર્મપાલન કરવાના વિષયમાં સંબંધી આત્માઓના સિવાય અન્ય કોઈ પહોંચી શકતું નથી, એવું કોના માટે અને કેમ કહેવામાં આવ્યું ?

ઉ. ૨- પોતાના સંબંધી પ્રત્યેના ધર્મપાલન કરવાના વિષયમાં અસંબંધી આત્માઓ પહોંચી શકતી નથી કેમ કે ત્રિકાળ સંબંધી આત્માઓની અંદર સંબંધી પ્રત્યેનું ધર્મપાલન કરવાની જેમ અટલતા, નિર્ભરતા અથવા દઢતા હોય →

→ કાર્ય વિશેષ રોક્યા હતા. સાથે ચાલવાવાળી બ્રહ્માત્માઓમાં શંકર હજૂરી, લાલમન, નારાયણદાસ, ગોદાવરીબાઈ, કિસની, ધનજી, જસિયા, અંબોબાઈ, રતનબાઈ અને રામબાઈના નામ પ્રસિદ્ધ છે.

→ આત્મા જાગૃત થઈ હોત, તો ધણીને ધામ ચાલતાં જોતાં પણ અમે અહીં રહી જાત નહિ. એટલા માટે સુંદરસાથજી ! આપ બધા પોતાની આત્માને જાગૃત કરી ધણીની સાથે ધામ ચાલો. આ સંસાર, ધણી અને ધામને છોડીને ક્ષણભર પણ રહેવા યોગ્ય નથી, ત્યારે અમે અહીં કેમ રહીએ ? અતઃ પોતાના ધામ પાછાં ચલો ! !

-(પ્રકરણ-૮, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૯, કુલ સં. ૨૯૩+૯=૩૦૨).

❖ મોમિનોની કુરબાની ❖

→ સંબંધી આત્માઓ હતી, તે ધણીના શ્વાસમાં શ્વાસ મિલાવીને ધણીની ઉપર બલિદાન થઈ ગઈ. તે આત્માઓની નજરમાં એ અથાહ-અપાર ભવસાગર ગૌપદવચ્છ સદૃશ તુચ્છ સાબિત થયો. ગૌપદવચ્છ (ગૌની ખરી જેટલું) પણ માત્ર કહેવાથી, સમજાવવા અથવા લખાણમાં લાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું, તે આત્માઓને તો એ ભવસાગર એટલો પણ જોવામાં આવ્યો નહોતો.

→ છે, એવી અટલતા, નિર્ભરતા અથળા દૃઢતા આ સંબંધી આત્માઓને ક્યારેય પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી. સંબંધી આત્માઓ માટે જેમ સંબંધ એક ગહન તત્ત્વ છે, તેવી રીતે સંબંધી પ્રતિનું ધર્મપાલન કરવું પણ તેમના માટે બધાથી નિરાળો જ હશે. એટલા માટે કહેવામાં આવ્યું છે કે **''બિના સંબંધ ન પાઈયે, કોટિન કરે આચાર''** અર્થાત્ જે ચીજો સંબંધી આત્માઓ માટે જેટલી સુલભ અને સહજ છે, એટલી જ કઠિન અને દુર્લભ અસંબંધી આત્માઓના માટે છે.

પ્ર. ૩- ''તાકો કૌન ફિરાય'' - એવું કોણ અને કોના પ્રત્યે કહી રહ્યા છે તથા કોને ક્યાંથી ક્યાં ફેરવવું છે અને કેમ ?

ઉ. ૩- **''તાકો કૌન ફિરાય''** અર્થાત્ સંસાર અને શરીર સંબંધી વિભિન્ન માયાવી તત્ત્વોએ ધણી અને ધામમાં લાગેલાં ધ્યાનને પ્રિયતમ તરફથી હટાવવા →

પ્ર. ૪- ''તેઓને મોમિન નહીં કહેવા જોઈએ''-અર્થાત્ કોને-કેવા દિલવાળાને ?

ઉ. ૪- તેમને શ્રી અક્ષરાતીતની બ્રહ્માત્માઓ-મોમિન કેમ કહેવાય, જેમને 'પોતાના →

પ્ર. ૫- ''જે મોમિનો-બ્રહ્માત્માઓમાં હશે, તે એવું ક્યારેય નહિ કરશે''- અતઃ કેવું ?

ઉ. ૫- જે મોમિનો-બ્રહ્માત્માઓમાં હશે, તે ધણીના ધામ ચાલ્યાનું સાંભળીને પણ તન ધારણ કરીને સંસારમાં રહેવા જેવું તુચ્છ કાર્ય ક્યારેય નહિ →

પ્ર. ૬- ધણી અને ધામનો બિછોડ સહન કરી સંસારમાં કેવા લોકો રહી - બેસી શકે છે ?

ઉ. ૬- પોતાના ધણી અને ધામનો બિછોડ (વિયોગ) સહન કરી સંસારમાં તન ધારણ કરી તે જ બેસી શકશે, જેઓને ન ધણીની ઓળખ છે અને ન ધામની અર્થાત્ ધણી અને ધામની તેઓને જેવી ઓળખ હોવી જોઈએ, તેના વિષયમાં →

પ્ર. ૭- ''હવે તે ધામમાં પોતાનું મુખ કેવી રીતે બતાવી શકશે''-એવું કોના માટે અને કેમ કહેવામાં આવે છે ?

ઉ. ૭- તે સખીઓ ધામમાં ધણીની સામે કેવી રીતે પોતાનું મુખ (મોઢું) બતાવી શકશે અથવા ધણિયાણી બનીને ધણીની સાથે કેવી રીતે ધણિયાણીનું કર્તવ્ય →

→ માટે કેટલાય પ્રયત્ન ક્ર્યા, પરંતુ તેમના ધ્યાનને સંસારની તરફ કોણ ફેરવી શકે છે ? એવું વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ ધણીની સાથે જવાવાળી આત્માઓના પ્રત્યે ધણીને છોડીને સંસારમાં રહેવાવાળી આત્માઓને કહી રહ્યા છે. ધણીની સાથે ચાલવાવાળી આત્માઓ તો જીતી બાજી જીતીને ધામ ચાલી જ ગઈ. તેમને કોઈ ફેરવી શક્યું નહિ.

→ ધણી ધામ ચાલ્યા'-એવા શબ્દ સાંભળવાથી પણ વિરહ ન આવ્યો, જેમને ધણીનો બિછોડ સાંભળવાથી પણ દિલમાં દર્દ પણ ન થયું. અતઃ એવા પથ્થર સદશ દિલ રાખવાવાળાઓને, તે પણ પોતાના જ ધણીના પ્રત્યે, બ્રહ્માત્મા કહેવી ન જોઈએ.

→ કરશે. તે તો પોતાના ત્રિકાળસંબંધી ધણીનો બિછોડ સાંભળતાં જ પોતાના શરીરથી આત્મા ઉડાવી દે છે. તે ધણીના બિછોડની વાત સાંભળ્યા પછી એક શ્વાસ પણ લઈ શકતી નથી. વાસ્તવમાં તે જ ધણીની સાચી સંબંધી બ્રહ્માત્માઓ-મોમિન કહી શકાય છે.

→ તે **"તો ચોપડે ઘડે જેમ છાંટો થાએ (જ્યોં છીટ ના લગે ઘડે ચિકટે)"** જેવા છે. જેવી રીતે તેલ-ઘી લગાડેલાં ઘડા પર પાણીની બુંદ (છાંટા) રહી શકતા નથી, તેવી રીતે ધણી અને ધામની ઓળખના વિષયમાં એ આત્માઓને છાંટો સુધ્ધાં લાગતો નથી. અતઃ એવી જ આત્માઓ સંસારમાં ધણીનો વિયોગ સહન કરી બેસી શકે છે.

→ નિભાવી શકશે, એવું તે આત્માઓ માટે કહેવામાં આવ્યું છે, જેઓએ ધણીના પ્રત્યે ધણિયાણીનું કર્તવ્ય નિભાવવાના બદલે શરીરના સંબંધીઓના પ્રત્યે વધારે વિશ્વાસ રાખ્યો કેમ કે તેઓએ જૂઠા શરીરના સંબંધીઓ ઉપર વધારે વિશ્વાસ રાખીને ત્રિકાળ સંબંધી સાચા ધણીને ઠુકરાવી દીધા અને જીતેલી બાજી હારીને સંસારમાં જ બેસી રહ્યા.

પ્ર. ૮- જે મોમિનોની જુબાનમાં ધણી અને ધામના સિવાય અન્ય કોઈ વાત જ નહોતી, એવા મોમિન પણ અંતમાં કેવી રીતે રહી ગયા ?

ઉ. ૮- જે મોમિનો-બ્રહ્માત્માઓની જુબાનથી રાતદિવસ આઠેય પ્રહર-ચોવીસ →

પ્ર. ૯- રહેવાવાળી અને જવાવાળી આત્માઓની અંદર જે પણ પ્રેરણા થઈ, તે બધા હુકમ-ધણીની આજ્ઞાથી જ થઈ છે, એવું કેમ કહ્યું છે ?

ઉ. ૯- હે મોમિનો ! હે બ્રહ્માત્માઓ ! ! જુઓ, અગર જો સામાન્ય લોકોની જીંદગીમાં જ ઉપરવાળાની મરજી વગર એક સૂકાયેલું પાન પણ ઝાડથી પડતું નથી, તો અક્ષરાતીત ધણીની સંબંધી તે બ્રહ્માત્માઓ પર જે ધણીની અવલ નંબરની આસિક છે, શું એવી અઘટિત કહાણી સંભવ હોઈ શકે છે ? →

પ્ર. ૧૦- વિક્રમ સંવત ૧૭૫૧માં ભાદરવા વદ ચૌદશના દિવસે કોણ ધામ ચાલ્યું અને કેમ તથા તેમની સાથે કોણ-કોણ ધામ પધાર્યા ?

ઉ. ૧૦- વિક્રમ સંવત ૧૭૫૧માં ભાદરવા વદ ચૌદશના દિવસે શ્રી કેશવદાસજી ધામ ચાલ્યા. શ્રી કેશવદાસજીને શ્રી પ્રાણનાથજીએ ધામ જતાં સમયે પોતાનાથી પહેલાં જતાં જોઈને તેમને રોકતાં ૧૮૭૫૮ ચોપાઈવાળી →

પ્ર. ૧૧- ઉપરોક્ત પ્રસંગમાં ધામ જવામાં અગ્રગણ્ય કોણ હતા તથા તેમની પાછળ-પાછળ ધામ જવાવાળામાં કેટલાં હતા ?

ઉ. ૧૧- ઉક્ત પ્રસંગ અર્થાત્ વિ.સં. ૧૭૫૧માં ભારદવા વદ ચૌદશને દિન →

પ્ર. ૧૨- ''ધરો કદમોં પર કદમ'' એવું કોણ અને કોને કહી રહ્યું છે ? પુનઃ કોના કદમ પર કદમ રાખીને ધામ ચાલવા માટે પ્રબોધ કરી રહ્યા છે ?

→ કલાક ધણી અને ધામના સિવાય અન્ય કોઈપણ શબ્દોનું ઉચ્ચારણ જ ન હતું, જે રાતદિન ધણી અને ધામના પ્રેમમાં વિભોર રહેતાં બીજાને પણ ધણી અને ધામના વિષયમાં દૃઢ બનાવતી હતી, તે આત્માઓ અંતમાં શ્રી રાજજીના હુકમ દ્વારા જ રહી ગઈ કેમ કે એ વાત હુકમની છે.

→ ક્યારેય નહિ ! અતઃ ધણીની સાથે ધામ ચાલવાવાળી આત્માઓને ધામ ચાલવામાં તથા ધણી અને ધામની પૂરી ઓળખ કર્યા પછી જ અહીંયા રહેવાવાળી આસિક આત્માઓને અહીં રહી જવામાં શ્રી રાજજીના હુકમનો મુખ્યાતિમુખ્ય હાથ છે. શ્રી રાજજીના હુકમે જ એ બધા અઘટિત તથા આશ્ચર્યવત્ કાર્ય કર્યા છે. એમાં મોમિન-બ્રહ્માત્માઓનો લેશમાત્ર પણ દોષ નથી. અહીંયા રહેવાવાળી બ્રહ્માત્માઓને ધણીના હુકમે પાછળ આવવાવાળી બ્રહ્માત્માઓ સુધી સંદેશ પહોંચાડવા માટે ખેલમાં રોકી રાખ્યા હતા. અન્ય કોઈ કારણ નથી.

→ વાણીની જિલ્દ (બાઈન્ડીંગ) બાંધવાનું કાર્ય સોંપ્યું હતું. અતઃ ધણી દ્વારા સોંપેલું તે કાર્ય પૂર્ણ કરી શ્રી કેશવદાસજી ભાદરવા વદ ચૌદશના દિવસે સમસ્ત સુંદરસાથને પ્રણામ કરી ધામ ચાલ્યા. તેમની સાથે અન્ય પણ કેટલીય બ્રહ્માત્માઓ ધામ ચાલી, જેમના નામ આ પ્રમાણે છે. જેમકે- શ્રી વલ્લભદાસ, કેશવદાસ, મથુરા, રામકુંવર, પ્રસાદી, હમીરા, શાહમન, નરસિંહદાસ, સંતદાસ, પૂરબાઈ, ખડગો અને કેશરબાઈ વગેરે.

→ ધામ પધારવામાં શ્રી કેશવદાસ મહારાજ અગ્રગણ્ય હતા, જેઓને કાર્ય-કારણવશ ધણીએ રોકી દીધા હતા. એમની પાછળ-પાછળ ધામ ચાલવાવાળી નવ આત્માઓ હતી, જેના નામ ઉપર આપેલાં છે.

ઉ. ૧૨- **''ધરો કદમોં પર કદમ''** એવું વીતકકાર સ્વામી શ્રી લાલદાસજી મહારાજ સ્વયં અહીંયા રહેવાવાળી ધામની બ્રહ્માત્માઓને કહી રહ્યા છે, તે ધામસ્થ બ્રહ્માત્માઓને પ્રબોધ કરતાં કહી રહ્યા છે કે હે ધામસ્થ →

→ બ્રહ્માત્માઓ ! ધણીના ધામ જતાં સમયે જે મોમિનોએ ધણીનો સાથ છોડયો નથી, તે મોમિનો-બ્રહ્માત્માઓના પદચિહ્નો પર ચાલીને પોતાની →

❖ શ્રી દેવચંદ્રજીનો પરિવાર પ્રસંગ ❖

પ્ર. ૧- વીતકકાર આ પ્રકરણમાં શ્રી દેવચંદ્રજીના કયા અથવા કેવા પરિવારનો વૃત્તાંત બતાવી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧- વીતકકાર આ પ્રકરણમાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના શરીરસંબંધી પરિવારની સાથે-સાથે આત્મીય પરિવાર અર્થાત્ બંનેય રીતના પરિવારનો પરિચય →

પ્ર. ૨- શ્રી દેવચંદ્રજીના લૌકિક પરિવારમાં કોણ-કોણ હતું ?

ઉ. ૨- શ્રી દેવચંદ્રજીના શરીરસંબંધી અર્થાત્ લૌકિક પરિવારમાં માતાશ્રી કુંવરબાઈ, પિતાશ્રી મતુ મહેતા, પત્ની લીલબાઈ, પુત્ર બિહારીજી અને →

પ્ર. ૩- શ્રી દેવચંદ્રજી શ્રી અક્ષરાતીત ધામથી ખેલમાં કોના માટે આવ્યા ?

ઉ. ૩- શ્રી દેવચંદ્રજી અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામની શ્રી શ્યામાજી અવતાર છે. તે સંસારમાં ધામની બાર હજાર બ્રહ્માંગનાઓને ધામ લઈ જવા માટે આવ્યા હતા, જે →

પ્ર. ૪- શ્રી દેવચંદ્રજીના અલૌકિક પરિવારમાં કોણ-કોણ છે ?

ઉ. ૪- શ્રી દેવચંદ્રજીના અલૌકિક પરિવારમાં તેમના દ્વારા અક્ષરાતીત બ્રહ્મનો તારતમ મહામંત્ર લઈને શિષ્ય બનેલાં સુંદરસાથમાં સર્વપ્રથમ જામનગરના નગરશેઠ ગાંગજીભાઈ શાહ, પછી શ્રી હરિદાસજી જે કચ્છ-ભુજનગરના છે, તેમની પત્ની વૃંદાવનની માતા, વૃંદાવન પુનઃ વૃંદાવનની પત્ની મૂલીબાઈ અને બેટા નરહર છે.

શ્રી ગાંગજીભાઈ શાહની માતાજી ગંગાબાઈ છે અને પત્ની ભાનબાઈ →

→ આત્માના ધણીના ચરણોમાં સમર્પિત કરતાં ધામ ચાલવું છે.

-(પ્રકરણ-૯, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૨, કુલ નં. ૩૦૨+૧૨=૩૧૪).

❖ શ્રી દેવચંદ્રજીનો પરિવાર પ્રસંગ ❖

→ કરાવશે. લૌકિક પરિવાર શરીરસંબંધી છે, તો પારલૌકિક પરિવાર આત્માસંબંધી છે. જેમ કે-

કર કબીલા પાર કા, અંકૂર બલ સૂર ધીર ।
એક ધની નજરમેં લેય કે, ઉડાએ દે સરીર ।।

-(શ્રી કિરંતન, પ્ર.૮૭/ચો.૮).

→ પુત્રી જમુના છે. પુત્ર બિહારીજીની પત્નીનું નામ કૃષ્ણાબાઈ છે. પુત્રી જમુનાના વિવાહ મેઘાભાઈથી થયા છે. મેઘાભાઈના ભાઈનું નામ થારા છે. થારાની પત્ની ઠકુરાની તથા પુત્ર નાગજી પણ આ પરિવારમાં છે. નાગજીની પત્નીનું નામ રંગબાઈ છે, જે બહુ જ બોઝલ અર્થાત્ મોટી છે.

→ પોતાના ધામથી માયાવી ખેલ જોવા આવી છે. જેમ કે-

''હમ આએ હૈં ઈતને કામ, બ્રહ્મસૃષ્ટ લેને ઘર ધામ''

-(શ્રી પ્રકાશ હિ., પ્ર.૩૭/ચો.૭૭).

→ છે, જે ધર્મમાં નથી. શ્યામજી અને માનજી-એ બન્ને ગાંગજીભાઈના પુત્ર છે. એ બંનેય સદ્ગુરુના અલૌકિક પરિવારમાં નથી. ગાંગજીભાઈની બહેન વાલબાઈ, ભોજાઈ (ભાભી) હીરબાઈ તથા વહુ અજબાઈ અને તેમની બન્ને પુત્રી-હરબાઈ અને લાડબાઈ સદ્ગુરુના અલૌકિક પરિવારમાં છે.

અલૌકિક પરિવારમાં અન્ય હરિવંશ ઠાકુર, ગોવર્ધન, મેહરાજ, ઉદ્ધવ ઠાકુર, મેઘબાઈ, પદમા, ફૂલબાઈ તથા જશોદા તેમ જ જશોદાની બેટી રાજબાઈ, માનજીનો પુત્ર સુખબાઈની વાસના વગેરે-વગેરે છે.

પ્ર. ૫- શ્રી દેવચંદ્રજીના કયા પરિવારનો મોટો વિસ્તાર કહ્યું છે ?

ઉ. ૫- શ્રી દેવચંદ્રજીના પારલૌકિક અર્થાત્ આત્મીય પરિવારનો મોટો વિસ્તાર કહ્યું છે. શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા એકત્રિત (જમા) કરેલાં પારલૌકિક પરિવારની →

❖ સુંદરસાથ આગમન ❖

પ્ર. ૧- સર્વપ્રથમ શ્રી નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના દ્વારા ધર્મ-દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા ભાઈનું નામ શું છે ? તે કેવા વ્યક્તિ હતા ?

ઉ. ૧- શ્રી નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના હાથથી બ્રહ્મતારક-તારતમ મહામંત્રની દીક્ષા લઈને શિષ્ય બનવાવાળાઓમાં સર્વપ્રથમ જામનગરના →

પ્ર.૨- ગાંગજીભાઈના લૌકિક પરિવારમાં કોણ-કોણ હતું ? તેમાંથી કોણ-કોણ નિજધામની આત્માઓમાં હતા ?

ઉ. ૨- નગરશેઠ ગાંગજીભાઈના લૌકિક પરિવારમાં તેમની માતાશ્રી ગંગાબાઈ, પત્ની ભાનબાઈ, બે પુત્ર શ્યામજી અને માનજી સહિત મોટાભાઈ ખેતાભાઈ →

પ્ર. ૩- સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના સમયમાં કેવી ચર્ચા-કથા થયા કરતી હતી ?

ઉ. ૩- સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના અમલ (સમય) માં ચર્ચા-કથા દ્વારા આનંદ અને આત્માનુભવનું જે સુખ મળ્યા કરતું હતું, તે અવર્ણનીય હતું કેમ કે ધણી →

પ્ર. ૪- ''ભાવ કાઢ દિખાવહીં''-કહેવાનું શું તાત્પર્ય છે, સ્પષ્ટ કરો ?

ઉ. ૪- **''ભાવ કાઢ દિખાવહીં''**-કહેવાનું તાત્પર્ય છે કે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ચર્ચા કરતાં સમયે ચર્ચા-કથા ક્યાંની, કયા વિષયની થઈ રહી છે, તેને કેવી રીતે સમજવી છે અને કેવી રીતે ગ્રહણ કરવી છે, અર્થાત્ **''કોમલ ચિત કરી લીજીએ''**- **''ધણી તણે વચન''**-તાત્પર્ય અન્યના વચન અને સંબંધી ધણીના →

→ સંખ્યા ૩૧૩ છે. અન્ય સાથ દૂર-દૂરના શહેર તથા ગામ-ગામમાં છે. અહીંયા માત્ર થોડા સાથની જ ગણતરી કરવામાં આવી છે.

-(પ્રકરણ-૧૦, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૫, કુલ સં. ૩૧૪+૫=૩૧૯).

❖ સુંદરસાથ આગમન ❖

→ પ્રસિદ્ધ નગરશેઠ શ્રી ગાંગજીભાઈ છે. તે તે જમાનાના નગર ચૌધરી તથા ધનાઢ્ય લોકોમાંથી હતા. જેનાથી જામરાજા પણ કરજ લીધા કરતાં હતા. તે ધન, દિમાગ, યશ, નામ, પ્રતિષ્ઠા વગેરેમાં હોનહાર તથા સર્વરૂપેણ સંપન્ન હતા.

→ અને ભાભી હીરબાઈ છે. ગાંગજીની પુત્રવધૂનું નામ અજબાઈ છે અને ભાભીનું નામ હીરબાઈ છે. હીરબાઈની પુત્રીનું નામ જશોદા છે. ગાંગજીભાઈની બહેનનું નામ વાલબાઈ છે. એ પણ ગાંગજીભાઈના લૌકિક પરિવારમાં શામિલ છે. ઉક્ત સદસ્યોમાંથી ગાંગજીભાઈ, વાલબાઈ, હીરબાઈ, જશોદા તથા અજબાઈ વગેરે નિજધામની વાસનાઓમાંથી છે.

→ શ્રી દેવચંદ્રજી જોશમાં ચર્ચા કર્યા કરતાં હતા તથા ચર્ચા કથામાં ગ્રાહ્ય (ગહન કરવાની) વસ્તુઓનું બહુ મહત્ત્વ બતાવતાં હતા. વિશેષ કરીને તે આપણી લીલા અર્થાત્ વ્રજ અને રાસની વિશેષતાનું બહુ ભારે મહત્ત્વ બતાવીને સમજાવતાં હતા.

→ વચનોમાં કેટલી ભિન્નતા છે ? કેટલું અંતર છે ? ઉક્ત વાતોને સમજાવતાં પ્રેમ, શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસની સાથે કોમલ દિલ કરીને ગ્રહણ કરવા હેતુ વારંવાર સુંદરસાથને પ્રબોધ કર્યા કરતાં હતા. જ્યાંની ચર્ચા-કથા થઈ રહી છે, તે બ્રહ્માંડનું રૂપક સાથની આગળ ઊભું કરી દેતાં હતા, જેનાથી શ્રોતાઓને ''તે ત્યાં જ તે સ્થાન પર પહોંચી ગયા છે'' એવું ભાસ થઈ જતું હતું.

પ્ર. ૫- કોની અને કઈ લીલાનું સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સાથની આગળ બહુ મહત્ત્વ બતાવતાં હતા ?

ઉ. ૫- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી ચર્ચા-કથામાં સાથની આગળ વિશેષ કરીને દ્વાપરયુગની ગોપીઓ તથા કૃષ્ણની વ્રજ તથા રાસલીલાનું વિશેષ મહત્ત્વ બતાવતાં હતા. તે લીલાઓનું મહત્ત્વ તથા તે બંને લીલાઓમાં ગોપીઓ અને કૃષ્ણના રૂપમાં ખેલવાવાળા-રમવાવાળા કોણ-કોણ હતા ? તે ક્યાંના હતા ? અર્થાત્ ક્યાંથી આવ્યા હતા અને ક્યાં ગયા ?-ઉક્ત વાતોને →

પ્ર. ૬- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા સુંદરસાથની આગળ વ્રજ તેમજ રાસલીલાનું અધિક મહત્ત્વ બતાવવાનું શું કારણ હતું ?

ઉ. ૬- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા સુંદરસાથજીની આગળ વ્રજ તેમજ રાસલીલાનું અધિક મહત્ત્વ બતાવવાનું કારણ એ હતું કે વ્રજ તેમજ રાસલીલા કોઈ બીજાની લીલાઓ નથી, આપણી જ લીલાઓ છે. વ્રજ-રાસમાં શ્રી રાજજી આપણી સાથે શ્રી કૃષ્ણના રૂપમાં હતા. કિંતુ સંબંધની-ઓળખ (પહેચાન) વગર પણ આપણે લોકોએ શ્રી રાજજીની સાથે કેવો પ્રેમ-વ્યવહાર કર્યો →

પ્ર. ૭- જ્યારે જમાતમાં કોઈ નવા સુંદરસાથ આવતાં, તો તેને સમજાવીને લઈ આવવાવાળા સાથના પ્રત્યે સદ્‌ગુરુ અત્યંત ખુશ કેમ થતાં હતા અને તેમની તે સેવાના પ્રત્યે સદ્‌ગુરુ પોતાનું કઈ ફરજ પૂરી કરતાં હતા ?

ઉ. ૭- ધામની કોઈ આત્માને અણજાણમાં કોઈ બીજાની કથા-ચર્ચામાં જતાં જોઈને લૌકિક સંબંધના કારણે રસ્તામાં મળેલી સદ્‌ગુરુ દ્વારા જાગૃત આત્માએ તેને કહ્યું કે તે કથા તો તું બહુ સાંભળતી આવી છે. આજે મારા માટે જ ભલે, આ કથામાં ચાલ ને ! અહીંયા પણ પરમાત્માની જ ચર્ચા-કથા થાય છે. એ વાત સાંભળીને આવવાની ઈચ્છા ન હોવા પર પણ શારીરિક સંબંધીની વાત ઠુકરાવી ન શકવાને કારણ સદ્‌ગુરુની ચર્ચામાં આવી ગઈ. સદ્‌ગુરુના ચરણમાં →

→ સમજાવતાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કહેતાં હતા, ''તે લીલાઓ આપણી છે. ગોપીઓ અને કૃષ્ણના રૂપમાં તે લીલાઓમાં રમણ કરવાવાળા આપણે જ હતા. શ્રી પરમધામ - અક્ષરાતીત ધામથી સર્વપ્રથમ આપણે બધા વ્રજમંડલમાં આવ્યા. વ્રજલીલા પૂરી કરીને ત્યાંથી રાસના બ્રહ્માંડમાં જવાવાળા પણ આપણે જ હતા. એ બન્ને લીલાઓમાં આપણા અક્ષરાતીત ધણી શ્રી કૃષ્ણજીના રૂપમાં હતા અને આપણે બ્રહ્માત્માઓ, ગોપીઓના રૂપમાં હતી. યસર્થ કહ્યું છે,

''બ્રજરાસ લીલા કો, બડો દિખાવત બોઝ.''

→ હતો ? વ્રજનું બ્રહ્માંડ પણ તો અહીંયાની જેમ કાલમાયાનું જ હતું. ત્યારે પણ આપણે ત્યાં અગિયાર વર્ષ બાવન દિવસ સુધી કેવી રીતે પ્રેમના જોશમાં મસ્ત રહેતાં હતા અને કાર્ય-વહેવાર વગેરેમાં પણ કોઈ પ્રકારની કમી આવતી નહોતી. આપણામાંથી કોઈને જ્ઞાન નહોતું કે આપણને ધણીના પ્રત્યે સંબંધનું જ્ઞાન થયા વગર પણ એટલી શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ અને પ્રેમ કેમ હતો ? ધણી આંખોથી ઓઝલ થતાં જ આપણી હાલત **''રોવંતાં દિન જાય''-''ખિણ વરસા સો થાય''** જેવી કેમ થઈ જતી હતી, જ્યારે કે આપણે જાણતાં હતા કે ધણી (શ્રી કૃષ્ણજી) સંધ્યા (સાંજ) થતાં જ પુનઃ પાછાં આવવાવાળા છે ?

→ પ્રણામ કરતાં જ સદ્ગુરુએ તેને 'મૂલમિલાવા' ની આત્મા પારખી અને તેને સદ્ગુરુના શ્રી મુખની ચર્ચા મીઠી પણ લાગી તથા થોડી-થોડી સમજમાં પણ આવી ગઈ. અતઃ બીજા દિવસથી તે સ્વયં જ કથા-ચર્ચા શ્રવણ કરવા હેતું કથા મંડાણમાં આવવા લાગી. યસર્થ સદ્ગુરુ તે નવજાગૃત આત્માથી પણ અધિક તેને તે રસ્તાથી મરોડીને ત્યાં જવાને બદલે અહીં લઈ આવવાવાળી આત્માના પ્રત્યે અત્યંત પ્રસન્ન થતાં હતા કેમ કે તેમના અનુસાર ભૂલેલાં-ભટકેલાં સાથને શોધીને તારતમમાં લાવવાનું કાર્ય તો સ્વયં તેમનું હતું. અતઃ 'એને તો મારું જ કાર્ય કરી દીધું, તો એમની આ સેવાના બદલા હું કેવી રીતે ચૂકાવું ?' એ વિચારીને અત્યંત પ્રસન્ન થઈને તેમની આ સેવાના બદલામાં સદ્ગુરુ કથા-ચર્ચાની લહેર પર લહેર વહાવી દેતાં હતા અર્થાત્ કથા-ચર્ચા દ્વારા તેને તૃપ્ત કરી દેતાં હતા.

પ્ર. ૮- શ્રી મેહરાજના ઘર-પરિવારમાં કોણ-કોણ હતું, જેની પર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે મહેર (દયા) કરી હતી ?

ઉ. ૮- એમ તો શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના ઘર-પરિવારમાં માતાશ્રી ધનબાઈ, પિતાશ્રી કેશવઠાકુર, મોટાભાઈ હરિવંશ ઠાકુર, શ્યામલદાસ ઠાકુર, ગોવર્ધન ઠાકુર, ઉદ્ધવ ઠાકુર તથા શ્રી મેહરાજ ઠાકુર સહિત અન્ય ભાભી વગેરે પણ હતા, →

પ્ર. ૯- ઉક્ત સાત બ્રહ્માત્માઓના લૌકિક નામ સહિત અલૌકિક નામ પણ બતાઓ ?

ઉ. ૯- ઉક્ત સાત બ્રહ્માત્માઓમાંથી બધાના લૌકિક નામ સહિત અંદર છૂપેલાં →

પ્ર. ૧૦- જુનાગઢના રુદ્રોભાઈ શું રોજગાર કરતાં હતા તથા તે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને કયા ભાવથી માનતા હતા ?

પ્ર.૧૧- દીવ બંદરના સુંદરસાથમાં અગ્રગણ્ય કોણ હતા ? એ યુગલ દંપતી શ્રી પરમધામની બ્રહ્માત્માઓમાં શામિલ હતા યા નહિ ?

પ્ર. ૧૨- મંડઈ બંદરના સુંદરસાથમાં અગ્રગણ્ય કોણ હતા ?

પ્ર. ૧૩- ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથમાંથી મુખ્ય ધર્મપ્રેમી ભાઈ કોણ હતા ?

❖ કુરાન પુરાણની સાક્ષી ❖

(તથા ભવિષ્યવાણી)

પ્ર. ૧- હક - શ્રી રાજજીએ રૂહઅલ્લાહ શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને નૂર કૂંચી (કૂંજી)-તારતમ મંત્ર આપ્યો છે, આ વાતનું પ્રમાણ કુરાન અને હદીસોમાં ક્યાં, કઈ-કઈ જગ્યા પર મળે છે ?

→ કિંતુ એમાંથી મોટાભાઈ હરિવંશ ઠાકુર અને તેમની પત્ની મેઘબાઈ, ગોવર્ધન ઠાકુર અને તેમની પત્ની પદમા, શ્રી મેહરાજ ઠાકુર અને તેમની પત્ની ફૂલબાઈ તથા નાનાભાઈ ઉદ્ધવ ઠાકુર અર્થાત્ કુલ સાત જણ બ્રહ્મવાસનાઓમાં હતા. એ સાતેય પર સદ્ગુરુ સ્વરૂપની મહેર (દયા) થઈ. એમાંથી પણ શ્રી મેહરાજ ઠાકુર પર વિશેષરૂપથી મહેર થઈ.

→ અલૌકિક નામ પણ અકાટ્યરૂપેણ છે તો ખરું, કિંતુ અહીં તેમાંથી થોડાક જ પારલૌકિક નામ આપેલાં છે. જેમ કે-ગોવર્ધન ઠાકુરનું પારલૌકિક નામ ગુણવંતીબાઈ, શ્રી મેહેરાજ ઠાકુરનુ ઈન્દ્રાવતીબાઈ, ફૂલબાઈનું અમલાવતીબાઈ અને ઉદ્ધવ ઠાકુરનું ઉત્તમબાઈ છે.

ઉ. ૧૦- જુનાગઢના રુદ્રોભાઈ ત્યાંના એક પ્રસિદ્ધ દુકાનદાર હતા. તે સદ્ગુરુ સ્વરૂપને પોતાની આત્માના ધણીના રૂપમાં માનતા હતા અને સેવા કરતાં હતા તથા સ્વયંને તેમની ધણિયાણી માનતા હતા.

ઉ. ૧૧- દીવ બંદરના સુંદરસાથના સર્વાગ્રગણ્ય હતા-જયરામ કંસારા અને તેમની ધર્મપત્ની. એ યુગલ દંપતી શ્રી પરમધામની બ્રહ્માત્માઓમાં શામિલ હતા.

ઉ. ૧૨- મંડઈ બંદરના સુંદરસાથમાં સર્વાગ્રગણ્ય શ્રી પ્રાગમલભાઈ હતા.

ઉ. ૧૩- ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથમાંથી મુખ્ય ધર્મપ્રેમી તથા સર્વાગ્રગણ્ય ભાઈ શ્રી નાથા જોશી હતા.

-(પ્રકરણ-૧૧, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૩, કુલ સં. ૩૧૯+૧૩=૩૩૨).

❖ કુરાન પુરાણની સાક્ષી ❖

(તથા ભવિષ્યવાણી)

ઉ. ૧- હક-શ્રી રાજજીએ રૂહઅલ્લાહ-શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને નૂર કૂંચી (કૂંજી)-તારતમ મહામંત્ર આપ્યો, આ વાતનું પ્રમાણ કુરાનના બારમાં સિપારા (અધ્યાય) ના ચોવીસમા પાના પર મળે છે →

→અને અગર જો તેનો અનુવાદ ટીકા જોવો હોય, તો હુસૈનસાહેબની હુસૈની તફસીરના ત્રણ સો એક નંબરના પાના પર જોઈ શકો છો. ઉક્ત પૃષ્ઠો પર →

પ્ર. ૨- કુરાનમાં આ નૂર (સનાખત) કૂંચી (કૂંજી) - તારતમ મહામંત્રનો પ્રચાર-પ્રસાર ક્યારે થવાનો કહ્યું છે ?

પ્ર. ૩- રૂહઅલ્લાહ-શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને થયેલી આ સનાખત કૂંચી (કૂંજી)-બ્રહ્મતારક તારતમ મહામંત્રની પ્રાપ્તિની વાતો ક્યાં-ક્યાં મળે છે ?

ઉ. ૩- રૂહઅલ્લાહ-શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને આપેલી આ →

પ્ર. ૪- બ્રહ્માત્માઓ (મોમિનો) માટે બ્રહ્મધામથી જે બે કાગળ આવ્યા છે, તે કયા-કયા છે તથા તેને લાવવાવાળા સ્વરૂપ કોણ-કોણ છે ?

ઉ. ૪- આ ધરાતલ પર અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામથી ખેલ જોવા આવેલી બ્રહ્માત્માઓ (મોમિનો) ના નામ પર ખેલમાં નૂરતજલ્લાહ-અક્ષરાતીત અરસ (બ્રહ્મધામ) થી જે બે ચિઠ્ઠીઓ આવી છે, તેમાંથી એક ચિઠ્ઠી દ્વાપરયુગના અંતમાં →

પ્ર. ૫- કોણ એ ચિઠ્ઠીઓને પોતાની જાણીને ખોલશે તથા વાંચીને સમજાવશે ?

ઉ. ૫- બ્રહ્મધામ-ખુદાના અરસથી આવેલી ઉક્ત બન્ને ચિઠ્ઠીઓને તે ધામથી →

પ્ર. ૬- શું એ બધી વાતો અલ્લાહ કલામ અર્થાત્ કુરાન શરીફમાં લખેલી છે ?

ઉ. ૬- હાં ! અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ-ખુદાના અરસ (નૂરતજલ્લાહ) ની બધી વાતો →

પ્ર. ૭- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી એ બ્રહ્માત્માઓની હકીકત કુરાન શરીફમાં ક્યાંથી ક્યાં સુધી લખેલી છે ?

ઉ. ૭- કુરાન શરીફ ગ્રંથમાં રૂહઅલ્લાહ-સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની હકીકતના →

→ સ્પષ્ટરૂપેણ એ પ્રમાણિત કરવામાં આવે છે કે હક-શ્રી રાજજીએ રૂહઅલ્લાહ-શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીને નૂર કૂંજી-તારતમ મહામંત્ર આપ્યો છે.

ઉ. ૨- કુરાનમાં આ નૂર (સનાખત) કૂંચી (કૂંજી)-તારતમ મહામંત્રની બધી હકીકતનો પ્રચાર-પ્રસાર કયામત (આત્મ-જાગૃત) જાગણી દરમ્યાન થવાનો કહ્યું છે.

→ સનાખત કૂંચી (કૂંજી)-બ્રહ્મતારક તારતમ મહામંત્રની પ્રાપ્તિની વાતો મૂલ વેદોથી લઈને ઉપનિષદ, પુરાણ વગેરે આપ્તપુરુષોના બધા સદ્ગ્રંથોમાં મળે છે. તે બધાની ભવિષ્યવિષયક વાતો અહીં આવી મળે છે. વિચાર-વિવેક દ્વારા જોવા તથા શોધવાવાળા ખોજી લોકો માટે એ સદ્ગ્રંથ એક પ્રત્યક્ષ પ્રમાણરૂપ છે.

→ શ્રીમદ્ભાગવત મહાપુરાણના રૂપમાં આવી હતી, જેને અવધૂત શ્રી શુકદેવ મુનિ લઈને આવ્યા હતા તથા બીજી પ્રત્યક્ષ ચિઠ્ઠી કુરાન શરીફના રૂપમાં આવી હતી, જેને કળિયુગમાં આરબ દેશમાં મહંમદ અલેહ સલામ લઈને આવ્યા હતા, જેમાંથી મહંમદ સાહેબ દ્વારા લાવેલી ચિઠ્ઠી-કાગળ કુરાન-શરીફ શ્રી નિજધામસ્થ આત્માઓ માટે પ્રત્યક્ષ સાક્ષીરૂપ છે તથા શુકદેવ મુનિ દ્વારા લાવેલી શ્રીમદ્ભાગવત મહાપુરાણ પરોક્ષ સાક્ષીરૂપ છે.

→ આવેલી બ્રહ્માત્માઓ (મોમિન) જ પોતાની જાણીને અપનાવશે અને ખોલીને વાંચશે તથા પોતાના ઘરની બધી હકીકત સ્વયં સમજીને બીજાને પણ સમજાવશે.

→ વેદ-પુરાણાદિ સદગ્રંથોથી પણ અધિક સ્પષ્ટરૂપેણ કુરાનમાં ક્રમશઃ લખેલી છે. સ્વયં ખુદાના શ્રી મુખથી કહેલું હોવાના કારણ કુરાન શરીફને અલ્લાહ કલામ કહે છે. યસર્થ કુરાન શરીફ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે. અન્ય બધા પરોક્ષ છે.

→ વિષયમાં તેમના જન્મ સમય વિ.સં.૧૬૩૮ અથવા ઈ.સ.૧૫૮૧ થી લઈને બ્રહ્માત્માઓની ઈચ્છા પૂરી થઈને નિજધામ-મૂલમિલાવામાં જાગૃત થવા સુધીની લીલાઓના વિષયમાં લખેલી છે.

પ્ર. ૮- રૂહઅલ્લાહ-સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ સનાખત કૂંજી-તારતમ મહામંત્રના જ્ઞાન પ્રચારાર્થ હેતુ ધર્મવિરોધી દજ્જાલોની સાથે નિરંતર કેટલાં વર્ષ સુધી લડાઈ કરી ?

પ્ર. ૯- રૂહઅલ્લાહ-સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીથી પહેલાં માયાવી દજ્જાલોએ કોની સાથે લડાઈ કરી ?

પ્ર. ૧૦- રૂહઅલ્લાહ-સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના પછી ધર્મવિરોધી દજ્જાલો-વિરોધીઓએ કોની સાથે લડાઈ કરી ?

પ્ર. ૧૧- તે ધર્મસિદ્ધાંત વિરોધી દજ્જાલોએ કોની અંદર બેસીને શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માથી લડાઈ કરી ?

પ્ર. ૧૨- શું ઉક્ત કથિત બધી વાતો પ્રત્યક્ષ સાક્ષીરૂપી ધર્મગ્રંથ કુરાનમાં લખેલી છે ?

ઉ. ૧૨- હાં ! ઉક્ત કથિત બધી વાતો પ્રત્યક્ષ સાક્ષીરૂપી ધર્મગ્રંથ કુરાન શરીફમાં →

પ્ર. ૧૩- ત્રણેય સ્વરૂપોની હકીકત (વીતક) જ્યારે બ્રહ્માત્માઓ દુનિયાના સામાન્ય લોકોને સ્પષ્ટતઃ સમજાવી દેશે, ત્યારે શું થશે ?

ઉ. ૧૩- ત્રણેય સ્વરૂપોની હકીકત (વીતક) જ્યારે બ્રહ્માત્માઓ દુનિયાના સામાન્ય લોકોને સ્પષ્ટતઃ સમજાવી દેશે, ત્યારે ઉભય (બન્ને) પક્ષો અર્થાત્ →

પ્ર. ૧૪- કયામતનામા સમયે જ્યારે જીવોને જાગૃત થવાની વારી આવશે, ત્યારે દુનિયા કેવી રીતે મોમિનોના શરણમાં શરણાપન્ન થવા લાગશે ?

ઉ. ૧૪- કયામત (આત્મ-જાગૃતિ)ના સમયે વારાફરતી ત્રણેય સૃષ્ટિ અર્થાત્ →

ઉ. ૮- રૂહઅલ્લાહ-સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ સનાખત કૂંજી-તારતમ મહામંત્રના જ્ઞાન પ્રચારાર્થ હેતુ ધર્મવિરોધી દજ્જાલોની સાથે ખોજ દરમિયાન નિરંતર ૩૫ સાલ અને પ્રચાર-પ્રસારના દરમ્યાન ૩૪ સાલ સુધી લડાઈ કરી.

ઉ. ૯- રૂહઅલ્લાહ-સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીથી હજાર સાલ પહેલાં માયાવી દજ્જાલોએ અરબ દેશવાળા મહંમદ સ્વરૂપથી પણ લડાઈ કરી. તે પણ જીવનભર અર્થાત્ ત્રેસઠ સાલ સુધી દજ્જાલથી લડતા રહ્યા.

ઉ. ૧૦- રૂહઅલ્લાહ-સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના પછી ધર્મવિરોધી દજ્જાલોએ શ્રી મેહરાજ-ઈન્દ્રાવતી આત્માની સાથે લડાઈ કરી.

ઉ. ૧૧- તે ધર્મસિદ્ધાંત વિરોધી દજ્જાલોએ વિશેષ કરીને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની અંદર બેસીને શ્રી મેહરાજ-ઈન્દ્રાવતી આત્માની સાથે લડાઈ કરી. અપિતુ અંતકાલ સુધી લડતાં જ રહ્યા.

→ લખેલી છે. તે ધર્મગ્રંથમાં એવું સ્પષ્ટરૂપેણ લખ્યું છે કે કળિયુગમાં થવાવાળા દજ્જાલ, રૂહઅલ્લાહ તથા ઈમામ મેંહદી અથવા સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી તથા મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીની સાથે નિરંતર ૧૨૦ વર્ષ સુધી લડશે.

→ હિંદુ-મુસ્લિમના વચ્ચેનો આપસ્ત (પરસ્પર) ક્રોધ-બ્રોધ મટી જશે અર્થાત્ ત્રણેય સ્વરૂપોએ અવતાર લઈને ઈન્સાનને શું આપ્યું અને શું બનાવી દીધું, એ વાતોની સમજ જ્યારે સામાન્ય પ્રજાને આવી જશે, તો તે સ્વયં જ એકેશ્વર ભક્ત બની જશે અને અક્ષર-અક્ષરાતીત અથવા નૂર-નૂરતજલ્લાહના સિવાય અન્ય કોઈનું નામ લેશે નહિ.

→ બ્રહ્મ, ઈશ્વરી અને જીવની આત્મ-જાગૃતિનો સમય આવશે. તે સમયે જ્યારે અનંત સંખ્યાવાળી જીવસૃષ્ટિની આત્મા-જાગૃતિની વારી આવશે, ત્યારે તે તીડ (સલહ) ની જમાતની જેમ બ્રહ્માત્માઓની શરણમાં શરણાપન્ન થવા લાગશે, એવું કુરાન તથા હદીસોમાં સ્પષ્ટતઃ લખેલું છે.

પ્ર. ૧૫- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના બન્ને જામા-હરા હુલ્લા, સુપેત ગોદડીનો અવધિ કાલ ક્યાંથી ક્યાં સુધી છે ?

ઉ. ૧૫- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના બન્ને જામા-હરા હુલ્લા, સુપેત ગોદડીના અવધિ →

પ્ર. ૧૬- રૂહઅલ્લાહ શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની જુબાન દ્વારા અવતરિત વાણીનું અવતરણ કાલ ક્યાંથી ક્યાં સુધી કહ્યું છે ?

ઉ. ૧૬- રૂહઅલ્લાહ શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની જુબાન →

પ્ર. ૧૭- શ્રી રાજજીએ કયામત (આત્મ-જાગૃતિ) ના દરમ્યાન પરલોકની દૈવત-દિવ્યવાણી ક્યાં સુધી જાહેર કરી ?

પ્ર. ૧૮- મસરક (પૂર્વ) વાળા કોણ છે અને તે અંતમાં તારતમમાં કેવી રીતે આવશે તથા મગરબ (પશ્ચિમ) વાળા કોણ છે અને તે અંતમાં તારતમમાં કેવી રીતે આવશે ?

ઉ. ૧૮- મસરક (પૂર્વ) વાળા હિન્દુભાઈ છે અને મગરબવાળા મુસ્લિમભાઈ છે →

❖ બંને સ્વરૂપોનું મિલન ❖

પ્ર. ૧- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપના જીવનકાલમાં સુંદરસાથની લૌકિક અને અલૌકિક સેવા કોણે-કોણે કરી અને કેવી રીતે ?

ઉ. ૧- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપના જીવનકાલ (અમલ)માં સુંદરસાથની →

પ્ર. ૨- ''કૌન બ્રત ઈનસોં કરોં''-એવું કોણ, કોના પ્રત્યે અને કેમ કહેતા હતા ?

→ કાલ કુરાનમાં ૧૨૦ વર્ષ લખ્યું છે. એ ૧૨૦ વર્ષ વિ.સં.૧૬૩૮ થી ૧૭૫૮ સુધી છે. આ અવધિકાલમાં સદ્‌ગુરુ શ્રી નિજાનંદ સ્વામીના નિજાનંદ સિદ્ધાંતના બન્ને પક્ષોમાં જોર-શોરથી પ્રચાર-પ્રસાર થયો.

→ દ્વારા વાણીનું અવતરણ કાલ ૧૧૦ વર્ષ ૪ મહિના કહ્યું છે. તે સમય વિ.સં.૧૬૩૮ થી લઈને વિ.સં.૧૭૪૮ અથવા ઈ.સ.૧૫૮૧ થી લઈને ઈ.સ.૧૬૯૧ સુધી છે.

ઉ. ૧૭- શ્રી રાજજીએ કયામત (આત્મ-જાગૃતિ) ના દરમ્યાન શ્રી પરમધામની દૈવત-દિવ્યવાણી વિ.સં.૧૬૭૮ થી લઈને વિ.સં.૧૭૪૮ તથા તેના પછી ચાર મહિના સુધી જાહેર કરી.

→ કેમ કે હિન્દુભાઈ મસરક અથવા પૂર્વ દિશા તરફ નમન કરે છે, તો મુસ્લિમભાઈ મગરબ અર્થાત્ પશ્ચિમ દિશા તરફ નમન કરે છે. એ બંનેય સમાજ અંતમાં ભાગતાં-દોડતાં અર્થાત્ તીડ (ટિડ્ડી) ની જમાતની જેમ એક અદ્વૈત બ્રહ્મની છત્રછાયાની નીચે તારતમ માધ્યમથી આવશે.

-(પ્રકરણ-૧૨, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૮, કુલ નં. ૩૩૨+૧૮=૩૫૦).

❖ બંને સ્વરૂપોનું મિલન ❖

→ લૌકિક સેવા અર્થાત્ રસોઈ પાણીનો પ્રબંધ મિલાવવાની સેવા નગરશેઠ શ્રી ગાંગજીભાઈ અને હીરબાઈએ કરી, તો અલૌકિક સેવા સ્વયં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે દિનમાં ત્રણ-ત્રણ વાર ચર્ચા-કથાના માધ્યમથી કરી.

ઉ. ૨- **''કૌન બ્રત ઈનસોં કરોં''**-એવું સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી નવી આત્માને લઈને આવવાવાળી આત્માના પ્રત્યે કહેતાં હતા કેમ કે કોઈ નવી →

→ આત્માને આવતાં જ, તે જમાતમાં વૃદ્ધિ થતી જોઈને આત્મીય સુખમાં એટલાં વિભોર થઈ જતાં હતા કે તેમને લાગવા લાગતું કે આ આત્માએ →

પ્ર. ૩- શ્રી ધામના સુંદરસાથને એકઠા (ભેગા) કરવાના વિષયમાં સદ્ગુરુ શું-શું વિચાર કરતાં હતા ?

ઉ. ૩- જ્યારથી શ્યામજીના મંદિરમાં ત્રીજા દર્શન દરમ્યાન શ્રી રાજજી એ ''તમે એકલા નથી, તમારી સાથે ધામની બારહજાર સખીઓ પણ છે. અતઃ →

પ્ર. ૪- ''ચરચા કા ચલાવેં પૂર'' અર્થાત્ સદ્ગુરુ પહેલાં પણ તો ચર્ચા-કથા કરતાં જ આવ્યા હતા, તો તેઓએ અહીંયા ચર્ચાનું પૂર ચલાવવા અર્થાત્ ચર્ચાની લહેરોને વધારે વધારવાના વિષયમાં કેમ વિચાર્યું ?

ઉ. ૪- **''ચરચા કા ચલાવેં પૂર''** અર્થાત્ સદ્ગુરુ ચર્ચા-કથા તો પહેલેથી જ કરતાં આવ્યા હતા, કિંતુ જેમ-જેમ ધામની આત્માઓમાં વૃદ્ધિ (વધારો) →

પ્ર. ૫- સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી શ્રી ગાંગજીભાઈના ઘેર-ચાકલા મંદિર સ્થિત સાથને પોતાની આંખોથી ઓઝલ કેમ થવા દેતાં નહોતા ?

ઉ. ૫- સદ્ગુરુની ચર્ચા-કથા સર્વપ્રથમ રાજમંદિરમાં શરૂ થઈ હતી. ત્યારબાદ શ્રી રાજજીની પ્રેરણાથી ગાંગજીભાઈએ તેમને પોતાના ઘરમાં પધરાવી પોતાનું ઘર જ તેમને સોંપી દીધું હતું. અતઃ સદ્ગુરુ સોચતા હતા કે અગર જો →

પ્ર. ૬- અજબાઈ અને મેઘબાઈ કોણ-કોણ હતા અને ક્યાં-ક્યાં રહેતાં હતા તથા બન્નેનો આપસ્તમાં શું સંબંધ હતો ?

ઉ. ૬- અજબાઈ નગરશેઠ ગાંગજીભાઈની વહુ અર્થાત્ તેમના પુત્ર શ્યામજીની પત્ની હતી અને મેઘબાઈ જામનગરના પ્રસિદ્ધ દીવાન (મંત્રી) શ્રી કેશવ →

→ તો મારું જ કાર્ય કરી દીધું. એની એ સેવાના બદલામાં હું એના માટે કોણ વ્રત કરું, જેનાથી એના બધાય મનોરથ પૂર્ણ થઈ શકે.

→ તમે તે બધાને જાગૃત કરીને એકીસાથે જ આવજો''-આ રીતે કહ્યું હતું, ત્યારથી શ્રી ધામના સુંદરસાથને એકઠા કરવાના વિષયમાં સદ્ગુરુ રાત-દિન નિરંતર ''ક્યારે મળશે, કોણ મળશે ? કોણ આવશે ?''-એવો વિચાર કરતાં રહેતાં હતા. કોઈ એકપણ નવા સાથ મળતાં હતા, તો તે અત્યંત પ્રસન્ન થઈ જતા હતાં.

→ થતી જતી હતી, તેમ-તેમ ધામની તે આત્માઓને ધામની ચર્ચા-કથા સંભળાવવા પ્રત્યે સદ્ગુરુની ઉત્સુકતા વધતી જતી હતી. ત્યારે તે અત્યંત પ્રસન્ન થઈને વિચારવા લાગતા હતા, **''मैं ईनकी क्या सेवा करुँ ?''** અતઃ એના બદલામાં તેઓએ બે વખતની ચર્ચા-કથાને વધારીને ત્રણ વખતની ચર્ચા-કથા દ્વારા સુંદરસાથની સેવા કરવાનું વિચાર્યું.

→ ધામનો નાતો (સંબંધ) સમજીને મારો પ્રબંધ સુંદરસાથ કરે છે, તો શ્રી રાજજીએ પણ તો એમને જાગૃત કરી ધામ લઈ આવવાની જિમ્મેદારી મને સોંપી છે. અતઃ ધણીની આજ્ઞાનુસાર ધામના સુંદરસાથને નજર તલે રાખવું જ ધણીની આજ્ઞા પાલન કરવું છે. એવું સોચીને જ સદ્ગુરુ સાથને હંમેશાં પોતાની નજર તલે રાખતાં હતા. નજરથી દૂર થવા જ દેતાં નહોતા.

→ ઠાકુરની વહુ અર્થાત્ તેમના બધાથી મોટા સુપુત્ર હરિવંશ ઠાકુરની ધર્મપત્ની હતી. અજબાઈ સુપ્રસિદ્ધ નગરશેઠની વહુ હતી, તો મેઘબાઈ મંત્રી ખાનદાનની વહુ હતી. એ બન્નેમાંથી અજબાઈ મેઘબાઈના સહોદર ભાઈની બેટી હતી અર્થાત્ મેઘબાઈ ફોઈ હતી અને અજબાઈ તેમની ભત્રીજી હતી.

પ્ર. ૭- ''રાજ નિત દેવેં દીદાર'' એવું કોણ, ક્યાં અને કોને કહેતાં હતા ?

પ્ર. ૮- ગાંગજીભાઈના ઘેર થઈ રહેલી કથા-ચર્ચાના દરમ્યાન શ્રી રાજજી દિનમાં કેટલીવાર દર્શન આપતાં હતા તથા દર્શનની સાથે-સાથે બીજું શું-શું કરતાં હતા ?

ઉ. ૮- ગાંગજીભાઈના ઘેર થઈ રહેલી કથા-ચર્ચા દરમ્યાન શ્રી રાજજી દિનમાં ત્રણ-ત્રણ વાર દસ સખીઓની સાથે પ્રગટ થઈને દર્શન આપતાં હતા. →

પ્ર. ૯- ''તુમહૂઁ કરો દીદાર'' એવું કોણ, ક્યાં અને કોને કહેતાં હતા ?

ઉ. ૯- **''તુમહૂઁ કરો દીદાર''** એ વાત પ્રતિષ્ઠિત મંત્રી શ્રી કેશવ ઠાકુરના ઘેર →

પ્ર. ૧૦- કેટલાં વર્ષ પછી મેઘબાઈએ દિયર ગોવર્ધનને ઉક્ત વિષયનો નિર્ણય કરીને આવવા માટે આજ્ઞા આપતાં કહ્યું, ''જાઓ ગોવર્ધન તુમ ?''

ઉ. ૧૦- ભત્રીજી અજબાઈ પોતાની ફોઈ મેઘબાઈની ઘેર ઓછામાં ઓછા સાલમાં ત્રણવાર તો ગઈ જ હશે. એ દરેક વાર તે શ્રી કૃષ્ણજીના દર્શન કરવાની વાત કહેતી જ આવી હતી. અતઃ પૂરા નવ સાલોમાં વધારે નહીં, તો →

પ્ર. ૧૧- મેઘબાઈએ તો દિયર ગોવર્ધનને હુકમ કરી દીધો કે અજબાઈની વાત સાચી છે કે જૂઠી, આ વાતની ખબર લગાડી આવો. તો શું ગોવર્ધનભાઈ, ભાભીનો હુકમ માનીને ખબર લગાડવા જતાં રહ્યા ?

ઉ. ૧૧- અરે મહેરબાન (જનાબ) ! ગોવર્ધનભાઈ પણ તો **''બડે ઘરાને સબ કોઈ જાને''** જેઓમાંથી જ હતા. અતઃ ના ગયા. પોતાની ભાભીના જ દિયર રહ્યા ને ! તેઓએ પણ મનમાં વિચાર્યું, ત્રણ-ત્રણ વાર દર્શન ! →

ઉ. ૭- **''રાજ નિત દેવેં દીદાર''** એવું અજબાઈ પોતાની ફોઈને તેમના ઘેર જઈને કહેતી હતી.

→ માત્ર દર્શન જ આપતાં નથી, અપિતુ ઘટેલી (ઓછી થયેલી) વસ્તુઓની પૂર્તિ કરી આપતાં હતા અને સાથે બેસીને પ્રેમથી આરોગતાં, ''અરે ! આ તો બહુ જ ફીક્કું (નીરસ) થઈ ગયું છે, તો ક્યારે અરે ! આમાં તો બહુ વધારે જ મીઠું છે.'' આ પ્રકારની વાતો બતાવતાં હતા અને ભોજનલીલા પછી બધાને પાનના બીડા પણ આપતાં હતા. નાના નાના બાળકો માટે ઢીંગલી-પૂતળી વગેરે ખિલોના (રમકડાં) પણ લઈ આવતાં હતા.

→ આવીને ભત્રીજી અજબાઈ પોતાની ફોઈ મેઘબાઈને કહેતી હતી. તે પોતાની ફોઈ મેઘબાઈને કહેતી હતી, ''હે ફોઈ ! તમે એકવાર તો મારી ઘેર આવીને શ્રી રાજજી (શ્રી કૃષ્ણજી) ના દર્શન કરી લો.

→ ઓછામાં ઓછા સત્તાવીસ વાર તો તેને તે વાત કહી જ હશે અર્થાત્ પૂરા નવ સાલ પછી મેઘબાઈએ પોતાના દિયર ગોવર્ધનના સિર પર તે વાત નિશ્ચિત કરીને આવવાની જવાબદારી નાંખતાં કહ્યું, **''જાઓ ગોવર્ધન તુમ''** અર્થાત્ કે ગોવર્ધન ! જાઓ અને આ અજબાઈ જે કહે છે, તે વાતની ખબર કાઢી આઓ કે શું આ વાત સાચી છે ?''

→ તે પણ દૈનિક !! અને તે પણ કોના ?'' અતઃ તેમના મને પણ અસંભવ સમજીને જવાની ના પાડી, તે વખત ત્યાં તેમની ભાગ્યવતી પત્ની પદમા આવી પહોંચી. ઉચિત સમજીને ગોવર્ધનભાઈએ ભાભીનો હુકમ શિરોધાર્ય કરવા માટે તે હુકમ પોતાની પત્ની પદમાના સિર પર નાંખી દીધો અને કહ્યું, ''પદમા ! તમે અજબાઈની સાથે જાવ અને બધી હકીકતની ખબર લગાડી આવો.''

પ્ર. ૧૨- દીવાન કેશવ ઠાકુરના ઘરના કોણ સદસ્યને સર્વપ્રથમ ગાંગજીભાઈના ઘર-ચાકલા મંદિર આવીને સદ્‌ગુરુ સહિત શ્રી રાજજીના દર્શન કરવાનું સૌભાગ્ય મળ્યું અને કેમ ?

ઉ. ૧૨- ભાભી મેઘભાઈ અને દિયર ગોવર્ધન બન્નેય મોટા ઘર (ઘરાના) ના લીધે પોત-પોતાની પ્રતિષ્ઠા જતન કરવા લાગ્યા કિંતુ પતિદેવની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી પત્ની પદમા ગાંગજીભાઈના ઘેર આવી. જ્યારે તે અજબાઈની સાથે ગાંગજીભાઈના ઘરે પહોંચી, તો ત્યાં શ્રી રાજજી (શ્રી કૃષ્ણજી), →

પ્ર. ૧૩- ગોવર્ધનભાઈ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન કરવા ક્યારે અને કેવી રીતે ગયા તથા સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણમાં લાગતાં તેઓએ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૪- સંવત ૧૬૮૭ (ઈ.સ.૧૬૩૦)ના કારતક મહિનામાં શું-શું થયું ?

પ્ર. ૧૫- ચુગલખોરે કોટવાળની પાસે જઈને ગાંગજીભાઈના ઘરની ચર્ચા-કથાના મંડાણ વિષયમાં શું ચુગલી લગાડી ?

ઉ. ૧૫- ચુગલખોરે નગરના કોટવાળની પાસે જઈને ગાંગજીભાઈના ઘરની ચર્ચા-કથાના મંડાણ વિષયની ચુગલી લગાવતાં કહ્યું, ''અરે ભાઈ! →

પ્ર. ૧૬- ચુગલખોરની વાતો સાંભળતાં જ કોટવાળે શું કર્યુ અને કોટવાળ દ્વારા મોકલેલાં બંને સિપાહીઓની શું દશા થઈ ?

ઉ. ૧૬- ચુગલખોરની વાતો સાંભળતાં જ કોટવાળે બે ચોપદારો (સિપાહીઓ) ને હુકમ ક્ર્યો . તે બન્ને ચોપદાર (સિપાહી) ચુગલખોરની સાથે ગાંગજીભાઈના ઘર તરફ આવવા લાગ્યા, જ્યાં સત્સંગ-કથા ચાલી →

→ દસ સખીઓ, સદ્‌ગુરુ અને અન્ય સખીઓની સાથે બેસીને, ''અરે ! આ તો બહુ તીખી છે, આ તો ખારી છે, અરે ! આ કેટલું મીઠું છે'' આ પ્રકારની વાતો કરતાં પ્રેમથી આરોગી રહ્યા હતા. તેમના દર્શન કરી પદમા ત્યાં વધારે રોકાઈ શકી નહિ અને બધાને પ્રણામ કરી આ શુભસંદેશ પોતાના પતિદેવને આપવા માટે પોતાની ઘેર દોડી. અતઃ કેશવ ઠાકુરના ઘેરથી સર્વપ્રથમ સદ્‌ગુરુ અને શ્રી રાજજીના દર્શન કરવાનું સૌભાગ્ય પદમાને પ્રાપ્ત થયું.

ઉ. ૧૩- ગોવર્ધનભાઈ પોતાની પત્ની પદમાના કહેવાથી બીજા દિવસે ફળ-ફૂલ લઈને ચાકલા મંદિર ગયા અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં પ્રણામ કરતાં કહ્યું, ''હે ગુરુદેવ ! મારી આત્મા જગાવી દો.''

ઉ. ૧૪- સંવત ૧૬૮૭ (ઈ.સ.૧૬૩૦) ના કારતક મહિનામાં ગાંગજીભાઈના ઘરની ચર્ચા-કથાના મંડાણ વિષયની ચુગલી (ચાડી) કોટવાળની પાસે પહોંચી. તે જ કાર્ય-કારણવશ શ્રી ૫ નવતનપુરી ધામની સ્થાપના થઈ.

→ આપ નગરની સુરક્ષા કરવા હેતુ સરકારથી વેતન (પગાર) લઈને ખાવો તો છો, કિંતુ પોતાના કાર્ય પર ધ્યાન આપતાં નથી. અમારા જ નગરમાં એક કાયસ્થના ઘરમાં, **''જોરુ મર્દ બૈઠત હૈં, તુમ ક્યોં ન લેત ખબર''** સત્સંગના બહાનાથી શું-શું ભ્રષ્ટાચાર થાય છે, આ વાત પર આપ ધ્યાન કેમ આપતાં નથી ?''

→ રહી હતી. ચાલતાં-ચાલતાં થોડી દૂર પહોંચતાં જ તે ચુગલખોર દ્વારા બતાવેલાં દીપક એકના બદલે બે થઈ ગયા. બન્ને ચોપદાર વિચારવા લાગ્યા કે, ''હવે શું કરે ? ચુગલખોર તો ઘર બતાવીને પોતાની ઘેર ચાલી ગયા. એ દીપક તો બે થઈ ગયા.'' ત્યારે બન્ને ચોપદારોએ એક-એક દીપકની પાછળ જવાનો નિશ્ચય કર્યો. બન્નેએ આપસ્તમાં સલાહસૂચન કર્યું કે અગર જો તમને સત્સંગ-કથાવાળું ઘર મળે, તો →

→મને અવાજ દેશો અને અગર જો મને મળશે, તો હું તને અવાજ આપીશ, તું આવી જજે. આ રીતે બન્ને ચોપદાર એક-એક દીપકનો →

પ્ર. ૧૭- ધરોલ પહોંચેલાં ચોપદારે કોને અને શું પૂછ્યું તથા પૂછવાથી તેને શું જવાબ મળ્યો ? પુનઃ તે રાતભરમાં કેટલાં કોસ ચાલ્યો અને પોતાની ઘેર ક્યારે પાછો આવ્યો ?

ઉ. ૧૭- જે ચોપદાર રાતભર દીપકનો પીછો કરતાં-કરતાં ધરોલ પહોંચ્યો હતો, તેને દીપકને બૂઝાઈ (ઓલવાઈ) જવાથી એક પનિહારીને પૂછ્યું, ''હે બહેન ! આ કયું ગામ છે ?'' ત્યારે પનિહારીએ પૂછ્યું, ''શું ?'' →

પ્ર. ૧૮- જે ચોપદાર રાતના ચાર પ્રહર સુધી એક જ કૂવાની ચારે બાજુ ફરતો રહ્યો, તે પોતાની ઘેર ક્યારે પહોંચ્યો ? પુનઃ તેનો આખો દિવસ કેવી રીતે વ્યતીત થયો ?

ઉ. ૧૮- જે ચોપદાર રાતભર એક જ કૂવાની પરિક્રમા કરતો રહ્યો, સવાર થતાં જ દીપકના ઓલવાઈ જવાથી તેને જોયું કે તે તો રાતભર એક કૂવાની પરિક્રમા કરી રહ્યો હતો. ચુગલખોર દ્વારા બતાવેલાં ઘરનો પત્તો ન ચાલવાથી સવાર થતાં જ તે પોતાની ઘેર પાછાં આવ્યા. હવે ઘેર પહોંચતાં જ બાર કોસ આગળ મોહબડજીના રાજ્યમાં પહોંચી જવાવાળા બીજા ચોપદારની પત્ની તેને પૂછવા લાગી, ''અરે ! મારો પતિ ક્યાં છે ? આપ બન્ને એકીસાથ ગયા હતા. તો આપ આવી ગયા, તો તે કેમ નથી આવ્યા ?'' ત્યારે કૂવાની પરિક્રમા કરવાવાળા ચોપદારે તેને બધી હકીકત સમજાવતાં કહ્યું, ''જુઓ ! સંધ્યાનો સમય હતો. અમે બન્ને ચુગલખોરની પાછળ-પાછળ જઈ રહ્યા હતા. ચુગલખોરે અમને એક પેટાવેલો (જલતો) દીપક બતાવતાં કહ્યું કે →

પ્ર. ૧૯- ધરોલ પહોંચેલાં ચોપદારના ઘરમાં કેવી દુવિધા થઈ ?

→ પીછો કરતાં-કરતાં રાતભર ચાલતાં રહ્યા. એક બાર કોસ ચાલીને ધરોલ પહોંચ્યો, તો બીજો રાતના ચાર પ્રહર સુધી કૂવાની ચારેય તરફ ઘાણીના બેલની જેમ ફરતો રહ્યો.

→ ત્યારે ચોપદારે પુનઃ પૂછ્યું, ''બહેન ! આ જામનગરનું કયું ગામ છે ?'' ત્યારે તે પનિહારીએ કહ્યું, ''અરે ભાઈ ! તમારું દિમાગ તો ઠીક છે ન ? શું પાગલ જેવો સવાલ પૂછી રહ્યા છો ? આ ગામ જામરાજાનું નથી. આ તો મોહબડજીનું ધરોલ રાજ્ય છે !! શું આપ એને જામનરેશનું જામનગર સમજી રહ્યા છો ? દીવાનાપનની પણ કોઈ હદ (સીમા) હોય છે.'' પનિહારીની વાત સાંભળીને તે ચોપદાર પોતાની જાત પર ખિજાઈને નારાજ થઈને પાછાં જતાં રહ્યા. દિનભરમાં બાર કોસ ચાલીને તે સંધ્યા સમયે પોતાની ઘેર પાછો આવ્યો.

→ જુઓ !!! એ દીપક જ્યાં સળગી રહ્યો છે, તે જ ઘરમાં જવું છે. અતઃ જાઓ અને જઈને તેમને પકડો. હું તો ચાલ્યો !! એવું કહીને ચુગલખોર તો જતો રહ્યો. અમે બન્ને તે દીપકને લક્ષ્ય રાખીને આગળ વધવા લાગ્યા. થોડા જ દૂર ગયા હતા કે તે દીપક એકથી બે થઈ ગયા. હવે અમે બન્નેમાંથી કોની પાછળ જાય ? અતઃ અમે બંનેએ એક-એક દીપકનો પીછો કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. આગળ-આગળ દીપક, પાછળ-પાછળ અમે ! આ રીતે પીછો કરતાં-કરતાં તો સવાર થઈ ગઈ અને દીપક ઓલવાઈ ગયો. ત્યારે મેં જોયું કે હું રાતભર એક કૂવાની પરિક્રમા લગાવતો રહ્યો. અતઃ હું ત્યાંથી પાછો ફરીને ઘેર આવી ગયો. આપના પતિદેવ તે બીજા દીપકનો પીછો કરતાં-કરતાં ક્યાં પહોંચ્યા હશે અને શું થયું હશે. તે જ જાણે ! તે ક્યારે આવશે, એ તો હું પણ જાણતો નથી ? આ પ્રમાણે કૂવાની ચારે તરફ ફરવાવાળો ચોપદાર અને ધરોલ પહોંચેલાં ચોપદારની પત્ની દિનભર લડતાં-ઝઘડતાં રહ્યા.

ઉ. ૧૯- જે ચોપદાર રાતભર દીપકની પાછળ-પાછળ ચાલીને જામરાજાનું રાજ્ય છોડીને ધરોલ પહોંચી ગયો હતો, કૂવાની પરિક્રમા કરવાવાળા ચોપદારને →

→ પાછાં આવવાથી, ઘરોલ પહોંચેલાં ચોપદારની પત્નીના મનમાં એ દુવિધા થવા લાગી કે આ બંનેય ચુગલખોરની ચુગલીના કારણે કોઈ સાધુ-મહાત્માને પકડવા ગયા હતા. તેથી તે મહાત્મા યદિ સાચા હશે, તો અવશ્ય જ તેમને આપેલાં શ્રાપથી જીવનમાં ખતરો આવી શકે છે કે સાધુ-સંત ભગવાનના સ્વરૂપ હોય છે. મારા પતિ અવશ્ય જ મહાત્માના ફંદામાં ફસાઈ ગયા છે અને અને માલૂમ (જાણતાં) હોવા છતાં પણ એ મને બતાવવા ચાહતા નથી. અગર જો કોઈ સારી ખબર હોત, તો →

પ્ર. ૨૦- બીજા દિવસે સવારે કોટવાળની પાસે જઈને બન્ને ચોપદારોએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૦- બીજા દિવસે સવારે બન્ને ચોપદાર કોટવાળની પાસે ગયા અને તેમને કહ્યું, ''અરે ! તે ચુગલખોરે તો અમને એવી જગ્યામાં ફસાવી દીધા હતા કે પૂછો જ નહિ ? ધન્ય છે કે ઉપરવાળાની દયાથી અમે જીવતાં જ પાછાં ઘેર આવી ગયા. તે ચુગલખોર તો એક દીપક બતાવીને રફૂચક્કર →

પ્ર. ૨૧- ''ઈન ભાંત કૈ માજિજે, ઔર લાખોં દિયે નિસાન''-એવું કોણ, કોને અને કોના પ્રત્યે કહી રહ્યા છે તથા ''લાખોં નિશાન દિએ'' કેમ અને કોના માટે ?

ઉ. ૨૧- **''ઈન ભાંત કૈ માજિજે, ઔર લાખોં દિયે નિસાન''**-એવું વીતકકાર →

પ્ર. ૨૨- વિક્રમ સંવત ૧૬૭૫ (ઈ.સ.૧૬૧૮) માં શું થયું ?

પ્ર. ૨૩- ઉક્ત સ્વરૂપનો પ્રાગટ્ય કયા દેશના, કોણ નગરમાં, કેવા પરિવારમાં, કયા મહિનાના, કયા પક્ષની, કઈ તિથિના, કયા દિવસે અને કયા સમયે થયો ?

→ ક્યારના બતાવી દેતાં હતા. મારા પતિ અવશ્ય જ જીવતા નહિ બચ્યા હશે. શું જાણે ? નહિ તો એકને પાછું આવવું અને એકને ન આવવું ! એમાં અવશ્ય જ કોઈ રહસ્ય છે. બન્ને એક જ કામ માટે એક જ જગ્યા ગયા હતા. જીવતા હોત, તો આજ દિવસભરમાં નક્કી જ આવી ગયા હોત, શું ખબર જીવિત છે યા નહિ ? ધરોલ પહોંચેલા ચોપદારની ઘેર આ રીતે પૂરો દિવસ દુવિધાનું વાતાવરણ રહ્યું. સંધ્યાના સમયે બાર કોસ ચાલીને ધરોલ પહોંચેલો ચોપદાર પણ ઘેર પાછો આવ્યો.

→ થઈ ગયો. થોડીવાર પછી તે એક દીપક બે થઈ ગયા. હવે કયો સાચો અને કયો ખોટો ? તેથી અમે બન્નેએ એક-એક દીપકનો પીછો કરવાનું નિશ્ચય કર્યું. હું તો રાતભર કૂવાની પરિક્રમા કરતાં રહ્યો. બીજાએ કહ્યું કે અરે ! હું તો બાર કોસ ચાલીને જામરાજાનું રાજ્ય છોડીને ધરોલ રાજ્યમાં પહોંચી ગયો હતો. ત્યારે અગર જો તે ચુગલખોર મળે ને તો પહેલાં તેનું સિર ધડથી અલગ કરી દઈશું. બાદમાં તેને પૂછીશું કે તે સાધુ-મહાત્મા ક્યાં-કયા ઘરમાં છે ?''

→ શ્રી લાલદાસજી મહારાજ સદ્ગુરુ સ્વરૂપના પ્રત્યે પોતાના ધામસ્થ સુંદરસાથને કહી રહ્યા છે. અર્થાત્ તે સાથને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે,''સદ્ગુરુ સ્વરૂપે અમને આપણા આત્માના સંબંધીની પહેચાન કરાવવાના ધ્યેયથી કેટલાય ચમત્કાર કરી બતાવ્યા, પરંતુ અમે લોકો સદ્ગુરુ સ્વરૂપની ઓળખ ન કરી શક્યા.''

ઉ. ૨૨- વિક્રમ સંવત ૧૬૭૫ (ઈ.સ.૧૬૧૮) માં અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામથી કલ્કિ અવતારના રૂપમાં મેડીમાં શ્રી રાજજીનું પ્રાગટ્ય થયું.

ઉ. ૨૩- ઉક્ત સ્વરૂપનું પ્રાગટ્ય ભારતવર્ષનો હલ્લાર દેશ સ્થિત જામનગર પ્રાંતમાં જામરાજાના સુપ્રસિદ્ધ મંત્રી કેશવ ઠાકુરના ઘેર અથવા મંત્રી પરિવારમાં વિ.સં. ૧૬૭૫ માં ભાદરવા મહિનાના કૃષ્ણ પક્ષની ચૌદશ તિથિ રવિવારના દિવસે નવ વાગે થયો.

પ્ર. ૨૪- મેહરાજ ઠાકુરના અન્ય ચાર ભાઈઓમાંથી કયા ભાઈ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ચર્ચા-કથા સાંભળીને તે ચર્ચાની ચર્ચા પોતાની ઘેર જઈને સંભળાવ્યા કરતાં હતા ?

પ્ર. ૨૫- ઘરમાં થવાવાળી ચર્ચાની ચર્ચા સાંભળીને કોણ ગોવર્ધનભાઈને કહેવા લાગ્યા કે જેના સદુપદેશની ચર્ચા આપ સંભળાવી રહ્યા છે, મને પણ તેમની પાસે લઈ જાવો ?

ઉ. ૨૫- શ્રી ગોવર્ધનભાઈ દ્વારા ઘરમાં ચર્ચાની ચર્ચા સાંભળવાવાળાઓમાંથી બધાથી →

પ્ર. ૨૬- ''અરે ભાઈ ! તેમનાથી આજ્ઞા લીધા વગર તને ચર્ચામાં લઈ જવાનું કાર્ય મારાથી નહિ થાય''-એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૬- ''અરે ભાઈ ! તેમનાથી આજ્ઞા લીધા વગર તને ચર્ચામાં લઈ જવાનું કાર્ય મારાથી નહિ થાય'', એવું ગોવર્ધન ઠાકુરે પોતાના નાનાભાઈ →

પ્ર. ૨૭- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા કરેલી ચર્ચાની ચર્ચા સાંભળીને જેની અંદર સદ્‌ગુરુના દર્શન કરવાની પ્રબલ ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ, તે ભાઈ કોણ છે ? કેટલી ઉંમરમાં તેઓને દર્શનની ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ અને કેટલાં સમય પછી તેઓને દર્શન પ્રાપ્ત થયા ?

ઉ. ૨૭- શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર નિત્ય પ્રતિ ઘેર જઈને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના શ્રી મુખની ચર્ચાની ચર્ચા સંભળાવ્યા કરતાં હતા અને તેમની ચર્ચા નાનાભાઈ શ્રી મેહરાજ ઠાકુર બહુ લગનથી સાંભળ્યા કરતાં હતા. અતઃ શ્રી મેહરાજ →

પ્ર. ૨૮- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને કઈ સાલના, કયા મહિનાના, કયા પક્ષની, કઈ તિથિના દિવસે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન થયા ?

ઉ. ૨૮- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન (સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માનું મિલન) વિ.સં.૧૬૮૭માં માગસર મહિનાના →

ઉ. ૨૪- મેહરાજ ઠાકુરના અન્ય ચાર ભાઈઓમાંથી સર્વપ્રથમ સદ્ગુરુના દર્શન પ્રાપ્ત કરવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત કરવાવાળા ભાઈ શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર જ સદ્ગુરુની ચર્ચાની ચર્ચા ઘર-પરિવારના સદસ્યોની વચ્ચે દૈનિક સંભળાવ્યા કરતાં હતા.

→ નાના શ્રોતા શ્રી મેહરાજ ઠાકુર પોતાના ભાઈ શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુરને કહેવા લાગ્યા, ''હે ભાઈ ! જે સદ્ગુરુ સ્વરૂપના શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળીને આપ અમને તે ચર્ચાની ચર્ચા સંભળાવતાં આવ્યા છે, મને પણ તે સદ્ગુરુ સ્વરૂપની પાસે લઈ જાવો. મને તેમના દર્શન કરવાની ઈચ્છા છે.''

→ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને કહ્યું કેમ કે ત્યાં ચર્ચા સાંભળવાવાળાઓમાં તેના જેવા નાની ઉંમરવાળા કોઈ શ્રોતા નહોતા. અગર જો કાચી ઉંમર હોવાને લીધે શ્રી મેહેરાજ ત્યાં જઈને ઘોંઘાટ યા અવાજ કરવા લાગે, તો ચર્ચા-કથામાં વિઘ્ન પડતો હતો. તેથી સદ્ગુરુ સ્વરૂપને પૂછ્યા વગર શ્રી મેહરાજને ચર્ચા-કથામાં લઈ જવામાં સંભવ ન હતું.

→ ઠાકુરની અંદર જ સદ્ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન કરવાની પ્રબળ ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ હતી. તેમની અંદર એ ઈચ્છા ત્યારે ઉત્પન્ન થઈ હતી. જ્યારે તેમની ઉંમર ૧૨ સાલ ૨ મહિના ૪ દિવસની હતી. પોતાની પ્રબલ ઈચ્છાના લીધે તે રોજ પોતાના મોટાભાઈ ગોવર્ધન ઠાકુરને પ્રાર્થના ર્ક્યા કરતાં હતા કે તે તેઓને પણ ચર્ચામાં લઈ જાય. પરંતુ મોટાભાઈ રોજ સદ્ગુરુની આજ્ઞા લેવાનું ભૂલી જતાં હતા. તેથી શ્રી મેહરાજને ક્રમશઃ છ દિવસો સુધી તડપવું પડ્યું અને અંતમાં ૧૨ સાલ ૨ મહિના અને ૧૦ દિનની ઉંમરમાં અર્થાત્ સાતમા દિને તેઓને સદ્ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન પ્રાપ્ત થયા.

→ શુક્લ પક્ષની નવમી તિથિ (નોમ) ના દિવસે જામનગર સ્થિત શ્રી ૫ નવતનપુરી ખીજડા મંદિરમાં ખીજડાના વૃક્ષ નીચે થયો હતો. એ બન્ને સ્વરૂપોનું મિલન અન્ય બધા મિલાપો (મિલનો)માં મુખ્યાતિમુખ્ય છે અને સમસ્ત સમાજ દ્વારા માનવા યોગ્ય છે.

પ્ર. ૨૯- જ્યારે ભાઈ ગોવર્ધને નાનાભાઈ મેહરાજની ઈચ્છા સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આગળ રાખી, ત્યારે તેમના વિચારોને સાંભળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને શું કહ્યું અને કેવા-કેવા ઉદાહરણો દ્વારા સમજાવતાં તેમને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને દર્શન હેતુ લઈ આવવાની આજ્ઞા આપી ?

ઉ. ૨૯- શ્રી ગોવર્ધનભાઈએ જ્યારે પોતાના નાનાભાઈ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના દર્શન વિષયની આતુરતાની વાતો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીના આગળ રાખી, ત્યારે તેમના વિચાર-વિમર્શને સાંભળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેઓને →

પ્ર. ૩૦- ''બાલ વય વસ્તુ આવત''-એ વાત કોણે, કોને અને કેમ કહી ?

ઉ. ૩૦- **''બાલ વય વસ્તુ આવત''**-એ વાત સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રી ગોવર્ધનભાઈને કહી. બાલ્યાવસ્થા અર્થાત્ ખેલવા-કૂદવાની ઉંમરમાં શ્રી મેહરાજનું મન પરમાત્માના ભજન અથવા કથા-ચર્ચામાં કેમ લાગે ? →

પ્ર. ૩૧- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને ચરણમાં આવી પહોંચતાં જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શું કર્યું ?

ઉ. ૩૧- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર જેવા જ પોતાના મોટાભાઈ શ્રી ગોવર્ધનભાઈની સાથે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની શરણ તલે ચરણોમાં પહોંચ્યા, તેવા જ સદ્‌ગુરુએ →

પ્ર. ૩૨- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીની સાથે શ્રી મેહરાજ ઠાકુર સંસારમાં એક સાથે ક્યાંથી ક્યાં સુધી રહ્યા ?

ઉ. ૩૨- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીની સાથે સંસારમાં →

પ્ર. ૩૩- શ્રી મેહરાજની અંદર જ્યારે જાગૃત બુદ્ધિએ પ્રવેશ કર્યો, ત્યારથી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને એકાંતમાં ભવિષ્ય વિષયક કઈ વાતો બતાવી ?

→ સમજાવતાં કહ્યું, ''જુઓ ગોવર્ધન ! આ વિષયમાં ઉંમરને નહીં, બલ્કે દિલની તડપનને જોવી જોઈએ. જ્યારે ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં તે મારા દર્શન કરવાની ઈચ્છાથી તડપવા લાગ્યા છે, તો તેને રોકવું જોઈએ નહિ. જુઓ ! ધ્રુવ, પ્રહ્લાદ તેમજ નારદની ઉંમર કેટલી હતી ? તેઓને પાંચ સાલની ઉંમરથી જ પરમાત્માના દર્શન કરવાની ઈચ્છા થઈ હતી. મારી હાલત પણ પાંચ સાલની ઉંમરથી જ બદલવા લાગી હતી. મેહરાજ તો બાર વર્ષના થઈ ચૂક્યા છે. અતઃ તેમને જરૂર લઈ આવો.'' આ રીતે ગોવર્ધનભાઈને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને દર્શન હેતુ લઈ આવવાની આજ્ઞા આપી.

→ એવું વિચારીને ગોવર્ધન ઠાકુર તેમને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન હેતુ લઈ જવામાં સંકોચ કરી રહ્યા હતા. અતઃ તેમને સમજાવવા હેતુ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે ઉક્ત કથન દ્વારા સમજાવતાં કહ્યું કે એવું ના વિચારો. આ વિષયમાં તેમની ઉંમરને નહિ, બલ્કે તેમના બાલમનની દૃઢતાને જુઓ. તેમના દિલની તીવ્ર ઈચ્છા અને તલપને સમજીને તેઓને અવશ્ય લઈ આવો.

→ હાથ પકડીને તેમને બેસાડ્યા અને કહ્યું કે આ તો ધામની હોનહાર આત્મા ઈન્દ્રાવતીની વાસના છે. સાથે તેઓએ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને સ્વયં પોતાના દિલ (આત્મા) નો અનુભવ પણ બતાવી દીધો કે તમારા આવવાથી મને એમ લાગી રહ્યું છે કે **''તુમ આએ સબ આઈયાં, દુઃખ ગયા સબ દૂર.''** હવે બીજું શું કહું ? સારું થયું, તમે આવી ગયા !

→ વિ.સં.૧૬૮૭, માગશર મહિનાની શુક્લપક્ષની નવમી તિથિ (નોમ) થી લઈને વિ.સં.૧૭૧૨ ,ભાદરવા મહિનાની શુક્લ પક્ષની ચૌદશ તિથિ સુધી અર્થાત્ લગભગ કુલ ૨૫ વર્ષ રહ્યા.

ઉ. ૩૩- શ્રી મેહરાજની અંદર જ્યારે જાગૃત બુદ્ધિએ પ્રવેશ કર્યો, ત્યારે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ તેમને એકાંતમાં ઈશારાથી કુરાન ગ્રંથમાં સ્થિત બ્રહ્માત્માઓની વાતો અને મુસલમાન વર્ગમાં પણ ધામની આત્માઓને →

→ હોવાની વાતો બતાવી. પુનઃ એ પણ બતાવ્યું કે આ ખેલમાં આવેલી →

પ્ર. ૩૪- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજના દિલ-દિમાગમાં ઈશારાથી કયા વિષયનું બીજ વાવી (બોઈ) દીધું ?

પ્ર. ૩૫- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માને ઈશારાથી હિન્દુ અને મુસ્લિમ બન્નેના ધર્મગ્રંથોનું જ્ઞાન અને તે જ્ઞાનની પિપાસુ આત્માઓની એકતાના વિષયમાં કઈ સૂચના આપી, જેને સ્વયં તેઓએ પોતાના કાર્યક્ષેત્રમાં પ્રયોગ પણ કરીને બતાવ્યું હતું.

ઉ. ૩૫- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી ઈંદ્રાવતી આત્માને ઈશારાથી હિન્દુ અને મુસ્લિમ બંનેય જાતિઓમાં ધામની આત્માઓ હોવાની તથા બંનેના ધર્મગ્રંથોમાં ધામની વાતોની સાક્ષી હોવાની સૂચના આપી તથા એ જ તથ્યને તેઓએ →

પ્ર. ૩૬- તે સ્ત્રી કોણ હતી અને કેવી હતી, જે શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં હિંદુ-મુસ્લિમ એકતા વિષયની સાક્ષી રૂપ છે. ?

ઉ. ૩૬- તે સ્ત્રીનું નામ ખોજીબાઈ હતું. એક તો તે મુસ્લિમ ધર્મની હતી, બીજું વિધવા પણ હતી. તે ધામની રઈબાઈ સખીની વાસના હતી. તેને સદ્‌ગુરુએ તારતમ મંત્ર આપીને પોતાના શુદ્ધ હિંદુ શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી →

પ્ર. ૩૭- ખોજીબાઈને તારતમ આપતાં સમયે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે બધાની સામે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શું પૂછ્યું હતું અને તે વિષયમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને શું જવાબ આપ્યો હતો ?

ઉ. ૩૭- રઈબાઈની જાગણી દરમ્યાન તારતમ મંત્ર આપતાં સમયે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે બધાની સામે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને પૂછ્યું હતું, ''શું મુસ્લિમ જાતિમાં →

→ બ્રહ્માત્માઓમાં સકુમાર અને સાકુંડલ નામક બે મુખ્ય સખીઓ છે, જેમની પરાત્મા મૂલમિલાવામાં હસી રહી છે.

ઉ. ૩૪- સદ્ગુરુ સ્વરૂપે ઈશારાથી શ્રી મેહરાજના દિલ-દિમાગમાં કુરાન ગ્રંથમાં પણ પોતાના ઘરની વાતો હોવાની તથા ધામની આત્માઓનું હિંદુ તથા મુસ્લિમ બન્નેય જાતિઓમાં ઉતરવાની વાતોનું બીજ વાવી (બોઈ) દીધું.

→ કાર્યક્ષેત્રમાં પ્રયોગ કરીને પણ બતાવ્યું. જેમ કે-તારતમ જ્ઞાન સમસ્ત માનવમાત્ર માટે છે. તેથી સમસ્ત માનવાત્માનો તેની પર બરોબર અધિકાર છે. તારતમ મંત્ર જાતિ, વર્ણ, લિંગાદિને આપવામાં આવતો નથી. તારતમ મંત્ર તો માનવ શરીરની અંદર રહેલા ચેતન (આત્મા) ને આપવામાં આવે છે. જેમ કે-ખોજીબાઈ એક મુસ્લિમ સ્ત્રી હતી અને સાથે વિધવા પણ હતી. પરંતુ સદ્ગુરુ સ્વરૂપે તેની અંદર રહેલાં ધામની રઈબાઈની વાસનાને તારતમ મંત્ર આપ્યો હતો.

→ ધર્મ - શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ કર્યા હતા. આ કાર્યથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તારતમ મંત્ર પર સમસ્ત ચેતનાત્મા માત્રનો અધિકાર છે. તારતમની નજરમાં ન હિંદુ છે, ન મુસ્લિમ; ન વર્ણ છે, ન આશ્રમ છે; ન કોઈ ઉચ્ચ છે, ન કોઈ નીચ છે. તારતમ તો સમસ્ત માનવાત્માઓના માટે છે, ન કે પુરુષ અને સ્ત્રીઓ માટે.

→ પણ અમારા ધામની વાસનાઓ (બ્રહ્માત્માઓ) ઉતરી છે ?'' મેહરાજ સ્વરૂપને આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સદ્ગુરુ શ્રી નિજાનંદ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજી એ બધાની સામે સ્પષ્ટ રૂપથી કહ્યું હતું, **''યામેં કોઈ કોઈ વાસના જાન''** અર્થાત્ ''હાં ! એમાં પણ ધામની આત્માઓ થોડી માત્રા છે.''

પ્ર. ૩૮- ઉક્ત પ્રશ્નોત્તરના દરમ્યાન સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પોતાના દિલની કેટલી વાતો પણ કહી હતી, તે વાતો કઈ છે ?

ઉ. ૩૮- ઉક્ત પ્રશ્નોત્તરના દરમ્યાન સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પોતાના દિલની →

પ્ર. ૩૯- ''જો વાતો મારાથી બની શકી નહિ, તે કાર્ય તમારા દ્વારા થશે,'' એવું કહેતાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે મેહરાજ સ્વરૂપને કઈ-કઈ વાતો ઈશારાથી બતાવી, જેના દ્વારા જાગણી લીલાનું બીજ માત્ર વાવ્યું (બોયું) ?

ઉ. ૩૯- ''જો વાતો મારાથી બની શકી નહિ, તે બધી વાતો આગળ જઈને તમારા દ્વારા થશે''-એવું કહેતાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે મેહરાજને ભવિષ્ય વિષયક વાતો ઈશારાથી સમજાવતાં કહ્યું, ''જુઓ ! એટલા માટે ભવિષ્યમાં પહેલી-કુરાન શરીફની અંદરની તે વાતોને જોજો, જ્યાં અમારા ધામની વાતો છે, બીજી-સકુમાર અને સાકુંડલ નામક બે સખીઓને શોધીને જગાડજો, →

પ્ર. ૪૦- હવે બંનેય ભાઈ-શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહેરાજ ઠાકુર નિત્ય પ્રતિ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના શ્રી મુખની ચર્ચા કેવી રીતે સાંભળવા લાગ્યા અને ઉક્ત ચર્ચાના કારણે બંનેના કોલ, ફેલ અને હાલમાં શું પરિવર્તન આવવા લાગ્યું ?

ઉ. ૪૦- હવે બંને ભાઈ-શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુર સદ્‌ગુરુના શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળવા ઘેરથી સાથે જ આવે છે પાઠશાળામાં ભણવા પણ બંને સાથે-સાથે જ જાય છે. એક જ માતા-પિતાના એ બંને પુત્રોના ઘરમાં પણ રહેણી-કરણી (રહન-સહન) એકીસાથે છે. એક જ ગુરુના એ બંને શિષ્ય ચોવીસે કલાક એક જ જગ્યા અર્થાત્ પરમધામની જ વાતોમાં મસ્ત રહે છે. પુનઃ પારલૌકિક દૃષ્ટિથી જોવા →

પ્ર. ૪૧- ''દો નાતે કી બાત''-આ કથન કોણ અને કેમ કહી રહ્યા છે ? સ્પષ્ટતઃ સમજાવો.

→ વાતો બતાવતાં કહ્યું હતું, ''જુઓ મેહરાજ ! પવિત્ર ધર્મગ્રંથ 'કુરાન' જોવાની મારી બહુ જ ઈચ્છા હતી, પરંતુ સમાજના કારણે હું તેને જોઈ ન શક્યો. અતઃ તમે જોજો કેમ કે ત્યાં પણ અમારા ધામની વાતો છૂપી છે.''

→ ત્રીજી-મુસલમાન જાતિમાં આવેલી આત્માઓના પ્રત્યે પક્ષપાત (ભેદભાવ) ન થવા દેશો, ચોથી- હિંદુ તથા મુસ્લિમ ઉભય સમાજના પ્રત્યે સમાન દૃષ્ટિ રાખીને એક નવા ધાર્મિક સમાજનું ગઠન (નિર્માણ) કરજો, પાંચમી -છત્રીસ હજાર આત્માઓને જમા (એકત્રિત)-ભેગી કરીને મોટો મેળો કરજો અને નાદાન (નાસમજ) જીવોને અખંડ મુક્તિ બક્ષિસ કરી ધામ આવજો. આ પ્રમાણે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે ઉક્ત વાતો દ્વારા જાગણી લીલાનું બીજ માત્ર શ્રી મેહરાજના દિલમાં વાવી (બોઈ) દીધું અને ભવિષ્યના માટે આજ્ઞા આપી.

→ જાય, તો પણ એ બંને એક જ ગગન (આસમાન) ના સિતારા છે અર્થાત્ ધામમાં એ બંને બહેન-બહેન અથવા એક જ ધણીની ધણિયાણી છે. સદ્‌ગુરુના શ્રી મુખની ચર્ચાના કારણે એ બંનેનો પ્રેમ હદના બ્રહ્માંડને પાર કરી બેહદના પ્રેમમાં પરિવર્તિત થવા લાગ્યો. બંને ક્યારેય પણ અલગ થતાં જ નહોતા. બંનેનો પ્રેમ એટલો વધી ગયો હતો કે જોવાવાળા પણ તેમની જીવનપ્રણાલી (રહન-સહન) જોઈને આશ્ચર્યચકિત રહી જતાં હતા કેમ કે એ બંને ભાઈઓની કહેણી, કરણી તથા દશા કોઈનાથી પણ મળતી નથી. એ બંને ભાઈ ધામના પ્રેમના પરવશ થઈને **''ચૌદ લોક સે મથુરા ન્યારી''** ની જેમ જહાન (દુનિયા-સંસાર) પરિવારથી દરેક વિષયમાં ન્યારા થઈ ચૂક્યા હતા.

ઉ. ૪૧- **''દો નાતે કી બાત'**-એ કથન વીતકકાર સ્વામી શ્રી લાલદાસજી મહારાજ બંને ભાઈઓ-શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના પ્રેમના પ્રતિ કહી રહ્યા છે કેમ કે એ બંનેની વાતો બધાથી ન્યારી હતી. એ →

→ બંનેના કોલ, ફેલ અને હાલ કોઈનાથી પણ મળતાં જ નથી. અતઃ વીતકકારને **''સો વાતની એક વાત''** ની જેમ કહેવું જ પડ્યું કે એ પ્રેમ તો **''દો નાતે કી બાત''** વાળો પ્રેમ છે અર્થાત્ એ બંને આ લોકમાં પણ →

પ્ર. ૪૨- મોટાભાઈ શ્યામલિયાએ એક દિવસ બંને ભાઈ ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને કયા કારણથી ધમકાવ્યા ?

ઉ. ૪૨- મોટાભાઈ શ્યામલિયા ઘરમાં કમાણી-ધમાણીમાં બધાથી આગળ હતા. કેમ કે તેઓ તે સમય મોટા મંત્રી પદનું કાર્ય સંભાળી રહ્યા હતા, એટલા માટે ઘર-પરિવારમાં તેમનો વધારે રોફ-રુઆબ પણ ચાલતો હતો. બંને ભાઈ-શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુર હમણાં →

પ્ર. ૪૩- મોટાભાઈ શ્યામલિયાએ બંને ભાઈઓ-ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને ધમકાવતાં-ધમકાવતાં એવું શું કહી દીધું, જેને સાંભળતાં જ બંને ભાઈ તલવાર લઈને તેઓને મારવા માટે તૂટી પડ્યા ?

ઉ. ૪૩- મોટાભાઈ શ્યામલિયાએ બંને નાના ભાઈઓને એક દિવસ ઘર અને ભણતરના પ્રતિ લાપરવા થવાને લીધે ધમકાવતાં આવેશમાં કહ્યું, ''તમે →

પ્ર. ૪૪- તે વખતે મોટાભાઈ શ્યામલિયા કેવી રીતે બચી શક્યા ?

ઉ. ૪૪- મોટાભાઈ શ્યામલિયા કૂવા પર સિરમાં સાબુ લગાવતાં નાહી રહ્યા હતા અને બંને ભાઈઓને ધમકાવતાં-ધમકાવતાં તેઓએ આવેશમાં આવીને નગરશેઠ ગાંગજીભાઈ તથા સદ્ગુરુ સ્વરૂપને નગરથી બહાર કાઢી નાંખવાની વાત કહી દીધી. તે વાત સાંભળતાં જ બંનેય ભાઈઓ હાથમાં તલવાર લઈને તેમની તરફ તૂટી પડ્યા. બંને ભાઈઓને હાથમાં તલવાર લઈને આવતાં જોઈને તે દોડતાં-દોડતાં માતાજીની ગોદમાં શરણ લેવા પહોંચી ગયા. પુત્ર શ્યામલિયાને બચાવવા માટે મા ઢાલ બનીને આગળ આવી. →

→ એક જ ઘરના અને એક જ માતા-પિતાના પુત્ર અર્થાત્ ભાઈ-ભાઈ હતા અને ધામમાં પણ એક જ ધણીની ધણિયાણી અર્થાત્ બહેન-બહેન હતા. અતઃ એ બંનેના પ્રેમને કોની ઉપમા આપી શકાય ?

→ ભણવા-લખવાની ઉંમરના હતા. કિંતુ તે ભણવા-લખવામાં ઓછું ધ્યાન અથવા ઓછી મહેનત કરતાં હતા. સ્કૂલ-કોલેજ તો નામ માત્ર માટે જતાં હતા. તેમનું વધારેમાં વધારે ધ્યાન અને લગન તો ધર્મ વિષય જ્ઞાન લેવામાં લાગતું હતું. એ વાત માતા-પિતાના દિલમાં પણ ખટકતી રહેતી હતી. અતઃ અત્યારે તે ભૌતિક ભણવા-લખવામાં ધ્યાન આપે અને મહેનત કરે તથા આધ્યાત્મિક માર્ગ પર ચાલે નહિ, એ જ ધ્યેયથી મોટાભાઈ શ્યામલિયાએ બંનેનો વિરોધ કર્યો હતો.

→ બંનેએ ઘરનું કામકાજ છોડીને, વાંચવું (પઢવું) -લખવું બંધ કરી માતા-પિતાનું કહેવું પણ અનસુના કરી દીધું છે અને એનું મુખ્ય કારણ નગરશેઠ ગાંગજીભાઈ શાહ અને તમારા ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી છે. એ બંનેને નગરથી બહાર કાઢવાથી જ તમે બંને સુધરશો અને મોટાનું કહેવું પણ માનવા લાગશો. ત્યાં સુધી તમે બંને ભાઈ કોઈ કામમાં આવશો નહિ.'' મોટાભાઈ શ્યામલિયાના એવું કહેતાં જ બંને ભાઈ દોડીને ઘરની અંદર જઈને હાથમાં તલવાર લઈને મોટાભાઈ શ્યામલિયા પર તૂટી પડ્યા.

→ ત્યારે બંનેએ કહ્યું, ''જુઓ ! આપ મોટાભાઈ છો. તેથી અમારાથી ગલતી થયા પર અમને બે લાત મારી પણ દો, તો અમે સહન કરી લઈશું કેમ કે અમે નાના છે. પરંતુ તમોએ અમારા ગુરુને નગરથી બહાર કાઢવાની જે વાત કહી ને, તેના બદલામાં અગર જો અમોએ આપના સિરને આપના ધડથી અલગ ન કરી દઈએ, તો જોજો ! આપ છો કોણ અમારા ગુરુજીને નગરથી બહાર કાઢવાવાળા ? અત્યારે આપ માતાજીની ગોદમાં છૂપાઈ જવાથી બચી ગયા છે. માતાજી પણ આપને ક્યાં સુધી બચાવશે ? ક્યાં સુધી ગોદમાં છૂપાઈ રાખશે ? જોઈએ છે !'' આ રીતે બંને ભાઈ આંગળી બતાવીને ત્યાંથી ચાલી ગયા ત્યારે શ્યામલદાસ ઠાકુર બચી શક્યા.

પ્ર. ૪૫- સંધ્યા સમયે પિતાશ્રી કેશવ ઠાકુરે બંને ભાઈઓને બોલાવીને શું કહ્યું અને ભાઈઓના ઝઘડાને મિટાવવા મોટાભાઈ શ્યામલિયાની વાતોને કેવી રીતે બંનેની આગળ રાખી ?

ઉ. ૪૫- કોઈ કાર્યથી બહાર ગયેલાં પિતાશ્રી કેશવ ઠાકુર સાંજે ઘેર પાછાં આવ્યા. પાછાં આવ્યા પછી માતાજીએ દિવસની બધી રામકહાણી તેમને સંભળાવી દીધી. પિતાજી વિચારવા લાગ્યા, બંને પુત્ર - ગોવર્ધન ઠાકુર અને મેહરાજ ઠાકુર હોશિયાર થઈ ચૂક્યા છે. અતઃ શ્યામલિયાના મુખથી તેમના ગુરુને નગરથી બહાર કાઢી દેવાની જે વાત નીકળી, તે જ વાત તેમને વધારે ખટકી અને તે જ વાત તેઓએ પકડી લીધી, તેના જ કારણે મામલો આટલો વધી ગયો. પિતા કેશવ ઠાકુર એક અનુભવી મંત્રી હતા. તેઓએ સાંજે બંને ભાઈઓ-ગોવર્ધન ઠાકુર અને મેહરાજ ઠાકુરને બોલાવ્યા અને પાસે બેસાડીને કહ્યું, ''આજે દિનમાં તમો બંનેએ શું-શું નાટક કર્યું ? વાતને સમજ્યા-બૂઝ્યા વગર મોટાભાઈને તલવાર ઉઠાવીને મારવા જવું, શું એને જ સમજદારી કહે છે ? શું કરવા ચાહો છો. તમે બંને ?'' ત્યારે વાતને સંભાળવા માટે તેઓએ કહ્યું, ''મોટાભાઈ શ્યામલિયાનું કહેવું એ નહોતું કે તમે બંને ધર્મ ન કરો, કથા-ચર્ચા સાંભળવા ન જાઓ. તે તો →

પ્ર. ૪૬- જ્યારે પિતાશ્રીએ ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટની પાસે બેસીને ચર્ચા સાંભળવાની જિકર કરી, ત્યારે બંને ભાઈઓએ શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૪૬- જ્યારે પિતાશ્રીએ બંને ભાઈઓ-ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટની પાસે બેસીને ચર્ચા સાંભળવાની જિકર કરી, ત્યારે બંને ભાઈઓએ જવાબ આપતાં કહ્યું, ''અમે ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની જ પાસે કથા-ચર્ચા સાંભળવા કેમ જઈએ છીએ અને શ્યામજીના મંદિરમાં ભટ્ટજીની પાસે કેમ જતાં નથી, એ વાત ભાઈ શ્યામલિયા શું સમજે ?'' ત્યારે પિતા કેશવ ઠાકુરે પૂછ્યું, ''સારું ! તમે જ બતાવો કે તમો બંને કાનજી ભટ્ટની પાસે ન જઈને શ્રી →

→ કેટલાં દિવસ પહેલાંથી જ મને કહેતાં આવ્યા હતા કે ''એ બંને ભાઈ એટલાં લગનશીલ થઈને આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની ચર્ચા-કથા સાંભળી રહ્યા છે. કિંતુ અગર જો એ બંને શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટની પાસે જઈને ચર્ચા-કથા સાંભળતાં, તો એમની એ મહેનત કામિયાબ (સાર્થક) થઈ જતી. એ તો ગાંગજીભાઈના ઘરમાં શ્રી દેવચંદ્રજીની પાસે જઈને પોતાનો સમય અને મહેનત બરબાદ કરી રહ્યા છે કેમ કે સ્વયં શ્રી દેવચંદ્રજી પણ શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટના શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળીને જ તો એમના ગુરુ બન્યા છે. અગર જો એ બંને સોળ આના જ્ઞાનયુક્ત ગુરુની પાસે જઈને સાંભળતાં-શીખતાં, તો ઓછોમાં ઓછા (કમસે કમ) બાર આના અથવા ચૌદ આના વિદ્વાન તો બનતા! જ્યારે સ્વયં ગુરુ જ માત્ર ચાર આનાભરનું જ્ઞાન રાખે છે, તો એવા ગુરુની ચર્ચા સાંભળવા તથા શીખવાથી એ બંને કેટલાં બનશે ? શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટની પાસે જઈને યદિ એ સાંભળે યા શીખે, તો કમ સે કમ (ઓછામાં ઓછા) શ્રી દેવચંદ્રજીની બરોબર તો થઈ જશો ? અતઃ આપ તેમને સમજાવો કે તે પોતાની મહેનત અને સમય બરબાદ ન કરે. તમો બંને મોટાભાઈની વાતો સમજ્યા વગર જ તેમને તલવાર લઈને મારવા દોડી પડ્યા ?''

→ દેવચંદ્રજીની ચર્ચામાં જ કેમ જાવ છો ?'' ત્યારે બંનેએ કહ્યું, ''તે અમારા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી શકે, ત્યારે ને અમે તેમની ચર્ચામાં જઈએ ! સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કોઈપણ અથવા કેવા પણ પ્રશ્નના જવાબ આપી શકે છે. ત્યારે અમે તેમની પાસે ચર્ચા-કથા સાંભળવા જઈએ છીએ.'' તેમની એ વાત સાંભળીને પિતા કેશવ ઠાકુરે તેમનો વિરોધ કર્યો અને બોલ્યા, અરે ! જૂઠું ના બોલો ! ! સારી દુનિયાને જવાબ આપવાવાળા અને સ્વયં તમારા ગુરુજીને પણ આવા બનાવવાવાળા ભટ્ટજીની પાસે ચાલીને તમો બંને યદિ એવું કહો, તો હું માની લઈશ. ચાલો તમો બંને મારી સાથે કાનજી ભટ્ટની પાસે ! !'' ત્યારે પિતાશ્રી કેશવ ઠાકુર અને બંને ભાઈ ઉક્ત વાદ-વિવાદનો નિર્ણય કરવાના આશય શ્યામજીના મંદિરમાં કાનજી ભટ્ટની પાસે જવા નીકળ્યા.

પ્ર. ૪૭- દીવાન કેશવ ઠાકુરે બંને ભાઈઓને શ્યામજીના મંદિરમાં લઈ જઈને કાનજી ભટ્ટને શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૭- દીવાન કેશવ ઠાકુરે બંને ભાઈઓને શ્યામજીના મંદિરમાં લઈ જઈને કાનજી ભટ્ટને કહ્યું, ''હે ભટ્ટજી ! એ બંને મારા પુત્ર છે. એ આપને બે- →

પ્ર. ૪૮- દીવાન કેશવ ઠાકુરની વાતો સાંભળીને કાનજી ભટ્ટે બંને ભાઈઓને શું કહ્યું ? ભટ્ટજીની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી પિતાશ્રીની સામે બંને ભાઈઓએ ભટ્ટજીને શું પૂછ્યું તથા ભટ્ટજીએ તેનો શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૪૮- દીવાન કેશવ ઠાકુરની વાતો સાંભળીને કાનજી ભટ્ટે બંને ભાઈઓને પૂછ્યું, ''હે ભાઈઓ ! આપ બંને શું પૂછવા તથા જાણવા ચાહો છો, પૂછી લો ? આ પ્રમાણે કાનજી ભટ્ટની આજ્ઞા પ્રાપ્ત થયા પર બંને →

પ્ર. ૪૯- ત્યારબાદ બંને ભાઈઓએ કાનજી ભટ્ટની આગળ કેવા પ્રશ્ન રાખ્યા અને કાનજી ભટ્ટે તે પ્રશ્નોના જવાબમાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૯- ત્યારબાદ બંને ભાઈઓએ ભટ્ટજીને પૂછ્યું, ''યદિ એવું જ છે, તો જ્યારે મહાપ્રલયમાં ચૌદ લોક, પાંચ તત્ત્વ તથા ત્રણેય ગુણ સહિત સમસ્ત →

પ્ર. ૫૦- ઉક્ત પ્રશ્નોનો જવાબ સાંભળી બન્ને ભાઈઓએ પુનઃ ભટ્ટજીની આગળ કયો પ્રશ્ન રાખી દીધો ?

ઉ. ૫૦- ઉક્ત પ્રશ્નોનો જવાબ સાંભળીને બંને ભાઈઓએ ભટ્ટજીને પૂછ્યું, ''હે ભટ્ટજી ! અગર જો આપનું કહેવાનું સાચું છે, તો અમને એ બતાવો કે આપને જે ક્ષીરસાગર, અક્ષય વટ નામક વૃક્ષ તથા અંગુષ્ઠાકારવાળા →

પ્ર. ૫૧- ઉક્ત પ્રશ્નના જવાબના વિષયમાં કાનજી ભટ્ટે દીવાન કેશવ ઠાકુરને શું કહ્યું ?

→ ચાર પ્રશ્ન પૂછવા ચાહે છે. આપ એમના પ્રશ્નોના એમને કબૂલ હોય, એવા જવાબ આપીને યદિ એમને સંતોષ અપાવી શકશો, તો એ હંમેશા આપની સેવામાં ઉપસ્થિત રહેશે, એવું એમનું કહેવું છે. એટલા માટે આપ એમના પ્રશ્નનો જવાબ આપીને એમને સંતોષ અપાવો.''

→ ભાઈઓએ પૂછ્યું, ''હે ભટ્ટજી! લોક કેટલાં છે? તત્ત્વ અને ગુણ કેટલાં છે? શાસ્ત્રોમાં કેટલાં પ્રકારના પ્રલય કહ્યા છે?'' આ પ્રશ્નો પર ભટ્ટજીએ જવાબ આપતાં કહ્યું, ''જુઓ! લોક ચૌદ છે, ચૌદ લોકથી પંદરમો લોક નથી. તે પ્રમાણે તત્ત્વ પણ પાંચ જ છે, પાંચ તત્ત્વથી ઉપર છઠ્ઠું તત્ત્વ નથી. પુનઃ ગુણ પણ ત્રણ જ છે, ત્રણ ગુણોથી પરે ચોથો ગુણ નથી તથા પ્રલય પણ ચાર જ છે જેમ કે-નિત્ય, નૈમિત્તિક, પ્રાકૃતિક અને મહાપ્રલય.''

→ પ્રાકૃતિક પદાર્થોનો નાશ થવાનું કહ્યું છે, તો તે વખત આપના તે પરમાત્મા ક્યાં અને કેવી રીતે રહે છે?'' ત્યારે કાનજી ભટ્ટ બોલ્યા, ''તે વખત તે પરમાત્મા ક્ષીરસાગરમાં સ્થિત અક્ષય વટ નામક વૃક્ષ પર અંગૂઠાના આકારમાં રહે છે. બાદમાં જ્યારે પ્રલયકાલની અવધિ પૂરી થઈ જાય છે, ત્યારે તે જ પરમાત્મા દ્વારા પુનઃ સૃષ્ટિનો વિસ્તાર થાય છે.''

→ પરમાત્માના વિષયમાં હમણાં બતાવ્યું, તે ક્ષીર સાગર કયા લોકમાં છે? અક્ષય નામક વટ વૃક્ષ કયા તત્ત્વનું છે તથા તે અંગુષ્ઠાકાર પરમાત્માનું શરીર કયા તત્ત્વ અને ગુણથી નિર્મિત છે અને ક્યાં છે? કેમ કે પહેલાં તો આપને જ કહ્યું હતું, ''ચૌદ લોકથી પરે પંદરમો લોક નથી, પાંચ તત્ત્વથી પરે છઠ્ઠું તત્ત્વ નથી અને ન ત્રણ ગુણથી પરે ચોથો ગુણ જ છે.'' એ વાત સાંભળતાં જ ભટ્ટજીની સૂધ-બુધ ગાયબ થઈ ગઈ.

ઉ. ૫૧- ઉક્ત પ્રશ્ન સાંભળતાં જ કાનજી ભટ્ટની સૂધ-બુધ ગાયબ થઈ ગઈ ત્યારે ભટ્ટજીએ દીવાન કેશવ ઠાકુરને કહ્યું, ''હે દીવાનજી! આપના પુત્રો →

→ દ્વારા પૂછેલાં પ્રશ્નોના જવાબ હું તો શું, જો સ્વયં બ્રહ્માજી પણ ઉતરી →

પ્ર. ૫૨- કાનજી ભટ્ટની વાતો સાંભળીને પિતા શ્રી કેશવ ઠાકુરે પોતાના બંને પુત્રો-ગોવર્ધન અને મેહરાજ ઠાકુરને શું કહ્યું ?

ઉ. ૫૨- કાનજી ભટ્ટની ઉક્ત વાતો સાંભળીને દીવાન શ્રી કેશવ ઠાકુરના મનમાં બહુ જ આશ્ચર્ય મહેસૂસ (અનુભવ) થયું અને તે સોચવા લાગ્યા, ‘‘અરે ! →

પ્ર. ૫૩- ઉક્ત ઘટના દ્વારા બંને ભાઈઓને કઈ વાત હાથ લાગી ? તદ્દુપરાંત બંને ભાઈ શું કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૫૩- ઉક્ત વાદ-વિવાદરૂપી ઘટના દ્વારા બંને ભાઈઓ-ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને પોતાના સદ્ગુરુના જ્ઞાનનું મહત્ત્વ હાથ લાગ્યું અને અન્ય તારતમહીન થોથા કથાકારોના ‘‘પોપટનું રામ રામ’’ સદૃશ લક્ષ્યહીન ચર્ચાનું રહસ્ય પણ જાણવાનું મળ્યું કે એ થોથા કથાકાર કેટલાં પાણીમાં છે ? હવે તો શેરની છાતી લઈને બંને ભાઈ જામનગરમાં જ્યાં ક્યાં પણ કથા-ચર્ચા થઈ રહી હોય, તે મંડાણમાં જઈને શ્રોતાના રૂપમાં બેસી જતાં હતા અને થોડીવાર પછી ચર્ચા કરવાવાળા વક્તાની આગળ પ્રશ્નોની ઝડી લગાવી દેતાં હતા કે →

પ્ર. ૫૪- એ બન્ને ભાઈ-ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુર સંસારમાં કેટલાં સાલ સુધી એક સાથે રહ્યા ?

ઉ. ૫૪- એ બન્ને ભાઈ-ગોવર્ધન ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ ઠાકુર સંસારમાં →

પ્ર. ૫૫- જ્યારે ગોવર્ધનભાઈ ધામ ચાલ્યા, તે સમય શ્રી મેહરાજ શું કરતાં હતા ?

પ્ર. ૫૬- શ્રી ગોવર્ધનભાઈના ધામ જવાથી બધાથી વધારે ચોટ (આઘાત) કોને પહોંચી અને કેમ ?

→ આવે, તો તે પણ નહીં આપી શકશે. જ્યારે બ્રહ્માજી પણ એ પ્રશ્નોનો જવાબ આપી શકતા નથી, તો હું કઈ ખેતની મૂલી છું ?''

→ એમણે તો એક જ પ્રશ્નમાં કાનજી ભટ્ટને કાન પકડાવી દીધા, પરાસ્ત કરી દીધા.'' અતઃ તેઓએ ગર્વની સાથે બંને પુત્રોને કહ્યું, ''હવે તમો બંને ચર્ચા-કથા સાંભળવા જ્યાં જવા ચાહો, જઈ શકો છો. આજ પછી કોઈ તમને કંઈ કહેશે નહિ.'' આ પ્રકાર કહીને બંને ભાઈઓને આઝાદ કરી દીધા.

→ લોક કેટલાં છે ? પુનઃ તત્ત્વ પણ બતાવો, કેટલાં છે ? શાસ્ત્રોમાં ગુણ અને પ્રલય કેટલાં-કેટલાં કહ્યા છે ? આ પ્રમાણેના પ્રશ્નો દ્વારા તે બધા કથાકારોનું મુખમર્દન કરતાં ફરવા લાગ્યા. એ બંને ભાઈઓના આતંકથી ભટ્ટજી સહિત અન્ય કથાકારોમાં ત્રાહિ-ત્રાહિ થવા લાગી. બધા કથાકાર સોચવા લાગ્યા કે હવે શું કરે ? ન એમના પ્રશ્નોના જવાબ આપવાનું બનતું, ન એમને કથા મંડાણથી ભગાડવું જ ઉચિત લાગતું. ન વ્યાસાસન પર બેસવાની હિંમત જ થાય છે, ન વ્યાસાસન છોડીને ભાગવું જ બનતું. આ પ્રકારે એ બન્ને ભાઈઓના પ્રશ્નોએ બધા કથાકારોના નીલા-પીલા, લીલા-કાળા મુખવાળા બનાવી દીધા. આ રીતે એ બંને આગળ વધતાં ગયા.

→ વિ.સં.૧૬૭૫ થી લઈને વિ.સં.૧૭૦૦ સુધી અથવા ૨૫ સાલમાં ૧ મહિનો ૨૫ દિવસ ઓછા સુધી એક સાથે રહ્યા. અતઃ બન્ને ૨૪ વર્ષ ૧૦ મહિના અને ૫ દિવસો સુધી એક સાથે રહ્યા.

ઉ. ૫૫- જે સમયે શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુર શ્રી પરમધામ ચાલ્યા, તે સમય શ્રી મેહરાજ ઠાકુર જામરાજાના દરબારમાં દીવાન પદમાં રહીને સેવા કરી રહ્યા હતા.

ઉ. ૫૬- શ્રી ગોવર્ધન ઠાકુરને સંસાર છોડવાથી બધાથી વધારે ચોટ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને પહોંચી કેમ કે એ બન્ને ભાઈઓની વચ્ચે પ્રેમ એટલો વધી →

→ ગયો હતો કે તેમના માટે રામ-લક્ષ્મણ અને કૃષ્ણ-બલરામનું દૃષ્ટાંત -ઉદાહરણ આપવામાં પણ સંકોચ થતો હતો. અતઃ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને →

પ્ર. ૫૭- પોતાની પરાત્માના સાક્ષાત્કારના માટે શ્રી મેહરાજે શું કર્યું હતું ?

ઉ. ૫૭- પોતાની પરાત્માના સાક્ષાત્કાર માટે શ્રી મેહરાજ ઠાકુર અથવા શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માએ જેવી કસની (કસોટી) કરી, તેવી અન્ય આત્માઓ દ્વારા સંભવ જ નથી. બાર હજાર આત્માઓના બદલે સ્વયં ઈન્દ્રાવતી આત્માએ જ એ વાત સાબિત (પુરવાર) કરી બતાવી કે ખેલની વચ્ચે રહીને પણ આ જ પંચભૌતિક શરીર દ્વારા જીવતાં જ પરલોક સ્થિત →

❖ કસોટી ❖

પ્ર. ૧- તેરહ વર્ષ માયા મિને, થા ઊપર લૌકિક બોઝ ।
શ્રી રાજ તરફ રહત હૈ, રમેં બીચ કૌસર હૌજ ।।

આ ચોપાઈનું તાત્પર્ય સ્પષ્ટ કરતાં બતાવો કે એ ચોપાઈ કઈ અવધિ કાલનો બોધ કરાવી રહી છે ? પુનઃ તેર વર્ષ ક્યાંથી ક્યાં સુધીના કહ્યા છે ? લૌકિક બોઝ શું હતો તથા શ્રી પ્રાણનાથજી કેવી રીતે હોજકોસરમાં રમ્યા કરતાં હતા ?

ઉ. ૧- પ્રશ્નમાં કથિત ચોપાઈ શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માને ઉન્નત (પ્રગતિ) શીલ સમયનો બોધ કરાવી રહી છે. ઉક્ત ચોપાઈમાં કહ્યા તેર વર્ષ વિ.સં. →

પ્ર. ૨- શ્રી ગોવર્ધનભાઈના ધામ ગયા પછી એક દિવસ શ્રી મેહરાજના દિલમાં શું વિચાર આવ્યો ?

ઉ. ૨- ગોવર્ધનભાઈના ધામ ચાલ્યા પછી શ્રી મેહરાજના દિલ-દિમાગમાં જીવનની ક્ષણભંગુરતાને જોઈને જીવનના પ્રતિ નફરત અને ઘૃણા →

→ શરીર અથવા સંસારના પ્રતિ એટલી નફરત થવા લાગી હતી કે તેમના દિલમાં વૈરાગ્ય જાગી ઊઠ્યો.

→ પોતાના પરાત્મા સ્વરૂપના સાક્ષાત્કારની દૃઢ ઈચ્છા રાખવાવાળા અવશ્યમેવ જ એવા અઘટિત કાર્ય કરી બતાવે છે. અગર જો સ્વયં શ્રી ઈન્દ્રાવતી સખી પોતાની આત્માના સાક્ષાત્કાર હેતુ આ પ્રકારની કસોટી ના કરત, તો પરાત્માના પ્રત્યક્ષ સાક્ષાત્કાર વિષયની વાતો અસંભવ જ રહી જાત. આ પ્રમાણે શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માએ સર્વાત્માઓના માટે અસંભવ કાર્યને પણ સંભવ કરી બતાવ્યું.

-(પ્રકરણ-૧૩, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૫૭, કુલ સં. ૩૫૦+૫૭=૪૦૭).

❖ કસોટી ❖

→ ૧૬૮૭ થી લઈને વિ.સં. ૧૭૦૦ સુધીની છે અર્થાત્ શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા અને સદ્ગુરુ સ્વરૂપના મિલાપથી લઈને ગોવર્ધનભાઈના ધામ જવા સુધીના છે. એ તેર સાલોમાં શ્રી ઈન્દ્રાવતીએ સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીની પાસે આવીને એક તરફ આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો સંગ્રહ કર્યો, તો બીજી તરફ દીવાનના પુત્ર હોવાને નાતે મંત્રી પદ સંભાળવાની ભૌતિક ભણતાં-લખતાં ફૂલબાઈની સાથે સાંસારિક સંબંધ પણ સ્વીકાર્યો. આટલો બધો બોજ સિર પર હોવા છતાં પણ ક્યારે-ક્યારે તેમને ૨૫ પક્ષના આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની ચિતવની દ્વારા પરમધામના હોજકોસર તાલમાં ફરવાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ પણ થયા કરતો હતો.

→ (તિરસ્કાર) ઉત્પન્ન થવા લાગી. તેમને થવા લાગ્યું કે શું જાણે હવે મારો આ સંસારમાં કેટલો સમય બાકી છે? કાલનો શું ભરોસો? અત: એક દિન તેમના મનમાં એ વિચાર આવ્યો, ''અમે ધામથી ખેલમાં પોતાની ધણીની આજ્ઞા લઈને જ આવ્યા છે અને અમને ધણીએ જ ખેલ જોવા હેતુ આ સંસારમાં મોકલ્યા છે. અમારા ધણી તો સર્વ →

→શક્તિમાન છે. અતઃ જ્યારે શ્રી સુંદરબાઈ અગ્રગણ્ય ન થઈને પણ અહીં બેઠાં-બેઠાં ધામની પરિક્રમા કરતાં અને બધાની પરાત્મા જોઈને બધાને →

પ્ર. ૩- ''શ્રી દેવચંદ્રજી દેખત'' અર્થાત્ શ્રી દેવચંદ્રજી અગર જો શ્રી પરમધામના એક-એક નિશાન અમને જોઈને બતાવે છે, તો હું કેમ જોઈ શકતો નથી?'' આ કથન દ્વારા શ્રી મેહરાજનું વાસ્તવિક કહેવું શું હતું?

ઉ. ૩- શ્રી મેહરાજને આ વિચારે ગ્રસ્ત કરીને રાખ્યો હતો કે ગોવર્ધનભાઈ તો ધામ ચાલ્યા ગયા, પોતાનો વારો પણ હવે ક્યારે પણ આવી શકે છે. અતઃ તેમનું કહેવું એ હતું કે યદિ સદ્ગુરુના કહ્યા પ્રમાણે ધામમાં →

પ્ર. ૪- શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માને કસોટીમાં ઉતરવાનું મૂલ કારણ શું હતું?

પ્ર. ૫- જ્યારે ધણી સદ્ગુરુ કહેતાં હતા કે ઈન્દ્રાવતી ધામની એક પવિત્ર આત્મા છે, તો ઈન્દ્રાવતીના કહ્યા અનુસાર તેમને શ્રી પરમધામ ન દેખાવાનું મુખ્ય કારણ શું હતું?

ઉ. ૫- જ્યારે ધણી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ નિત્ય પ્રતિ ચર્ચામાં કહ્યા કરતાં હતા કે શ્રી →

પ્ર. ૬- ''જ્યારે હું પોતાના ધણીથી આજ્ઞા લઈને ખેલ જોવા આવી છું, તો શું ધણીથી મારું એટલું પણ જોર નથી ચાલી શકતું કે હું પોતાની વીતક અહીં બેસીને જોઈ શકું? શું મારા ધણી મને એટલું પણ બતાવી શકતા નથી?'' આ કથન દ્વારા શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા કઈ વાતનો દાવો કરી રહી છે?

→ પોત-પોતાની પરાત્માનો પરિચય કરાવી દૃઢ બનાવી દે છે અને ત્યાં દેખાતી એક-એક વસ્તુનું વર્ણન કરી સંભળાવે છે, તો હું કેમ નહિ ? હું આ વિષયમાં ચુપકી સાધીને (મૌન રહીને) કેવી રીતે બેસી શકું છું ?''

→ ધણીની નજરમાં હું બધાથી આગળ છું, અગ્રગણ્ય છું, તો જ્યારે સુંદરબાઈ શ્રી પરમધામના એક-એક નિશાન પ્રત્યક્ષ આ જ શરીરમાં હોવા છતાં જોઈને, વર્ણન કરી અમને સંભળાવે છે, તો હું કેમ ''મારી પરાત્મા ક્યાં છે ? કઈ દિશામાં છે. ? મૂલમિલાવાની કઈ પંક્તિમાં કેવી રીતે-કયા વસ્ત્રમાં બેઠી છે ?'' આટલું પણ જોઈ શકતી નથી ? એવું કેમ થઈ રહ્યું છે ? આ પ્રકારની ચિંતાના કારણે જ તે દુઃખી હતા.

ઉ. ૪- શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માને કસોટીમાં ઉતરવાનું મૂલ કારણ તેમની આ જ ઈચ્છા હતી, ''જ્યાં સુધી હું પોતાના ધામને, પોતાની પરાત્માને ન જોઈ લઉં, ત્યાં સુધી હું એ કેવી રીતે માની લઉં કે હું પણ ધામની આત્મા છું ?''

→ ઈન્દ્રાવતી આત્મા ધામની બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓમાંથી એક પવિત્ર આત્મા છે, ત્યારે તો શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માના અનુસાર તેમને ધામ અને તેમની પરાત્મા ન દેખાવાનું મુખ્ય કારણ તેમની અંદર વિદ્યમાન વિકારરૂપી અવગુણો છે. એ જ કારણે તે શ્રી પરમધામ મૂલમિલાવામાં સ્થિત પોતાની પરાત્માને જોઈ શકતી ન હતી. નહિ તો, બીજું કોઈ કારણ ન હતું.

ઉ. ૬- ઉક્ત કથન દ્વારા શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા એ વાતનો દાવો લઈ રહી છે કે યદિ મેં આ શરીરમાં થઈને નિજધામ અને પોતાની પરાત્મા જોવાની ઈચ્છા કરી, તો સ્વયં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ જ કહ્યા કરે છે કે **'સબ વિધ પિયાજી સમરથ'** અર્થાત્ અમારા પિયાજી પૂર્ણરૂપેણ સામર્થ્યશાળી છે. અતઃ તે મારી ઈચ્છા અવશ્ય પૂર્ણ કરી શકે છે, કિંતુ વિકાર તો મારામાં જ છે.

પ્ર. ૭- ''પરંતુ આ વિષયમાં કોઈનો દોષ નથી, દોષ તો મારી અંદરના અવગુણોનો છે'' આ વિચાર કરીને શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા શું કરવા લાગી ?

ઉ. ૭- ''પરંતુ આ વિષયમાં કોઈનો દોષ નથી, દોષ તો મારા અંદરના અવગુણોનો છે.'' અર્થાત્ જ્યારે શ્રી ઈન્દ્રાવતીના દિલમાં એ ચોક્કસ નિર્ણય થઈ ગયો કે ન તો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના કહેવામાં કોઈ દોષ છે અને →

પ્ર. ૮- શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા હવે પોતાની અંદર કેવા-કેવા અવગુણ જોવા લાગી અને તે અવગુણોને નિર્મૂળ કરવા માટે કયા-કયા ઉપાય કરવા લાગી ?

ઉ. ૮- શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા હવે ''પોતાની અંદર નક્કી જ અવગુણ છે,'' એ જાણીને પરમધામ-મૂલમિલાવામાં ન લાગીને અન્યત્ર લાગવાવાળા દુષ્ટ →

પ્ર. ૯- પોતાના અવગુણોના વિષયમાં શ્રી મેહરાજે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીની પાસે આવીને શું અરજ કરી ?

ઉ. ૯- પોતાના અવગુણોના વિષયમાં શ્રી મેહરાજે સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપની પાસે આવીને અરજ કરતાં કહ્યું, ''હે ધામધણી સ્વરૂપ મારા સદ્‌ગુરુ ! પોતાના અવગુણ પોતાની જાતે દેખાતાં નથી. તેથી આપ જ →

પ્ર. ૧૦- શ્રી મેહરાજની ઉક્ત વાતો સાંભળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૦- શ્રી મેહરાજની ઉક્ત વાતો સાંભળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને વારંવાર કહ્યું અને સમજાવ્યું, ''હે મેહરાજ ! તમારામાં કોઈપણ તથા કંઈપણ પ્રકારના →

પ્ર. ૧૧- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના શ્રી મુખથી ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રી મેહરાજ પોતાના મનમાં શું વિચાર કરવા લાગ્યા ?

→ ન કે શ્રી રાજજી મને બતાવવા ચાહતા નથી, એવું જ છે. દોષ તો મારામાં જ છે. મારામાં જ અવગુણ છૂપેલાં છે. મારી ઈચ્છા પૂરી કરવામાં વિઘ્ન (બાધા) નાંખવાવાળા મારા અવગુણ જ છે. ત્યારે તેઓએ વિચાર કર્યો, ''જ્યારે હું એ અવગુણોનો પત્તો લગાડી એને શરીરથી બહાર કાઢી નાંખીશ, ત્યારે જોઉં છું કે હું પોતાની પરાત્મા કેવી રીતે જોઈ શકતી નથી?'' હવે જ્યાં-જ્યાં તેમનું મન લાગે છે, ત્યાં- ત્યાં તે પોતાના અવગુણ શોધવા લાગતા હતા.

→ મનની ઉપર નિયંત્રણ કરવા લાગી. આ દુષ્ટ મનને ફેરવવા હેતુ તે પોતાના મનને 'મારું-મારું' કરીને તે જે-જે ચીજોમાં લાગે છે, તે-તે ચીજોને લાવીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં અર્પણ કરવા લાગી. આ રીતે મનની પરીક્ષા કરતાં-કરતાં શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા આગળ વધવા લાગી અને પોતાના મનને હર પ્રકારથી માયાવી સાધનોથી ફેરવીને પરમધામની તરફ અથવા પરાત્માની તરફ લગાવતાં કસની કરવા લાગી.

→ બતાવી દો ને કે એવા કયા-કયા અવગુણ છે, જેના કારણે હું પોતાના જ પરાત્મા સ્વરૂપને જોઈ શકતો નથી. જેનાથી હું તે પ્રત્યેક અવગુણોને દૂર કરી પોતાની પરાત્મા જોઈ શકું, નિશ્ચિત જ એ અવગુણોના કારણે જ મારું મન પરમધામમાં બેઠેલી પરાત્માની તરફ ન જઈને અહીંયાની વિભિન્ન ચીજોમાં લાગતું રહે છે.''

→ અવગુણ નથી. તમે તો શ્રી પરમધામની બાર હજાર સખીઓમાંથી અગ્રગણ્ય તથા અત્યંત નિર્મળ-પવિત્ર આત્મા છો. તમે મારી વાતો પર વિશ્વાસ કરો. એવી કસોટી દ્વારા શરીરને કષ્ટ કેમ આપી રહ્યા છો ?''

ઉ. ૧૧- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના શ્રી મુખથી ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રી મેહરાજ મનોમન વિચાર કરવા લાગ્યા, ''યદ્યપિ સદ્‌ગુરુના કહ્યા અનુસાર હું ધામની દ્વાદશ સહસ્ત્ર સખીઓમાંથી સર્વાગ્રગણ્ય, પવિત્ર તથા અત્યંત →

→ નિર્મલ ઈન્દ્રાવતી આત્મા છું. પરંતુ હું એ કેવી રીતે માની લઉં કે હું એક નિર્મલ તેમજ પવિત્ર આત્મા ઈન્દ્રાવતી છું ? કેમ કે જો હું નિર્મલ તેમજ પવિત્ર આત્મા ઈન્દ્રાવતી હોત, તો મારી જ જેમ ધામસ્થ સખી શ્રી સુંદરબાઈ અષ્ટપ્રહરની એક-એક લીલાને પ્રત્યક્ષ જોઈને વર્ણન કરી શકે છે, તો શું હું ઈન્દ્રાવતી આત્મા હજી સુધી પોતાની પરાત્મા પણ ન જોઈ શકી ? એનું મુખ્ય કારણ અવશ્ય જ મારામાં છૂપેલાં અવગુણ છે. →

પ્ર. ૧૨- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની વાતોને સાંભળીને હવે શ્રી મેહરાજ શ્રી મુખના વચનોને સિર પર લઈને કેવી રીતે ચાલવા લાગ્યા અથવા શું કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૨- ધામધણી સ્વરૂપ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના શ્રી મુખના વચનોને સાંભળીને શ્રી મેહરાજ સોચવા લાગ્યા, ‘‘જ્યારે સ્વયં સદ્‌ગુરુએ જ કહ્યું છે કે હું ધામની નિર્મલ તેમજ પવિત્ર આત્મા છું અને દ્વાદશ સહસ્ત્ર સખીઓમાં પણ અગ્રગણ્ય છું, તો યદિ હું તેમના કહેવા અનુસાર ત્યાંની અગ્રગણ્ય આત્મા ઈન્દ્રાવતી છું, તો મારામાં અહીં પણ ઈન્દ્રાવતી આત્માની જેમ કોલ, ફેલ અને હાલ આવવા જોઈએ, આ રીતે ધામધણી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુના વચનોને શિરોધાર્ય કરીને શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા સમસ્ત સુંદરસાથ સમાજને સદ્‌ગુરુના ગુણ ગાઈને સમજાવવા લાગી કે- →

પ્ર. ૧૩- પોતાના મનને વશમાં કરવા માટે શ્રી મેહરાજ શું-શું કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૩- શ્રી મેહરાજના અનુસાર યદિ તે ધામની નિર્મલ, પવિત્ર તેમજ સર્વાગ્રગણ્ય આત્મા ઈન્દ્રાવતી છે, તો તેમની અંદર વિચાર-વિવેક, ઉત્સાહ-ઉમંગાદિ પણ બધાથી ન્યારા જ હોવા જોઈએ તથા તે સોચવા લાગી કે સદ્‌ગુરુએ અહીં પ્રત્યક્ષ જોઈ મારી પરાત્માને, હું ન જોઉં, તો બીજું કોણ જોશે ? →

પ્ર. ૧૪- શ્રી મેહરાજે પોતાના આહારને ઘટાવતાં-ઘટાવતાં ક્યાં સુધી ઘટાડી દીધો ?

→ એના સિવાય શું કોઈ અન્ય કારણ હોઈ શકે છે ? હવે તો મારા મનમાં એવા-એવા ખ્યાલો પણ આવવા લાગ્યા છે કે યા તો મારામાં અવગુણ છે યા તો હું ધામની આત્મા જ નથી. પરંતુ એ પણ કેવી રીતે માની લઉં ? પોતાના ધામધણી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુની ઉપર હું એટલો મોટો આરોપ લગાડવો તો શું, લગાડવાની વાત પણ કેવી રીતે સોચી શકું છું ? અતઃ જરૂર મારામાં જ અવગુણ છે, જેને હું જોઈ શકતી નથી.''

→ **જાનહૂન કોડ઼ ધડ઼, ધડ઼ ધડ઼ કોડ઼ મત્થન ।**
મત્થાઁ મત્થાઁ કોડ઼ મુઁહ, મુઁહ મુઁહ કોડ઼ જિભ્ભન ।।
હેતરા મિડી તોહિજા, તાંજે ગુણ ગર્ણાન ।
ભાલ તોહિજી હિકડ઼ી, તોકે કીં ન પુર્જાન ।।

પુનઃ

દુષ્ટ અમેં ન દાખજે, અન્તર જો અભ્યાસ ।
કિંગો કસ્તૂરીય જો, કાંઈ ન લભે બાસ ।।

ઉક્ત ચોપાઈઓ દ્વારા તે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની દયા-કૃપા અને મહેર સમસ્ત સુંદરસાથને સમજાવા લાગ્યા કે આપણે સદ્‌ગુરુના પ્રતિ કેટલો આભાર માનવો જોઈએ.

→ અતઃ પોતાના ચંચલ મનને બધી બાજુથી હટાવીને પરમધામની તરફ ફેરવવું જ પડશે. કિંતુ એ સરલતાપૂર્વક હાથ આવવાવાળું નથી. એને પોતાના વશમાં કરવા માટે એની શક્તિને જ છીનવી પડશે અને તે શક્તિ મળે છે ખાદ્ય ખોરાક દ્વારા. યસર્થ પોતાના ખોરાકને જ સીમિત (મર્યાદિત) કરી દેવો જોઈએ. અતઃ તેઓએ એ નિશ્ચય કર્યું કે હવે મને પોતાના ગુણ, અંગ, ઈન્દ્રિય સહિત મનને વશમાં કરવું પડશે.

ઉ. ૧૪- શ્રી મેહરાજે પોતાના મન સહિત ગુણ, અંગ, ઈન્દ્રિયોને વશમાં કરવા માટે પોતાના પૂર્ણ ખોરાકમાંથી દૈનિક થોડો-થોડો ઘટાડતાં-ઘટાડતાં →

→ બે પૈસાભરમાં પહોંચાડી દીધો અર્થાત્ પૂર્ણ ખોરાક સોળ આનામાંથી પહેલાં આઠ આના કર્યો, પછી આઠ આનાનો અડધો ચાર આના કર્યો અને ફરી ચાર આનાનો પણ અડધો બે આના કર્યો અને ફરી બે આનાનો →

પ્ર. ૧૫- ઉક્ત કસોટીના પ્રતિફલ શ્રી મેહરાજના શરીરની શું દશા થઈ ?

ઉ. ૧૫- ઉપરોક્ત કસોટીના પ્રતિફલ શ્રી મેહરાજનું શરીર દિન-પ્રતિદિન સુકાતાં-સુકાતાં ક્ષીણ થવા લાગ્યું. થોડા દિવસોમાં જ તેમને ચાલવા-ફરવામાં કમજોરી મહેસૂસ થવા લાગી. કિંતુ તે જીદ પર અડી ગયા યદિ હું ઈન્દ્રાવતી છું, તો મારામાં ઈન્દ્રાવતીના લક્ષણ દૃશ્યમાન થવા જ પડશે અને મને આ →

પ્ર. ૧૬- હવે શ્રી મેહરાજનું મન ક્યાં અને શેમાં લાગવા લાગ્યું ? તે પોતાના મનને કેવી રીતે ફટકારવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૬- શરીરની એવી નાજુક હાલત થઈ જવાથી પણ ચંચલ મન બંદરની →

પ્ર. ૧૭- શ્રી મેહરાજનું મન હવે ઉમડી-ઉમડીને ઘરની કઈ-કઈ ચીજોમાં લાગવા લાગ્યું ? શ્રી મેહરાજ એ ચીજોને પોતાના અવગુણ સમજીને તેનું શું કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૭- શ્રી મેહરાજનું મન હવે ઉમડી-ઉમડીને ઘરમાં સ્થિત સોનું, ચાંદી વગેરે →

પ્ર. ૧૮- ઘરની બધી ચીજોને શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધા પછી શ્રી મેહરાજનું મન ક્યાં જવા લાગ્યું ?

ઉ. ૧૮- ઘરની બધી ચીજોને શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધા પછી શ્રી મેહરાજનું મન વિચારવા લાગ્યું, ‘‘તારી પત્ની યદિ તારી છે, તો →

→ પણ અડધો એક આના કરી દીધો. હવે એનો પણ અડધા કરી દે, તો બે પૈસાભર રહી ગયો. એટલો ગ્રહણ કરવાથી આત્મઘાત પણ લાગતો નથી અને ગુણ, અંગ ઇંદ્રિયોના રાજા મનની ચંચલતા પણ ઠેકાણે રહી શકે છે. આ રીતે તે કઠિન કસોટી પર ઉતરી ગયા.

→ રીતે ચાલવું જ પડશે. આ કઠિન કસોટી દ્વારા ગુણ, અંગ, ઇંદ્રિય તો શાંત થતાં ગયા, પરંતુ મન ધામ તરફ ફરવાને બદલે ઘરની સારી-સારી ચીજોમાં લાગવા લાગ્યું. અતઃ ઘરની જે-જે ચીજોમાં શ્રી મેહરાજનું મન લાગવા લાગ્યું, તે-તે ચીજોને તે અવગુણ સમજીને સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં અર્પણ કરવા લાગ્યા. આ પ્રકારની કસોટીના પ્રતિફલ તેમનું શરીર સુકાઈ જવા લાગ્યું અને આખું શરીર હળદર જેવું (સદૃશ) પીળું થઈ ગયું.

→ (વાનરની) જેમ ઉછળી-ઉછળીને લૌકિક પદાર્થોમાં જવા લાગ્યું. અતઃ શ્રી મેહરાજ પોતાના ચંચલ મનને કોસતાં અને ફટકારતાં કહેતા, ''હે ચંડાલ મન! તારે જ્યાં લાગવાની જગ્યા અર્થાત્ શ્રી પરમધામ ૨૫ પક્ષમાં લાગવું જોઈએ, તો તું ક્યાં-ક્યાં દોડી રહ્યો છે?''

→ સારી-સારી ચીજોમાં લાગવા માંડ્યું, અતઃ જે-જે ચીજોની તરફ તેમનું મન આકૃષ્ટ (આકર્ષિત) થાય, તે-તે ચીજોને ઉઠાવીને તે શ્રી સદ્‌ગુરુની પાસે લઈ આવતાં અને તેને પોતાના અવગુણ સમજીને શ્રી ધામધણી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દેતાં અને પોતાના મનને ફટકારતાં, ''અરે ચંડાળ મન! તું હવે ક્યાં, શેમાં લાગીશ?''

→ તારી પત્નીના ઘરેણાં પણ તો તારા જ છે ને ! આ રીતે તેમનું મન પત્ની ફૂલબાઈના ઘરેણાંમાં જવા લાગ્યું. ત્યારે શ્રી મેહરાજે પોતાની પત્ની પાસે તેના ઘરેણાં માંગીને તેને પણ શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધા. હવે મન ક્યાં જશે અને શું કરશે? આ પ્રકાર મનની પરીક્ષા કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૧૯- શ્રી મેહરાજ આ રીતે પોતાના મનને પારખવા માટે ક્યાં–ક્યાં સુધી ગયા ?

ઉ. ૧૯- ઉપર્યુક્ત પ્રકારથી પોતાના મનની પરીક્ષા કર્યા પછી હવે મેહરાજને તેનું મન શાંત થયું એવું લાગવા લાગ્યું. લેકિન પાછું તે વિચારે છે કે મારું મન ધામની તરફ તો લાગતું જ નથી. એવું કેમ થઈ રહ્યું છે ? ત્યારે વિચાર કર્યો →

પ્ર. ૨૦- જ્યારે શ્રી મેહરાજનું મન હર્ષિત થઈને બજારની દુકાનોમાં સ્થિત વસ્તુઓમાં લાગવા લાગ્યું, ત્યારે તે શું કરતાં હતા ?

ઉ. ૨૦- જ્યારે શ્રી મેહરાજનું મન હર્ષિત થઈને બજારની દુકાનોમાં રહેલી →

પ્ર. ૨૧- શ્રી મેહરાજ પોતાના શરીરને જબરદસ્ત કસોટી પર ચઢાવીને પોતાની ઈંદ્રિયોને પારખતાં ધામધણી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુને શું કહેતાં ?

ઉ. ૨૧- શ્રી મેહરાજ પોતાના ગુણ, અંગ, ઈંદ્રિયો સહિત મનને શ્રી પરમધામની →

પ્ર. ૨૨- રસ્તા પર ચાલતી વખતે યદિ શ્રી મેહરાજને કોઈ મિત્ર મળી જતાં હતા, તો તે પોતાનું મુખ બીજી બાજુ ફેરવીને આગળ કેમ નીકળી જતાં હતા ?

ઉ. ૨૨- રસ્તા પર ચાલતી વખતે પણ શ્રી મેહરાજના હાથમાં જાપની માળા રહેતી હતી. રસ્તા પર ચાલતી વખતે પણ તે પોતાની સુરતા ધામમાં લગાવવા - →

પ્ર. ૨૩- આ પ્રકારથી મેહરાજે જ્યારે કઠિન કસોટી દ્વારા પોતાના શરીરને ત્યાજ્ય (મરણતોલ) સ્તરમાં પહોંચાડી દીધું, ત્યારે શું બનાવ બન્યો, સ્પષ્ટતઃ સમજાવો ?

ઉ. ૨૩- ઉપર્યુક્ત પ્રકારથી જ્યારે શ્રી મેહરાજે પોતાના ગુણ, અંગ, ઈંદ્રિયો સહિત મનને પણ જૂઠા પ્રપંચોથી હટાવીને ધામધણીની તરફ ફેરવી →

→ કે જરા બજારમાં અથવા સોના, ચાંદી તેમ જ કપડાંલત્તાંની દુકાનોમાં જઈને જોઉં તો ! અતઃ આ પ્રકાર પોતાના મનની ગતિવિધિને જાણવા હેતુ તે સોના, ચાંદી તથા કપડાંની દુકાનોમાં ગયા. ત્યાં જઈને જોયું, તો લાગ્યું કે આ ચંડાલ મન તો સારા-સારા હારો-આભૂષણો અને કપડાંના પ્રતિ ઉમડવા લાગ્યા.

→ વસ્તુઓમાં લાગતું, ત્યારે તે પોતાના ચંડાળ મનને ધિક્કારતાં કહેતાં, ''અરે ચંડાલ મન ! તું હજી પણ બદલ્યો નથી ? જેવોને તેવો જ છે ? અરે કુકર્મી! હવે તો માની જા!! ધામની તરફ લાગ!!! તને પરમધામના ૨૫ પક્ષોમાં ફરવું છે, ન કે માયામાં!!!''

→ તરફ ફેરવવા હેતુ જબરદસ્ત કસોટી કરવા લાગ્યા અને વારંવાર સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં અરજ કરતાં, ''હે ધણી! પોતાના અવગુણ મને કેમ પકડમાં આવતા નથી ? જો આપ મારા અવગુણ મને બતાવી દો, તો હું તે બધા અવગુણોને દૂર કરી તેમને તેના ઠેકાણે લગાડી દેતો.''

→ ફેરવવા માટે રાજ-રાજ જપતાં જ ચાલતાં હતા. ચાલતાં સમયે રસ્તામાં ક્યારે તે પોતાના કોઈ મિત્ર યા દોસ્તને આવતાં જોતાં, તો તેને અનદેખા (જોયું ન જોયું) કરીને યા બચવાનો ઉપાય સોચવા લાગતાં. અતઃ તેનાથી બચવા માટે તે તેનાથી મુખ ફેરવીને તેને અનદેખા કરી તેનાથી આગળ નીકળી જતાં, જેનાથી ધામની ચિતવનીમાં વિઘ્ન ના પડે.

→ દીધું, ત્યારે એક સમય અચાનક તેમનું મન પચીસ પક્ષની લીલામાં લાગી ગયું. તેમને તે સમય વ્રજ અને રાસના દર્શન થયા. ત્યારબાદ તે બેહદ ભૂમિકાથી પરે અક્ષરધામથી પણ આગળ સ્થિત સાતેય ઘાટોમાં પહોંચી ગયા. જેણે જોઈને તેમનું મન ખીલી ઊઠ્યું. શ્રી યમુનાજી પાર કર્યા પછી સાતેય ઘાટ પાર કરી તેમનું મન ચાંદની ચોકમાં ફરવા લાગ્યું. જ્યારે તે રંગમહલના પૂર્વથી દક્ષિણની તરફ ગયા અને પશ્ચિમ →

→ તથા ઉત્તર દિશામાં ફરીને મૂલ દરવાજાથી સીધા અંદર ચાલ્યા ગયા, તો તેમનું મન પણ સીધા મૂલમિલાવાની પૂર્વ દરવાજાની ડાબી બાજુના →

પ્ર. ૨૪- ઉક્ત ઘટનાના ફલસ્વરૂપ જ્યારે શ્રી મેહરાજ શ્રી પરમધામમાં ઊઠવાની આસમાં તલ્લીન થઈ ગયા, ત્યારે વાલબાઈએ તેમને ઉક્ત અવસ્થામાં જોઈને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૪- ઉક્ત ઘટનાના કારણે જ્યારે શ્રી મેહરાજ-શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા દ્વારા ઉપરોક્ત રૂપેણ **'આતમ પર આતમ પેખે'** એ મહાવાક્ય સાકાર થઈ ગયું, ત્યારે ધામનો પ્રેમ ઉમડી આવવાના કારણે તેમનું દિલ-દિમાગ શૂન્ય જેવું →

પ્ર. ૨૫- ''એક ભાઈ પહિલે ચલા, અબ યહ હુઆ તૈયાર'' એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૫- **''એક ભાઈ પહિલે ચલા, અબ યહ હુઆ તૈયાર''** અર્થાત્ ગોવર્ધનભાઈ ધામ ચાલ્યા. હવે તેમની પાછળ-પાછળ શ્રી મેહારાજ →

પ્ર. ૨૬- વાલબાઈની વાત સાંભળીને શ્રી સદ્‌ગુરુએ શું કર્યું ?

પ્ર. ૨૭- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને બોલાવીને તેમને શું પૂછ્યું અને પૂછવાથી શ્રી મેહરાજે તેમને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૨૭- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને બોલાવીને તેમને પૂછ્યું, ''તમે આ →

પ્ર. ૨૮- જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, ''હે મેહરાજ ! તમે મને શું ઓળખીને બેઠાં છો ?'' ત્યારે આ પ્રશ્ન પર શ્રી મેહરાજે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શું કહ્યું ? પુનઃ તે વખતે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની તરફથી વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજને શું કહ્યું ?

→ થંભોમાં જઈ લાગ્યું, જેનાથી અડીને તેમની પરાત્મા ખેલ જોઈ રહી હતી. તેઓએ જોયું કે ત્યાં બેઠેલી બધી આત્માઓ ખેલ જોવામાં તલ્લીન હતી. એ બધું જોયા પછી આત્માને સંતોષ તથા શાંતિ થઈ.

→ થઈ ગયું. હવે તત્ક્ષણ તેમને પોતાની પરાત્મામાં ઊઠવાની લગન લાગી ગઈ અને સદ્ગુરુનું ભવિષ્ય સાત સમુંદર પાર જતું રહ્યું અર્થાત્ અલોપ થઈ ગયું. પરંતુ 'ઈશ્વરેચ્છા બલિયસી' ના કારણે તે સમય વાલબાઈ ત્યાં પહોંચી ગઈ અને ઉક્ત દશામાં પહોંચેલાં શ્રી મેહરાજની બધી ખબર સદ્ગુરુને સંભળાવી દીધી અને એ સલાહ પણ આપી કે કોઈપણ બહાનાથી શ્રી મેહરાજની ધામમાં લાગેલી સુરતાને ફિરાવી દો. તેમના 'રાજ-રાજ' ની રટમાં વિઘ્ન પડવાથી જ તે જીવતાં રહેશે.

→ પણ ધામ જવા માટે તૈયાર થઈ રહ્યા છે. અતઃ તેમને બોલાવીને આપ સમજાવતાં કેમ નથી ? શરીર છૂટી ગયા પછી આપ કશુંય કરી શકશો નહિ. એવું વાલબાઈએ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપને કહ્યું કેમ કે શ્રી મેહરાજની દશા જોઈને તેમને સદ્ગુરુના ભવિષ્યની ચિંતા થવા લાગી હતી.

ઉ. ૨૬- વાલબાઈ દ્વારા શ્રી મેહરાજની ખબર સાંભળીને શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પોતાની પાસે બોલાવ્યા.

→ બધું શું કરી રહ્યા છો ? તમારા દિલમાં શું છે ? મને સ્પષ્ટરૂપથી બતાવો કે તમે આ બધું શેના માટે કરી રહ્યા છો.'' ત્યારે શ્રી મેહરાજે જવાબ આપ્યો, ''જ્યારે આપના શ્રી મુખથી હું વ્રજની ચર્ચા સાંભળું છું, તો હું પોતાની જાતને સંભાળી શકતો નથી. મારી આંખોથી અશ્રુ વહેવા લાગે છે.''

ઉ. ૨૮- જ્યારે સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, ''હે મેહરાજ ! તમે મને શું ઓળખીને (પહેચાન કરીને) બેઠાં છો ?'' હું કહું તો છું કે ''તમે પવિત્ર-નિર્મલ આત્મા ઈન્દ્રાવતી છો.'' ત્યારે આ વિષય પર શ્રી મેહરાજે સદ્ગુરુ સ્વરૂપને કહ્યું, ''આપની ચર્ચા સાંભળતી વખતે જ્યારે તેમાં →

→ વ્રજની વાતો આવે છે, તો મને સહન થતી નથી. ત્યાંની લીલા-કથા સાંભળતાં જ મારી આંખોથી નિરંતર અશ્રુ વહેવા લાગે છે. અતઃ હું શું કરું ?'' ત્યારે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની તરફથી વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, ''તમે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને શું ઓળખીને બેઠાં છો ? જો તમે તેમને →

પ્ર. ૨૯- ''એ અવગુન નહીં તેરે'' એ કથન કોણે અને કોને કહ્યું ? આ કથનના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે શું કહ્યું ?

પ્ર. ૩૦- પુનઃ જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું કે ''શું છે તારા મનમાં, જેના કારણ તું આ બધું કરી રહ્યો છે, ત્યારે શ્રી મેહરાજે શું કહ્યું ?

પ્ર. ૩૧- શ્રી મેહરાજની ઉક્ત વાતો સાંભળીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જવાબમાં શું કહ્યું ?

પ્ર. ૩૨- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે એવું શું કહ્યું, જેના કારણ શ્રી મેહરાજનું ચિત્ત પાછું ફરી ગયું ?

ઉ. ૩૨- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને કહ્યું, ''જુઓ ! હુકમની વાત તો હુકમના →

પ્ર. ૩૩- વાલબાઈ અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે આપસ્તમાં સલાહ-સૂચન કરી શ્રી મેહરાજનું ચિત્ત ફેરવવા હેતુ કયુ બહાનું બનાવ્યું ?

પ્ર. ૩૪- શ્રી મેહરાજને પોતાની પાસે બોલાવીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને શું કહ્યું ?

→ સાક્ષાત્ ધામધણી સ્વરૂપ સમજતાં હોત, તો તમે રાતદિવસ તેમની જ પરિક્રમા કરતાં રહેત. ત્યારે વ્રજલીલાની કથામાં તમારું મન ક્યારેય લાગ્યું ન હોત.'' વાલબાઈની ઉક્ત વાતોને સમર્થન કરતાં સદ્‌ગુરુએ શ્રી મેહરાજને કહ્યું, ''જો તમને એવું જ થતું હોય, તો તમે વ્રજવાળા સ્વરૂપનું ધ્યાન ધરી લો.''

ઉ. ૨૯- **''એ અવગુન નહીં તેરે''**-એ કથન સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને કહ્યું. ત્યારે શ્રી મેહરાજે કહ્યું, ''જો મારામાં અવગુણ નથી, તો ધામની પોતાની જ લીલાઓને હું કેમ જોઈ શકતો નથી?''

ઉ. ૩૦- પુનઃ જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું કે ''શું છે તારા મનમાં,'' જેના કારણ તું આ બધું કરી રહ્યો છે, ત્યારે શ્રી મેહરાજે કહ્યું, ''જેવી રીતે આપ ધામની લીલાઓને જોઈને અમને વર્ણન કરી સંભળાવો છો, તેવી રીતે હું કેમ જોઈ શકતો નથી?''

ઉ. ૩૧- શ્રી મેહરાજની ઉક્ત વાતો સાંભળી જવાબમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે કહ્યું, ''આ વાત તો હુકમના હાથની છે. મારા પછી તમને પણ થશે, તમારે હમણાં જોવું હોય, તો મને ઉઠાવીને તમે ગાદી પર બેસી જાઓ.''

→ હાથમાં જ છે. કિંતુ તમારે અત્યારે જોવું જ છે, તો તમે મને ધામમાં ઉઠાવીને મારી જગ્યાએ બેસી જાઓ, ત્યારે તમે બધું જોઈ શકશો.'' આ વાત સાંભળતાં જ શ્રી મેહરાજનું ચિત્ત ફરી ગયું અને ધામ જોવાની ઈચ્છા તૂટી ગઈ.

ઉ. ૩૩- વાલબાઈ અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે આપસ્તમાં સલાહ-સૂચન કરી શ્રી મેહરાજનું ચિત્ત ધામથી ફેરવવા માટે અને તેમનું રાજ-રાજનું રટણ છોડાવવા માટે તેમને અમદાવાદ જઈને બે પુસ્તક શોધીને લઈ આવવાના કાર્યમાં લગાવી દીધું.

ઉ. ૩૪- શ્રી મેહરાજે પોતાની પાસે બોલાવીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને કહ્યું, ''હે મેહરાજ! મને સિદ્ધાંતની કેટલી વાતો સિદ્ધ કરવા માટે બન્ને પુરાણો -હરિવંશ પુરાણ અને બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણની જરૂરત છે. મેં એ બન્ને →

→ પુરાણોને અહીંયા આખા જામનગરમાં તલાશ કરાવી. પરંતુ અહીં ના મળી. બધા દુકાનદારોએ કહ્યું કે એ બન્ને ગ્રંથ અહીંયા નથી, પરંતુ અહમદાવાદમાં અવશ્ય મળી જશે. લેકિન મારું આ કાર્ય તમારા સિવાય →

પ્ર. ૩૫- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ કેટલાં દિવસમાં ગુજરાત જઈને બંને પુરાણ લઈ પાછાં આવ્યા ?

પ્ર. ૩૬- શું શ્રી મેહરાજ ગુજરાત સ્થિત અહમદાવાદ પહોંચીને તે બંને પુરાણ લઈ આવ્યા હતા ?

ઉ. ૩૬- સદ્ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરીને શ્રી મેહરાજ બીજા જ દિવસે સવારે ખાવા-પીવાનો સામાન લઈને અહમદાવાદ માટે રવાના થઈ ગયા. દિનભર ચાલીને રાતમાં એક જગ્યા રોકાયા. બીજા દિવસે સવારે ચાલવાની તૈયારી કરી જ રહ્યા હતા કે એટલામાં સામેથી એક વેષધારી બ્રાહ્મણ પુરુષ આવ્યો અને તેને તેમને પૂછ્યું, ''આપ ક્યાં જઈ રહ્યા →

પ્ર. ૩૭- ''બુક સેલર''ના રૂપમાં આવેલ વ્યક્તિ કોણ હતું ?

ઉ. ૩૭- તે બંને પુરાણ લઈને ''બુકસેલર''ના રૂપમાં આવવાવાળા વ્યક્તિ શ્રી →

પ્ર. ૩૮- વાલબાઈ અને સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને ગુજરાત સ્થિત અહમદાવાદ શહેર કયા વિચારથી મોકલ્યા હતા અને થયું શું ?

ઉ. ૩૮- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ અને વાલબાઈ-બંનેએ એ વિચારથી શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ગુજરાત સ્થિત અહમદાવાદ શહેર મોકલ્યા હતા કે તેને જવામાં પાંચ દિવસ લાગશે, તો આવવામાં પણ પાંચ દિવસ તો અવશ્ય જ લાગી જશે. પુનઃ તેમને ત્યાં તે બંને ગ્રંથ શોધતાં-નક્કી કરતાં પણ તો ચાર પાંચ દિન લાગી જ જશે. અતઃ કુલ મળીને ઓછામાં ઓછા પંદર →

→ કોણ કરી લાવશે ? એટલા માટે મેં તમને બોલાવ્યા છે. શું તમે અહમદાવાદ જઈને મારા માટે હરિવંશ પુરાણ અને બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણ લઈ આવશો ?'' ત્યારે શ્રી મેહરાજે જવાબ આપ્યો. ''હા ! હું લઈ આવીશ.''

ઉ. ૩૫- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ અને વાલબાઈએ સલાહ-મશવરા કરીને પંદર દિવસના અંદાજથી અહમદાવાદ ગુજરાત મોકલ્યા હતા, કિંતુ શ્રી મેહરાજ બે જ દિવસમાં તે કાર્ય પતાવી જામનગર પાછાં આવ્યા.

→ છો ?'' શ્રી મેહરાજે ઉત્તર આપ્યો. ''હું મારા સદ્‌ગુરુજીના માટે હરિવંશ પુરાણ અને બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણ નામક બે ગ્રંથ લેવા અહમદાવાદ જઈ રહ્યો છું.'' ત્યારે વેશધારી બ્રાહ્મણ પુરુષે કહ્યું, ''સારું ! મારે પણ તે બન્ને ગ્રંથ જ વેચવાના છે. અતઃ જો આપ લેવા ઈચ્છતા હો, તો લઈ લો.'' ત્યારે શ્રી મેહરાજે બંને ગ્રંથ હાથમાં લઈને જોયા કે બંને ગ્રંથ નવા જ છે. તો બંને ગ્રંથોની કિંમત ચાલીસ રૂપિયા ચૂકાવીને તે અડધા રસ્તાથી જ પાછાં ચાલ્યા. અહમદાવાદ સુધી તો જવું જ ના પડ્યું.

→ રાજજીના જોશના સ્વરૂપ હતું. તેમને હુકમનું સ્વરૂપ પણ કહેવાય છે. કાર્ય-કારણવશ શ્રી રાજજીની આજ્ઞા પાલન કરવા હેતુ સ્વરૂપ ધારણ કરીને આવવાનું કારણ જ તેને હુકમના સ્વરૂપના નામથી ઓળખાય છે.

→ દિવસ તો તે રાજ-રાજના રટણથી વંચિત (દૂર) રહેશે. ત્યારે તેમનું મન થોડું શાંત રહેશે અને ધામમાં લાગેલી તેમની સુરતા વ્યવહારિક કાર્યમાં લાગતાં જ વિરહ હટી (ખસી) જશે. કિંતુ શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ તે કાર્ય બે જ દિવસમાં પૂરું કરી પાછાં આવ્યા. પાછાં આવતાં સમયે રસ્તાથી જ તે હાથમાં માળા લઈને રાજ-રાજ કરવા લાગ્યા. તો વાલબાઈ અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જોયું કે શ્રી મેહરાજ તો પહેલાંની જેમ જ રાજ-રાજ કરવા લાગ્યા. હવે બંને વિચાર કરવા લાગ્યા કે હવે શું કરવું જોઈએ ?

પ્ર. ૩૯- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તથા વાલબાઈની સલાહની વિરુદ્ધ બ્રાહ્મણ વેશમાં આવેલ 'બુક સેલરે' એવું કાર્ય કેમ કર્યું ?

ઉ. ૩૯- 'બુક સેલર' ના રૂપમાં આવેલાં તે વેશધારી બ્રાહ્મણ પુરુષ અન્ય કોઈ નહીં, બલ્કે શ્રી રાજજીના હુકમના સ્વરૂપ હતા. શ્રી મેહરાજની અંદર ધામમાં ઊઠવાની ઉત્કટ ચાહના થઈ રહી હતી. કિંતુ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ →

❖ અરબ યાત્રા ❖

પ્ર. ૧- શ્રી મેહરાજ (ઈન્દ્રાવતી સ્વરૂપ) સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરીને કયા સંવતમાં અરબ યાત્રા હેતુ નીકળ્યા ?

પ્ર. ૨- શ્રી રાજજી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુએ શ્રી મેહરાજને અરબ યાત્રા કયા ધ્યેયથી મોકલ્યા હતા ?

પ્ર. ૩- ખેતાભાઈ કોણ હતા ? તે અરબ કેમ ગયા હતા તથા તેમને અરબ ગયા કેટલાં સાલ થઈ ચૂક્યા હતા ?

ઉ. ૩- ખેતાભાઈ નગરશેઠ ગાંગજીભાઈના સહોદર મોટાભાઈ હતા. →

પ્ર. ૪- ખેતાભાઈના વિષયમાં સદ્‌ગુરુના દિલમાં શું-કેવી ઈચ્છા તેમ જ ભાવના હતી ?

ઉ. ૪- ખેતાભાઈના વિષયમાં સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દિલમાં એ ઈચ્છા હતી કે નગરશેઠ શ્રી ગાંગજીભાઈના સહોદરભાઈ હોવાને લીધે ગાંગજીભાઈની →

→ દ્વારા કરેલી બ્રહ્માત્માઓની જાગણીરૂપી કાર્યની ભવિષ્યવાણીના આધારભૂત જ સ્વયં શ્રી મેહરાજ હતા. અતઃ ધામ જવાથી રોકવા માટે વાલબાઈ તથા સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને બહાના કરી અહમદાવાદ મોકલ્યા હતા. કિંતુ એ મેહરાજ સ્વરૂપ માત્ર પંદર દિવસ માટે ઉલઝનમાં નાંખવાથી રોકાવાવાળા નથી. આ વાતની સૂચના આપવા માટે જ તે બ્રાહ્મણ વેશધારી પુરુષ બંને પુરાણ લઈને રસ્તાની વચ્ચે મળ્યા હતા.

-(પ્રકરણ-૧૪, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૩૯, કુલ સં. ૪૦૭+૩૯=૪૪૬).

❖ અરબ યાત્રા ❖

ઉ. ૧- શ્રી મેહરાજ (ઈન્દ્રાવતી સ્વરૂપ) સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી દેવચંદ્રજીની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરીને વિ. સં. ૧૭૦૩ ફાગુન મહિનામાં ભારતથી અરબ યાત્રા માટે નીકળ્યા.

ઉ. ૨- શ્રી રાજજી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને શ્રી ગાંગજીભાઈના મોટાભાઈ શ્રી ખેતાભાઈને ઘેર પાછાં લઈ આવવા માટે અરબ મોકલ્યા હતા.

→ ગાંગજીભાઈના ઘરમાં રહેતાં ભાભી હીરબાઈ તેમની જ પત્ની હતી. ખેતાભાઈ ધન-દોલત કમાવવાના ઉદ્દેશ્યથી અરબ ગયા હતા. તેમને અરબ ગયા પચીસ સાલ થઈ ચૂક્યા હતા.

→ જેમ જ તે પણ ધાર્મિક આત્મા હશે. અતઃ યદિ એવું જ હોય, તો એક તો અમને ધામની આત્મારૂપ અમૂલ્ય ધન પ્રાપ્ત થઈ જશે. બીજું તેમના દ્વારા કમાયેલું લૌકિક ધન ગાંગજીભાઈના ધનની જેમ જ ધર્મ પ્રચાર-પ્રસારરૂપી શુભ કાર્યમાં લાગી જશે.

પ્ર. ૫- અરબસ્તાન અથવા બરારબ જવા હેતુ સાલનો કયો મહિનો અનુકૂળ થાય છે.

પ્ર. ૬- તે સમય નાવ દ્વારા યાત્રા કરવાથી કેટલાં દિવસોમાં બરારબ પહોંચી શકાય છે ? શ્રી મેહરાજ બરારબ ખેતાભાઈની પાસે કેટલાં દિવસોમાં પહોંચ્યા ?

ઉ. ૬- યદિ હવાનો રૂખ (અનુમાન) અનુકૂળ દિશામાં હોય, તો નાવ દ્વારા →

પ્ર. ૭- અરબ પહોંચવાથી શ્રી મેહરાજ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલો પત્ર વાંચીને કોણ બહુ જ આનંદિત થયા ? તે પત્ર કોણે લખીને મોકલ્યો હતો ?

ઉ. ૭- શ્રી મેહરાજ ભારતથી ચાલીસ દિનની સમુદ્રી યાત્રા પૂરી કરી અરબસ્તાન →

પ્ર. ૮- જ્યારે શ્રી મેહરાજે ખેતાભાઈને ભારત પાછાં આવવા તથા તારતમ સંબંધી બધી વાતો કહીને સમજાવી, ત્યારે ખેતાભાઈને તે વિષયોનો છાંટો સુધ્ધાં કેમ ન લાગ્યો ?

ઉ. ૮- જ્યારે શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ખેતાભાઈને તેમના ભાઈ શ્રી ગાંગજીના ઘરમાં થઈ રહેલી લીલા અર્થાત્ સદ્ગુરુ સ્વરૂપ દ્વારા ગાંગજીભાઈના ઉપર કરેલી →

પ્ર. ૯- જ્યારે શ્રી મેહરાજે ખેતાભાઈને તેમના દ્વારા મહેનતથી કમાવેલાં ધનને સમેટીને સ્વદેશ સ્થિત તેમના ઘેર અથવા પરિવારની પાસે પાછાં આવવા તથા તે ધનને ગાંગજીભાઈની જેમ જ શ્રી રાજજીની સેવામાં લગાડવાની વાત કહી, ત્યારે ખેતાભાઈએ તેમને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૯- જ્યારે શ્રી મેહરાજે ખેતાભાઈને તેમના દ્વારા મહેનતથી કમાવેલાં ધનને સમેટીને સ્વદેશ સ્થિત તેમના ઘેર અથવા પરિવારની પાસે પાછાં આવવા →

ઉ. ૫- અરબસ્તાન અથવા બરારબ જવા હેતુ સાલનો મહા તથા ફાલ્ગુન (ફાગણ) મહિનો જ અનુકૂળ થાય છે.

→ ભારતીય સમુદ્રના આ કિનારાથી અરબ દેશના સમુદ્રના તે કિનારા પર ઉતરવા માટે તે સમય પૂરા ચાલીસ દિવસ લાગતાં હતા. શ્રી મેહરાજ ઠાકુર અરબ દેશ સ્થિત બરારબમાં વિરાજમાન ખેતાભાઈની પાસે પૂરા ચાલીસ દિવસોમાં પહોંચ્યા.

→ અથવા બરારબમાં વિરાજમાન ખેતાભાઈની પાસે પહોંચ્યા અને તેમનાથી મળીને તેમને તેમના ભાઈ ગાંગજી અને પત્ની હીરબાઈ દ્વારા લખેલી ચિઠ્ઠીઓ આપી, જેને વાંચીને ખેતાભાઈ બહુ જ આનંદિત થઈ ગયા.

→ દયા અથવા મહેરના વરસાદની વાતો તથા તારતમ વિષયક આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સમજાવ્યું, ત્યારે તે વિષયમાં ખેતાભાઈને છાંટો સુધ્ધાં લાગ્યો નહિ કેમ કે પચીસ સાલ સુધી મુસલમાનોના દેશ અરબસ્તાનમાં રહી જવાને લીધે ખેતાભાઈની અંદર સ્થિત ભારતીય સંસ્કાર શૂન્ય થઈ ચૂક્યા હતા તથા અરબ દેશના સંસ્કાર તેની પર ચઢી જવાને લીધે તેમની જીવાત્મા અપાત્ર બની ચૂકી હતી.

→ તથા તે ધનને ગાંગજીભાઈના ધનની જેમ જ શ્રી રાજજીની સેવામાં લગાડવાની વાત સમજાવી, ત્યારે ખેતાભાઈ તેમને સમજાવવા લાગ્યા, ‘‘જુઓ મેહરાજ ! હું ભારતવર્ષ છોડીને અરબ દેશ ધન કમાવવાના હેતુ જ આવ્યો હતો. પુનઃ જે ધ્યેયથી આવ્યો હતો, તેના અનુસાર અતુલ્ય ધન કમાવ્યું પણ ! આજે મને ઘર-પરિવાર છોડીને અહીં આવ્યા પચીસ સાલ થઈ ચૂક્યા છે. અતઃ આપના કહ્યા પ્રમાણે હું પોતાના દેશ પાછાં જવા માટે તૈયાર છું. કદાચ આપ મારા દ્વારા કમાવેલાં ધનને શ્રી ગાંગજીભાઈના →

→ ધનની જેમ જ સમજી રહ્યા છો. પરંતુ મારું ધન એવું સારી કમાણીનું નથી, જો કે તેમના ધનની જેમ ધર્મમાં લાગી શકે. મારા દ્વારા કમાયેલાં ધનની ત્રણ જ ગતિ જ થઈ શકે છે. યા તો મારા દ્વારા કમાવેલું ધન (૧) અગ્નિમાં બળીને રાખ થઈ જશે અથવા (૨) પાણીમાં ડૂબીને ગાયબ થઈ જશે, યા →

પ્ર. ૧૦- જ્યારે ખેતાભાઈએ શ્રી મેહરાજને ભારત પાછાં આવવાની વાતનું સમર્થન કર્યું. ત્યારે તેના પછી ખેતાભાઈ તથા શ્રી મેહરાજ બંને કયા-કયા કાર્યમાં લાગી ગયા ?

ઉ. ૧૦- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરની વાતો સાંભળી અને પરિવારના સદસ્યોની ચિઠ્ઠીઓ →

પ્ર. ૧૧- બરારબમાં ખેતાભાઈના કાર્ય-વેપારને સમેટતાં-સમેટતાં કેટલો સમય લાગી ગયો ?

પ્ર. ૧૨- શ્રી મેહરાજ દ્વારા ખેતાભાઈ સહિત ભારત આવવાની તૈયારી કરતાં-કરતાં કેટલો સમય પસાર થયો હતો કે એક દિન અચાનક એક બનાવ બન્યો ? તે બનાવને સંક્ષિપ્તમાં સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૧૨- શ્રી મેહરાજ બહારથી વ્યાજ પર આપેલાં જેટલાં પૈસા સમેટીને લાવ્યા →

પ્ર. ૧૩- જે વખતે ખેતાભાઈનું મોત થયું, તે સમય શ્રી મેહરાજ ક્યાં હતા અને શું કરી રહ્યા હતા ?

પ્ર. ૧૪- ખેતાભાઈની મોત થતાં જ શ્રી મેહરાજની અનુપસ્થિતિમાં ખેતાભાઈની દુકાન (ગોદામ) ના હાકેમે (રાજ્યાધિકારીએ) શું કર્યું અને કેમ ?

ઉ. ૧૪- ખેતાભાઈની મોત થતાં જ શ્રી મેહરાજની અનુપસ્થિતિમાં ખેતાભાઈની →

→ ફરી (૩) એ બંને બલાઓથી જો એ ધન બચી પણ જાય છે, તો સીધું રાજદરબારમાં જમા થઈ જશે, કિંતુ ધર્મકાર્યમાં નહીં લાગી શકે કેમ કે મારું ધન ધર્મમાં લાગે, એવું છે જ નહિ! મૂલમાં જ કીડા પડેલાં ધનરૂપી વૃક્ષનો વિસ્તાર પણ તો સડેલું જ હશે ને !!''

→ વાંચ્યા પછી ખેતાભાઈએ ભારત પાછાં જવાનો નિર્ણય લીધો. ત્યારે તેઓએ શ્રી મેહરાજજીને પચીસ સાલથી વ્યાજમાં લગાવેલાં બહારના પૈસા ઉઠાવવાની જિમ્મેદારી સોંપી દીધી અને સ્વયં પોતાની દુકાનમાં સ્થિત બાકી સામાન વગેરેને વેચીને દ્રવ્ય (ધન-નાણાં) માં પરિવર્તિત કરવા લાગ્યા. આ પ્રકાર બંને પોત-પોતાના કાર્યમાં વ્યસ્ત થઈ ગયા.

ઉ. ૧૧- ઉક્ત પ્રકાર બરારબ સ્થિત ખેતાભાઈના દુકાનની ચીજોને દ્રવ્યમાં ફેરફાર કરતાં અને બહાર વ્યાજ પર આપેલી રકમને સમેટતાં-સમેટતાં ચાર વર્ષ પ્રસાર થઈ ગયા.

→ હતા, તે બધા પૈસા તે ખેતાભાઈ પાસે જમા કરાવી રહ્યા હતા. આ રીતે તૈયારી કરતાં-કરતાં જ્યારે ચાર સાલ વ્યતીત થયા, ત્યારે એક દિવસ ત્યાં શ્રી મેહરાજ વ્યાજના પૈસા ઉઠાવવા બહાર ગયા હતા કે જ્યાં ખેતાભાઈનું આકસ્મિક અવસાન થયું.

ઉ. ૧૩- જે વખતે ખેતાભાઈનું મોત થયું, તે સમય શ્રી મેહરાજ ઠાકુર ખેતાભાઈ દ્વારા વેપારીઓને વ્યાજ પર આપેલાં પૈસા સમેટવા બહાર ગયા હતા.

→ દુકાન (ગોદામ) પર શેખ સલ્લા નામક હાકેમે (રાજ્યાધિકારીએ) તમામ મિલકત સીલ કરી દીધી. ગોદામમાં રહેલી વિસ્તૃત સંપત્તિનો કાયદેસરનો કોઈ વારસદાર નથી, એ સમજીને હાકેમે તેને સરકારી ધન બનાવી જપ્ત કરી લીધું.

પ્ર.૧૫- તે હાકેમે (રાજ્યાધિકારીએ) શ્રી મેહરાજની ઉપર બૂરી દૃષ્ટિ (નજર) કેમ કરી ?

ઉ. ૧૫- જ્યારે શ્રી મેહરાજ ઠાકુર ખેતાભાઈ દ્વારા વેપારીઓને વ્યાજ પર આપેલાં પૈસા સમેટવા બહાર ગયા હતા, તે સમયે એક દિન અચાનક ખેતાભાઈનું મોત થઈ ગયું અને હાકેમે દુકાન પર મહોર લગાવી દીધી. દુકાન પર પહોંચતાં જ જ્યારે શ્રી મેહરાજને બધીય હકીકતની ખબર પડી, તો તેઓએ તે હાકેમના વિરોધમાં અદાલતમાં ફરિયાદ કરી અને અદાલતને એ વાતની સ્પષ્ટ જાણકારી આપી, ‘‘આ ધનના વારસદાર ભારતમાં →

પ્ર. ૧૬- શ્રી મેહરાજ એક દિન રાતના અંતિમ પ્રહરમાં ખેતાભાઈની દુકાનની બહારથી ગાઢ નિંદ્રાથી ઊઠીને કેમ ભાગ્યા ? સવાર થતાં તે કેટલાં ઘંટા (કલાક) દોડી ચૂક્યા હતા ?

ઉ. ૧૬- ખેતાભાઈના મૃત્યુ પછી હાકેમે દુકાન પર તો મહોર (સીલ) લગાવી દીધી હતી. એટલા માટે એક દિવસ જ્યારે શ્રી મેહરાજ રાતે ખેતાભાઈની દુકાનની બહાર સૂતેલાં હતા, સવારના ત્રણ વાગે અચાનક તેમની ઊંઘ ઉડી અને તેઓએ સાંભળ્યું કે કોઈક પઠાણી લોકો થોડા દૂર ઊભા થઈને અરબી ભાષામાં તેમને જાનથી મારી નાંખવાની વાત કરી રહ્યા →

પ્ર. ૧૭- સુલતાનગઢ પહાડથી સીધા રાજધાની પહોંચીને શ્રી મેહરાજે કોની પાસે નિવેદન ચઢાવ્યું અને ત્યાંના હાકેમે તેમને કેટલાં મહિનાઓ સુધી ભટકાવ્યા ?

ઉ. ૧૭- સુલતાનગઢ પહાડથી સીધા રાજધાનીમાં પહોંચીને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે →

પ્ર. ૧૮- બે મહિના ભટકવાથી જ્યારે શ્રી મેહરાજ નિરાશ થઈ ગયા, ત્યારે તે વખત તેમને કોણ મળ્યું ?

ઉ. ૧૮- હાકેમ દ્વારા બે મહિના સુધી નિરંતર ભટકાવ્યા પછી એક દિન જ્યારે →

→ છે. હું અહીંયા બરારબમાં ૨૫ સાલથી રહેતાં ખેતાભાઈને લેવા આવ્યો હતો. અમે બંને ચાર સાલથી પોતાના દેશ ભારતમાં રહેતાં પોતાના પરિવારની પાસે પાછાં જવાની તૈયારીમાં લાગેલાં હતા.'' આ વાતની સાક્ષી આસપાસના લોકોએ પણ આપી. આ રીતે કેસ આગળ વધતો ગયો અને હાકેમની હાર થતી ગઈ. અહીં અવશ્યમેવ શ્રી મેહરાજની જીત થઈ જતી. પરંતુ ખેતાભાઈના વિશાળ (વિસ્તૃત) ધનને પોતાનું બનાવવાની નિયતથી એક દિન તે હાકેમે ખેતાભાઈની દુકાનની બહાર સૂતેલાં શ્રી મેહરાજને મારી નાંખવા માટે થોડા મુસ્લિમ પઠાણોને મોકલી આપ્યા. પરંતુ તેને તે કાર્યમાં સફળતા ન મળી શકી.

→ છે. ત્યારે તે તુરંત જ ત્યાંથી ઊઠીને બાણ સદૃશ (બાણ છૂટે તેમ) દોડતાં નીકળી પડ્યા તથા તે પઠાણી જોતાં જ રહી ગયા. શ્રી મેહરાજ દોડતાં-દોડતાં રાજધાનીની તરફ નીકળી ગયા. એક પ્રહર સમય અર્થાત્ લગભગ ત્રણ ઘંટા (કલાક) દોડ્યા પછી સવાર થઈ. ત્યારે તેમને ખબર પડી કે તે દોડતાં-દોડતાં સુલતાનગઢ નામક પહાડી પર આવી પહોંચ્યા છે, જે ખેતાભાઈની દુકાનથી બહુ જ દૂર હતું. ફરી સવાર થતાં જ રાજધાનીમાં પહોંચીને તેઓએ ખેતાભાઈની વસિયતના વિષયમાં રાજધાનીની અદાલતમાં ફરિયાદ કરી.

→ સીધા ત્યાંના સુલતાનની પાસે નિવેદન ચઢાવ્યું, પરંતુ ત્યાંના હાકેમે તેમની ફરિયાદ સુલતાન ઈમામ સુધી પહોંચવા જ ન દીધી. ફરિયાદને પહોંચાડવાના વિષયમાં આજકાલ-આજકાલ કરતાં-કરતાં બે મહિના સુધી તેને શ્રી મેહરાજને ભટકાવ્યા.

→ શ્રી મેહરાજ અત્યંત ચિંતિત અવસ્થામાં એક ઝાડની નીચે બેસીને વિચારી રહ્યા હતા કે હવે શું કરવું જોઈએ, તેવામાં અચાનક તેમને અરબી વેશવાળો એક વ્યક્તિ મળ્યો.

પ્ર. ૧૯- જ્યારે તે અરબી વેશવાળાએ શ્રી મેહરાજને તેમની નિરાશાનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે શ્રી મેહરાજે તેમને શું બતાવ્યું ?

ઉ. ૧૯- અરબી વેશવાળા વ્યક્તિએ શ્રી મેહરાજને ચિંતિત અવસ્થામાં જોઈને →

પ્ર. ૨૦- શ્રી મેહરાજની દર્દભરી ફરિયાદ સાંભળ્યા પછી તે અરબી ભેષવાળા વ્યક્તિએ તેમને શું કહ્યું અને એક પત્રમાં શું લખીને આપ્યું ?

ઉ. ૨૦- શ્રી મેહરાજની ઉપરોક્ત દર્દભરી ફરિયાદ સાંભળીને અરબી વેશવાળા વ્યક્તિએ કહ્યું, ''આ ડરવાનો નહિ, હિંમતથી કામ લેવાનો સમય છે.'' અતઃ તે વ્યક્તિએ તેમને સલાહ આપી કે જ્યારે ઈમામ બાદશાહ →

પ્ર. ૨૧- જ્યારે જુમાના દિને ઈમામ બાદશાહ નમાજના માટે ઘોડા પર સવાર થઈને નીકળ્યા, ત્યારે વચ્ચે રસ્તામાં શ્રી મેહરાજે શું કર્યું ?

ઉ. ૨૧- જુમાના દિન અર્થાત્ શુક્વારના દિવસે જ્યારે ઈમામ બાદશાહ ઘોડા પર સવાર થઈને જુલૂસની સાથે નમાજ માટે જઈ રહ્યા હતા અને તેમની આગળ પાછળ રક્ષાર્થ પ્રહરી તૈનાત (નિયુક્ત) હતા, ત્યારે શ્રી →

પ્ર. ૨૨- જુમાના દિન શ્રી મેહરાજ દ્વારા છેડો ખેંચવાથી ઈમામ બાદશાહે પોતાના રક્ષાર્થ રાખેલાં કડક પહેરેદારોને વચમાં જ રોકતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૨- શ્રી મેહરાજે આવેશમાં આવીને ઈમામ બાદશાહનો છેડો (દામન) ખેંચી તો દીધો, કિંતુ તુરંત જ ચારે તરફ તૈનાત (નિમાયેલાં) બાદશાહના પહેરેદારો પોત-પોતાની પિસ્તોલ દ્વારા શ્રી મેહરાજ પર નિશાના તાકી →

પ્ર. ૨૩- પોતાના પહેરેગીરોને રોક્યા પછી ઈમામ બાદશાહે શ્રી મેહરાજને શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૨૩- પોતાના પહેરેગીરોને રોક્યા પછી બાદશાહે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, →

➞ તેમને પૂછ્યું, અરે ભાઈ! શું થયું ? આપ આટલા ચિંતિત કેમ લાગી રહ્યા છે ?'' ત્યારે શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે પોતાની તમામ હકીકત તેમને સંભળાવી દીધી અને કહ્યું કે, ''મારી ચિંતાનું કારણ આ જ છે.''

➞ નમાજ માટે ઘોડા પર સવાર થઈને નીકળશે, ત્યારે ઘોડા પર સવાર બાદશાહનો છેડો પકડીને તેમને કહેવું, ''હે બાદશાહ!

મૈં અપને ગલે કા બોઝ, સો ડારત હોં ગલે તુમ ।
લેઊં હિસાબ તુમસોં, ખુદાએ કે હુકુમ ।।

અને આ ચિઠ્ઠી પણ તેમના હાથમાં આપી દેવી. આ રીતે કહેતાં એક ચિઠ્ઠી પણ તેમને આપી દીધી. તે ચિઠ્ઠીમાં પણ ઉક્ત ચોપાઈ જ લખેલી હતી.

➞ મેહરાજ પણ રસ્તા પર ઊભા તેમનો ઈંતેજાર જ કરી રહ્યા હતા. બાદશાહના જુલૂસની નજદીક આવતાં જ શ્રી મેહરાજ ફોજીઓની વચ્ચેથી ઘૂસીને બાદશાહની પાસે પહોંચી ગયા અને ત્યાં પહોંચીને શીઘ્રતાથી (ઝડપથી-સત્વરે) હિંમતપૂર્વક બાદશાહના જામાનો છેડો પકડીને જોરથી ખેંચી લીધો, જેનાથી બાદશાહના જામાની કસ તૂટી ગઈ.

➞ લીધા. એ જોઈને શ્રી મેહરાજ કાંપવા (ભયથી ધ્રૂજવા) લાગ્યા અને સોચવા લાગ્યા કે હવે શું થશે ? તે એવું વિચારી જ રહ્યા હતા કે ઈમામ બાદશાહે પોતાના પહેરેગીરોને રોકતાં શ્રી મેહરાજને કહ્યું, **''લાત ખૌફ યા બની અર્થાત્ હે બચ્ચા! મત ડર!!''**-એવું કહેતાં બાદશાહે શ્રી મેહરાજને સાંત્વના પણ આપી.

➞ ''હે બચ્ચા! તે આ રીતે વચ્ચે રાહમાં આકરી સુરક્ષા વ્યવસ્થા હોવા છતાં પણ મારો દામન કેમ ઝટક્યો ? એવું કરવાનું શું કારણ હતું ? મને સ્પષ્ટતઃ બતાવ.'' ત્યારે શ્રી મેહરાજે કહ્યું-

➞

→ મૈં અપને ગલે કા બોઝ, સો ડારત હોં ગલે તુમ ।
લેઊં હિસાબ તુમસોં, ખુદાએ કે હુકુમ ।।
→

પ્ર. ૨૪- જ્યારે બાદશાહે શ્રી મેહરાજને તમામ હકીકત પૂછી, તે વખત શ્રી મેહરાજ શું કરી રહ્યા હતા ?

પ્ર. ૨૫- ''લાત ખૌફ યા બની'' એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

પ્ર. ૨૬- શ્રી મેહરાજની વાતો સાંભળીને અને તેમને આપેલો પત્ર વાંચ્યા પછી બાદશાહે શું કહ્યું ?

પ્ર. ૨૭- ''યહ કલામ દુર્લભ'' અથવા ''શું આ કયામતનો દિન છે''-એવું કોણે કહ્યું ?

પ્ર. ૨૮- બાદશાહે પોતાનો દામન (છેડો) ઝટકીને છોડાવી લીધા પછી કઈ બાજુ જોઈને શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૮- પોતાનો છેડો ઝટકીને છોડાવી દીધા પછી બાદશાહે આસમાનમાં
→

પ્ર. ૨૯- બાદશાહના ઉક્ત વચન કહ્યા પછી શ્રી મેહરાજે બાદશાહને શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૯- ઈમામ બાદશાહને દુઃખી થઈને ખુદાને પ્રાર્થના કરતાં જોઈને શ્રી મેહરાજે
→

પ્ર. ૩૦- મૈં એતા તુમકો ના કહતા, પર મુઝ પર હુઆ જુલમ ।
મૈં બહુત ભટકા, તબ ફરિયાદ કરી આગે તુમ ।।
ઉક્ત ચોપાઈમાં કથિત વાતો કોણે, કોને અને કેમ કહી ?

ઉ. ૩૦- પ્રશ્નમાં અંકિત ચોપાઈમાં કથિત વાતો શ્રી મેહરાજે સુલતાન બાદશાહની
→

→ ઉક્ત વાત કહેતાં શ્રી મેહરાજે તે ચિઠ્ઠી પણ બાદશાહના હાથમાં પકડાવી દીધી, જે અરબી ભેખવાળા વ્યક્તિએ તેમને આપી હતી. તે ચિઠ્ઠીમાં પણ તે જ વાત લખી હતી, જે શ્રી મેહરાજે બાદશાહને કહીને સંભળાવી હતી.

ઉ. ૨૪- જ્યારે બાદશાહે શ્રી મેહરાજને તેમની તમામ હકીકત પૂછી, તે વખત શ્રી મેહરાજ ડરના માર્યા ''થરથર ધ્રૂજી રહ્યા હતા.''

ઉ. ૨૫- **''લાત ખૌફ યા બની''** એવું ઈમામ બાદશાહે શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને કહ્યું કેમ કે તે વખત શ્રી મેહરાજ ડરના માર્યા થરથર ધ્રૂજી રહ્યા હતા.

ઉ. ૨૬- શ્રી મેહરાજની વાતો સાંભળીને અને તેમનો આપેલો પત્ર વાંચ્યા પછી બાદશાહે આસમાનની તરફ જોતાં કહ્યું, ''એવું તો કુરાન, હદીસોમાં કયામતનો સમય થવાનો લખ્યું છે, શું અત્યારે જ કયામત આવી ગઈ ?''

ઉ. ૨૭- **''યહ કલામ દુર્લભ''** અથવા **''શું આ કયામતનો દિન છે''**-આ વાક્ય સ્વયં ઈમામ બાદશાહના મુખથી આશ્ચર્યચકિત સ્વરમાં નીકળ્યું.

→ રહેલાં (સ્થિત) ખુદા તરફ જોતાં હાથ જોડીને કહ્યું, **''હે ખુદા ! યહ સુકન મુઝકો કબહૂં, કિનહૂં ન સુનાએ''** અર્થાત્ આવા વચન આજ સુધી મને ક્યારેય કોઈએ કહ્યા નથી, જેવા હમણાં આ વ્યક્તિએ કહ્યા.

→ કહ્યું, ''મેં આપની સાથે એવું કર્યું જ ન હોત અને ન કહ્યું હોત, પરંતુ આપના કર્મચારીઓએ મારી પર બહુ જ જુલમ કર્યો છે. એટલા માટે મજબૂરન મારે આ બધું કરવું પડ્યું.''

→ આગળ ઊભા થઈને કહી છે કેમ કે તેમની ફરિયાદ સાંભળીને સુલતાને અત્યંત દર્દભર્યા દિલથી આસમાનની તરફ જોતાં ખુદાને પ્રાર્થના કરી હતી. અતઃ સુલતાનને પોતાના ઉક્ત વ્યવહારની પાછળ છૂપેલું કારણ તથા ઉક્ત રૂપેણ (રૂપથી) ફરિયાદ કરવાની મજબૂરીથી અવગત (જાણ) કરાવવું જરૂરી હતું.

પ્ર. ૩૧- શ્રી મેહરાજની ઉક્ત ફરિયાદ સાંભળ્યા પછી તેના બદલામાં બાદશાહે શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૧- શ્રી મેહરાજની ઉક્ત ફરિયાદ સાંભળ્યા પછી સુલતાન બાદશાહે કહ્યું -

ઈન્સા અલ્લા તાલા કરે, મૈં કરોં તેરા ઈન્સાફ ।
તેરા તુઝકો દિલાઊં, કર દિયા તોહે સબ માફ ।।

અર્થાત્ ''જો ખુદા તાલાની મારી પર મહેર થઈ અને હું કાલે તખત પર →

પ્ર. ૩૨- ''કર દિયા તોહે સબ માફ''-આ વાક્ય કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૩૨- **''કર દિયા તોહે સબ સાફ''**-આ વાક્ય સુલતાન બાદશાહે શ્રી મેહરાજને કહ્યું કેમ કે શ્રી મેહરાજે નમાજ માટે જતાં સુલતાન બાદશાહના →

પ્ર. ૩૩- બીજા દિવસે શ્રી મેહરાજ કયાં પહોંચીને કઈ વાતનો ઈંતેજાર કરી રહ્યા હતા અને કેમ ?

ઉ. ૩૩- બીજા દિવસે શ્રી મેહરાજ ઠીક સમય અદાલત પહોંચીને, અદાલતને →

પ્ર. ૩૪- બીજા દિવસે બાદશાહ સુલતાને ઈન્સાફના તખત પર બેસતાં જ ચોપદારો (પટ્ટેદાર સિપાહીઓ) ને શું આદેશ આપ્યો ?

પ્ર. ૩૫- અદાલતની બહાર આવીને ચોપદાર શું પુકાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૩૫- બાદશાહ સુલતાનની આજ્ઞા સાંભળતાં જ ચોપદાર અદાલતની બહાર →

પ્ર. ૩૬- ચોપદારની પુકાર સાંભળતાં જ શ્રી મેહરાજે તેને શું કહ્યું ?

→ બેસતાં સુધી જીવતો રહું, તો હું સર્વપ્રથમ તારો ઈન્સાફ કરીશ તથા તારી જેટલી પણ ધનસંપત્તિ મારા કર્મચારીઓએ હડપ કરી છે, બધી તમામ હું તને પાછી અપાવી દઈશ. તે બીચ રાહમાં મારી સાથે જેવો વ્યવહાર કર્યો છે, તેના બદલામાં હું તને જે ચાહું, તે સજા આપી શકું છું. પરંતુ તારી મજબૂરી સમજીને મેં તારી તમામ ગલતીઓ નજરઅંદાજ કરી દીધી છે અને તને માફ કરી દીધી છે.'' આટલું કહીને સુલતાન નમાજ માટે ચાલ્યા ગયા.

→ બધા પહેરેગીરોની સામે દામન ઝટકવાની હિંમત કરી હતી, જેનાથી સુલતાન બાદશાહની ઈજ્જત પર દાગ લાગ્યો હતો. આ હરકતના બદલે બાદશાહ સુલતાન તેમને ફાંસી આપી શકતા હતા યા કેદ કરી શકતા હતા, પરંતુ તેમને તેમના બધા ગુનાઓને માફ કરી દીધા.

→ ખુલવાનો, સુલતાનને ઈન્સાફના તખત પર બેસવાનો અને અદાલતના પ્રહરીની પુકારનો ઈંતેજાર કરી રહ્યા હતા કેમ કે નમાજ માટે જતાં સમયે છેડો ઝટકીને ઈન્સાફ માંગવાથી સુલતાને સર્વપ્રથમ તેમનો જ ઈન્સાફ કરવાનું અને તેમનું બધું જ તેમને પાછું અપાવવાનું વચન આપ્યું હતું.

ઉ. ૩૪- બીજા દિવસે બાદશાહ સુલતાને ઈન્સાફના તખત પર બેસતાં જ પોતાના ચોપદારો (પટ્ટેદાર સિપાહીઓ) ને હુકમ કર્યો કે તે વ્યક્તિને લઈ આવો, જેને કાલે નમાજ માટે જતાં સમયે મારો દામન ઝટકીને ઈન્સાફ માંગ્યો હતો.

→ આવીને ઢંઢેરો પિટાવીને ચિલ્લાવા લાગ્યો, ''સુનો ! સુનો !! સુનો !!! કાલે નમાજ માટે જતાં સમયે રસ્તા પર બાદશાહ સુલતાનનો દામન ઝટકીને ફરિયાદ સંભળાવવાવાળો વ્યક્તિ તુરંત અંદર હાજર હો ......।''

ઉ. ૩૬- ચોપદારના ઢંઢેરાનો અવાજ સાંભળતાં જ શ્રી મેહરાજે તુરંત સામે આવીને તેને કહ્યું, ''હે પ્રહરીઓ ! તે વ્યક્તિ હું જ છું. મેં જ બાદશાહનો દામન ઝટકીને ફરિયાદ કરી હતી.''

પ્ર. ૩૭- શ્રી મેહરાજને ઓળખતાં જ પટ્ટેદાર સિપાહી તેમને બન્ને બાજુથી પકડીને ક્યાં લઈ ગયા ?

પ્ર. ૩૮- શ્રી મેહરાજને જોતાં જ બાદશાહે તેમનાથી કેવો વ્યવહાર કર્યો અને શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૮- શ્રી મેહરાજને સામે હાજર જોઈ બાદશાહ સુલતાને બહુ આદર ભાવથી →

પ્ર. ૩૯- મેહરાજની સાથે બાદશાહનો વ્યવહાર જોઈને કોણ કાંપી રહ્યું હતું અને ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ તેના શરીરની કંપનને વધવાનું કારણ શું હતું ?

ઉ. ૩૯- સુલતાન દ્વારા શ્રી મેહરાજને સ્થાન આપીને પાસમાં બેસાડી પ્રેમથી વાતચીત કરતાં જોઈને બાદશાહની પાસે બેઠેલાં મંત્રી કાંપી રહ્યા હતા. જેમ-જેમ બાદશાહ શ્રી મેહરાજને પ્રેમભાવથી વાતો પૂછી રહ્યા →

પ્ર. ૪૦- ઈસ્લામ ધર્મના પ્રચાર-પ્રસારના વિષયમાં શ્રી મેહરાજ દ્વારા કહેલી વાતો સાંભળી બહુ જ ખુશ થઈને જ્યારે બાદશાહે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, ''આપ મને અરજ કરવાથી પહેલાં મારા દીવાનને ફરિયાદ કેમ ન કરી ?'' ત્યારે પ્રશ્નના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે સુલતાન બાદશાહને શું કહ્યું, જેને સાંભળીને બાદશાહ અત્યંત પ્રસન્ન થયા ? કેમ ?

ઉ. ૪૦- ઈસ્લામ ધર્મના પ્રચાર-પ્રસાર વિષયમાં શ્રી મેહરાજ દ્વારા કહેલી વાતો સાંભળી બહુ જ ખુશ થઈને જ્યારે સુલતાન બાદશાહે શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, ''આપ પહેલાં મારા કર્મચારીઓ અથવા દીવાન આદિને ફરિયાદ →

પ્ર. ૪૧- શ્રી મેહરાજે બાદશાહની આગળ હાકેમ શેખ સલ્લાનું જ નામ કેમ આપ્યું, અન્ય કોઈનું કેમ નહીં ?

ઉ. ૩૭- શ્રી મેહરાજને ઓળખતાં જ પટ્ટેદાર સિપાહી તેમને બંને બાજુથી પકડીને અદાલતની અંદર બાદશાહ સુલતાનની પાસે લઈ ગયા.

→ તેમને બેસવાનું સ્થાન આપ્યું અને ઈજ્જતની સાથે પોતાની પાસે બેસાડીને કેટલાય દિવસો પહેલાંથી પરિચિત દોસ્તની જેમ તેમનાથી વાતચીત કરવા લાગ્યા. ''ભારતમાં ઈસ્લામ ધર્મ કેવો ચાલી રહ્યો છે ?'' વગેરે ધર્મમાર્ગની વાતો બહુ પ્રેમથી પૂછવા લાગ્યા.

→ છે, તેમ–તેમ તેમના શરીરની કંપન ગતિ તેજ થતી જતી હતી કેમ કે તે મંત્રી હાકેમ શેખ સલ્લાનો રિશ્તેદાર હતો. એ બન્ને મળીને ખેતાભાઈનું ધન હડપ કરવાના (પચાવી પાડવાના) હેતુ જોર જબરદસ્તી કરી રહ્યા હતા. એ જ કારણ તેઓએ શ્રી મેહરાજની ફરિયાદ સુલતાન સુધી ન પહોંચાડીને દબાવી દીધી હતી.

→ કરવાના બદલે સીધા મારો જ દામન કેમ ઝટક્યો ?'' ત્યારે બાદશાહના આ પ્રશ્નના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે કહ્યું, ''હું મૂલતઃ ભારતીય નિવાસી છું. અહીંયાના કાયદા-કાનૂન કેવા છે, મને શું ખબર ? એ બધી વાતોની તનિક પણ જાણકારી ન હોવાને લીધે જ મેં સીધું આપને અરજ કરી.'' શ્રી મેહરાજના મુખથી એ જવાબ સાંભળીને સુલતાન બાદશાહ સમજી ગયા કે આ વ્યક્તિ કોઈનાથી બદલો લેવા ચાહતા નથી. એ માત્ર પોતાનું કામ બનાવવા ચાહે છે. દીવાનના શરીરની કંપન આ વાતની પ્રત્યક્ષ સાક્ષી છે. કારણ કે જો એ વ્યક્તિ મારી આગળ મારા દીવાનની કરેલી બેઈજ્જતીની જિકર કરત, તો અવશ્ય જ મારે પોતાના દીવાનથી હાથ ધોવા પડત. તેથી બાદશાહે મહસૂસ કર્યું કે આ વ્યક્તિ તો સ્વયં ખુદા સ્વરૂપ છે. માત્ર રૂપ બદલીને મારી પાસે આવ્યા છે.

ઉ. ૪૧- શ્રી મેહરાજને પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરી પુનઃ પોતાના દેશ પાછું જવું હતું, તે ત્યાં વિદેશમાં કોઈનાથી બદલો લેવા ચાહતા નથી. કિંતુ જો તે →

→બાદશાહને હાકેમ શેખ સલ્લાનું નામ ન આપત, તેમના તે કાર્યનું →

પ્ર. ૪૨- શેખ સલ્લા હાકેમને બાદશાહ સુલતાને કયા રૂપમાં હુકમ સંભળાવ્યો અર્થાત્ મૌખિક આદેશ આપ્યો યા ચોપદાર દ્વારા લિખિત આદેશ મોકલાવ્યો ?

ઉ. ૪૨- સુલતાન બાદશાહે હાકેમ શેખ સલ્લાને એક ચિઠ્ઠી (રૂક્કા) માં લિખિત આદેશ આપ્યો અને તે ચિઠ્ઠી એક ચોપદારને હાથમાં આપતાં કહ્યું કે એમનો બધો સામાન એમને પોતાની નજરની સામે અપાવીને જ આવશો. તે ચિઠ્ઠીમાં લિખિત રૂપમાં નિમ્ન આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. જેમ કે- →

પ્ર. ૪૩- બાદશાહ દ્વારા હાકેમ શેખ સલ્લાને આપેલાં, લિખિત આદેશને હાકેમ શેખ સલ્લા સુધી કોણે પહોંચાડ્યો ?

પ્ર. ૪૪- બાદશાહના લિખિત આદેશને લઈને ચોપદાર શ્રી મેહરાજ સહિત કયાં ગયા અને તેમને શું કર્યું ?

ઉ. ૪૪- બાદશાહના લિખિત આદેશને લઈને ચોપદાર શ્રી મેહરાજને સાથે લઈ શેખ સલ્લા હાકેમના દરવાજાની આગળ જઈને ઉભા રહ્યા અને પુકારવા →

પ્ર. ૪૫- સુલતાન બાદશાહનો આદેશ મળતાં જ હાકેમ શેખ સલ્લાએ શું કર્યું ?

ઉ. ૪૫- સુલતાન બાદશાહની ચિઠ્ઠી વાંચ્યા પછી તુરંત જ હાકેમ શેખ સલ્લાએ →

→ સિદ્ધ થવાનું સંભવ ન હતું કેમ કે તે હાકેમે ખેતાભાઈની દુકાન (ગોદામ) માં મહોર લગાવી હતી.

→ **સબ મતા હૈ ઈનકા, સુનત દીજિયો તુમ ।**
ના તો માર ઉખાડો જડ મૂલસે, જો ફેરા મેરા હુકુમ ।।

અર્થાત્ સુલતાન બાદશાહે તે ચિઠ્ઠીના માધ્યમથી લિખિત રૂપમાં હાકેમ શેખ સલ્લાને એ આદેશ આપ્યો હતો કે આ ચિઠ્ઠીમાં અંકિત વ્યક્તિનો જેટલો પણ સામાન અથવા ધન-દોલત પર તમે મહોર લગાવી છે, ચિઠ્ઠી વાંચતાં જ તેમની તમામ મિલકત, એક-એક મતા (સામાન) તેમને પરત સુપરત કરજો. જો આ વિષયમાં તે મારી આજ્ઞાનું તનિક પણ ઉલંઘન કર્યું, તો હું તને તારું જડ-મૂળ સહિત ઉખાડીને ખતમ કરી નાંખીશ અર્થાત્ કુળ-પરિવાર સહિત તને ફાંસીની સજા આપી દઈશ.

ઉ. ૪૩- સુલતાન બાદશાહ દ્વારા શેખ સલ્લાને આપેલી લિખિત આદેશવાળી ચિઠ્ઠીને લઈને હાકેમ શેખ સલ્લાની પાસે શ્રી મેહરાજની સાથે એક સરકારી કર્મચારી (પટ્ટેદાર સિપાહી) ગયો હતો.

→ લાગ્યા, ''અરે હાકેમ શેખ સલ્લાજી ! બહાર આવો અને આ ચિઠ્ઠી વાંચતાં જ આ વ્યક્તિ (મેહરાજ) ના ગોદામમાં મહોર લગાવીને આપને એમની જેટલી પણ માલમત્તા જપ્ત કરી છે, તેને મારી નજરની સામે એમને પરત કરો. આ બાદશાહનો હુકમ છે.''

→ ખેતાભાઈના દુકાનની ચાવી શ્રી મેહરાજના હાથમાં મૂકી દીધી અને પોતાની ગલતી હેતુ માફી માંગી. આ પ્રમાણે ખેતાભાઈના દુકાનની ચાવી શ્રી મેહરાજને અપાવીને તે ચોપદાર પાછો ચાલ્યો ગયો.

પ્ર. ૪૬- ઈમામ સુલતાન દ્વારા આપેલ આદેશના પાલનાર્થ ખેતાભાઈના દુકાનની ચાવી શ્રી મેહેરાજને સુપરત કર્યા પછી હાકેમ શેખ સલ્લાએ શું કર્યું ?

ઉ. ૪૬- ઈમામ સુલતાન દ્વારા આપેલ આદેશના પાલનાર્થ ખેતાભાઈના દુકાનની ચાવી શ્રી મેહરાજને સુપરત કર્યા પછી બૂરી નિયત રાખવાવાળા હાકેમ શેખ સલ્લાએ મનોમન વિચાર કર્યો કે આ મેહરાજે ખેતાભાઈનું ધન મને →

પ્ર. ૪૭- જ્યારે આરબથી ભારત પાછાં ફરવાની તૈયારી કરતાં-કરતાં ખેતાભાઈની મોત થઈ જવાની વાત સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ સાંભળી, ત્યારે તેઓએ શું કર્યું અને કેમ ?

ઉ. ૪૭- શ્રી ગાંગજીભાઈના સહોદર શ્રી ખેતાભાઈને ભારત પાછાં લઈ આવવા માટે શ્રી મેહરાજ ઠાકુર આરબ ગયા હતા. પરંતુ સ્વદેશ પાછાં ફરવાની તૈયારી કરતાં-કરતાં ચાર સાલ પછી અચાનક એક દિવસ ખેતાભાઈની મોત થઈ ગઈ. શ્રી મેહરાજે તુરંત જ એ સમાચાર ભારત આવવાવળા →

પ્ર. ૪૮- જ્યારે શ્રી નવતનપુરીથી બિહારીજી, શ્યામજી અને માનજી આરબ પહોંચ્યા, ત્યારે તેમને પહોંચતાં જ શ્રી મેહરાજે શું કર્યું ?

ઉ. ૪૮- જ્યારે શ્રી નવતનપુરીથી બિહારીજી, શ્યામજી અને માનજી આરબ પહોંચ્યા અને શ્રી મેહરાજને મળ્યા, ત્યારે મળતાં જ શ્રી મેહરાજે તેમને આરબની →

પ્ર. ૪૯- શ્રી મેહરાજની સહાયતા કરવાના ધ્યેયથી આરબ આવેલાં બિહારીજી, શ્યામજી તથા માનજી એ ત્રણેય મળીને ખેતાભાઈનું ધન હડપ કરવાના હેતુ આરબથી ભારત પાછાં ફરતાં સમયે શું ષડયંત્ર રચવા લાગ્યા ? આ ષડયંત્રમાં માનજીભાઈએ સાથ ન આપવાથી તેમના શું હાલ થયા ?

ઉ. ૪૯- શ્રી મેહરાજની સહાયતા કરવાના ધ્યેયથી આરબ આવેલાં બિહારીજી, →

→ ખાવા ન દીધું, તો હું તેને પણ ખાવા કેમ દઉં ? આ કુનિયત લઈને તેને જ્યારે શ્રી મેહરાજ ગોદામની ચાવી લઈ બહાર વ્યાજ પર આપેલાં ધનને સમેટવા બહાર ગયા હતા, ત્યારે પોતાના આદમીઓને મોકલીને ગોદામમાં આગ લગાડી દીધી. ભીષણ અગ્નિની ઝપેટમાં આવીને રૂપિયા-પૈસા, વહી ખાતા (નામાના ચોપડા) વગેરે બધું ય નષ્ટ થઈ ગયું. થોડા કંઈ સોના-ચાંદીના ધરેણાં તથા વસ્તુઓ જ બાકી બચી.

→ કોઈ યાત્રી દ્વારા શ્રી સદ્‌ગુરુ, ગાંગજીભાઈ તથા ખેતાભાઈની પત્ની વગેરે તેમના પરિવારના અન્ય સદસ્યોને મોકલી દીધા હતા. એ સમાચાર સાંભળતાં જ વિદેશમાં શ્રી મેહરાજને એકલા જોઈને શ્રી મેહરાજની મદદ હેતુ શ્રી સદ્‌ગુરુ, વાલબાઈ તથા ગાંગજીભાઈએ આપસમાં સલાહ કરી ગુરુપુત્ર શ્રી બિહારીજી, ગાંગજીભાઈના જ્યેષ્ઠ પુત્ર શ્રી શ્યામજીભાઈ શાહ અને કનિષ્ઠ પુત્ર શ્રી માનજીભાઈ શાહને આરબ શ્રી મેહરાજની પાસે મોકલી દીધા.

→ તે તમામ હકીકત સંભળાવી દીધી, જે ત્યાં બની હતી. ત્યારબાદ તેઓએ અગ્નિકાંડમાં બચેલું ધન અને બહારથી ઉઠાવેલું કરજનું ધન રજિસ્ટરમાં લિખિત નામાવલી સહિત શ્રી બિહારીજીની આગળ મૂકી દીધું તથા પુનઃ હાથ જોડીને નિવેદન કર્યું કે આ બધુંય લઈ જઈને શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં રાખી દેજો અને થોડું જે કંઈ પણ બાકી છે, તે હું લઈ આવીશ.

→ શ્યામજી તથા માનજી એ ત્રણેય મળીને ખેતાભાઈનું ધન હડપ કરી જવાના ઉદ્દેશ્યથી તમામ (બધુંય) ધન ત્રણેય પરસ્પર વહેંચી લેવું અને તમામ મિલકત હડપ કરી જવાનું લાંછન શ્રી મેહરાજના સિર પર લગાડવાનું ષડયંત્ર રચવા લાગ્યા. આ ષડયંત્રમાં જ્યારે માનજીભાઈએ શામિલ થવાની ના પાડી, ત્યારે માનજીભાઈને રસ્તાથી હટાવવા એક દિન સવારે જ્યારે માનજીભાઈ જહાજમાં કિનારા પર ઊભા થઈને →

→ દાતણ કરી રહ્યા હતા, ત્યારે પૂર્વ નિશ્ચિત નિતિ અનુસાર (મુજબ) અચાનક બિહારીજીએ રત્નોથી જડિત એક નાની તલવારને જહાજના કિનારાથી પાણીમાં ફેંકી દીધી અને ચિલ્લાવા લાગ્યા, ''અરે ! તલવાર →

પ્ર. ૫૦- ખેતાભાઈનું ધન પચાવી પાડ્યું (હડપ કર્યું) અને માનજીભાઈની હત્યા-એ બંને આરોપ શ્રી મેહરાજના સિર પર નાંખતાં રડતાં-રડતાં બિહારીજી અને શ્યામજીએ તે બધુંય વૃત્તાંત વાલબાઈને કેવી રીતે સંભળાવ્યું ?

ઉ. ૫૦- જ્યારે શ્યામજી અને બિહારીજી બન્ને ભારત-જામનગર પાછાં આવ્યા, તો બંનેએ રાહમાં રચેલું ષડયંત્ર રડતાં-રડતાં વાલબાઈની આગળ રાખી દીધું, બંને રડતાં-રડતાં કહેવા લાગ્યા, ''અમે બંને જ્યારે આરબ પહોંચ્યા, તો મેહરાજ અમને બતાવવા લાગ્યા કે તેને ખેતાભાઈના તમામ રૂપિયા-પૈસા ધનસંપત્તિ જેની ઉપર હાકેમની મહોર લાગી હતી, મહોરથી નિર્દોષ સાબિત કરીને અને બહાર આપેલાં વ્યાજનું ધન પણ સમેટીને ગોદામમાં જમા કર્યું હતું. પરંતુ કુનિયતના કારણે હાકેમ શેખ સલ્લાએ ગોદામમાં →

પ્ર. ૫૧- શ્રી મેહરાજની સહાયતા કરવાના ધ્યેયથી આરબ આવેલ બિહારીજી અને શ્યામજીએ શ્રી નવતનપુરી પાછાં આવીને શું ષડયંત્ર રચ્યું ?

ઉ. ૫૧- શ્રી મેહરાજની સહાયતા કરવાના ધ્યેયથી આરબ આવેલ બિહારીજી અને શ્યામજીભાઈએ શ્રી મેહરાજ મારફત મોકલેલ તમામ ધનસંપત્તિ →

પ્ર. ૫૨- શ્યામજી અને બિહારીજીની વાતો સાંભળતાં જ શ્રીમતી વાલબાઈએ શું કર્યું ?

ઉ. ૫૨- શ્રી ગાંગજીભાઈની બહેન વાલબાઈએ પોતાના ભત્રીજા શ્યામજીભાઈ અને ગુરુપુત્ર બિહારીજીની બનાવટી વાતો પર વિશ્વાસ કરી લીધો →

→ ગઈ પાણીમાં !! દોડો .... દોડો ....!!!'' તે તલવારને બચાવવા માટે માનજીભાઈ દોડ્યા પાછળથી શ્યામજીએ તેને પાણીમાં ધક્કો દઈ દીધો. માનજીભાઈ તલવારની સાથે પાણીમાં ડૂબી ગયા. આ રીતે બિહારીજી અને શ્યામજીએ માનજીને રસ્તાથી બહાર હટાવી દીધો.

→ આગ લગાવી દીધી અને રૂપિયા-પૈસા, વહી ખાતા વગેરે બધુંય આગમાં ભસ્મ થઈ ગયું. મેહરાજની એ ચાલ સાંભળીને જ્યારે એની વિરોધમાં માનજીએ તેમને કહ્યું, ''કઈ ખેતાભાઈની ધનસંપત્તિ પચાવી પાડવા માટે તમે જ તો ગોદામમાં આગ ન લગાડી હતી ?'' ત્યારે માનજીભાઈની એ વાત સાંભળી મેહરાજ આગબબુલા થઈ ઉઠ્યા અને તેઓએ તુરંત તલવાર લઈને માનજીનું સિર ધડથી અલગ કરી દીધું. અમારી પાછળ પણ તલવાર લઈને દોડ્યા હતા, પરંતુ અમે તો પોતાની જાન બચાવીને ત્યાંથી ભાગી નીકળ્યા. ત્યારે અમે બચી શક્યા. મેહરાજ હવે મેહરાજ રહ્યા નથી. આરબ જઈને તે તો પૂરા મુસલમાન બની ચૂક્યા છે. કોઈની જાન લેવી, તો તેના માટે સાધારણ વાત છે.'' આ રીતે સ્વયં કરેલી હત્યાનું પાપ ષડયંત્ર દ્વારા મેહરાજના સિર પર નાંખીને રડતાં-રડતાં દુઃખી થઈને વાલબાઈને તમામ વૃત્તાંત સંભળાવી દીધું.

→ મિલકત-ધન હડપ કરી (પચાવી) લીધું, અને શ્રી મેહરાજની ઉપર ખેતાભાઈનું બધુંય ધન હડપ કરવાનું અને માનજીભાઈની હત્યાનું બહુ જ ભારી લાંછન લગાવીને રડતાં-રડતાં વાલબાઈના મનને જીતી લીધું. પુનઃ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનું મુખ બંધ કરવાનું ષડયંત્ર રચીને બધાને શ્રી મેહરાજના વિમુખ બનાવી દીધા.

→ અને પોતાના નાના ભત્રીજા માનજીના હત્યારા શ્રી મેહરાજથી બદલો લેવાનું પ્રણ લઈ લીધું. સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આગળ આંગળી બતાવતાં તેઓએ પ્રણ કર્યું કે ''અગર જો શ્રી મેહરાજ આવીને પ્રણામ કરવાથી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેને પ્રણામ સુધ્ધાં કહ્યું ને, તો હું 'વાલબાઈ' કૂવામાં ડૂબી મરીશ અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ પર સ્ત્રી હત્યાની પાઘડી બંધાવી →

→ દઈશ. જો હું એટલું ન કર શકી, તો હું વાલબાઈ નહિ.'' તેઓએ જામનગરના રાજદરબારમાં જઈને શ્રી મેહરાજની વિરુદ્ધ એ ફરિયાદ પણ કરી કે ખેતાભાઈનું તમામ ધન શ્રી મેહરાજે હડપ કરી (પચાવી) લીધું →

પ્ર. ૫૩- કયા વિ. સં. માં શ્રી મેહરાજ આરબ યાત્રા પૂરી કરી શ્રી જામનગર પાછાં આવ્યા ?

પ્ર. ૫૪- બરારબના તટથી નાવમાં બેસીને ભારતના કિનારે નાવથી ઉતરતાં જ શ્રી મેહરાજની સાથે શું બનાવ બન્યો ? તેમને ક્યાં જવું પડ્યું અને કેમ ? ત્યાંથી તેમને કેટલાં દિવસો પછી છુટકારો મળ્યો અને કેમ ?

ઉ. ૫૪- શ્રી મેહરાજ આરબથી ખેતાભાઈની વસિયતનું તમામ કામ પૂરું કરી જ્યારે ભારત પાછાં ફરી રહ્યા હતા અને સમુદ્રી યાત્રા પૂરી કરીને તે જેવા જ ભારતના કિનારે ઉતર્યા, તતક્ષણ જામનગરના રાજદરબારના પ્રહરીઓએ →

પ્ર. ૫૫- શ્રી મેહરાજ મારફતે ભારત લાવેલી ખેતાભાઈની શેષ (બાકી) તમામ સૂત-સંપદા ક્યાં ગઈ ?

પ્ર. ૫૬- જ્યારે પાંચ વર્ષ પછી આરબ યાત્રા પૂરી કરી શ્રી મેહરાજ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં પહોંચ્યા, ત્યારે તેમની પર શું આપત્તિ ટૂટી પડી ? તેમને કઈ સ્થિતિમાં સદ્ગુરુના ચરણોથી પાછું ફરવું પડ્યું ?

ઉ. ૫૬- શ્રી મેહરાજ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા પાલનાર્થ જ વિ.સં.૧૭૦૩ માં આરબ ગયા હતા અને વિ.સં.૧૭૦૮ માં ત્યાંથી પાછાં ફર્યા. આરબથી ફરીને જામરાજાને ખેતાભાઈના ધનનો બધો હિસાબ-કિતાબ આપીને જેવા જ શ્રી મેહરાજ શ્રી સદ્ગુરુના ચરણોમાં પ્રણામ કરવા પહોંચ્યા, તેવા જ તેમની પર એક ભારે આપત્તિ ટૂટી પડી. જે સદ્ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા પાલન કરવા તથા તેમને ખુશ કરવા હેતુ શ્રી મેહરાજ →

→ છે જો કે તે આ ધનનો વારસદાર નથી. અગર જો એ ધન ખેતાભાઈના પરિવારને નથી મળી શકતું, તો ભલે રાજદરબારમાં જમા થઈ જાય, પરંતુ શ્રી મેહરાજને ક્યારેય ન મળે. આ વાતની પૂછપરછ થવી જોઈએ આ પ્રકાર નાલેશી કરવાની અરજ કરી.

ઉ. ૫૩- શ્રી મેહરાજ વિ. સં.૧૭૦૮ માં આરબ યાત્રાથી પોતાની જવાબદારી પૂર્ણ કરી પોતાના સ્વદેશ જામનગર પાછાં આવ્યા.

→ તેમને પકડી લીધા કેમ કે વાલબાઈએ રાજદરબારમાં તેમના વિરુદ્ધ (ખિલાફ) જૂઠી ફરિયાદ કરી હતી. નાવથી ઉતર્યા પછી તેમને સીધા રાજદરબાર જવું પડ્યું, તેથી રાજદરબાર જઈને ખેતાભાઈના નામની જેટલી પણ બાકી રહી દોલત-મિલકત આરબથી લાવ્યા હતા, તે બધીને બધી તેઓએ રજિસ્ટર સહિત રાજદરબારમાં જમા કરાવી દીધી. આ કાર્યને પૂરું કરતાં-કરતાં જામનગરમાં જ તેમને દોઢ માસ રોકી રાખ્યા.

ઉ. ૫૫- શ્રી મેહરાજ મારફતે ભારત લાવેલી ખેતાભાઈની બાકી તમામ સૂત-સંપદા, કમાણી, ધન-દોલત વગેરે ખેતાભાઈના કહ્યા પ્રમાણે રાજદરબારમાં જ જતી રહી.

→ આરબ ગયા હતા, તે જ સદ્ગુરુજીના ચરણોમાં પહોંચતાં જ શ્રી મેહરાજને ખબર પડી કે તે સ્વરૂપ તેમનાથી નારાજ છે અને એટલું જ નહીં તે સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પ્રણામ કરવાથી તેમના પ્રણામ સુધ્ધાં અસ્વીકાર કરી દીધા. તેમનાથી વાતચીત સુધ્ધાં કરી નહિ. તેમનાથી મુખ ફેરવીને બેસી ગયા. તેઓ ગ્લાની અનુભવવા લાગ્યા. શ્રી મેહરાજ અને શ્રી દેવચંદ્રજીના મનમાં પરસ્પર એકબીજા માટે ભારોભાર માન હતું. પરંતુ માયા શંકા બનીને એ બંનેની મુલાકાત થવા દેતી ન હતી! અંતમાં લાંબા સમય સુધી ઈંતેજાર કર્યા પછી પોતાની બેઈજ્જતીના બદલામાં કંઈક પ્રતિજ્ઞા કરીને શ્રી મેહરાજ પોતાની ઘેર પાછાં આવ્યા.

પ્ર. ૫૭- 'હલકી યાકો જિન ગિનો-આ કથન દ્વારા વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ કઈ તરફ સંકેત કરી રહ્યા છે ? શ્રી પ્રાણનાથજીની માયાની સાથે થયેલી ત્રણ લડાઈઓમાંથી પ્રથમ લડાઈ કઈ છે અને કોની સાથે થઈ ?

ઉ. ૫૭- શ્રી પ્રાણનાથજીની માયાની સાથે થયેલી ત્રણ જબરદસ્ત લડાઈઓમાંથી પ્રથમ લડાઈ સ્વયં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની સાથે ત્યારે થઈ, જ્યારે શ્રી પ્રાણનાથજી આરબ યાત્રાથી ફરીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની પાસે પહોંચ્યા હતા અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે વાલબાઈના કારણે તેમનાથી મુખ ફેરવીને તેમના પ્રણામનો પ્રત્યુત્તર સુધ્ધાં ન આપ્યો હતો. તે સમય શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને જે ધક્કો લાગ્યો હતો, તેનું દર્દ તો અવર્ણનીય છે. બે વર્ષ સુધી →

પ્ર. ૫૮- શ્રી મેહરાજ શ્રી મેડી સ્થિત પોતાના ઘરમાં કઈ સ્થિતિમાં અને કેટલાં સાલ રહ્યા ? ત્યારબાદ કોના કારણે તેમને પોતાનું ઘર છોડીને ધરોલ રહેતાં કલ્લાજી નામક રાજાની પાસે આવવું પડ્યું અને કેમ ?

ઉ. ૫૮- શ્રી મેહરાજ શ્રી મેડી સ્થિત પોતાના ઘરમાં જઈને હાથમાં માળા લઈ શ્રી રાજજીને પુકારવા લાગ્યા કે, ''હે ધણી ! જે સ્વરૂપને હું ખુશ કરવા ચાહતો હતો, જેમની આજ્ઞા પાલન કરવાનું જ મારું જીવન હતું, તેઓને જ ખુશ કરવા માટે કરેલ કાર્યના પ્રતિફલ મને ઊલટા કેમ →

પ્ર. ૫૯- શ્રી મેહરાજ કલ્લાજી રાજાની પાસે કેટલો સમય રહ્યા અને ત્યાં રહીને તેઓએ કયો પદભાર સંભાળ્યો ? પુનઃ તેમને કયા કારણવશ ગુજરાત જવું પડ્યું અને ત્યાં તે કેટલાં સાલ રહ્યા ?

પ્ર. ૬૦- અહીં જામનગર શ્રી નવતનપુરીમાં સદ્‌ગુરુની હાલત દિન-પ્રતિદિન બગડતી કેમ જતી હતી ? શ્રી સદ્‌ગુરુની તરફથી કેટલી વાર તથા કોણ-કોણ શ્રી મેહરાજને બોલાવવા ગયા ?

→ એક જ જામનગર શહેરમાં હોવા છતાં પણ **'ન વે બુલાવે, ન એ જાય'** આ દશામાં પહોંચીને શ્રી મેહરાજ પોતાના દર્દભર્યુ દિલ લઈને નિરાશ વદને મેડીમાં જ ઘેર બેસી રહ્યા. અતઃ વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ **''હલકી યાકો જિન ગિનો''** આ કથન દ્વારા શ્રી સુંદરસાથજીને માયા તરફ ઈશારો કરતાં કહી રહ્યા છે, ''હે સાથજી !આ માયાને હલકી મત સમજવી. એ જ માયાની ચુંગલ (બંધન) માં ફસીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ અને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ એટલાં મજબૂર થઈ ગયા કે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ બે વર્ષ સુધી મેડી ઘરમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન કરવા તથા તેમને મળવા માટે ભાંતિ-ભાંતિથી વિલાપ કરતાં (વિલખતાં) રહ્યા. આ રીતે આ માયાએ તે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તથા શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની વચ્ચે જબરદસ્ત ફૂટ નાંખીને બંનેને એકબીજાને વિમુખ કરી દીધા, જે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનું પૂરૂં ભવિષ્ય જ શ્રી મેહરાજના કંધા (ખભા) પર હતું.

→ મળ્યું ? મેં શું ગલતી કરી હતી, જેનાથી કે મારા ધણી મારાથી રૂઠી (નારાજ થઈ) ગયા ?'' આ રીતે શ્રી મેહરાજ હાથમાં માળા લઈને વિરહ કરતાં વિલખવા-તડપવા લાગ્યા. એવી અવસ્થામાં તે પોતાના મેડી ઘરમાં ૨ સાલ રહ્યા. તેવા સમયે એક દિન તેમની ભાભીએ મહેંણુ માર્યું, કડવા વચનોના કારણે ખિન્ન થયેલાં મેહરાજ ૨ સાલ પછી જામનગર મેડીનું પોતાનું ઘર છોડી ધરોલ નગરના કલ્લાજી રાજાની પાસે પહોંચી ગયા અને તેમને ત્યાં મંત્રી પદ સંભાળવા લાગ્યા.

ઉ. ૫૯- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર ધરોલ નગરના રાજા કલ્લાજીની પાસે પેટાર્થ દીવાન પદનો કાર્યભાર સંભાળતાં-સંભાળતાં બે વરસ રહ્યા. પુનઃ તેમને તે જ પદના કાર્ય હેતુ ત્યાંથી ગુજરાત (અહમદાવાદ) જવું પડ્યું. તે ત્યાં આઠ મહિના રહ્યા.

ઉ. ૬૦- અહીં જામનગર શ્રી નવતનપુરીમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને ધામ પધારવાનો સમય થવા લાગ્યો હતો. એટલા માટે વારે-વારે તે શ્રી મેહરાજને યાદ કરી રહ્યા હતા. એટલા માટે જેમ-જેમ ધામ જવાનો સમય નજદીક →

→ આવતો જતો હતો, તેમ–તેમ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપની હાલત બગડતી જતી હતી. શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને બોલાવવા માટે વારે-વારે પોતાની તરફથી આદમી મોકલ્યા. શ્રી મેહરાજને બોલાવી લાવવા સર્વપ્રથમ શ્રીમતી વાલબાઈ ગઈ. ''સદ્ગુરુ સ્વરૂપની તબિયત નરમ છે અને તેમને દવાની જરૂર છે.'' એ બહાનું લઈને તે શ્રી મેહરાજ પાસે ગઈ અને દવા લઈને પાછાં ફર્યા. ત્યારબાદ ગુરુપુત્ર બિહારીજી શ્રી મેહરાજની પાસે ગયા અને →

પ્ર. ૬૧- શ્રી સદ્ગુરુની તરફથી શ્રી મેહરાજને બોલાવવા જવાવાળાઓમાં શ્રી સદ્ગુરુની શારીરિક દશાના વિષયમાં શ્રી મેહરાજને શું અથવા કેવું છળકપટ કર્યું અને કેમ ?

ઉ. ૬૧- ધરોલ નગરના કલ્લાજી રાજાના રાજ્યમાં દીવાન પદ પર આસીન શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને સદ્ગુરુની તરફથી બોલાવવાવાળાઓમાંથી એક પણ વ્યક્તિએ શ્રી મેહરાજને સદ્ગુરુની સાચી સ્થિતિની ખબર આપી નથી. બધાએ શ્રી મેહરાજ અને સદ્ગુરુની વચ્ચે છળકપટરૂપી ષડયંત્રની જાળ બિછાવી દીધી. બોલાવવા મોકલવાથી જવાવાળા વ્યક્તિ ન શ્રી મેહરાજનો →

પ્ર. ૬૨- સદ્ગુરુએ કુલ નવ વાર શ્રી મેહરાજને બોલાવી લાવવા માટે સંદેશો મોકલ્યો હતો. અતઃ નવ વારમાંથી બધાથી પહેલાં અને બધાથી છેલ્લામાં શ્રી મેહરાજને બોલાવવા કોણ ગયું હતું ?

પ્ર. ૬૩- અંતમાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રી મેહરાજને બોલાવી લાવવા હેતુ કોને મોકલ્યા અને તેના બદલામાં ગયું કોણ અને કેમ ?

ઉ. ૬૩- અંતમાં સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રી મેહરાજને બોલાવવા હેતુ ધમકાવીને શ્રી બિહારીજીને આદેશ આપ્યો હતો. પરંતુ ધમકાવતી વખતે સદ્ગુરુ સ્વરૂપે કહ્યું હતું કે, **''મૈં ધામ દરવાજે પૈઠ ના સકોં, ઠાઢી ઈન્દ્રાવતી કરે રૂદન''** અર્થાત્ જ્યાં સુધી હું ઈન્દ્રાવતી આત્મા-શ્રી મેહરાજને નહીં →

→ તે પણ શ્રી મેહરાજને સાચી ખબર ન આપી બહાનું બનાવી પાછાં આવ્યા. આ રીતે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના કહેવાથી શ્રી મેહરાજને બોલાવવા હેતુ વાલબાઈ, બિહારીજી અને યશોદા વગેરે વારંવાર ગયા, પરંતુ બધાએ બહાના બનાવ્યા. સાચી વાત કોઈએ શ્રી મેહરાજ સુધી ન પહોંચાડી કેમ કે એ લોકો શ્રી મેહરાજ અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનો મિલાપ થવા દેવાનો ચાહતા નથી. આ પ્રકાર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે કુલ નવ વાર શ્રી મેહરાજને બોલાવવા મોકલ્યા.

→ સંદેશો અથવા પ્રણામાદિ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ સુધી પહોંચાડતા હતા અને ન તો સદ્‌ગુરુની સાચી હાલત અને 'આપના માટે બોલાવવા મોકલ્યા છે.'-એવી ખબર જ શ્રી મેહરાજને આપતાં હતા. એવું કરવાની પાછળ એ બધાનો એ ઈરાદો (મનસૂબો) હતો કે બંનેનો મિલાપ થયા વગર જ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ધામ ચાલી જાય કેમ કે જો એ બંનેનો મિલાપ થઈ જાત, તો આરબ યાત્રાની દરમ્યાન તેમના દ્વારા રચેલા ષડયંત્રનો ખુલાસો થઈ જાત અને તેમની પોલ પણ ખુલી જશે. વિશેષ કરીને આ વાતની દહેશત-ડર શ્યામજી અને બિહારીજીને હતો.

ઉ. ૬૨- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને બોલાવી લાવવા માટે કુલ નવ વાર સંદેશો મોકલ્યો હતો. તેથી નવ વાર જવાવાળાઓમાં સાત અલગ-અલગ વ્યક્તિ હતા. પરંતુ બધાથી પહેલાં અને બધાથી છેલ્લામાં શ્રી મેહરાજને બોલાવવા જવાવાળી વાલબાઈ હતી.

→ મળીશ, ત્યાં સુધી હું ધામ જઈ શકીશ નહિ કેમ કે શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા ધામ દરવાજા પર ઊભી-ઊભી રડી રહી છે. તેથી મારા માટે ધામ દરવાજા ત્યાં સુધી બંધ છે, જ્યાં સુધી હું શ્રી મેહરાજને મળી લઈશ નહિ. એટલા માટે તુરંત જાઓ અને શ્રી મેહરાજને સત્વરે બોલાવી લાવો.'' સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના મુખથી નીકળેલી એ વાત સાંભળતાં જ વાલબાઈ ચોંકી ઉઠી અને બિહારીજીને રોકીને સ્વયં જ શ્રી મેહરાજને બોલાવી લાવવા દોડી ગઈ કેમ કે હવે પણ જો તે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ →

→અને શ્રી મેહરાજનો મિલાપ ન કરાવે, તો તે વિષય સદ્ગુરુ સ્વરૂપને →

પ્ર. ૬૪- ''વે કહતે સૈયન કો'' આ વાક્ય કોણે, કોને કહ્યું તથા આ વાક્ય દ્વારા કોનો પરિચય કરાવવા જઈ રહ્યા છે ?

ઉ. ૬૪- **''વે કહતે સૈયન કો''**-આ વાક્ય સદ્ગુરુ સ્વરૂપે બિહારીજીને શ્રી →

પ્ર. ૬૫- શ્રી મેહરાજ સિંધી ભાષામાં સદ્ગુરુના ગુણોનો પરિચય સુંદરસાથની સામે પેશ ક્ર્યા કરતાં હતા, આ વાતને પ્રમાણિત કરવાવાળી ચોપાઈ કોણ છે, પેશ કરો ?

ઉ. ૬૫- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના ગુણોનો પરિચય સુંદરસાથની સામે સિંધી ભાષામાં વર્ણન ક્ર્યા કરતાં હતા, આ વાતને પ્રમાણિત →

પ્ર. ૬૬- ''એતે બુલાવને આય'' આ વાક્ય કોણે, કોને અને ક્યારે કહ્યું ?

પ્ર. ૬૬- **''એતે બુલાવને આય''** અર્થાત્ અરે મેહરાજ! તને શું થઈ ગયું છે? →

પ્ર. ૬૭- ઉક્ત વચનોના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે શું કહ્યું ?

ઉ. ૬૭- ઉક્ત વાતોના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે શ્રી વાલબાઈની આગળ બધુંય સાચેસાચું કહી દીધું, ''સદ્ગુરુ સ્વરૂપનો સંદેશો લઈ જેટલાં પણ માણસ →

પ્ર. ૬૮- જે દિવસ શ્રી મેહરાજ કલ્લાજી રાજાને તેમનો કાર્ય-વ્યવહાર સોંપીને શ્રી સદ્ગુરુના ચરણોમાં પહોંચવાના હેતુ વિદાય થયા, તે દિવસ કયો હતો ?

ઉ. ૬૮- જ્યારે વાલબાઈ દ્વારા સદ્ગુરુ સ્વરૂપની વાસ્તવિક હાલત શ્રી મેહરાજના →

→ થયેલાં બધા દુઃખોનો ગુનો તેમની સિર પર આવી જાત. વાલબાઈ જ મિલાપમાં રૂકાવટ બની હતી અને અંતમાં તેને જ મિલાપ કરાવવો પડ્યો.

→ મેહરાજને બોલાવી લાવવા વિષયમાં કહ્યું હતું. આ વાક્ય દ્વારા શ્રી સદ્‌ગુરુ શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપનો પરિચય કરાવી રહ્યા હતા, જે સિંધી ભાષામાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનો પરિચય સુંદરસાથને કરાવ્યા કરતાં હતા.

→ કરવાવાળી ચોપાઈઓ નિમ્નલિખિત છે. જેમ કે-

જાનહૂન કોડ઼ ધડ઼, ધડ઼ ધડ઼ કોડ઼ મત્થન ।
મર્થ્યાં મર્થ્યાં કોડ઼ મુંહ, મુંહ મુંહ કોડ઼ જિભ્ભન ।।
હેતરા મિડી તોહિજા, તાંજે ગુણ ગર્ણાન ।
ભાલ તોહિજી હિકડ઼ી, તોકે કીં ન પુર્જન ।।

→ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તને પુકારી-પુકારીને થાકી ગયા અને તમને આટલું બોલાવ્યા પછી પણ આવતાં નથી ? અતઃ આ વાક્ય શ્રી વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજને ત્યારે કહ્યું, જ્યાં તે અંતિમ વાર શ્રી મેહરાજને બોલાવવા ગઈ હતી.

→ મારી પાસે આવ્યા, તે બધામાંથી એકને પણ 'સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તમને પુકારી-પુકારીને બોલાવી રહ્યા છે.' આવો સંદેશો આપ્યો નથી. જો હું સચ્ચાઈ જાણતો, તો હું ક્યારનો ય શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં પહોંચી ગયો હોત.''

→ કાનોમાં પહોંચી, ત્યારે તે રાજદરબારનો તમામ કાર્યભાર કલ્લાજી રાજાના હાથમાં જેવોને તેવો સોંપીને પાંચ મિનિટમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં પહોંચવાના હેતુથી વિદાય થઈને જામનગર શ્રી નવતનપુરી માટે રવાના થઈ ગયા અર્થાત્ તે શ્રી કૃષ્ણ જન્માષ્ટમીનો દિવસ હતો.

પ્ર. ૬૯- કેટલાં સાલ પછી કઈ વિ.સં. ના, કયા પક્ષની, કઈ તિથિને દિવસે શ્રી મેહરાજ શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં આવી પહોંચ્યા ?

ઉ. ૬૯- વિ.સં.૧૭૧૨ ના શ્રાવણ માસના કૃષ્ણ પક્ષની અષ્ટમી તિથિના દિવસે →

પ્ર. ૭૦- હવે આટલાં વર્ષો પછી મિલાપ થવાને લીધે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ અને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપમાં શું-શું વાતચીત થઈ ?

ઉ. ૭૦- હવે નવ સાલ પછી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તથા શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપનો →

❖ સદ્‌ગુરુ અંતર્ધાન લીલા ❖

પ્ર. ૧- ''તબ પૂછા એ કૌન હૈ'' એવું ક્યારે, કોણે, કોને તથા ક્યાં પૂછ્યું અને આ પ્રશ્નનો ઉત્તર શું મળ્યો ?

ઉ. ૧- **''તબ પૂછા એ કૌન હૈ''**-એવું શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને શ્રી જામનગર સ્થિત શ્રી નવતનપુરીના ચાકલા મંદિરમાં તે સમય પૂછ્યું હતું, →

પ્ર. ૨- ''મૈં બહુત બેર યાદ કિયા'' શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને એવું કહેવાથી શ્રી મેહરાજે શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૨- જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને કહ્યું, ''હે મેહરાજ ! મેં તમને બહુ જ યાદ કર્યા અને તમને બોલાવી લાવવા માટે આદમી પણ મોકલ્યા →

પ્ર. ૩- ''હવે પાછાં તો તમે લૌકિક કાર્ય હેતુ જશો તો નહિ ને ?'' સદ્‌ગુરુના આ પ્રશ્નના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે શું કહ્યું ?

→ પૂરા નવ સાલ પછી શ્રી મેહરાજ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં આવી પહોંચ્યા અને પ્રણામ કર્યા અને સદ્‌ગુરુજીએ ગદ્‌ગદિત થઈને તેમના પ્રણામ સ્વીકાર્યા.

→ મિલાપ થયા પછી પૂરા ૨૨ (બાવીસ) દિવસો સુધી બંને સ્વરૂપ એક સાથે રહ્યા. નવ સાલની જુદાઈ દરમિયાન શું-શું થયું અને આરબ યાત્રામાં જે-જે ઘટના ઘટી, તેનું સંપૂર્ણ વૃત્તાંત શ્રી મેહરાજે શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં રાખી દીધું.

-(પ્રકરણ-૧૫, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૭૦, કુલ સં. ૪૪૬+૭૦=૫૧૬).

❖ સદ્‌ગુરુ અંતર્ધાન લીલા ❖

→ જ્યારે શ્રી મેહરાજે વિ.સં.૧૭૧૨ માં કૃષ્ણ અષ્ટમીના દિને ધરોલના રાજા કલ્લાજીની પાસેથી પાછાં ફરીને ચાકલા મંદિરમાં બીમાર અવસ્થામાં સૂતેલાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં પ્રણામ કર્યા હતા અને આ પ્રશ્નના જવાબમાં શ્રી મેહરાજે કહ્યું હતું, ''હું મેહરાજ-ઈન્દ્રાવતી આત્મા આવી છું.''

→ હતા,'' ત્યારે એની પર શ્રી મેહરાજે કહ્યું, ''હે ધણી ! શું કરું ? એક તો લૌકિક કાર્યોની જવાબદારી મારા સિર પર હતી, બીજું મારી જગ્યા પર મારા કાર્યની જવાબદારી સોંપવા માટે આદમી ઢૂંઢતાં-ઢૂંઢતાં મોડું થઈ ગયું. પુનઃ બોલાવવાવાળાઓમાંથી કોઈએ પણ મને વાસ્તવિક સમાચાર સંભળાવ્યા નથી.''

ઉ. ૩- જ્યારે સદ્‌ગુરુએ પૂછ્યું, ''હવે પાછાં તો તમારા લૌકિક કાર્ય હેતુ જશો તો નહિ ને ?'' ત્યારે એની પર શ્રી મેહરાજે કહ્યું, ''હા ! હું લૌકિક કાર્યની જવાબદારી સોંપીને આવ્યો છું. હવે હું ફરી જઈશ નહિ.''

પ્ર. ૪- ''અબ મૈં હુકુમ કરત'' અર્થાત્ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને શું હુકમ કર્યો ?

પ્ર. ૫- ''અબ મૈં હુકુમ કરત'' એવું કહેવાના પછી તુરંત શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શું કહ્યું ?

ઉ. ૫- જ્યારે શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજને પોતાનો આધ્યાત્મિક કાર્યભાર →

પ્ર. ૬- પ્રસાદથી ભરેલાં થાળના રૂપમાં શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને શું સોંપી દીધું ?

ઉ. ૬- સદ્ગુરુએ કેટલાય દિવસોથી ખાવા પીવાનું છોડી દીધું હતું. આજે અચાનક 'ભૂખ લાગી છે' એ સાંભળતાં જ સુંદરસાથ તુરંત રસોઈ →

પ્ર. ૭- ''એક ઠૌર પ્રસાદ લીજિયે'' એવું કોણે, કોને અને ક્યારે કહ્યું ?

ઉ. ૭- **''એક ઠૌર પ્રસાદ લીજિયે''**-એવું શ્રી મેહરાજે બિહારીજીને કહ્યું. →

પ્ર. ૮- ''ક્યા રદ બદલ હોત હૈ'' શ્રી સદ્ગુરુ દ્વારા એવું પૂછવાથી શ્રી મેહરાજે શું કહ્યું ?

પ્ર. ૯- ''એક ઠૌર પ્રસાદ લેવેં, એસા કરો હુકુમ''-આ વાત કોણે, કોને કહ્યું ? આ પર શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શું કહ્યું, સ્પષ્ટતઃ સમજાવો ?

ઉ. ૯- **''એક ઠૌર પ્રસાદ લેવેં, એસા કરો હુકુમ''**-એ વાત શ્રી મેહરાજ →

પ્ર. ૧૦- પિતાજીના કહેવાથી બિહારીજીએ શ્રી મેહરાજની સાથે એક જ થાળીમાં પ્રસાદ તો લીધો, પરંતુ પ્રસાદ લેવાના પહેલાં શું કર્યું ?

ઉ. ૪- **''અબ મૈં હુકુમ કરત''** અર્થાત્ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને પોતાનો સમસ્ત આધ્યાત્મિક કાર્યભાર-પ્રણામી ધર્મના પ્રચાર-પ્રસારની જવાબદારી સંભાળવાનો હુકમ ક્ર્યો.

→ સંભાળવાની વાતો સમજાવી રહ્યા હતા, ત્યારે તેમને યાદ આવ્યું કે તેમને ભૂખ લાગી છે. અતઃ ત્યારબાદ તેઓએ સુંદરસાથને કહ્યું, ''મને ભૂખ લાગી છે. કંઈક આરોગવા માટે લાવો.''

→ તૈયાર કરી ભોજનથી ભરેલો થાળ સજાવી લઈ આવ્યા. તેમાંથી થોડું કંઈક ખાઈને થાળનો બાકીનું બધુંય તેઓએ શ્રી મેહરાજના હાથમાં સોંપી દીધું. આ પ્રકાર પ્રસાદથી ભરેલાં થાળના રૂપમાં તેઓએ પોતાનો કાર્યભારરૂપી ધર્મગાદીની જવાબદારી જ શ્રી મેહરાજને સોંપી દીધી.

→ જ્યારે શ્રી મેહરાજે બિહારીજીને એકસાથ પ્રસાદ લેવાનો આગ્રહ ક્ર્યો, ત્યારે બિહારીજીએ તેમનો આગ્રહ સ્વીકાર ન ક્ર્યો. ત્યારે શ્રી મેહરાજે આ વિષયમાં બિહારીજીને પુનઃ અરજ કરી.

ઉ.૮- **''ક્યા રદ બદલ હોત હૈ''** શ્રી સદ્ગુરુ દ્વારા એવું પૂછવાથી શ્રી મેહરાજે અરજ કરી, ''હે ધણી! હું અને બિહારીજી એકસાથે પ્રસાદ લઈ શકે, આપ તેમને એવી આજ્ઞા કરી દો.''

→ સ્વરૂપે શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપને કહી હતી, ત્યારે એની પર શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે બિહારીજીને હુકમ ક્ર્યો, ''જ્યારે મેહરાજ બોલાવી રહ્યા છે, તો તેમની સાથે પ્રસાદ લેવા કેમ બેસતાં નથી?'' ત્યારે પિતાજીના કહેવાથી બિહારીજી શ્રી મેહરાજની સાથે પ્રસાદ લેવા બેસી ગયા.

ઉ. ૧૦- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ-પિતાજીના કહેવાથી બિહારીજી શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની સાથે એક જ થાળીમાં પ્રસાદ લેવા બેસી તો ગયા, પરંતુ પ્રસાદ લેવાના →

→ પહેલાં બિહારીજીએ તે જ થાળમાં બે હિસ્સા બનાવી દીધા. (ભાગ પાડી →

પ્ર. ૧૧- એક દિન એકાંત મળવાથી શ્રી મેહરાજે શ્રી સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં ક્યાંથી લઈને ક્યાં સુધીની હકીકત રાખી દીધી તથા સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે પણ શ્રી મેહરાજની આગળ કેવી રીતે તમામ હકીકતનો ખુલાસો કરી દીધો ?

ઉ. ૧૧- એક દિન એકાંત મળવાથી શ્રી મેહરાજે સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં વિ.સં. ૧૭૦૩ થી લઈને વિ.સં.૧૭૧૨ અર્થાત્ નવ સાલોની વચ્ચે બનેલી તમામ આપવીતી સંભળાવી દીધી અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે પણ શ્રી →

પ્ર. ૧૨- શ્રી મેહરાજની હૃદયવિદારક દર્દભરી વાતો સાંભળીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૨- શ્રી મેહરાજની હૃદયવિદારક દર્દભરી વાતો સાંભળ્યા પછી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજને કહ્યું, ''હે મેહરાજ ! દુઃખનું નિદાન ત્રીજી ભોમના સંવાદને યાદ કરો. શ્રી રાજજીએ તો અમને ત્યાં જ કહ્યું હતું. પરંતુ તે →

પ્ર. ૧૩- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ ધરોલથી આવ્યા પછી કેટલાં દિવસો સુધી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની સાથે રહ્યા તથા કેટલાં દિવસો પછી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને પોતાના ઘર-પરિવારને મળવા જવાની આજ્ઞા કરી ?

પ્ર. ૧૪- શ્રી મેહરાજ જ્યારે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના કહેવાથી પોતાના ઘરવાળાઓને મળવા મેડી સ્થિત પોતાની ઘેર ગયા, ત્યારે તેના પછી શું થયું ?

ઉ. ૧૪- શ્રી મેહરાજ ધરોલથી પાછાં ફર્યા પછી ૨૨ દિવસો સુધી નિરંતર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની સેવામાં ઉપસ્થિત રહ્યા. બાવીસ દિન વ્યતીત થવા →

→ દીધા).

→ મેહરાજની આગળ પોતાની મજબૂરીઓ ખુલસ્ત કરી તેમને સમજાવી દીધું કે તેઓએ કયા કારણથી તેમનાથી મુખ ફેરવી દીધું હતું અને તેમના પ્રણામ અસ્વીકાર કર્યા હતા. પુનઃ એ પણ ખુલસ્ત કરી દીધું કે આવું કરવાની પાછળ એક મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેમને શ્રી મેહરાજ પર એટલો વિશ્વાસ હતો કે તે વિશ્વાસના બલ પર જ તેઓએ તેમનાથી મુખ ફેરવી (ફિરાવી) ને વાલબાઈની જાન બચાવી અને સ્વયં પણ બદનામ થવાથી બચી શક્યા. આ પ્રકારે બંનેના દિલ પરસ્પર પવિત્ર અને નિર્મળ થઈ ગયા તથા માયાવી દુશ્મન પરાસ્ત થઈ ગયા.

→ વખત તે વાત અમારા ગળે ઉતરી નહિ અને અમે જીદ પર જીદ કરતાં ખેલ જોવાની માંગ કરતાં રહ્યા. હવે જ્યારે શ્રી રાજજીએ અમારી જીદ પૂરી કરવા માટે અમને ખેલ જોવા મોકલી દીધા છે, તો અમોએ એ ખેલ સારી રીતે જોવો જ પડશે. અમે જ ત્યાં કહ્યું હતું ને, **''કહા કરસી હમકો માયા.''** હવે જુઓ માયાએ શું કરી નાંખ્યું. મને મજબૂર કરી તમને નવ સાલ સુધી રડાવતી રહી. હવે તો તમે માયાની ઓળખ (પહેચાન) કરી લીધી ને ?''

ઉ. ૧૩- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ ધરોલના રાજા કલ્લાજીની પાસેથી શ્રી નવતનપુરી આવીને સદ્‌ગુરુના ચરણોમાં પૂરા બાવીસ દિન રહ્યા. બાવીસ દિન પછી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે તેમને મેડી સ્થિત તેમના ઘર-પરિવારના લોકોને મળવા જવાની આજ્ઞા કરી.

→ પર એક દિન સદ્‌ગુરુને પણ યાદ આવ્યું કે ''મેહરાજને પોતાના ઘર-પરિવારવાળાઓને પણ મળવું જોઈએ.'' ત્યારે એ જ બહાનાથી શ્રી મેહરાજને તેમના મેડી સ્થિત તેમના ઘેર મોકલી દીધા. તે જ દિન **''મધરાત પછી કીધું પરીઆણ''** અર્થાત્ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ મધ્યરાત્રિ પછી શ્રી પરમધામ પધાર્યા.

પ્ર. ૧૫- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ પધારવાની ખબર ક્યારે મળી ?

ઉ. ૧૫- જ્યારે શ્રી મેહરાજ ઠાકુર ચાકલા મંદિરથી પણ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપથી વિદાય →

પ્ર. ૧૬- ''ધામ નાતા કિને ના દેખા''-એવું કોણે અને કોના માટે કહ્યું તથા એવું કહેવાની પાછળ શું કારણ હતું ?

ઉ. ૧૬- **''ધામ નાતા કિને ના દેખા''**-એવું વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજે શ્રી સુંદરસાથજી માટે કહ્યું કેમ કે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ ગયા પછી →

પ્ર. ૧૭- ''એ આજ્ઞા યોં હી હતી''-એવું કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૭- **''એ આજ્ઞા યોં હી હતી''** અર્થાત્ આ વખત અહીંયા એવું જ થવાની આજ્ઞા થઈ હતી. એવું વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ શ્રી સુંદરસાથજીને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે કેમ કે બ્રહ્માત્માઓએ →

પ્ર. ૧૮- ''કેતેક દિન પીછે'' અર્થાત્ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ ગયા પછી કેટલાં દિવસો સુધી ગાદી ખાલી પડી રહી ?

પ્ર. ૧૯- કેટલાં દિવસો પછી વાલબાઈ શ્રી મેહરાજની પાસે મેડીમાં આવી ?

પ્ર. ૨૦- ''અબ ક્યા કરના હૈ તુમ્હેં''-એવું કોણે, કોને અને કયા વિષયમાં તથા કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૦- **''અબ ક્યા કરના હૈ તુમ્હેં''**-એવું વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને →

→ થઈને મેડી સ્થિત પોતાની ઘેર ગયા, ત્યારે લગભગ રાતના ૧૧ વાગી રહ્યા હતા. બીજા દિવસે લગભગ સવારે નવ વાગે તેમને સમાચાર મળ્યા કે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ તો રાતના બાર વાગે જ શ્રી પરમધામ પધારી ચૂક્યા છે.

→ બધા સુંદરસાથ પોત-પોતાનો ધર્મ છોડીને ઘેર-ઘેર બેસી ગયા, ઠીક તેવી રીતે જેવી રીતે શ્રી સદ્‌ગુરુના જામનગર આવતાં પહેલાં બેઠાં હતા. સદ્‌ગુરુના કહ્યા પ્રમાણે નિરંતર મંદિર આવવું, ચર્ચા-કથા સાંભળવા અને ભજન-કીર્તન કરવાના બદલે બધાએ મંદિર આવવાનું જ છોડી દીધું.

→ પરમધામમાં માયાની શક્તિના વિષયમાં **''કહા કરસી હમકો માયા''** કહેતાં શ્રી ધણીજીની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું. ત્યારે ધણીએ અમને કહ્યું હતું, ''હું ત્યાં ખેલમાં તમોને અજમાવી જોઈશ.'' આ પર પુનઃ સખીઓએ કહ્યું હતું, ''હે ધણી! **''એકવાર શું ''સૌ બેર દેખો અજમાએ કે''** અમે ક્યારેય નહિ ભૂલીશું'' પરંતુ કહ્યા પ્રમાણે ન બનીને પહેલીવાર જ ભૂલી ગઈ અને ધર્મ છોડીને ઘર-ઘરમાં બેસી ગઈ.

ઉ. ૧૮- **''કેતેક દિન પીછે''** અર્થાત્ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ ગયા પછી દોઢ મહિના સુધી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી ખાલી પડી રહી.

ઉ. ૧૯- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામગમનના ઠીક દોઢ મહિના પછી વાલબાઈ મેડી સ્થિત શ્રી મેહરાજ પાસે આવી.

→ મેડીમાં આવીને સદ્‌ગુરુના ધર્મસિદ્ધાંતના પ્રચાર-પ્રસાર વિષયક વાતોને છેડતાં પૂછ્યું કેમ કે તેમને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર શ્રી મેહરાજને નહીં, બલ્કે ગુરુપુત્રના બહાને બિહારીજીને બેસાડવા હતા.

પ્ર. ૨૧- વાલબાઈએ મેડીમાં આવીને શ્રી મેહરાજને કયા વિષયની, કેવી વાતો કરી ?

ઉ. ૨૧- વાલબાઈએ મેડી આવીને શ્રી મેહરાજને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ભવિષ્ય વિષયક વાતો યાદ અપાવતાં કહ્યું, ''હે મેહરાજ ! શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ પેહેલેથી જ કહેતાં આવ્યા હતા કે અમારો ધર્મ તો એવો છે કે **''પસરસી ચૌદે ભવન''**, કિંતુ આ પ્રકાર ચુપકી સાધીને બેસવાથી શું શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ભવિષ્યવાણી ફળીભૂત થઈ શકશે ? ચાકલા મંદિર તો હવે કીડા-મંકોડાનું ઘર બની ચૂક્યું છે. એક પણ સુંદરસાથ હવે મંદિર આવતાં નથી. પહેલાંની જેમ ભજન-કીર્તન, કથા-ચર્ચા બધું જ બંધ થઈ ગયું. અન્ય તો અન્ય, કિંતુ મેહરાજ તમે સ્વયં પણ અન્યની જેમ →

પ્ર. ૨૨- ધર્મનો વિસ્તાર કરવા અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ભવિષ્ય વિષયક વચનોને સાર્થક કરવાની સલાહ લેતાં-લેતાં વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજની આગળ કેવી વાતો પેશ કરી દીધી ?

ઉ. ૨૨- શ્રીમન્નિજાનંદ ધર્મસિદ્ધાંતના વિસ્તાર તથા પ્રચાર-પ્રસારની વાતોના બહાનાથી વાલબાઈએ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ભવિષ્ય વિષયક વચનોને પ્રમાણના રૂપમાં રાખતાં કહ્યું, ''હે મેહરાજ ! શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને →

પ્ર. ૨૩- ''નિસબત નસલી સે કરેં''-આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે ? આ કથન દ્વારા વાલબાઈ શું ઈશારો આપવા ચાહતી હતી ?

ઉ. ૨૩- **''નિસબત નસલી સે કરેં''**-આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે સદ્‌ગુરુની →

પ્ર. ૨૪- ''યેહી બાત હૈ સિરે''-આ વાક્ય કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૪- **''યેહી બાત હૈ સિરે''**-આ વાક્ય શ્રી મેહરાજે વાલબાઈને કહ્યું કેમ કે →

→ ચુપકી સાધીને મેડીમાં બેસી ગયા ? તમારા પ્રત્યે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનો કેટલો વિશ્વાસ હતો ? તે વારંવાર કહેતાં-કહેતાં થાકતા નહોતા, ''મારી પાછળ મેહરાજ, મારી પાછળ મેહરાજ'', હે મેહરાજ ! શું તમે તે બધી વાતો ભૂલી ગયા ? હવે ફરીથી સુંદરસાથની જમઘટ હેતુ અમોએ એકને અગ્રગણ્ય ચૂનવા (પસંદ કરવા) જ પડશે અને તેને અધિકાર આપીને સદ્‌ગુરુની ગાદી પર આસીન કરવા પડશે. પહેલાંની જેમ જ જો નિત્ય પ્રતિ કર્થા-ચર્ચા, ભજન-કીર્તન, ઉત્સવ-રસોઈનું આયોજન ન કરે, તો અમારો ધર્મ ચૌદ લોકમાં કેવી રીતે ફેલાશે અને સદ્‌ગુરુનું ભવિષ્ય કેવી રીતે ફળીભૂત થઈ શકશે. તથાપિ ગાદીપતિ ચૂનવા (પસંદ કરવા) વિષયમાં નસલી ઉત્તરાધિકારી જુએ, તો બિહારી જ સિરદાર - અગ્રગણ્ય સિદ્ધ થાય છે.''

→ તમારા પર કેટલો વિશ્વાસ હતો. આ વિષયમાં તમારે સોચવું-સમજવું અને વિચાર-વિવેક કરવો જોઈએ કેમ કે ધર્મ-સમાજની વચ્ચે એક ગાદીપતિ ચૂન્યા (પસંદ ક્ર્યા) વગર સુંદરસાથને એકત્રિત કરી શકાતા નથી. અતઃ હવે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ધર્મગાદી પર કોઈને બેસાડી તેને અધિકાર આપવો જરૂરી છે. નસલી દૃષ્ટિથી જોવા જાય, તો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદીના ઉત્તરાધિકારી શ્રી બિહારી જ છે. તથાપિ આગળ તમારી મરજી.''

→ ગાદીના અધિકારના વિષયમાં જો સંબંધથી જોવા જાય, તો એ નિયમ છે કે પિતાની મિલકતનો વારસદાર બેટા જ હોય છે. આ કથન દ્વારા વાલબાઈએ એક કમાલનો સંકેત આપ્યો કે કોઈપણ પ્રકારથી શ્રી સદ્‌ગુરુની ગાદી પર શ્રી બિહારીજીને જ આસીન કરવા જોઈએ.

→ વાલબાઈ સારી રીતેથી જાણતી હતી કે ગાદીની જવાબદારી, પ્રણામી ધર્મનો તમામ વારસો શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શ્રી મેહરાજના હાથમાં સોંપ્યો હતો. હવે અહીંયા શ્રી મેહરાજ જો વાલબાઈ મારફતે ઈશારામાં કહેલી →

→વાતો સમજીને કબૂલ ન કરે, તો ''ત્રણસો તેર'' સંખ્યાવાળા સમાજ બે ભાગોમાં વિભક્ત થઈ જશે, પરંતુ શ્રી મેહરાજ તો ત્યાગની સાક્ષાત્ →

પ્ર. ૨૫- પોતાની વાતોનું સમર્થન થતાં જોઈ વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજની આગળ શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૫- જ્યારે ઉક્ત પ્રકાર શ્રી મેહરાજે વાલબાઈની વાતોનું સમર્થન કર્યું, ત્યારે તુરંત જ વાલબાઈએ શ્રી મેહરાજની આગળ પોતાના દિલની વાતો રાખી દીધી કે, ''હે મેહરાજ ! શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના મુખારવિંદથી →

પ્ર. ૨૬- વાલબાઈની વાસ્તવિકતા જાણવાથી તેમને સાંત્વના આપતાં શ્રી મેહરાજે શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૬- વાલબાઈની ચતુરાઈયુક્ત ષડયંત્રપૂર્ણ વાસ્તવિકતા અથવા કમજોરી ખબર પડતાં જ શ્રી મેહરાજે તેમને સાંત્વના આપતાં કહ્યું, જુઓ ! બધા સુંદરસાથ મને તો માનશે ન ?'' આ પર વાલબાઈએ કહ્યું, ''હં ! હં ! ! તમને તો →

પ્ર. ૨૭- શુભ મુહૂર્ત જોઈને જ્યારે બિહારીજીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર આસીન કરવાનો દિવસ આવ્યો, ત્યારે તે દિવસે એકદિલી આત્માઓએ એકદિલી થઈને શું સૂચના આપી ?

ઉ. ૨૭- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે આગળ થઈને સમસ્ત સુંદરસાથને સમજાવ્યા અને તેમને સંતોષ અપાવીને એક શુભ મુહૂર્ત નિશ્ચિત કરી શ્રી બિહારીજીને ગાદી પર બેસાડવાનો નિર્ણય કર્યો. પરંતુ એક પણ સુંદરસાથને દિલથી મંજૂર ન હતું. અપિતુ જે નિર્ણય લેવાયો હતો, તે તો માન્ય કરવો જ પડશે. અતઃ મહંત શ્રીના ગાદી અભિષેકના ઉપલક્ષ્યમાં સાર્વજનિક રસોઈ સહિત દૂધપાકનો પ્રબંધ કરવો હતો. એટલા માટે શ્રી મેહરાજે →

→ મૂર્તિ હતા અને તે સમાજમાં ફૂટ પડવા દેવા ચાહતા નહોતા. એટલા માટે તેઓએ વાલબાઈની વાતોનું સમર્થન કરતાં કહ્યું, ''યેહી બાત હૈ સિરે'' - અર્થાત્ એ જ કાર્ય કરવું ઉત્તમ થશે.

→ નિત્ય પ્રતિ ચર્ચામાં સુંદરસાથે, ''મારી પાછળ મેહરાજ, મારી પાછળ મેહરાજ'', એ વાત હજારવારથી પણ વધારે સાંભળી હશે, પરંતુ ''મારી પાછળ બિહારીજી'' એ વાત તો એકવાર પણ સાંભળી નહિ હોય. એટલા માટે શું આ કાર્ય સંભવ છે ? શું સુંદરસાથ બિહારીજીને કબૂલ (માન્ય) કરશે અથવા માનશે ? તમારી જગ્યાએ બિહારીજીનું નામ સાંભળતા જ ભડકી જશે નહિ ?''

→ સોળ આના માનશે.'' ત્યારે શ્રી મેહરાજે કહ્યું, ''બધા મને માનશે, તો હું બિહારીજીને માનીશ. સર્વાગ્રગણ્ય રૂપમાં હું તેમને ઊઠાવીને ગાદી પર બેસાડીશ અને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરી સદ્ગુરુ સ્વરૂપની જગ્યાએ તેમને રાખીને હું તેમની આરતી કરીશ. ત્યારે મારી પાછળ-પાછળ બધા સુંદરસાથ પણ કરશે યા નહિ ?'' ત્યારે વાલબાઈ કહેવા લાગી, ''હં ! હં ! ! આપની પાછળ તો બધા સુંદરસાથ આપના અનુકૂળ ચાલવા લાગશે.''

→ સમસ્ત સાથને દૂધપાક બનાવવા માટે પોત-પોતાના ઘેરથી એક-એક લોટો દૂધ લાવવાની વિનંતી કરી. પરંતુ એક બ્રહ્માત્માના દિલમાં આવ્યું, **''મેરો લોટા એક જલ, વામે રહૈં સમાઇ''** અર્થાત્ બધાના દૂધમાં હું મારો એક લોટો પાની ભેળવી દઉં તો ? એ વિચારીને એક જણે એક લોટા પાણી લાવીને દૂધ ભેગું કરવા માટે રાખેલાં ડ્રમમાં નાંખી દીધું. પરંતુ બધાના દિલમાં એકદિલીનો વિચાર વ્યાપક થઈ જવાના કારણે અંતમાં તો ડ્રમમાં એક બુંદ પણ દૂધ ન પડી શક્યું. આ સંકેત દ્વારા ૩૧૩ બ્રહ્માત્માઓએ એ સાબિત કરી દીધું કે બિહારીજી દૂધપાકને લાયક નથી, અપિતુ પાણીપાકને લાયક છે. અતઃ દૂધપાકની જગ્યાએ પાણીપાકની જ રસોઈ આપી.

પ્ર. ૨૮ શું બિહારીજીને ગાદીપતિ બનાવવાની વાત સાંભળીને કોઈએ વિરોધ ન કર્યો ? જો કર્યો, તો કેમ ?

ઉ. ૨૮- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે વાલબાઈના આંતરિક ધ્યેયને જાણી લીધા પછી નિશ્ચિત થઈને બધા સુંદરસાથને સંદેશ મોકલી દીધો કે ગુરુપુત્ર બિહારીજીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર બેસાડવા માટે શુભ મુહૂર્ત જોઈને ફલાણા (અમુક) દિવસ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. અતઃ સમસ્ત સુંદરસાથ તે દિવસ સમય પર એકત્રિત થઈ જાય. એ સૂચના મળતાં જ બધા સુંદરસાથ →

પ્ર. ૨૯- વિરોધ કરવાવાળા ટ્રસ્ટીઓ અથવા સુંદરસાથને કોણે અને કેવી રીતે સમજાવ્યા તથા સમર્થન કરાવ્યું ?

ઉ. ૨૯- બિહારીજીને ગાદીપતિ બનાવવાના વિષયમાં વિરોધ કરવાવાળા ટ્રસ્ટીઓ અથવા સુંદરસાથમાંથી દરેકને શ્રી મેહરાજે એકાંતમાં બેસાડીને એ કહીને સમજાવ્યા કે ''જુઓ ! શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જે ગાદી મને આપી છે, તે બાતુની ગાદી છે, જેમાં અમારા ધર્મસિદ્ધાંતનો સમાવેશ છે. એના અંતર્ગત શ્રીમન્નિજાનંદ ધર્મનો પ્રચાર-પ્રસાર કરવો, સાકુંડલ →

પ્ર. ૩૦- જાણતાં અને સમજતાં પણ બધા સુંદરસાથની વિરુદ્ધ જઈને શ્રી મેહરાજે ગુરુપુત્ર બિહારીને ગાદી પર કેમ બેસાડ્યા ?

ઉ. ૩૦- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે જાણતાં અને સમજતાં પણ સમસ્ત સુંદરસાથની વિરુદ્ધ જઈને બિહારીજીને ગાદીપતિ એટલા માટે બનાવ્યા કેમ કે તેમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય હતો કે સદ્‌ગુરુની જાગણી દ્વારા શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ સિદ્ધાંત પર ઈમાન લાવીને જાગૃત થયેલાં નાના સમાજની વચ્ચે ફૂટ ન →

❖ તારતમ વાણી અવતરણ ❖

પ્ર. ૧- કયા વિ.સં.ના કોણ મહિનામાં શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર બિહારીજીને બેસાડવાનો સંદેશ સમસ્ત સાથને મોકલ્યો ?

→ બીજા જ દિવસે એકઠાં થઈ ગયા. તેમાંથી પણ વિશેષ રૂપથી જે ટ્રસ્ટી હતા, તે કહેવા લાગ્યા, ''હે મેહરાજ! આ શું થવા જઈ રહ્યું છે? આ વાત ક્યાંથી આવી? આપના સ્થાન પર બિહારીજીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર આસીન કરવા? આ વાત તો આજસુધી અમોએ ક્યારે પણ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના મુખથી સાંભળી જ નથી!'' આ રીતે બધા ટ્રસ્ટીગણ વિરોધ કરવા લાગ્યા. એનું કારણ એ હતું કે ગુરુપુત્ર બિહારીજી કોઈપણ દૃષ્ટિથી તે ગાદી પર આસીન હોવાના પાત્ર ઠરાવ્યા ન હતા.

→ અને સકુમારને શોધી જાગૃત કરવા, છત્રીસ હજાર બ્રહ્મ, ઈશ્વરી આત્માઓને એકત્રિત કરી એક અભૂતપૂર્વ મેળો કરવો વગેરે વાતો આવે છે. જે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે મને સોંપી છે. જાહેરી ગાદી પકડીને જામનગરમાં જ બેસી રહેવાથી શું સાકુંડલ અને સકુમારની જાગણી થઈ શકશે? આ રીતે શું ૩૬૦૦૦ નો મેળો અમે કરી શકશું?'' આ પ્રમાણે શ્રી મેહરાજે સમસ્ત ટ્રસ્ટીગણોને સમજાવીને, સાંત્વના અપાવીને પોતાના નિર્ણયનું સમર્થન કરાવ્યું.

→ પડે. સમાજમાં એકતા બની રહે. ગુરુપુત્ર પ્રસન્ન થશે તો પરસ્પર પ્રેમભાવ વધશે. ધર્મની મર્યાદા સચવાશે અને સરળતાથી પ્રચાર કાર્ય થઈ શકશે. સમાજને વિભાજિત થવાથી બચાવવા માટે જ શ્રી મેહરાજે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર બિહારીજીને બેસાડ્યા હતા. પુનઃ બીજી બાજુ સકુમાર અને સાકુંડલની જાગણી હેતુ એ નિર્ણય શ્રી રાજજીની પ્રેરણા પણ હતી.

-(પ્રકરણ-૧૬, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૩૦, કુલ સં. ૫૧૬+૩૦=૫૪૬).

❖ તારતમ વાણી અવતરણ ❖

ઉ. ૧- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે વિ.સં.૧૭૧૨ના આસો મહિનામાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર બિહારીજીને બેસાડવાનો સંદેશ ગામ-ગામમાં સ્થિત સુંદરસાથને મોકલ્યો.

પ્ર. ૨- બિહારીજીને ગાદીપતિ બનાવીને કથા-ચર્ચા, ઉત્સવ-રસોઈ વગેરેની પૂર્વવત્ શરૂઆત પુનઃ કોણે કરી ?

પ્ર. ૩- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ ચાલી ગયા પછી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનું ભવિષ્ય વિસ્મૃત કરી જે સુંદરસાથ પોત-પોતાના ઘરમાં બેસી ગયા હતા, તે હવે કેવા બનવા લાગ્યા ?

ઉ. ૩- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ ચાલી ગયા પછી જે સુંદરસાથ ધર્મસિદ્ધાંત →

પ્ર. ૪- સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધર્મસિદ્ધાંતનું કાર્ય પુનઃ શરૂ કરી કોણે આગળ વધાર્યું ?

પ્ર. ૫- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને 'એહિયા' એ પદવી કોના દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ અને કેમ ?

ઉ. ૫- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને 'એહિયા' એ પદવી ધર્મગ્રંથ કુરાન દ્વારા પ્રાપ્ત છે. →

પ્ર. ૬- શ્રી મેહરાજ ગાદીપતિ બિહારીજીની ચર્ચા-કથા કઈ-કેવી રીતે સાંભળતાં હતા ?

ઉ. ૬- શ્રી મેહરાજ બધાથી પહેલાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજીની ચર્ચા-કથા ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતાં હતા. જ્યારે મહંત શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ બિહારીજી →

પ્ર. ૭- નિત્ય પ્રતિ ચર્ચાની ચર્ચા કરતાં-કરતાં શ્રી મેહરાજને શું થવા લાગ્યું ?

ઉ. ૭- નિત્ય પ્રતિ ચર્ચાની પણ ચર્ચા કરતાં તેમને પુનઃ પુનઃ સમજાવતાં આથી શ્રી મેહરાજની અંતરની આંટીઘૂંટી ખુલવા લાગી. ધર્મના સૂક્ષ્મ રહસ્યો →

ઉ. ૨- બિહારીજીને ગાદીપતિ બનાવીને પુનઃ પૂર્વવત્ નિત્ય પ્રતિ કથા-ચર્ચા, ભજન-કીર્તન, ઉત્સવ-રસોઈ વગેરેના માધ્યમથી ધર્મની વૃદ્ધિનું કાર્ય પુનઃ શ્રી મેહરાજ ઠાકુર (શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા) એ કર્યું.

→ અને સદ્ગુરુ સ્વરૂપના ભવિષ્યના વચનોને ભૂલીને પોત-પોતાના ઘરમાં બેસી ગયા હતા, તે બધા પોતાની ભૂલ માનીને પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યા. પોતાની જાતને બહુ શરમિંદગી મહસૂસ કરવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા, ''અમને તે વખતે શું થઈ ગયું હતું ? અમે કેવી રીતે ભૂલી ગયા હતા ?''

ઉ. ૪- નિજાનંદ સ્વામી શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતના પ્રચાર-પ્રસારરૂપી કાર્યનું પુનરુદ્ધાર 'એહિયા' અર્થાત્ શ્રી મેહરાજે કર્યું.

→ કુરાન ધર્મગ્રંથમાં કથિત જિકરીયા પયગંબર શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ છે તથા તેમના નસલી અને નજરી પુત્રોમાંથી નજરી પુત્ર શ્રી મેહરાજ હોવાના કારણે જ તેમને 'એહિયા' પદવી આપવામાં આવી છે.

→ ચર્ચા-કથા કર્યા પછી એકાંત પોતાના કમરામાં ચાલ્યા જતાં હતા, ત્યારે શ્રી મેહરાજ સમસ્ત સુંદરસાથની આગળ ચર્ચાની પણ ચર્ચા કરીને તેમને સંભળાવ્યા કરતાં હતા. સમસ્ત સુંદરસાથજીને ચર્ચાની પણ ચર્ચા દ્વારા પૂરી રીતે આત્મ તૃપ્તિ કરાવીને જ તે પોતાના ભૌતિક કાર્યોમા સંલગ્ન થતાં હતા.

→ તેમને સમજમાં આવવા લાગ્યા. મનમાં સુંદરસાથના પ્રતિ આ રીતે નવા-નવા વિચાર આવવા લાગ્યા. ભાવનાઓ ઉત્પન્ન થવા લાગી, ''ધામના સાથની ખેલની વચ્ચે મારે કેવી સેવા કરવી જોઈએ ? આ સેવા મારે અવશ્ય જ અહીં કરવી જોઈએ કેમ કે ધામમાં તો સેવાની જરૂરત જ નથી.''

પ્ર. ૮- ''અમે શ્રી રાજજીથી કેટલાં દૂર છે અથવા શ્રી અક્ષરાતીત ધણીની સાથે અમારો કેવો સંબંધ છે ?'' આવી-આવી વાતો શ્રી મેહરાજ સાથની આગળ કેવી રીતે રાખવા લાગ્યા ?

ઉ. ૮- શ્રી મેહરાજ ઉક્ત વાતોને ચર્ચાની ચર્ચા દ્વારા સુંદરસાથની વચ્ચે રાખતાં, નશ્વર અને ધોકાદાર સંસાર તથા શ્રી પરમધામની વચ્ચેનો તફાવત અને તેના મહત્ત્વને ગહનતાથી દર્શાવતાં સુંદરસાથને કહેતાં હતા, →

પ્ર. ૯- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના મનમાં સુંદરસાથની સેવા કરવાની ઈચ્છા કેવી રીતે ઉત્પન્ન થઈ ?

ઉ. ૯- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના મનમાં ચર્ચાની ચર્ચા કરતાં-કરતાં એ વિચાર →

પ્ર. ૧૦- ગોવિંદ ભેડાનું કામ હાથમાં લેવાની ઈચ્છાની પાછળ શ્રી મેહરાજનો શું ધ્યેય હતો ?

ઉ. ૧૦- શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા-શ્રી મેહરાજ ઠાકુરનું ગોવિંદ ભેડા-લૌકિક કાર્ય →

પ્ર. ૧૧- પોતાની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવા હેતુ શ્રી મેહરાજે કોની સાથે સલાહ-મશવરા કરી ?

ઉ. ૧૧- પોતાની ઈચ્છા અર્થાત્ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામના મેળાના માધ્યમથી →

પ્ર. ૧૨- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામનો મેળો કરવા માટે શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને જામનગરના વજીરને નિવેદન પહોંચાડીને દીવાન પદનો ભાર લેવાની આવશ્યકતા કેમ પડી ?

ઉ. ૧૨- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર દ્વારા શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામનો મેળો કરવા માટે →

→ ''હે સાથજી ! અમે શ્રી રાજજીથી કહેવા માત્રના દૂર છે. પરંતુ જો શ્રી તારતમ જ્ઞાનની સમજથી જોવા જાય, તો અત્યંત નજદીક જ છે. અક્ષરાતીત ધણી શ્રી રાજજીની સાથે અમારા આદ-અનાદનો સંબંધ છે. તેમને ભૂલીને અને અજ્ઞાનવશ માયાના બનેલાં છે. આ માયા તો દુઃખ નિદાન (મૂળ કારણ) છે. જ્યાં સુધી અમે ધામ નહીં પહોંચીશું, ત્યાં સુધી દુઃખ જ દુઃખમાં ચક્કર મારતાં રહીશું.''

→ પ્રગટ થવા લાગ્યો કે અહીં સંસારમાં જ ધામના સાથની સેવા, જેટલી બને ઉઠાવી જોઈએ. આવો મોકો અમને ધામમાં ક્યારે મળશે ? જેવી સેવા અહીં સંસારમાં બની શકે છે, તેવી અન્યત્ર ક્યાંય બની શકતી નથી.

→ અર્થાત્ મંત્રી પદનું કાર્યભાર પોતાના કંધા પર લેવાની પાછળ મુખ્યાતિમુખ્ય ધ્યેય ધામના સાથની સેવા કરવી હતી કેમ કે તેમની તીવ્ર ઈચ્છા હતી કે તે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામનો મેળો કરી પોતાના સંબંધી ધામના પરિવારને ખુશ કરે.

→ શ્રી શ્યામાજી અવતાર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની અંગભૂતા આત્માઓને એકત્રિત કરી તેમને સેવા દ્વારા સુખ પહોંચાડવાની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવા હેતુ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ગાદીપતિ મહંત શ્રી બિહારીજીથી સલાહ-મશવરા કરી દીવાન પદ લીધું.

→ જામનગરના રાજાનું નિવેદન ચઢાવીને, મંત્રી પદ સંભાળવાનું કારણ હતું, **''ખરું કરતાં ખોટા માહેંથી''** અર્થાત્ જૂઠા ધનથી સાચી લગન અને મહેનતથી કમાવીને તે ધન દ્વારા તે સાચા ધણી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામના મેળામાં એકત્રિત થયેલી ધામની સન્મંધી સાચી આત્માઓની સેવા કરવા ચાહતા હતા.

પ્ર. ૧૩- બન્ને બાજુનું કાર્ય અર્થાત્ ભૌતિક અને પારલૌકિક જવાબદારી સારી રીતે સંભાળવા માટે શ્રી મેહરાજ શું કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૩- બન્ને બાજુનું કાર્ય અર્થાત્ ભૌતિક જવાબદારી દીવાન પદની નોકરીનો →

પ્ર. ૧૪- શ્રી સુંદરસાથજીને સ્વરૂપ-ચર્ચા સંભળાવવાની સેવા કોણ કરતાં હતા ? ક્યારે ?

ઉ. ૧૪- જ્યારથી ગુરુપુત્ર બિહારીજી ગાદીપતિ થયા, ત્યારથી જાહેરમાં સ્વરૂપ- →

પ્ર. ૧૫- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ જ્યારે દીવાન પદ પર નિયુક્ત થઈને સુંદરસાથની જમઘટ કરીને સુંદરસાથને અલૌકિક રસનું પાન કરાવવા માટે કસોટી કરવા લાગ્યા, ત્યારે માયા કયા રૂપમાં તેમની ઉપર ટૂટી પડી અથવા માયાએ બીજીવાર કેવી રીતે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ધક્કો આપ્યો ?

ઉ. ૧૫- જ્યારે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ સુંદરસાથને લૌકિક અને પારલૌકિક રસનું પાન કરાવવા માટે બંદગીમાં ઊતરી રહ્યા હતા, ત્યારે અકસ્માત જ માયા બીજીવાર તેમનાથી યુદ્ધ કરવા માટે તેમની પર ટૂટી પડી. જ્યારથી શ્રી બિહારીજી ગાદી પર આસીન થયા હતા, ત્યારથી તેઓએ નિયમ બાંધી દીધો હતો કે દરેક સુંદરસાથે સવાર-સાંજ બન્ને સમયે ચર્ચા-સત્સંગમાં ફરજિયાત પણે હાજર (ઉપસ્થિત) રહેવું. બધા સુંદરસાથ મહંત શ્રીના કડક સ્વભાવને લીધે બન્ને સમયની ચર્ચામાં ઉપસ્થિત થઈ જતાં હતા.

એક સાથી જામનગરથી બે કોશ દૂર ગામથી ચાર માઈલ ચાલીને ચર્ચા દર્શન માટે આવતા હતા. પુનઃ બે કોશ ચાલીને જતાં હતા. આ રીતે સંધ્યાની ચર્ચામાં પણ ચાર માઈલ ચાલીને આવતાં અને ચર્ચા શ્રવણ કરી પ્રસાદ લઈને પુનઃ ઘરમાં જતાં હતા. આખા દિવસમાં સોળ માઈલ જવા અને આવવામાં જ સમય વ્યતીત (પસાર) થઈ જતો હતો. પુનઃ લૌકિક કમાણી વગર પણ ગુજરાન થઈ શકતું ન હતું કેમ કે પરિવારમાં શ્રીમતી →

→ કાર્યભાર સહિત પારલૌકિક ધામના પરિવારને ચર્ચા-કથાના માધ્યમથી સંભાળવાની જવાબદારી સારી રીતેથી વહન કરવા (સિર પર ઉઠાવા) હેતુ શ્રી મેહરાજ રાતના ત્રણ વાગે ઉઠવા લાગ્યા. અન્યથા બંને તરફ પહોંચી શકતા ન હતા.

→ ચર્ચા કરવાની સેવા તે જ કરતાં હતા, જેમાં અક્ષર પરે અક્ષરાતીત શ્રી પરમધામ સ્થિત મૂલમિલાવામાં બિરાજમાન યુગલસ્વરૂપ શ્રી રાજશ્યામાજી દ્વારા ધારણ કરેલાં વસ્ત્રાભૂષણોના સિનગારનું વર્ણન થતું હતું. એ ચિતવની દિનમાં ઠીક સાડા ચાર વાગે થયા કરતી હતી.

→ અને બાળકો પણ હતા. અતઃ એક દિન બિહારીજીના ચરણોમાં અરજ કરીને ડરતાં-ડરતાં તે ભાઈએ મહંત શ્રી બિહારીજીની આગળ બન્ને સમય ચર્ચામાં આવવાની અસમર્થતા પ્રગટ કરતાં કહ્યું, ''હે ધામધણી! હું બહુ જ ગરીબ છું. મારો આખો દિવસ ચર્ચામાં આવવા-જવામાં જ વ્યતીત થઈ જાય છે અને લૌકિક કમાણી કર્યા વગર નિર્વાહ થઈ શકતો નથી. તેથી તમને વિનંતી કરું છું કે કૃપયા મને એક સમય આવવાની ક્ષમા કરો.''

બિહારીજી આ સાંભળતાં જ ગરમ થઈ ગયા અને કહી દીધું, ''જે ધર્મની મર્યાદાનું પાલન ન કરી શકતા, તેમને ધર્મમાં રહેવાની આવશ્યકતા નથી. તેથી તને હું બન્ને સમય માટે માફ કરી દઉં છું. હવે ક્યારેય પોતાનું મુખ ના બતાવશો.'' આ પ્રકાર કડક સ્વરમાં ધમકાવી ધર્મ-સમાજ અને તિલક-પ્રસાદથી બહિષ્કૃત કરી દીધા. ઉક્ત ભાઈ આ ધર્મસંકટથી બહુ દુઃખી થયા. બહુ જ રડ્યા. કેટલાય અનુનય -વિનય કર્યા. પરંતુ બિહારીજીએ એક ન સાંભળી. અંતમાં જ્યારે કોઈ હલ (સમાધાન) ન નીકળ્યો, તો વિચાર કર્યો, ''આ પ્રકાર ધર્મ-સમાજ, તિલક-પ્રસાદ તેમ જ ધામધણી સદ્‌ગુરુના હૃદયથી દૂર રહીને જીવવાથી તો શરીર છોડી દેવું જ શ્રેષ્ઠકર (શ્રેયસ્કર) છે.'' એ વિચાર કરીને અન્નજળનો પરિત્યાગ કરી દીધો અને નવ દિવસ સુધી ઉપવાસ કર્યા, બિહારીજીના દ્વાર પર પડ્યા રહ્યા, તેમ →

→ છતાં મહંત શ્રી પીગળ્યા નહિ ! તેમના સ્વભાવથી સુંદરસાથ પણ એટલાં ડરતાં હતા કે કોઈનેય કશું બોલવાની હિંમત ન થતી.

અંતમાં (છેવટે) દસમા દિવસે સ્ત્રી વર્ગ દ્વારા એ વાત શ્રી મેહરાજની ધર્મપત્ની શ્રી ફૂલબાઈના કાનો સુધી પહોંચી. તે અત્યંત દયાળુ અને સરલ સ્વભાવના હતા. તે ગરીબ ભાઈને સમજાવી-બુઝાવીને પોતાના ઘેર લઈ ગયા અને સાંત્વના આપીને ધૈર્ય બંધાવ્યું, ઉપવાસ છોડાવ્યા, ભોજન પ્રસાદ કરાવીને તૃપ્ત કર્યા. તત્પશ્ચાત બોલ્યા, ''આપ ચિંતિત ન થાવ. એ જ્યારે રાજદરબારથી પાછાં આવશે, તો આપની અરજ હું સંભળાવી દઈશ. મને પૂરો વિશ્વાસ છે કે મહંત શ્રીને એમના સિવાય કોઈ નહીં મનાવી શકે અને એમની વાત માનીને તે અવશ્ય જ આપને ધામ, ધર્મ તથા તિલક-પ્રસાદમાં પુનઃ શામિલ કરી લેશે.'' અહીં બિહારીજીને દ્વારપાળ દ્વારા જ્યારે ઉક્ત વાતની ખબર પડી, તો તેઓએ તુરંત દ્વારપાળને હુકમ કરી દીધો કે શ્રી મેહરાજ જ્યારે દરબારથી આવે, તો તેમને અંદર આવવા ન દેશો. શ્રી મેહરાજ જેવા રાજદરબારથી પાછાં ફર્યા, દ્વારપાળે મહંત શ્રી નો હુકમ સંભળાવી દીધો. મહંત શ્રી નો હુકમ સાંભળીને શ્રી મેહરાજે કારણ પૂછ્યું, તો બિહારીજીએ કઠોર બનીને તેમને જણાવ્યું કે, ''હે મેહરાજ ! તમારા ધર્મપત્ની ફૂલબાઈએ, મારી આજ્ઞાનો ભંગ કરીને, મેં બહિષ્કૃત કરેલાં ભાઈને ઉપવાસ છોડાવી, તેને ધર્મમાં પુનઃ દાખલ કરવાનો પ્રયત્ન કરીને ભારે અપરાધ કર્યો છે એમ સંપૂર્ણ વૃત્તાંત સંભળાવી દીધું અને તેમની આગળ એ વાત રાખી દીધી કે આપની ધર્મપત્નીએ તેને આશ્રય આપીને અધર્મનું કાર્ય કર્યું છે. તેથી હવે આપ જો ધામધણી અને ધર્મના સન્મુખ રહેવા ચાહતા હોય, તો આપને પોતાની ધર્મપત્નીનો પરિત્યાગ કરવો પડશે અને આપ જો મારી આજ્ઞાનું પાલન નહીં કરશો, તો આપની ધર્મપત્ની દ્વારા કરેલાં આ અધર્મની સજાના પ્રતિફળ હું આપને ધામ અને ધર્મથી બહિષ્કૃત કરું છું કેમ કે પત્ની દ્વારા કરેલો અપરાધ તો પતિના સિર પર →

→ પણ લાગુ પડે છે. શ્રી બિહારીજીનું આ હૃદયવિદારક ફરમાન સાંભળીને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપના માટે આ ધર્મસંકટનો વિષય હતો. કિંતુ તેઓએ એને પોતાની પરીક્ષા સમજીને તુરંત જ નિશ્ચય કરી લીધો કે ધામધણી, શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરવી જ તેમનો ધર્મ છે.

ઉપરોક્ત નિશ્ચય લીધા પછી તેઓએ વિશુદ્ધહૃદયા તેમજ પતિવ્રતા ફૂલબાઈને પત્ર લખી દીધો, ''હે ફૂલબાઈ! મને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ભવિષ્યની ચિંતા છે. અતઃ તમે જેવી રીતે આજસુધી મારા અનુકૂળ બની રહ્યા. તેવી રીતે રહીને પોતાના ધર્મ કરતાં જવું અને હું પોતાના ધર્મમાર્ગ અડગ રહીશ. આજે પરિસ્થિતિના કારણે અમે પીસાઈ રહ્યા છે. અમારી કસોટી ચાલી રહી છે. સદ્‌ગુરુની જવાબદારી મારી પર હોવાને લીધે હું તમારો પરિત્યાગ કરી રહ્યો છું. આગળ જે થશે શ્રી ધામધણીની આજ્ઞાથી થશે.'' આ રીતે પત્ર લખીને ફૂલબાઈને મોકલી દીધો. ફૂલબાઈએ તે પત્રનો પ્રત્યુત્તર લખીને મોકલ્યો, ''હે સ્વામીજી! આપ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા અને ભવિષ્ય સામે રાખીને ચાલજો. હું મારા ધર્મ પર ઊભી છું. આપ પણ વિઘ્ન-બાધાઓ તથા આપત્તિઓથી ગભરાશો નહિ. આપને જે નિર્ણય લીધો છે મને મંજૂર છે.'' એ દિવસથી શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ મેડી ગયા જ નહિ. ચાકલાથી જ રાજદરબાર જવા-આવવા લાગ્યા.

સર્વ સ્ત્રીઓની આદર્શ સ્વરૂપા શ્રી ફૂલબાઈનો એ નિયમ હતો કે પતિદેવને ભોજન કરાવ્યા વગર ક્યારેય અન્નજળ લેતી ન હતી. ફૂલબાઈએ તરત જ ધર્મકાજે, પતિના માર્ગમાં બાધા ન બનતાં, સુલક્ષણા નારીની શોભા વધારતાં પોતાનો નિર્ણય જાહેર કરી. પતિના ચરણકમળને યાદ કરી પ્રણામ કર્યા તેઓએ અન્નજળ ત્યાગી દીધું, અનસન કર્યા. છ મહિના સુધી નિરંતર એ કસની સહન કરતાં જ્યારે ધામ જવાનો અંતિમ સમય આવી ગયો, તો તેઓએ પોતાની અંતિમ પ્રાર્થનાયુક્ત -હૃદયદ્રાવક પત્ર લખીને શ્રી મેહરાજને મોકલ્યો, વિનંતી →

→ કરી જેમાં લખ્યું હતું, ''હે ધણી ! મારી અંતિમ પ્રાર્થના સ્વીકાર કરજો. જ્યાં મારો આત્મા મારા નશ્વર દેહને છોડી દેશે, તે પછી પ્રાણહીન દેહનો અંતિમ સંસ્કાર હોય, ત્યાં પર મારા દેહની ભસ્મ પર આપના ચરણકમળ રાખી મને સ્વીકાર કરી લેજો, સ્પર્શથી પાવન બનાવજો.'' અતઃ ફૂલબાઈની અંતિમ પ્રાર્થના સ્વીકાર કરી શ્રી મેહરાજ ત્યાં ગયા, જ્યાં ફૂલબાઈનો અંતિમ સંસ્કાર થયો હતો અને સંસ્કાર થયેલી રાખ પર પોતાના →

પ્ર. ૧૬- શ્રી સુંદરસાથજીને ધામની ચિતવની કોણ, ક્યારે અને ક્યાં કરાવતાં હતા ? તે સમય કોણ અને ક્યાંથી આવી પહોંચતાં હતા અને કેમ ?

ઉ. ૧૬- શ્રી બિહારીજી સમસ્ત સુંદરસાથને શ્રી ચાકલા મંદિરમાં ધામની ચિતવની કરાવતાં હતા. એ ચિતવની સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના વખતથી જ થતી આવતી હતી. શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ધામ ગયા પછી જ્યારે બિહારીજીને ગાદીપતિ →

પ્ર. ૧૭- ''બુજરક જાની ખાક'' આવો ભાવ કોની અંદર થયો ? પુનઃ કોને મહત્ત્વપૂર્ણ માન્યા અને કોને ખાક ?

ઉ. ૧૭- **''બુજરક જાની ખાક''** એ ભાવ શ્રી મેહરાજની અંદર ઉત્પન્ન થયો. શ્રી →

પ્ર. ૧૮- શ્રી મેહરાજના દિલમાં લગભગ કેટલો સમય સુધી રાજદરબારમાં દીવાન પદ પર સેવારત રહ્યા પછી ધામના અમૂલ્ય સુંદરસાથની સેવા કરવાની ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ ?

પ્ર. ૧૯- શ્રી મેહરાજ સુંદરસાથજીની સેવાર્થ મનમાં શું-શું વિચારવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૯- શ્રી મેહરાજ સુંદરસાથની સેવાર્થ મનમાં વિચારવા લાગ્યા, ''સદ્‌ગુરુ દ્વારા ભવિષ્યના માટે કરેલી અનેકો આજ્ઞાઓમાંથી ''સાથની સેવા કરો બેસુમાર'' પણ તો એક આજ્ઞા છે. સદ્‌ગુરુની અન્ય આજ્ઞાઓ પણ →

→ ચરણકમલ રાખીને અમલાવતીની આત્માને પોતાના સ્વરૂપમાં લીન કરી દીધી.

આ પ્રકાર શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે કલિયુગરૂપી માયાની સાથે આ બીજા યુદ્ધમાં પણ વિજય પ્રાપ્ત કરી અને જૂનાગઢમાં પહોંચવાથી તેજકુંવરીના રૂપમાં અમલાવતી આત્માને પુનઃ અપનાવી લીધી.

→ બનાવ્યા, ત્યારે એ ચિતવની ફરીથી થવા લાગી. ચિતવનીનો વખત ઠીક સાડા ચાર વાગે શ્રી મેહરાજ રાજદરબારથી સીધા શ્રી ચાકલા મંદિર આવી પહોંચતા હતા કેમ કે જ્યાં સુધી શ્રી મેહરાજ ઠાકુર મહંત શ્રીની ચિતવનીમાં અગ્રગણ્ય થઈને બેસતાં નહોતા, ત્યાં સુધી અન્ય સુંદરસાથ પણ બેસતાં નહોતા. એટલા માટે રાજદરબારથી આવીને શ્રી મેહરાજને ચિતવનીમાં ઉપસ્થિત થવું જ પડતું હતું.

→ મેહરાજે ખાક તુલ્ય ધન-સંપદાને બુજરક મહત્ત્વપૂર્ણ માનીને દીવાન પદ ગ્રહણ કર્યું હતું અને એ જ ખાક તુલ્ય ધન-સંપદા દ્વારા તેઓએ સદ્ગુરુની સંબંધી આત્માઓનો મેળો કરી સાથને ખુશ કરવાની સેવાને બુજરક અર્થાત્ મહત્ત્વપૂર્ણ સેવા માની તથા દીવાન પદ ગ્રહણ કરી કમાવા લાગ્યા.

ઉ. ૧૮- રાજદરબારમાં લગભગ બે વર્ષ સુધી દીવાન પદ પર સેવારત રહ્યા પછી શ્રી મેહરાજના દિલમાં કમાવેલાં પૈસા દ્વારા બ્રહ્માત્માઓનો મેળો કરીને તેમની સેવા દ્વારા તેમને ખેલની વચ્ચે ખુશ કરવાની તથા આ કાર્ય દ્વારા ધામમાં યશ-કીર્તિ પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ.

→ તેમના નામ પર કરવા જઈ રહેલાં મેળા દ્વારા પાલન કરી શકીએ છીએ. પુનઃ આ મેળા દ્વારા મારે કોઈ બીજાને થોડા જ ખુશ કરવાના છે ! મારે તો આ મેળા દ્વારા પોતાના ધામના પરિવાર, શ્યામાજીના અંગ અર્થાત્ મારા પોતાના સુંદરસાથને ખુશ કરવાના છે.'' એવા તરેહ-તરેહના વિચાર તેમના મનમાં ઘર કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૨૦- શ્રી પરમધામનો સંબંધ જાણીને શ્રી મેહરાજે એક નિષ્પક્ષ તથા વિશ્વસનીય સાથને શું કહીને દાન -પુણ્ય વિષયની જવાબદારી સોંપી ?

ઉ. ૨૦- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામથી શરૂ કરેલો મેળો સાપ્તાહિક હતો. તેમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ મહંત શ્રી બિહારીજી તથા તેમના હજૂરીથી લઈને દર્જાનુસાર સમસ્ત સાથને દાન-પુણ્ય કરવાનું હતું. તેથી દાન-પુણ્ય કરવા માટે શ્રી મેહરાજે ધામના એક વિશ્વસનીય સાથીને કોઠાર ખાલી કરવાની જવાબદારી સોંપી દીધી અને કહ્યું, ''જુઓ ! ધામના સુંદરસાથમાંથી જે પણ જો →

પ્ર. ૨૧- શ્રી મેહરાજે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ બિહારીજી અને તેમના હજૂરીના માટે કેવા વસ્ત્રાભૂષણ બનાવવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૨૧- શ્રી મેહરાજે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ બિહારીના માટે અતિસુંદર, →

પ્ર. ૨૨- જે ભાઈને શ્રી મેહરાજે વિશ્વાસ કરી કોઠાર ખાલી કરવાની સેવા સોંપી હતી, તે ભાઈ સોંપેલી સેવાના વિષયમાં શું ભાવ રાખતાં હતા ?

ઉ. ૨૨- શ્રી મેહરાજે જે વિશ્વસનીય ભાઈના હાથમાં કોઠારને ખાલી કરવાની સેવા સોંપી હતી, તે ભાઈ સોંપેલી સેવાના વિષયમાં વિચારતા હતા, ''શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ મારા પણ તો છે ને ! સુંદરસાથ પણ તો મારા જ →

પ્ર. ૨૩- શ્રી મેહરાજની આજ્ઞા પામીને તે ભાઈ કેવી રીતે સેવામાં હાથ ચાલાકી કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૨૩- શ્રી મેહરાજની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી તે ભાઈ કોઠાર ખાલી કરવા માટે ચોવીસ કલાક સુંદરસાથ જમાતની વચ્ચે ખુલ્લા દિલથી નિખાલસ ભાવથી વસ્ત્રાભૂષણ, નગદ-પૈસા વગેરે અપેક્ષાથી ડબલ ગુણા આપીને આ →

→ કપડાંલત્તા, વસ્ત્રાભૂષણાદિ, નગદ રૂપિયા બે માંગે, તો ચાર આપજો, ચાર માંગે, તો આઠ આપજો. આ રીતે તેમની ઈચ્છાથી ડબલ ગુણા આપીને કોઠાર ખાલી કરવાની જવાબદારી તમારી અને કોઠાર ભરવાની જવાબદારી મારી. તમે આ વિષયમાં દિલમાં તનિક પણ સંકોચ કદાપિ ન કરશો કે કોઠાર ખાલી થઈ રહ્યો છે. તમારે માત્ર આ વાતની ચિંતા હોવી જોઈએ કે હું એ કોઠાર કેવી રીતે ખાલી કરું.'' આ રીતે સમજાવીને શ્રી મેહરાજ તે ભાઈને કોઠાર ખાલી કરવાની જવાબદારી સોંપી દીધી.

→ બહુમૂલ્ય તથા તેમના રુચિ અનુકૂળ વસ્ત્રાભૂષણ બનાવ્યા. તે રીતે ગાદીપતિના હજૂરી નાગજીના માટે પણ તેમના દર્જાનુસાર રુચિપૂર્વક એક તલવાર અને વસ્ત્રાભૂષણ તૈયાર કરાવ્યા.

→ છે!! એક તો મને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ અને શ્રી સુંદરસાથની સેવા કરવાનો સુનહરો અવસર મળ્યો, ફરી તેમાં પણ દાન કરવું અને ભંડાર ખાલી કરવું ? પુનઃ તે ધન લૂંટાવું પણ, તો ક્યાં ? પોતાના જ સુંદરસાથમાં ? તો હું કેમ પાછળ જોઉં ? **'એક તો કહના સાથ મેં, ઔર દૂજા પાયા હુકુમ''**. તેથી હવે હું આ સેવા કેમ ન કરું ?'' આ પ્રકારે તે ભાઈ પણ શ્રી મેહરાજની આજ્ઞાનુકૂળ ભાવ જ રાખતાં હતા.

→ પ્રકાર લૂંટાવવા લાગ્યા કે જો કોઈ ત્રીજી વ્યક્તિ આ રીતે દાન-પુણ્ય થતાં જોઈ લેય, તો તે એ જ સમજશે કે લૂંટાવવાવાળા પોતાની કમાણીનું ધન નહીં બલ્કે (એટલું જ નહિ પણ) એવું ધન-દોલત લૂંટાવી રહ્યા છે, જેનું કોઈ વારસદાર નથી. આ પ્રકારની હાથ ચાલાકી દ્વારા તે ભાઈ કોઠાર ખાલી કરવાની સેવા કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૨૪- શ્રી મેહરાજે શ્રી બિહારી અને નાગજી બન્નેના માટે તેમના દર્જાનુસાર વસ્ત્રાભૂષણાદિ કેમ બનાવડાવ્યા ?

ઉ. ૨૪- ધામના અન્ય સુંદરસાથજીની આગળ શ્રી બિહારીજી મહંત શ્રી હતા →

પ્ર. ૨૫- શ્રી મેહરાજે વસ્ત્રાભૂષણાદિ માત્ર મહંત શ્રી અને તેમના હજૂરી માટે જ બનાવ્યા હતા અથવા અન્ય સમસ્ત સુંદરસાથના માટે પણ ?

ઉ. ૨૫- શ્રી મેહરાજે વસ્ત્રાભૂષણાદિ માત્ર મહંત શ્રી તથા તેમના હજૂરિયા →

પ્ર. ૨૬- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના નામ પર આયોજિત ઉત્સવમાં સમસ્ત સુંદરસાથને સમય પર ઉપસ્થિત રહેવાનું આમંત્રણ કોણે મોકલ્યું ? ક્યારે ?

ઉ. ૨૬- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના નામ પર આયોજિત ઉત્સવમાં ગામ-ગામમાં વસેલાં સમસ્ત સાથને સમય પર ઉપસ્થિત રહેવાનું આમંત્રણ શ્રી →

પ્ર. ૨૭- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના નામ પર આયોજિત ઉત્સવના માટે એકત્રિત સામગ્રીઓ ક્યાં ભેગી કરેલી હતી ? આ વિષયમાં ગાદીપતિ બિહારીજીને સિરદર્દ કેમ થયું ?

ઉ. ૨૭- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ ધણી શ્રી દેવચંદ્રજીના નામ પર આયોજિત મેળા માટે →

પ્ર. ૨૮- શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના નામનો ઉત્સવ શરૂ થતાં જ રાજદરબારમાં વજીરની પાસે ચુગલી લગાડી દીધા પછી શું થયું ?

ઉ. ૨૮- ઉક્ત તૈયારીઓની સાથે શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપના નામ પર આયોજિત મેળો શ્રી ચાકલા મંદિરમાં શરૂ થયો. શ્રી મેહરાજ મેળા માટે ભેગા (એકત્રિત) કરેલો બધોય સામાન પોતાની ઘેર મેડીથી લાવીને શ્રી ચાકલા મંદિરમાં ખર્ચ કરી રહ્યા હતા. આ ઉત્સવ સાત દિવસનો હતો, પરંતુ ત્રીજા જ દિવસે →

→ તથા નાગજી મહંત શ્રીના હજૂરિયા હતા. તેથી તે બન્નેય સમાજની વચ્ચે માન-સન્માનના યોગ્ય હતા. એટલા માટે શ્રી મેહરાજે એ બન્નેના માટે તેમની રુચિના અનુસાર વસ્ત્રાભૂષણાદિ બનાવડાવ્યા.

→ માટે જ નહિ, અપિતુ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામ પર કરેલાં મેળાના યાદના રૂપમાં સમસ્ત સાથના માટે પણ તેમના દર્જાના અનુસાર ભાંતિ-ભાંતિની વસ્તુઓનો પ્રબંધ ર્ક્યો હતો.

→ મેહરાજે વિ.સં.૧૭૧૨માં સૂચના પત્ર દ્વારા એ કહીને મોકલી દીધો હતો, ''શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના નામનો મેળો કરવો છે. તેથી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના સંબંધી એક પણ સુંદરસાથ ન છૂટી શકે, બધા ઉપસ્થિત રહે.'' આ રીતે શ્રી મેહરાજના આગ્રહપૂર્વક આમંત્રણ પર સમસ્ત સુંદરસાથ એકઠાં (ભેગા) થઈ ગયા.

→ એકત્રિત કરેલી સામગ્રીઓ શ્રી મેહરાજે પોતાની ઘેર મેડીમાં ભેગી કરી હતી. આ વિષયમાં ગાદીપતિ બિહારીજીને સિરદર્દ એટલાં માટે થયું કે કેમ કે તેમનું કહેવું હતું કે મેળાનો સામાન ત્યાં રાખવો જોઈએ, જ્યાં મેળો થવા જઈ રહ્યો હોય. જ્યારે મેળો શ્રી ચાકલા મંદિરમાં આયોજિત કરવામાં આવ્યો છે, તો સામાન મેડીમાં કેમ રાખવામાં આવ્યો છે ?

→ કોઈના (મહંત શ્રી) દ્વારા રાજદરબારમાં પ્રધાન દીવાનને ચુગલી લગાવી દીધીના કારણે પ્રધાન દીવાનના હુકમથી મેળો બંધ કરાવી દીધો. મેળામાં ભારે વિઘ્ન પડ્યું. ઉત્સવ બંધ થયો તથા એકઠો કરેલો બધો સામાન રાજદરબારમાં લાવીને તેને પર મહોર લગાવી દીધી. ત્રણેય ભાઈ શ્રી મેહરાજ ઠાકુર, શ્યામલદાસ અને ઉધ્ધવજી નજરકેદમાં પડી ગયા.

પ્ર. ૨૯- ''હુઆ ધક્કા ઈન સમૈ''-એવું કોણ કહી રહ્યું છે ? ધક્કા કોને થયો તથા કોણે આપ્યો ?

ઉ. ૨૯- **''હુઆ ધક્કા ઈન સમૈ''**-અર્થાત્ રાજદરબારમાં ચુગલ થઈ જવાના →

પ્ર. ૩૦- ચુગલી સાંભળતાં જ રાજદરબારના વજીરે શ્રી મેહરાજ સાહેબ સહિત અન્ય કોને-કોને નજરકેદમાં નાંખી દીધા તથા તે સ્વયં ક્યાં ગયા અને કેમ, સ્પષ્ટતઃ સમજાવો ?

ઉ. ૩૦- ચુગલીખોરની વાતો સાંભળતાં જ રાજદરબારના પ્રધાન વજીરે વિચાર- →

પ્ર. ૩૧- અહમદાબાદના બાદશાહ કુતુબખાનએ જામ સત્તા પર કઈ વિ.સં. માં ચઢાઈ કરી હતી અને કેમ ?

ઉ. ૩૧- અહમદાબાદના બાદશાહ કુતુબખાનએ જામરાજાના રાજ્ય પર વિ.સં. →

પ્ર. ૩૨- તે સમય કયા કારણથી હિંદુ રાજાઓમાં ખળભળી મચવા લાગી ?

ઉ. ૩૨- તે સમય હિંદુ રાજાઓમાં ખળભળી મચવાનું કારણ હતું-હિંદુ રાજ્ય જામનગર તથા અહમદાબાદના મુસલમાન બાદશાહ કુતુબખાન. હિંદુ →

પ્ર. ૩૩- પ્રબોધપુરી (હબ્સા) માં શ્રી મેહરાજ સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લઈને શું વિચાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૩૩- મેળો કરતાં-કરતાં ચુગલખોર દ્વારા ચુગલી લગાવી દીધાના કારણે જ્યારે જામનગરના પ્રધાન દીવાને શ્રી મેહરાજ સહિત બન્ને ભાઈઓને પ્રબોધપુરી (હબ્સા)માં નજરબંધ કરી દીધા, ત્યારે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ મેળો કરવાની આજ્ઞા આપવાવાળા શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લઈને વિરહ-વિલાપ કરતાં વિચાર કરવા લાગ્યા, ''હે ધણી ! હે મારા સદ્‌ગુરુ ! ! →

→ તથા મેળામાં વિઘ્ન પડવાના કારણે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને બહુ ભારી ધક્કા તથા આઘાત પહોંચ્યો. ચુગલખોરે ચુગલી લગાવીને જૂઠા આરોપ દ્વારા તેમને ભારે દુઃખ-કષ્ટ પહોંચાડ્યું. આ વાત પ્રસંગવશ વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ કહી રહ્યા છે.

→ વિવેક કર્યા વગર જ શ્રી મેહરાજ સહિત અન્ય બન્ને ભાઈઓ-શ્યામલદાસ ઠાકુર અને ઉધ્ધવ ઠાકુરને પણ નજરકેદમાં નાંખી દીધા તથા તે સ્વયં જામનગરમાં રાજાને લઈને અહમદાબાદ (અમદાવાદ) ત્યાંના બાદશાહ કુતુબખાનની સાથે તેમની ઉપર સ્થિત કોઈ કરજના વિષયમાં રાજ્ય પર ચઢાઈ કરવાવાળા યુધ્ધને રોકવા તેમજ તેનાથી સંધિ કરવા જતાં રહ્યા.

→ ૧૭૧૪ માં ચઢાઈ કરી હતી. તેનું કારણ એ હતું કે જામનગરના રાજાએ કુતુબખાન બાદશાહથી થોડું કરજ લીધું હતું અને તે કરજની રકમ પાછી આપી શકતા નહોતા.

→ રાજાઓને ડર હતો કે જો જામરાજા દ્વારા કરજની પૂર્તિ ન કરી શકવાને કારણ બાદશાહ કુતુબખાન જામનગર પર ચઢાઈ કરી દેશે, તો જામરાજા અવશ્ય પરાસ્ત થઈ જશે અને હિંદુ રાજાઓના રાજ્ય મુસલમાન રાજાઓના હાથમાં જતાં રહેશે.

→ આપને મારી સાથે એવું કેમ કર્યું ? આ ચુગલખોરને પણ પ્રેરણા કરવાવાળા આપ જ છે. યદિ એવું જ કરવું હતું, તો મને મેળો કરવાની આજ્ઞા કેમ આપી ? હું આપની આજ્ઞા પાલન કરવા હેતુ જ તો આ મેળો કરી રહ્યો હતો ને ? આપને મને જ આ પ્રકાર હાંસીનો પાત્ર બનાવી દીધો ? મારી આવી બેઈજ્જતી કેમ કરી ? મારી કઈ ગલતી હતી અથવા શું વાંક હતો, જેની સજા આપતાં આપને મને આ દશામાં પહોંચાડી દીધો ?'' આ રીતે શ્રી મેહરાજ દર્દભર્યા દિલથી વિલાપ કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૩૪- આ પ્રકાર વિચાર કરતાં-કરતાં જ્યારે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજના દિલમાં બિરાજમાન થયા, તો શું થયું ? પહેલાં દર્શન આપ્યા પછી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી કયા રૂપમાં તેમની સામે આવ્યા ?

ઉ. ૩૪- શ્રી મેહરાજ દ્વારા ઉક્ત પ્રકાર વિચાર-વિવેક, વિરહ-વિલાપ કરતાં-કરતાં અચાનક શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજની સામે પ્રગટ થઈ ગયા અને તેમને સાંત્વના આપતાં કહ્યું, ''હે મેહરાજ! મેં તમને મેળો કરવાનું કહ્યું તો હતું, પરંતુ આવો મેળો નહીં. તમને મેં સાકુંડલ અને સકુમાર સખીને શોધી કાઢવાની આજ્ઞા આપી હતી તથા છત્રીસ હજાર આત્માઓને લઈને સાકુંડલ અને સકુમાર સખીની સાથે મેળો કરવાનું કહ્યું હતું. તમારા આ મેળામાં સાકુંડલ અને સકુમાર સખી ક્યાં છે ?
→

પ્ર. ૩૫- વાણી અવતરણ દરમિયાન સર્વપ્રથમ કયું પ્રકરણ પ્રગટ થયું ?

પ્ર. ૩૬- સુંદર અનુપમ સ્વરૂપના દિલ પર બિરાજમાન થતાં જ ક્યાંની લીલાનું ગાન થવા લાગ્યું ?

ઉ. ૩૬- સુંદર અનુપમ સ્વરૂપ અર્થાત્ શ્રી શ્યામાજી સ્વરૂપને શ્રી મેહરાજના
→

પ્ર. ૩૭- શ્રી ઠકુરાણીજી દ્વારા યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં ધારણ કરેલાં સિનગાર (શણગાર) નું વર્ણન ક્યારે થયું ?

ઉ. ૩૭- જ્યારે શ્રી મેહરાજ વિ.સં.૧૭૧૫માં હબ્સામાં નજરકેદમાં પડયા, ત્યારે સર્વપ્રથમ તેમના શ્રી મુખથી વ્રજની લીલાનું ગાન થયું, ત્યારબાદ વ્રજમંડલમાં બંસીની નાદ કાનમાં પડતાં જ બ્રહ્માત્માઓ આ અથાહ-અપાર દુસ્તર
→

→ પુનઃ મેં જે મેળો કરવાનું કહ્યું હતું, તે મેળો અહીં નથી. તે તો પૂર્વ દિશામાં છે. ફરી મેળામાં મેં શારીરિક ખોરાક પહોંચાડવાનું નહીં, બલ્કે આત્મીય જ્ઞાનરૂપી ખોરાક પહોંચાડવાનો હુકમ કર્યો હતો. શારીરિક ખોરાક પહોંચાડવાવાળો મેળો હરકોઈ કરતાં આવ્યા છે. તમારે તો એવો મેળો કરવો હતો, જે ''ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ'' અર્થાત્ ન કોઈએ કર્યો હતો અને ન કોઈ કરશે.'' આટલું કહ્યા પછી શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે પોતાના વાસ્તવિક સ્વરૂપ અર્થાત્ શ્રી શ્યામાજીના સ્વરૂપમાં દર્શન દીધા અને તે શ્રી મેહરાજના દિલરૂપી ધામમાં બિરાજમાન થઈ ગયા. ત્યારે મિસરીની ઈંટો-ટુકડા પડવા લાગ્યા, વીજળી ચમકવા લાગી અને શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી 'દિવ્યવાણી' પ્રગટ થવા લાગી.

ઉ. ૩૫- વાણી અવતરણ દરમિયાન સર્વપ્રથમ **'પ્રેમ સેવા વાલે પ્રગટ કીધી'** આ પ્રકરણ અવતરિત થયું અને ત્યારબાદ **'એણે પગલે આપણ ચાલીએ'** આ પ્રકરણ પ્રગટ થયું.

→ દિલ પર વિરાજમાન થતાં જ તેમના શ્રી મુખથી સર્વપ્રથમ વ્રજમંડલની લીલાનું ગાન થવા લાગ્યું, જે લીલા તેઓએ અગિયાર વર્ષ બાવન દિવસ સુધી પોતાના ધણીની સાથે કરી હતી.

→ ભવસાગરને લાત મારીને કયા માર્ગ (પગલાં) પર ચાલીને રાસમંડલમાં પ્રવેશ થઈ, પુનઃ તે માર્ગ પર ચાલતાં સમયે તેમના માટે આ અથાહ-અપાર મોહસાગર બાધક કેમ ન થયો ? આ બધું વર્ણન કર્યા પછી શ્રી શ્યામાજી-શ્રી ઠકુરાણીજી દ્વારા યોગમાયાના બ્રહ્માંડ-શ્રી રાસમંડલમાં ધારણ કરેલાં સિનગાર (શણગાર)નું વર્ણન થયું, જેને ધારણ કરીને શ્રી શ્યામાજીએ યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં મહારાસલીલા કરી હતી.

પ્ર. ૩૮- શ્રી ઈન્દ્રાવતી સખીના પવિત્ર દિલ દ્વારા અહીં અન્ય કોના-કોના સિનગાર (શણગાર) નું ક્રમશ વર્ણન થતું ગયું ?

ઉ. ૩૮- શ્રી ઈન્દ્રાવતી સખીના પવિત્ર દિલ દ્વારા અહીં સર્વપ્રથમ શ્રી ઠકુરાણીજીના →

પ્ર. ૩૯- શ્રી મેહરાજના સિર પર આવેલાં દુઃખ-કષ્ટનું પ્રતિફલ શું થયું ?

ઉ. ૩૯- શ્રી મેહરાજના સિર પર આવેલાં દુઃખ-કષ્ટના ફળસ્વરૂપ બેહદ-પરલોકના →

પ્ર. ૪૦- ''યહી ઉન સાથકી સેવા હૈ'' - એમ કઈ લીલા માટે કહેવામાં આવ્યું છે ? કઈ લીલાનું વર્ણન સાંભળીને બ્રહ્માત્માઓ સુખ પ્રાપ્ત કરશે અથવા કઈ સેવા સાચી સેવા છે ?

ઉ. ૪૦- શ્રી રાજશ્યામાજી તથા સમસ્ત સાથના સિનગાર (શણગાર) પછી અખંડ વ્રજલીલા અને અખંડ મહારાસલીલાનું વર્ણન થયું. ત્યારબાદ શ્રી પ્રકાશ અને શ્રી ષટઋતુ-એ બન્ને ગ્રંથ પણ પૂરા થયા તથા ચોથો ગ્રંથ શ્રી કલશની એક ચોપાઈ અવતરિત થઈ. રાસ-પ્રકાશની વાણી અર્થાત્ પોતાની જ લીલા વ્રજ અને રાસનું વર્ણન સાંભળીને બ્રહ્માત્માઓ નિજસુખ પ્રાપ્ત કરશે. પોતાની એ જ લીલાની જાણકારીનો જ્ઞાનરૂપી ખોરાક ખવડાવીને →

પ્ર. ૪૧- કોને પ્રબોધપુરીમાં 'યથા નામ તથા ગુણઃ' ભારે ફાયદો થયો ? આ ચર્ચા તેમ જ ચમત્કારને જોઈ અને સાંભળીને કોને તથા કોના પ્રત્યે વિશ્વાસ આવ્યો ?

ઉ. ૪૧- પ્રબોધપુરી (હબ્સા)માં 'યથા નામ તથા ગુણઃ' અર્થાત્ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના નામના અનુકૂળ ચૌદ લોકમાં પ્રકાશ પહોંચાડવાવાળા સૂર્યરૂપી જ્ઞાન →

પ્ર. ૪૨- 'હબ્સે કે પાતસાહ પર' કહેવાનું શું તાત્પર્ય છે ? આ કોના માટે કહ્યું છે ? અહીં શું પાદશાહી થઈ ? આ સમયની ભવિષ્યવાણી કોને અને ક્યાં કરી હતી ?

→ સિનગાર (શણગાર) નું વર્ણન થયું. ત્યારબાદ શ્રી રાજજીના સિનગાર (શણગાર) નું વર્ણન થયું અને પછી શ્રી સુંદરસાથજીના સિનગાર (શણગાર) નું વર્ણન થયું.

→ અક્ષરાતીત ધામની તારતમરૂપી શ્રી મુખવાણી પ્રગટ થઈ, જેના દ્વારા શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા પોતાના દુઃખને ભૂલીને અખંડ સુખમાં ઓતપ્રોત થઈ ગઈ.

→ ૧૨૦૦૦ બ્રહ્માત્માઓને તૃપ્ત કરીને પરમધામ જવાના લાયક બનાવવાની સેવાને જ સાચી સેવા કહ્યું છે. શ્રી મેહરાજ દ્વારા શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞાને બાતુની અર્થને ન સમજી શકવાને કારણે જ તે આટા (લોટ), મેંદા, ખાંડ, તેલ એકઠા કરીને મેળો કરી રહ્યા હતા. હવે તેમને સ્પષ્ટતઃ સમજ આવી ગઈ કે શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જ્ઞાનના ભંડાર દ્વારા મેળો કરવાની આજ્ઞા આપી હતી, જેના દ્વારા ખેલમાં આવેલ આત્માઓ જાગૃત થાય. એને જ સાચી સેવા કહ્યું. એ જ વિષયમાં વાણીમાં કહેવાય છે, ''સેવાની સેવા દાખું સાર.'' લોટ, મેંદા, ખાંડ, તેલ વગેરે લૌકિક અર્થાત્ શારીરિક પુષ્ટિ કરવાની સેવા તો હરકોઈ કરે છે, પરંતુ આ સેવા શ્રી મેહરાજના સિવાય અન્ય કોણ કરી શકે છે ?

→ 'તારતમનો તારતમ' અર્થાત્ વાણીનું અવતરણ થયું તથા આ સૃષ્ટિમાં આનાથી વધીને આનાથી વધારે ફાયદો બીજો તો કોઈ છે જ નહિ! પ્રબોધપુરીમાં થયેલી આ ચર્ચા તેમ જ ચમત્કારને સાંભળીને તથા જોઈને શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના મોટાભાઈ શ્યામલદાસ ઠાકુરને પોતાના નાનાભાઈ શ્રી મેહરાજ પ્રતિ અલૌકિક શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ આવ્યો.

ઉ. ૪૨- **'હબ્સે કે પાતસાહ પર'** કહેવાનું તાત્પર્ય છે હબ્સા-પ્રબોધપુરી (નજરકેદ) માં શ્રી રાજજીની મહેરના ફળસ્વરૂપ શ્રી ઈન્દ્રાવતીના માધ્યમથી થયું. 'તારતમનો તારતમ' અર્થાત્ તારતમ વાણી →

→અવતરણરૂપી ધર્મકાર્ય. આ શ્રી મેહરાજ ઠાકુર અથવા શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા માટે કહ્યું છે. અહીં 'તારતમનો તારતમ' અર્થાત્ તારતમ વાણીનું અવતરણ થયું. એને જ પાદશાહી કહ્યું. આ વિષયની ભવિષ્યવાણી →

પ્ર. ૪૩- અંજીલ, જંબૂર, તૌરેત અને ફિરકાન-એ ચાર કિતાબો પશ્ચિમમાં કોના-કોના નામ પર છે, જે જડ-ચેતન બધાને ગતિમુક્તિ આપવાનો દાવો લઈને બેઠી હતી ?

ઉ. ૪૩- અંજીલ, જંબૂર, તૌરેત અને ફિરકાન-એ ચાર કિતાબોમાંથી અંજીલ →

પ્ર. ૪૪- વિ.સં. ૧૭૧૪ (ઈ. સ.૧૬૫૭) માં હબ્સા-કેદખાનામાં કોણ-કોણ કિતાબો અવતરિત થઈ ?

પ્ર. ૪૫- 'બેહદવાણી' નામક પ્રકરણ શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી ક્યાં જતી વખતે અવતરિત થયું હતું ?

પ્ર. ૪૬- જ્યારે જોશમાં શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી 'બેહદવાણી' નામક પ્રકરણ ઉતર્યું, ત્યારે હોશમાં આવવાથી તેને વાંચીને શ્રી મેહરાજને શું અનુભવ થવા લાગ્યો ?

ઉ. ૪૬- જ્યારે જોશમાં શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી 'બેહદવાણી' નામક પ્રકરણ →

પ્ર. ૪૭- શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી રાસની થોડી રામતો અને વેદાંત પક્ષના થોડા કીર્તન ક્યાં-ક્યાં પ્રકટ થયા છે ?

ઉ. ૪૭- મહારાસ મંડલમાં રમતાં સમયે ગાયેલી રાસની થોડી રામતો શ્રી મેહરાજના →

પ્ર. ૪૮- 'તૌરેત' ગ્રંથ જેને અમે 'શ્રી કલશ' નામથી ઓળખીએ છે, તે ક્યાં શરૂ થયો હતો અને અંતમાં પૂરો ક્યાં થયો તથા ક્યારે ?

→ પશ્ચિમ અર્થાત્ મુસલમાનો (અસુરો) ના સદ્ધર્મગ્રંથ કુરાનમાં મહંમદ સ્વરૂપે **'હબ્સે કે પાતસાહ પર, એ બડા લિખા નિશાન'** આ કથન દ્વારા કરી હતી.

→ ઈસાના નામ પર છે, જંબૂર દાઊદના નામ પર છે, તૌરેત મૂસાના નામ પર અને ફિરકાન મહંમદ સાહેબના નામ પર છે. એ ચાર કિતાબોના કારણ પશ્ચિમવાળા અર્થાત્ મુસલમાન જડ-ચેતન બધાને ગતિમુક્તિ આપવાનો દાવો લઈને બેઠાં હતા.

ઉ. ૪૪- વિ.સં.૧૭૧૪ માં હબ્સા-કેદખાનામાં શ્રી રાસ (અંજીલ), શ્રી પ્રકાશ (જંબૂર), શ્રી ષટઋતુ તથા શ્રી કલશ (તૌરેત) ગ્રંથની એક ચોપાઈની શરૂઆત થઈ.

ઉ. ૪૫- 'બેહદવાણી' નામક પ્રકરણ શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી દીવ બંદર જતાં સમયે નાવમાં અવતરિત થયું હતું.

→ ઉતર્યું, ત્યારે હોશમાં આવવાથી શ્રી મેહરાજ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા, ''મારા દ્વારા બેહદવાણી ઉતરવાના કારણે મારું સિર સુમેરુ પર્વત સદૃશ આસમાનમાં પહોંચી ગયું છે. મારી હિંમત વધારે વધી ગઈ છે.'' આ પ્રકાશનો અનુભવ શ્રી મેહરાજને થયો.

→ શ્રી મુખથી રામનગરમાં ઉતરી હતી અને વેદાંત પક્ષના થોડા કીર્તન રામનગરથી આગળ જતાં જગ્યા-જગ્યાએ પ્રકટ થતાં ગયા હતા. એ બધી વાણીઓની સમાપ્તિ અંતમાં શ્રી પદ્માવતી પુરી ધામ-પન્નામાં થઈ.

ઉ. ૪૮- 'તૌરેત' ગ્રંથ જેને અમે 'શ્રી કલશ' નામથી ઓળખીએ છીએ, તે પ્રારંભ થયો હતો, જામનગરના કેદખાના (પ્રબોધપુરી) માં વિ. સં. ૧૭૧૫માં અને આ ગ્રંથની સમાપ્તિ થઈ હતી, વિ.સં.૧૭૨૯માં સૂરતમાં.

પ્ર. ૪૯- ''શ્રી સનંધ'' કિતાબ ક્યાં અને ક્યારે ઉતરી ?

પ્ર. ૫૦- ''શ્રી પ્રકાશ ગુજરાતી'' અને ''શ્રી કલશ ગુજરાતી'' ગ્રંથોનું હિન્દીમાં ભાષાંતર ક્યાં, કોણે અને કેમ કર્યું ?

ઉ. ૫૦- ''શ્રી પ્રકાશ ગુજરાતી'' અને ''શ્રી કલશ ગુજરાતી'' ગ્રંથોનું હિંદી →

પ્ર. ૫૧- રામનગરની મજલમાં વીતકકાર શ્રી લાલદાસજીએ કહ્યું ''ભયા પરના મેં બડા તૂલ''. અતઃ રામનગરમાં ધણીની કઈ-કઈ વાણીઓ શરૂ થઈ, જેનું સમાપન શ્રી પન્ના ધામમાં થયું ?

પ્ર. ૫૨- ફિરકાન (કુરાન) પક્ષની વાણી કયા ગ્રંથમાં છે, જે શ્રી પન્ના ધામમાં અવતરિત થઈ ?

પ્ર. ૫૩- જે ગ્રંથોમાં શ્રી નિજધામની પ્રદક્ષિણા અને સાતેય સ્વરૂપનું વિવેચન ગહનતાથી સમજાવ્યું છે, જેનું અવતરણ શ્રી પન્ના ધામમાં થયું, તે અમારા ૧૪ ગ્રંથોમાંથી કયા-કયા ગ્રંથ છે ?

ઉ. ૫૩- જે ગ્રંથોમાં શ્રી નિજધામની પ્રદક્ષિણા કરેલી છે, તે ક્રમશઃ શ્રી પરિક્રમા →

પ્ર. ૫૪- 'એ હાદી મેહદી ઈમામ' એ ત્રણ સ્વરૂપ કોણ-કોણ છે ?

ઉ. ૫૪- હાદી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી છે. મેહદી સ્વરૂપ-શ્રી શ્યામાજીના મંદિરમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને તારતમ સમજાવીને શ્રી તારતમ મહામંત્ર આપવાવાળા તેમ જ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના હૃદયધામમાં બિરાજમાન →

ઉ. ૪૯- ''શ્રી સનંધ'' કિતાબ વિ.સં.૧૭૩૫ના અષાઢ મહિનામાં અનુપ શહેરમાં અવતરિત થઈ હતી.

→ ભાષાંતર પણ અનુપ શહેરમાં સ્વયં શ્રી મહામતિજી મારફત જ કર્યું હતું,જો કે (તાકિ) હિંદી ભાષી સુંદરસાથજી પણ આ વાણીનો પોતાની ભાષામાં સરળતાપૂર્વક સમજી શકે.

ઉ. ૫૧- રામનગરની મજલમાં વીતકકાર શ્રી લાલદાસજીએ કહ્યું, **''ભયા પરના મેં બડા તૂલ''** અર્થાત્ રામનગરમાં શ્રી પરમધામના અમારા ધણીનું વર્ણન કરવાવાળી શ્રી પરિક્રમા અને શ્રી સિનગાર કિતાબો શરૂ થઈ, જેની સમાપ્તિ શ્રી પન્ના ધામમાં થઈ.

ઉ. ૫૨- ફિરકાન (કુરાન) પક્ષની વાણી વિશેષકર શ્રી મારફત સાગર અને કયામતનામા નામક ગ્રંથમાં છે, જે મધ્ય પ્રદેશ સ્થિત શ્રી પન્ના ધામમાં અવતરિત થઈ.

→ તથા શ્રી સાગર વગેરે ગ્રંથ છે તેમજ જેમાં સાતેય સ્વરૂપોનું વિવેચન ગહનતાપૂર્વક સમજાવ્યું છે, તે શ્રી ખુલાસા, શ્રી મારફત સાગર તથા શ્રી લાલદાસ કૃત વીતક સાહેબ વગેરે ગ્રંથ છે, જેનું અવતરણ શ્રી પન્ના ધામમાં થયું.

→ થવાવાળા સ્વરૂપ છે તથા ઈમામ સ્વરૂપ સ્વયં મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી છે. **''પીઉ પાંચ બેર હમ વાસ્તે, સાગરમેં ડારયા આપ''** અર્થાત્ પાંચેય સ્વરૂપોનું સમૂહ નામ જ ઈમામ છે.

-(પ્રકરણ-૧૭, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૫૪, કુલ સં. ૫૪૬+૫૪=૬૦૦).

❖ સુંદરસાથ પ્રબોધ ❖

પ્ર. ૧- પ્રબોધપુરી (હબ્સા) માં કેવી લીલા થઈ ? કેટલાં સમય સુધી થઈ તથા એ લીલાઓના દર્શન વિશેષકર કોણે કર્યા ?

ઉ. ૧- પ્રબોધપુરી (હબ્સા) માં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના વાસ્તવિક સ્વરૂપના દર્શન કરાવવાવાળી લીલા થઈ. શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપના મુખમંડલમાંથી વીજળી જેવી →

પ્ર. ૨- જામરાજા તથા જામનગરના પ્રધાન દીવાન કુતુબખાન બાદશાહથી સંધિ કરી ક્યારે પાછાં ફર્યા ? પાછાં ફરતાં જ તેમની સાથે શું થયું ?

ઉ. ૨- જામરાજા તથા જામનગરના પ્રધાન દીવાન અહમદાબાદ (અમદાવાદ)ના →

પ્ર. ૩- જામનગરના રાજાને રાણી અને રાજ પરિવારના અન્ય સદસ્યોએ શું-શું વાતો સંભળાવી અને શું સલાહ આપી ?

ઉ. ૩- જામનગરના રાજાને રાણી અને રાજ પરિવારના લોકોએ બતાવ્યું, ''અરે ! આપને શ્રી મેહરાજની ઉપર કેવો જુલ્મ ગુજાર્યો છે ? જો શ્રી મેહરાજ દોષી હોત, તો શું શ્રી કૃષ્ણ તેમ જ ગોપીઓ તેમની મુઠ્ઠીમાં હોત ? અમે પોતાની આંખોથી જોયું છે કે રાતના સમયે શ્રી કૃષ્ણ તથા ગોપીઓ શ્રી →

પ્ર. ૪- રાણીઓ દ્વારા પ્રત્યક્ષ જોયેલી વાતોને સાંભળતાં જ જામરાજાએ શ્રી મેહરાજ સહિત ત્રણેય ભાઈઓને કેવી રીતે વિદાય કર્યા ?

ઉ. ૪- રાણીઓ તથા રાજ પરિવારના અન્ય સદ્‌સ્યો દ્વારા પ્રત્યક્ષ જોયેલી વાતો સાંભળતાં જ જામરાજાએ તુરંત પ્રધાન દીવાનને બોલાવી ત્રણેય ભાઈઓ- →

પ્ર. ૫- જામનગરના રાજાએ પોતાના દીવાનને તેની ગલતીની સજા આપી યા ન આપી ?

❖ સુંદરસાથ પ્રબોધ ❖

→ ચમક નીકળવા લાગી અને તે જ સમયે મિસરીની ઈંટોની વર્ષા થઈ. તેની જ સાથે શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી અદ્વૈતવાણી પ્રગટ થવા લાગી. રાતભર ક્યારે દધિમંથનની લીલા થતી, તો ક્યારે રાસની રામતો. એ લીલાઓ લગભગ એક વર્ષ સુધી થતી રહી. એ લીલાઓના દર્શન વિશેષકર રાજ પરિવાર અને મંત્રી પરિવારના લોકોએ ઉપર અટારી પર ચઢીને કર્યા.

→ બાદશાહ કુતુબખાનથી સંધિ કરી પૂરા એક સાલ પછી પાછાં ફર્યા. પોતાના ઘર-રાજદરબારમાં પ્રવેશ કરતાં જ રાજા અને પ્રધાન દીવાનને પોત-પોતાની પત્ની સહિત પરિવારના બધા સદસ્યો દ્વારા ઉપાલંભપૂર્ણ વચન (ઠપકાના વેણ) સાંભળવા પડ્યા.

→ મહેરાજની પાસે આવીને વ્રજ તેમજ રાસની લીલાઓ કર્યા કરે છે. એક તો આપને જાણતાં-અણજાણતાં ઓળખ્યા વગર એવા વ્યક્તિનું ઘર લૂંટી લીધું, બીજું તેમને નજરકેદમાં બંધ કરીને રાખ્યા છે. તેથી આપ તેમને જલદીમાં જલદી સિરપાવ પહેરાવી માફી આપીને વિદાય કરી દો. કદાચ શ્રી મેહરાજ નારાજ થઈ ગયા, તો અમારી ખેર (કુશળતા) નથી. અમે બચી નહિ શકીએ.''

→ શ્રી મેહરાજ, શ્યામલદાસ અને ઉદ્ધવ ઠાકુરને સિરપાવ પહેરાવી પોતાના પ્રધાન દીવાનની તરફથી હાથ જોડીને ક્ષમા-યાચના કરી તથા વગર વિચારે-સમજે તેમની પર લાંછન લગાવવા તેમજ તેમને કષ્ટ પહોંચાડવા જેવી પોતાની ગલતીને સુધારવા માટે જૂનાગઢનું એક ગામ બક્ષિસના રૂપમાં આપ્યું.

ઉ. ૫- જે દીવાને વગર સોચે-સમજે શ્રી મેહરાજને નજરકેદમાં નાંખ્યા હતા, તેને તેની તે ભૂલના કારણ જામનગરના રાજાએ પોતાના રાજ્યથી કાઢી દીધા અને તે ખંભાલિયાના રાજાની પાસે જઈને દીવાનનું કાર્ય કરવા લાગ્યા.

પ્ર.૬- શ્રી મેહરાજ જામનગરના રાજાથી સન્માનપૂર્વક વિદાય લઈને ક્યાં ચાલ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૬- શ્રી મેહરાજ પોતાના બંને ભાઈઓ સહિત જામનગરના રાજાથી આદરભાવ સહિત સન્માનપૂર્વક વિદાય લઈને સીધા ગુરુપુત્ર મહંત શ્રી બિહારીજીના →

પ્ર. ૭- નજરકેદમાં શ્રી મેહરાજના શ્રી મુખથી શ્રી રાજજીની દયા-કૃપારૂપી અવતરિત વાણીમાં શ્રી રાજજીએ ૧૨૦૦૦ બ્રહ્માત્માઓનો હાથ શ્રી મેહરાજના હાથમાં પકડાવ્યો છે, એ જાણતાં જ સમસ્ત સુંદરસાથ શું ચાહવા લાગ્યા ?

ઉ. ૭- જ્યારે સમસ્ત સાથને નિશ્ચિત રૂપથી જ્ઞાત (જાણ) થઈ ગયું કે નજરકેદ →

પ્ર. ૮- હબ્સા-નજરકેદમાં અવતરિત વાણીમાંથી ષટઋતુ ગ્રંથના વચનોને વાંચતાં જ મહંત શ્રી બિહારીજી કેમ ચોંકી ઊઠ્યા, તેમાં એવું શું લખ્યું હતું ?

ઉ. ૮- હબ્સા-નજરકેદમાં અવતરિત વાણીઓમાંથી ષટઋતુ ગ્રંથમાં એક જગ્યા, →

પ્ર. ૯- ''કયોં એતા વિરહ કિયા આપને''-એવું બિહારીજીએ શ્રી મેહરાજને કેમ કહ્યું ? પુનઃ બિહારીજીના આ કથનનો જવાબ શ્રી મેહરાજે કેમ ન આપ્યો ?

ઉ. ૯- **''કયોં એતા વિરહ કિયા આપને''** અર્થાત્ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપને શ્રી મેહરાજને એકલાં છોડીને ધામ ચાલ્યા જવાથી તેમને આગળ રાખીને શ્રી મેહરાજ મારફત કરેલાં વિરહને મહંત શ્રી બિહારીજીએ પોતાના સિર પર લઈને કહ્યું, ''અરે મેહરાજ ! હું તમારી સામે જામનગર-શ્રી ચાકલા મંદિરમાં →

→ પાસે આવ્યા અને ધણીની દયા-કૃપા દ્વારા હબ્સા-નજરકેદમાં જે ચાર કિતાબો (વાણી) અવતરિત થઈ હતી, તેને મહંત શ્રીની આગળ મૂકી દીધી કેમ કે ધર્મસિદ્ધાંત વિષયક તમામ વાતો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના સ્થાન પર બિરાજમાન મહંત શ્રીને બતાવવું જ સાચો ધર્મ છે.

→ (હબ્સા) માં શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની ઉપર શ્રી રાજજીની દયા-કૃપારૂપી થયેલી દિવ્યવાણી (ધામધણી)ની અપાર કૃપાની વર્ષા થઈ છે અને તે વર્ષાના રૂપમાં તારતમની તારતમરૂપી વાણીનું અવતરણ થયું છે, જેના દ્વારા અમે ૧૨૦૦૦ તેમજ ૨૪૦૦૦ બ્રહ્મ તથા ઈશ્વરી આત્માઓના હાથ શ્રી રાજજીએ શ્રી મેહરાજના હાથમાં સોંપ્યા છે, ત્યારે સમસ્ત સુંદરસાથ તે વાણીનું મનન-ચિંતન કરવાની ઈચ્છા કરવા લાગ્યા.

→ **'મૈં લેઊં ધની અપના'** આ રીતે કહ્યું છે, જેને વાંચીને મહંત શ્રી બિહારીજી ચોંકી ઊઠ્યા અને સોચવા લાગ્યા કે જ્યારે મેહરાજ મારાથી ધણીને જ છીનવી લેશે, તો શેષ શું રહી જશે ? એ વાત તો હું જ સમજી શકું છું, બીજું કોઈ નહિ !

→ જ તો બેઠો છું. ત્યારે તમારે મારા જીવતાં જ, મને મારીને વિરહ કરવાની શું જરૂર હતી ? તમારાથી આટલી મોટી ગલતી કેવી રીતે થઈ ગઈ ?'' યદિ મહંત શ્રીના આ કથનનો જવાબ શ્રી મેહરાજ આપતાં તો વાત વધારે બગડી જતી. એટલા માટે શ્રી મેહરાજે કંઈ પણ જવાબ આપ્યો નહિ. આજસુધી શ્રી બિહારીજીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના સ્થાન પર બેસાડી તેમને 'સદ્‌ગુરુ' સંબોધન કરતાં અને કરાવતાં જ શ્રી મેહરાજ ધર્મકાર્ય સંભાળતાં આવ્યા હતા. અત્યારે એવી પરિસ્થિતિમાં તે કેવી રીતે કહી દે કે, આપ 'સદ્‌ગુરુ' નથી. તેથી તેઓએ તે સમય કંઈ ન કહેવું ઉચિત સમજ્યા.

પ્ર. ૧૦- ''અબ એ બાની રહને દેઓ''-શ્રી બિહારીજીએ કઈ વાણીના વિષયમાં એવું કહ્યું અને કેમ ?

ઉ. ૧૦- ઉક્ત કથન શ્રી બિહારીજીએ હબ્સા-નજરકેદમાં અવતરિત વાણીના વિષયમાં શ્રી મેહરાજનું મુખ બંધ કરવા હેતુસર કહ્યું હતુ. આ કથન દ્વારા તેમનું તાત્પર્ય હતું કે શ્રી મેહરાજ પોતાની આ ગલતીને સ્વયં →

પ્ર. ૧૧- ઉક્ત વાદ-વિવાદના પ્રતિફલ શું થયું અર્થાત્ ઉક્ત વાદ-વિવાદ દ્વારા અહીં સ્પષ્ટરૂપેણ શું ઝલકવા લાગ્યું ?

ઉ. ૧૧- શ્રી મેહરાજ અને મહંત શ્રીની વચ્ચે ઉક્ત વાદ-વિવાદના પ્રતિફલ એ થયું કે મહંત શ્રીએ સુંદરસાથની શ્રી મેહરાજના માધ્યમથી શ્રી રાજજીની મહેરરૂપી વર્ષા અર્થાત્ હબ્સામાં અવતરિત વાણીનું મનન-ચિંતન કરવાની →

પ્ર. ૧૨- શ્રી બિહારીજીની પાસેથી નિવૃત્ત થઈને શ્રી મેહરાજ ક્યાં ગયા અને કેમ ?

ઉ. ૧૨- મહંત શ્રી બિહારીજીની પાસેથી નિવૃત્ત થઈને શ્રી મેહરાજ નજરકેદથી →

પ્ર. ૧૩- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર જૂનાગઢમાં ક્યાંથી ક્યાં સુધી રહ્યા ?

પ્ર. ૧૪- જૂનાગઢમાં એક પોતાના જ સુંદરસાથ ભાઈ રહેતાં હતા, જે બહુ પ્રેમથી શ્રી મેહરાજની ચર્ચા-કથામાં નિમગ્ન રહેતાં હતા, તેમનું નામ શું હતું ?

પ્ર. ૧૫- કાનજીભાઈ જૂનાગઢમાં કોના ઘરમાં રહેતાં હતા અને શું કરતાં હતા ?

→ પોતાના અને તેમની (શ્રી બિહારીજીની) વચ્ચે જ રહેવા દે. એ વાણી સુંદરસાથને બતાવવા લાયક નથી કેમ કે એનું કારણ સમસ્ત સાથની નજરમાં શ્રી મેહરાજ દ્વારા કરેલાં વાસ્તવિક વિરહનું પ્રદર્શન થશે. આ પ્રકાર મહંત શ્રી બિહારીજીએ હબ્સામાં અવતરિત વાણીને સુંદરસાથ સુધી પહોંચવા ન દીધી અને શ્રી મેહરાજને આજ્ઞા આપી. **''અબ એ બાની રહને દેઓ.''**

→ ઉત્કટ ચાહનાને કચડી નાંખી, જેની પાછળ મહંત શ્રી બિહારીજીનો સ્વાર્થ છુપાયેલો હતો. બિહારીજી ડરી ગયા હતા કેમ કે હબ્સામાં અવતરિત ષટઋતુ ગ્રંથમાં સ્પષ્ટતઃ કહ્યું છે, **''મૈં લેઊં ધની અપના.''** તેથી જો સુંદરસાથ એ વચનો વાંચશે, તો બિહારીજીને ડર હતો કે તેમના હાથથી ગાદી નીકળવામાં કેટલો સમય લાગે ?

→ નીકળીને સિરપાવ પહેરાવતાં ક્ષમા-યાચનાના રૂપમાં જામનગરના રાજા દ્વારા બક્ષિસના રૂપમાં આપેલાં જૂનાગઢ પાસેનું ગામ વસાવવાના કાર્યમાં જૂટી ગયા.

ઉ. ૧૩- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર જૂનાગઢના એક ગામમાં, જે તે સમય આબાદી રહિત (વસ્તી વગર) રેતીયુક્ત હતું. ત્યાં આબાદી વસાવવાના કાર્ય હેતુ વિ. સં. ૧૭૧૬ થી લઈને લગભગ વિ.સં. ૧૭૧૯ સુધી રહ્યા.

ઉ. ૧૪- જૂનાગઢમાં જે સુંદરસાથ ભાઈ રહેતાં હતા, જે ધર્મના વિષયમાં બહુ મર્મજ્ઞ તેમ જ હિંમતી હતા તથા બહુ પ્રેમથી શ્રી મેહરાજની ચર્ચા-કથામાં નિમગ્ન રહેતાં હતા, તેમનું નામ હતું કાનજીભાઈ.

ઉ. ૧૫- કાનજીભાઈ જૂનાગઢમાં એક અત્યંત પ્રચંડ વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસના ઘરમાં રહેતાં હતા અને ત્યાં ચાકરના રૂપમાં નોકરી ક્ર્યા કરતાં હતા.

પ્ર. ૧૬- જૂનાગઢમાં જે હરજી વ્યાસ નામક પ્રકાંડ વિદ્વાન બ્રાહ્મણ રહેતાં હતા, તે કેવા હતા ?

ઉ. ૧૬- જૂનાગઢમાં જે ગુજરાત રાજ્યના પ્રસિદ્ધ તેમજ પ્રકાંડ વિદ્વાન હરજી →

પ્ર. ૧૭- એક દિવસ અચાનક હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને ભોમ (જમીન) માં કેમ ઉતારવા પડ્યા અથવા તેમને શું થયું હતું ?

ઉ. ૧૭- એક દિવસ હરજી વ્યાસે બીમારીથી લાચાર થઈને ચારપાઈ પકડી લીધી. →

પ્ર. ૧૮- હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને ભોમ ઉતાર્યા પછી આસપાસના લોકો શું કરવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૧૯- હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ જ્યારે અચાનક હોશમાં આવી ગયા, ત્યારે પોતાના માટે થઈ રહેલાં કર્મકાંડને જોવાથી તે નારાજ થઈને શું-શું કહેવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૯- આતુરી દાન (અંતકાળનું દાન) કરાવતાં-કરાવતાં જ્યારે અચાનક હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ હોશમાં આવી ગયા અને બહુ ઉતાવળની સાથે જ્યારે લોકોને પોતાના માટે દાન-પુણ્યમાં પણ આતુરી દાન માટે દોડાદોડ કરતાં જોયું, તો ક્રોધિત થયા અને લાલ-લાલ આંખો બનાવતાં કહેવા લાગ્યા, ''અરે ! મારા નામ પર આ બધું કરાવવાવાળા તમે લોકો કોણ →

પ્ર. ૨૦- હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણની વાતો સાંભળીને કાનજીભાઈને શું શંકા થઈ ?

ઉ. ૨૦- અત્યંત ક્રોધિત થયેલાં હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણની વાતો સાંભળતાં જ કાનજીભાઈ ચોંકી ગયા. તે સોચવા લાગ્યા, ''આ બ્રાહ્મણે કહ્યું ''મૈં →

→ વ્યાસ રહેતાં હતા, તેમનામાં અત્યાધિક વિદ્વત્તાના કારણે પોતાની વિદ્વત્તાના પ્રતિ ઘમંડ ભરેલું હતુ.

→ અંત્યાવસ્થામાં પહોંચેલાં હરજી વ્યાસને ચારપાઈ (ખાટલા) થી નીચે ભોમ (જમીન) પર ઉતારવા પડ્યા કેમ કે હિંદુ ધર્મમાં માન્યતા છે કે અંતિમ ઘડીમાં જો ચારપાઈ પર સૂતાં-સૂતાં શરીરથી જીવ નીકળી જાય, તો તે જીવાત્માની અધોગતિ થાય છે. એટલા માટે તેમને ભોમ ઉતાર્યા હતા.

ઉ. ૧૮- હરજી વ્યાસ નામક બ્રાહ્મણને અંત્યાવસ્થામાં પહોંચેલાં સમજીને આસપાસના લોકો તેમના નામ પર અંતિમ વિધિના અંતર્ગત આવવાવાળું આતુરી દાન કરાવી રહ્યા હતા.

→ છો ? તમને એ કાર્ય કરવા માટે કોણે લગાડ્યા ? મારાથી પણ મોટા વિદ્વાન બનીને આ બધું કરાવવાવાળા કોણ છે ? હું આ ઈંડનો જીવ નથી. તમે લોકો એ કાર્યો દ્વારા મારું મન કેમ તડપાવી રહ્યા છો ? હું આ ખેતની કમાણી ખાવાવાળા જીવોમાંથી નથી. આજસુધી જે કાર્ય માટે મેં ના કરી દીધી, તેને હા કરાવવાવાળું મને મળ્યું નથી. પુનઃ જે કાર્ય માટે મેં હા કહી દીધું, તેને ના કરાવવાવાળું પણ મને મળ્યું નથી. એ બે વાતોની દાઝ (ઘમંડ-જલન) લઈને હું મરી રહ્યો છું. મારા જેવાના નામ પર આવું કર્મ કરાવવાની સલાહ આપવાવાળા કોણ છે ?''

→ **નહીં ઈન ઈંડકા.''** અતઃ જો આ ચૌદ લોક બ્રહ્માંડનો જીવ નથી, તો અવશ્ય જ એ બ્રહ્મ-ઈશ્વરી આત્માઓમાં હશે કેમ કે આવી વાતો તો બ્રહ્માત્માઓના મુખથી જ નીકળી શકે છે. પુનઃ એમણે એવું પણ કહ્યું, ''જેને મેં ના કર્યું, તેને હા કરાવવાવાળું અને મારી હાને ના કરાવવાની તાકાત રાખવાવાળા વિદ્વાન પણ મને મળ્યા નથી. એ જ બે વાતોની →

→ દાઝ લઈને હું મરી રહ્યો છું.'' જો એવું જ હોય તો હે રાજજી! આ બ્રાહ્મણને થોડા દિવસો માટે તો બચાવી લ્યો. જેનાથી જો તે ધામની આત્મામાં હશે, તો જાગૃત થઈ જશે અને જો નહિ તો ઓછામાં ઓછું →

પ્ર. ૨૧- હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ દ્વારા કહેલી વાતો કાનજીભાઈએ કોને સંભળાવી ?

ઉ. ૨૧- ઉક્ત પ્રકારની શંકાતુર વાતો દૂધ પહોંચાડવાવાળા કાનજીભાઈએ દૂધ પહોંચાડવાના બહાના મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજને સંભળાવતાં કહ્યું, ''આજે મારા માલિકે બેહોશ અવસ્થાથી હોશમાં આવવાથી પોતાની →

પ્ર. ૨૨- કાનજીભાઈની વાતો સાંભળતાં જ શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે શું કહ્યું અને આ વિષયમાં કાનજીભાઈને શું સલાહ આપી ?

ઉ. ૨૨- કાનજીભાઈની વાતો સાંભળીને મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજે તેમને કહ્યું, ''જુઓ કાનજી ! તમે સાક્ષી રહો. હું એક દિવસ તેમની હા ને ના →

પ્ર. ૨૩- ''જ્યોં કહે વાસના ધામ''-એવું કોણ કહી રહ્યું છે અને કેમ ? પુનઃ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને થોડા સમય માટે વધારે જીવતા રાખવાની પ્રાર્થના કોણે, કોને કરી ?

ઉ. ૨૩- **''જ્યોં કહે વાસના ધામ''**-એ વાત કાનજીભાઈ શ્રી મહામતિ સ્વરૂપને →

પ્ર. ૨૪- ''તુમ સાખ રહિયો સૈંયન''-એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૪- **''તુમ સાખ રહિયો સૈંયન''**-એવું હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણના વિદ્વત્તા વિષયક અહંકારપૂર્ણ વચનોને સાંભળીને શ્રી મહામતિ સ્વરૂપે →

→ એમની હા ને ના અને ના ને હા તો હું કરાવીને જ છોડીશ. મારા ધણી મહામતિ સ્વરૂપને અહીં આ જ ગામમાં હોવા છતાં એમનો અહંકાર લઈને મરવું, સૃષ્ટિ વિરુદ્ધ છે.'' ઉક્ત પ્રકારની વિભિન્ન શંકાઓ કાનજીના મનમાં ઉઠવા લાગી.

→ અંત્યાવસ્થા જાણીને લોકોને આતુરી દાન કરાવતાં જોઈને એવી-એવી વાતો કહી. ક્યાંય એ ધામની આત્મા બ્રહ્મસૃષ્ટિમાં તો નહીં? પુનઃ તેમને એ વાતનું બહુ અભિમાન છે કે આ જીવનમાં તેમની હા ને ના અને ના ને હા કરાવવાવાળું તેમને કોઈ ન મળ્યું. એ જ બે વાતોનું અભિમાન લઈને તે મરી રહ્યા હતા.''

→ અને ના ને હા કરાવી દઈશ. પરંતુ તમે તેને મરવાથી બચાવી લેશો. સારી રીતે ધ્યાન દઈને તેમની સેવા કરજો. જો તે ધામની આત્મામાં હશે, તો એક બીજું આત્મા જાગૃત થઈ જશે અને જો નહિ, તો હું ઓછામાં ઓછા તેમનું અભિમાન તોડીને તેમની દાઝ તો અવશ્ય જ મિટાવી દઈશ.'' એ સલાહ શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે કાનજીભાઈને આપી.

→ કહી રહ્યા છે કેમ કે તેમને શંકા હતી કે જો એ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ આ ચૌદ લોકરૂપી ઈંડનો ન હોય, તો તે અવશ્ય જ બ્રહ્મ અથવા ઈશ્વરી આત્મામાં હોવો જોઈએ, અતઃ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને સંસારમાં થોડા દિવસો માટે વધારે જીવતા રાખવાની પ્રાર્થના કાનજીભાઈએ શ્રી રાજજીને કરી.

→ કાનજીભાઈને કહ્યું કેમ કે મહામતિ સ્વરૂપ તે બ્રાહ્મણને તારતમવાળા અને સિવાય તારતમવાળામાં શું અંતર હોય છે, આ વાતથી ભલીભાંતિ અવગત (જાણકાર) કરાવવા ચાહતા હતા.

પ્ર. ૨૫- કાનજીભાઈ શ્રી મહામતિ સ્વરૂપની સલાહથી તે બ્રાહ્મણની કેવી સેવા કરવા લાગ્યા તથા એની પાછળ શું કારણ છૂપાયું હતું ?

ઉ. ૨૫- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીને કાનજીભાઈ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણની બહુ લગનથી સેવા કરવા લાગ્યા. નિત્ય પ્રતિ તે સ્વયં બગીચામાં જઈને નવી-નવી તાજી શાકભાજી ચૂનીને (વીણીને) લાવતાં હતા અને →

પ્ર. ૨૬- ''જો હજાર રૂપિયા દેવહીં'' આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે ? એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૬- જ્યારે કાનજીભાઈની તરકારીની સેવાથી હરજી વ્યાસ બે ત્રણ મહિનામાં જ સ્વસ્થ થઈ ગયા અને કાનજીભાઈની પ્રેમમયી સેવાથી કાનજીના પ્રતિ બહુ આભારી થયા, ત્યારે બધાની સામે તે કાનજીભાઈને કહેવા લાગ્યા, ''હે કાનજી ! તમારી તરકારી (શાકભાજી-ભાજીપાલા) ની સેવાથી જ હું →

પ્ર. ૨૭- ઉક્ત કથનના જવાબમાં કાનજીભાઈએ પોતાના માલિક હરજી વ્યાસને શું કહ્યું અને કેમ ?

ઉ. ૨૭- પોતાના માલિક હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણની વાતોને સાંભળીને ચાકર કાનજીભાઈએ કહ્યું, ''અરે ! મારા માલિક ! આપ તો મારા માલિક છો અને હું આપનો સેવક છું. આપની સેવા કરવી તો મારી ફરજ છે, રહી વાત પ્રેમમયી સેવાની, તો મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે મારા માલિક હોવાના →

પ્ર. ૨૮- થોડા દિન પછી પુનઃ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે અત્યંત પ્રસન્ન થઈને કાનજીભાઈને શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૮- એક-દોઢ મહિના બાદ એક દિવસ પુનઃ હરજી વ્યાસે અત્યંત પ્રસન્ન થઈને કાનજીભાઈને કહ્યું, ''અરે કાનજી ! તમે તો કમાલ કરી દીધી, →

→ પોતાના હાથથી તેમની રુચિ અનુસાર ભાજી બનાવીને તેમને ખવડાવતાં હતા. સેવા કરતાં-કરતાં કાનજીભાઈએ પોતાના માલિક હરજી વ્યાસની એવી સેવા કરી કે એવી સેવા સ્વયં તેમની પોતાની પત્ની, બેટી અથવા વહુએ પણ જીદંગીમાં ન કરી હોય. એનું કારણ હતું શ્રી રાજજીની આજ્ઞાનુકૂલ તેમને થોડા સમય માટે જીવતા રાખવા.

→ આજે બચી શક્યો છું. તમે મને મરવાથી બચાવી લીધા. તમારી તરકારીની સેવાથી હું એટલો ખુશ છું કે શું બતાઊં ?જો આ વખતે મને **''જો હજાર રૂપિયા દેવહીં''** અર્થાત્ કોઈ હજાર રૂપિયા ભેટના રૂપમાં પણ આપે ને, ત્યારે પણ હું તેનાથી આટલો ખુશ ન હોઈશ, જેટલું તમારી તરકારીની સેવાથી હું ખુશ છું. તેથી મને આટલો ખુશ કરીને તમે મારાથી શું માંગવા ચાહો છો? શું પ્રાપ્ત કરવા ચાહો છો? માંગો-માંગો! તમે જે પણ માંગશો, હું તેના માટે ના નહીં કરીશ.''

→ નાતે, મને આપવાવાળા તો આપ જ છે ન ! હું પણ તો, આપથી જ માંગીશ ને!! મને આપવાવાળા આપના સિવાય કોણ છે? પરંતુ આપ અત્યારે બીમાર છો, અશક્ત છો. પહેલાં આપ સારી રીતે તંદુરસ્ત થઈ જાવ. એટલી પણ શું ઉતાવળ છે? આપ જ્યારે પહેલાંની જેમ સ્વસ્થ થઈ જશો, ત્યારે મારે જે માંગવું હશે, હું માંગી લઈશ.'' આ રીતે કહીને કાનજીભાઈ વધારે ધ્યાન આપીને પ્રેમથી પોતાના માલિકની સેવા કરવા લાગ્યા.

→ હવે તો હું પહેલાંની જેમ બિલકુલ તંદુરસ્ત થઈ ગયો છું. અત્યારે મને જરા જેટલી પણ કમજોર-નબળાઈ લાગતી નથી. તેથી હવે તમે બોલો કે તમારી આ તરકારીની સેવાના બદલે તમે મારાથી શું ચાહો છો, જેનાથી કે હું પણ તમારી આ તરકારીની સેવાથી અઋણી (ઉઋણ) થઈ શકું. જે કંઈ માંગવું હોય, નિઃસંકોચ માંગી લો.''

પ્ર. ૨૯- માલિક હરજી વ્યાસનો બહુ જ આગ્રહ કરવાથી અંતમાં કાનજીભાઈએ પોતાના માલિકથી શું માંગ્યું ?

ઉ. ૨૯- ઉક્ત પ્રકાર પોતાના માલિક હરજી વ્યાસને પોતાની તરકારીની સેવાથી અઋણી થવા માટે આતુર થતાં જોઈને બહુ જ આગ્રહ કરવાથી કાનજીભાઈએ કહ્યું, ''હે મારા માલિક ! મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે આપ →

પ્ર. ૩૦- ''મૈં તો બહુત રાજી ભયા, જો કોઈ ઐસા આહાર પહુઁચાએ''- એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ? પુનઃ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ પોતાના ચાકર કાનજીભાઈથી વધારે પ્રસન્ન કેમ થયા ?

ઉ. ૩૦- **''મૈં તો બહુત રાજી ભયા, જો કોઈ ઐસા આહાર પહુઁચાએ''** એવું હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે પોતાના ચાકર કાનજીભાઈને કહ્યું કેમ કે તેમને લાગ્યું કે મારા ચાકર કાનજીએ મારી આટલી લગનથી સેવા કરીને તેના બદલામાં મારાથી પોતાના પરિચિત સાધુને ભગવાનની ચર્ચા- →

પ્ર. ૩૧- કાનજીભાઈએ પોતાના માલિક હરજી વ્યાસને શ્રીજી સાહેબજીનો પરિચય કરાવતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૧- કાનજીભાઈએ મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજ અર્થાત્ શ્રીજીનો પરિચય →

પ્ર. ૩૨- ''પૂછી ખબર ઉન ઈનકોં'' અર્થાત્ કોણે, કોની ખબર પૂછી તથા જવાબમાં કોણે અને શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૨- **''પૂછી ખબર ઉન ઈનકોં''** અર્થાત્ મળતાં જ વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસે મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજજીને પૂછ્યું, ''હે સાધુ ! આપ ક્યાંના રહેવાવાળા છો અને મારી પાસે ક્યાંથી આવી પહોંચ્યા ?'' ત્યારે શ્રી →

પ્ર. ૩૩- હરજી વ્યાસે પોતાના ચાકરના પરિચિત સાધુને રહેવાની ક્યાં જગ્યા આપી ?

→ અવશ્ય જ મને મારી માંગેલી વસ્તુ આપી દેશો. મારા એક પરિચિત સાધુ છે, તે આપની વિદ્વત્તા (જ્ઞાન, પંડિતાઈ) ની પ્રશંસા સાંભળીને આપના શ્રી મુખથી ભગવાનની ચર્ચા-કથા સાંભળવાની લાલસા લઈને અહીં આવ્યા છે. તેથી જો આપ મારી તરકારીની સેવાથી પ્રસન્ન થઈને તેના બદલામાં મને કંઈક આપવા જ ચાહો છો, તો તેમને ભગવાનની ચર્ચા-કથા સંભળાવી દો.''

→ કથા સંભળાવવાની ચાહના કરી? એ તો ધન્ય-ધન્ય છે. આ રીતે વારંવાર કાનજીભાઈને ધન્ય-ધન્ય કહેતાં હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ પોતાના ચાકર કાનજીના પ્રતિ વધારે પ્રસન્ન થતાં બોલ્યા, ''અરે કાનજી! હું તમને ના કેવી રીતે કહું ? મારે તો બેઉ હાથમાં લાડુ જ લાડુ છે. હમણાં તો હું તમારાથી વધારે રાજી થયો કેમ કે મને તો તમે બંને બાજુથી ધન્ય-ધન્ય કરી દીધો. એક તો પોતાની સેવાના બદલે પરિચિત સાધુને અને બીજું ભગવાનની ચર્ચા-કથા સંભળાવવાની સેવા! વાહ કાનજી વાહ!! તમે તો ધન્ય-ધન્ય છો!!!''

→ કરાવતાં પોતાના માલિક હરજી વ્યાસને કહ્યું, ''એ એક ઘૂમતાં-ફરતાં સાધુ છે, જે આપના મુખથી ભગવાનની ચર્ચા-કથા સાંભળવાની જિજ્ઞાસા રાખે છે.'' આ રીતે બંનેનો મિલાપ કરાવી દીધો.

→ મેહરાજજીએ જવાબ આપ્યો, ''હું તો 'રમતા યોગી બહતા પાની' સદૃશ છું અર્થાત્ મારું કોઈ એક ઠેકાણું નથી. હું તો આપશ્રીની વિદ્વત્તાની મહિમા સાંભળીને આપના શ્રી મુખથી ભગવાનની ચર્ચા-કથા સાંભળવાની ઈચ્છા લઈને આપની પાસે આવ્યો છું. જો આપની દયા-કૃપા હોય, તો મારી ઈચ્છા પૂરી થઈ શકે છે.''

ઉ. ૩૩- હરજી વ્યાસે પોતાના ચાકરના પરિચિત સાધુ અર્થાત્ શ્રી મેહરાજજીને રહેવાની વ્યવસ્થા પોતાના બાગમાં કરી દીધી. તે જ સ્થાનમાં રહેતાં →

→ શ્રી મેહરાજજી સાધુના વેશમાં વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસના શ્રી →

પ્ર. ૩૪- હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ પોતાના ચાકરના પરિચિત સાધુને કયા ગ્રંથથી ચર્ચા સંભળાવવા લાગ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૩૪- ચર્ચા શરૂ કરવાના પહેલાં હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે પોતાના ચાકરના પરિચિત સાધુ અર્થાત્ શ્રી મેહરાજજીને પૂછ્યું, ''આપ કયા ગ્રંથથી ચર્ચા-કથા શ્રવણ કરવા ચાહો છો ?'' ત્યારે શ્રી મેહરાજજીએ કહ્યું, ''હું મહાપુરાણ →

પ્ર. ૩૫- શ્રી મેહરાજે હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણના શ્રી મુખથી ભાગવતની ચર્ચા ક્રમશઃ કેટલાં દિવસો સુધી સાંભળી ?

પ્ર. ૩૬- લગભગ એક મહિના બાદ ચર્ચામાં કયો પ્રસંગ આવ્યો ?

પ્ર. ૩૭- ''એક હીરે કા મંદિર'' અર્થાત્ ઉક્ત કથિત ભાગવતના પ્રસંગમાં જે હીરાના મંદિરની ચર્ચા કરેલી છે, તેના પડસાળની લંબાઈ કેટલાં લાખ યોજન કહ્યું છે ?

પ્ર. ૩૮- ''યહ ઠૌર હૈ કિનકા ?'' એ પ્રશ્ન કોણે, કોને કર્યો ?

પ્ર. ૩૯- ઉક્ત પ્રશ્નના જવાબમાં હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે શું કહ્યું, જેને સાંભળીને શ્રી મેહરાજે તેમને પુનઃ આગ્રહ કર્યો ?

ઉ. ૩૯- ઉક્ત પ્રશ્નના જવાબમાં હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે કહ્યું, ''આ ઠૌર અક્ષરનો છે →

પ્ર. ૪૦- જ્યારે વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસ શ્રી મેહરાજને પ્રશ્ન વિષય બેધાર (દુવિધા જનક) થયા, ત્યારે શ્રી મેહરાજે તેમને પુનઃ આગ્રહ કરતાં શું કહ્યું ?

→ મુખથી ચર્ચા-કથા સાંભળવા લાગ્યા.

→ શ્રીમદ્ભાગવત ગ્રંથથી ભગવાનની ચર્ચા સાંભળવા ચાહું છું કેમ કે શ્રી કૃષ્ણ લીલામય ગ્રંથ શ્રીમદ્ભાગવત બધા ગ્રંથોમાં ઉત્તમ ગ્રંથ છે. એ જ ગ્રંથ દ્વારા ચર્ચા શ્રવણ કરી પ્રેતયોનિમાં પહોંચેલાં ધુંધુકારી અને માત્ર સાત દિનોમાં કાલના મુખનો ગ્રાસ (કોળિયો) બનવાવાળા રાજા પરીક્ષિત પણ વૈકુંઠમાં મુક્તિ પ્રાપ્ત કરી શક્યા. એટલા માટે હું પણ શ્રી કૃષ્ણ લીલામય ગ્રંથ ભાગવત દ્વારા જ ચર્ચા-કથા સાંભળવા ચાહું છું.''

ઉ. ૩૫- શ્રી મેહરાજે હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણના મુખારવિંદથી શ્રીમદ્ભાગવત ગ્રંથ દ્વારા ક્રમશઃ પૂરા એક મહિના સુધી ચર્ચા સાંભળી.

ઉ. ૩૬- ઉક્ત પ્રકાર શ્રીમદ્ભાગવત દ્વારા ક્રમશઃ કથા શ્રવણ કરતાં-કરાવતાં લગભગ એક મહિના પછી ચર્ચામાં ભગવાન નારાયણના એક મંદિરની જિકર (વાતચીત) આવી, જે હીરાનું હતું.

ઉ. ૩૭- **''એક હીરે કા મંદિર''** અર્થાત્ ઉક્ત કથિત ભાગવતના પ્રસંગમાં જે હીરાના મંદિરની ચર્ચા કરેલી છે, તે મંદિરની પડસાળ માત્રની લંબાઈ ચોરાશી લાખ યોજન કહી છે.

ઉ. ૩૮- **''યહ ઠૌર હૈ કિનકા ?''** આ પ્રશ્ન શ્રી મેહરાજે કથાકાર વિદ્વાન હરજી વ્યાસને કર્યો.

→ એવું શાસ્ત્રોમાં લખ્યું છે.'' ત્યારે તેમના ચરણ પકડીને શ્રી મેહરાજે પુનઃ આગ્રહ કર્યો, ''આપ આ વાતનો નિર્ણય કરી મને સ્પષ્ટતઃ કેમ સમજાવતાં નથી ? મને આપના દ્વારા જ આ ઠૌર-સ્થાનની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.''

ઉ. ૪૦- વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસ જ્યારે તે સ્થાનના વિષયમાં ક્યારે ''તે સ્થાન તો નારાયણનું છે,'' એવું કહે તો ક્યારે ''તે સ્થાન તો અક્ષરનું છે,'' આ રીતે બેધાર (દુવિધાજનક) થઈને જવાબ આપવા લાગ્યા, →

→ત્યારે શ્રીજીએ તેમના ચરણ પકડીને હાથ જોડતાં ફરી કહ્યું, ''તે સ્થાન (મંદિર)માં કયા ભગવાન રહે છે અથવા તે મંદિરમાં રહેવાવાળા ભગવાનનું નામ શું છે ? - એ બધી વાતો આપ મને ચોકસ કરીને કેમ →

પ્ર. ૪૧- ''યહ ઠૌર હૈ કિનકા ?'' અર્થાત્ તે સ્થાન આ સૃષ્ટિની ઉપર, નીચે અથવા અંદર યા બહાર છે યા તો આ બ્રહ્માંડથી પરે છે ? - આ પ્રશ્ન કોણે, કોને પૂછ્યો ?

ઉ. ૪૧- **''યહ ઠૌર હૈ કિનકા ?** અર્થાત્ આપના દ્વારા બતાવેલું ચોરાશી લાખ →

પ્ર. ૪૨- શ્રી મેહરાજના આગ્રહપૂર્વક વચનોને સાંભળીને હરજી વ્યાસે પુનઃ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૪૩- હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણનો ઉક્ત જવાબ સાંભળીને શ્રીજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૩- જ્યારે વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસ પોતાનું મંતવ્ય (માન્યતા) બદલીને કહેવા લાગ્યા કે તે સ્થાન આદિનારાયણનું છે, ત્યારે શ્રી મેહરાજે કહ્યું, →

પ્ર. ૪૪- આ રીતે શ્રીજીને વારંવાર આગ્રહ અને વિનંતી કરવાથી હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે ''ઝુક'' અર્થાત્ થોડા નારાજ થતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૪- જ્યારે શ્રી મેહરાજ વારે-વારે કથાકાર હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણના ચરણ પકડીને તે સ્થાન વિષય નિશ્ચિત તૌર પર (ચોકસ કરીને) ભગવાનના નામ સહિત સમજાવવાનો આગ્રહ કરવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા, ''આપ ક્યારે કહો છો કે તે સ્થાન નારાયણનું છે, ક્યારે કહો છો કે →

પ્ર. ૪૫- ''કહ્યા કટુ વચન આચાર્યોં કો'' અર્થાત્ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે આચાર્યોને કેવા વચન સંભળાવ્યા ?

→ બતાવતાં નથી કે તે ઠૌર અક્ષરનું છે યા તે ઠૌર નારાયણનું છે ? આ વાતનો નિર્ણય કરી મને આપના સિવાય બીજું કોણ સમજાવી શકશે ? આપ કૃપા કરીને મારાથી તનિક (જરા જેટલું) પણ અંતર ન કરો.''

→ યોજનયુક્ત પડસાળવાળું હીરાનું મંદિર ક્યાં છે ? શું તે આ ચૌદ લોક બ્રહ્માંડની ઉપર છે અથવા નીચે છે ? અંદર છે યા બહાર છે ? કૃપા કરીને આપ મને આ સ્થાનનું નિશ્ચિત કરી સમજાવી દો''-આ પ્રશ્ન શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે વિદ્વાન કથાકાર હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને પૂછ્યું.

ઉ. ૪૨- શ્રી મેહરાજના આગ્રહપૂર્વક (પૂર્ણ) વચનોને સાંભળીને હરજી વ્યાસે જવાબ આપતાં કહ્યું, ''યહ ઠૌર આદ નારાયણ'' અર્થાત્ આ સ્થાન આદિનારાયણનું છે.

→ ''જ્યારે આપ સ્વયં જ કહી રહ્યા છે કે તે સ્થાન આદિનારાયણનું છે અને આદિનારાયણ ક્ષીરસાગરમાં રહે છે, તો એ સ્થાન તો ચૌદ લોકની અંદર જ આવ્યું અને એ બધા સ્થાન તો મહાપ્રલયમાં નાશ થવાવાળા છે, તો ઉક્ત કથિત હીરાનું મંદિર અને પડસાળ કેવી રીતે અખંડ રહેશે ?''

→ અક્ષરનું છે અને ક્યારે કહો છો આદિનારાયણનું. એ ત્રણેયમાંથી એકને અવિકલ્પ (શંકા રહિત) કરીને કેમ બતાવતાં નથી ? એ ત્રણેયમાંથી તે સ્થાન કોનું છે, આ વાતને નિશ્ચય કરવાનું કામ આપના સિવાય બીજું કોણ કરી શકે છે ? આપ મારી પર દયા કરો. મારાથી તનિક (જરા-થોડું) પણ અંતર ન કરો.'' આ પર હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ થોડા નારાજ જેવા થઈને શાસ્ત્રકારો-આચાર્યોને દોષ દેવા લાગ્યા.

ઉ. ૪૫- **''કહ્યા કટુ વચન આચાર્યો કો''** અર્થાત્ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ શાસ્ત્રકારો -આચાર્યોને દોષ આપતાં કહેવા લાગ્યા, ''શાસ્ત્રકારો-આચાર્યોએ →

→ભાગવતમાં એવું જ લખ્યું છે. તેઓએ તે સ્થાન ક્યારે અક્ષરનું છે, એવું લખ્યું છે, તો ક્યારે નારાયણનું, તો ફરી ક્યારે આદિનારાયણનું.
→

પ્ર. ૪૬- એની વચ્ચે કાનજીભાઈએ શ્રીજીને કાનમાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૬- એની વચ્ચે વિદ્વાન બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસની દયનીય દશા જોઈને
→

પ્ર. ૪૭- જ્યારે શ્રીજીને જોશ આવ્યો, ત્યારે તેઓએ કોને ધક્કો આપતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૭- કાનજીભાઈની ઉક્ત વાતોને સાંભળીને જ્યારે શ્રીજીને જોશ આવ્યો, ત્યારે તેઓએ કાનજીભાઈને ધક્કો દઈને કહ્યું, ''અરે કાનજી ! એનાથી
→

પ્ર. ૪૮- ''તબ વ્યાસકી સુધ ગઈ'' અર્થાત્ કોણે, કોના ઉપર અપ્રસન્નતા-રુષ્ટ (ક્રોધિત) થઈને કેવા વચન કહ્યા, જેને સાંભળીને હરજી વ્યાસની સૂધ-બુધ (હોશ-ચેતના) ઉડી ગઈ ?

ઉ. ૪૮- **''તબ વ્યાસ કી સુધ ગઈ''** અર્થાત્ શ્રીજી-મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ
→

પ્ર. ૪૯- તત્પશ્ચાત શ્રીજીએ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૯- ઉક્ત વાદ-વિવાદના પછી શ્રીજીએ હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણને કહ્યું, ''જુઓ વ્યાસજી ! આપને જેણે મોતના મુખથી બચાવીને બહાર કાઢ્યા, તેમને મને આપની પાસે મોકલ્યો છે કેમ કે ભગવાન સદૈવ (હંમેશાં) પોતાના ભક્તોના અહંકારને નષ્ટ કરી તેને પોતાના ચરણ-શરણમાં લે છે. આપને મરણાવસ્થાથી હોશમાં આવતાં જ કહ્યું હતું, **''મૈં નાહી ઈન ઈંડ કા, મેરા**
→

પ્ર. ૫૦- ''મૈં કહ્યા યોં કર''-એ વચન હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે ક્યારે કબૂલ કર્યા ?

→ હવે આ વિષયમાં હું આપને શું જવાબ આપીને સાંત્વના દઉં કેમ કે લખવાવાળાએ એવું જ લખ્યું છે.''

→ કાનજીભાઈએ શ્રીજીની પાસે જઈને ચુપકીથી તેમના કાનમાં કહ્યું, ''આપ એમને થોડી અક્ષરાતીત વિષયની વાતો પૂછો ને ! જોઈએ તો ખરા, તે શું જવાબ આપે છે ?''

→ અક્ષરાતીતની ચર્ચા શું કરે, એ તો ક્ષર બ્રહ્માંડની ચર્ચામાં જ પરાસ્ત થઈને આ દશામાં પહોંચી ચૂક્યા છે. એમની પાસે એવું છે જ શું જેનાથી એમની સાથે અક્ષર અને અક્ષરાતીતની ચર્ચા કરી શકાય ? એ તો ક્ષર પુરુષનો જ નિર્ણય ન કરી શક્યા, તો એમને અક્ષર-અક્ષરાતીત વિષયમાં શું પૂછે ?''

→ જ્યારે જોશમાં અપ્રસન્ન થઈને કાનજીભાઈને ધક્કો આપતાં ઈશારાથી કહ્યું કે ''એમની પાસે છે શું, જો હું એમનાથી અક્ષર-અક્ષરાતીત વિષયની ચર્ચા કરું ?'' શ્રીજીના એ વચન સાંભળતાં જ વિદ્વત્તાના અભિમાનમાં ફૂલાયેલાં બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસની સૂધ-બુધ ઉડી ગઈ.

→ **ક્યોં કલપાઓ મન ?''** અર્થાત્ હું આ ખેતની કમાણી ખાવાવાળાઓમાંથી નથી. આજસુધી જેને મેં હા કરી દીધી, તેને ના કરાવવાવાળા મને નથી મળ્યા અને મેં જેના માટે ના કરી દીધી, તે વાતને હા કરાવવાવાળા પણ મને કોઈ મળ્યા નથી. એ બે વાતોની દાઝ લઈને હું મરી રહ્યો છું. આપની એ બે વાતોની દાઝ મિટાવીને આપને શાંતિ પ્રાપ્ત કરાવવા માટે જ ઉપરવાળાએ મને આપની પાસે મોકલ્યો છે.''

ઉ. ૫૦- જ્યારે હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે શ્રીજીના મુખથી અક્ષર-અક્ષરાતીત ઉચ્ચારણ સાંભળ્યું, ત્યારે **''મૈં કહ્યા યોં કર''** અર્થાત્ પોતાના કહેલાં વચન →

→ કબૂલ કરતાં કહેવા લાગ્યા, ''મેં તેવું જ કહ્યું હતું, જેવું આપને હમણાં મને કહ્યું કેમ કે હું ચૌદ લોક રૂપી ઈંડનો જીવ નથી. આ દાન-પુણ્ય તો જમપુરીનું સાધન છે. હું તે ખેતની કમાણી ખાવાવાળાઓમાંથી નથી. પોતાના નામ પર લોકોને આતુરી દાન કરાવતાં જોઈને મને ગુસ્સો →

પ્ર. ૫૧- ''હારા ન કાહૂ સરભર'' એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૫૧- **''હારા ન કાહૂ સરભર''** એવું વિદ્વત્તાના અભિમાનમાં ચૂર હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે શ્રી મેહરાજને કહ્યું કેમ કે તેમનું કહેવું હતું કે તેઓએ →

પ્ર. ૫૨- ગૂલર વૃક્ષનું દૃષ્ટાંત કોણે આપ્યું અને કેમ ? આ દૃષ્ટાંત દ્વારા તે શું સમજાવવા ચાહતા હતા ?

ઉ. ૫૨- ગૂલર વૃક્ષનું દૃષ્ટાંત હરજી વ્યાસે આપ્યું, આ દૃષ્ટાંતના માધ્યમથી તે શ્રી મેહરાજને પોતાનો પરિચય આપવા ચાહતા હતા કે, ''હે ભગત ! હે ભગતરાજ ! ! હું તો ગૂલરના દાણાના અંદરના જીવ સદૃશ છું કેમ કે એક ગૂલરની અંદર રહેલાં બિચારા જીવને શું ખબર કે તે જ વૃક્ષની અંદર તેની જ જેમ એવા-એવા અન્ય અસંખ્ય ગૂલર લાગેલાં છે. ગૂલરના એ બધા જીવોનું મૂલ આધારભૂત તો તે ગૂલરનું વૃક્ષ જ છે. એવા →

પ્ર. ૫૩- ''હું પોતાની સાથે જે બે હથિયાર લઈને સંસારથી જઈ રહ્યો હતો, તે બંને હથિયાર આજે આપની આગળ રાખી રહ્યો છું.'' એવું કોણે અને કોને કહ્યું ? તે બે હથિયાર કોણ-કોણ હતા ?

ઉ. ૫૩- **''હું પોતાની સાથે જે બે હથિયાર લઈને સંસારથી જઈ રહ્યો હતો, તે બંને હથિયાર આજે આપની આગળ મૂકી રહ્યો છું.''** એવું અભિમાની, →

→ આવી ગયો કેમ કે હું પોતાની વિદ્વત્તાના ઘમંડમાં ચૂર (મસ્ત) હતો, કેમ કે મને મારી આખી જીંદગીમાં આજસુધી એવું કોઈ મળ્યું નથી, જે મારી હા ને ના અને ના ને હા કરાવી શકે. એ જ બે વાતોની દાઝ-જલન લઈને હું મરી રહ્યો હતો. આ રીતે મેં તે દિવસ પણ કહ્યું હતું, જે દિવસ હું બેહોશી અવસ્થાથી હોશમાં આવ્યો હતો.''

→ જીદંગીમાં કઈઓ-કેટલાય વિદ્વાનોથી ધર્મયુદ્ધ કર્યું હતું અને તેમાંથી એક પણ વિદ્વાન તેમને પરાસ્ત કરી શક્યા ન હતા. પરાસ્ત તો શું, તેમની બરાબર પણ ટકી શક્યા નહોતા.

→ અનેકો ગૂલરના વૃક્ષોનો આધાર આ ધરતી છે. આ ધરતીની રચના કરવાવાળા પણ એક ઈશ્વર નામક તત્ત્વ છે. જેવી રીતે એ બધી વાતોનું જ્ઞાન ગૂલરના તે અસંખ્ય દાણાની અંદર રહેલાં જીવોને હોતું નથી, તેવી રીતે અનેકો ગૂલર સદૃશ એવા અનેકો બ્રહ્માંડ પણ છે. કિંતુ હું પણ આ એક બ્રહ્માંડને જ જાણું છું. ઉક્ત બધા બ્રહ્માંડોના આધારભૂત આ નીંદરૂપ પાંચમી ક્ષર સમષ્ટિ છે. આ નીંદ અર્થાત્ પાંચમી ક્ષર સમષ્ટિથી પરે માયાતીત બેહદનું બ્રહ્માંડ છે અને તે બેહદના બ્રહ્માંડથી પરે સૃષ્ટિકર્તા પરમેશ્વર છે અને તેનાથી પણ પરે રહે છે, તે પરમાત્મા! તેથી તેમના સ્થાનને હું કેવી રીતે જાણી શકું છું?''

→ અહંકારી, ઉન્મત્ત (મૈમત્ત) બ્રાહ્મણ હરજી વ્યાસે મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજને કહ્યું. જે બે હથિયારોને સાથે લઈને તે સંસારથી જઈ રહ્યા હતા, તે બે હથિયાર છે-૧) જે વાત માટે તેઓએ બધાની સામે હા કરી દીધી, તે વાતને ના કરાવીને તેને પરાસ્ત (હરાવવા) કરવાવાળા સંસારમાં કોઈ થયું નથી. ૨) જે વિષયમાં તેઓએ બધાની સામે ના કરી દીધી, તેને હા કરાવવાવાળું પણ કોઈ થયું નથી.

પ્ર. ૫૪- ''હવે મને પરમાત્મા પ્રાપ્તિ કરવાનો સીધો અને સાચો માર્ગ બતાવો'' -આ રીતે કહેતાં હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણે હાર તો સ્વીકાર કરી, પરંતુ શું તેઓએ ધર્મગ્રહણ કર્યો ? યદિ નહિ, તો કેમ ?

ઉ. ૫૪- **''હવે મને પરમાત્મા પ્રાપ્ત કરવાનો સીધો અને સાચો માર્ગ બતાવો''** ઉપરવાળાએ આપને મારા માટે જ મોકલ્યા છે. મારી હા ને ના અને →

પ્ર. ૫૫- ''જેતા અંકુર ઈનકા, વે ઉતના હી સત્સંગ કર સકે''-એવું કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૫૫- **''જેતા અંકુર ઈનકા, વે ઉતના હી સત્સંગ કર સકે''**-એવું એટલા માટે કહ્યું કેમ કે એક તો હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણમાં જીવસૃષ્ટિનો અંકુર →

પ્ર. ૫૬- જામરાજાના રાજ્ય જામનગર પર બાદશાહ કુતુબખાન કયા વિ.સં. માં ચઢાઈ કરવા આવ્યા ?

પ્ર. ૫૭- આ સમય શ્રીજીને ઈલહામ (આકાશવાણી) અર્થાત્ ઉપરી સૂચના કોણે અને કેમ આપી ?

ઉ. ૫૭- આ સમય જૂનાગઢમાં ગામ વસાવી રહેલાં શ્રીજી સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજને કોઈ દૈવિક શક્તિએ (ઈલહામ) અર્થાત્ ઉપરી સૂચના આપી કે હે મેહરાજ ! તમે જામનગર ચાલો ! ! તમે જામનગર ચાલો ! ! ! કેમ કે તે સમય જામનગર →

પ્ર. ૫૮- શ્રી મેહરાજે સુંદરસાથજીની રક્ષાર્થ કયા વિ.સં. માં જામસત્તાની જવાબદારી સિર પર લીધી ? તે કુતુબખાનની પાસે કેમ ગયા તથા ત્યાં શું-શું થયું ?

ઉ. ૫૮- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ઈલહામ સાંભળતાં જ જામનગર જવું પડ્યું. ત્યાં પહોંચતાં જ તેમને ખબર મળી કે અહમદાબાદના બાદશાહ કુતુબખાન →

→ ના ને હા આપને જ કરાવ્યું છે. મારી દાઝ તો મટી ગઈ. કિંતુ હવે મારી મુક્તિ પણ થઈ જાય, મને કોઈ એવો ઉપાય બતાવી દો, આ રીતે હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણ દ્વારા વારંવાર અરજ કરવાથી મહામતિ સ્વરૂપે તેમને ''પરા દશધા પ્રેમ લક્ષણા'' ભક્તિ માર્ગનું જ્ઞાન પ્રદાન કર્યું. લેકિન તેઓમાં ધામનો અંકુર ન હોવાને કારણે તે ધર્મ અપનાવીને નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ ન થઈ શક્યા.

→ હતો. બીજું તે વેદવ્યાસજીના વ્યાકરણીય જ્ઞાનના અભિમાનમાં ચૂર હતા. ત્રીજું તેઓએ વર્ણ-ધર્મનો પોશાક પહેરી રાખ્યો હતો. આ પ્રકાર ત્રણ-ત્રણ ભૂત સવાર હોવાને કારણે જ તે હર તરેહથી પરાસ્ત થઈ જવાના બાવજૂદ (બાદ) પણ પોતાનો આત્મોદ્ધાર કરી શક્યા નહિ. તેમના નસીબમાં એવું જ લખ્યું હતું.

ઉ. ૫૬- ગુજરાત પ્રાંતના જામરાજાના રાજ્ય જામનગર પર અહમદાબાદના બાદશાહ સુલતાન કુતુબખાન વિ.સં.૧૭૧૯માં ચઢાઈ કરવા લાગ્યા.

→ પર અહમદાવાદના બાદશાહ કુતુબખાન ચઢાઈ કરવા જઈ રહ્યા હતા. એ કાર્ય (ઈલહામ) વાસ્તવમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે જ કર્યું હતું કેમ કે શ્રી મેહરાજને માયાનો પૂરો અનુભવ કરાવવામાં હજી પણ કંઈ કમી રહી ગઈ હતી. તેથી જ્યાં સુધી તે સ્વયં પૂરી રીતે માયા ન જોઈ લે, ત્યાં સુધી તે પોતાની જમાત-બ્રહ્માત્માઓને માયાવી ખેલ બતાવીને તેમની ખેલ જોવાની ઈચ્છા પૂરી કરીને પરમધામ કેવી રીતે લઈ આવતાં ?''

→ જામનગર પર ચઢાઈ કરવાવાળા છે. ત્યારે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની દૃષ્ટિમાં આવ્યું કે જો કુતુબખાનએ જામનગર પર ચઢાઈ કરી, તો જામનગર યુદ્ધ ક્ષેત્ર બની જશે અને પોતાનું તીર્થસ્થાન નષ્ટ થઈ જશે. સુંદરસાથ અકાલિક મૃત્યુના મુખમાં પડવા લાગશે. પોતાના ગાદીપતિ સ્વરૂપની પણ ન જાણે શું દશા થશે ? યસર્થ લડાઈ રોકવા અને કુતુબખાનથી સંધિ કરવી બહુ જ જરૂરી છે. એ સમજીને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે વિ.સં. →

→૧૭૧૯ માં જામનગરની સત્તાની જવાબદારી પોતાના સિર પર લઈ લીધી અને બાદશાહ કુતુબખાનથી સંધિ કરવા અહમદાબાદ ચાલ્યા ગયા. ત્યાં સંધિ કરતાં-કરતાં અંતમાં એ નિર્ણય થયો કે એક વર્ષ સુધી શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ-જામનગરના મંત્રી ગીરવીના રૂપમાં કુતુબખાનની પાસે નજરકેદ રહેશે. એક સાલના અંતરાલમાં (દરમ્યાન) જામરાજા બાદશાહ કુતુબખાનથી લીધેલું કરજ ચૂકાવીને પોતાના મંત્રીને છોડાવીને →

પ્ર. ૫૯- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ફાંસી પર ચઢાવવાની ખબર સાંભળતાં જ કાનજીભાઈ શું સોચીને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપના રક્ષાર્થ અહમદાબાદ નજરકેદમાં જઈ પહોંચ્યા ?

ઉ. ૫૯- જ્યારે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ફાંસી પર ચઢાવવાની ખબર જૂનાગઢ રહેતાં કાનજીભાઈના કાનમાં પહોંચી, ત્યારે તે વિચાર-વિવેક કરવા લાગ્યા, ''અરે ! શ્રી મેહરાજના કાંધ પર તો ૧૨૦૦૦ બ્રહ્માત્માઓ તથા ૨૪૦૦૦ ઈશ્વરી આત્માઓની જુમ્મેદારી છે. જો તેમને જ ફાંસી પર ચઢાવી દે, તો શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ભવિષ્યવાણી અર્થાત્ બ્રહ્માત્માઓ તથા ઈશ્વરી આત્માઓની જાગણીરૂપી જુમ્મેદારી તથા પ્રણામી ધર્મનો પ્રચાર કાર્ય કોણ નિભાવશે ? હું તો આજ મરું, ચાહે સો સાલ બાદ. મારા હાથમાં તો એક પણ આત્માની જાગણી નથી. તેથી જો હું શ્રી મેહરાજની જગ્યાએ ફાંસીમાં ચઢી જાઊં, તો શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ભવિષ્યવાણી પૂર્ણ થઈ શકે →

પ્ર. ૬૦- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને શ્રી રાજજીએ માયાનો પૂરો અનુભવ ક્યાં કરાવ્યો તથા તે કઈ દશામાં ગુજરાતથી દીવ બંદર પહોંચ્યા અને ક્યારે ?

ઉ. ૬૦- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને શ્રી રાજજીએ અહમદાબાદના બાદશાહ કુતુબખાનની નજરકેદમાં નાંખીને માયાનો પૂરો અનુભવ કરાવ્યો. શ્રી મેહરાજ પર પણ રાજનીતિ ક્ષેત્રનો રંગ સારી રીતે ચઢી ગયો હતો કેમ →

→ લઈ જઈ શકે છે. લેકિન યદિ એક સાલમાં જામરાજા કરજ ચૂકતે ન કરી શકે, તો તેમના મંત્રીને ફાંસીની સજા આપી દેવાશે. અતઃ જામરાજાની ઉપર વિશ્વાસ કરીને શ્રી મેહરાજ બાદશાહ કુતુબખાનના રાજ્યમાં નજરકેદમાં ફસાઈ ગયા. અંતમાં એક સાલના અંતરાલમાં પણ જ્યારે જામરાજા કુતુબખાનનું કરજ ચૂકતે ન કરી શક્યા, તો તેઓએ પોતાના મંત્રી શ્રી મેહરાજને બાદશાહ કુતુબખાનના હાથમાં સોંપી દીધા.

→ છે. અરે! સો સાલ જીવીને કૂતરા-બિલાડીની મોત મરવાથી, તો શ્રી મેહરાજને ફાંસીના ફંદાથી ઉગારીને તન છોડતાં મૂલમિલાવામાં જાગૃત થઈને પોતાનું જીવન સાર્થક કરવું એક ઉત્તમાતિઉત્તમ વિકલ્પ હશે.'' એવો વિચાર કરી બધો સામાન વગેરે લઈને તે ફાંસીના એક દિન પહેલાં સંધ્યાના સમયે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની ધર્મપત્ની તેજકુવંરનો પોશાક ધારણ કરી-સ્ત્રી વેશ લઈને પાલખીમાં બેસીને તુરંત અહમદાબાદની નજરકેદમાં પહોંચી ગયા. પ્રહરીઓએ (ચોકીદારાએ) તેમને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપની ધર્મપત્ની સમજીને અંદર જવાની અનુમતિ આપી દીધી. અંદર જઈને તે શ્રી મેહરાજને મળ્યા અને આગળની બધીય યુક્તિ તેમને સમજાવી દીધી તથા શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને સ્વયં પહેરેલાં સ્ત્રીનો વેશ પહેરાવી પાલખીમાં બેસાડી અહમદાવાદની નજરકેદથી બહાર કાઢ્યા અને બદલામાં સ્વયં નજરકેદમાં રોકાઈ ગયા.

→ કે તેઓએ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપને વચન આપ્યું હતું કે તે પુનઃ રાજનીતિ ક્ષેત્રમાં ક્યારેય નહિ જશે. કિંતુ **''એ થાય સરવે ધણી થકી''** આ કથન પર પૂર્ણ વિશ્વાસ ન હોવાને કારણે જ તે સમય-સમય પર ધણીને આપેલું વચન ભૂલી જતાં હતા. તેથી તે ધણીને આપેલું વચન જીવનભર ન ભૂલી શકે, એ જ ધ્યેયથી શ્રી રાજજીએ તેમને નજરકેદમાં માયાનો વાસ્તવિક પરિચય કરાવવા માટે મોકલી દીધા હતા. કિંતુ ફાંસી લાગવાના ૧૫ કલાક પહેલાં જ કાનજીભાઈને પ્રેરણા કરી શ્રી રાજજીએ શ્રી →

→ મેહરાજ સ્વરૂપને વેશ બદલાવીને નજરકેદથી પાલખીમાં બેસાડી રાતોરાત અહમદાવાદથી દીવ બંદર ભાઈ જયરામ કંસારાની ઘેર →

પ્ર. ૬૧- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને અહમદાબાદની નજરકેદથી બહાર કોણે કાઢ્યા ? પુનઃ શું બાદશાહ કુતુબખાન કાનજીભાઈનું કાંઈ બગાડી શક્યા ? યદિ નહીં, તો કેમ ?

ઉ. ૬૧- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને અહમદાબાદના બાદશાહ કુતુબખાનની નજરકેદથી જૂનાગઢના હરજી વ્યાસ બ્રાહ્મણના ઘરમાં રહેતાં ચાકર કાનજીભાઈએ કાઢ્યા હતા. શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ફાંસી આપવા માટે નિશ્ચિત કરેલાં દિવસે જ્યારે સવારે નવ વાગે બાદશાહ કુતુબખાનના પ્રહરી શ્રી મેહરાજને લઈ જવા જેલની અંદર પહોંચ્યા, ત્યારે તેમને ત્યાં શ્રી મેહરાજની જગ્યા એક દિગંબર સાધુ (સંન્યાસી) મળ્યા. તેને જોઈને બધા પ્રહરી ડરી ગયા. ડરના માર્યા તે પ્રહરીઓને તે સાધુને પકડીને ફાંસી આપવાના સ્થાન પર લઈ જવાની હિંમત થઈ રહી ન હતી. કાનજીભાઈને જ્યારે તે વાતની ખબર પડી, તો તે સ્વયં જ દિગંબર સાધુની જેમ ''ૐ તત્ સત્ - ૐ તત્ સત્'' ધૂનની ગર્જના કરતાં તે સ્થાન પર પહોંચી ગયા, જ્યાં તેમને ફાંસી આપી દેવાની હતી. ત્યાં →

❖ ત્રણ સૃષ્ટિ ❖

પ્ર. ૧- ''સૃષ્ટિ ત્રણ જ પ્રકારની છે''-આ વાતનું પ્રમાણ ક્યાં કયા-કયા ગ્રંથમાં છે ?

પ્ર. ૨- શાસ્ત્રો દ્વારા પ્રમાણિત તે ત્રણ સૃષ્ટિઓ કઈ-કઈ છે તથા કોને-કોને સંબંધિત છે ?

ઉ. ૨- વેદ,કતેબ તેમજ પુરાણો દ્વારા પ્રમાણિત તે ત્રણ સૃષ્ટિઓ આ પ્રકાર છે. →

→ પહોંચાડી દીધા. તે સમય વિ.સં.૧૭૨૧ પૂરા થઈને વિ.સં.૧૭૨૨ લાગી ચૂક્યા હતા.

→ જઈને તે બાદશાહને સંબોધિત કરતાં પૂછવા લાગ્યા,''હે કુતુબખાન! હે બાદશાહ!! શું તારા ધર્મગ્રંથ કુરાન શરીફમાં એવું જ લખ્યું છે કે ગુનો કરે એક અને સજા મળે બીજાને? યદિ એવું જ લખ્યું છે, તો આવ! મને સજા આપ!! મને ફાંસી પર ચઢાવી દે!!!'' આ રીતે લલકારતાં જ્યારે કાનજીભાઈએ ગર્જના કરી, તો આમ જનતા પણ કાંપવા લાગી. કુતુબખાન બાદશાહએ તુરંત આદેશ આપીને મલીદા મંગાવ્યો અને હાથ જોડીને માફી માંગતા મલીદા (શક્તિપ્રદ ખોરાક-મલાઈવાળી મીઠાઈ) ખવડાવીને કાનજીભાઈને વિદા કરી દીધા. આ રીતે બાદશાહ કુતુબખાન કાનજીભાઈનું કશુંય બગાડી શક્યા નહિ કેમ કે કાનજીભાઈ તો પહેલાં જ **''પહેલે પી તૂં સરબત મૌત કા, કર તેહેકીક મુકરર''** વાણીની આ ચોપાઈને અનુકૂળ મોતનું શરબત પીને ગયા હતા. તેથી તેમનું સાહસ અને તેમની નીડરતાને જોઈને બાદશાહ કુતુબખાન સ્વયં ડરી ગયો.

-(પ્રકરણ-૧૮, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૬૧, કુલ સં. ૬૦૦+૬૧=૬૬૧).

❖ ત્રણ સૃષ્ટિ ❖

ઉ. ૧- **''સૃષ્ટિ ત્રણ જ પ્રકારની છે''**-આ વાતનું પ્રમાણ સંસારમાં વેદોમાં જ નહીં, અપિતુ કુરાન સહિત અન્ય વિભિન્ન સાધુ-સંતોની વાણીઓમાં પણ મળે છે.

→ જેમ કે-પહેલી-ક્ષર પુરુષ સંબંધી માયાવી જીવસૃષ્ટિ. કૂટસ્થ અક્ષરબ્રહ્મ જગતના સૃષ્ટિકર્તા કહેવાય છે. તેથી તેમના સ્વપ્નમાં ઉત્પન્ન થવાવાળાને જીવસૃષ્ટિ કહે છે. એને સ્વપ્નિક, નાશવંત અથવા અસ્તિત્ત્વહીન સૃષ્ટિ પણ કહે છે. બીજી-અક્ષર પુરુષ સંબંધી ઈશ્વરી સૃષ્ટિ. સૃષ્ટિકર્તા અક્ષરની →

→ જાગૃત અવસ્થામાં ઉત્પન્ન જે બેહદની આત્માઓ છે, તેને ઈશ્વરી સૃષ્ટિ કહે છે. પુનઃ ત્રીજી-જે આત્માઓ ક્ષર અને કૂટસ્થ અક્ષર પુરુષથી પરે રહેતાં ઉત્તમ પુરુષ અક્ષરાતીત બ્રહ્મની સંબંધી છે, તેને બ્રહ્મસૃષ્ટિ કહે છે. તેથી બ્રહ્મ →

પ્ર. ૩- ઉક્ત ત્રણેય સૃષ્ટિઓની વાસ્તવિકતા ખોલવાવાળા કુંજીરૂપી બ્રહ્મતારક મંત્ર સૃષ્ટિમાં કોણ લાવ્યું અને કોને સોંપ્યું ?

ઉ. ૩- ઉક્ત ત્રણેય સૃષ્ટિઓની વાસ્તવિકતા ખુલસ્ત કરવાની તાકાત રાખવાવાળા →

પ્ર. ૪- તે સનાખત (તારતમ) કૂંચી (કૂંજી) આગળ ચાલીને કયા નામથી જાહેર થશે, એવું કહેવામાં આવ્યું ?

પ્ર. ૫- વેદ-કતેબને માનવાવાળાઓના પણ શું એક જ સાહેબ (પરમાત્મા) છે ?

ઉ. ૫- હા ! વેદ અને કતેબને માનવાવાળાઓના પણ એક જ સાહેબ (પરમાત્મા) છે એટલું જ નહિ બલ્કે સૃષ્ટિના સારા મતમતાંતરોના સાહેબ પણ એક જ બ્રહ્મ છે. હિંદુ અને મુસ્લિમ-એ બન્ને ધર્મ સૃષ્ટિમાં દિન અને રાતની જેમ છે. હિંદુ પોતાના ધર્મગ્રંથમાં જે લક્ષ્યવાળા સાહેબને બ્રહ્મ કહે છે, →

પ્ર. ૬- બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ (મોમિનો) ની ઉપર જે આખરી પયગંબર મોકલ્યા છે, તે કોણ છે ?

પ્ર. ૭- કુરાનની હકીકત કોના માટે છે અને તેને કોણ ગ્રહણ કરશે ?

પ્ર. ૮- મહંમદ સાહેબે પહેલાંથી જ ભવિષ્ય વિષયમાં શું કહ્યું હતું ?

ઉ. ૮- અગિયારસો સાલ પૂર્વે જ અરબ દેશમાં આવીને મહંમદ સ્વરૂપે ભવિષ્ય →

→ તથા ઈશ્વરી સૃષ્ટિઓ બેહદ સંબંધી તથા અવિનાશી છે અને જીવસૃષ્ટિઓ ઈહલોક અર્થાત્ હદ બ્રહ્માંડના ક્ષર પુરુષ-આદિનારાયણ અથવા મહાવિષ્ણુ સંબંધી તથા સ્વપ્નિક તેમજ નાશવંત છે.

→ બ્રહ્મતારક-તારતમ મહામંત્ર આ સૃષ્ટિમાં શ્રી શ્યામાજી અવતાર ધણી શ્રી દેવચંદ્રજી લાવ્યા અને તેઓએ એ નૂર-કૂંચી (કૂંજી) -તારતમ મહામંત્ર ધામસ્થ બાર હજાર સખીઓમાંથી શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા (શ્રી મેહરાજ) ના હાથમાં સોંપી દીધી.

ઉ. ૪- તે સનાખત (તારતમ) કૂંજી (ચાવી) આગળ ચાલીને બ્રહ્મતારક મંત્ર અથવા તારતમ મહામંત્રના નામથી જાહેર થશે, એવું કહેવામાં આવે છે.

→ મુસ્લિમ પણ તે જ લક્ષ્યવાળા બ્રહ્મને પકડીને ''ખુદા એક બરહક'' કહે છે. બંનેયનું લક્ષ્ય, ધામ અને સ્થાન એક જ છે, પરંતુ નામ માત્ર અલગ-અલગ છે. મુસલમાન કહે છે-નૂર પરે નૂરતજલ્લાહ, તો હિંદુ કહે છે-અક્ષર પરે અક્ષરાતીત. યસર્થ (એટલે કે) નિર્ણય તો એ જ નીકળે છે. ''સોઈ ખુદા સોઈ બ્રહ્મ.''

ઉ. ૬- બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ (મોમિનો) ઉપર જે આખરી પયગંબર મોકલ્યા છે, તે ઈમામ મેંહદી સ્વામી શ્રી પ્રાણનાથજી છે.

ઉ. ૭- કુરાન ગ્રંથમાં લખેલી હકીકત અક્ષર-અક્ષરાતીતની સાક્ષીના રૂપમાં છે તથા માત્ર બ્રહ્મ તથા ઈશ્વરી આત્માઓના માટે જ છે. પુનઃ તે ગ્રંથની હકીકત બ્રહ્મ અને ઈશ્વરી આત્માઓ જ અપનાવી શકશે.

→ વિષયમાં કહ્યું હતું કે મારી પાછળ કોઈ પયગંબર થશે નહિ, હું આખરી પયગંબર છું. મારા ગયા પછી એક રૂહઅલ્લાહ આવશે અને તે જ આગળ ચાલીને ઈમામ મેંહદી નામથી સૃષ્ટિમાં પ્રખ્યાત થશે.

પ્ર. ૯- ''ખુદાના નૂરથી મહંમદ અને મહંમદના નૂરથી દુનિયા ઉત્પન્ન થઈ'' -અતઃ કેવી રીતે સ્પષ્ટતઃ સમજાવો ?

ઉ. ૯- ''ખુદાના નૂરથી મહંમદ'' અર્થાત્ ખુદા-અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણનું નૂર →

પ્ર. ૧૦- આખરી પયગંબરના માજ્જા (ચમત્કાર) શું છે અને સાત નિશાન ક્યા-ક્યા છે ?

ઉ. ૧૦- આખરી પયગંબર મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી છે અને ''બ્રહ્મ એક જ છે''-આ વાતનો વિશ્વાસ બંને પક્ષોના જન-જનમાં કૂટી-કૂટીને ભરવું તથા કુરાનના સાત નિશાનોને ખોલીને બધાને તેમની સ્પષ્ટતઃ ઓળખ →

પ્ર. ૧૧- મહંમદ સાહેબે રૂહઅલ્લાહને આવવાની સદી કઈ બતાવી હતી ?

ઉ. ૧૧- રૂહઅલ્લાહને આવવાના વિષયમાં મહંમદ સાહેબે કહ્યું હતું કે દસમી →

પ્ર. ૧૨- ''મિસલ ગાજિયોં'' કોણ છે, જેના માટે ખિલવતખાના જાહેર થવાનું કહ્યું છે.

ઉ. ૧૨- **''મિસલ ગાજિયોં''** બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓ છે. એમને જ બ્રહ્મધામની →

પ્ર. ૧૩- બ્રહ્મ, ઈશ્વરી અને જીવાત્માઓનું મૂલ સ્થાન ક્યાં-ક્યાં છે ?

ઉ. ૧૩- બ્રહ્મ, ઈશ્વરી અને જીવાત્માઓમાંથી દ્વાદશ સહસ્ત્ર બ્રહ્માત્માઓનું મૂલ સ્થાન અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ છે. ચોવીસ હજાર ઈશ્વરી આત્માઓનું મૂલ સ્થાન અક્ષરધામ છે, જે બેહદ પરે પચીસ પક્ષના ક્ષેત્રમાં આવે છે. →

પ્ર, ૧૪- ''મોમિન-બ્રહ્માત્માઓ ઘરમાં બેઠાં-બેઠાં જ ખેલ જોઈ રહી છે''- આ વાતને જાહેર થવાની વાત ક્યારે, કોણે અને ક્યાં કહી છે ?

ઉ. ૧૪- મોમિન-બ્રહ્માત્માઓ પોતાની ઘેર શ્રી અક્ષરાતીત ધામની અંદર સ્થિત →

→ તેમની અર્ધાંગ શ્રી શ્યામાજી છે. પુનઃ ''મહંમદના નૂરથી દુનિયા'' અર્થાત્ મહંમદ શ્રી શ્યામાજી સહિત બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓની ખેલ જોવાની ઈચ્છારૂપી નૂરથી સારી દુનિયા ઉત્પન્ન થઈ. સખીઓને ખેલ માંગવો જ શ્રી શ્યામાજીની ઈચ્છારૂપી નૂર છે.

→ કરાવવી જ તેમના માજ્જા (ચમત્કાર) છે. કુરાનના સાત નિશાન આ પ્રમાણે છે. જેમ કે-(૧) દજ્જાલનું જાહેર થવું (૨) દાભા નામક જાનવરનું પ્રગટ થવું. (૩) મગરબ (પશ્ચિમ) થી સૂર્ય ઉગવો (૪) આજૂજ-માજૂજને જાહેર થઈને દુનિયાને ખાવું (૫) અસરાફીલનું સૂર ફૂંકવું (૬) ઈસાનું જાહેર થઈને દજ્જાલને મારવું તથા (૭) ઈમામ મેંહદીનું પ્રગટ થવું.

→ સદીને પૂર્ણ થતાં જ બુરખો નાંખીને રૂહઅલ્લાહ પ્રગટ થશે અર્થાત્ જ્યારે મહંમદ સાહેબની હીજરી સનની દસ સદી પૂરી થવામાં સવા નવ વર્ષ બાકી હશે, ત્યારે રૂહઅલ્લાહ આવશે.

→ બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ પણ કહે છે. એમને કુરાનમાં નૂરતજલ્લાહની રૂહો કહે છે. એમના માટે જ ખિલવતખાના-પચીસ પક્ષ પરમધામની દૈવત (દૈવી શક્તિ)નું વર્ણન થવાનું કહ્યું છે, જે શ્રી ૫ પદ્માવતીપુરી ધામ, પન્નામાં ચાર કિતાબો -ખિલવત, પરિક્રમા, સાગર અને સિનગાર દ્વારા જાહેર થયું.

→ પુનઃ જીવ આત્માઓનું મૂલ સ્થાન બેહદમાં અપર પ્રણવ બ્રહ્મના નેત્રમાં છે. પરંતુ અક્ષરાતીત ધણી શ્રી પ્રાણનાથજીએ એ જીવાત્માઓનું હવે તે સ્થાન છોડાવીને બેહદની આઠ પ્રકારની મુક્તિસ્થાનોમાં કાયમ (અખંડ) કરી દીધું છે.

→ મૂલમિલાવામાં બેઠાં-બેઠાં જ ખેલ જોઈ રહી છે, એ વાતોને કયામતના સમયમાં જાહેર થવાની ભવિષ્યવાણી અવ્વલ (ઉત્તમ-પહેલાં) સ્વરૂપ શ્રી મહંમદ સાહેબે કુરાનમાં શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપને આવવાથી હજાર સાલ પહેલાં અરબમાં જ કરી દીધી હતી.

પ્ર. ૧૫- ''ચાર ઘડી દિન પીછલા''-એ મુહૂર્ત ક્યાંનું છે ? ''અત્યારે પણ જરા જેટલી પણ દેર થઈ નથી''-એવું કેમ તથા કોના માટે કહ્યું છે ?

ઉ. ૧૫- **''ચાર ઘડી દિન પીછલા''**-એ મુહૂર્ત શ્રી પરમધામનું છે, જે મુહૂર્તમાં →

પ્ર. ૧૬- શ્રી રાજજીના હુકમે બ્રહ્માત્માઓને કેવો ખેલ બતાવ્યો છે ?

❖ કબ લોં કાંસા કૂટેગા ❖

પ્ર. ૧- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ ધર્મ અભિયાન માટે ક્યારે અને ક્યાં-કઈ જગ્યાથી નીકળ્યા ?

પ્ર. ૨- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને ધર્મ અભિયાન દરમ્યાન દજ્જાલોથી લડાઈ કરવી પડી. અતઃ તે દજ્જાલ કોણ-કોણ હતા ?

ઉ. ૨- ધર્મ અભિયાનની વચ્ચે જે ધર્મ વિરોધી લોકો હતા, તેઓએ ધર્મ- →

પ્ર. ૩- પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માએ શ્રી મેહરાજના પ્રતિ એવો વિચાર ક્યારે કર્યો, ''એમને અત્યાર સુધી બહુ જ કષ્ટ ઉઠાવવું પડ્યું છે. હવે એને સુખ પ્રદાન કરીએ ?''

ઉ. ૩- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ વિ.સં.૧૭૨૦ થી વિ.સં.૧૭૨૧ સુધી એક વર્ષ →

પ્ર. ૪- ક્યાંથી ચાલીને શ્રી મેહરાજ ઠાકુર ક્યારે દીવ બંદર સ્થિત જયરામભાઈની ઘેર આવ્યા ?

→ બ્રહ્માત્માઓ પોતાના ઘર મૂલમિલાવામાં અસત, જડ, દુઃખરૂપી નાટક જોવા બેઠી. **''અત્યારે પણ જરા જેટલી પણ દેર થઈ નથી.''** એવું ઉક્ત મુર્હૂત માટે જ કહ્યું છે કેમ કે ત્યાં પરમધામમાં હમણાં પણ ''પીછલા પ્રહર ઘડી ચાર'' ના ચાર જ છે. અર્ધક્ષણ માત્ર પણ દેર થઈ નથી.

ઉ. ૧૬- શ્રી રાજજીએ બ્રહ્માત્માઓને પોતાના હુકમના તલે રાખીને એક અનહોની ખેલ બતાવ્યો છે.

-(પ્રકરણ-૧૯, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૬, કુલ સં. ૬૬૧+૧૬=૬૭૭).

❖ કબ લોં કાંસા કૂટેગા ❖

ઉ. ૧- શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ ધર્મ અભિયાન માટે વિ.સં.૧૭૨૨માં દીવ બંદરથી નીકળ્યા.

→ સિદ્ધાંતને સમજ્યા વગર શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને કષ્ટ પહોંચાડ્યું. એ દજ્જાલ સ્વરૂપ ત્યાં પ્રચલિત અન્ય ધર્મસિદ્ધાંતના કથાકાર વગેરે હતા, જેમની સાથે શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપને લડાઈ કરવી પડી.

→ અહમદાવાદની નજરકેદમાં રહ્યા. ત્યારે અક્ષરાતીત પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માએ વિચાર કર્યો, ''અત્યાર સુધી શ્રી મેહરાજે બહુ જ કષ્ટ-દુઃખ ઉઠાવ્યું છે. તેથી હવે એમને સુખ પ્રદાન કરીએ.''-એવું સોચીને કાનજીભાઈના માધ્યમથી તેમને નજરકેદથી કાઢીને દીવ બંદર પહોંચાડ્યા.

ઉ. ૪- ગુજરાત સ્થિત અહમદાબાદની નજરકેદથી રાતોરાત ચાલીને શ્રી મેહરાજ ઠાકુર વિ.સં.૧૭૨૨માં દીવ બંદર રહેતાં જયરામભાઈ કંસારાના ઘેર પહોંચ્યા.

પ્ર. ૫- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના દર્શન કરતાં જ ભાઈ જયરામ કંસારાએ કેવી રીતે મિલાપ કર્યો ?

પ્ર. ૬- કુશલ-ક્ષેમ પૂછ્યા પછી જયરામભાઈએ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૭- ભાઈ જયરામ કંસારા દ્વારા ઉક્ત પ્રકારથી પૂછવાથી શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે તેમને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૭- ભાઈ જયરામ કંસારા દ્વારા ઉક્ત પ્રકારથી પૂછવાથી શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે →

પ્ર. ૮- સદ્‌ગુરુ નિજાનંદાચાર્ય શ્રી દેવચંદ્રજીના કહ્યા પ્રમાણે માયામાં ભૂલેલી બ્રહ્માત્માઓમાંથી પ્રત્યક્ષ મુખ્ય આત્મા કોણ હતી ?

ઉ. ૮- સદ્‌ગુરુ નિજાનંદાચાર્ય શ્રી દેવચંદ્રજીએ શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપ પર આજ્ઞા →

પ્ર. ૯- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર આ સમયે ભાઈ જયરામ કંસારાને કેવી રીતે સમજાવવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૧૦- શ્રીજી સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ભાઈ જયરામ કંસારાને જામનગર, નવતનપુરીના સમાચાર બતાવ્યા પછી શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૧૦- શ્રીજી સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ભાઈ જયરામ કંસારાને જામનગરથી →

પ્ર. ૧૧- સુંદરસાથને જાગૃત કરવાના વિષયમાં શ્રીજી સાહેબજીએ ભાઈ જયરામ કંસારાને શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૧૧- સુંદરસાથને જાગૃત કરવાના વિષયમાં શ્રીજી સાહેબજીએ ભાઈ જયરામ કંસારાને પૂછ્યું, ‘‘અરે જયરામ કંસારા ! તમે સદ્‌ગુરુના શિષ્ય છો. પુનઃ →

ઉ. ૫- શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના દર્શન કરતાં જ જયરામભાઈ ઊઠીને પ્રેમપૂર્વક અત્યંત આનંદની અનુભૂતિ કરતાં શ્રીજી (શ્રી મેહરાજ ઠાકુર) ને મળ્યા.

ઉ. ૬- કુશલ-ક્ષેમ પૂછ્યા પછી ભાઈ જયરામ કંસારાએ શ્રી મેહરાજને પૂછ્યું, ''હે મેહરાજ ઠાકુર! આપ ક્યાંથી પધાર્યા છો? આપને મારું ઘર પવિત્ર કરવાની કૃપા કઈ રીતે કરી?''

→ (શ્રીજી સ્વરૂપે) જવાબ આપ્યો, ''હે ભાઈ કંસારા! હું આપના માટે અહીં આવ્યો છું. અક્ષરાતીત પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્મા-શ્રી રાજજીની પ્રેરણા દ્વારા જ હું અહીં આવ્યો છું. શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની પૂર્ણ કૃપા તમારી ઉપર છે. તેથી તેમની દયાથી જ હું આપની પાસે આવ્યો છું.''

→ કરી હતી કે તે માયામાં ભૂલેલી બ્રહ્માત્માઓને ઢૂંઢીને સચેત કરે. પુનઃ તે ભૂલેલી બ્રહ્માત્માઓમાંથી ભૂલવામાં અગ્રગણ્ય આત્મા છે-જયરામ કંસારા. તેથી સર્વપ્રથમ તેમને સચેત કરે.

ઉ. ૯- શ્રી મેહરાજ ઠાકુર આ સમયે ભાઈ જયરામ કંસારાને સમજાવતાં સર્વપ્રથમ શ્રી દેવચંદ્રજીથી લઈને સુંદરસાથના અત્યાર સુધીના સમાચાર બતાવ્યા.

→ લઈને અત્યાર સુધીના સારા સમાચાર બતાવ્યા ઉપરાંત પૂછ્યું, ''હે ભાઈ કંસારા! તમને દીવ બંદરમાં રહેતાં કેટલાં દિવસ થઈ ગયા? તમે આજ સુધી દીવ બંદરમાં શું-શું કર્યું? આટલાં સમયમાં તમે કેટલાં સુંદરસાથને ધર્મ સમજાવ્યો?''

→ બાર હજારમાંથી અગ્રગણ્ય આત્મામાં છો. શું તમારે આવું જ કરવું જોઈએ? અન્ય ભૂલેલી આત્માઓને ઢૂંઢવાની જગ્યાએ તમે તો બધું જ ભૂલીને પોતાની આત્માને માયામાં મગ્ન-લિપ્ત કરી દીધા. તમારે આ રીતે સદ્‌ગુરુની બદનામી ન કરવી જોઈએ. શું ધર્મ આપતાં તથા મંત્ર પ્રદાન કરતાં સમયે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે આવું જ કરવાનું કહ્યું હતું?''

પ્ર. ૧૨- ''પોતાની આત્મા અને સુંદરસાથના પ્રતિ તમારે આવો અન્યાય ન કરવો જોઈએ.''-એ વાતો કોણે, કોને અને કેમ કહી ?''

ઉ. ૧૨- ''પોતાની આત્મા અને સુંદરસાથના પ્રતિ તમારે આવો અન્યાય ન કરવો જોઈએ.''-એ વાત શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ભાઈ જયરામ કંસારાને →

પ્ર. ૧૩- ''આપ કોણ છો ? કઈ આત્માઓમાંથી છે અને આપને કોનાથી ધર્મ ગ્રહણ કર્યો છે ? એ પ્રશ્નોનું મહત્ત્વ સમજાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને કેવી રીતે તેમની અંતરાત્માથી પ્રત્યક્ષાવગત કરાવ્યા ?

ઉ. ૧૩- એ પ્રશ્નોનું મહત્ત્વ સમજાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને કહ્યું કે, ''શું આપને માલૂમ નથી કે આપ કોણ છો ? આપ સંસારના માયાવી જીવાત્માઓના ઈષ્ટ અર્થાત્ બ્રહ્માત્માઓમાંથી છો, જેની બરાબર સંસારમાં બીજું કોઈ નથી. આપની ચરણરજ પ્રાપ્ત કરવા માટે તો ત્રિદેવા પણ તડપે છે. ઉત્તમાતિઉત્તમ બ્રહ્માત્મામાં થઈને પણ આ પ્રમાણે મોહમાયામાં નિમગ્ન થઈને પોતાની આત્માને ઘાત કરવું, તેમાં પણ સદ્‌ગુરુ જેવાના શિષ્ય થઈને ! આ આપને શોભા દેતું નથી. આપને ધર્મ ગ્રહણ કોનાથી કર્યો →

પ્ર. ૧૪- પુનઃ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ભાઈ જયરામ કંસારાને ત્રણ-ત્રણવાર લખેલી ચિઠ્ઠીનો જવાબ ન આપવા અને દોડીને ન આવવા જેવી લાપરવાહીના વિષયમાં સાવચેત કરતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૪- પુનઃ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે ભાઈ જયરામ કંસારાને ત્રણ-ત્રણ વાર લખેલી ચિઠ્ઠીનો જવાબ ન આપવાનો અને દોડીને ન આવવાની લાપરવાહીના વિષયમાં સાવચેત કરતાં કહ્યું, ''મેં તમને ત્રણ-ત્રણવાર ચિઠ્ઠી લખીને મોકલી હતી. એક તો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ જ્યારે બીમાર પડ્યા, ત્યારે અંતિમ દર્શનાર્થ તમને આમંત્રિત કર્યા હતા. પરંતુ તમે આવ્યા નહિ. પુનઃ બીજીવાર જ્યારે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ધામ પધાર્યા, ત્યારે પણ તમને પત્ર લખ્યો હતો. →

→ સાવચેત કરતાં કહી કેમ કે જ્યારથી જયરામભાઈ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપથી ધર્મ ગ્રહણ કરીને દીવ બંદર આવ્યા હતા, ત્યારથી આજસુધી માયા-મોહમાં એવા તલ્લીન થયા હતા કે તેમને ત્રણ-ત્રણ વાર ''આમંત્રણ પત્ર'' આપવાથી પણ આવવાનું તો દૂર જવાબ આપવાની પણ ફુરસદ મળતી નથી.

→ હતો ? ધર્મ આપતી વખતે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે આપને જેવી રીતે ચાલવાનું કહ્યું હતું, શું આપ તેવી રીતે ચાલી રહ્યા છો ? પોતાનો આત્મઘાત કરતાં, બ્રહ્માત્માઓની જમાતને કલંકિત કરતાં આપને થોડી પણ લાજ ન આવી ? આપ મને જવાબ આપો કે તમે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપથી ધર્મ ગ્રહણ કરી ઘરે આવ્યા પછી કેટલી વાર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને મળ્યા ? કેટલી વાર જામનગર, ગુરુદ્વારના દર્શનાર્થ ગયા ? શું તમે ક્યારેય ધામનો સંબંધ પાલન કરતાં ધામધણી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુ અને સુંદરસાથની ખબર લીધી ? તમને પરમધામના આત્મારૂપે પિછાણી સ્વયં જાગૃત થઈ અન્ય આત્માઓને જાગૃત કરવાની જવાબદારી સોંપી હતી તે નિભાવી ? શું આપને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે પોતાના આત્મ સંબંધી ધામ, ધણી અને ધર્મના ત્રિકાલ સત્ય પરિવારની ઓળખ કરાવી નહોતી ? શું સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે આપને પરલોક સંબંધી જ્ઞાન નહોતું આપ્યું ?''

→ સમસ્ત સુંદરસાથ ઉપસ્થિત થયા, માત્ર તમે જ ન આવ્યા. ત્યારબાદ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર ગુરુપુત્ર શ્રી બિહારીજીને આસીન કરતાં સમયે પણ મેં તમને આમંત્રણ પત્ર મોકલ્યો હતો. ત્યારે પણ તમે અહીં ન આવ્યા અને ન તમે પત્રનો જવાબ જ આપ્યો. અન્ય સમસ્ત સુંદરસાથને ફુરસદ મળી, ધણી ગયા-આ વિષયમાં દર્દ પણ આવ્યું. પરંતુ તમને ન તો ધર્મના પ્રતિ નિર્લજ્જ થયા વિષયમાં શરમ આવી અને ન ધામધણી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુના પ્રતિ દર્દ જ આવ્યું ! તમને શું થઈ ગયું છે ? આપ કોણ હતા અને શું બની ગયા છો ? આપ તો ધામની આત્મામાં થઈને જ માયાવી જીવાત્માઓથી પણ બદતર (પતીત) થઈને માયામાં નિમગ્ન થઈને બેઠાં છો ! !''

પ્ર. ૧૫- શ્રીજી સાહેબજીએ કેવા-કેવા ખંડણીના વચનો દ્વારા ભાઈ જયરામ કંસારાને જીવતા-જાગતાં કર્યા ?

ઉ. ૧૫- શ્રીજી સાહેબજીએ ભાઈ જયરામ કંસારાને જાગૃત કરવા માટે ખંડનીના વચનો દ્વારા ફટકારતાં કહ્યું, ''હે ભાઈ કંસારા! આપનું આ પ્રમાણે માયાવી જીવ સદૃશ થઈને બેસવાનું કારણ શું છે ? શું તમારે પોતાના નિજધામ જવું નથી ? અહીં અનાદિ અખંડ થઈને રહેવું છે ? માયાવી જીવ પણ ક્યારેય પોતાનું (માયાનું) ઘર છોડતાં નથી, કિંતુ ધામની ઉત્તમ આત્મામાં હોવા છતાં પણ આપને તો પોતાના અનાદિ-અખંડ સુખ અને અનાદિ કાલના સંબંધી ધામ અને ધણીને જ છોડી દીધા ? શું સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે આપને તારતમ આપતી વખતે કાનમાં એવું જ કહ્યું હતું, ''હવે ઘેર જઈને ધામના સંબંધને ક્યારેય પણ યાદ ન કરીશ ! માયાવી જીવાત્માઓથી બે ગુણા માત્રામાં માયામાં દૂધ-મિસરીની જેમ ભળી જવું ! ! આપના માટે સંસાર જ અનાદિ પરમધામ છે ! ! !

→

પ્ર. ૧૬- ''આઈ સિર પર ક્યામત રોશન''-આ કથન કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૬- **''આઈ સિર પર ક્યામત રોશન''**-આ કથન મેહરાજ ઠાકુર શ્રી પ્રાણનાથજી ભાઈ જયરામ કંસારાને કહી રહ્યા છે કેમ કે ભાઈ જયરામ

→

પ્ર. ૧૭- તારતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી, સંબંધ નિશ્ચિત થયા પછી પણ માયામાં લિપ્ત થયેલાં જયરામભાઈ કંસારાને શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે કેવી રીતે ફટકારીને ધામ તરફ સન્મુખ કર્યા ?

ઉ. ૧૭- તારતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સંબંધ નિશ્ચિત થયા પછી પણ માયામાં લિપ્ત થયેલાં ભાઈ જયરામ કંસારાને ધામની તરફ સન્મુખ કરવા માટે ફટકારતાં શ્રી મેહરાજ સ્વરૂપે કહ્યું, ''અરે મૂઢ કંસારા ! મડદા સદૃશ આ સંસારમાં રહીને આપને શું પ્રાપ્ત કરવું છે ? એ ચૌદ લોક નશ્વર છે. એમાં

→

→ હે ભાઈ કંસારા ! આપને કેવા ગુરુ પ્રાપ્ત થયા છે અને કેવું જ્ઞાન મળ્યું છે ? એક તો આપ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી જેવા ગુરુના શિષ્ય છો. બીજું તમને પ્રાપ્ત શ્રી તારતમ મહામંત્ર અને શ્રી તારતમ જ્ઞાન સમાન આ બ્રહ્માંડમાં ન કોઈ મંત્ર છે, ન કોઈ જ્ઞાન જ છે. એવા મંત્ર અને એવા જ્ઞાનના હકદાર બનીને પણ તમને શું થયું ? શું તમને તમારી આત્મા અને પોતાના ભવિષ્યના વિષયમાં જરા જેટલી પણ ચિંતા નથી ? આપ અક્ષરાતીત ધામથી પોતાના ધણી-શ્રી રાજજીથી આજ્ઞા લઈને આ ખેલ જોવા આવ્યા છો, ન કે આ રીતે પોતાની પરાત્મા, પોતાના ધામ અને ધણીને ભૂલીને માયામાં જીવ સદૃશ બેસીને સૂધ-બુધ ખોઈને ભૂલવા માટે ! આપ જરા જેટલો વિચાર-વિવેક કરીને જુઓ કે આપ કોણ છો ? અહીં કેમ આવ્યા છો અને આવીને શું કરવાને બદલે શું કરી રહ્યા છો ? આપને ધર્મ શું સમજ્યો ?'' આ પ્રકાર શ્રી મેહરાજ ઠાકુરે બ્રહ્માત્મા અને જીવાત્માની વચ્ચે સંતુલન કરતાં, તેમના ગુણ-દોષોનું વિવેચન તથા ખંડન-મંડન કરતાં અનેકો પ્રકારથી ભાઈ જયરામને સમજાવ્યા.

→ પૂરી રીતે સ્વધર્મ ભૂલીને માયામાં તલ્લીન થઈ ગયા હતા. તેથી તેમનો પોતાનો ધર્મ યાદ અપાવતાં શ્રી મેહરાજ કહેવા લાગ્યા, ''અરે જયરામ કંસારા ! આપના સિર (માથા) ના કાળા વાળ તો કાળાથી સફેદ થઈ ચૂક્યા છે અર્થાત્ સંસાર છોડીને ચાલવાનો અંતિમ સમય આવી ચૂક્યો છે. ત્યારે પણ આપનું કુંભકર્ણપણુ જતું નથી ?''

→ શું આપ અખંડ રહેશો ? પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની અંગભૂતા બ્રહ્માત્માઓમાં થઈને આપને આ પ્રકાર અજાણ્યા માયાવી પૂતળા બનીને ભૂલવાની શોભા આપતું નથી. આપ કોણ છો ? ક્યાંની આત્માઓમાંથી છો અને કોના સંબંધી છો ? એટલું તો વિચાર કરો ! તમને સંસારમાં આવ્યા બહુ જ દિન થઈ ચૂક્યા છે. તમારી પોતાની ઉંમર તો જુઓ ! કેટલી વ્યતીત (પસાર) થઈ ચૂકી અને કેટલી બાકી રહી ? પુનઃ હવે ખેલમાં કેટલું રહેવું છે ? અત્યાર સુધી સંસારમાં તમે કેટલો વૈભવ કમાયા ? તમારી ઈચ્છા–તૃષ્ણા ઓછી થઈ યા નહિ ? હવે તો મૂલ ઘર શ્રી પરમધામને યાદ →

→ કરો, જ્યાંથી આપ આ સંસારમાં આવ્યો છો ! શું તમારે તમારા પોતાની ઘેર ફરીથી જવું નથી ? આપ કોને ઠુકરાવીને શું વહોરી (બટોરી) રહ્યા છો ? શું આ સંસારમાં આજસુધી કોઈ તૃપ્ત થયું છે ? આ માયાથી આજસુધી કોઈ ધરાયું નથી. કૂતરાની જેમ સૂકું હાડકું ચગળતાં-ચગળતાં (ચચોરતાં-ચચોરતાં) પોતાને જ સમાપ્ત કરવા જઈ રહ્યા છો, પરંતુ ક્યારેય તૃપ્ત ન થયા. શું આપને પણ તેવું જ થવું છે ? શું તમારે શ્રી પરમધામ આપણા ધણીની પાસે જવું નથી ? હંમેશાં શું અહીં જન્મતાં-મરતાં રહેવું છે ?

તમામ સંસાર જેને પોતાની જિંદગી સમજે છે, જેને સુખ માનીને વારંવાર જન્મ-મરણને પ્રાપ્ત કરે છે, શું તમારે પણ અહીં અખંડ-નેહેચલ (નિત્ય-અચલ) થઈને રહેવું છે ? તમે તો શ્રી ધામથી આવેલી આત્માઓમાં છો, અહીંયાના માયાવી જીવોમાં નથી, માયાથી ઉત્પન્ન જીવ પણ માયા છોડી શકતા નથી, કિંતુ આપ તો પોતાના વાસ્તવિક ધામ-ધણીનો પરિત્યાગ કરી માયામાં લીન થઈ ચૂક્યા છો. માયા વહોરવામાં (બટોરવા) બધો જ સમય બરબાદ કરી રહ્યા છો. માયાવી જીવ ઈન્દ્રીય સુખોની પાછળ પાગલ રહે છે. તે તેનાથી નીકળી શકતો નથી અને નીકળવા પણ નથી ચાહતો. →

પ્ર. ૧૮- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉક્ત પ્રકારની વાતોની જયરામભાઈ કંસારા પર શું અસર થઈ ?

ઉ. ૧૮- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉપરોક્ત વાતો સાંભળીને જયરામભાઈ કંસારા પોતાને ધિક્કારવા લાગ્યા અને શ્રીજીની આગળ રડતાં-રડતાં પોતાની ભૂલ →

પ્ર. ૧૯- ''ન જાની હમ નિસબત, ના કછુ ભઈ પહિચાન''-આ કથન કોણ અને કોની સામે કબૂલ કરી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૯- **''ન જાની હમ નિસબત, ના કછુ ભઈ પહિચાન''**-એ વાતો ભાઈ જયરામ કંસારા શ્રીજીની આગળ રડતાં-રડતાં કબૂલ કરી રહ્યા છે અને →

→ પરંતુ આપને માયાથી શું સંબંધ છે ? આપ તો ધણીની સંબંધી આત્મા છો. સંસારના માયાવી જીવો માટે તો માયાના ઈન્દ્રિયજન્ય સુખ જ સર્વસ્વ છે. શું તમોને પણ એ જ સુખનો સ્વાદ લાગી ગયો છે ? ધામના અખંડ સુખના અધિકારી થઈને તેને ઠુકરાવવું અને નશ્વર સુખોમાં મસ્ત રહેવું, પોતાનું અસ્તિત્ત્વ ખોઈ બેસવા તુલ્ય જ છે ? રાજહંસરૂપી આત્મામાં થઈને માનસરોવરના મોતી ચૂનવા (પસંદ કરવા) ને બદલે આપ બગલા બનીને સડેલી માછલીની જેમ ઈન્દ્રિયોના જૂઠા સુખોને પ્રાપ્ત કરવામાં જીવન ગુમાવી રહ્યા છો ! સર્વોત્તમ ધામના સર્વોત્તમ સુખને પ્રાપ્ત કરવાવાળી સર્વોત્તમ આત્માઓમાં થઈને આવું જ કરવું ? જરા જેવી તો શરમ રાખો !

અરે મૂઢાધીશ ! આપને શેમાં નિમગ્ન હોવું જોઈએ અને આપ શેમાં મસ્ત થઈ રહ્યા છો ? શું આપનો વ્યવહાર અને માયાવી જીવોના વ્યવહારમાં અંતર ન હોવું જોઈએ ? શું સત અને જૂઠ ગુણયુક્ત આત્માઓનો વ્યવહાર -ચલન એક સમાન હોય છે ? આપ કુંભકર્ણવત્ આચરણોને છોડીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શું કહ્યું હતું, તે વાતોને યાદ કરી લ્યો ! !'' આ રીતે શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને ફટકારીને ધામની તરફ સન્મુખ કર્યા.

→ કબૂલ કરી પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યા. પોતાની મૂર્ખતાના પ્રતિ વારંવાર અફસોસ માનતા શ્રી રાજજીના પ્રતિ આભાર પ્રકટ કરવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા, ''મને આ માયામાં ધામની યાદ ન આવી ! હું બિલકુલ ભૂલી ગયો ! !''

→ પસ્તાતાં કહી રહ્યા છે, ''હું ન તો મૂલ સંબંધને જાણી શક્યો અને ન તો સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને ઓળખી શક્યો ! અગર જો મેં મૂલ સંબંધને જાણ્યો હોત અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ઓળખ કરી હોત, તો મારી આ હાલત ન થઈ હોત. હું ધામધણી સ્વરૂપ શ્રી સદ્‌ગુરુની સાથેનો સંબંધ કબૂલ ન કરી શક્યો.''

પ્ર. ૨૦- તદુપરાંત ભાઈ જયરામ કંસારાએ શ્રીજીની આગળ શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૦- ઉક્ત પ્રકાર પશ્ચાતાપ કરતાં રડતાં-રડતાં પુનઃ ભાઈ જયરામ કંસારા કહેવા લાગ્યા, ''અત્યારે મેં મારી ઉપર શ્રી રાજજીની મેહેર જોઈ છે. →

પ્ર. ૨૧- તે વખત ત્યાં શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળવામાં કોણ-કોણ ઉપસ્થિત હતું ? ચર્ચા કરતાં-કરતાં કેટલો સમય થયો ?

ઉ. ૨૧- જ્યારે સવારે આઠ-નવ વાગે દીવ બંદરમાં ભાઈ જયરામ કંસારાના ઘરમાં શ્રીજી અને જયરામ કંસારાનો મિલાપ થયો, ત્યારે શ્રીજી સ્વરૂપને પોતાના ઘરમાં પધરાવીને કુશલ-ક્ષેમ પૂછતાં ભાઈ જયરામ કંસારાએ શ્રીજીને કહ્યું, ''અરે ! ક્યાં જામનગર અને ક્યાં દીવ બંદર ? આપને આ રીતે મારા ઘરમાં પધારવાનું શું કારણ છે ? કોના માટે આપ અહીં પધાર્યા છો ?'' ત્યારે એના પ્રત્યુત્તરમાં શ્રીજીએ કહ્યું, ''હું તમારી ઘેર →

પ્ર. ૨૨- ચર્ચા પૂરી થયા પછી જયરામ કંસારાએ શ્રીજીને શું અરજ કરી ?

પ્ર. ૨૩- શ્રીજીને ભોજન આરોગાવ્યા પછી ભાઈ જયરામ કંસારાએ તેમને શું કરવા માટે વિનયપૂર્વક આગ્રહ કર્યો ?

પ્ર. ૨૪- ભાઈ જયરામ કંસારાનો વિનયપૂર્ણ આગ્રહને સાંભળીને શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને શું પ્રત્યુત્તર આપ્યો ?

ઉ. ૨૪- ભાઈ જયરામ કંસારાનો વિનયપૂર્ણ આગ્રહને સાંભળીને શ્રીજી સાહેબજીએ પ્રત્યુત્તરમાં કહ્યું, ''અરે ભાઈ કંસારા ! હું અહીં સૂવા આવ્યો નથી. હું તો →

પ્ર. ૨૫- ભોજન પ્રસાદ લીધા પછી શ્રીજીએ જયરામભાઈને ક્યાંની, કોની ચર્ચા સંભળાવી ?

→ ધણીએ મને માયાથી કાઢવા માટે મારી પર દયા કરી આપને મારી ઘેર મોકલ્યા છે. આપના આવવાથી હું તો ધન્ય-ધન્ય થઈ ગયો. કદાચ આપ ન આવત,તો મારી શું દશા હોત ? મારી ડૂબતી જીવનનૈયાને આપને બચાવી લીધી. હવે હું બીજીવાર આવી ગલતી ક્યારેય થવા ન દઈશ.''

→ તમારા માટે જ આવ્યો છું. શ્રી રાજજીએ મને આપની ખબર લેવા માટે જ અહીં મોકલ્યા છે.'' આ પ્રકાર વાતો-વાતોમાં ચર્ચા શરૂ થઈ. ચર્ચા કરતાં-કરતાં શ્રીજીએ પૂછયું, ''હે ભાઈ કંસારા ! ધર્મ લઈને દીવ બંદરમાં આવે આપને કેટલો સમય થયો ? આપની દિનચર્યા શું છે ? ધર્મના સત્સંગ દ્વારા આપને કેટલાંને જ્ઞાન સમજાવ્યું ? ઈત્યાદિ ..... ઈત્યાદિ.'' આ પ્રકાર ચર્ચા કરતાં-કરતાં બપોર થઈ ગઈ, ઘરના બધા લોકો ચર્ચામાં બેઠાં હતા. ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં ભાઈ જયરામ કંસારા પોતાની ભૂલ માનીને રડી પડ્યા. હવે બપોર (દોપહર) ના ભોજન પ્રસાદનો સમય થયો. ત્યારે ચર્ચા બંધ થઈ.

ઉ. ૨૨- ચર્ચા પૂરી થયા પછી બપોર (દોપહર) ના ભોજન પ્રસાદના પૂર્વ ભાઈ જયરામ કંસારાએ શ્રીજીને સ્નાન કરવાની અરજ કરી.

ઉ. ૨૩- શ્રીજીને બહુ પ્રેમથી ભોજન આરોગાવ્યા પછી જયરામ ભાઈ કંસારાએ ''દૂરથી આવ્યા છે, થાકી ગયા હશે''-એ સોચીને થોડી વાર વિશ્રામ કરવા માટે હાથ જોડીને વિનયપૂર્વક આગ્રહ કર્યો.

→ આપની પણ નીંદ હરામ કરવા આવ્યો છું. આપ તો આ માયામાં બેહોશ થઈને કળિયુગના કુંભકર્ણ બનીને સૂતાં છે. તમને જગાડવા અને સચેત કરવા માટે જ શ્રી રાજજીએ મને તમારી ઘેર મોકલ્યા છે અને આપ તો મને પણ સૂવડાવી રહ્યા છે ? **'હમ નહીં આયે પોઢને'** અર્થાત્ મારું અહીંયા આવવાનો ઉદ્દેશ્ય તો કંઈક બીજું જ છે.''

ઉ. ૨૫- ભોજન પ્રસાદ લીધા પછી શ્રીજીએ ભાઈ જયરામ કંસારા દ્વારા પોઢવાની અરજ કરવાથી પુનઃ ચર્ચા શરૂ કરી અને કહ્યું, ''ભાઈ કંસારા ! તમને આ →

→ દુસ્તર માયાથી કાઢવા માટે હું આપની પાસે આવ્યો છું. શ્રી રાજજી સ્વરૂપ સદ્‌ગુરુએ આપનું નામ લઈને આપને જગાડવા માટે મને અહીંયા મોકલ્યા છે. જુઓ કંસારા ! આપ વ્રજ અને રાસમાં થઈને અહીં આવ્યો છો. તેથી યાદ કરો કે તમે વ્રજમાં કેવા પ્રકારનો વ્યવહાર કર્યો હતો ? વ્રજની →

પ્ર. ૨૬- શ્રીજી સાહેબજીએ સંસારમાં રહેતાં આત્માના ઉદ્ધાર માટે ભાઈ કંસારાને કયા માર્ગ પર ચાલવા માટે કહ્યું ?

ઉ. ૨૬- શ્રીજી સાહેબજીએ સંસારમાં રહેતાં આત્માના ઉદ્ધાર માટે ભાઈ કંસારાને સ્મરણ કરાવતાં કહ્યું, ''હે જયરામભાઈ ! વ્રજમાં હતા ત્યારે આપ શું →

પ્ર. ૨૭- ભાઈ જયરામ કંસારાને વ્રજમંડલમાં તેમના દ્વારા ધણીની સાથે કરેલાં પ્રેમ-વ્યવહારનું સ્મરણ કરાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૭- ભાઈ જયરામ કંસારાને વ્રજમંડલના પ્રેમ-વ્યવહારનું સ્મરણ કરાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે કહ્યું, ''ત્યાં વ્રજમાં પણ અહીંયાની જેમ જ આપનું કુટુંબ-કબીલા, પરિવાર-વ્યવહાર વગેરે બધું જ હતું. ઘરનું કામકાજ પણ કંઈ ઓછું ન હતું. નિત્ય પ્રતિ કામ-વ્યવહાર સંભાળતાં પણ આપનું મન કઈ રીતે શ્રી કૃષ્ણજીની સાથે પ્રેમમાં મગ્ન રહેતું હતું ? કઈ રીતે આપ શ્રી કૃષ્ણની સાથે પ્રેમ કર્યા કરતાં હતા ? કઈ રીતે રાતદિવસ શ્રી કૃષ્ણના ચિંતનમાં તલ્લીન રહેતાં હતા ? માયાવી કાર્યોમાં સંલગ્ન (જોડાયેલાં) રહેતાં પણ કેવી રીતે આપનું ચિત્ત પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજીના ચરણોથી બંધાયેલાં રહેતાં હતા. આટલો વિશાલ વહેવાર હોવા છતાં પણ પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજીની સાથેના પ્રેમ ભાવમાં આપને ક્યારેય પણ કમી આવવા દીધી નથી. ખાતાં- →

પ્ર. ૨૮- ત્યારબાદ શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને વ્રજથી રાસમાં જતાં સમયે બ્રહ્માત્માઓ દ્વારા ચાલેલાં એક-એક કદમનું સ્મરણ કેવી રીતે કરાવ્યું ?

→ ગોપીઓના રૂપ ધારણ કરી આપને બધાની સાથે કયા માર્ગ પર ચાલીને બતાવ્યું હતું ? આપ આપણા વ્રજના માર્ગનું સ્મરણ કરો.'' આ રીતે શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામને વ્રજની પોતાની લીલાનું સ્મરણ કરાવતાં ભલી-સારી રીતે ચર્ચા કરી.

→ કરતાં હતા ? વ્રજમંડલની પોતાની લીલાનું સ્મરણ કરી લ્યો. જ્યારે આપ વ્રજમાં ગોપીના રૂપમાં હતા, ત્યારે બીજી ગોપીઓની સાથે કયા માર્ગ પર ચાલ્યા હતા, જેની પર ચાલીને માયાથી નિર્લેપ (અનાસક્ત) રહી શક્યા હતા, બચી શક્યા હતા, તે જ છે અમારા અને તમારા ધામ જવાનો માર્ગ.''

→ પીતાં, ઉઠતાં-બેઠતાં, ચાલતાં-ફરતાં નિરંતર પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજીના ચરણોમાં આપનું ચિત્ત કેવી રીતે બંધાઈ રહેતું હતું ? રાતદિવસ તેમનું જ ગાન, તેમનું જ ધ્યાન, તેમના જ વાર્તાલાપમાં આપ કેવી રીતે નિમગ્ન રહેતાં હતા ? માયાવી કાર્ય-વ્યવહારમાં લાગી રહેતાં પણ શું સંસારના બંધન ત્યાં આપને બાંધી શક્યા હતા ?

પુનઃ જ્યારે-જે દિવસ પ્રિયતમ વાછરડાં લઈને વનમાં જતાં હતા, ત્યારે દિવસની એક-એક ક્ષણ આપના માટે કેવો વ્યતીત (પસાર) થતો હતો ? જ્યાં સુધી પ્રિયતમ ધણી આપની આંખોની સામે ન આવી જતાં હતા, ત્યાં સુધી નિરંતર આપની આંખોથી આંસું કેમ વહ્યા કરતાં હતા ? ત્યાં વ્રજમાં આપના પ્રિયતમના શ્રી ચરણોમાં કેવો પ્રેમ હતો ? કેવા દિન-રાત આઠેય પ્રહર સદૈવ આપ શ્રી કૃષ્ણજીના પ્રેમ તરંગોમાં ઉન્મત્ત (ઉદ્ધત-ઝનૂની) રહેતાં હતા ? આપ તે બધી લીલાઓનું સ્મરણ કરી લ્યો.''

ઉ. ૨૮- ત્યારબાદ શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને વ્રજથી રાસમાં જતાં સમયે બ્રહ્માત્માઓ દ્વારા ચાલેલાં એક-એક કદમનું સ્મરણ કરાવતાં કહ્યું, ''જ્યારે અમારા પ્રિયતમ ધણી શ્રી કૃષ્ણજીએ અગિયાર વર્ષના પછી બાવનમાં દિનની સંધ્યાના સમયે બંસી ધ્વનિના માધ્યમથી અમને બોલાવ્યા હતા, →

→ ત્યારે તે સમયે તમે કેવી રીતે સંસાર સાગરને માત્ર ગાય (ગૌ) ના વાછરડાંના ચરણ-ચિહ્નમાં ભરેલાં જલના જેટલું સમજીને તેનું કેવી રીતે સરળતાથી પરિત્યાગ કરી દીધો હતો ? પુનઃ સંસારને તો આપને ગૌપદવચ્છ કરી જ દીધો હતો, પરંતુ ઘરના કુટુંબ-પરિવારને પણ નહિ કે સમાન માનીને પરિત્યાગ કરી કેવી રીતે આપ યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં પહોંચી ગયા હતા ? પુનઃ યોગમાયાના બ્રહ્માંડમાં પ્રવેશ થવાથી પહેલાં સીમા પર જ યોગમાયા શક્તિએ આપને કેવી રીતે રોકી લીધા હતા અને →

પ્ર. ૨૯- તત્પશ્ચાત શ્રીજી સાહેબજીએ ભાઈ જયરામ કંસારાને ઊથલામાં ઉત્તીર્ણ થયા પછી વૃંદાવન રમણની વાતો કેવી રીતે યાદ અપાવી ?

ઉ. ૨૯- શ્રીજી સાહેબજીએ ભાઈ જયરામ કંસારાને ઉથલામાં ઉત્તીર્ણ થયા પછી વૃંદાવન રમણની વાતોને સ્મરણ કરાવતાં કહ્યું, ''હે ભાઈ જયરામ ! આપ તે વાતોને યાદ કરો કે જ્યારે ઊથલાની પરીક્ષામાં અમે બધા ઉત્તીર્ણ થઈ ગયા, ત્યારે અમારા પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજીએ અમને કેવા-કેવી રીતે સુંદર વૃંદાવનના દર્શન કરાવ્યા હતા ? આપને યાદ છે, વાલાજીએ વૃંદાવનના એક-એક પેડ-પૌધોં (ઝાડ) ના નામ લઈ-લઈને વૃંદાવનથી અમારો પરિચય કરાવ્યો હતો ? આપ જરા દિમાગને કસરત કરાવીને યાદ કરો કે ઊથલાની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થતાં જ વાલાજીએ અમને કેવી રીતે અપનાવ્યા હતા ? તત્પશ્ચાત કેવા અમને વૃંદાવનમાં ઘૂમાવ્યા, ફરાવ્યા ? વૃંદાવનના દર્શન →

❖ જાતિ સ્મરણ બોધ ❖

પ્ર. ૧- દીવ બંદરમાં શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને અંતર્ધાન પછી ક્યાંના મૂલ સંબંધ (મૂળ સ્વરૂપ) નું સ્મરણ કરાવ્યું ?

ઉ. ૧- દીવ બંદરમાં શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને વ્રજ અને રાસલીલા તથા રાસલીલામાં પણ અંતર્ધાન લીલાનું સ્મરણ કરાવ્યા પછી મૂલ- →

→ ત્યારે કાલમાયાનું તન છોડાવીને કેવું આપને યોગમાયાનું શરીર ધારણ કરી યોગમાયાના જ વસ્ત્રાભૂષણોનો સિનગાર ક્યો હતો ?

તત્પશ્ચાત જ્યારે અમે અને તમે વૃંદાવન પહોંચ્યા જ હતા, ત્યારે પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજીએ ''અમારી અંદર કાલમાયાનો લેશ લગાવ છે યા નહીં''–આ વાતનો નિર્ણય કરવા માટે કેવી રીતે ઊથલાના વચન કહ્યા હતા ? અમારા પ્રિયતમ ધણીએ અમને કેવી રીતે ઠુકરાવીને તુરંત વ્રજ ઘર પાછાં જવાનું કહ્યું હતું ? આપ તે બધી વાતોને યાદ કરો.''

→ કરાવ્યા પછી કેવી રીતે ધણી અમને વૃંદાવનની વચ્ચે લઈ ગયા, જ્યાં રાસલીલા કરવી નિશ્ચિત ર્ક્યું હતું ? ત્યાં લઈ જઈને પ્રિયતમ વાલાજીએ કેવો અમને મહારાસલીલામાં પ્રવેશ કરાવ્યો ? કઈ રીતે આપણે પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજીની સાથે બાથ (આલિંગન) લઈને અમે વિભિન્ન પ્રકારની રાસની રામતો સહિત નાચ્યા-ગાયું, ખેલ્યા-ઘૂમ્યા ? આપ યાદ કરો કે આપને તે મહારાસલીલામાં કેવા રમણ ર્ક્યા હતા ?

પુનઃ મહારાસ રમતાં-ખેલતાં, નાચતાં-ગાતાં જ્યારે અમે બધા પ્રિયતમની સાથે આ રીતે પ્રેમોન્મત્ત થઈ ગયા કે અમને દુઃખ-સુખ, પ્રેમ-આનંદનું પણ ભાન ન રહ્યું, ત્યારે અમારી એવી હાલત જોઈને પ્રિયતમ ધણી અચાનક કઈ રીતે અમારી વચ્ચેથી અદૃશ્ય થઈ ગયા હતા ? અરે કંસારા ! આપ એ બધી વાતોને યાદ કરો. ''

-(પ્રકરણ-૨૦, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૨૯, કુલ સં. ૬૭૭+૨૯=૭૦૬).

❖ જાતિ સ્મરણ બોધ ❖

→ શ્રી પરમધામની વાતો બતાવી કે મૂલ શ્રી પરમધામમાં થયેલો પ્રેમસંવાદ જ અન્ય બ્રહ્માત્માઓ સહિત આપને પણ ખેલમાં આવવાનું મૂલ કારણ છે. ઉક્ત પ્રેમસંવાદમાં આપણા પ્રિયતમ શ્રી રાજજીની સાથે આપને કેવા વચન કહ્યા હતા ? તે વચનોને યાદ કરો. પુનઃ શ્રી રાજજીએ આપને શું પ્રત્યુત્તર આપ્યો હતો, તે પણ યાદ કરો ?

પ્ર. ૨- મૂલ સંબંધ યાદ કરાવ્યા પછી રાસલીલાના દરમ્યાન અંતર્ધાન થયા ધણીને પુનઃ પ્રકટ કરવા માટે કરેલી લીલાનું વર્ણન શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને કેવી રીતે સંભળાવ્યું ?

ઉ. ૨- મૂલ સંબંધ યાદ કરાવ્યા પછી રાસલીલાના દરમ્યાન અંતર્ધાન થયા ધણીને પુનઃ પ્રકટ કરવા માટે કરેલી લીલાનું વર્ણન ભાઈ જયરામ કંસારાને સંભળાવતાં શ્રીજીએ કહ્યું, ''રાસમંડલમાં રાસ રમતાં-રમતાં હે કંસારા! અમે બધા કઈ રીતે પ્રેમવિભોર થઈ ગયા હતા અને જ્યારે એ વાત મૂલ સ્વરૂપ શ્રી રાજજીએ જોઈ કે એ બંને-અક્ષર બ્રહ્મ અને સખીઓ પોતાની સૂધ-બુધ ખોઈ બેઠાં છે. તેથી એમને પૂર્વ સ્મરણ કરાવવું અત્યંત જરૂરી છે, ત્યારે શ્રી રાજજીએ પોતાનો જોશ ખેંચી લીધો અને રાસ રમતાં-રમતાં અમારા પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજી અમારી વચ્ચેથી અંતર્ધાન થઈ ગયા. એનું કારણ એ હતું કે તે મૂલ અક્ષર બ્રહ્મને અક્ષરાતીત ધામની અંદર અમારા અને પ્રિયતમ ધણીની વચ્ચે થવાવાળી આનંદ લીલાનું અને અમે સખીઓને અસત-જડ-દુઃખરૂપી ખેલનું સ્મરણ કરાવવા ચાહતા હતા. →

પ્ર. ૩- મહારાસલીલા રમણ કર્યા પછી જ્યારે સખીઓ પોતાના ધણી શ્રી કૃષ્ણ સહિત સ્નાન કરવા જમુના તટ પર ગઈ,ત્યારે ત્યાં પ્રેમની પરકાષ્ઠામાં પહોંચેલાં અમારા ધણી શ્રી કૃષ્ણએ પોતાના પ્રગાઢ પ્રેમનો જે પરિચય આપ્યો, તે વાતો શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને કેવી રીતે સ્મરણ કરાવ્યો ?

ઉ. ૩- ભાઈ જયરામ કંસારાને પ્રેમની પરાકાષ્ઠામાં પહોંચેલાં અમારા ધણી શ્રી કૃષ્ણજી દ્વારા આપેલાં પ્રેમના પરિચયની વાતો સ્મરણ કરાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે કહ્યું, ''મહારાસલીલા સમાપ્ત (પૂરી) થયા પછી અમે બધા વાલાજી સહિત શ્રી યમુના તટ પર પહોંચ્યા. જલક્રીડા સહિત સ્નાન લીલા કરવા માટે જ્યારે અમે બધાએ રાસરમણના દરમિયાન પહેરેલાં કપડાંને ઉતારીને શ્રી યમુના તટ પર ઢગલો કરી દીધો અને સ્નાનના કપડાં પહરીને શ્રી યમુનાજીમાં →

→ પુનઃ જ્યારે અમે સખીઓ અત્યંત શોકાકુલ થઈ ઉઠી અને વૃંદાવનના ચપ્પે-ચપ્પે (ખૂણેખૂણા) ને શોધી નાંખ્યા. આપણા પ્રિયતમ વાલાજીને ઢૂંઢતાં-ઢૂંઢતાં વિરહ-વિલાપ કરતાં આખુંય વૃંદાવન ઘૂમ્યા-ફર્યા, પરંતુ અમારા વાલા શ્રી કૃષ્ણજી અમને ન મળ્યા, ત્યારે અમે બધાએ વ્રજલીલાનું અનુકરણ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. વ્રજલીલાની અનુકરણ લીલા કરતાં-કરતાં અંત્યમાં વંશી ધ્વનિના માધ્યમથી અમે વ્રજથી વૃંદાવન ગયા. પુનઃ નાટકમાં શ્રી કૃષ્ણ બની ઈન્દ્રાવતી સખીએ દૂર જઈને એવી વંશી વગાડી કે ઈન્દ્રાવતી સખી દ્વારા વગાડેલી વંશીનાદને શ્રી કૃષ્ણજીએ જ વગાડી હોય વંશીનો નાદ સમજીને આનંદ વિભોર થઈને અમે બધા ઈન્દ્રાવતી સખીની પાસે દોડી પડ્યા, ત્યારે અક્ષરાતીતધામથી-શ્રી રાજજી દ્વારા ખેંચેલો જોશ પુનઃ છોડતાં જ અમારા વાલા પ્રિયતમ શ્રી કૃષ્ણજી અમારી વચ્ચે તે જ ઉમળકાભેર (ઉમડતાં) પ્રેમાનંદની વચ્ચે ભજનાનંદ સ્વરૂપના રૂપમાં પ્રકટ થયા. તત્પશ્ચાત અંતર્ધાનના પૂર્વના રાસથી પણ વધારે સારું (બેહતર) સુખદાયી રાસરમણ કરાવીને શ્રી પ્રિયતમે અમારી અંદરના અંતર્ધાનના દુઃખ, વિરહ અને કષ્ટને નિર્મૂળ કરી દીધા.''

→ પ્રવેશ્યા તથા પોતાની ઈચ્છાનુકૂળ વાલાજીની સાથે જલક્રીડા કર્યા પછી બહુ પ્રેમથી વાલાજીને સ્નાન કરાવ્યું. પુનઃ વાલાજીને સ્નાન કરાવતાં સમયે અમે જે સુખનો અનુભવ થયો, તે તો અવર્ણનીય છે. ત્યારબાદ અમે બધી સખીઓ પરસ્પર એક-બીજાને સ્નાન કરાવવા લાગી. આ પ્રકાર સ્નાન કર્યા પછી જ્યારે અમે બધા શ્રી યમુનાજીની બહાર આવ્યા, ત્યારે હે કંસારા! અમે લોકોએ આપણા વાલાજીને ક્યાં બેઠેલાં જોયા હતા ? એ વાતો યાદ કરો ! તે કયું આસન હતું ? સ્નાન કરતાં પહેલાં રાસરમણના દરમિયાન પહેરેલાં જે વસ્ત્ર અમે ખોલીને (કાઢીને) શ્રી યમુનાજીના તટ પર રાખ્યા હતા, તે જ કપડાંનું આસન બનાવીને પ્રિયતમ વાલાજી બહુ પ્રેમથી બિરાજમાન થયા હતા. અમારા પ્રતિ વાલાજીના તે પ્રેમને તો સ્મરણ-યાદ કરો ! જલક્રીડા તથા સ્નાન પછી અમે બધા શ્રી યમુનાજીના તટ પર લતા-દ્રુમવેલીઓની છાયાની નીચે લાંબી-બે પંક્તિમાં કેમ બેઠાં હતા ? તે યમુના તટ પર બે પંક્તિમાં →

→ બેસીને એક-એક ચોકી પર ચાર-ચાર સખીઓએ કેવી રીતે ભોજન કર્યું હતું ? યાદ કરો, કેવી રીતે અમે સખીઓને પ્રેમથી ભોજન આરોગવાને માટે →

પ્ર. ૪- પુનઃ ભોજનલીલાના પછી પોતાના ધણી શ્રી કૃષ્ણજીની સાથે સખીઓએ રાસલીલાના દરમિયાન અંતર્ધાન હોવાના કારણ વિષયમાં જે પ્રશ્ન પૂછ્યા તથા ધણી શ્રી કૃષ્ણએ તેમનો જે પ્રત્યુત્તર આપ્યો હતો, તે બધી વાતો શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ કંસારાને કઈ રીતે ફટકારીને સ્મરણ કરાવી ?

ઉ. ૪- ભોજનલીલાના પછી પોતાના ધણી શ્રી કૃષ્ણાજીની સાથે સખીઓએ રાસલીલાના દરમિયાન અંતર્ધાન થવાના કારણ વિષયમાં જે પ્રશ્ન પૂછ્યા હતા, તે પ્રશ્ન ભાઈ જયરામ કંસારાને સ્મરણ કરાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે કહ્યું, ‘‘હે કંસારા ! રાસ રમતાં-રમતાં વચ્ચે અંતર્ધાન થઈને વાલાજીએ અમને જે દુઃખ આપ્યું હતું, તેને યાદ કરાવતાં આ વિષયમાં આપને કઈ રીતે વાલાજીને પ્રશ્ન કર્યો હતો ? વાલાજીની પાસે જ્યારે અમે બધા એકત્રિત થઈને બેઠાં હતાં, આપને ધણીજીની આગળ પ્રશ્ન રાખ્યો હતો કે હે વાલાજી ! રાસ રમતાં-રમતાં રંગમાં ભંગ કરીને અંતર્ધાન થઈને આપને અમને વિરહનું દુઃખ કેમ આપ્યું ? તે સમયનું દુઃખ વારંવાર અમારા →

પ્ર. ૫- ઉક્ત વાતો પછી શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાની આગળ આ ત્રીજા જાગણીના બ્રહ્માંડની રચનાના કારણને સ્પષ્ટ કરતાં કઈ રીતે તેમને ફટકારીને સ્મરણ કરવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૫- ઉક્ત વાતોના પછી શ્રીજી સ્વરૂપે ભાઈ જયરામ કંસારાને કહ્યું, ‘‘હે ભાઈ કંસારા ! યાદ કરો !! રાસરમણ પૂરી થયા પછી જ્યારે વિરહ-વિલાસની વાતો પૂરી થઈ, ત્યારે અમને પ્રિયતમ પરમાત્મા શ્રી કૃષ્ણએ કેવી પરમધામમાં જાગૃત થવાની આજ્ઞા આપી હતી અને તત્પશ્ચાત સ્વપ્નવત્ સંસાર કેવી રીતે →

→ સો સખીઓને સાથે લઈને ઈન્દ્રાવતી સખી ખાવાનું પીરસવામાં સંલગ્ન (જોડાયેલ) હતી ? અમે બધાએ કેવા પ્રેમભાવથી ભોજનલીલા કરી હતી ? ભાઈ કંસારા ! આપ ઉક્ત બધી લીલાઓને ક્રમબદ્ધ સ્મરણમાં લ્યો.''

→ હૃદયમાં ઉમડી-ઉમડીને આવે છે. અતઃ આપ જવાબ આપો કે આપને એવું કેમ કર્યું ? ત્યારે અમારી શંકાનું સુંદર વચનોમાં પ્રેમપૂર્વક સમાધાન કરતાં અમારા વાલાજીએ અમને શું જવાબ આપ્યો હતો ? હે કંસારા ! યાદ કરો ! ! વાલાજીએ કહ્યું હતું કે મારી પ્યારી સખીઓ ! હું તો વૃંદાવન છોડીને અન્યત્ર ક્યાંય ગયો જ નથી. રાસ રમતાં-રમતાં એક વૃક્ષ અમારી આડે (અવરોધરૂપમાં) આવ્યું હતું. તે એક ક્ષણમાત્રમાં કઈ યુગો વ્યતીત (પસાર) થઈ ગયા હોય, એમ તમને લોકોને લાગ્યું. કિંતુ એ બધું પ્રેમને કારણ થયું. તમે લોકોએ તો પોતાની દશા બયાન (વર્ણન) કરી દીધી. હવે મારી હાલત શું થઈ, સાંભળો ! જ્યારે હું વૃંદાવનમાં હતો અને મને તમને મળવાની ઈચ્છા થઈ, તે વખતે કટિથી (કમરમાંથી) વંશી કાઢીને મુખમાં લઈને વગાડવાનો જેટલો સમય લાગ્યો, તેટલામાં તો મને એવું લાગ્યું કે માનો કઈ કલ્પ (બ્રહ્માનો એક દિવસ ૪,૩૨,૦૦,૦૦,૦૦૦ વર્ષો) વ્યતીત થઈ ગયા હોય. એ જ તો છે, પ્રેમની રીત ! ક્ષણમાત્ર સમય બહુ લાંબો લાગવા લાગે છે. એક ક્ષણમાં કઈ યુગ અથવા કઈ કલ્પ વ્યતીત થઈ જાય છે, એવું લાગવા લાગે છે.''

→ ભંગ (વિનાશ) થઈ ગયો હતો ? પુનઃ વ્રજ અને રાસલીલાના પછી પણ જ્યારે અમારા દિલમાં અસત, જડ, દુઃખરૂપી ખેલ જોવાની ચાહના બાકી રહી ગઈ હતી અર્થાત્ વ્રજ અને રાસ-એ બંને બ્રહ્માંડોમાં સ્વાતસી અને રાજસી સખીઓની ખેલ જોવાની ચાહના તો પૂરી થઈ, કિંતુ અમે છ હજાર તામસી સખીઓની અધૂરી ચાહનાને કેવી રીતે અમારા ધામધણીએ રાસરમણલીલા કરીને ઊઠતાં જ અમારી પરાત્મા દ્વારા જાણી લીધું હતું ? હે ભાઈ કંસારા ! શું આપને એ વાતોની જાણકારી છે ? આપણી આપવીતી લીલાઓને આપ યાદ કરી લ્યો.

→

→ અમારી અને આપની એ જ અધૂરી ચાહનાના કારણે આ ત્રીજું જાગણીનું બ્રહ્માંડ રચવું પડ્યું. જાગણીનું બ્રહ્માંડ રચવાનું મૂલ કારણ છ હજાર તામસી સખીઓની ખેલ જોવાની ચાહના અધૂરી રહી જવાની જ છે. આપણી એ જ ચાહનાને નિર્મૂળ કરવા માટે જ અમે અને આપ અર્થાત્ અમે ૧૨૦૦૦ બ્રહ્માત્માઓ બીજીવાર આ ત્રીજા બ્રહ્માંડમાં આવી છે. હે ભાઈ કંસારા ! જે ત્રિગુણાદિ દેવો દ્વારા અમારા ધણી શ્રી રાજજીનો હુકમ આ સૃષ્ટિના સંચાલન કરાવે છે, તે ત્રિગુણાદિ દેવ તો આપના હાથના ખિલોના❖-કઠપૂતળી છે →

પ્ર. ૬- શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા ભાઈ જયરામ કંસારાને જાતિ સ્મરણ તેમજ બોધ કરાવવા હેતુ કરેલી ચર્ચાથી ત્યાંના સુંદરસાથ પર શું અસર થઈ ?

ઉ. ૬- દીવ બંદરમાં શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા ભાઈ જયરામ કંસારાને જાતિ સ્મરણ તેમ જ બોધ કરાવવા હેતુ કરેલી ચર્ચાના રસમાં શ્રોતાઓને જે આનંદ આવ્યો. તેમનું વર્ણન કરી શકાતું નથી. શ્રોતાગણ ચર્ચામાં એટલાં તલ્લીન થઈ ગયા →

પ્ર. ૭- શ્રીજી સ્વરૂપ દીવ બંદર ક્યારે આવ્યા હતા અને ત્યાં કેટલો સમય રહ્યા ?

ઉ. ૭- શ્રીજી સ્વરૂપ અહમદાવાદથી દીવ બંદર વિ.સં.૧૭૨૨ માં પધાર્યા હતા. →

પ્ર. ૮- દીવ બંદરના લોકોને શ્રીજીની ચર્ચા કેવી લાગી ?

ઉ. ૮- દીવ બંદરમાં ભાઈ જયરામ કંસારાના ઘરમાં નિત્ય પ્રતિ ધામધૂમથી ચર્ચા થતી રહી. શ્રીજી દ્વારા નિઃસ્વાર્થ આત્માહિતાર્થ કરેલી ચર્ચાની મહિમાના વિષયમાં શ્રોતાગણ કહેવા લાગ્યા કે એવી રસમયી ચર્ચા ન ક્યારે કોઈએ →

❖ **અહં બ્રહ્મારહં વિષ્ણુઃ શિવોડહમિતિમોહિતા ।**
ન જાનીમો વયં ધાતઃ પરં વસ્તુ સનાતનઃ ।।

-(દેવી ભાગવત).

ભાવાર્થ :- હું સૃષ્ટિકર્તા બ્રહ્મા, બધાના ઉત્પત્તિકર્તા છું અને હું →

→ અને આપ તો તે પૂર્ણબ્રહ્મ અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ-શ્રી રાજજીની અંગના છો. મેં આપને તમારી આપવીતી વાતો ક્રમશઃ બતાવી દીધી, જેનાથી કે વિસ્મૃત થયેલી વાતો પુનઃ આપના સ્મૃતિપટલ પર અંકિત થઈ જાય. તેથી આપ એ આપવીતી લીલાઓ પર સારી રીતે વિશ્વાસ કરીને એને આપણા સ્મૃતિપટલ પર લાવવાની કોશિશ કેમ નથી કરતાં ?''

→ કે શ્રોતા અને વક્તા બંનેયને સમયની કંઈ ખબર ન પડી. બધાના હૃદયમાં પ્રેમ ઉમડી આવ્યો. આત્મામાં આત્મજ્ઞાનની રોશની એટલી વધી ગઈ કે બધાની અંદર આત્મીય સંબંધનો પ્રેમભાવ ઉમડી પડ્યો. ત્યાં ચર્ચા સાંભળવા આવવાવાળા શ્રોતાઓના અહોભાગ્યની સરાહના (પ્રશંસા)કોણ કરી શકે ? આ નશ્વર જિહ્વા (જુબાન) તો આ વિષયમાં બિલકુલ અસમર્થ છે.

→ દીવ બંદરમાં સુંદરસાથની આત્મ-જાગૃતિ કરતાં-કરતાં બે વર્ષ વ્યતીત થયા. તેથી શ્રીજી સ્વરૂપ દીવ બંદરમાં વિ.સં.૧૭૨૨ થી વિ.સં.૧૭૨૪ સુધી અર્થાત્ બે વર્ષ રહ્યા.

→ કરી હતી અને ન કોઈ સાંભળી જ શક્યા હતા. આ ચર્ચાનો આખા શહેરમાં એટલો શોર પડ્યો કે શહેરમાં હર જગ્યાએ શ્રીજી અને તેમની ચર્ચાના સમાચાર ફેલાઈ ગયા. બધા લોકો કહેવા લાગ્યા, ''અરે ! મહાત્માજી સ્વયં તો અલૌકિક છે જ, ચર્ચા પણ અલૌકિક જ કરે છે.'' આ પ્રકાર એ ચર્ચા સાંભળવા હેતુ લોકો ચારે બાજુથી ભાગી-ભાગીને આવવા લાગ્યા.

→ વિષ્ણુ પ્રકૃતિની વ્યવસ્થા તદોગત બનાવી રાખવા માટે પાલનકર્તા છું તથા હું સંહારકર્તા શિવ છું. આ પ્રકાર અમે બધા માયામાં મોહિત છે. અતઃ અમારાથી પણ પરે જો સનાતન બ્રહ્મ છે, તે અમારા સૃજક (સર્જનહાર) હોવા છતાં પણ અમે તેને જાણતાં નથી.

પ્ર. ૯- દીવ બંદરના શ્રોતાઓએ શ્રીજીની ચર્ચાનો લાભ કેવી રીતે લીધો ?

ઉ. ૯- દીવ બંદરના શ્રોતાઓને શ્રીજી સ્વરૂપની આત્મીય ચર્ચા એટલી મીઠી લાગી કે તે ઘેરથી ભાગી-ભાગીને આવતાં હતા, પરંતુ ચર્ચાથી પાછાં ઘેર જવા ચાહતા જ ન હતા. શ્રીજી દ્વારા કરેલી મધુર અને રસદાર ચર્ચા →

પ્ર. ૧૦- દીવ બંદરમાં દજ્જાલોએ કેવો શોર મચાવ્યો ?

ઉ. ૧૦- દીવ બંદરમાં થઈ રહેલી રસદાર ચર્ચાના આનંદને ભંગ કરવા માટે કળિયુગી વૃત્તિવાળા વિઘ્ન પહોંચાડવા માટે ઊઠી ઊભા થયા. કુવૃત્તિવાળા દજ્જાલોએ →

પ્ર. ૧૧- દીવ બંદરમાં દજ્જાલોએ સુંદરસાથના દિલમાં કેવી ખળભળી મચાવી દીધી ?

ઉ. ૧૧- ચુગલખોરની વાતો સાંભળીને દીવ બંદરના સુંદરસાથ સોચવા લાગ્યા, ''હવે શું કરે ? પકડાઈ જઈશું, તો શું થશે ?'' સુંદરસાથમાંથી કેટલાયે →

પ્ર. ૧૨- બે સાલના અંતરાલ (દરમ્યાન) માં દીવ બંદરમાં કેટલી અને કેવી-કેવી આત્માઓ શામિલ થઈ ?

પ્ર. ૧૩- દીવ બંદરમાં આવેલાં સુંદરસાથમાંથી કોઈપણ આઠ-દસ મુખ્ય સુંદરસાથના નામ પેશ કરો ?

ઉ. ૧૩- દીવ બંદરમાં શ્રી નિજાનંદ સંપ્રદાય-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મમાં શામિલ →

પ્ર. ૧૪- ''એ આયે મેરે દુસ્મન''-એવું કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૪- **''એ આયે મેરે દુસ્મન''**-એ વાતો દીવ બંદરના ધાર્મિક કથાકાર અથવા પંડિત લોકો શ્રીજીના પ્રતિ કહી રહ્યા છે કેમ કે શ્રીજી સ્વરૂપના →

→ દ્વારા બધાના અંતરપટ ખુલી જતાં હતા. લોકો પોતાના ભાગ્યની સરાહના (વખાણ) કરતાં કહેતાં હતા, ''અરે ! આ તો અમારા પૂર્વ જન્મના શુભ કર્મોના ફલનો પ્રતાપ છે કે અમે અહીંયા આવી ચર્ચા સાંભળવાનું સૌભાગ્ય મળ્યું.'' આ પ્રકાર શ્રોતાગણ દિન-પ્રતિદિન ડબલગુણા માત્રામાં ચર્ચાનો લાભ લેવા લાગ્યા.

→ પોતાની તાકાતના અનુસાર કોશિશ તો કરી, પરંતુ તેમનું એક ન ચાલ્યું. વિરોધીઓએ એક વ્યક્તિને બહેકાવીને રાજદરબારમાં ચુગલી લગાડવા માટે તૈયાર કર્યા. આ પ્રકાર ચર્ચામાં આવવાવાળા શ્રોતાઓને ડગાવવાની બહુ જ કોશિશ કરી, પરંતુ તેમની બધી જ કોશિશો નાકામયાબ રહી.

→ તો ચર્ચામાં આવવાનું જ છોડી દીધું. કેટલાય તે ગામ છોડીને બીજા ગામમાં પોતાના સગા-સંબંધીઓના ઘેર જતાં રહ્યા. કિંતુ જેમને અપનાવેલાં સદ્ધર્મના પ્રતિ દૃઢ-વિશ્વાસ હતો, તે ભયભીત ન થયા. આ પ્રકાર સુંદરસાથની વચ્ચે બહુ ભારે ખળભળી મચી ગઈ.

ઉ. ૧૨- દીવ બંદરમાં લગભગ પચાસ-સાઈઠ નિસ્બતી આત્માઓ શ્રી નિજાનંદ સંપ્રદાય-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ પર સમર્પિત થઈને ધર્મમાં શામિલ થઈ. અન્ય આત્માઓનો તો પાર જ નથી.

→ થયેલાં સુંદરસાથમાંથી મુખ્ય છે. -જીવા, જયરામભાઈ, રતનબાઈ, ગણેશભાઈ, ગંગાદાસ, નરસિંહદાસ, ગુવાલજી, ગરીબદાસ, ભોજભાઈ, વીરબાઈ, તેજબાઈ, ગેહલબાઈ, ચંપાબાઈ, સુહાસન, બેલબાઈ અને વાલબાઈ વગેરે.

→ પ્રતિ તે દુશ્મનની દૃષ્ટિ રાખતાં હતા. એ કથાકારો-પંડિતોના કથા મંડાણના શ્રોતાઓને હવે શ્રીજીની ચર્ચામાં રુચિ આવવા લાગી, જેનાથી તેમનું ચર્ચા મંડાણ ખાલી થઈ ગયું. અતઃ પોતાની ચર્ચા મંડાણના રક્ષાર્થ તે શ્રી પ્રાણનાથજીને પોતાના દુશ્મન સમજીને રાજદરબારમાં →

→ તેમની ચુગલી લગાડવાનો ઉપાય કરવા લાગ્યા. પરંતુ તેમનું જોર ન →

પ્ર. ૧૫- ઉક્ત કલિયુગરૂપી દજ્જાલોને ભયભીત થઈને કાંપવાનું કારણ શું હતું ?

ઉ. ૧૫- દીવ બંદરમાં જૂઠા કલિકાલગ્રસ્ત સ્વાર્થી, પેટાર્થુ, થોથાજ્ઞાન વધારીને પેટ પાળવાવાળા પંડિત વગેરે જે પણ વ્યાસાસન પર બેસીને સ્વાર્થપૂર્ણ →

❖ બ્રહ્મમુનિઓની રક્ષા ❖

પ્ર. ૧- દીવ બંદરમાં સુંદરસાથ પર આવેલી આપત્તિને જોઈને શ્રી રાજજીએ તેની પર કેવી મહેર કરી ?

ઉ. ૧- દીવ બંદરમાં નગરના ઈર્ષ્યાળુ કથાકારોએ ચુગલખોરના માધ્યમથી જ્યારે સુંદરસાથને આપત્તિઓની ચુંગલમાં ફસાવવાની જાલસાજી →

પ્ર. ૨- દીવ બંદરમાં વ્યાસાસન પર બેઠેલાં કથાકારો અથવા પંડિતોને પ્રશ્ન કોણ પૂછતાં હતા, જેના કારણે તે શાંતિ ધારણ કરીને ચુપચાપ બેસી શકતા નહોતા ?

ઉ. ૨- દીવ બંદરમાં વ્યાસાસન પર બેઠેલાં કથાકારો અથવા પંડિતોને પ્રશ્ન પૂછવાવાળા કોઈ બીજા નહિ, બલ્કે તેમની કથા-ચર્ચા સાંભળવા આવતાં શ્રોતાગણ હતા. શ્રીજી સ્વરૂપની ચર્ચા-કથા સાંભળીને જ્યારે તે શ્રોતાગણ સમજદાર બની ગયા, ત્યારે તે ઉક્ત કથાકારોએ ચર્ચા મંડાણમાં શ્રોતા બનીને બેસી જતાં અને વચમાં જ પ્રશ્ન પૂછી બેસતાં. તેમના દ્વારા →

→ ચાલ્યું અને તે હાથ પટકીને પસ્તાતાં જ રહી ગયા.

→ ચર્ચા સંભળાવતાં હતા. તે બધા શ્રીજીની ચર્ચાનો પ્રભાવ અને તેમની મહિમાના ગુણગાન સાંભળીને ભયભીય થઈને કાંપવા અને પસ્તાવા લાગ્યા કેમ કે તેમને લાગવા લાગ્યું કે હવે તેમના જૂઠ પરથી પડદો ઊઠી જશે અર્થાત્ આત્મ-જાગૃતિ કરવાવાળા જ્ઞાનની આગળ જૂઠનું જોર ન ચાલી શકવાથી કળિયુગરૂપી દજ્જાલ ડરી ગયો.

-(પ્રકરણ-૨૧, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૫, કુલ સં. ૭૦૬+૧૫=૭૨૧).

❖ બ્રહ્મમુનિઓની રક્ષા ❖

→ (ચાલબાજી) કરી, ત્યારે શ્રી રાજજીએ દરબારમાં જતાં ચુગલખોરને વાસ્તવિકતા સમજાવીને પાછાં મોકલી દીધા, જેનાથી ચુગલખોર ચુગલી ન લગાવી શક્યા. તેથી તે આપત્તિ આવી જ નહિ, જે ષડયંત્રકારી કથાકારોએ સોચી હતી.

→ પૂછેલાં પ્રશ્નોનો જવાબ જ્યારે તે પંડિતો-કથાકારોને આવડતાં ન હતા, ત્યારે બધાની સામે પોતાની ઈજ્જત બચાવી શકાય તેમના માટે બહુ મુશ્કિલ થઈ જતું હતું. કિંતુ ત્યારે તે ''આ વસ્તુ તમને ક્યાં મળી, મને પણ ત્યાં લઈ જાવ''-એવું કહેવાના બદલે ''મારી બિલ્લી મને જ મ્યાઉં''-એવું સોચીને દુ:ખી થઈ જતાં હતા. એ જ કારણ તે ચુપચાપ રહી શક્યા નહિ. તેઓએ શ્રીજીના પ્રતિ વેરદૃષ્ટિ રાખતાં એક ચુગલખોરની તલાશ કરી. આગળ-પાછળ, વગર વિચારે-સમજે જ તે શ્રીજીને કષ્ટ પહોંચાડવા ગયા હતા, પરંતુ કશું જ કરી શક્યા નહિ.

પ્ર. ૩- ''પોતાના કથા મંડાણમાં આવવાવાળા શ્રોતા જ અમને પ્રશ્ન પૂછીને લાજવાબ બનાવી દે છે. હવે અમારે શું કરવું જોઈએ ?'' આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ સામે આવવાથી દીવ બંદરના કથાકારોએ શું ષડયંત્ર રચ્યું ?

ઉ. ૩- દીવ બંદરના વક્તાઓના કથા મંડાણમાં જ્યારે ઉક્ત પરિસ્થિતિ આવી ગઈ, ત્યારે બધા કથાકારોએ સલાહ-મશવરા કરી શ્રીજી સાહેબજીને જ દીવ બંદરથી ભગાડવાનું નક્કી કર્યું. તેઓએ પૈસાની લાલચ બતાવીને →

પ્ર. ૪- શું તે ચુગલખોર તુરંત જ ચુગલી લગાડવા ચાલી નીકળ્યો ?

ઉ. ૪- નહીં ! ચુગલખોરે કથાકારોથી પૈસા તો પહેલાં જ લઈ લીધા હતા, કિંતુ પૈસા લેવાના કેટલાં દિવસે અર્થાત્ દસ-પંદર દિવસો પછી ચુગલખોરે →

પ્ર. ૫- રાજદરબારમાં ચુગલી લગાડવા જવાના સમયે ચુગલખોર કઈ ગતિથી જઈ રહ્યો હતો ?

ઉ. ૫- ચુગલખોર વહેલી સવારે જ ચુગલી લગાવવા રાજદરબારની તરફ નીકળી →

પ્ર. ૬- રાજદરબાર પહોંચતાં-પહોંચતાં ચુગલખોરને કેવી રીતે, કયા વેશમાં ફરી કોણ મળ્યું ?

ઉ. ૬- રાજદરબારની પાસે પહોંચતાં-પહોંચતાં રાજદરબારથી જ નીકળીને ઈસાઈ →

પ્ર. ૭- પાદરી વેષવાળા વ્યક્તિએ ચુગલખોરને રોકીને શું પૂછ્યું ?

પ્ર. ૮- ઉક્ત પ્રશ્નના જવાબમાં ચુગલખોરે શું કહ્યું ?

ઉ. ૮- ઉક્ત પ્રશ્નના જવાબમાં ચુગલખોરે તે વ્યક્તિને કહ્યું, ''હું રાજદરબારમાં પ્રાર્થના દર્જ કરાવવા જઈ રહ્યો છું કેમ કે અમારા દીવ બંદરમાં એક નવા →

→ એક ચુગલખોરને તૈયાર કર્યો અને તેને કહ્યું, ''તમે રાજદરબાર જઈને આ પ્રાર્થના-પત્ર રાજાને આપીને કહેજો કે દીવ બંદરમાં એક નવા મહાત્મા આવ્યા છે, જે બધા દેવી-દેવતાઓની ખંડની કરે છે. તેમાં પણ ભગવાન ઈસા અને ઈસાઈ ધર્મની પાછળ તો હાથ ધોઈને પડ્યા છે. માત્ર આટલું કહેવા માટે અમે તમને હજાર રૂપિયા આપીશું.'' આ પ્રકાર ઉક્ત ષડયંત્રકારી કથાકારોએ શ્રીજી પર ધર્મદ્રોહી, ધર્મનિંદક હોવાનો આરોપ લગાવીને શ્રીજી સાહેબજીને દીવ બંદરથી કાઢવાનો પ્રબંધ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

→ મનમાં વિચાર કર્યો, ''મારે નમકનું સીધા તો કરવું (નમકહલાલ થવું) જ પડશે.'' અતઃ દસ-પંદર દિવસો પછી ચુગલખોર રાજદરબારમાં ચુગલી લગાડવા ગયો.

→ પડ્યો, જેનાથી તેની પર કોઈની નજર ના પડે. પરંતુ તેમની ચાલ નિરાલી જ હતી. તે પાંચ કદમ આગળ દોડતાં-ફરી પાછાં ફરીને જોતાં. પુનઃ પાંચ કદમ આગળ દોડતાં-ફરી પાછાં વળીને જોતાં. આ પ્રકાર ભાગતાં-ભાગતાં તે રાજદરબારની પાસે પહોંચી ગયા.

→ પાદરીના સમાન એડી સુધીનો લાંબો સફેદ જામા પહેરેલાં એક વ્યક્તિ ચુગલખોરની સામે આવી ઊભા થયા. તે વ્યક્તિ શ્રી રાજજીના જોશનું સ્વરૂપ હતું.

ઉ. ૭- પાદરી વેષવાળા વ્યક્તિએ ચુગલખોરને રોકીને પૂછ્યું, ''અરે ભાઈ! આપ આટલાં સવારે આ ગતિથી ભાગતાં-ભાગતાં ક્યાં જઈ રહ્યા છે ?''

→ કથાકાર આવ્યા છે. તે કથા-ચર્ચાના બહાને બધા દેવી-દેવતાઓની નિંદા કરે છે. વિશેષ કરીને ઈસાઈ ધર્મની પાછળ તો તે હાથ ધોઈને પડ્યા છે તેમના દ્વારા કહેલાં નિંદનીય વચન તો સાંભળતાં પણ બનતાં નથી.''

પ્ર. ૯- ચુગલખોરની વાતો સાંભળીને તે વ્યક્તિએ ચુગલખોરને શું કહ્યું ?

ઉ. ૯- ચુગલખોરની વાતો સાંભળીને તે વ્યક્તિએ ચુગલખોરને કહ્યું, ''અરે ભાઈ! તે મહાત્મા કથાકારના મુખથી દેવીદેવતા અને ઈસાઈ ધર્મની →

પ્ર. ૧૦- ''નહીં ઉન સાધુ સોં પહિચાન''-ઉક્ત વાત કોણે-કોને અને ક્યારે કહી ?

ઉ. ૧૦- **''નહીં ઉન સાધુ સોં પહિચાન''**-આ કથન ચુગલખોરે પાદરી વેષમાં →

પ્ર. ૧૧- પુનઃ ચુગલખોરે તે વ્યક્તિને સાધુ-મહાત્માના મિલનના વિષયમાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૧- ચુગલખોરે પાદરી વેષમાં સામે આવવાવાળા વ્યક્તિને કહ્યું ''આપની →

પ્ર. ૧૨- ચુગલખોરની વાતો સાંભળી તે વ્યક્તિએ ચુગલખોરને શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૨- ચુગલખોરની વાતો સાંભળ્યા પછી તે વ્યક્તિએ ચુગલખોરને કહ્યું, ''આપ પોતાની આંખોથી જોયા વગર એવું ભયંકર પાપ કરવા કેમ જઈ રહ્યા છે ? એ પુર્તગાલી-ફિરંગી ગોરા લોકોના કાનૂન બહુ અત્યાચારી →

પ્ર. ૧૩- ''તો ક્યા હાલ તુમ્હારા હોવહીં''-ઉક્ત વાક્ય કોણે અને કોને કહ્યું છે ?

ઉ. ૧૩- **''તો ક્યા હાલ તુમ્હારા હોવહીં''**-ઉક્ત વાક્ય પાદરીના વેશમાં દર્શન →

પ્ર. ૧૪- પાદરી વેષવાળા વ્યક્તિની વાતો ચુગલખોરને કેવી લાગી ?

ઉ. ૧૪- પાદરી વેષવાળા વ્યક્તિ દ્વારા સૂચિત ભવિષ્ય-વચન ચુગલખોરને બહુ →

→ નિંદા શું આપને પોતે પોતાના કાનોથી સાંભળી છે ? ન આપને તે મહાત્માના દર્શન ક્ર્યા છે અને ન તેમની ચર્ચા જ સાંભળી છે, તો કંઈ આપ કોઈના બહેકાવવામાં આવીને સાંભળી-સંભળાવી વાતોની પાછળ તો નથી દોડી રહ્યા ?''

→ આવેલાં વ્યક્તિને ત્યારે કહી, જ્યારે તે વ્યક્તિએ ચુગલખોરને પૂછ્યું, ''શું આપને તે મહાત્માના દર્શન ક્ર્યા છે અથવા તેમના દ્વારા કથા-શ્રવણ કરી છે ?''

→ વાત સાચી છે. હું કોઈની કહેલી-સાંભળેલી વાત લઈને જ જઈ રહ્યો છું. મેં ન તે મહાત્માના મુખથી ક્યારેય ચર્ચા સાંભળી છે અને ન તેમની પાસે જઈને ક્યારેય તેમના દર્શન જ ક્ર્યા છે. હું તો ક્યારેય તે કથાકારથી મળ્યો સુધ્ધાં નથી.''

→ હોય છે. આપની શિકાયત (ફરિયાદ) સાંભળતાં જ તે તેની પર અમલ કરવા લાગશે અને નિર્દોષ સાધુ-મહાત્માને કષ્ટ પહોંચાડશે. જો દુ:ખી મહાત્માના મુખથી હાય નીકળશે, તો તે હાય કોને લાગશે ? આપ આ બહુ જ બૂરું કાર્ય કરવા જઈ રહ્યા છે. તેથી જરા સોચી લો. મહાત્માની હાય આપને મોંઘી પડી શકે છે.''

→ આપવાવાળા વ્યક્તિ (જોશના સ્વરૂપ) એ ચુગલખોરને કહ્યું, જેનું તાત્પર્ય છે કે ગલત (ખોટું) કાર્ય ક્ર્યા પછી અમારા મનમાં કંઈક ગ્લાનિ અને સંતાપ તો અવશ્ય જ થાય છે અને તેમાં અમે બળી મરીએ છે.

→ સારા લાગ્યા. તેના દિલને તે સદુપદેશરૂપી વચન બહુ ભલા લાગ્યા. તેને એ સોચીને બહુ સુખ મળ્યું કે તે જૂઠી ફરિયાદ (શિકાયત) થી બચી ગયા તથા તે પૂરી રીતે સચેત થઈ ગયા.

પ્ર. ૧૫- ''ફેર દેખે તો ઉત ના પાવહીં'' અર્થાત્ પાછળ ફરીને કોણે અને શું જોયું તથા શું પામ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૧૫- ઉક્ત વાતો સમજાવીને તે પાદરીના વેષમાં દર્શન આપવાવાળા વ્યક્તિ તો ચાલ્યા ગયા. ચુગલખોરે તરત જ પાછળ ફરીને જોયું, તો **''ફેર દેખે તો** →

પ્ર. ૧૬- ''ખાડી ગયે ઉતર'' અતઃ કોણ ખાડી ઉતરી ગયા ? પુનઃ સુંદરસાથમાં હલચલ કેમ મચી ગઈ ?

ઉ. ૧૬- દીવ બંદરના કુનિયતી કથાકાર, પંડિતો દ્વારા ફેલાયેલી ચુગલખોરની અફવાપૂર્ણ વાતોથી ભયભીત સુંદરસાથમાં હલચલ મચી ગઈ. અતઃ →

પ્ર. ૧૭- આ હલચલના દરમિયાન જ્યારે દીવ બંદરના સુંદરસાથ આપસ્તમાં મળતાં હતા, તો કેવી વાતો કરતાં હતા ?

ઉ. ૧૭- આ હલચલના દરમિયાન જ્યારે દીવ બંદરના સુંદરસાથ પરસ્પર →

પ્ર. ૧૮- કોણ શ્રી રાજજી દ્વારા લીધેલી આ પરીક્ષાની ઘડીમાં ગભરાયા વગર નીડર થઈને રહ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૧૮- શ્રી રાજજી દ્વારા લીધેલી આ પરીક્ષાની ઘડીમાં એક માત્ર ભાઈ જયરામ →

પ્ર. ૧૯- ''દિખાએ અજમાએ ઈન'' અર્થાત્ કોણે, કોને અને શું બતાવતાં અજમાવ્યા અથવા પરીક્ષા લીધી ?

ઉ. ૧૯- **''દિખાએ અજમાએ ઈન''** અર્થાત્ શ્રી રાજજીએ સુંદરસાથ બ્રહ્માત્માઓને ખેલનો પ્રભાવ, ખેલની તાકાત બતાવીને ત્રીજી ભોમના →

પ્ર. ૨૦- નિદંક કથાકારોનું મુખ કાળું થવાનું શું કારણ હતું-સ્પષ્ટ કરો ?

→ **ઉત ના પાવહીં''** અર્થાત્ પામ્યા કે તે વ્યક્તિ ત્યાં નથી, ત્યારે સોચવા લાગ્યા, ''આટલાં જલદી તે ક્યાં ચાલ્યા ગયા ? જોતાં-જોતાં જ તે અદૃશ્ય કેવા થઈ ગયા ?'' અતઃ ચુગલખોર સમજી ગયા, ''અવશ્ય જ તે ભગવાન સ્વરૂપ હતા અને મને બચાવવા આવ્યા હતા ?'' તે જોશનું સ્વરૂપ ત્યાં એટલા માટે ન મળ્યા કેમ કે તે અંતર્ધાન થઈ ચૂક્યા હતા.

→ જે શ્રોતાગણ શ્રીજી સાહેબની ચર્ચા શ્રવણ કરવા આવતાં હતા, તે **''ખાડી ગયે ઉતર''** અર્થાત્ ચારે તરફ ભાગવા લાગ્યા. કેટલાય લોકો ખાડી પાર કરીને દીવ બંદરની બીજી બાજુ જતાં રહ્યા, જેનાથી કે તે ફિરંગીઓના પકડાવમાં ન આવી શકે.

→ એકબીજાને મળતાં હતા, તો તેમાંથી કેટલાં લોકો કહેતાં હતા, ''અમે તો ક્યારેય ચર્ચામાં જતાં જ ન હતા. કંઈક સુંદરસાથ કહેતાં હતા, ''અરે ! અમે ન તો આજસુધી ક્યારે ચર્ચા સાંભળી જ છે અને ન ક્યારે સાંભળવા જઈશું જ.''

→ કંસારા અને તેમના ઘરના લોકો જ દજ્જાલથી ગભરાયા નહિ. તે નીડર થઈને રહ્યા કેમ કે તેઓએ પોતાની આત્મા શ્રી રાજજીના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધી હતી. તે પોતાના ઈશ્ક અને ઈમાનના બલબૂત (આધાર-તાકાત) પર નીડર થઈને ઊભા રહ્યા.

→ વચનોની યાદ અપાવતાં અજમાવ્યા કે માયાના વિષયમાં શ્રી રાજજીએ તમને ત્રીજી ભોમમાં શું કહ્યું હતું ? **''કહા કરસી હમકો માયા''**-એવું કહ્યું હતું યા નહીં ? હવે માયામાં આવીને શ્રી રાજજીના કહ્યા પ્રમાણ સો વખતની જગ્યાએ એક જ વાર લીધેલી પરીક્ષામાં સુંદરસાથ ઉત્તીર્ણ ન થઈ શક્યા. ખાડી ઉતરી ગયા.

ઉ. ૨૦- ''રાજદરબારથી જ્યારે પકડાવ આવશે, ત્યારે તે શ્રોતાઓ સહિત વક્તાને →

→ પણ પકડીને લઈ જશે''-એમ નિશ્ચિત કરી તે કથાકારોએ ચુગલખોર તૈયાર કર્યો હતો અને કોલાહલ મચાવી રહ્યા હતા, પરંતુ તે બધા માત્ર →

પ્ર. ૨૧- ''ભૂલ માની ભાગતે'' અર્થાત્ કોણે, કોની આગળ ભૂલ કબૂલ કરી અને કેમ ?

ઉ. ૨૧- **''ભૂલ માની ભાગતે''** અર્થાત્ હલચલના દરમિયાન ડરના માર્યા ખાડી પાર કરી બીજા ગામોમાં અથવા સગા-સંબંધીઓની પાસે જવાવાળાઓએ શ્રીજી સાહેબજીની આગળ તે સમય ડરીને ભાગી જવા હેતુ માફી માંગી. →

પ્ર. ૨૨- હવે આ ઘડી (સમય) શ્રીજી સાહેબજી શું વિચાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૨૨- હવે આ ઘડી (સમય) શ્રીજી સાહેબજી વિચાર કરવા લાગ્યા, ''અહીંયા જેટલી આત્માઓની જાગણી થવાની હતી, બધી થઈ ગઈ. હવે અહીંયા રહેવું સમય બરબાદ કરવાનું જ થશે. મારે અહીંયા રહીને દીવ બંદરનું →

પ્ર. ૨૩- કયા ઉપાય માટે દીવ બંદરમાં આ સમય શું અનહોની થઈ ?

ઉ. ૨૩- શ્રીજી સાહેબજીને દીવ બંદરથી નીકાળવા માટે ઉપરવાળાએ એક ઉપાય સુઝાવ આપ્યો, જેનાથી અહીં આ વખત એક અનહોની ઘટના બની. તે →

પ્ર. ૨૪- કોને છોડાવવા માટે કોણ, ક્યાંથી અને ક્યારે નીકળી પડ્યા ?

ઉ. ૨૪- બંધનમાં પડેલાં (બંદીવાનોને) સુંદરસાથને આરબ ચાંચિયાઓથી (ડાકુઓથી) મુક્ત કરાવવાના (છોડાવવાના નિર્ધાર સાથે) સંકલ્પ →

પ્ર. ૨૫- શ્રીજી સાહેબજી ક્યાં-ક્યાં થઈને માંડવી (મંડઈ) બંદર પહોંચ્યા ? તેમની સાથે તે સમય કોણ ભાઈ હતા ?

ઉ. ૨૫- શ્રીજી સાહેબજી બંધનમાં પડેલાં સુંદરસાથ ઢૂંઢતાં-ઢૂંઢતાં દીવ બંદરથી →

→ જૂઠા સાબિત થયા. એવું કંઈ જ ન થયું. તેથી શરમના માર્યા નિંદકોના મુખ પર કાલિમા (ડામર) લાગી ગઈ. સુંદરસાથ પુનઃ પૂર્વવત્ જ ચર્ચા સાંભળવા બેસવા લાગ્યા અને એકબીજાની નકલ કરી હાંસી કરવા લાગ્યા.

→ તેઓએ કબૂલ કર્યું, ''અમે લોકો ઈમાનના કાચા રહ્યા. આપનો સાથ છોડી અમે બચવા માટે અહીં-તહીં ભાગતા રહ્યા, કિંતુ ઊલટા અમે નાદાન સાબિત થયા. આપની સાથે જ પકડાઈ જવાની હિંમત ખોઈને ભાગી જવાથી શું અમે આપને છોડીને ધામ જઈ શકીશું ? એવા ઈમાન-વિશ્વાસના આધાર પર અમે પરમધામ કેવી રીતે જઈ શકીશું ? અમારી આવી અક્કલ બુદ્ધિને વારંવાર ધિક્કાર છે.'' આ પ્રમાણે કહીને પસ્તાવા લાગ્યા.

→ રાજ્ય ચલાવવાનું નથી. સાકુંડલ અને સકુમારને ઢૂંઢવાનું કાર્ય મુખ્ય છે, જે અહીં બેઠાં-બેઠાં નહીં થાય. અહીંયાથી કેવી રીતે નીકળું ? અલગ-અલગ સ્થાનોથી શોધીને સાથને જગાડવા છે. ધામની સમસ્ત આત્માઓને એકત્રિત કરવી છે.''

→ વિચિત્ર ઘટના એ હતી કે અરબી ડાકુ (ચાંચિયા) ઓએ દીવ બંદર પર છાપો માર્યો, જેમાં આઠ-દસ સુંદરસાથ સહિત શ્રી તેજકુંવર (બાઈજી) પણ બંધનમાં પડી ગયા.

→ લઈને શ્રીજી સાહેબજી દીવ બંદરથી સુંદરસાથની વિદાય લઈ ચાલી નીકળ્યા. શ્રીજી સ્વરૂપ વિ.સં.૧૭૨૨માં દીવ બંદર આવ્યા હતા અને બે સાલ ત્યાં રહીને વિ.સં.૧૭૨૪માં ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યા.

→ ચાલીને નબી, પોરબંદર, પાટણ થઈને આગળ વધ્યા. ઉક્ત વિભિન્ન સ્થાનોમાં એવી અસોચ્ય અને ભયંકર મોહજલની લહેરો ઉઠી કે ચાંચિયાઓની ક્યાંયથી કોઈ સૂચના પ્રાપ્ત થવાનું કોઈ અણસાર જોવામાં આવતો નહતો. પાટણથી પોરબંદર થઈને શ્રીજી કચ્છ આવ્યા.

→

→આ સમય તેમની સાથે થાવરભાઈ પણ છે. આ પ્રકાર ઉક્ત સ્થાનોથી →

પ્ર. ૨૬- માંડવી બંદરમાં કોણ ધર્મપ્રેમી સુંદરસાથ રહેતાં હતા, જેના ઘરમાં શ્રીજી સ્વરૂપની પધરામણી થઈ ?

પ્ર. ૨૭- પ્રાગમલભાઈના ઘરમાં શ્રીજી સાહેબજીએ કેવી ચર્ચા કરી અને કેમ ?

ઉ. ૨૭- પ્રાગમલભાઈના ઘરમાં શ્રીજી સાહેબજીએ જ્ઞાનપૂર્ણ વચનો દ્વારા સારી રીતે સુંદરસાથને ઝકઝોલ કરી તેમની મૃતતુલ્ય આત્માને પુનઃ જાગૃત કરી દેવાવાળી ચર્ચા કરી અને કહ્યું, ''હે સુંદરસાથજી ! માયાવી સંસારમાં રહીને આપ બધાની આ કેવી દુર્દશા થઈ ગઈ છે. હવે તો અજ્ઞાનની નીંદથી જાગો ! શ્રી પરમધામ ચાલવાની ઘડી આવી ગઈ છે. ક્યાં સુધી →

પ્ર. ૨૮- ''એ કાહૂ કે રહી હૈ''-એવું કોણે, કોને તથા કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૨૮- **''એ કાહૂ કે રહી હૈ''**-એવું શ્રીજી સાહેબજી માંડવી બંદરના સુંદરસાથ સહિત પ્રાગમલભાઈ અને કુંવરબાઈને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે. તેમના ઉક્ત કથનનું તાત્પર્ય એ છે, ''અરે ! આ ઠગિની માયાવી સંપદા →

પ્ર. ૨૯ શ્રીજી સાહેબજી કોને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે કે ''તુમકો ઐસા ન ચાહિયે'' ?

ઉ. ૨૯- પ્રાગમલભાઈ અને કુંવરબાઈ-એ યુગલદંપતી માંડવી બંદરના સુંદરસાથ સમૂહમાં અગ્રગણ્ય હતા. એટલા માટે એ અગ્રણી પ્રાગમલભાઈ અને કુંવરબાઈને સંબોધિત કરતાં શ્રીજી સાહેબજીએ કહ્યું, ''અરે ! આપ બંનેએ એવું ન કરવું જોઈએ કે આપ બ્રહ્માત્માઓમાં થઈને આપણું મૂલ તીર્થસ્થાન શ્રી નવતનપુરી તથા ગાદીપતિ બિહારીજીને જ ભૂલી →

→ થઈને શ્રીજી સાહેબજી મંડઈ (માંડવી) બંદર આવી પહોંચ્યા.

ઉ. ૨૬- માંડવી બંદરમાં ધર્મપ્રેમી પ્રાગમલભાઈ અને કુંવરબાઈ-એ યુગલદંપતી રહેતાં હતા. એ બંને બહુ જ ધર્મપ્રેમી સુંદરસાથ હતા. એ બંને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના શિષ્ય-શિષ્યા હતા.

→ માયાનો ખેલ જોવા માટે આપ બધા સંસારમાં પડી રહેશો ?'' આવી ચર્ચા શ્રીજી સ્વરૂપે ત્યાં એટલા માટે કરી કેમ કે માંડવી (મંડઈ) બંદરમાં શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ દ્વારા જાગૃત અનેક સુંદરસાથ રહેતાં હતા. તે બધા શ્રી પરમધામની ચર્ચા તેમજ ચિતવન તથા પોતાના મૂલ તીર્થસ્થાનને જ ભૂલી ચૂક્યા હતા. માયાના આકર્ષક રૂપના પ્રતિ મનમોહિત થઈને તે માયામાં જ હળી મળી ગયા હતા. અતઃ તેમને જ્ઞાન દ્વારા પુનઃ જાગૃત કરવું અત્યંત આવશ્યક હતું.

→ જેટલી પણ બટોરી (ભેગી કરી) શકાય, શું કોઈનીય થઈને રહી છે ? શું કોઈ એ માયાવી સંપદાઓને સાથે લઈને પરલોક જઈ શક્યું છે ? આની પર કેવો એતબાર (ભરોસો-વિશ્વાસ) કરી શકીએ છીએ ? આ માયામાં રહીને શું આપ બધા પણ જન્મતાં-મરતાં રહેશો યા ધામ ચાલવાની પણ તૈયારી કરશો ?''

→ જાવ. આપણા અખંડ ધણી, તીર્થસ્થાન, અખંડ ધામને વિસ્મૃત કરી, ત્યાંની લીલાઓનું ધ્યાન-સુમિરન છોડીને અન્ય માયાવી મૃગજળ સદૃશ કાર્યોમાં પોતાનું અસ્તિત્ત્વ ખોઈ બેસવું આપને શોભા આપતું નથી ? આપ મને બતાવો કે આપ ગાદીપતિ બિહારીજીના દર્શન કરવા કેટલીવાર ગયા છો ? આપ જ્યાં સુધી ત્યાં જઈને આત્મા સમર્પિત ન કરો, ત્યાં સુધી આપના માટે ધામ દરવાજા બંધ છે. સદ્‌ગુરુના મૂલ શબ્દોનું સ્મરણ કરો કે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપે શું બતાવ્યું હતું ? શું આપ લોકોને ધામ જવું નથી ?''

પ્ર. ૩૦- શ્રીજી સાહેબજી મંડઈ બંદરમાં પ્રાગમલભાઈ અને કુંવરબાઈ-એ યુગલદંપતીના ઘેર કેટલાં દિવસ રહ્યા ?

પ્ર. ૩૧- મંડઈ બંદરથી શ્રીજી સાહેબજી બંધનમાં પડેલાં લોકોને શોધતાં-શોધતાં ક્યાં ગયા ?

પ્ર. ૩૨- કપાઈએ બંદરમાં કોણ સુંદરસાથ રહેતાં હતા ? ત્યાં શ્રીજી સાહેબજી કેટલાં દિન રોકાયા ?

પ્ર. ૩૩- કપાઈએ બંદરમાં મોટાભાઈ-ભાભીના ઘરમાં શ્રીજી દ્વારા કેવી ચર્ચા થઈ ?

ઉ. ૩૩- કપાઈએ બંદરમાં મોટાભાઈ-ભાભીના ઘરમાં ખંડનીપૂર્ણ વચનો દ્વારા →

પ્ર. ૩૪- શ્રીજી સાહેબજી કયા-કયા સુંદરસાથને જાગૃત કર્યા પછી તેમને સમજાવીને શ્રી બિહારીજીના દર્શન માટે નવતનપુરી મોકલતાં રહ્યા ?

ઉ. ૩૪- જાગણી અભિયાનના દરમિયાન શ્રીજી સાહેબજી એવા-એવા →

પ્ર. ૩૫- મોટાભાઈ -ભાભીને જાગૃત કર્યા પછી શ્રીજી સ્વરૂપ કપાઈએ બંદરથી ક્યાં પહોંચ્યા ?

ઉ. ૩૫- કપાઈએ બંદર સ્થિત પોતાના મોટાભાઈ અને ભાભીને સમજાવીને →

પ્ર. ૩૬- ભુજનગરમાં કોણ સુંદરસાથ રહેતાં હતા, જેમના ઘેર શ્રીજી ઉતર્યા ? પુનઃ ભુજનગરમાં શ્રીજી સાહેબજી કેટલાં દિવસ રહ્યા ?

ઉ. ૩૬- ભુજનગરમાં ગુરુ હરિદાસજીના પુત્ર વૃંદાવનભાઈ રહેતાં હતા. શ્રીજી →

ઉ. ૩૦- શ્રીજી સાહેબજી મંડઈ બંદરમાં પ્રાગમલભાઈ અને કુંવરબાઈના ઘરમાં કેવલ એક જ દિન રહ્યા અને ત્યાં મૃતક સમાન પડેલી બ્રહ્માત્માઓને તારતમ જ્ઞાનામૃત પીવડાવીને પુનઃ જીવિત કર્યા.

ઉ. ૩૧- મંડઈ બંદરથી બંધનમાં પડેલાં લોકોને ખબર પૂછતાં-પૂછતાં શ્રીજી સ્વરૂપ કપાઈએ બંદરની તરફ ચાલી ગયા.

ઉ. ૩૨- કપાઈએ બંદરમાં શ્રીજી સાહેબજીના જ મોટાભાઈ-ભાભી- શ્રી હરવંશ ઠાકુર અને મેઘબાઈ રહેતાં હતા. તેમને પરમધામના આત્માના સંબંધી જાણીને શ્રીજી સાહેબજી તેમના નિવાસસ્થાન પર એક દિન રોકાયા.

→ચર્ચા કરતાં શ્રીજી સાહેબજીએ પોતાના ભાઈ-ભાભી સહિત અન્ય આત્માઓના દોષો પર પ્રકાશ નાંખ્યો અને તારતમ જ્ઞાન દ્વારા તેમના મનની મલિનતાને દૂર કરી.

→સુંદરસાથને, જે સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા જાગૃત છે, તીર્થસ્થાન શ્રી નવતનપુરી અને સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજીનું મહત્ત્વ સમજાવીને તેમને પુનઃ જાગૃત કરી ગાદીપતિના ચરણોના દર્શનાર્થ મોકલતાં રહ્યા.

→તેમને શ્રી નવતનપુરી મોકલવાનું પોતાનું કામ તમામ કર્યા પછી ભાઈ અને ભાભીથી વિદાય લઈને શ્રીજી સાહેબજી સીધા કચ્છ-ભુજનગર સ્થિત હરિદાસજીના પુત્ર વૃંદાવનભાઈના નિવાસસ્થાન પર પહોંચ્યા.

→સાહેબજી તેમના જ ઘેર પધાર્યા. ત્યાં પણ તેમના આગમનથી વૃંદાવનભાઈ અતિ પ્રસન્ન તેમ જ પ્રેમ વિહ્વળ થઈ ઉઠ્યા. ભુજનગરમાં શ્રીજી સાહેબજી માત્ર બે દિન રહીને નીકળી ગયા.

પ્ર. ૩૭- શ્રીજી દ્વારા વૈરાગ્યપૂર્ણ વચનોથી કરેલી ચર્ચા ભુજનગરના શ્રોતાઓને કેવી લાગી ?

ઉ. ૩૭- ભુજનગરના સુંદરસાથની વચ્ચે શ્રીજીના મુખથી હૃદયસ્પર્શી શબ્દોમાં કરેલી ચર્ચા તથા સુંદરસાથના દુર્ગુણોના માટે કરેલી ભર્ત્સના →

પ્ર. ૩૮- શ્રીજી સાહેબજીએ ચર્ચા દ્વારા સુંદરસાથના મનની મલિનતાને દૂર કરી દીધી. અતઃ સુંદરસાથજીના મનમાં કેવી મલિનતા હતી ?

ઉ. ૩૮- શ્રીજીએ ભુજનગરમાં કરેલી ચર્ચામાં સુંદરસાથને પોતાની વિભિન્ન યાત્રાઓનું સંક્ષિપ્ત જ્ઞાન કરાવી દીધું. સુંદરસાથને તેઓએ તેમની →

પ્ર. ૩૯- ''બડા સુખ પાયા ઈન સમૈ'' અર્થાત્ ક્યાંના સુંદરસાથે ચર્ચાના માધ્યમથી બહુ સુખ પ્રાપ્ત કર્યું ?

પ્ર. ૪૦- ભુજનગરથી ક્યાં-ક્યાં થઈને શ્રીજી સાહેબજી ઠઠ્ઠાનગરમાં રહેતાં નાથા જોશીના ઘેર પહોંચ્યા ?

ઉ. ૪૦- શ્રીજી સાહેબજી કચ્છ-ભુજનગર રહેતાં વૃંદાવનભાઈથી વિદા લઈને →

પ્ર. ૪૧- કોને મળતાં જ કોની અંદરના સાંસારિક ત્રિતાપ મટી ગયા ?

પ્ર. ૪૨- ''કૌન ભાગ હૈં હમ'' આ પ્રકાર કહેતાં કોણ પોતાના ભાગ્યની સરાહના કરવા લાગ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૪૨- **''કૌન ભાગ હૈં હમ''**-આ પ્રકાર કહેતાં નાથા જોશીભાઈ પોતાના ભાગ્યની સરાહના કરવા લાગ્યા. પુનઃ કહેવા લાગ્યા, ''મૈં કયા જન્મમાં →

→ (તિરસ્કારપૂર્ણ વચન) સાંભળીને ભુજનગરના સુંદરસાથ મર્માહત (આઘાતી) થયા. શ્રીજી સ્વરૂપ તેમને પૂર્ણ વૈરાગ્યની સ્થિતિમાં લાવવા ચાહતા હતા. એટલા માટે જ્ઞાનમય શબ્દોના પ્રયોગ દ્વારા વારંવાર તેમને ચોટ પહોંચાડવાનો ઉપાય કરતાં હતા. શ્રીજીની ચર્ચા ત્યાંના શ્રોતાઓને અત્યંત જ મીઠી લાગી.

→ ભૂલોના પ્રતિ સાવચેત કર્યા. ધર્મ વિષયક તેમના મનમાં જે પણ શંકા-ઉપશંકાઓ હતી, તે બધી શંકા-ઉપશંકાઓ દીવ બંદરના સુંદરસાથની વૃદ્ધિની વાતો સંભળાવી દૂર કરી દીધી. આ પ્રકાર મનની મલિનતા દૂર થઈ જવાથી વૃંદાવનભાઈએ બહુ સુખનો અનુભવ કર્યો.

ઉ. ૩૯- **''બડા સુખ પાયા ઈન સમૈ''** અર્થાત્ કચ્છ-ભુજનગર સ્થિત શ્રી વૃંદાવનભાઈના ઘરની ચર્ચામાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથે ચર્ચાના માધ્યમથી અવર્ણનીય સુખનો અનુભવ કર્યો.

→ નલિયા પહોંચ્યા. નલિયાથી ચાલીને નાથા જોશીના ઘેર જવા માટે શ્રીજીનું ઠઠ્ઠાનગરમાં આગમન થયું. આ પ્રકાર શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠાનગર રહેતાં નાથા જોશીના ઘેર પહોંચી ગયા.

ઉ. ૪૧- શ્રીજી સાહેબજીને મળતાં જ ઠઠ્ઠાનગર સ્થિત ધર્મપ્રેમી નાથા જોશીના દુસ્તર સંસાર-સાગરના ત્રિતાપરૂપી બધાય દુઃખ તેમ જ સંતાપ મટી ગયા. તે પોતાની આત્મામાં પરમાનંદનો અનુભવ કરવા લાગ્યા.

→ ન જાણે શું શુભ કર્મ કર્યું હતું, જેના ફળસ્વરૂપ પોતાના મુબારક ચરણ રાખવા માટે શ્રીજી સાહેબ સ્વરૂપ મારે ઘેર પધાર્યા.'' આ પ્રકાર તે પોતાને (આપોઆપ) અહોભાગ્યશાળી માનવા લાગ્યા.

-(પ્રકરણ-૨૨, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૪૨, કુલ સં. ૭૨૧+૪૨=૭૬૩).

❖ ઠઠ્ઠાનગર વૃત્તાંત ❖

પ્ર. ૧- શ્રીજી સાહેબ ઠઠ્ઠામાં રહેતાં નાથા જોશીના ઘરે સર્વપ્રથમ કેટલાં દિવસ રહ્યા અને ત્યાં કેવી ચર્ચા કરી ?

ઉ. ૧- શ્રીજી સાહેબજી ભાઈ નાથા જોશીના ઘેર પધારીને ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથને તેમની આપવીતી વાતો યાદ કરાવતાં કહેવા લાગ્યા, ''ધામધણી પ્રિયતમે →

પ્ર. ૨- નાથા જોશીના ઘરે દસ-બાર દિવસ રહ્યા પછી શ્રીજી સાહેબજી ઠઠ્ઠા નગરથી લાઠી બંદર કેમ ગયા ?

ઉ. ૨- ઠઠ્ઠામાં રહેતાં નાથા જોશીના ઘેર દસ-બાર દિન રહ્યા પછી આરબી →

પ્ર. ૩- લાઠી બંદરમાં શ્રીજી સ્વરૂપને કોણ ભાઈ મળ્યા ? તે સમય શ્રીજી સાહેબજી લાઠી બંદરમાં ક્યાં બિરાજમાન હતા ?

પ્ર. ૪- શ્રીજી સાહેબજી લાઠી બંદરગાહથી નાવમાં બેસીને ક્યાં જવા માટે નીકળ્યા અને કેમ ?

પ્ર. ૫- સત્તર દિવસ સુધી ચાલેલાં સમુદ્રી તોફાનના લીધે શું થયું અને તત્પશ્ચાત નાવ કઈ તરફ ચાલી ?

ઉ. ૫- જ્યારે શ્રીજી સાહેબજી લાઠી બંદરેથી અરબસ્તાનના મસકત બંદરે જવા →

પ્ર. ૬- ઉક્ત ઘટના અર્થાત્ નાવને સાચી દિશામાં ન ચાલવાના કારણના વિષયમાં શ્રીજી સ્વરૂપે શું વિચાર કર્યો અને ઉક્ત વિચાર કરી શ્રીજી સાહેબજી કઈ તરફ ચાલી નીકળ્યા ? ત્યારબાદ કઈ ઘટના થઈ ?

ઉ. ૬- ઉક્ત ઘટના અર્થાત્ સત્તર દિવસ સુધી તુફાન ચાલવાના અને નાવને પુનઃ →

❖ ઠઠ્ઠાનગર વૃત્તાંત ❖

→ જ આપને આ નશ્વર બ્રહ્માંડનો ખેલ બતાવ્યો છે અને તમે બધા અહીં ખેલ જોવા માટે આવ્યા છો, ન કે ખેલવા માટે. તેથી તમે બધા પોતાની આપવીતી વાતોનું સ્મરણ કરો.'' આ પ્રકારની ચર્ચા-કથાના માધ્યમથી સુંદરસાથને સાવચેત કરતાં શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠાનગર રહેતાં નાથા જોશીના ઘેર સર્વપ્રથમ દસ-બાર દિવસ રહ્યા.

→ ડાકુઓના છાપામાં પડેલાં (બંદીવાન) સુંદરસાથને છોડાવવાના ધ્યેયથી શ્રીજી સાહેબજી ઠઠ્ઠાથી લાઠી બંદર જવા માટે ચાલ્યા કેમ કે તેમને લાઠી બંદરથી નાવમાં બેસીને મસકત જવાનું હતું.

ઉ. ૩- લાઠી બંદરમાં શ્રીજી સ્વરૂપને વિશ્વનાથભાઈ મળ્યા. તે સમય શ્રીજી સાહેબજી લાઠી બંદર રહેતાં દેવેભાઈની દુકાનમાં વિરાજમાન હતા. દેવેભાઈએ બહુ આદર-સત્કારની સાથે તેમને ત્યાં ઉતાર્યા હતા.

ઉ. ૪- શ્રીજી સાહેબજી લાઠી બંદરગાહથી નાવમાં બેસીને બંધનમાં પડેલાં પોતાના સાથીઓની ખોજ માટે સમુદ્ર પાર કરી મસકત જવા માટે નીકળ્યા.

→ નાવ (જહાજ)માં ચઢ્યા, ત્યારે નાવ થોડા દૂર જઈને જ રોકાઈ ગઈ. ભારે દરિયાઈ તોફાનના લીધે ૧૭ દિવસ નાવ (જહાજ) આગળ વધી શકી નહિ, સમુદ્રમાં જ રોકાઈ ગઈ. ત્યારબાદ પરમાત્માની કંઈ એવી આજ્ઞા થઈ કે ન છૂટકે તે નાવ લાઠી બંદરના કિનારે પરત (પાછી) આવી.

→ લાઠી બંદરના કિનારે પાછી આવવાના કારણના વિષયમાં શ્રીજી સાહેબજીએ એવો વિચાર કર્યો, ''હમણાં મારા માટે સમુદ્ર પાર કરી મસકત જવા માટે શ્રી રાજજીની આજ્ઞા નથી. કદાચ ઠઠ્ઠામાં કંઈ કાર્ય બાકી રહી ગયું છે.'' એવું સોચીને તે નાવથી ઉતરી ગયા અને ઠઠ્ઠા નગરની તરફ ચાલી નીકળ્યા. દસ-પંદર કદમ (ડગલાં/પગલાં) જ ચાલ્યા હતા કે અચાનક હવામાન →

→ અનુકૂળ થઈ ગયું અને નાવ જોતાં-જોતાં જ આગળ નીકળી ગઈ. અતઃ શ્રીજી સાહેબજી લાઠી બંદરથી પાછાં ફરીને ઠઠ્ઠામાં રહેતાં નાથા જોશીની →

પ્ર. ૭- વિશ્વનાથભાઈએ શ્રીજીને કયા વિષયની શું સૂચના આપી ?

ઉ. ૭- વિશ્વનાથભાઈએ શ્રીજી સાહેબજીને બંધનમાં પડેલાં લોકોના સમાચાર વિષયમાં સૂચિત કરતાં કહ્યું, ''બંધનમાં પડેલાં લોકોની ખબર ઠીક છે. →

પ્ર. ૮- જિંદાદાસભાઈ અને ઠાકુરીબાઈ કોણ છે ? બીજીવાર ઠઠ્ઠામાં સર્વપ્રથમ ધર્મમાં કોણ શામિલ થયા ?

ઉ. ૮- જિંદાદાસભાઈ અને ઠાકુરીબાઈ ઠઠ્ઠાનગરમાં રહેવાવાળા હતા. શ્રીજી સાહેબજી જ્યારે પ્રથમવાર ઠઠ્ઠામાં દસ-બાર દિવસ રહીને ગયા હતા, ત્યારે ઉક્ત બંને જણાને શ્રીજીની આગમનના વિષયમાં ખબર પડી ન →

પ્ર. ૯- ઠઠ્ઠાનગરમાં રહેતાં નાથા જોશીના ઘરમાં બીજીવાર કેવી ચર્ચા થવા લાગી ?

ઉ. ૯- બીજીવાર જ્યારે શ્રીજી સાહેબજી ઠઠ્ઠાનગર પધાર્યા, ત્યારે પુનઃ ત્યાં ચર્ચાનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો. શ્રીજી સાહેબજી આવેશમાં ભરીને ચર્ચા →

પ્ર. ૧૦- ''સોર પડા સહર મેં '' અર્થાત્ જ્યારે ઠઠ્ઠાનગરના ખૂણે-ખૂણામાં (કોણા-કોણામાં) ચર્ચા વિષયની વાતો પહોંચવા લાગી, ત્યારે ત્યાં શ્રોતાગણ કેવી રીતે આવવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૦- **''સોર પડા સહર મેં''** અર્થાત જ્યારે ઠઠ્ઠાનગરના ખૂણે-ખૂણે ચર્ચાનો →

પ્ર. ૧૧- જે કોઈપણ આવીને શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળતાં હતા, ચર્ચા સાંભળ્યા પછી તેમના મુખથી શું નીકળતું હતું ?

ઉ. ૧૧- સામાન્ય લોકોના સિવાય અનેકો સાધુસંત પણ શ્રીજીની ખ્યાતિ અથવા →

→ ઘરે આવી ગયા.

→ ચિંતા કરવાની વાત નથી. અમે લોકો જે વિષયમાં ચિંતિત છે, તેવું કશું જ નથી. ત્યાં બધાને વ્યવસ્થિત સુવિધા અને ઈજ્જતની સાથે રાખવામાં આવ્યા છે. એવો સંદેશ લાવવાવાળાએ ખબર આપતાં સૂચિત કર્યા છે.''

→ હતી. અતઃ જ્યારે બીજીવાર શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠા પાછાં કર્યા, ત્યારે તેમના પુનરાગમનની વાત સાંભળતાં જ તે બંને આવીને શ્રીજી સ્વરૂપને મળ્યા. શ્રીમતી ઠાકુરીબાઈએ બહુ શ્રદ્ધાપૂર્વક ચર્ચા સાંભળી અને તેમની ઉપર શ્રીજીની અપાર કૃપા થઈ. તે તો સુંદરસાથ સમાજના પ્રમુખ અંગ બની ગયા. બંનેએ ચર્ચા સાંભળીને ધર્મ ગ્રહણ કર્યો. બીજીવાર ઠઠ્ઠામાં ધર્મ સમજીને ધર્મ ગ્રહણ કરવાવાળાઓમાં એ બંનેય અગ્રગણ્ય છે.

→ કરવા લાગ્યા. શ્રી રાજજીએ કૃપા કરી જેમનો હાથ ઝાલી (થામ) લીધો તે પ્રેમ તેમજ ભક્તિપૂર્ણ થઈને ચર્ચાના રસમાં ઓતપ્રોત અથવા સરભર (સરાબોર) થઈ જતાં હતા. ઠઠ્ઠાનગરમાં ચર્ચાની ધૂમ મચી ગઈ. શહેરમાં ચર્ચાનો બહુ ભારે શોર પડયો. બધાય આવીને ચર્ચા સાંભળીને કૃતાર્થ બનવા લાગ્યા.

→ શોર પડ્યો, ત્યારે ત્યાં શ્રીજી સાહેબજીના શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળવા માટે અસંખ્ય લોકો ચારે તરફથી ભાગી-ભાગીને આવવા લાગ્યા. બધાના કાનો સુધી એ વાત પહોંચી ગઈ કે અમારા શહેરમાં એક મહાન સાધુ ચર્ચા માટે પધાર્યા છે.

→ મોટાઈ (બડાઈ) સાંભળીને શ્રીજીના દર્શન કરવા આવવા લાગ્યા. શ્રીજી સ્વરૂપથી ચર્ચા કરીને, તે બહુ જ પ્રસન્ન થઈ ઉઠતા હતા. તે બધાના મુખથી એ જ નીકળતું હતું, ''પરમાત્માની અમારી પર બહુ ભારે કૃપા છે, જેનાથી આવા સાધુની ચર્ચા સાંભળવાનું સૌભાગ્ય અમને પ્રાપ્ત થયું.''

પ્ર. ૧૨- ચર્ચાની આવી બોલબાલામાં અચાનક શ્રીજીને શું સાંભળવામાં આવ્યું ?

ઉ. ૧૨- ઠટ્ટાનગરમાં ચારે તરફ શ્રીજીની રસમયી ચર્ચાની બોલબાલાની ગુંજ →

પ્ર. ૧૩- જ્યારે શ્રીજીએ સાધુ ચિંતામણીની વાત સાંભળી, ત્યારે તેઓએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૩- જ્યારે શ્રીજીએ સાધુ ચિંતામણીની વાત સાંભળી, ત્યારે તેઓએ કહ્યું, ''તે તો અહીંયા આવશે નહિ કેમ કે તે તો આશ્રમ ઊભો કરીને બેઠાં →

પ્ર. ૧૪- તત્પશ્ચાત શ્રીજી સાહેબજીએ શું કર્યું ?

પ્ર. ૧૫- શ્રી પ્રાણનાથજીને મળતાં જ સાધુ ચિંતામણીને કેવો અનુભવ થયો ?

પ્ર. ૧૬- શ્રીજીને કુશલ-ક્ષેમ પૂછ્યા પછી સાધુ ચિંતામણીએ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૭- ''ચિન્હાર હોએ ચરચા આતમ''-આ વાક્ય કોણે અને કોને કહ્યું ?

ઉ. ૧૭- **''ચિન્હાર હોએ ચરચા આતમ''** અર્થાત્ જો આપ જ્ઞાનનો પ્રકાશ આપવા આવ્યા છો, તો અમને સંભળાવો. અગર જો નહિ, આપ લેવા આવ્યા છો →

પ્ર. ૧૮- પુનઃ સાધુ ચિંતામણીએ શ્રીજીને પોતાનો પરિચય કેવી રીતે આપ્યો ?

ઉ. ૧૮- સાધુ ચિંતામણીએ શ્રીજી સ્વરૂપની આગળ પોતાનો સાધન પથનો પરિચય આપતા કહ્યું, ''આપ કહો, તો અમે આપને ભગવાન વિષ્ણુના →

→ ઉઠી રહી હતી. ત્યારે અચાનક શ્રીજી સાહેબજીને એક વાત સાંભળવામાં આવી કે ઠઠ્ઠાનગરમાં જ થોડી દૂરી પર કબીર પંથના એક પ્રકાંડ પ્રસિદ્ધ મહંત રહે છે, જેમનું નામ ચિંતામણી છે. તેમની વિદ્વતાના વિષયમાં સાંભળતાં જ શ્રીજીએ સ્વયં જ કહ્યું, ''અમારે તેમને મળવું જોઈએ.''

→ છે. તેમની પાસે બધા આવે છે અને જ્ઞાન લે છે, તો મારે જ તેમની પાસે જઈને જોવું અને સમજવું છે કે તેમના જ્ઞાનમાં ક્યાંનું લક્ષ્ય, ઉપાસના તથા ચિંતન બતાવ્યું છે. અતઃ આ વિષયમાં તેમનાથી મળવું અને સત્સંગ કરવું જરૂરી છે.''

ઉ. ૧૪- તત્પશ્ચાત બે-ચાર સુંદરસાથ સહિત એક દિન શ્રીજી સાહેબજી સાધુ ચિંતામણીને મળવા ગયા અને જઈને તેમને મળ્યા.

ઉ. ૧૫- સાધુ ચિંતામણી જ્યારે શ્રીજી સાહેબજીને મળ્યા, ત્યારે મળતાં જ તેઓએ અપાર સુખનો અનુભવ કર્યો અને હર્ષ-ઉમંગની સાથે શ્રીજીથી વાતો કરવા લાગ્યા.

ઉ. ૧૬- કુશલ-ક્ષેમ પૂછ્યા પછી સાધુ ચિંતામણીએ શ્રીજીને કહ્યું ''હે સાધુ મહારાજ ! આપ અમારાથી જ્ઞાનની ચર્ચા કરો કેમ કે આપ અવશ્ય જ અમારાથી અધિક જાણો છો. અતઃ આપ મને ચર્ચા સંભળાવો.''

→ અથવા મારાથી ગ્રહણ કરવા ચાહો છો, તો હું આપને આપીશ. આપ ગ્રહણ કરી લેજો. કેમ ન અમારો અને આપનો આત્મ પરિચય જ્ઞાનના માધ્યમથી થઈ જાય.''-એવું શ્રીજી સાહેબજીએ સાધુ ચિંતામણીને કહ્યું.

→ ચતુર્ભુજ સ્વરૂપના દર્શન કરાવી દે. અગર જો તેમના દર્શન ન કરવા હોય, તો જ્યોતિસ્વરૂપના અથવા સહસ્ત્ર શિરવાળા શેષશાયી ભગવાનના દર્શન કરાવી દઉં અથવા નહિ, તો પ્રકાશમાં ઝીલમીલ અનહદ નાદનો અનુભવ કરાવી દઉં યા ફિર અજપા જાપ જપાવી દઉં. આટલું હું કરાવી શકું છું.''

પ્ર. ૧૯- ''ના તો તુમ હમકો દિખાઓ''-એ વાત કોણે અને કોને કહીં ?

પ્ર. ૨૦- સાધુ ચિંતામણીની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રીજી સ્વરૂપે શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૦- સાધુ ચિંતામણીનો ઉક્ત પરિચય સાંભળ્યા પછી શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને કહ્યું ''આપને જેના-જેના દર્શન કરાવવાની વાત કહી, તેઓથી સંબંધિત →

પ્ર. ૨૧- ''હમ લેને આયે વસ્ત''-આ વાક્ય કોણે અને કોના માટે કહ્યું ?

પ્ર. ૨૨- પુનઃ શ્રીજી સાહેબજીએ સાધુ ચિંતામણીની આગળ શું આગ્રહ રાખ્યો ?

ઉ. ૨૨- શ્રીજી સાહેબજીએ સાધુ ચિંતામણીની આગળ આગ્રહ રાખ્યો, ''હે →

પ્ર. ૨૩- શ્રીજી સ્વરૂપના આગ્રહને સાંભળ્યા પછી ચિંતામણીએ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૨૪- તે કોણ સાખી હતી, જેને શ્રીજી સાહેબજીની અંદર જોશ ભરી દીધો ?

ઉ. ૨૪- કમાલની તે સાખી નિમ્નલિખિત છે, જેને શ્રીજીની અંદર જોશ ભરી દીધો, જેમ કે-

→

પ્ર. ૨૫- ચિંતામણી દ્વારા કહેલી સાખી સાંભળતાં જ શ્રીજી સાહેબજીને જોશ કેમ આવ્યો ?

ઉ. ૨૫- ચિંતામણી કમાલની સાખી દ્વારા એ સિદ્ધ કરવા ચાહતા હતા કે કબીરના માતા-પિતા કોડીરૂપ છે. તેમના દ્વારા હીરારૂપી પુત્ર કબીર ઉત્પન્ન થયા. હીરારૂપી કબીરથી લાલ સમાન કમાલ પેદા થયો. કબીર અડધા →

ઉ. ૧૯- **''ના તો તુમ હમકો દિખાઓ''**-એ વાત ચિંતામણીએ શ્રીજી સાહેબજીને કહી.

→ આપ મને તત્વજ્ઞાનની વસ્તુ બતાવવાની કૃપા કરો અર્થાત્ ઉક્ત પાંચેયમાંથી કોણ ક્યાં સુધી રહે છે ? એ બધામાંથી મૂલતત્ત્વ સ્વરૂપ કોણ છે ? આપ મને માયા અને બ્રહ્મનો અલગ-અલગ નિર્ણય કરી સમજાવી દો.''

ઉ. ૨૧- **''હમ લેને આયે વસ્ત''**-આ વાક્ય શ્રીજીએ સાધુ ચિંતામણીને જ્ઞાનાર્થ કહ્યું.

→ સાધુ ચિંતામણી ! હું આપથી જ્ઞાન ગ્રહણ કરવાના ઉદ્દેશ્યથી આવ્યો છું. આપ મને આપના જ્ઞાનપૂર્ણ વચનો દ્વારા માયા અને બ્રહ્મનું નિર્ણાયક જ્ઞાન આપીને મારા મનને પ્રકાશિત કરો.''

ઉ. ૨૩- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉક્ત જિજ્ઞાસા જાણ્યા પછી જ્ઞાનબોધ વિષયમાં ચિંતામણીએ ''કમાલની એક સાખી'' કહી.

→ **કોડી તે હીરા ભયા, હીરા સે ભયા લાલ ।**
આધા ભક્ત કબીર હૈ, પૂરા ભક્ત કમાલ ।।

→ (આધા) જ ભક્ત થઈ શક્યા, કિંતુ કમાલ પૂર્ણ ભક્ત થયા. આ પ્રકાર કબીર અને કમાલનો નિર્ણય કરતાં જ્યારે ચિંતામણીએ કબીરને અડધા (આધા) ભક્ત કહ્યું, ત્યારે તરત જ શ્રીજીને જોશ આવી ગયો કેમ કે ભૂત પ્રેતના સાધક કમાલને પૂરા ભક્ત કહેવું અને પરમાત્માના પ્રેમી કબીરને અડધા ભક્ત કહેવું જ્ઞાનનો નિચોડ (સાર) નથી.

પ્ર. ૨૬- ઉક્ત સાખીનો અર્થ કરતાં વિદ્વાન ચિંતામણી શ્રીજી આગળ શું કહેવા લાગ્યા ? તેઓએ કોડી, હીરા અને લાલ કોના-કોનામાં ઘટાયા ?

પ્ર. ૨૭- ''આધા ભક્ત કબીર હૈ, પૂરા ભક્ત કમાલ'' સાધુ ચિંતામણીના આ વાક્યએ શ્રીજીને ગહરી (ઊંડી) ચોટ કેમ પહોંચાડી ?

ઉ. ૨૭- **''આધા ભક્ત કબીર હૈ, પૂરા ભક્ત કમાલ''** સાધુ ચિંતામણીના આ વાક્યએ શ્રીજીને ગહરી (ઊંડી) ચોટ પહોંચાડી કેમ કે ભક્તિમાર્ગમાં →

પ્ર. ૨૮- ''કહાઁ મજલ કબીરકી, કેતી અકલ કમાલ'' આ મહાવાક્યનો આશય તેમજ તાત્પર્યને શ્રીજીએ વિદ્વાન ચિંતામણીની આગળ કેવી રીતે ખુલસ્ત કરી દીધું ? સ્પષ્ટ કરો.

ઉ. ૨૮- **''કહાઁ મજલ કબીરકી, કેતી અકલ કમાલ,''**-આ મહાવાક્યનો આશય તેમજ તાત્પર્યનો ખુલાસો કરતાં શ્રીજીએ વિદ્વાન ચિંતામણીને કહ્યું, ''અરે મૂઢાધીશ ચિંતામણી! તમે કબીર ધર્મના મહંત થઈને બેઠાં છો →

પ્ર. ૨૯- કબીર અને કમાલના જ્ઞાનનો સંતુલનાત્મક બોધ કરાવ્યા પછી શ્રીજીએ પંડિત ચિંતામણીને કોના દ્વારા કબીરનો પરિચય આપ્યો ?

ઉ. ૨૯- ઉક્ત પ્રકારથી કબીર અને કમાલના જ્ઞાનનો સંતુલનાત્મક નિર્ણય કર્યા પછી શ્રીજી સ્વરૂપે ચિંતામણીને સમજાવતાં કહ્યું ''હે મૂઢ ચિંતામણી! તમને તો ધિક્કાર છે. વાહ! દાણા ખાવા કબીરના અને ગુણગાન ગાવા કમાલના ? તમને કબીર ધર્મ સિદ્ધાંતના પ્રચારક-મહંત કોણે બનાવ્યા ? કબીર કોણ છે અને તેમનો પરિચય કેટલો ઊંચો છે, આ વાતને તમે કબીરના નિમ્ન કીર્તન દ્વારા તોલી શકો છો, જેમ કે-

→

ઉ. ૨૬- ઉક્ત સાખીનો અર્થ કરતાં વિદ્વાન ચિંતામણીએ શ્રીજીને કહ્યું, કબીરના પિતાજીને કોડીરૂપ, કબીરને હીરારૂપ અને કમાલને લાલરૂપ અર્થાત્ કમાલને એક મહત્વપૂર્ણ અમૂલ્ય રતન બતાવ્યા.

→ અક્ષર પુરુષના પ્રત્યક્ષકારી ઉચ્ચકોટીના ભક્ત કબીરને તેને આધા ભક્ત કહ્યું હતું અને સ્મશાનના ભૂત-પ્રેતના સાધક કમાલને પૂરા ભક્ત કહ્યું હતું. ચિંતામણીની આવી વિવેકહીન વાતોને સાંભળી શ્રીજીને બહુ ઊંડી ચોટ પહોંચી.

→ અને વિચાર-વિવેક કર્યા વગર આ રીતે મનમાની બોલો છો ? ભક્તિમાર્ગમાં અક્ષર પુરુષના પ્રત્યક્ષકારી ઉચ્ચ કોટિના ભક્ત કબીરને અડધા ભક્ત કહેવું અને તેમનું સંતુલન (સમતુલા) સ્મશાનના ભૂત-પ્રેતના સાધક કમાલની સાથે કરીને કમાલને પૂરા ભક્ત કહેવું ! તમારી તો જુબાન ખેંચીને તેના ટુકડા-ટુકડા કરી દેવા જોઈએ. તમે કોઈ વિદ્વાન જાણકાર નહીં. તમારા જેવા મહાત્મા અથવા મઠાધીશની સાથે સત્સંગ કરવું અને દર્શન કરવું તો નરકગામી થવું છે.''

→ **એક પલક તેં ગંગ જો નિકસી,**
હ્વૈ ગયો ચહુઁ દિસ પાની ।
ઉહિ પાની દ્વૈ પર્બત ઢાઁપે,
દરિયા લહર સમાની ।।૧।।

અર્થાત્ અક્ષરની એક પલક ઝપકતાં જ ગંગા-મોહરૂપ અંધકાર અથવા ફરામોસી ઉત્પન્ન થઈ. તાત્પર્ય-અક્ષરની ઉપર પડેલી નીંદરૂપી ફરામોસીએ તેમની આંખોની પલકને ઢાંકી દીધી. અતઃ ચારે તરફ અંધકાર છવાઈ ગયો અર્થાત્ મોહતત્ત્વ-અજ્ઞાનનો વિસ્તાર થયો. ચારે તરફ મોહરૂપી અંધકાર છવાઈ જવું જ ચારે બાજુ પાણી-પાણી થવું છે. તે મોહતત્ત્વરૂપી અજ્ઞાનજન્ય નીંદે બે પર્વત અર્થાત્ અક્ષર અને અક્ષરાતીત ધામને વિસ્મૃત કરાવી દીધા →

→ અથવા ઢાંકી દીધા. મોહતત્ત્વરૂપી અજ્ઞાનજન્ય સમુદ્રમાં કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહરૂપી ભ્રમની લહેરો ઉઠીને તેમાં જ સમાવવા લાગી.

ઉડ મકખી તરવર ચઢ બૈઠી,
બોલત અમૃત બાની ।
ઉહિ મકખી કે મકખા નાહીં,
વિન પાની ગર્ભાની ।।૨।।

તે મોહજલમાંથી એક માખી-દેવી-વ્યષ્ટિ જ્યોતિ સ્વરૂપ ઉત્પન્ન થઈ. આ માખીરૂપી દેવી, દેવ-દાનવ અને ચોરાશી લાખ યોનીઓમાંથી ઉત્તમ 'ચતુર્લક્ષાણિ માનવઃ' અર્થાત્ મનુષ્યોની ઉત્તમ યોનીમાં ઉત્પન્ન થઈને અથવા માનવતનરૂપી તરુવર પર બેસીને બધાના અર્થાત્ વ્યષ્ટિમાં સમજે, તો વેદ, પુરાણ, ઉપનિષદ આદિ શાસ્ત્ર વક્તાઓની જુબાન પર અને સમષ્ટિમાં સમજે તો વિરાટના સિર પર બેસીને સરસ્વતી-ગાયત્રીના રૂપમાં અમૃતવાણી-વેદ પાઠ કરવા લાગી. તે માખી (મકખી) રૂપી દેવીના મકખારૂપી દેવ નથી. કોઈ દેવરૂપી પુરુષ વગર જ આ માખી (મકખી) રૂપી દેવીએ ગર્ભ ધારણ કર્યો. →

પ્ર. ૩૦- કબીરના કીર્તન સંભળાવ્યા પછી શ્રીજી સાહેબજીએ ચિંતામણીને શું કહેતાં વિદા લીધી ?

ઉ. ૩૦- કબીરના કીર્તન સંભળાવ્યા પછી શ્રીજી સ્વરૂપે ચિંતામણીને કહ્યું, ''અરે →

પ્ર. ૩૧- શ્રીજી સાહેબજીના વિદા થયા પછી ચિંતામણીએ પોતાના શિષ્યોને શું કહ્યું ?

ઉ ૩૧- શ્રીજી સાહેબજી જ્યારે ચિંતામણીને કીર્તન સંભળાવી તેમની ચર્ચા- →

પ્ર. ૩૨- શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા કરેલાં તે કીર્તનના અર્થના વિષયમાં ચિંતામણીએ પોતાની શિષ્યમંડળીની વચ્ચે શું કહેતાં ઉક્ત અર્થને પ્રમાણિત કરવાવાળી નોટ બુક મંગાવી ?

→ તેહિ ગર્ભ ગુન તીનોં જાયે,
વહ તો પુરુષ અકેલા ।
કહૈ કબીર યા પદ કો બૂઝૈ,
સો સદગુરુ મૈં ચેલા ।।૩।।

તે માયારૂપી દેવીએ પુરુષના વગર જ ક્રમશઃ ત્રણ ગુણ સ્વરૂપ ત્રણ પુત્ર -બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશને ઉત્પન્ન કર્યા. તે માયારૂપી દેવીના પુરુષ અર્થાત્ બ્રહ્મરૂપ ક્ષર પુરુષ તો એકલા જ રહ્યા અર્થાત્ બ્રહ્મરૂપ ક્ષર પુરુષની મદદ વગર જ માયારૂપી દેવીએ સંસારનો વિસ્તાર કર્યો. જો આ ઉક્ત પદોનો અર્થ કરી તેને સ્પષ્ટતઃ ખુલસ્ત કરશે, તે મારા સદગુરુ છે અને હું તેમનો ચેલો છું.

અતઃ ઉક્ત પદો દ્વારા કબીર સાહેબે પહેલાં જ સદ્ગુરુ શ્રીજી સાહેબજીને પોતાના ગુરુ અને સ્વયંને શ્રીજી સાહેબજીનો ચેલો સ્વીકાર કર્યો છે. આ પ્રકાર ચિંતામણીને કબીરના કીર્તન સંભળાવીને શ્રીજી સાહેબજી ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા.

→ ચિંતામણી! તમારા જેવા મહંતના દર્શન સહિત ધર્મ ચર્ચા-સત્સંગ કરવાથી તો મારો ધર્મ જ નષ્ટ થઈ જશે. તેથી હવે હું તમારું મુખ પણ જોવા ચાહતો નથી કેમ કે એવું કરવું મારા ધર્મમાં બાધક બને છે, હું જાઊં છું.''

→ મંડાણથી ચાલી ગયા, ત્યારે ચિંતામણીએ પોતાની શિષ્યમંડળીની વચ્ચે કહ્યું, ''જુઓ! મારા ગુરુ દ્વારા કહેલી વાત અહીંયા મળી ગઈ. તે વ્યક્તિ આવી મળ્યા, એમના વચનોને સમજો. એમના વચન પાર પહોંચાડવાવાળા છે. તેથી જાવ અને મારી નોટ બુક લઈ આવો.''

ઉ. ૩૨- શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા કરેલાં કીર્તનના અર્થના વિષયમાં ચિંતામણીએ પોતાની શિષ્યમંડળીની વચ્ચે કહ્યું, ''મારા ગુરુજી દ્વારા કહેલો સમય અને તે વ્યક્તિ આવી ગયા. હું ઉક્ત કીર્તનના વિષયમાં આપ બધાને કહેતાં જ →

→ આવ્યો હતો ને ! તેથી જાવ અને જલદી મારી તે નોટ બુક લઈ આવો.'' નોટ બુક આવવાથી તેઓએ પોતાની નોટ બુકની તિથિ, તારીખ, વર્ષ, →

પ્ર. ૩૩- જ્યારે શ્રીજી સાહેબજી સાધુ ચિંતામણીથી વિદા થઈને પાછાં આવ્યા હતા, ત્યારે કયો સમય થયો હતો ?

પ્ર. ૩૪- શ્રીજી સાહેબજીના આવ્યા પછી ચિંતામણીની તે રાત કેવી વીતી ?

ઉ. ૩૪- શ્રી પ્રાણનાથજી જયારે ચિંતામણીથી વાર્તાલાપ કરી કબીરના કીર્તન દ્વારા તેને સૂચિત કરી પોતાના ઠેકાણા પર ગયા અને તેમના ગયા પછી જ્યારે ચિંતામણીએ પોતાના ગુરુની ભવિષ્યવાણીની સાથે આજની →

પ્ર. ૩૫- **એક પલક તેં ગંગ જો નિકસી,**
હ્વૈ ગયો ચહુઁ દિસ પાની ।
ઉહિ પાની દ્વૈ પર્બત ઢાઁપે,
દરિયા લહર સમાની ।।

અતઃ એક પલક શું છે અને કોની છે ? ગંગ શું છે ? ક્યાંથી નીકળી ? ચારે તરફ પાણી-પાણી કેવી રીતે થઈ ગયું ? પુનઃ તે પાણીએ ક્યા બે પર્વતોને ઢાંકી દીધા ? કોને દરિયા કહ્યું અને લહેર શું છે ? દરિયામાં લહેર કેવી રીતે સમાઈ ગઈ ?

પ્ર. ૩૬- **ઉડ મકખી તરવર ચઢ બૈઠી,**
બોલત અમૃત બાની ।
ઉહિ મકખી કે મકખા નાહીં,
વિન પાની ગર્ભાની ।।

અતઃ ઉક્ત દરિયામાંથી જે માખી (મકખી) નીકળી, તે મકખી શું

→ મહિનો અને સમયને આજની ઘટનાથી મેળવીને નિશ્ચય કરી લીધો, ''એ વ્યક્તિ તે જ છે, જેના વિષયમાં મારા ગુરુજીએ મને કહ્યું હતું.''

ઉ. ૩૩- જ્યારે શ્રીજી સાહેબજી સાધુ ચિંતામણીને મળીને પાછાં પોતાના ડેરામાં આવ્યા હતા, ત્યારે સંધ્યાનો સમય થઈ ચૂક્યો હતો.

→ ઘટનાનું મિલાન કરીને જોયું, તો ચિંતામણીની ભૂખ અને નીંદ-બંને હરામ થઈ ગઈ. તે રાતભર કરવટ બદલતા રહ્યા. જ્યારે સવારે બ્રહ્મમુહૂર્ત થયું, ત્રણ વાગ્યા, ત્યારે ચિંતામણી શ્રીજીને મળવા હેતુ શ્રીજીનો ડેરો શોધતાં, ઘર-ઘરમાં પૂછતાં ચાલવા લાગ્યા.

ઉ. ૩૫- અક્ષરની આંખોના પલકારાને જ એક પલક કહ્યું છે. મોહરૂપી અંધકાર અથવા ફરામોસી જ ગંગ છે. આ ફરામોશી-ગંગજી અક્ષરની આંખોથી નીકળી. અક્ષરની આંખો પર પડેલી નીંદરૂપી ફરામોશીએ તેમની આંખોના પલકારા (પલક) ને ઢાંકી દીધા, જેનાથી ચારે તરફ અંધકાર છવાઈ ગયો અર્થાત્ મોહતત્ત્વ-અજ્ઞાનનો વિસ્તાર થયો. અજ્ઞાનનો વિસ્તાર થવો જ ચારે તરફ પાણી-પાણી થવું છે. ઉક્ત અજ્ઞાનજન્ય નીંદ અર્થાત્ પાણીએ અક્ષર અને અક્ષરાતીત ધામરૂપ બે પર્વતોને ઢાંકી દીધા અર્થાત્ વિસ્મૃત કરાવી (ભૂલાવી) દીધા. મોહતત્ત્વરૂપી અજ્ઞાનજન્ય નીંદના વિસ્તારને જ દરિયા કહ્યું તથા ઉક્ત દરિયામાં કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, ભ્રમ આદિની લહેરો ઉઠીને ફરીથી તેમાં જ સમાવવા લાગી.

ઉ. ૩૬- ઉક્ત અજ્ઞાનજન્ય નીંદના વિસ્તારરૂપ દરિયામાંથી જે મક્ખી(માખી) નીકળી, તે માખી છે-દેવી વ્યષ્ટિ જ્યોતિસ્વરૂપ. પુનઃ તે માખી અર્થાત્ વ્યષ્ટિ જ્યોતિ સ્વરૂપ દેવી ઉડીને અર્થાત્ દેવ, દાનવ, માનવ અને ચોરાશી લાખ યોનીઓમાં ઉત્તમ સંકર્ષણ વ્યૂહના ચેતનરૂપી તરુવર / મોટા ઝાડ પર બેસી ગઈ. આ સંકર્ષણ વ્યૂહ જ વૃક્ષ છે. દેવી વ્યષ્ટિ જ્યોતિ સ્વરૂપ જડ-ચેતનની ગાંઠરૂપ થઈને વ્યષ્ટિમાં વેદ, પુરાણ, ઉપનિષદ આદિ શાસ્ત્ર વક્તાઓની જુબાન →

છે ? પુનઃ તે માખી (મકખી) ઉડીને વૃક્ષ પર બેસી ગઈ. અતઃ તે કયુ વૃક્ષ છે ? માખી વૃક્ષ પર કેવી રીતે જઈ બેઠી ? તે માખી (મકખી) મધુર વચન કેવી રીતે બોલવા લાગી ? તે માખીએ માખા વગર અથવા વગર પાણીનો ગર્ભ કેવી રીતે ધારણ કર્યો ?

પ્ર. ૩૭- તેહિ ગર્ભ ગુન તીનોં જાયે,
વહ તો પુરુષ અકેલા ।
કહૈ કબીર યા પદકો બૂઝૈ,
સો સદ્ગુરુ મૈં ચેલા ।।

અતઃ ઉક્ત માખીના ગર્ભથી કોણ-કોણ ત્રણ ગુણ ઉત્પન્ન થયા ? જે પુરુષને એકલા કહ્યું છે, તે પુરુષ કોણ છે ? કોને સદ્ગુરુ કહ્યું અને કોણ, કોના ચેલા બન્યા ?

પ્ર. ૩૮- ''દેખો શબ્દ આગે ચલા''-એમ કોણ અને કોને કહી રહ્યા છે ?

પ્ર. ૩૯- સાધુ ચિંતામણીને કોણ વ્યક્તિ મળ્યા અને તેમના અનુસાર કોના વચન પાર પહોંચાડવાવાળા છે ?

ઉ. ૩૯- સાધુ ચિંતામણીને સદ્ગુરુએ તેમને બનારસમાં ભણાવતાં સમયે કબીરના ઉક્ત કીર્તનના વિષયમાં જે પુરુષને મળવાની ચર્ચા કરી હતી, →

પ્ર. ૪૦- ''મૈં તુમસે કહતા થા''-એમ કોણ અને કોને કહી રહ્યા છે તથા કેમ ?

ઉ. ૪૦- **''મૈં તુમસે કહતા થા''** એમ સાધુ ચિંતામણી પોતાના શિષ્યોની આગળ →

→ પર અને સમષ્ટિમાં વિરાટના સિર પર સરસ્વતી-ગાયત્રીના રૂપમાં બેસી ગઈ. તે માખી-વ્યષ્ટિ જ્યોતિસ્વરૂપ દેવી અર્થાત્ સરસ્વતી-ગાયત્રીની દિમાગ-જુબાન દ્વારા અમૃતવાણી-વેદ પાઠ કરવા લાગી અથવા મધુર વચન બોલવા લાગી. તે માખીએ માખા વગર અર્થાત્ કોઈ દેવરૂપી પુરુષના સ્પર્શ વિના જ ગર્ભ ધારણ કર્યો.

ઉ. ૩૭- ઉક્ત માયારૂપી દેવી અર્થાત્ માખીએ વિના પુરુષના જ ક્રમશઃ ત્રણ ગુણ સ્વરૂપ ત્રણ પુત્ર-બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશને ઉત્પન્ન કર્યા. પુનઃ માયારૂપી દેવીના પુરુષ અર્થાત્ બ્રહ્મરૂપ ક્ષરપુરુષ તો એકલા જ રહ્યા. કબીરદાસજી કહે છે કે ઉક્ત પદોનો અર્થ કરી જે તેને સ્પષ્ટતઃ ખુલસ્ત કરશે, તે મારા સદ્‌ગુરુ છે અને હું કબીર, તેમનો ચેલો છું.

ઉ. ૩૮- **''દેખો શબ્દ આગે ચલા''**-એમ સાધુ ચિંતામણી પોતાના શિષ્યમંડળીની વચ્ચે કહી રહ્યા છે.

→ સાધુ ચિંતામણીના અનુસાર તેમના દ્વારા કહેલાં પુરુષ શ્રીજી સાહેબજી જ છે. ચિંતામણીના અનુસાર શ્રીજી સ્વરૂપના મળવાના વિષયમાં જ તેમના ગુરુજીએ તેમને કહ્યું હતું અને શ્રીજી સ્વરૂપના વચન જ પાર અર્થાત્ મોહસાગરના પાર પહોંચાડવાવાળા છે.

→ કહી રહ્યા છે. કેમ કે ઉક્ત કીર્તનના વિષયમાં તે પોતાના શિષ્યોને પહેલાંથી જ એ કહેતાં આવ્યા હતા કે ઉક્ત પદોનો અર્થ કરવાવાળા કબીર સાહેબના ગુરુ આગળ ચાલીને તેમને મળશે. તેમના બનારસના ગુરુજી દ્વારા કહ્યા પ્રમાણ તેમને તે સ્વરૂપ મળી ગયા.

પ્ર. ૪૧- ''કરી સાથસે ચર્ચા તબ'' અર્થાત્ કોને, ક્યાં, કોનાથી અને કેવી ચર્ચા કરી ?

પ્ર. ૪૨- કલ્લુ મિશ્ર કોણ હતા અને શું કરતાં હતા ? તેમના ઘરે કોણ ગયું ?

પ્ર. ૪૩- નાથા જોશીના ઘરે શ્રીજીની ચર્ચા વિષયની વાતો ચિંતામણીને કોણે બતાવી ? પુનઃ ચિંતામણી સરનામું લઈને ક્યાં ગયા ?

ઉ. ૪૩- બીજા દિવસે જ્યારે સાધુ ચિંતામણી શ્રીજી સાહેબનું નિવાસસ્થાન શોધતાં-શોધતાં શહેરના લોકોને પૂછતાં-પૂછતાં કલ્લુ મિશ્રની ઘરે પહોંચ્યા, ત્યારે →

પ્ર. ૪૪- વિ.સં. ૧૭૨૪ માં શ્રીજી સાહેબજી ક્યાં હતા અને શું કરી રહ્યા હતા ?

❖ ચિંતામણી બોધ ❖

પ્ર. ૧- શ્રીજી સ્વરૂપ જ્યારે સાધુ ચિંતામણીને મળીને વિદા થઈને પાછાં આવ્યા, ત્યારે ચિંતામણીની હાલત કેવી થઈ ?

ઉ. ૧- શ્રી પ્રાણનાથજી જ્યારે સાધુ ચિંતામણીને મળીને વિદા થઈને પાછાં →

પ્ર. ૨- જ્યારે સાધુ ચિંતામણી શ્રીજી સ્વરૂપને શોધતાં-શોધતાં નાથા જોશીની ઘરે પહોંચ્યા, ત્યારે તે સમય શ્રીજી સાહેબજી શું કરી રહ્યા હતા ?

ઉ. ૪૧- **''કરી સાથસે ચર્ચા તબ''** અર્થાત્ જ્યારે શ્રીજી સાહેબજી ચિંતામણીને મળીને પોતાના ડેરા પર આવી ગયા, ત્યારે તેઓએ ચિંતામણીની સાથે થયેલી ચર્ચાની વાતો પોતાના સુંદરસાથની સાથે કરી.

ઉ. ૪૨- કલ્લુ મિશ્ર ઠઠ્ઠાનગરના એક કથાકાર હતા. તેમની પાસે પણ શ્રીજી સાહેબજી એક દિવસ સત્સંગ કરવા ગયા હતા. પરંતુ તે સત્સંગના લાયક ન હતા.

→ કલ્લુ મિશ્રએ શ્રીજી અને સુંદરસાથની ચર્ચા વિષયક વાતો, જે નાથા જોશીના ઘરમાં થઈ રહી હતી, ચિંતામણીને શ્રીજીના નિવાસસ્થાનના સરનામા સહિત બતાવી દીધું. કલ્લુ મિશ્ર દ્વારા કહેલી વાતો સાંભળીને ચિંતામણી નાથા જોશીના ઘરે આવ્યા અને શ્રીજીને મળ્યા.

ઉ. ૪૪- વિ.સં. ૧૭૨૪ માં શ્રીજી સાહેબજી ઠઠ્ઠાનગરમાં સુંદરસાથને જાગૃત કરવાના કાર્યમાં તલ્લીન હતા અને ધર્મ અભિયાનનું કાર્ય જોર-શોરથી આગળ વધારી રહ્યા હતા.

-(પ્રકરણ-૨૩, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૪૪, કુલ સં. ૭૬૩+૪૪=૮૦૭).

❖ ચિંતામણી બોધ ❖

→ આવ્યા, તેના પછી સાધુ ચિંતામણીને હર પ્રકારથી શ્રીજી સ્વરૂપની ઓળખ (પહેચાન) થઈ ગઈ કે એ મૂલ કબીર સાહેબના ગુરુ છે. એ વિશ્વાસ આવતાં જ ચિંતામણીની તે રાત પાણી વગરની માછલી સમાન ગુજરી (બીતી).

ઉ. ૨- જ્યારે સાધુ ચિંતામણી શ્રીજી સાહેબજીને શોધતાં-શોધતાં નાથા જોશીના ઘરે પહોંચ્યા, ત્યારે તે સમય શ્રીજી સાહેબજી નાથા જોશીના ઘેર અટારી પર બેસીને સર્વ સુંદરસાથ સમુદાયની મધ્યે ચર્ચા કરી રહ્યા હતા.

પ્ર. ૩- જ્યારે ચિંતામણી શ્રીજી સાહેબજીની પાસે આવ્યા, તે સમય તે એકલા હતા યા તેમની સાથે શિષ્ય પણ હતા.

પ્ર. ૪- બીજા દિવસથી ચિંતામણી ચર્ચામાં એકલા આવતાં હતા યા તેમની સાથે તેમના અન્ય શિષ્ય પણ આવતા હતા ?

ઉ. ૪- બીજા દિવસથી સાધુ ચિંતામણી ચર્ચામાં એકલા આવતાં નહોતા, ચર્ચા →

પ્ર. ૫- પોતાની શિષ્યમંડળીની સાથે શ્રીજીની ચર્ચા ચિંતામણી કેવી રીતે સાંભળતાં હતા ?

ઉ. ૫- ચિંતામણીની શિષ્યમંડળી ચિંતામણીને તેમના મઠ-મંદિરમાં જેવી રીતે આદર-સત્કારથી બેસાડતાં હતા, તેવા જ અહીંયા શ્રીજી સ્વરૂપના ચર્ચા →

પ્ર. ૬- ''અપની મૂલી ગઈ ભૂલ'' અર્થાત્ કોણ, શું ભૂલી ગયા અને કેમ ?

ઉ. ૬- **''અપની મૂલી ગઈ ભૂલ''** અર્થાત્ ચિંતામણીભાઈ શ્રીજી સાહેબજીની →

પ્ર. ૭- સાધુ ચિંતામણીના સેવકોની વચ્ચે શેના માટે ખળભળી મચી ગઈ ?

ઉ. ૭- જ્યારે ચિંતામણી પોતાના ગુરુની ભવિષ્યવાણી સાકાર થઈ જવાથી સચ્ચાઈ તરફ દોડી ગયા, ત્યારે તેમના શિષ્યમંડળમાં જે તત્ત્વ-જ્ઞાનથી અધૂરા લોકો હતા, તે કહેવા લાગ્યા, ''સ્વયં અમારા સંપ્રદાયના મહંત-અમારા →

પ્ર. ૮- બે-ત્રણ દિવસ શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા સાંભળતાં જ કોને શ્રીજી સ્વરૂપની ઓળખ (પહેચાન) થઈ ?

ઉ. ૮- ચિંતામણીના જેટલાં શિષ્ય ચિંતામણીની સાથે શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા- →

ઉ. ૩- નહીં ! પ્રથમ દિન જ્યારે સાધુ ચિંતામણી શ્રીજી સાહેબજીને શોધતાં-શોધતાં તેમની પાસે પહોંચ્યા, ત્યારે તે એકલા જ હતા તેમની સાથે અન્ય કોઈ ન હતા.

→ શ્રવણ માટે તેમની સાથે તેમના ચેલા પણ આવવા લાગ્યા. થોડા-થોડા કરતાં-કરતાં ચિંતામણીના પ્રત્યે શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ રાખવાવાળા બધા શિષ્ય આવવા લાગ્યા.

→ મંડાણમાં પણ ગાદી-તકિયા લાવીને સન્માનપૂર્વક બેસાડતાં હતા અને ચિંતામણી સાધુ પણ મહંત થઈને ગાદી-તકિયા લગાવીને બેસતાં હતા. અતઃ પોતાની શિષ્યમંડળીની વચ્ચે તે મહંતના રૂપમાં બેસીને શ્રીજીના શ્રી મુખની ચર્ચા શ્રવણ કરતાં હતા.

→ ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં પોતાના કબીર સંપ્રદાય સિદ્ધાંતને જ ભૂલી ગયા. તેમને આ વાતનું ભાન ન રહ્યું કે તે કબીર સંપ્રદાય-સમાજના મહંત છે. તે શ્રીજી સાહેબજીની કથા-ચર્ચામાં આ રીતે તલ્લીન થઈ ગયા.

→ ગુરુ જ બીજાને ગુરુને માનીને તેમની ચર્ચાર્થ દોડે છે, એવા ગુરુની પાછળ કોણ ચાલશે ?'' આ વાતને લઈને ચિંતામણીના સમાજમાં ખળભળી મચી ગઈ. જે સત્યના પક્ષમાં હતા, તે લોકો નામ, યશ, પ્રતિષ્ઠાને છોડીને ગુરુની પાછળ-પાછળ જ્ઞાનના પક્ષમાં આવવા લાગ્યા.

→ શ્રવણમાં માટે આવતાં હતા, તેઓએ બે-ત્રણ દિવસ શ્રીજીની ચર્ચા ભલી પ્રકાર ધ્યાન દઈને સાંભળી. જ્યારે તેમને પણ સત્યની ઓળખ (પહેચાન) થઈ ગઈ, ત્યારે તે પણ શ્રીજીના ચરણોમાં નતમસ્તક થઈ ગયા.

પ્ર. ૯- શ્રીજી સાહેબજીએ ચિંતામણીની ચર્ચા મંડાણની વચ્ચે ખંડની કેમ કરી ?

ઉ. ૯- શ્રીજીના શ્રી મુખથી નીકળેલી ચર્ચાનો અપૂર્વ પ્રકાશ એવમ્ અત્યાધિક જ્ઞાનને જોઈને ચિંતામણીભાઈની અંદરનો મૂલ સંબંધ તો અંકુરિત થયો, પરંતુ →

પ્ર. ૧૦- ''તબ ચિંતામણી છાને કહ્યા''અર્થાત્ ચિંતામણીભાઈએ કેમ છાના (એકાંત)માં કહેવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૧૦- **''તબ ચિંતામણી છાને કહ્યા''** અર્થાત્ જ્યારે ચર્ચા મંડાણમાં પ્રસંગવશ થોથાજ્ઞાન દ્વારા માત્ર શિષ્યોની સંખ્યા વધારવાવાળા લાલચી ગુરુઓની વાતો આવી, જેમ કે-''ગુરુ લોભી શિષ્ય લાલચી, દોનોં ખેલે દાવ । દોનોં →

પ્ર. ૧૧- જ્યારે મહંત ચિંતામણીભાઈએ એકાંતમાં ખંડની કરવાનો આગ્રહ કર્યો, ત્યારે શ્રીજીએ શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૨- તે દિવસ જ્યારે ચિંતામણી પોતાની શિષ્યમંડળી સહિત ઘેર ગયા ત્યારબાદ રાતના શું ઘટના ઘટી ? (શું બનાવ બન્યો ?)

ઉ. ૧૨- તે દિવસ ચર્ચા-કથા શ્રવણ કરી ચિંતામણી નિશ્ચિંત થઈને પોતાની ઘેર ગયા. ઘરે જઈને વિચાર્યુ, ''હાડકાં વગરની જીભ આજે લપસી પડી →

પ્ર. ૧૩- તે રાત શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખથી ચિંતામણીને જાગૃત કરવા માટે કેટલાં કીર્તન ઉતર્યા ?

પ્ર. ૧૪- ઉક્ત અવતરિત કીર્તન કોણ-કોણ છે અને કયા ગ્રંથોમાં મળે છે ?

ઉ. ૧૪- તે રાત ચિંતામણીને જાગૃત કરવા માટે જે ત્રણ કીર્તન અવતરિત થયા, →

→ તેમના મનમાં અહંકારનો ભાવ હજી પણ નિહિત (છૂપેલો) હતો. અતઃ તે અહંકારને જોઈને તેને મિટાવવા માટે થોડા કઠોર શબ્દોમાં પ્રમાણ સહિત ઉપદેશ આપતાં ચર્ચામાં કહ્યું, ''મિથ્યા અને આડંબરથી આત્મા જાગૃત થઈ શક્તી નથી.'' આ પ્રકારના ખંડનીના વચન શ્રીજીએ તેમના અંદરના વિકાર હટાવવા માટે કહ્યા હતા, કિંતુ તે વચન તેમને અસહનીય થયા.

→ બૂડે બાપડે, બૈઠ પત્થર કે નાવ।।'' ત્યારે એ વિષયોને ચિંતામણીએ પોતાના સિર પર લઈ લીધું. અતઃ તે વચન તેમણે અસહનીય થયા. ચારે બાજુ બેઠેલાં તેમના શિષ્યોની નજર તેમની જ તરફ હતી. ત્યારે તેમને લાગ્યું, તેમની શિષ્યમંડળીની વચ્ચે તેમની ઈજ્જત-પ્રતિષ્ઠાની હ્રાસ (પતન) થઈ રહી છે. ત્યારે તે ત્યાંથી ઉઠી ગયા અને શ્રીજીના કાનોમાં જઈને તેઓએ આવી ખંડની પૂર્ણ વાતો છાની અર્થાત્ એકાંતમાં કહેવા માટે વિનંતી કરી.

ઉ. ૧૧- ચિંતામણી દ્વારા ઉક્ત પ્રકારની વિનય-પ્રાર્થના સાંભળીને શ્રીજી સાહેબજીએ કહ્યું ''હું તમારી લાજ કેમ ન રાખીશ ? મર્મની જે પણ વાત કહેવી હશે, હવે હું પરોક્ષ રૂપથી જ કહી દઈશ. હવે એની ઉપરાંત હું આપની ઈજ્જતનો જરૂર ખ્યાલ રાખીશ.''

→ (ફિસલ ગઈ) હશે. આગળથી (હવેથી) આવું નહિ થાય. એવું શ્રીજી સ્વરૂપે મને વચન આપ્યું છે.'' તેથી તે નિશ્ચિંત થઈને રાતમાં સૂઈ ગયા. પરંતુ રાતોરાત શ્રીજીના શ્રી મુખથી થોડા કીર્તન અવતરિત થયા, જે ચિંતામણીના માટે જ હતા.

ઉ. ૧૩- તે રાત શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખથી ચિંતામણીભાઈને જાગૃત કરવા માટે ઉપદેશોથી ભરપૂર કુલ ત્રણ કીર્તન અવતરિત થયા.

→ તે નિમ્નલિખિત છે.

જેમ કે ૧) સુનો રે સતકે બનજારે

→

→ ૨) ભાઈ રે બેહદ કે બનજારે

૩) હો મેરી વાસના તુમ ચલો અગમ કે પાર →

પ્ર. ૧૫- બીજા દિવસે સવારે (પ્રાત:) જ્યારે ચિંતામણી કથા શ્રવણ કરવા માટે આવ્યા, ત્યારે શ્રીજીએ તેમને શું કરવા માટે કહ્યું ?

પ્ર. ૧૬- ઉક્ત અવતરિત વાણી દ્વારા કેવી રીતે શ્રીજીએ ચિંતામણીના આત્માને ઝકઝોળી નાંખી ? સ્પષ્ટત: વિસ્તારવત્ સમજાવો.

ઉ. ૧૬- ઉક્ત અવતરિત પ્રકરણો દ્વારા શ્રીજી સ્વરૂપે ચિંતામણીની આત્માને જાગૃત કરવા માટે જ્ઞાનપૂર્ણ વચનો દ્વારા ઝકઝોળતાં કહ્યું-

સુનો રે સતકે બનજારે, એક બાત કહૂં સમજાઈ ।
યા ફંદ બાજી રચી માયા કી, તામેં સબ કોઈ રહ્યા ઉરઝાઈ ।।

અર્થાત્ હે સત માટે ભટકવાવાળી વેપારી આત્માઓ ! સાંભળો !! એક અપૂર્વ વાત તમને સમજાવીને કહું છું. સૃષ્ટિકર્તા જાદુગરની માયાએ પોતાના ફંદામાં ફસાવવા માટે આ બાજીરૂપ સૃષ્ટિનો વિસ્તાર કર્યો છે, જે જાળમાં હર કોઈ માછલીની જેમ ઊલઝીને રહી ગયા છે. અર્થાત્ આંટીરૂપી પ્રેમસંવાદ દ્વારા બ્રહ્માત્માઓએ ખેલમાં આવીને સંસારમાં ફાંસીરૂપી પંચભૌતિક તન ધારણ કર્યો. આ ફાંસીરૂપી શરીરના ગુણ, અંગ, ઈન્દ્રિયોને માયાએ ઊલટી અર્થાત્ પોતાની તરફ ઊલટાવી ધણી તરફ વિમુખ બનાવી દીધા. અતઃ તે પણ હવે માયાવી વિષયોને જ ચાહે છે. બંધ પર બંધ અર્થાત્ તે શરીરધારી આત્માઓની ઉપર આ માયાએ મર્યાદારૂપી બંધન લગાવી દીધું છે, જેમાં બંધાઈ કર્મરૂપી વિભિન્ન બંધનોને નિભાવવું પડે છે. આ કર્મરૂપી બારીક બંધનથી કોઈ ઉગરી ન શકે. એનું કારણ છે - કર્મ, અકર્મ અને વિકર્મ. અતઃ 'ગહના કર્મણો ગતિઃ' અર્થાત્ કર્મની ગતિ બહુ ગહન છે. એ જ આત્માઓ માટે ફાંસીરૂપ બને છે. →

→ ઉક્ત ત્રણેય કીર્તન, કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબના કિરંતન ગ્રંથમાં નોંધ કરેલાં છે. અતઃ ત્યાં એને વાંચી શકીએ છીએ.

ઉ. ૧૫- બીજા દિવસે સવારે (પ્રાતઃ) જ્યારે ચિંતામણીભાઈ નિશ્ચિંત થઈને રોજની જેમ ચર્ચા શ્રવણાર્થ આવ્યા, ત્યારે શ્રીજી સ્વરૂપે તેમને બધાની સામે ઉક્ત અવતરિત કીર્તનોની ચોપાઈઓ ક્રમશઃ વાંચવા લગાડ્યા.

→ **ચૌદે ભવન લગ એહી અંધેરી, ઝૂઠેકો ખેલ ઝુઠાઈ ।**
પ્રગટ નાસ વ્યાસ પુકારે, સુકદેવ સાખ પુરાઈ ।।

અર્થાત્ એ જ અજ્ઞાનજન્ય કર્મનો બંધનરૂપી અંધકાર ચૌદ લોકમાં છવાયેલો છે. પાતાળથી લઈને વૈકુંઠ સુધીના જીવ એ જ પ્રકાર માયાવી અંધકારમાં ભટકી રહ્યા છે. આ જૂઠનો વિસ્તાર પણ જૂઠો જ હોય છે. એ પ્રત્યક્ષ નાશવંત અને અસ્તિત્ત્વહીન છે. એ વાતોની સાક્ષી આપતાં વ્યાસજી અને શુકમુનિએ પણ આહ્વાન કર્યું છે.

લોક લાજ મરજાદા છોડી, તબ ગ્યાન પદવી પાઈ ।
એક આગ જ્યોં છોટી બુઝાઈ, ત્યોં દૂજી મોટી લગાઈ ।।

અર્થાત્ લોક-લાજ, માન-મર્યાદાના બંધનથી છૂટીને જ સાચા જ્ઞાનીનું પદ પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં પણ જો અભિમાન આવી ગયું, તો તેવું જ થયું કે એક નાના ગૃહસ્થાશ્રમ-પ્રવૃતિ માર્ગરૂપી અગ્નિથી નીકળીને બચી શકે, તો નાની આગ તો ઓલવાઈ ગઈ. પરંતુ નિવૃત્તિ માર્ગની માન-પ્રતિષ્ઠારૂપી મોટી ભયંકર જ્વાળાઓમાં ધગધગતા બળવા લાગ્યા.

કોટ સેવક કરો નામ નિકાલો, ઈસ્ટ ચલાઓ બડાઈ ।
સેવા કરાઓ સતગુરુ કેહેલાઓ, પર અલખ ન દેવે લખાઈ ।।

અર્થાત્ ચાહો કરોડો સેવક બનાવીને સ્વયં સ્વામી કહેવડાવો; નામ, યશ પ્રાપ્ત કરી લો; પંથ ચલાવીને સ્વયં ઈષ્ટ બની જાવ, શિષ્યમંડળીમાં સન્માન પણ પ્રાપ્ત કરી લો; સતગુરુ બનીને સેવા કરાવી →

→ લો, પરંતુ તે અલખ પરબ્રહ્મ પ્રત્યક્ષ નહિ થાય.

અબ છોડો રે માન ગુમાન ગ્યાન કો, એહી ખાડ બડી ભાઈ ।
એક ડારી ત્યોં દૂજી ભી ડારો, જલાએ દેઓ ચતુરાઈ ।।

અર્થાત્ સો વાતની એક જ વાતની જેમ હવે બધાય માન, અભિમાન તેમજ જ્ઞાનના અહંકાર અને ચમત્કારને તિલાંજલિ આપી દો. સત્યની રાહમાં એ બધી મોટી ગહરી ખાઈઓ છે. જેમ કે એકને છોડ્યા અર્થાત્ પ્રવૃતિમાર્ગના લોક-લાજ મર્યાદારૂપી બંધનોનો પરિત્યાગ કરી સાધુ બન્યા અને નિવૃત્તિ માર્ગમાં આવ્યા, તો બીજા અર્થાત્ માન, મોટાઈ (બડાઈ), ગુમાનના બંધનના ટુકડા-ટુકડા કરવામાં પણ વિલંબ ન કરો. બધી ચતુરાઈ ફૂંકી નાંખો.

સત ચાહો સો સબદા ચીન્હો, ઓ આપ ન દેવે દેખાઈ ।
જિન પાયા તિન માંહે સમાયા, રાખત જોર છિપાઈ ।।

અર્થાત્ સત બ્રહ્મને ચાહતા હોય, તો શબ્દોને ઓળખો (પહેચાનો). તે પરમાત્મા સ્વયં તો પ્રત્યક્ષ નથી થતા. કિંતુ જેને તેમને પામી લીધા, તે તેમના અંતરમાં જ સમાઈ જાય છે અને પામવાવાળા તેમને સારી રીતે છુપાવીને રાખે છે.

સુધ સબે પાઈએ સબદોં સે, જો હોવે મૂલ સગાઈ ।
ખિન એક બિલમ ન કીજે તબ તો, લીજે જીવ જગાઈ ।।

→

પ્ર. ૧૭- કયા સમય ચિંતામણીએ બધાની સામે અભિમાનરૂપી કાળા કૂતરાના સિર પર લાઠી મારવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૧૭- ચિંતામણીના અન્ય શિષ્ય પણ તે દિવસ રોજની જેમ જ ધ્યાન દઈને ચર્ચા શ્રવણ કરી રહ્યા હતા. ચિંતામણીભાઈ ચોપાઈના એક-એક ચરણ વાંચતાં જઈ રહ્યા હતા અને શ્રીજી તેનો અર્થ સમજાવતાં જતાં હતા. આ રીતે તે બંને ક્રમબદ્ધ વાંચતાં-સમજાવતાં આગળ વધી રહ્યા હતા. →

→ અર્થાત્ શબ્દોના દ્વારા જ પોતાના મૂલ ઘરનો સંબંધ અને પોતાના પ્રિયતમની સુધિ (ખબર) પણ મળે છે. આ માનવ જીવન દેવદુર્લભ હોવા છતાં પણ ક્ષણભંગુર છે. પલભરનો પણ ભરોસો નથી. એટલા માટે ક્ષણભર પણ દેરી (મોડું) ન કરો. પોતાના જીવને જગાવી લ્યો.

પર મનુઆ દિએ બિન હાથ ન આવે, સતકી બડી ઠકુરાઈ ।
મહામત કહે સાવચેત હોઈયો, મિલ્યા હૈ અંકૂરોં આઈ ।।

અર્થાત્ પોતાના મનને સમર્પિત કર્યા વગર તેને પ્રાપ્ત કરવું અસંભવ છે કેમ કે સત્ય વસ્તુનું મહત્ત્વ અથવા મહિમા પણ મોટી હોય છે. અતઃ જાણો ! સમજો, તો પૂર્વજન્મના અંકુર, સંસ્કાર તેમજ સંબંધથી જ આવો સુઅવસર પ્રાપ્ત થાય છે.

ભાઈ રે બેહદકે બનજારે, તુમ દેખો રે મનુએકા ખેલ ।
એ સબ આગ બિના દીયા જલે, યાકો રૂઈ ન બાતી તેલ ।।

અર્થાત્ હે અસીમ પરમાત્માની ખોજ કરવાવાળાઓ ! હદ-નશ્વર જગતના વેપારને છોડીને બેહદના બની જાવ. આ મનના ખેલને જુઓ. આ ખેલમાં વગર આગે દીવા બળે છે, જેમાં ન તો રૂની બાતી (વાટ) હોય છે અને ન તો તેલ.

આ સાંભળતાં-સાંભળતાં અચાનક જ ચિંતામણી બોલી ઉઠયા, ''અબ મારોં કાલે કુત્તે કો, લાઠી સિર ઉપર ।''

→ જ્યારે બે કીર્તનોના જ્ઞાનને ચિંતામણીએ અર્થ સહિત ગ્રહણ કર્યો, ત્યારે પોતાના સેવકોની વચ્ચોવચ્ચ જ ચિંતામણી બોલી ઉઠ્યા, ''આ અભિમાન-અહંકારરૂપી કાળા કૂતરાના સિર પર જ્ઞાનનો પ્રહાર કરી એને મારી અંદરથી દૂર કરી દો. આપને સાચું કહ્યું હતું કે, ''હું જ્ઞાન વગરનો અભિમાની જ છું'' તેમને સ્વયં પોતાના મુખથી કબૂલ કરતાં કહ્યું, કે હું બિલકુલ ખાલી છું અને બ્રહ્મજ્ઞાનથી સર્વથા અનભિજ્ઞ (અંજાણ) અથવા મૂઢ છું.''

પ્ર. ૧૮- બધા સેવકોની સમક્ષ ચિંતામણીએ સત્ય વસ્તુને કબૂલ કરીને પોતાનો પરિચય આપતાં શું કહ્યું, જેનાથી શ્રીજી સાહેબજીએ તેમની સરાહના કરતાં તેને શાબાશી આપી ?

ઉ. ૧૮- પોતાના બધા સેવકોની સમક્ષ ચિંતામણીએ સત્ય વસ્તુ બ્રહ્મજ્ઞાનને →

પ્ર. ૧૯- શ્રીજી સ્વરૂપે આ સમય ચિંતામણીને સાધુવાદની સાથે શું-શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૯- આ સમય શ્રીજીએ સુંદરસાથ સમૂહની વચ્ચે ચિંતામણીને શાબાશી આપતાં કહ્યું ''હે ચિંતામણી! તમે ધન્ય-ધન્ય છો, તમે પોતાનો (આપણો) સંબંધ ઓળખી લીધો. આવા શબ્દ તો મોમિન-બ્રહ્મમુનિ જ કહી શકે છે.'' તત્પશ્ચાત કહ્યું, ''હો મેરી વાસના, તુમ ચલો અગમ કે પાર'' અર્થાત્ હે ચિંતામણી! તમે મારી બ્રહ્માત્માઓની જમાતમાંથી

→

પ્ર. ૨૦- તારતમ ગ્રહણ કરવામાં એકલા ચિંતામણી જ હતા યા તેમના અન્ય શિષ્ય વગેરે પણ હતા ?

ઉ. ૨૦- શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા તારતમ ગ્રહણ કરવામાં ચિંતામણી એકલા નહોતા. →

પ્ર. ૨૧- શ્રીજી સ્વરૂપે ચિંતામણી સહિત તેમના શિષ્યોને તારતમ સંભળાવતાં પહેલાં જે વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરાવ્યો, તે નિષેધ (મનાઈ) વસ્તુઓ કોણ-કોણ છે ?

ઉ. ૨૧- શ્રીજી સ્વરૂપે ચિંતામણી સહિત તેમના શિષ્યોને તારતમ સંભળાવતાં પહેલાં જે ચાર વસ્તુઓને હાથમાં પાણી લઈને પરિત્યાગ કરાવ્યો, તે ચાર વસ્તુઓ નિમ્નલિખિત છે. યથા-

→

→ કબૂલ કરતાં કહ્યું, ''હું બ્રહ્મજ્ઞાન-આત્મજ્ઞાનથી બિલકુલ ખાલી છું, અનભિજ્ઞ છું, મૂઢ છું.'' આ પ્રકાર ચિંતામણી દ્વારા ક્ષીર-નીરનું વિવેચન કરી નિર્લજ્જરૂપેણ પોતાના સેવકોની વચ્ચે કહેતાં જ શ્રીજીએ તેમની સરાહના કરી અને સત્ય વસ્તુના આહ્વાન કરવાના લીધે તેમને શાબાશી આપી.

→ છો. તમારું મૂલ સ્થાન બેહદ પરે, અક્ષર પાર અક્ષરાતીત ધામ છે. તમે તે અગમની પાર ચાલો, જ્યાં કોઈનું પણ પહોંચવું સંભવ નથી. ત્યાં જ પહોંચીને તમને ચેન મળશે. તમે આપણા દરબાર-મૂલ ઘરની તરફ જુઓ. આપણી સુરતાને ત્યાં જ કેન્દ્રિત કરો. તે ધામની પરમ સત્તા અને તમારી વચમાં કોઈ વાટ (રસ્તો), ઘાટ અથવા તત્ત્વ નથી. તમારે તો પગ વગરના વિહંગમ માર્ગ દ્વારા આ પ્રિય પથ/માર્ગ પર ચાલવું છે અને નિરંજનથી પરે બધાથી ન્યારા પરમધામમાં અમારા કંથ-પ્રિયતમ ધણી બિરાજમાન છે, તેમને મળવું છે.''

→ તેમની સાથે તેમના જેટલાં શિષ્ય ચર્ચા શ્રવણ કરવા આવતા હતા. તે બધાએ એક સાથ તારતમ ગ્રહણ કર્યો. અહીંયા તારતમ ગ્રહણ કરવામાં લગભગ સાડા પાંચસો-છસો લોકો હતા.

→ **એક હરામ કહા માંસ કો, દૂસરા હરામ શરાબ ।**
તીસરા ઔરત બિરાની તજે, સો પાવે હૈયાતી આબ ।।
ચોરી ઝૂઠ બોલના, ઈનકા છોડાયા ઉદક ।
અબ હમ કબહૂં ના કરે, હમ પાયા બેશક હક ।।

અર્થાત્ સર્વપ્રથમ માંસ ખાવું ત્યાજ્ય છે, બીજું શરાબ, તમાકુ આદિ માદક પદાર્થોનુ પણ પરિત્યાગ કરવું, ત્રીજું પરાઈ સ્ત્રી વર્જિત છે અને ચોથું ચોરી કરવું તેમજ જૂઠું બોલવું પણ મનાઈ છે.

પ્ર. ૨૨- ચિંતામણી સહિત તેમની શિષ્યમંડળીએ હાથમાં પાણી લઈને શું સંકલ્પ કર્યો ?

પ્ર. ૨૩- આ સમય શ્રીજીએ શ્રી મુખથી કેવી ચર્ચા થઈ ? ફળસ્વરૂપ સુંદરસાથની કેવી આમદાની (આવક) થઈ ?

પ્ર. ૨૪- પોહોકરણા બ્રાહ્મણ જાતના ચતુરા નામક ભાઈ કોણ હતા ? તે ત્યાં અર્થાત્ નાથાભાઈની ઘેર કેમ આવતાં હતા ?

પ્ર. ૨૫- આ ઘડી શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા મંડાણમાં ક્યાંની અથવા કઈ લીલાની ચર્ચા થતી હતી ?

પ્ર. ૨૬- કોણ અને કયા વિષયોની ચર્ચા સાંભળીને આશ્ચર્યચકિત રહી ગયા ?

ઉ. ૨૬- શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા મંડાણમાં અખંડ વ્રજ અને અખંડ રાસલીલાનું →

પ્ર. ૨૭- કોણ અને ક્યાં સ્થિત પોતાની વખારમાં શ્રીમદ્‌ભાગવતની ચર્ચા કર્યા કરતાં હતા, જ્યાં ઉક્ત ચતુરાભાઈ પણ ચર્ચા સાંભળવાં જઈ રહ્યા હતા ?

પ્ર. ૨૮- એક દિવસ ચર્ચામાં પોહોકરણા બ્રાહ્મણ ચતુરાએ કથાકાર શેઠજીને શું પૂછયું ?

ઉ. ૨૮- એક દિવસ ચર્ચા સાંભળતી વખતે ચતુરદાસ બ્રાહ્મણે કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠજીને પૂછ્યું, ‘‘હે શેઠજી ! આપને ચર્ચામાં કહ્યું કે વ્રજ અને રાસ - →

ઉ. ૨૨- પોતાના શિષ્યો સહિત સાધુ ચિંતામણીએ હાથમાં પાણી લઈને સંકલ્પ કરતાં કહ્યું, ''હવે અમને નિશ્ચય જ સત્ય વસ્તુ પ્રાપ્ત થઈ છે. ઉક્ત નિષેધ વસ્તુઓનું સેવન હવે અમે ક્યારેય નહીં કરીશું.''

ઉ. ૨૩- આ સમય ઠઠ્ઠાનગરમાં શ્રીજીની ચર્ચાનો પ્રભાવશાળી દોર (અમલ-સત્તા) ચાલ્યો, એના પ્રતિફળ અનેકો લોકો નિજધામના નિજાનંદ સમાજમાં શામિલ થયા. સુંદરસાથની સંખ્યામાં પર્યાપ્ત વૃદ્ધિ થતી ગઈ.

ઉ. ૨૪- પોહોકરણા બ્રાહ્મણ જાતના ચતુરદાસ નામક ભાઈ નાથા જોશીની ઘેર શ્રીજીના માટે દૂધ પહોંચાડવાની સેવા કરતાં હતા. નિત્ય પ્રતિ દૂધ રાખીને તે શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતાં હતા.

ઉ. ૨૫- આ ઘડી શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા મંડાણમાં શ્રીમદ્ભાગવત દ્વારા અખંડ વ્રજ અને અખંડ રાસલીલાની વિવેચનપૂર્વક ચર્ચા થતી હતી.

→ વર્ણન સાંભળીને ચતુરદાસ બ્રાહ્મણ આશ્ચર્યચકિત રહી ગયા કારણ અખંડ વ્રજ અને રાસનું આવું રસમયી અને વિવેચનાત્મક વર્ણન તેઓએ આજસુધી ક્યારેય પોતાના કાનથી સાંભળ્યું ન હતું.

ઉ. ૨૭- ઠઠ્ઠાનગરમાં એક પ્રકાંડ વિદ્વાન વૈષ્ણવ પંથી લક્ષ્મણશેઠ પોતાની વખારમાં શ્રીમદ્ભાગવતની કથા-ચર્ચા કર્યા કરતાં હતા. તેમની ચર્ચા મંડાણમાં પણ ચતુરા બ્રાહ્મણ અખંડ વ્રજ અને રાસલીલા વિષયક ચર્ચા સાંભળવા બેસતાં હતા.

→ એ બંને લીલાઓ અખંડ છે. તેથી ક્યાં અખંડ છે ? આ નશ્વર બ્રહ્માંડમાં એ કેવી રીતે સંભવ છે ? કારણ જ્યારે પાંચ તત્ત્વો અને ત્રણ ગુણોથી નિર્મિત આ બ્રહ્માંડ-ચૌદ લોકનો પણ નાશ થવાવાળો છે, ત્યારે આ અખંડ વ્રજ અને રાસલીલાનું વિશેષ અવિનાશી સ્થાન ક્યાં રહેશે ?''

પ્ર. ૨૯- પોહોકરણા બ્રાહ્મણ ચતુરાના પ્રશ્નના જવાબમાં કથાકાર શેઠજીએ શું ઉત્તર આપ્યો ?

ઉ. ૨૯- ચતુરાદાસ બ્રાહ્મણના ઉક્ત પ્રશ્નના જવાબમાં કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠજીએ →

પ્ર. ૩૦- કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠજીનો પ્રત્યુત્તર સાંભળ્યા પછી પુનઃ ચતુરા બ્રાહ્મણે તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૦- કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠજીનો ઉક્ત પ્રત્યુતર સાંભળ્યા પછી પુનઃ ચતુરા →

પ્ર. ૩૧- ચતુરા બ્રાહ્મણે કેવી નવી વાતો કહી, જેને સાંભળીને કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠજી ચોંકી ઉઠયા ?

ઉ. ૩૧- ચતુરા બ્રાહ્મણે શેઠજીને કહ્યું, ''પુનઃ શેઠજી ! એ પણ સમજાવી દો કે અમે તો શ્રોતા છે, પરંતુ આપ તો કથાકાર-વક્તા છે. અતઃ આપને →

પ્ર. ૩૨- તત્પશ્ચાત લક્ષ્મણ શેઠે ચોંકીને ચતુરા બ્રાહ્મણને શું પૂછ્યું અને કહ્યું ?

પ્ર. ૩૩- કથાકાર શેઠજીના પૂછવાથી ચતુરા બ્રાહ્મણે તેમને શું બતાવ્યું ?

ઉ. ૩૩- કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠજી દ્વારા ઉક્ત વાતો કહેવાથી ચતુરાદાસ બ્રાહ્મણે તેમને બતાવ્યું, ''હે શેઠજી ! અમારા ભાગ્યોદયના કારણ એક નવા મહાત્મા →

❖ લાલદાસ મિલાપ ❖

પ્ર. ૧- ''મોકોં લે ચલો તુમ'' આ વાત કોણે, કોને અને ક્યારે કહી ?

→ કહ્યું, ''અખંડ વ્રજ અને રાસલીલાનું સ્થાન અહીં મૃત્યુલોકના વ્રજમંડલ અને વૃંદાવનમાં છે. તે લીલાઓના દર્શન દિવ્ય દૃષ્ટિ મળવાથી કરી શકાય છે. કથા-ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં જ્યારે આત્મા નિર્મળ થઈ જાય છે, ત્યારે દિવ્ય દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે અને દર્શન પણ થાય છે.''

→ બ્રાહ્મણે તેમને કહ્યું, ''હે શેઠજી ! પાંચ તત્ત્વો અને ત્રણ ગુણોથી નિર્મિત (બનેલાં) આ નશ્વર બ્રહ્માંડમાં વ્રજ અને રાસનું અખંડ થવું કેવી રીતે સંભવ છે ? પુનઃ દિવ્ય દૃષ્ટિ કેવી રીતે અને ક્યારે મળે છે, જેનાથી દર્શન કરી અમે મુક્ત થઈ શકીએ ?''

→ આજ દિવસ સુધી કેટલીવાર દિવ્ય દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી તે અખંડ વ્રજ અને રાસલીલાના દર્શન કરેલાં છે ? અમને તો ન જાણે કયા જન્મમાં દિવ્ય દૃષ્ટિ મળશે ? આટલાં સમયમાં તમને તો દિવ્ય દૃષ્ટિ અવશ્ય જ મળી હશે. આપને તો કેટલીયવાર તે લીલાઓના દર્શન-પર્શન ક્ર્યા હશે ને ?'' આ સાંભળીને શેઠજી ચોંકી ઉઠ્યા.

ઉ. ૩૨- તત્પશ્ચાત લક્ષ્મણ શેઠે ચોંકીને આશ્ચર્યચકિત સ્વરમાં ચતુરાદાસ બ્રાહ્મણને પૂછ્યું, ''તમને આ વાત ક્યાં મળી ? મને પણ તે સ્થાન પર લઈ ચાલો.''

→ ઠઠ્ઠાનગરમાં આવ્યા છે. તે અખંડ વ્રજ અને રાસલીલાના વિવેચન સહિત અભૂતપૂર્વ ચર્ચા કરે છે. મને તેમની ચર્ચા દ્વારા જ આ સમજ પ્રાપ્ત થઈ છે.''

-(પ્રકરણ-૨૪, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૩૩, કુલ સં. ૮૦૭+૩૩=૮૪૦).

❖ લાલદાસ મિલાપ ❖

ઉ. ૧- જ્યારે પોહોકરણા ચતુરા બ્રાહ્મણની ઉક્ત વાતો સાંભળીને લક્ષ્મણ શેઠ ચોંકી ઉઠયા, ત્યારે તેઓએ ચતુરાદાસ બ્રાહ્મણને અરજ કરી, **''મોકોં લે ચલો તુમ.''**

પ્ર. ૨- ઉક્ત અરજના પ્રત્યુત્તરમાં કોણે, કોને અને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૩- ચતુરા બ્રાહ્મણે શ્રીજી સાહેબજીની આગળ વિનયપૂર્વક શું વાત કહી ?

પ્ર. ૪- ઉક્ત પ્રકારની વાતો સાંભળતાં જ શ્રીજી સ્વરૂપે ચતુરા બ્રાહ્મણને શું કહ્યું ? શ્રીજીની વાત સાંભળતાં જ ચર્ચામાં બેઠેલાં સુંદરસાથે શ્રીજીને કઈ વાત માટે અને કેમ મનાઈ કરી ?

ઉ. ૪- ચતુરા બ્રાહ્મણની વિનયપૂર્વક અરજ સાંભળતાં જ શ્રીજી સાહેબજીએ →

પ્ર. ૫- ઉપસ્થિત સુંદરસાથની વાતો સાંભળી શ્રીજી સાહેબજીએ ચતુરાને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૬- ''ફેર મેહર કરી ઉનકે બાબ'' અર્થાત્ કોણે અને કોની પર મહેર કરી તથા 'એના ઉપરાંત પણ'-એમ કેમ કહેવામાં આવે છે, શું કારણ છે ?

ઉ. ૬- **''ફેર મેહર કરી ઉનકે બાબ''** અર્થાત્ શ્રીજી સ્વરૂપે લક્ષ્મણ શેઠ પર મહેર →

પ્ર. ૭- લક્ષ્મણ શેઠે કઈ રીતે આવીને શ્રીજી સાહેબજીથી ભેટ કરી ?

પ્ર. ૮- શ્રી પ્રાણનાથજીના દર્શન કરતાં જ લક્ષ્મણ શેઠના મનમાં શું અનુભૂતિ થવા લાગી ?

ઉ. ૨- જ્યારે ઉક્ત પ્રકારથી લક્ષ્મણ શેઠે ચતુરા બ્રાહ્મણને સ્વયંને શ્રીજી સ્વરૂપની પાસે લઈ ચાલવાની અરજ કરી, ત્યારે ચતુરા બ્રાહ્મણે તેમને કહ્યું, ''હું તે મહાત્માજીને પૂછ્યા વગર આપને ત્યાં લઈ જઈ શકતો નથી.''

ઉ. ૩- શ્રીજી સાહેબજીની આગળ ચતુરાદાસ બ્રાહ્મણે વિનયપૂર્વક કહ્યું, ''લક્ષ્મણ નામક એક વૈષ્ણવી શેઠ આપના દર્શન કરવા ચાહે છે. તે ધનમાં ધનાઢ્યમાં માં ધનાઢ્ય છે તથા જ્ઞાનમાં પણ બહુ દિમાગદાર અને પ્રકાંડ વિદ્વાન છે.''

→ આજ્ઞા આપી કે તે લક્ષ્મણ શેઠને તુરંત બોલાવી લાવો. શ્રીજી સાહેબજીની ઉક્ત આજ્ઞા સાંભળતાં જ ત્યાં તે સમય ચર્ચામાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથે લક્ષ્મણ શેઠને બોલાવવા મના કરી દીધી કેમ કે લક્ષ્મણ શેઠ તો સાધુ સંતોને જોતાં જ દૂરથી પથ્થર મારતા હતા. અતઃ સુંદરસાથ કહેવા લાગ્યા, ''તે અહીં આવીને પણ એવું જ કરશે અને હલચલ મચાવી દેશે.''

ઉ. ૫- ઉપસ્થિત સુંદરસાથને મના કરવાથી પણ શ્રીજી સ્વરૂપે ચતુરા બ્રાહ્મણને કહ્યું, ''એવા પથ્થર મારવાવાળા તો આજસુધી એક પણ આવ્યા નથી. અતઃ હું તેમને આવવાનું આમંત્રણ આપું છું. તેમને જરૂર લઈને આવશો.''

→ કરી. સુંદરસાથજી દ્વારા લક્ષ્મણ શેઠના સ્વભાવની ઓળખ કરાવ્યા પછી પણ શ્રીજી સાહેબે લક્ષ્મણ શેઠને આમંત્રણ આપીને બોલાવ્યા. એટલા માટે '**એના ઉપરાંત પણ**'-એમ કહેવામાં આવ્યું છે. એવું શ્રીજી સ્વરૂપે એટલા માટે કર્યું કેમ કે કહેવાય છે કે નાસ્તિક પણ આસ્તિકના પૂરક (ખૂટતુ પૂરું કરનાર) હોય છે, તો શું પથ્થર મારવાવાળા ન પથ્થર મારવાવાળાના પૂરક ન થયા ?

ઉ. ૭- સાધુ સંતો અથવા આદરણીય લોકોથી જે પ્રકાર ભેટ કરવામાં આવે છે, તે પ્રકાર નીતિપૂર્વક આવીને લક્ષ્મણ શેઠે શ્રીજી સાહેબજીને ભેટ કરી કેમકે તે તો વૈષ્ણવ ધર્મના પ્રકાંડ વિદ્વાન હતા.

ઉ. ૮- શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન માત્રથી જ શેઠજીને અત્યાધિક આનંદ પ્રાપ્ત થયો. તેમના મનનું કલિમલરૂપી કલુષ (વિકાર) કપૂરની જેમ ઉડી ગયું અને તેમના ત્રિતાપરૂપી બધાય દુઃખ-સંતાપ નિર્મૂળ થઈ ગયા.

પ્ર. ૯- સર્વપ્રથમ શ્રીજીના શ્રી મુખથી લક્ષ્મણ શેઠે કેટલાં સમય સુધી ચર્ચા સાંભળી ?

પ્ર. ૧૦- ચર્ચા સાંભળી શેઠજી કેવી રીતે ઘેર પાછાં ફરીને આવ્યા અને શ્રીજીના ચરણોમાં તે શું છોડી આવ્યા ?

પ્ર. ૧૧- તત્પશ્ચાત લક્ષ્મણ શેઠ પુનઃ ચર્ચા સાંભળવા કેટલીવાર આવ્યા ? શું તે અન્ય શ્રોતાઓની જેમ નિત્ય પ્રતિ આવવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૧૨- ''ધામ મેં પૈઠે બિના વિચાર''-એવું કોણે, કોને, ક્યાં અને કેમ કહ્યું ?

ઉ. ૧૨- **''ધામ મેં પૈઠે બિના વિચાર''**-એવું લક્ષ્મણ શેઠને જિંદાદાસભાઈએ કહ્યું. એક દિવસ જ્યારે જિંદાદાસભાઈ બાગમાં ટહેલ રહ્યા હતા, તે સમય →

પ્ર. ૧૩- બીજી વાર લક્ષ્મણ શેઠે શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં શું પ્રશ્ન રાખ્યો ?

પ્ર. ૧૪- જ્યારે શ્રીજી સાહેબે ઉક્ત પ્રશ્નનો ઉત્તર દૃષ્ટાંત સહિત આપીને લક્ષ્મણ શેઠને સ્પષ્ટતઃ સમજાવી દીધું, ત્યારે શેઠજીની શું હાલત થઈ ?

ઉ. ૧૪- શેઠજીના ઉક્ત પ્રશ્નના ઉત્તરમાં જ્યારે શ્રી પ્રાણનાથજીએ મારકંડેય ઋષિનું →

પ્ર. ૧૫- ઉક્ત પ્રશ્નના ઉપરાંત શ્રીજી સાહેબજીએ લક્ષ્મણ શેઠની આગળ કયા-કયા ગ્રંથોના રહસ્ય ખોલીને રાખી દીધા.

ઉ. ૧૫- ઉક્ત પ્રશ્નના ઉપરાંત શ્રીજી સાહેબે લક્ષ્મણ શેઠની આગળ બહુ વિવેકમય →

ઉ. ૯- સર્વપ્રથમ શ્રીજીના શ્રી મુખથી લક્ષ્મણ શેઠે દોઢ કલાક ચર્ચા સાંભળી.

ઉ. ૧૦- ચાર ઘડી અર્થાત્ દોઢ કલાક ચર્ચા સાંભળીને લક્ષ્મણ શેઠ જ્યારે ઘરે પાછાં જવા લાગ્યા, ત્યારે તેમનું મન ત્યાં જ અર્થાત્ શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં જ રહી ગયું. મન વગરના જ તે પોતાની ઘેર પાછાં આવ્યા.

ઉ. ૧૧- તત્પશ્ચાત પ્રકાંડ વિદ્વાન લક્ષ્મણ શેઠ બે-ચારવાર પુનઃ શ્રીજીના શ્રી મુખથી ચર્ચા સાંભળવા ગયા. અન્ય શ્રોતાઓમાં અને એમનામાં ધરતી-આસમાનનું અંતર છે. એમની રીત તો ન્યારી જ હતી.

→ લક્ષ્મણ શેઠ શ્રીજીને મળીને ઘેર પાછાં આવી રહ્યા હતા. ત્યારે તેમને મળતાં જ જિંદાદાસભાઈ બોલી ઉઠયા, **''ધામ મેં પૈઠે બિના વિચાર''** અર્થાત્ વિચાર-વિવેક કર્યા વગર જ શ્રીજીના ધામની જમાતમાં શામિલ થઈ ગયા ? તેથી જે વચન પહેલાં શેઠજીએ જિંદાદાસભાઈને કહ્યા હતા, જિંદાદાસભાઈએ તે જ વચન તેમને પાછાં કરી દીધા.

ઉ. ૧૩- બીજી વાર લક્ષ્મણ શેઠે શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં પ્રશ્ન રાખતાં કહ્યું, ''અક્ષરાતીત ધામના મૂલમિલાવાની બેઠકમાં બેઠાં-બેઠાં જ અમે લોકો અહીં ખેલમાં કેમ છે ? એ વાત મારી સમજમાં નથી આવી.''

→ દૃષ્ટાંત આપીને ચર્ચા કરી, ત્યારે તે ચર્ચાને સાંભળતાં જ લક્ષ્મણ શેઠજીની આંતરિક મર્મભેદી દૃષ્ટિ ખુલી ગઈ તથા મન અને ધ્યાનમાં એકાગ્રતા આવી ગઈ અર્થાત્ તેમને શ્રીજી સ્વરૂપની ઓળખ (પહેચાન) થઈ ગઈ.

→ તરીકાથી સુંદર શબ્દોમાં શ્રીમદ્ભાગવત મહાપુરાણ અને શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના ગૂઢ-ગૂઢ રહસ્યોને પણ સ્પષ્ટ કરીને લક્ષ્મણ શેઠની આગળ રાખી દીધા અને તેમના માટે પારના દ્વાર ખોલી દીધા.

પ્ર. ૧૬- હવે લક્ષ્મણ શેઠ શ્રીજી સાહેબજીને કઈ દૃષ્ટિથી જોવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૧૭- લક્ષ્મણ શેઠની લૌકિક દૃષ્ટિ ફરતાં જ તેમની દૃષ્ટિ ક્યાં પહોંચી ગઈ ?

પ્ર. ૧૮- જ્યારે લક્ષ્મણ શેઠની આત્મા જાગૃત થઈ ઉઠી અને તે ધર્મમાં શામિલ થઈ ગયા, ત્યારે સમાજની વચ્ચે શું હલચલ થઈ ? કળિયુગરૂપી દજ્જાલ કેમ કાંપવા લાગ્યા તથા એના ફળસ્વરૂપ શું થયું ?

ઉ. ૧૮- જ્યારે લક્ષ્મણ શેઠની નજરમાં ઘરસંસારની સૂધ જતી રહી, તેમના દિલ-દિમાગમાં વારંવાર શ્રી પરમધામની યાદ આવવા લાગી તથા અંદરની માયાવી દૃષ્ટિ હટી ગઈ, ત્યારે તેમની નજર મૂલ ઘરમાં રહેલી તેમની →

પ્ર. ૧૯- ઠઠ્ઠાનગરમાં કોના-કોના કારણે સમાજમાં કેટલીવાર હલચલ મચી ?

ઉ. ૧૯- ઠઠ્ઠાનગરમાં એક વાર કબીર સંપ્રદાયના મહંત ચિંતામણીના સમય તેમના સમાજમાં ભૂકંપ જેવી હલચલ મચી હતી કેમ કે સમાજના પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ પોતાના ધર્મની વિમુખ થઈને બીજાના ધર્મમાં શામિલ થયા. બીજી →

પ્ર. ૨૦- ઠઠ્ઠાનગરમાં કેટલાં સુંદરસાથની જાગણી થઈ ? કયા-કયા સમાજના લોકો નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા ?

ઉ. ૨૦- ઠઠ્ઠાનગરમાં શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંત-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મમાં લગભગ →

પ્ર. ૨૧- "કલિયુગ ડરા દેખ કે" અર્થાત્ શું જોઈને કલિયુગરૂપી દજ્જાલ કાંપવા (ડરવા) લાગ્યા ?

ઉ. ૨૧- **"કલિયુગ ડરા દેખ કે"** અર્થાત્ શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાય-શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ નામક નવા ધર્મ માર્ગમાં પુરાણા (જૂના) ધર્મવાળા પણ →

ઉ. ૧૬- હવે લક્ષ્મણ શેઠને અખંડ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ ગઈ અર્થાત્ હવે તે શ્રીજી સ્વરૂપને સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ સ્વરૂપના રૂપમાં જોવા લાગ્યા.

ઉ. ૧૭- શ્રી લક્ષ્મણ શેઠની આત્મામાં અખંડ જ્ઞાનનો આવેશ ઉતરી આવ્યો. તે પોતાની સૂધ-બુધ ભૂલી ગયા. તેમાં જાગૃતબુદ્ધિ પ્રવેશ થઈ અને તેમની દૃષ્ટિ શ્રી નિજધામમાં પહોંચી ગઈ.

→ પરાત્મ સ્વરૂપ પર જઈ ટકી. મૂલમિલાવાથી લઈને આજસુધીની લીલા તેમને પ્રત્યક્ષ દેખાવા લાગી અને તે ધર્મમાં શામિલ થયા. જેવા જ તે નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં શામિલ થયા, તેવા જ વૈષ્ણવ સમાજમાં ભૂકંપ આવી ગયો. કળિયુગરૂપી કુવૃત્તિગ્રસ્ત દજ્જાલ ઈર્ષ્યાના કારણે કાંપવા લાગ્યા અને અમારા ધર્મની વિભિન્ન પ્રકારથી કપોળ-કલ્પિત (મન ઘડંત) નિંદા કરવા લાગ્યા. પરંતુ ફળ સ્વરૂપ તેમનું કંઈ જ ચાલી શકયું નહિ. માથું પટકાતાં રહી ગયા.

→ બાજુ હલચલ ત્યારે થઈ, જ્યારે ઠઠ્ઠાનગરના વૈષ્ણવ સમાજના પ્રખર વિદ્વાન કથાકાર લક્ષ્મણ શેઠ વૈષ્ણવ ધર્મ છોડીને નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં શામિલ થયા. આ વખતે પણ વૈષ્ણવ સમાજમાં બહુ ભારી ભૂંકપ-સા ઉઠયું. બંનેય સમાજના પ્રકાંડ વિદ્વાન તથા પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ હોવાને કારણે તેમની પાછળ બહુ જ લોકો નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા.

→ હજાર-દોઢ હજાર સુંદરસાથ શામિલ થયા, કબીર સંપ્રદાયના લોકો ચિંતામણીના માધ્યમથી આવ્યા, તો લક્ષ્મણ શેઠની પાછળ તેમના કેટલાય શિષ્ય શામેલ થયા. અહીંયા બહુ ભારી સંખ્યામાં સુંદરસાથની જાગણી થઈ.

→ આવીને શામિલ થયા, એ જોઈને કલિયુગી ગુણોથી ગ્રસ્ત દજ્જાલ ડરીને કાંપવા લાગ્યા કે કઈ અમારા સમાજમાં શૂન્યતા ન આવી જાય કેમ કે શ્રીજીની કલિમલહારી ચર્ચાના અદ્ભૂત પ્રભાવની આગળ એ સ્વાર્થી અને ઈર્ષ્યા રાખવાવાળાનું કંઈ ચાલી શકયું નહિ.

પ્ર. ૨૨- ગોસ્વામી બાલકની પાસે રહીને ઠઠ્ઠાનગરના અન્ય સમાજના લોકો કયો ધંધો કરીને સંતુષ્ટ થવા લાગ્યા ?

ઉ. ૨૨- વલ્લભ સંપ્રદાયના ગોસ્વામી બાલકની પાસે બેસીને ઠઠ્ઠાનગરના લોકો →

પ્ર. ૨૩- બીજી વાર શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠામાં કેટલાં સમય સુધી રહ્યા ? તત્પશ્ચાત ક્યાં જવા માટે સોચવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૨૪- ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથને શ્રીજી સ્વરૂપ કઈ રીતે સાંત્વના આપીને ત્યાંથી નીકળ્યા ?

ઉ. ૨૪- આ સમય ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથને શ્રીજી સ્વરૂપે સાંત્વના આપતાં →

પ્ર. ૨૫- ''સરત થી વાયદે'' અર્થાત્ મસકત પહોંચવા માટે જે સમય નિર્ધારિત હતો, તે જ સમય પર શ્રી રાજજી પહોંચાડી રહ્યા છે-એમ કેમ કહ્યું છે ?

ઉ. ૨૫- **''સરત થી વાયદે''** અર્થાત્ ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથથી વિદાય લઈને શ્રીજી સ્વરૂપ લાઠી બંદર આવ્યા અને લાઠી બંદરથી નાવમાં બેસીને દરિયો →

પ્ર. ૨૬- ''માનીં નાહીં કોય'' અર્થાત્ કોઈએ કોઈનું પણ કહ્યું માન્યું નહિ અને કેમ ?

ઉ. ૨૬- **''માનીં નાહીં કોય''** અર્થાત્ શ્રીજી સાહેબજીએ આ વખતે કોઈપણ સુંદરસાથનું કહેવું માન્યું નહિ કેમ કે ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથનું કહેવું હતું, →

પ્ર. ૨૭- અન્તતોગત્વા શ્રીજી સાહેબજી ક્યાંથી ક્યાં થઈને નાવમાં બેસીને ક્યાં પહોંચ્યા ?

ઉ. ૨૭- અન્તતોગત્વા શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠામાં રહેતાં નાથા જોશીના ઘરેથી →

→ કેટલાય દિવસો સુધી પ્રણામી ધર્મ માર્ગની નિંદા કરતાં રહ્યા. તત્ત્વની વાત તો તે જાણતાં નહોતા. અતઃ શ્રીજીની નિંદા-ચુગલી કરીને પોતાનો ક્રોધ કાઢતાં અને આત્મ-સંતુષ્ટિ કરતાં હતા.

ઉ. ૨૩- બીજી વાર શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠાનગર રહેતાં નાથા જોશીની ઘેર દસ મહિના રહ્યા. હવે આગળ પ્રસ્થાન કરવાનો મોસમ આવી ગયો. અતઃ તે પુનઃ ત્યાંથી લાઠી થઈને મસકત જવાનું સોચવા લાગ્યા.

→ કહ્યું, ''મારા પ્યારા સુંદરસાથજી! હવે આપ મને આગળ જવાની આજ્ઞા આપો. ન જાણે શ્રી રાજજીએ કયા કાર્ય માટે મારું ત્યાં પહોંચવું અનિવાર્ય કરી દીધું છે ? મારે ત્યાં જવાની પાછળ કોઈ વિશેષ કારણ છે.'' આ રીતે સુંદરસાથને સમજાવીને સાંત્વના આપતાં શ્રીજી સ્વરૂપ ચાલવા માટે તૈયાર થયા.

→ પાર કરીને તે મસકત બંદર ઉતર્યા. એ જ સમય મસકત બંદર આવી પહોંચવાનો વાયદો હતો કેમ કે એકવાર પહેલાં શ્રીજીને લાઠી બંદરથી નાવમાં બેસવાના બાવજૂદ પણ પાછાં ફરવું પડયું હતું. સત્તર દિવસ સુધી નાવના સમુદ્રની વચ્ચે જઈને રોકાવાનું કારણ એ જ હતું કે તે સમય ઠઠ્ઠાનગરમાં જાગણીનું કંઈક કાર્ય બાકી રહી ગયું હતું.

→ ''જો આપ માત્ર બંધનમાં પડેલાં સાથને છોડાવવાના કાર્ય વિશેષ અહીંયાથી જઈ રહ્યા છો, તો બંધનમાં પડેલાં સાથીઓને છોડાવવાનું કાર્ય અમે કરી દઈશું, લેકિન આપ અહીંયા જ બિરાજમાન રહો. આપની આજ્ઞા મુતાવિક અમે તે કાર્ય કરી લઈશું.'' કિંતુ શ્રીજીનું કહેવું હતું, ''મારું જ કોઈ કામ ત્યાં બાકી પડયું છે, શ્રી રાજજી કયા કાર્યના નિમિત્તે મને ત્યાં પહોંચાડવા ચાહે છે, કોણ જાણે ?''

→ સુંદરસાથથી વિદાય થઈને પહેલાંની જેમ જ લાઠી બંદર આવ્યા. ત્યાંથી નાવમાં બેસીને દરિયા પાર મસકત બંદરમાં ઉતરી ગયા. હવે આગળ મસકતમાં શ્રીજી સ્વરૂપ ક્યાં રહ્યા તે વર્ણન આવશે.

-(પ્રકરણ-૨૫, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૨૭, કુલ સં. ૮૪૦+૨૭=૮૬૭).

❖ મસકત બંદર ❖

પ્ર. ૧- દરિયા કિનારે મસકત બંદરથી ઉતરીને શ્રીજી સ્વરૂપ ક્યાં ચાલી ગયા અર્થાત્ ક્યાં પહોંચી ગયા ?

પ્ર. ૨- અચાનક વચ્ચે બજારમાં શ્રીજી સ્વરૂપને કોણ આવીને મળ્યું, જેઓએ શ્રીજી સ્વરૂપને કુશલ-ક્ષેમ પૂછ્યા ?

પ્ર. ૩- તે ભાઈ શા માટે શ્રીજી સાહેબનો આદર-સત્કાર કરવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૪- માવજીભાઈની દુકાનમાં કોણ-કોણ સુંદરસાથ આવીને શ્રીજી સ્વરૂપને મળ્યા, જેઓએ શ્રી બાઈજૂરાજની ખબર શ્રીજીને આપી ?

ઉ. ૪- માવજીભાઈની દુકાનમાં શ્રીજી સાહેબજીને વિશ્વનાથભાઈ આવીને મળ્યા. તેઓએ શ્રી બાઈજૂરાજની ખબર શ્રીજી સ્વરૂપને આપી. પુનઃ રૂપા અને →

પ્ર. ૫- માવજીભાઈએ તે સમય શ્રી પ્રાણનાથજીની કેવી સેવા કરી ?

ઉ. ૫- માવજીભાઈએ એ સમય શ્રી પ્રાણનાથજી સહિત સમસ્ત સુંદરસાથને →

પ્ર. ૬- કોણ પોતાની મોટાઈ (બડપ્પન) અને અવસ્થાને પણ ભૂલીને ભોજન પીરસવાની સેવા કરવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૭- કોણ પોતાના પુત્રને દુકાનનું કાર્ય સોંપીને ચર્ચા-શ્રવણ કરવા લાગ્યા ?

❖ મસકત બંદર ❖

ઉ. ૧- લાઠી બંદરથી નાવમાં બેસીને શ્રીજી સ્વરૂપ મસકત બંદર ઉતરી ગયા. દરિયાના કિનારા પર સ્થિત બજારમાં જ માવજીભાઈની દુકાન હતી. અતઃ શ્રીજી સ્વરૂપ તેમની દુકાનમાં રોકાઈ ગયા.

ઉ. ૨- અચાનક વચ્ચે બજારમાં શ્રીજી સ્વરૂપને માવજીભાઈ આવીને મળ્યા. તેઓએ શ્રીજી સાહેબજીને કુશલ-ક્ષેમ પૂછ્યા અને આવવાનું કારણ જાણ્યા પછી તેમને કહ્યું, ''આપ ભલે પધાર્યા.''

ઉ. ૩- માવજીભાઈએ લૌકિક સંબંધના કારણે શ્રી પ્રાણનાથજીનો આદર-સત્કાર કર્યો કેમ કે માવજીભાઈ પણ ઠાકુર અને શ્રી મેહરાજ પણ ઠાકુર હતા. અતઃ લૌકિક નાતો જાણીને બહુ આદર-સત્કાર કર્યો.

→ રાધાબાઈએ પણ, જે શ્રી બાઈજૂરાજની સાથે બંધનમાં હતી, શ્રીજી સ્વરૂપને શ્રી બાઈજૂરાજની ખબર આપી. એ બંને બહેનોએ શ્રીજીની અંદરની શ્રી બાઈજૂરાજ પ્રતિની ચિંતાજનક વિષયોને પૂરી તરેહથી હલ કરી દીધા. રૂપા અને રાધાબાઈની વાતોને સાંભળીને શ્રીજી સાહેબજી શ્રી બાઈજૂરાજના પ્રતિ નિશ્ચિંત થઈ ગયા.

→ રોકાવાની સારી વ્યવસ્થા કરી આપી. ત્યાં બધા સુંદરસાથ જ્યારે એકઠાં મળીને બેઠાં, તો બહુ પ્રસન્ન થયા. સ્થાન-સ્થાનથી આવેલાં લોકો શ્રીજી સાહેબજીને પોત-પોતાની આપવીતી સંભળાવવા લાગ્યા.

ઉ. ૬- સમસ્ત સુંદરસાથને સન્માન સહિત ભોજનનું આમંત્રણ આપીને સ્વયં માવજીભાઈ પોતાની મોટાઈ અને પોતાની અવસ્થાને પણ ભૂલીને આનંદમગ્ન થઈને ભોજન પીરસવાની સેવા કરવા લાગ્યા.

ઉ. ૭- માવજીભાઈ પોતાના પુત્ર કાનજીને દુકાનનું કાર્ય સોંપીને સ્વયં ચર્ચા સાંભળવા બેસી ગયા અને ચિત્ત દઈને શ્રવણ કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૮- ભોજનોપરાંત માવજીભાઈની દુકાનમાં શ્રીજી સાહેબજીએ શું કર્યુ ?

પ્ર. ૯- મસકત બંદરમાં સુભાનુલ-હક સ્વરૂપ શ્રીજીની કેવી દયાવંત ચર્ચા થઈ ?

ઉ. ૯- મસકત બંદર માં રહેતાં માવજીભાઈની દુકાનમાં ઠક્કાના વિવરણ →

પ્ર. ૧૦- માવજીની દુકાનમાં તે સમય કોના માધ્યમથી ચર્ચામાં અખંડાનંદનો વિસ્તાર થયો ?

પ્ર. ૧૧- એ સમય માવજીભાઈની દુકાનમાં ચર્ચા સાંભળવામાં તે કોણ-કોણ હતા, જે ચર્ચારસમાં તલ્લીન થઈને બંદીખાનાના દુઃખ ભૂલી ગયા ?

પ્ર. ૧૨- કોના-કોના દિલ ચર્ચા શ્રવણ કરતાં-કરતાં શ્રી રાજજીની તરફ રોશન થયા ?

પ્ર. ૧૩- માવજીભાઈના ડેરા (મુકામ) પર કેવી ચર્ચા થતી હતી ? તે ચર્ચા દ્વારા કોને શ્રીજી સ્વરૂપની ઓળખ (પહેચાન) થવા લાગી ?

ઉ. ૧૩- માવજીભાઈના ડેરા (મુકામ) પર બહુ મીઠી મધુરી ચર્ચા થતી હતી. →

પ્ર. ૧૪- માવજીભાઈની હવેલીમાં ચર્ચા શ્રવણાર્થ માત્ર માવજીભાઈના ઘર-પરિવારના લોકો જ બેસતાં હતા યા અન્ય બહારના લોકો પણ આવતાં હતા ?

ઉ. ૮- ભોજન-પ્રસાદનો કાર્યક્રમ પૂરો થયા પછી શ્રીજી સાહેબ માવજીભાઈની દુકાનમાં પુનઃ ચર્ચા કરવા બેસી ગયા તથા બધાને ઠઠ્ઠામાં થયેલાં સુંદરસાથના જાગરણ-કાર્ય સહિત અન્ય સમાચાર સંભળાવવા લાગ્યા.

→ (વિવેચન) ને લઈને સુભાનુલ-હકની સભાની જેમ અર્થાત્ મૂલમિલાવાની બેઠકમાં પ્રેમ-સંવાદના દરમિયાન અક્ષરાતીત શ્રી રાજજી દ્વારા કહેલાં પ્રશંસનીય વચનોની જ જેમ કૃપાલુ શ્રીજી સાહેબજીની મહેરની એવી વરસાદ થઈ કે બધા લોકો આનંદવિભોર થઈ ગયા.

ઉ. ૧૦- માવજીની દુકાનમાં શ્રીજી સાહેબજીના મુખારવિંદથી પરમધામની ચર્ચાનો બહુ ભારે પ્રવાહ ઉમડી પડયો અને શ્રોતાઓના હૃદયમંડલમાં અખંડાનંદનો વિસ્તાર થયો.

ઉ. ૧૧- એ સમય માવજીભાઈની દુકાનમાં ચર્ચા સાંભળવામાં બંધનથી છૂટીને આવેલાં વિશ્વનાથભાઈ સહિત રૂપા અને રાધાબાઈ પણ હતા. જેઓએ જ્યારે શ્રીજીના શ્રી મુખથી અખંડાનંદ પ્રદાન કરવાવાળી ચર્ચા રસનું પાન કર્યુ, તો તે બંદીખાનામાં સહન કરેલાં બધાય દુઃખ-કષ્ટ ભૂલી ગયા.

ઉ. ૧૨- ચર્ચા શ્રવણ કરતાં-કરતાં રૂપાબાઈ અને રાધાબાઈના મનમાં શ્રી રાજજીનું સ્વરૂપ સમાઈ ગયું અને તેમનું મન બહુ દેદીપ્યમાન થઈ ઉઠયું.

→ સુંદરસાથ ચર્ચા રસનું પાન કરી તૃપ્ત થઈ રહ્યા હતા. આ સમયે માવજીભાઈએ પણ મન લગાવીને ચર્ચા સાંભળી, જેમના પ્રતિફળ તેમને શ્રીજી સાહેબજીના સ્વરૂપની ઓળખ થવા લાગી.

ઉ. ૧૪- માવજીભાઈની હવેલીમાં બહુ રોચક અને આનંદમયી ચર્ચા થતી હતી. શ્રી પ્રાણનાથજીની આ રસમયી ચર્ચાના સમાચાર વિચિત્રરૂપથી પૂરા મસકતમાં ફેલાવા લાગ્યા. આ સમાચાર સાંભળીને તેમના દર્શન તેમજ પ્રવચન શ્રવણના આકાંક્ષી (ઈચ્છુક) બનીને દૂર-દૂરથી લોકો આવવા લાગ્યા.

પ્ર. ૧૫- આ પ્રકાર મસકતમાં ચર્ચાનો પ્રબલ દોર (અમલ) કેટલાં દિવસો સુધી જોરશોરથી ચાલ્યો ?

પ્ર. ૧૬- ચર્ચાના પ્રબલ પ્રભાવને જોઈને કલિયુગરૂપી દજ્જાલ શું સોચવા અને કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૬- ચર્ચાના પ્રબલ (શક્તિશાળી) પ્રભાવને જોઈને કળિયુગરૂપી દજ્જાલ →

પ્ર. ૧૭- કળિયુગ કેવા લોકોની વચ્ચે બેસીને નિંદા કરવા લાગ્યા અને મનમાં શું વિચાર કરી ડરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૧૭- કળિયુગ પોતાના આધીન (વશ) રહેવાવાળા પોતાની સેનાના લોકોની →

પ્ર. ૧૮- ''એ ક્યા કરેં મુઝ કો''-એવું કોણ અને કોના માટે કહી રહ્યા છે ?

પ્ર. ૧૯- કળિયુગરૂપી દજ્જાલોએ અહીં શ્રીજીથી ઝૂઝવા (ભીડવા) માટે શું કર્યું ?

પ્ર. ૨૦- માવજીભાઈની હવેલીમાં રાતદિવસ કેવી રીતે પસાર (વ્યતીત) થતો હતો ?

ઉ. ૨૦- માવજીભાઈની હવેલીમાં નિત્ય પ્રતિ આનંદમયી હંસી-વિનોદપૂર્ણ →

પ્ર. ૨૧- માવજીભાઈની દુકાનમાં કયા બે-ચાર કીર્તન અવતરિત થયા ?

પ્ર. ૨૨- કયા જન્મને વગર વિચારે ગમાર-અજ્ઞાની લોકો ગુમાવી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૫- આ પ્રકાર મસકત બંદર રહેતાં માવજીભાઈની હવેલીમાં શ્રી પ્રાણનાથજીની ચર્ચાનો પ્રબલ દોર દસ-વીસ દિવસો સુધી ચાલ્યો. આ દરમિયાન ચર્ચા દ્વારા શ્રોતાઓને જે આનંદની અનુભૂતિ થઈ, તે તો અવર્ણનીય છે.

→ મનોમન સોચવા લાગ્યા, ''એ અમને મારવા માટે આવ્યા છે.'' અતઃ દજ્જાલોએ પોતાના અસ્ત્ર-શસ્ત્ર સંભાળી લીધા અને ચર્ચા શ્રવણ કરવા બેઠેલાં લોકોના મનમાં બેસીને શોર બકોર (શોરશરાબા) કરી ઉત્પાત (ધાંધલ) મચાવવા લાગ્યા.

→ વચ્ચે બેસીને નિંદા કરવા લાગ્યા અને મનમાં એ વિચારીને ડરવા લાગ્યા, ''હું મારી પૂરી શક્તિ લગાવીને એ મહાત્માથી ભીડી જઈશ (ઝૂઝીશ), ત્યારે તે મારું શું બગાડી શકશે ? ન જાણે એ મહાત્મા મને મારવાનો વિચાર મનમાં લઈને ક્યાંથી આવી ગયા છે ?''

ઉ. ૧૮- **''એ ક્યા કરેં મુઝ કો''**-એવું કળિયુગરૂપી દજ્જાલ શ્રી પ્રાણનાથજી પ્રત્યે કહી રહ્યા છે.

ઉ. ૧૯- કળિયુગરૂપી દજ્જાલોએ અહીં શ્રીજીથી ભીડવા માટે ઉપદ્રવી (ત્રાસરૂપ) લોકોના મનમાં બેસીને તેમને શ્રીજીથી ભીડવા માટે તૈયાર કર્યા.

→ વાતાવરણમાં શ્રી પરમધામની ચર્ચા અથવા પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સ્તુતિગાન અને કીર્તન થતાં રહેતાં હતા. રાતદિવસ ભજન-કીર્તન, ઉત્સવ-રસોઈ અને ચર્ચા-કથામાં વ્યતીત (પસાર) થતો હતો.

ઉ. ૨૧- માવજીભાઈની હવેલીમાં શ્રી પ્રાણનાથજી દ્વારા ૧) તૂ દુનીકો કહા પુકારહીં ૨) રે હો દુનિયા બાવરી ૩) રે મન તૂ ભૂલ ન મહામત ઈત્યાદિ બે-ચાર પ્રકરણ અવતરિત થયા.

ઉ. ૨૨- હીરા સદૃશ દેવદુર્લભ માનવજન્મને વગર વિચારે માયાના પરવશ થઈને દુનિયાના અજ્ઞાની-ગમાર લોકો મૂરખોની જેમ કોડીઓના મોલ ગુમાવી રહ્યા છે.

પ્ર. ૨૩- ''સબ સ્યાને અપને કામમેં લગે''-આ વાક્ય કોણ કહી રહ્યા છે અને 'અપને કામમેં લગે'-એવું કોના માટે કહ્યું છે ?

ઉ. ૨૩- **''સબ સ્યાને અપને કામમેં લગે''**-આ વાક્ય મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી →

પ્ર. ૨૪- ઉક્ત અવતરિત કીર્તનોની કથા-ચર્ચા દ્વારા કોનું કામ બની ગયું ?

પ્ર. ૨૫- એ કીર્તનોને શ્રવણ કરવાથી કોની આત્મા જાગૃત થઈ ગઈ અને તે કયા ધર્મમાં શામિલ થયા ?

પ્ર. ૨૬- કયા લોકોને શ્રી રાજજીની ચર્ચા સિવાય કંઈ બીજું સૂઝતું (દેખાતું) જ ન હતું ?

ઉ. ૨૬- માવજીભાઈની હવેલીમાં કેટલાય દૂર-દૂરના સુંદરસાથ આવીને એકત્રિત →

પ્ર. ૨૭- ''હુઈ ખંડની માવજી પર'' અર્થાત્ માવજીભાઈ પર ખંડની કેમ થઈ ?

ઉ. ૨૭- શ્રીજી સાહેબજીની નજરમાં માવજીભાઈ માન-અભિમાનરૂપી વિકારથી ગ્રસ્ત થઈ ગયા હતા. અતઃ એક દિન ચર્ચામાં શ્રીજીએ માન-અભિમાન મનુષ્યના ભજન, ભક્તિ અને સેવાને વિફલ કરવાવાળા વિકાર છે →

પ્ર. ૨૮- ખંડનીપૂર્ણ વચનોને સાંભળી માવજીભાઈએ શું નિશ્ચય કર્યો ?

ઉ. ૨૮- ખંડનીપૂર્ણ વચનોને સાંભળ્યા પછી માવજીભાઈએ એ નિશ્ચય કરી લીધો, →

પ્ર. ૨૯- ''જબ સોયા રાત કો'' અર્થાત્ રાતમાં સૂતેલાં માવજીભાઈને અચાનક શું થયું ?

→ આ માયાવી દુનિયાને કહી રહ્યા છે. **'અપને કામમેં લગે'**-એવું પોતાને બુદ્ધિમાન સમજવાવાળાને, જે પોત-પોતાના કાર્યોમાં મગ્ન છે, તેમને કહેવામાં આવ્યું છે.

ઉ. ૨૪- ઉક્ત અવતરિત કીર્તનો દ્વારા અલૌકિક પ્રભાવયુક્ત કથા-ચર્ચા સાંભળીને માવજીભાઈનું કામ બની ગયું. ઉક્ત અવતરિત વાણી દ્વારા કરેલી ભાવમયી ચર્ચા તેમને અત્યંત મીઠી લાગી.

ઉ. ૨૫- ઉક્ત કીર્તનોની ભાવમયી ચર્ચા શ્રવણ કરવાથી માવજીભાઈની આત્મા જાગૃત થઈ ઉઠી અને ત્યારબાદ તે શ્રીકૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મમાં શામિલ થઈ ગયા.

→ થતાં ગયા. તે રાતદિવસ ચર્ચા કથા રસનું પાન કરતાં હતા. હવે તેમને પરમાત્મા શ્રી રાજજીની ચર્ચાના સિવાય કોઈ બીજું કાર્ય સૂઝતું (દેખાતું) જ ન હતું.

→ અને તેને છોડી દેવાના વિષયમાં થોડા કડક શબ્દોનો પ્રયોગ કર્યો કેમ કે એ જ કારણ માવજીભાઈ નામક સુંદરસાથ કસોટી પર પૂરા ઉતરી શક્યા ન હતા. કિંતુ ખંડનીના વચનોને સાંભળીને માવજીભાઈના અંદરના અવગુણ તેમના પોતાના જ મનમાં ખટકી ગયા. ખંડનીના તે શબ્દોમાં તેઓએ પોતાનું જ અપમાન થયેલું જોયું.

→ ''હવેથી હું તેમની પાસે ચર્ચા સાંભળવા જઈશ નહિ. સ્વામીજીએ મારામાં એવો શું દોષ જોઈ લીધો કે મારા માટે એવા કટુ શબ્દોનો પ્રયોગ કર્યો.'' એવો વિચાર કરી તે રાત્રીના પોતાની દુકાનમાં જઈને સૂઈ ગયા.

ઉ. ૨૯- **''જબ સોયા રાત કો''** અર્થાત્ રાતમાં સૂતેલાં માવજીને મુખ પર સ્વપ્નમાં સ્વયં પરબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રી રાજજીએ જોરથી એક તમાચો આપી દીધો. એનાથી તે અત્યંત ભયભીત થઈને કાંપી ઉઠ્યા.

પ્ર. ૩૦- ''ક્યોં રીસ કરી ઈન સોં'' એવું કોણે, કોને કહ્યું ? પુનઃ કોણે, કોનાથી રીસ કરી ?

પ્ર. ૩૧- તમાચા મારવાવાળા સ્વરૂપે માવજીભાઈને શું-શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૧- તમાચા મારવાવાળા સ્વરૂપે માવજીભાઈને કહ્યું, ''શ્રી મેહરાજથી તમે →

પ્ર. ૩૨- માવજીભાઈ જ્યારે રાતના ચોંકીને ઉઠી ગયા, ત્યારે તેઓએ શું કર્યું અને ત્યારબાદ તે ક્યાં ગયા ?

ઉ. ૩૨- માવજીભાઈ જ્યારે રાતના ચોંકીને ઉઠી ગયા, ત્યારે પોતાનો ગાલ પકડીને રોવા લાગ્યા, તેમના કાનોમાં શ્રી રાજજીના શબ્દ હજી પણ ગુંજાયમાન થઈ →

પ્ર. ૩૩- ''મુઝે તમાચા માર કે''-એવું કોણ, ક્યાં અને કોને કહી રહ્યા છે ?

પ્ર. ૩૪- શ્રીજી સાહેબના ચરણોમાં પ્રણામ કરતાં માવજીભાઈએ શું-શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૪- જ્યારે માવજીભાઈ રાતના તમાચો ખાઈને ચોંકીને ઊઠી ગયા અને ત્યારે શ્રીજી સાહેબજીને ઊંઘમાંથી ઊઠાડી તેમના ચરણોમાં પડીને રડતાં-રડતાં →

પ્ર. ૩૫- અતઃ તમાચો ખાધા પછી માવજીભાઈ કેવા બદલાઈ ગયા ?

ઉ. ૩૫- અહો ભાગ્યવાન માવજીભાઈ ઉક્ત પ્રકારથી તમાચો ખાધા પછી બહુ લગનથી ચર્ચા સાંભળવા લાગ્યા. તે બહુ પાકા અને પ્રવીણ બની ગયા. →

પ્ર. ૩૬- માવજીભાઈના પરિવારના લોકોને માવજીભાઈથી અપ્રસન્ન (નારાજ) થવાનું શું કારણ હતું ?

ઉ. ૩૦- **''ક્યોં રીસ કરી ઈન સોં''** એવું શ્રી રાજજીએ તમાચા મારીને માવજીભાઈને કહ્યું. ચર્ચામાં ખંડનીપૂર્ણ વચન સાંભળીને માવજીભાઈએ શ્રીજી સ્વરૂપ પર રીસ કરી.

→ કેમ નારાજ થયા ? તેમના સદ્દુપદેશોને તમે ધ્યાનથી કેમ નથી સાંભળ્યા ? જાઓ, તમે ફરી ત્યાં જાઓ ! તેમના સ્વરૂપની ઓળખ કરો, નહિ તો બીજો તમાચો પણ આપવો પડશે ! !''

→ રહ્યા હતા. રાત હજી પણ બાકી હતી. કિંતુ તે ઉઠીને તે જ સમય શ્રી પ્રાણનાથજીની પાસે ગયા અને બહારથી દ્વાર ખખડાવવા લાગ્યા. શ્રીજીને નીંદથી ઉઠાડ્યા. શ્રીજીએ જ્યારે દરવાજો ખોલ્યો, ત્યારે માવજીભાઈ રોતાં-રોતાં વિનયપૂર્વક શબ્દોમાં તેમનાં મનુહાર કરવા (મનાવવા) લાગ્યા.

ઉ. ૩૩- **''મુઝે તમાચા માર કે''** આ વાક્ય માવજીભાઈએ શ્રીજી સાહેબજીને ત્યારે કહી, જ્યારે તે રાતના ઊઠીને શ્રીજી સાહેબજીના શયનના કમરામાં ગયા હતા.

→ તેઓએ રાતની બધી હકીકત (વૃત્તાંત) કહી સંભળાવ્યું અને કહ્યું, ''સ્વયં શ્રી રાજજીએ તમાચો મારીને મારું મુખ આપની તરફ ફેરવી દીધું, હું પોતાની ખંડની સાંભળીને આપથી વિમુખ થઈ ગયો હતો. સુંદરસાથમાં રહીને પણ હું કાચો જ રહી ગયો. હું આપના સ્વરૂપની ઓળખ ન કરી શક્યો.''

→ તેમને ચર્ચાનો એવો રંગ લાગ્યો કે ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં શ્રીજી સ્વરૂપના પ્રતિ તેમનો વિશ્વાસ અવિકલ્પરૂપથી દૃઢ થઈ ગયો. હવે તે પોતાના ધામધણી અને ત્યાંના પરિવાર-સુંદરસાથની એવી સેવા કરવા લાગ્યા કે તેમની સેવા જોઈને કળિયુગ પણ કાંપી ઉઠ્યો.

ઉ. ૩૬- જ્યારે માવજીભાઈની આત્મા પૂરી રીતે જાગૃત થઈ ઉઠી, ત્યારે ''સેવા જેવા પદાર્થના સિવાય આત્માને મૂલમિલાવામાં પહોંચાડવાનું અન્ય કોઈ →

→ સાધન નથી'' એમ સમજીને તે પોતાનો રાતદિવસ ઉત્સવ-રસોઈ, કથા-ચર્ચા, ભજન-કીર્તનમાં ખર્ચ કરવા લાગ્યા. એ જોઈને તેમના માતા- →

પ્ર. ૩૭- માવજીભાઈની માટે કળિયુગરૂપી દજ્જાલ કોણ-કોણ બન્યા અને કેમ ?

ઉ. ૩૭- માવજીભાઈની આત્મા જાગૃત થવી, પુનઃ તેમના સેવાભાવની મહાનતાનું મહત્ત્વ સમજમાં આવવું જ દજ્જાલો માટે કાલરૂપ બન્યું. →

પ્ર. ૩૮- શું માવજીભાઈના ઘર-પરિવારના લોકો શોર મચાવીને પણ માવજીભાઈનું કઈ બગાડી શક્યા ?

ઉ. ૩૮- ઉક્ત પ્રકારની સોચ-સમજના માધ્યમથી માવજીભાઈના ઘર-પરિવારના →

પ્ર. ૩૯- કુટુંબ-પરિવારના વિરોધી થઈ જવાથી પણ માવજીભાઈ કેવા રહેતાં હતા ?

ઉ. ૩૯- ઉપરોક્ત પ્રકારથી ઘર-પરિવારના બધા સદસ્યો દ્વારા વિરોધ કરવાથી પણ માવજીભાઈ પોતાના રસ્તા (પથ) થી તનિક પણ વિચલિત ન →

પ્ર. ૪૦- આ સમય માવજીભાઈની હવેલીમાં ચર્ચા સાંભળીને કેટલાં સુંદરસાથ જાગૃત થયા ?

પ્ર. ૪૧- મસકત બંદરમાં શ્રીજી સાહેબજીને ઓળખ કરી ધર્મ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયેલાં સુંદરસાથમાંથી કોઈ વીસ સાથના નામ ગણાવો ?

ઉ. ૪૧- મસકત બંદરમાં શ્રી વિશ્વનાથભાઈ, રૂપા અને રાધાબાઈ, પ્રધાન ભાટીયા, ખટ્ટુભાઈ, રાજોબાઈ, હીરજી ભાટીયા, માવજીભાઈ, →

→ પિતા, પુત્ર, પત્ની બધા અપ્રસન્ન થઈ ગયા અને સોચવા લાગ્યા, ''હવે આ અમને બધાને પણ વિતરાગી-સંન્યાસી બનાવી દેશે. આ એમની પર આપણી આખી દુકાન જ લૂંટાવી દેશે.''

→ અતઃ ઘર-પરિવારના બધા લોકો જેમ કે-માતા-પિતા, પુત્ર-પુત્રી, વહુ-છોકરા, પત્ની વગેરે સર્વેએ કળિયુગરૂપી દજ્જાલનું રૂપ ધારણ કરી લીધું અને તેમનો વિરોધ કરવા લાગ્યા કેમ કે તેમને લાગ્યું કે હવે તે બધું લૂંટાવીને તે બધાને સડક પર ઉતારી દેશે.

→ લોકો શોર મચાવીને પણ માવજીભાઈનો વાળ સુધ્ધાં વાંકો કરી શક્યા નહિ. તે ન તેમનું કંઈ બગાડી શક્યા અને ન તેમને બદલી જ શક્યા. તે પોત-પોતાના નસીબને કોસતાં રહ્યા. છાતી કૂટે,હાથ મસળે, પગ પછાડે, પરંતુ માવજીભાઈ હલ્યા નહિ. તે પોતાના જ રંગમાં રંગેલા રહ્યા.

→ થયા. ઘર-પરિવારના સદસ્યોના વિરોધનો તે પર જરા જેટલો પણ પ્રભાવ ન પાડી શક્યા. પોતાના પૂર્ણ વિશ્વાસના બલ પર, તેઓએ કળિયુગી વૃત્તિઓને પછાડી દીધી. હવે તે સદૈવ પોતાના પરમધામની લીલાઓમાં પ્રેમોન્મત થઈ ભાવુક દશામાં રહેવા લાગ્યા.

ઉ. ૪૦- આ સમય માવજીભાઈની હવેલીમાં ચર્ચા સાંભળીને લગભગ સો-સવાસો સુંદરસાથ શ્રીમન્નિજાનંદ ધર્મ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા.

→ નારાયણજી કાયસ્થ, જીવાભાઈ, સંગજીભાઈ, રામજીભાઈ, માવજીભાઈના પુત્ર કાન્હજી, હીરાબાઈ, ગંગાબાઈ, લક્ષ્મણભાઈ, માનજીભાઈ, જીવાભાઈ, રૂપજીભાઈ અને વેરસીભાઈ વગેરે સુંદરસાથ શ્રીજી સાહેબજીને ચર્ચા દ્વારા ઓળખીને નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા.

પ્ર. ૪૨- મસકત બંદરમાં માવજીની હવેલીમાં થવાવાળી આ સમયની ચર્ચામાં શ્રોતા અથવા સુંદરસાથ કેવા સુખોનું અનુભવ કરતાં હતા ?

ઉ. ૪૨- મસકત બંદરમાં માવજીભાઈની હવેલીમાં શ્રીજી સાહેબના શ્રી મુખથી →

પ્ર. ૪૩- મસકત બંદરના સુંદરસાથના દિલમાં નિત્ય પ્રતિ કેવા પ્રેમ-ભાવ, હર્ષ-ઉમંગની વૃદ્ધિ થવા લાગી ?

ઉ. ૪૩- કુલિ કલિંગા દજ્જાલોના આવા વિરોધની બાવજૂદ (વિરોધ હોવા →

પ્ર. ૪૪- ''ક્યોં હોત ન ખબરદાર''-એવું કોણ અને કોને કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૪૪- **''ક્યોં હોત ન ખબરદાર''** એવું આરબી ડાકુઓના દરોગા શ્રી →

પ્ર. ૪૫- દરોગાના ઉક્ત પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શ્રીજી સાહેબજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૫- દરોગાના ઉક્ત પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શ્રીજી સાહેબજીએ કહ્યું ''તમે મને તે વાત માટે ખબરદાર થવાનું કહો છો ? પહેલાં તમે સ્વયં તો ખબરદાર થઈ જાઓ ! ઉપરવાળાથી ડરો છો યા નહીં ? કેવી કમાણી-ધંધો તમારા નસીબમાં લખ્યો છે ? કેવી કમાણીથી તમે પોતાનું જીવન વ્યતીત કરી રહ્યા છો ? શું ક્યારે તમે પોતાના વિષયમાં સોચ્યું છે ? અરે ભાઈ ! →

પ્ર. ૪૬- ''ઓ કાદર હૈ ભરતાર''-એવું કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

પ્ર. ૪૭- કોને શ્રીજીની ચર્ચા મીઠી અને પ્યારી લાગતી હતી, જેનાથી તે રોજ ચર્ચામાં આવતો હતો ?

ઉ. ૪૭- ઉપરવાળા ખુદા-પરમાત્માના પ્રતિ શ્રી પ્રાણનાથજીનો આટલો અતૂટ →

→ મહત્ત્વપૂર્ણ વિષયો પર થવાવાળી રસમયી ચર્ચા દ્વારા સમસ્ત સુંદરસાથને જે આનંદાનુભવ પ્રાપ્ત થતો હતો, તેમનું વર્ણન થઈ શકતું નથી, તે તો અવર્ણનીય અને શબ્દાતીત છે. તે સુંદરસાથના અહોભાગ્યની સરાહના કરવી પણ અતુલનીય (અનુપમ) છે.

→ છતાં) પણ મસકત બંદરમાં માવજીભાઈની હવેલીમાં ધૂમ મચી રહી હતી. ત્યાં નિત્ય પ્રતિ ઉત્સવ-રસોઈ, ભજન-કીર્તન, કથા-ચર્ચા થતી રહેતી હતી. સુંદરસાથ નિત્ય નવીન ચર્ચા-રસમાં તલ્લીન અને ધામલીલામાં મગ્ન રહેતાં હતા.

→ પ્રાણનાથજીની પાસે આવીને કહે છે. તેમનું કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે, ''આપ બંધનમાં પડેલી તેજકુંવરીના હકદાર છો. તેથી આપ તેમને બંધનથી છોડાવવાના પ્રતિ ખબરદાર કેમ નથી થતાં ?''

→ પુકારવા હોય, માંગવુ હોય યા ચાહે ખબરદાર જ કરવા હોય, તો ઉપરવાળા ખુદાને પુકાર!! તે સામર્થ્યવાન સ્વામી જેમનો હાથ સદૈવ અમારા સિર પર રહે છે, તે સદૈવ સાવધાન, તત્પર અને ખબરદાર રહે છે. તેથી તેમને કહો, તે જે માંગશો, આપશે. મને તે છોકરી (તેજકુંવરી)ની જરા જેટલી પણ ચિંતા નથી. તમારે હાથ જ ફેલાવવો છે, તો તેમની આગળ ફેલાવો ! મારા જેવાની આગળ હાથ ફેલાવશો, તો શું મળશે ?''

ઉ. ૪૬- **''ઓ કાદર હૈ ભરતાર''**-એવું શ્રી પ્રાણનાથજીએ અરબી ડાકુઓના દરોગાને કહ્યું કેમ કે તે શ્રી બાઈજૂરાજની ઉપર લગાડેલાં 'કર' માંગવા આવ્યો હતો.

→ વિશ્વાસ જોઈને દંડ માગવા આવેલાં દરોગા પરાસ્ત થઈ ગયો. શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા તેને અત્યંત મીઠી અને પ્યારી લાગતી હતી. હવે તે કર વસૂલવાના બહાને નિત્ય પ્રતિ આવીને શ્રીજીના દર્શન કરતો અને ચર્ચા સાંભળવામાં તલ્લીન થઈ જતો.

પ્ર. ૪૮- બંદીખાનાનો દરોગા જ્યારે ચર્ચા સાંભળીને પરાસ્ત થઈ ગયો, ત્યારે તે શું કરવા લાગ્યો ?

ઉ. ૪૮- બંદીખાનાના દરોગા શ્રીજીથી પરાસ્ત થઈ ગયા પછી નિત્ય પ્રતિ પોતાના →

પ્ર. ૪૯- ચર્ચા સાંભળીને બંદીખાનાનો દરોગા પરવરદિગાર પરમાત્માનો ઉપકાર કેમ માનતો હતો ?

પ્ર. ૫૦- શ્રીજી સાહેબ શ્રી પ્રાણનાથજી વિ.સં.૧૭૨૮ માં ક્યાં હતા અને શું કરી રહ્યા હતા ?

પ્ર. ૫૧- અરબી ડાકુઓનું મૂલ કેન્દ્ર ક્યાં હતું ?

પ્ર. ૫૨- ''અરબી ડાકુઓના બંધનમાં પડેલાં લોકોને તેમની જાતિના નાતેદાર સમજીને વિભિન્ન લોકોએ છોડાવી લીધા, પરંતુ એક લોહાણા બાલિકાને છોડાવવાવાળા કોઈ નથી''-એ વાત કોણે સાંભળી ?

પ્ર. ૫૩- ઉક્ત વાત સાંભળતાં જ શેઠ ભૈરવ ઠક્કરને શું વિચાર આવ્યો અને ત્યારે તેઓએ શું કર્યુ ?

ઉ. ૫૩- ઉક્ત પ્રકારની સાચી ખબર સાંભળતાં જ ભૈરવ શેઠનું દિલ પીગળી ગયું. તે સોચવા લાગ્યા, ''જો મારા જીવતાં જ એક લોહાણા બાલિકા →

પ્ર. ૫૪- શેઠ ભૈરવ ઠક્કરને તેમના કર્મચારીઓએ શું સૂચિત કર્યા ?

ઉ. ૫૪- જ્યારે શેઠ ભૈરવ ઠક્કરના કર્મચારીઓએ અરબી ડાકુઓના મૂલ કેન્દ્ર →

→ થાણાના પ્રધાન વ્યક્તિની આગળ 'તે છોકરીના હકદારથી પૈસા ઉઠાવવા જઈ રહ્યો છું'- એ બહાના કરીને શ્રીજીની ચર્ચા મંડાણમાં આવતો અને આવીને દર્શન કરી ચર્ચા સાંભળવા બેસી જતો.

ઉ. ૪૯- બંદીખાનાનો દરોગા ચર્ચા સાંભળીને પાણી-પાણી થઈ જતો હતો અને શ્રીજીની ઉપર ખુદા-પરમાત્માની પૂર્ણ મહેર છે-એવું જાણીને ઉપરવાળાના પ્રતિ આભાર પ્રકટ કરતો હતો.

ઉ. ૫૦- શ્રીજી સાહેબ શ્રી પ્રાણનાથજી વિ.સં.૧૭૨૮ માં મસકત બંદર રહેતાં માવજીભાઈની હવેલીમાં જાગણીનું કાર્ય કરતાં ત્યાંના સુંદરસાથને ધામની રાહ અને વાતોની જાણકારી કરાવી રહ્યા હતા.

ઉ. ૫૧- અરબી ડાકુઓનું મૂલ કેન્દ્ર મસકતમાં જ હતું.

ઉ. ૫૨- ''અરબી ડાકુઓના બંધનમાં પડેલાં લોકોને પોત-પોતાની જાતિના સમજીને વિભિન્ન લોકોએ છોડાવી લીધા, પરંતુ એક લોહાણા બાલિકાને છોડાવવાવાળા કોઈ નથી'-એ વાત અબાસી બંદરના લોહાણા શેઠ ભૈરવ ઠક્કરે સાંભળી.

→ તે પણ ઠક્કર જાતિની, બંધનમાં જ રહી જશે, તો મારું તો નાક જ કપાઈ જશે. મારું કમાયેલું ધન આ કાર્યમાં ન લાગે, તો એવા ધનનો શું લાભ ? હું હવે આ નેક કાર્ય જરૂર કરીશ. અહીંયા તો એક તીરથી ત્રણ પક્ષી પડશે. નામમાં નામ, ધર્મમાં ધર્મ અને પરોપકારમાં પણ પરોપકાર. વાહ રે વાહ ! !'' ત્યારે તેઓએ આદમી મોકલ્યો.

→ મસકત બંદરમાં આવીને પૂછતાછ કરી, ત્યારે તેમને ખબર પડી કે તે બાલિકાને છોડાવવા માટે દંડના રૂપમાં સિત્તેર હજાર લારીનું ભુગતાન કરવું પડશે. આ વાતની સૂચના તેઓએ પોતાના શેઠજીને આપી.

પ્ર. ૫૫- હવે કાર્ય કારણવશ શ્રીજી સાહેબજી મસકત બંદર રહેતાં માવજીભાઈની હવેલીથી ક્યાં જઈ રહ્યા છે ?

❖ અબાસી બંદર વૃત્તાંત ❖

પ્ર. ૧- અબાસી બંદરના શેઠ કોણ હતા, કેવા હતા અને તે કઈ વાતના પ્રતિ ખબરદાર થયા ?

પ્ર. ૨- ભૈરવ શેઠે પોતાના કર્મચારીને મસકત કેમ-કોના માટે મોકલ્યા હતા ?

પ્ર. ૩- ભૈરવ શેઠે કોને અને ક્યાંથી છોડાવ્યા અને ત્યારબાદ તેમને ક્યાં લઈ આવ્યા ?

પ્ર. ૪- ભૈરવ શેઠે એક તો શ્રી બાઈજૂરાજને બંધનથી છોડાવવાનું કાર્ય કર્યુ ? પુનઃ બીજું કાર્ય શું કર્યુ ?

ઉ. ૪- ભૈરવ શેઠે એક તો સિત્તેર હજાર લારીનું ભુગતાન કરી તેજકુંવરીને બંધનથી છોડાવ્યા. પુનઃ બીજું કાર્ય તેઓએ એ કર્યુ કે તેજકુંવરીને પોતાની ઘરે પધરાવી તેનાથી શ્રીજી સાહેબજીનો પરિચય પ્રાપ્ત કરી →

પ્ર. ૫- ભૈરવ શેઠ શ્રી પ્રાણનાથજીને અબાસી બંદર કેવી રીતે લઈ ગયા ?

ઉ. ૫૫- હવે કાર્ય-કારણવશ શ્રીજી સાહેબજી મસકત બંદર રહેતાં માવજીભાઈની હવેલીથી ભૈરવ શેઠનું આમંત્રણ સ્વીકાર કરી અબાસી બંદર જઈ રહ્યા છે. ભૈરવ શેઠે આદર-સત્કારની સાથે તેમને બોલાવ્યા છે.

-(પ્રકરણ-૨૬, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૫૫, કુલ સં. ૮૬૭+૫૫=૯૨૨).

❖ અબાસી બંદર વૃત્તાંત ❖

ઉ. ૧- અબાસી બંદરના શેઠનું નામ-ભૈરવ ઠક્કર. તે અબાસી બંદરના રાજાની સમાન એક પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ હતા. તે ઠક્કર જાતિની બાલિકા તેજકુંવરીને બંદીખાનાથી છોડાવવાના વિષયમાં ખબરદાર થયા.

ઉ. ૨- ભૈરવ શેઠે પોતાના કર્મચારીને મસકતમાં અરબી ડાકુઓના બંધનમાં પડેલી તેજકુંવરી ઠક્કરને છોડાવવાના વિષયમાં ખબર લાવવા માટે મોકલ્યા હતા.

ઉ. ૩- ભૈરવ શેઠે તેજકુંવરી-શ્રી બાઈજૂરાજને અરબી ડાકુઓના બંધનથી સિત્તેર હજાર લારીનું ભુગતાન કરી છોડાવ્યા અને પોતાના ઘરે અબાસીબંદર લઈ ગયા.

→ શ્રી પ્રાણનાથજીને પોતાની ત્યાં-અબાસી બંદર આવવાનું આમંત્રણ આપ્યું. તેઓએ શ્રી પ્રાણનાથજીને મસકતથી અબાસી બંદર બહુ ઈજ્જત અને માન-સન્માન સહિત વાજતાં-ગાજતાં, ભજન-કીર્તનની સાથે બોલાવ્યા અને પધરાવીને ચર્ચા-કથા કરાવવાનો બહુ ભારે પ્રબંધ કર્યો. તેમના આવા વ્યવસ્થિત પ્રબંધ દ્વારા હજારો આત્માઓ શ્રીજીની ચર્ચા સુખથી લાભાન્વિત થવા લાગી.

ઉ. ૫- ભૈરવ શેઠ ભજન-કીર્તન, રામત આદિ ગાતાં-ગવડાવતાં બહુ આદર-સત્કારની સાથે શ્રી પ્રાણનાથજીને અબાસી બંદર રહેતાં પોતાની ઘરે લઈ ગયા.

પ્ર. ૬- ''બતાએ દિયા ખેસ'' અર્થાત્ કોણે, કોને પોતાના ખેસ (પોતાની જાતિના) જાણીને પોતાની બધી હકીકત બતાવી દીધી ?

ઉ. ૬- **''બતાએ દિયા ખેસ''** અર્થાત્ શેઠ ભૈરવ ઠક્કરને શ્રી પ્રાણનાથજીએ →

પ્ર. ૭- કોણે અને કોને પોતાના ઘરની નજીકમાં જ ઉતારો આપ્યો ?

પ્ર. ૮- ''તહાઁ પધરાયે શ્રી રાજ'' અર્થાત્ શ્રીજી સ્વરૂપને ભૈરવ શેઠે ક્યાં પલંગ બિછાવીને પધરાવ્યા ?

પ્ર. ૯- ભૈરવ શેઠે શ્રીજી સાહેબજીને ઘરમાં પધરાવીને કેવો પ્રબંધ કરી દીધો ?

ઉ. ૯- ભૈરવ શેઠે એક તરફ તો શ્રીજી સાહેબજીને સુંદરાતિસુંદર મોટો પલંગ →

પ્ર. ૧૦- સ્વયં ભૈરવ શેઠ ચર્ચા શ્રવણાર્થ ક્યાં અને કેવા અર્થાત્ કેવી રીતે બેસતાં હતા ?

પ્ર. ૧૧- હવે અબાસી બંદર રહેતાં ભૈરવ શેઠના ઘરમાં કેવી ચર્ચા-કથા થવા લાગી ?

ઉ. ૧૧- હવે અબાસી બંદર રહેતાં ભૈરવ શેઠના ઘરમાં અત્યંત રોચક ઢંગથી વ્રજલીલાની રસમયી ચર્ચાની ધૂમ મચી ગઈ. ભૈરવ શેઠ સપરિવાર ધ્યાનપૂર્વક શ્રવણો દ્વારા ચર્ચાનું રસપાન કરવા લાગ્યા. આ ચર્ચા દ્વારા →

પ્ર. ૧૨- કોણે અને કયા સમયે શ્રીજી સાહેબજીને ભોજન માટે વિનંતી કરી ?

ઉ. ૧૨- જ્યારે રસોઈમાં ભોજન તૈયાર થયું તથા બે પ્રહરનો સમય પહોંચી ચૂકયો, →

→ (શ્રી મેહરાજ ઠક્કરે) પોતાની બધી હકીકત સહિત દેશ-વિદેશના સમાચાર બતાવી દીધા કેમ કે શેઠજીએ પોતાની જાતિનો દાવો લઈને તેમનાથી પૂછતાછ કરી હતી. તેથી શ્રી મેહરાજ ઠક્કરે પણ તેમને ઠક્કર જાતિના જાણીને જ પ્રત્યુત્તર આપ્યો.

ઉ. ૭- શેઠ ભૈરવ ઠક્કરે મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીને પોતાના ઘરની નજદીકમાં જ બેસવાનો પ્રબંધ મિલાવી દીધો.

ઉ. ૮- **''તહાઁ પધરાયે શ્રી રાજ''** અર્થાત્ ભૈરવ શેઠે એક મોટા હોલમાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ એક સુંદર પલંગ પર ગાદી-તકિયા લગાવીને શ્રીજી સાહેબજીને તેના પર આસીન કર્યા.

→ બિછાવીને ગાદી પર આસીન કરાવ્યા, તો બીજી બાજુ શ્રીજી સાહેબજીની સાથે આવેલાં સુંદરસાથ જમાત માટે ભોજનની વ્યવસ્થા પણ કરી દીધી. હવે એક તરફ શારીરિક ભૂખ મટાડવાની વ્યવસ્થા થવા લાગી, તો બીજી તરફ આત્મીય ભોજન અર્થાત્ ચર્ચાનું કાર્ય આરંભ થઈ ગયું.

ઉ. ૧૦- ઉક્ત પ્રબંધના પછી સ્વયં ભૈરવ શેઠ ચર્ચા શ્રવણાર્થ સપરિવાર બધાની આગળ શ્રીજી સાહેબજીની પાસમાં જ બેસતાં હતા.

→ શેઠજીને અપૂર્વ આનંદની અનુભૂતિ થઈ. આ ચર્ચા બે પ્રહર સુધી ચાલતી. કોઈને પણ સમયનું ધ્યાન ન રહેતું. બોધદાયિની મધુર-મીઠી ચર્ચાના પશ્ચાત કોઈના પણ મનમાં કોઈ જ શંકા-ઉપશંકાઓનું સ્થાન જ રહી જતું ન હતું. આ પ્રકાર અબાસી બંદરમાં ચર્ચા-કથાનો સુખમય આનંદદાયી પ્રવાહ નિરંતર ચાલતો રહ્યો.

→ ત્યારે ભૈરવ શેઠે ચર્ચા બંધ કરીને શ્રીજીને ભોજન કરવાની વિનંતી કરી. તે સમય શ્રીજી સાહેબ ચર્ચાથી ઉઠયા. ભૈરવ શેઠ ભોજન કરવા માટે ઘરે તો ગયા, પરંતુ તેમના મનમાં આનંદની લહેર ઊઠી રહી હતી.

પ્ર. ૧૩- ચર્ચા સાંભળીને ભૈરવ શેઠ પોતાની ઘરે તો ગયા, પરંતુ કેવા-કેવી રીતે ગયા ?

પ્ર. ૧૪- દોપહર (બપોર) માં ભોજનોપરાંત શ્રી પ્રાણનાથજી શું કરવા લાગ્યા ? ત્યાં તે સમય ચર્ચાના માટે લલચાતાં કોણ આવ્યું ?

ઉ. ૧૪- આ પ્રકાર દોપહર (બપોર) માં ભોજન ગ્રહણ કર્યા પછી શ્રીજી સાહેબ →

પ્ર. ૧૫- પુન: ચર્ચા ક્યારથી શરૂ થતી હતી અને ક્યાં સુધી થતી હતી ?

પ્ર. ૧૬- કયા સમયની ચર્ચાના પછી વ્રજલીલાના રસમયી કીર્તન શરૂ થતાં હતા ?

ઉ. ૧૬- રાત સુધી ચાલેલી ચર્ચાના પશ્ચાત વ્રજલીલાની રસમયી રામતોનું →

પ્ર. ૧૭- તે દિવસ રાત્રીની ચર્ચા ક્યાં સુધી ચાલી ? ચર્ચાથી ઊઠીને ભૈરવ શેઠ ઘરે ક્યારે ગયા ?

પ્ર. ૧૮- ભૈરવ શેઠના ચર્ચા સાંભળીને ઘરે ગયા પછી અહીંયા ચિતવની ક્યાં સુધી ચાલતી રહી ?

પ્ર. ૧૯- ચિતવની કરતાં-કરતાં કેટલો સમય થયો ? ત્યારબાદ લોકો શેના માટે ઊઠવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૨૦- આ સમય અહીં ચર્ચા-કથા શ્રવણ કરવાવાળાઓની દશા કેવી થઈ ?

ઉ. ૨૦- આ સમય અહીંયા ચર્ચા-કથા શ્રવણ કરવાવાળા શ્રોતાઓમાંથી કેટલાં →

ઉ. ૧૩- ચર્ચા સાંભળીને ભૈરવ શેઠ ઘરે તો ગયા, પરંતુ તેમના મનમાં ચર્ચાની અનૂઠી (અનોખી) અનુભૂતિ ઉઠવા (થવા) લાગી. મીઠી અનુભૂતિઓને લઈને તે અધિકાધિક પ્રસન્નતાની સાથે આનંદપૂર્વક ઘરે ગયા.

→ પુનઃ ચર્ચાના આસન પર જ વિરાજમાન થયા. ભોજનોપરાંત સુંદરસાથજી પણ પુનઃ આવીને બેસી ગયા. આ સમય અહીંયા અહીં-તહીં (આસપાસ) ના અન્ય લોકો પણ કથા-ચર્ચા શ્રવણ કરવાની લાલચથી એકત્ર થઈ ગયા.

ઉ. ૧૫- ભોજનોપરાંત પુનઃ આશરે બે-અઢી વાગે ચર્ચા-કથા શરૂ થતી હતી. આ ચર્ચા ક્રમશઃ ચાલતાં-ચાલતાં રાત સુધી ચાલતી હતી.

→ વર્ણન શરૂ થતું હતું. સુંદરસાથ મગ્ન થઈને તે પ્રકરણોને લય-તાલની સાથે ઝૂમતા કીર્તન કરવા લાગતા હતા. કેટલી રાત એ જ આનંદમાં વ્યતીત (પસાર) થઈ જતી હતી.

ઉ. ૧૭- તે દિવસ રાત્રીની ચર્ચા લગભગ સવારે પાંચ-સાડા પાંચ વાગ્યા સુધી ચાલી. 'હવે ઉઠી જવું જોઈએ'-એમ વિચાર કરી સવારે સાડા પાંચ-પોણા છ વાગે ભૈરવ શેઠ પણ ઘરે જતાં રહ્યા.

ઉ. ૧૮- ભૈરવ શેઠ ઘરે ચાલી ગયા પછી પરમધામની ચિતવની તો પ્રાતઃકાલ સુધી ચાલતી રહી.

ઉ. ૧૯- ચિતવની કરતાં-કરતાં પ્રાતઃકાલ થઈ ગયો. અતઃ હવે લોકો ઊઠવા લાગ્યા કેમ કે હવે મંગલાઆરતીનો સમય થયો છે. દાતણ-પાણી વગેરે નિત્ય-કર્મ કરીને તૈયાર થવું છે.

→ સાથી શ્રી મુખની ચર્ચા શ્રવણ કરતાં-કરતાં ત્યાં જ સૂઈ ગયા, તો કેટલાં હજી પણ શ્રીજીની પાસે જ બેઠેલાં છે. કોઈ તો શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન માટે આવી રહ્યા છે. અહીં થોડીવાર માટે ચર્ચા સ્થગિત (બંધ) થઈ.

પ્ર. ૨૧- એના પછી પુનઃ ક્યારથી ચર્ચા શરૂ થઈ ? આ ચર્ચામાં ચર્ચા શ્રવણાર્થ કોણ-કોણ આવ્યા ?

પ્ર. ૨૨- આ ચર્ચા શ્રવણથી કોની-કોની શું-શું દશા થઈ ?

પ્ર. ૨૩- બીજા દિવસે પ્રાતઃકાલીન ચર્ચામાં ભૈરવ શેઠની સાથે કેવા લોકો આવ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૨૩- બીજા દિવસે પ્રાતઃકાલીન ચર્ચામાં ભૈરવ શેઠની સાથે મુલતાન શહેરના →

પ્ર. ૨૪- મુલતાન શહેરના વેપારી કેવા હતા ? તે કયા ધર્મના હતા અને કોના ચેલા હતા ?

પ્ર. ૨૫- તે મુલતાની ભાઈઓને શ્રીજીએ કયા ધર્મગ્રંથથી અને કેવી ચર્ચા કરી, જેનાથી તેમનું મન નિઃશંક થઈ ગયું ?

ઉ. ૨૫- મુલતાન દેશના ઉક્ત મુલતાની ભાઈઓને શ્રીજીએ સંત કબીરની એક →

પ્ર. ૨૬- કયા લોકો શેના માટે શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં ઝૂકી ગયા ?

પ્ર. ૨૭- ''તેમના મૂલમાં જેટલાં અંકુર હતા, તેટલાં જ તેઓએ પ્રાપ્ત કર્યા''- આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે ? એમ કેમ કહ્યું છે ?

ઉ. ૨૭- **'તેમના મૂલમાં જેટલાં અંકુર હતા, તેટલાં જ તેઓએ પ્રાપ્ત કર્યા'**-આ →

પ્ર. ૨૮- જ્યારે તેજબાઈ શ્રીજીના દર્શન કરવા આવી, તે સમય ચર્ચા મંડાણમાં કોના દ્વારા ધૂમ મચી રહી હતી ?

ઉ. ૨૧- જ્યારે ભૈરવ શેઠ ઊઠીને નિત્ય કર્મ વગેરેથી નિવૃત્ત થઈને પુનઃ મહાપ્રભુના દર્શનાર્થ આવ્યા, ત્યારે પુનઃ ચર્ચા શરૂ થઈ. આ સમય ચર્ચા શ્રવણાર્થ ભૈરવ શેઠ સહિત તેમના કેટલાય કુટુંબીજન તેમજ સંબંધી લોકો પણ આવ્યા.

ઉ. ૨૨- આ સમય ચર્ચા શ્રવણાર્થ પધારેલાં લોકોને ચર્ચા સાંભળીને જીવનભરના ત્રિતાપરૂપી દુઃખ-સંતાપ મટી ગયા. મનના જે પણ માયાવી શોક હતા, તે દૂર થઈ ગયા.

→ બે મુલતાની વેપારી ચર્ચા શ્રવણાર્થ શ્રીજીની પાસે આવ્યા. તે વેપારના સંબંધમાં ભૈરવ શેઠને મળવા આવ્યા હતા. તે પણ શેઠજીની સાથે ચર્ચા શ્રવણાર્થ શ્રીજીની પાસે આવી ગયા.

ઉ. ૨૪- તે મુલતાન શહેરના મુલતાની વેપારી યોગારંભ વિદ્યામાં નિપુણ હતા. તે સંત ગુરુ નાનકજીના શિષ્ય હતા તથા શીખ ધર્મના અનુયાયી હતા.

→ સાખી દ્વારા ચર્ચા સંભળાવી દીધી. જે પ્રકરણોના અર્થ તે સમજી શકતા ન હતા, તે જ પ્રકરણોના રહસ્ય ખુલસ્ત થઈ જવાથી તેમનું મન નિઃશંક થઈ ગયું.

ઉ. ૨૬- મુલતાન દેશના મુલતાની વેપારી નાનકના શિષ્ય હતા. તે થોડા દિવસો સુધી શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળ્યા પછી તેમની દિવ્યવાણીથી પ્રભાવિત થઈને તેમના ચરણોમાં ઝૂકી ગયા.

→ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે તે મૂલ સંબંધના મુતાવિક સમજીને પણ શ્રીજીને અપનાવી ન શક્યા. યોગારંભ જ્ઞાનને વશીભૂત થવાને કારણ તે સંબંધી જ્ઞાનનો પૂર્ણ લાભ ન લઈ શક્યા.

ઉ. ૨૮- જે દિવસ અબાસી શહેરની મહિલાઓમાં પ્રસિદ્ધ અને અગ્રગણ્ય તેજબાઈ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન કરવા આવી, તે સમય ચર્ચા મંડાણમાં નરસી →

→ભગતના એક કીર્તનને ગાઈને સુંદરસાથ રસમગ્ન થઈ રહ્યા હતા. →

પ્ર. ૨૯- કોણ સ્વયં ચર્ચાના રંગમાં રંગાઈ ગઈ અને પોતાના પરિવારને પણ ત્યાં લઈ આવી ?

પ્ર. ૩૦- તેજબાઈની ભાવ-દશાને જોઈને અન્ય કોણ સ્ત્રીઓ સત્સંગમાં આવવા લાગી ? પુનઃ કોનું ચિત્ત શ્રી રાજજીના ચરણોમાં રમવા લાગ્યું ?

ઉ. ૩૦- તેજબાઈની આત્મીય ભાવ–દશાને જોઈને તેમના પ્રતિ વિશ્વસનીય →

પ્ર. ૩૧- કોને ચર્ચાનો અનોખો (અનૂઠો) રંગ લાગી ગયો અને તેમને રાતદિવસ ચર્ચામાં જ મગ્ન રહેવાના કારણે તેમનું ઘર ડામાડોળ થઈ ગયું ?

ઉ. ૩૧- તેજબાઈની પાછળ-પાછળ ચાલવાવાળી ભણશાળી સખીઓને ચર્ચાની →

પ્ર. ૩૨- એક દિવસ શ્રી પ્રાણનાથજીએ ભૈરવ શેઠને કયા વિષયમાં અને શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૩૨- ભૈરવ શેઠના ઘરમાં ચાલી રહેલી ચર્ચા દ્વારા કેટલાં લોકોની આત્મા જાગૃત થઈ ચૂકી હતી. કેટલાયના જીવન કૃતકૃત્ય થઈ ચૂક્યા હતા. →

પ્ર. ૩૩- ''કૌન સી રાખેં વસ્ત''-આ વાક્યાંશ કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૩૩- **''કૌન સી રાખેં વસ્ત''**-આ વાક્યાંશ શ્રીજી સાહેબજી ભૈરવ શેઠને કહી રહ્યા છે કેમ કે ભૈરવ શેઠે તેજકુંવરીને બંધનથી છોડાવ્યા, શ્રીજી →

પ્ર. ૩૪- ''સો ગ્રહોં તુમ ચિત્તમેં'' અર્થાત્ કોણ, કોને અને શું ગ્રહણ કરવાનું કહી રહ્યા છે ?

→ તેજબાઈ પણ આવીને તે કીર્તનમાં વિહાર કરી તૃપ્ત થઈ ગઈ.

ઉ. ૨૯- અબાસી બંદરના મહિલાઓની અગ્રગણ્ય તેજબાઈ પણ ચર્ચા અને કીર્તનના રંગમા રંગાઈ ગઈ. તે સ્વયં તો તે રસમાં મગ્ન થઈ જ, સાથે જ પોતાના પરિવારના લોકોને પણ ત્યાં લઈ આવી.

→ ભણસાળી જાતિની સખીઓ પણ સત્સંગ-ચર્ચામાં આવવા લાગી. આ કીર્તન-ચર્ચા તેમને અત્યંત પ્યારી લાગવા લાગી. એ સખીઓનું ચિત્ત શ્રી રાજજીના ચરણોમાં રમવા લાગ્યું.

→ એવી લગન લાગી કે તે વારે-વારે દોડીને ચર્ચામાં જ આવતી. ઘરમાં તેમનું મન જ લાગતું ન હતું. તે દિનરાત ચર્ચા-કીર્તનમાં જ બેસી રહેતી. ઘરના કાર્ય-વ્યવહાર તેમનાથી છૂટી ગયા અને આને કારણ તેમનો ઘર-વ્યવહાર ડામાડોળ થવા લાગ્યો.

→ પરંતુ ચર્ચા મંડાણના સરદાર ભૈરવ શેઠ તો ચર્ચામાં મોજ-મજાના માટે જ આવતા હતા. તેમની આત્મામાં જાગૃતિ આવતાં ન જોઈને શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને કહ્યું, ''હે શેઠજી ! ચર્ચા-કથા શ્રવણથી બધાની આત્માઓનું કાર્ય બની ચૂક્યું છે. પરંતુ આપની આત્મામાં તો છાંટોય સુધ્ધાં લાગતો નથી. આપને તો મને ઋણી બનાવી દીધો છે.''

→ સ્વરૂપને મસકતથી અહીં (અબાસી બંદર) બોલાવ્યા, શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા બધાની આત્મામાં જાગૃતિ લાવી. આ પ્રકાર ભૈરવ શેઠે શ્રીજી સ્વરૂપને ઋણી બનાવી દીધા. અતઃ શ્રીજી સ્વરૂપે કહ્યું, ''હે શેઠજી ! આપને મારી પર જે ઋણ ચઢાવ્યું છે, તેનો બદલો ચૂકાવ્યા વગર ન હું અહીં રહી શકું છું અને ન અહીંયાથી જઈ શકું છું''

ઉ. ૩૪- **''સો ગ્રહોં તુમ ચિત્તમેં''** અર્થાત્ શ્રીજી સ્વરૂપ ભૈરવ શેઠને આત્મજ્ઞાન ગ્રહણ કરવાનું કહી રહ્યા છે. તે કહે છે, ''અરે ભૈરવ ઠક્કર ! તમે →

→ અમને અહીં બોલાવ્યા અને તમે મોટી ધનરાશી ખર્ચીને તેજકુંવરીને બંધનથી છોડાવ્યા. આ સમયે પણ અમારી સહાયતા તેમજ સુંદરસાથની સેવા કરીને અમને ઋણી બનાવી દીધા છે. હું આપનો આ 'ઉપકાર' →

પ્ર. ૩૫- શ્રીજીની ઉપરોક્ત વાતો સાંભળીને શેઠજીએ નમ્રતા અને દીનતાપૂર્વક શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૫- શ્રીજી સાહેબજીની ઉપરોક્ત વાતો સાંભળીને ભૈરવ શેઠે બહુ નમ્રતા →

પ્ર. ૩૬- ભૈરવ શેઠની ઉક્ત વાતો સાંભળતાં જ શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૩૬- ભૈરવ શેઠની ઉક્ત વાતો સાંભળતાં જ શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને કહ્યું, ''આજસુધી મારી ચર્ચા તમે પોતાની ઈચ્છાથી સાંભળી. હવે તમારે મારા તરફથી સાંભળવી પડશે. તમે કેવલ થોડી વાતોનું પથ્ય-પરહેજ લઈ લો. ઘરે બેઠાં-બેઠાં સહજતાથી જ તમોને પરમાત્માના ચરણ-શરણ પ્રાપ્ત થઈ →

પ્ર. ૩૭- ''તબ અપના પરહેજ તોડિયો''-એ વાત કોણ અને કોને કહી રહ્યા છે ? કેમ ?

પ્ર. ૩૮- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉક્ત પ્રકારની વાતો સાંભળીને ભૈરવ શેઠે તેમને શું-શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૩૮- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉક્ત પ્રકારની વાતો સાંભળીને ભૈરવ શેઠે તેમને પૂછ્યું, →

પ્ર. ૩૯- કઈ-કઈ વાતોનું શ્રીજી સાહેબે ભૈરવ શેઠને પરહેજ કરાવડાવી ?

ઉ. ૩૯- શ્રીજી સાહેબે ભૈરવ શેઠને નિમ્નલિખિત ચાર વાતોની પરહેજ કરાવડાવી. જેમ કે- →

→ નો બદલા ચૂકાવા માટે શું ભેટ આપું ? આપ જો કહો, હું તે જ વસ્તુ આપવાનો પ્રયાસ કરીશ, જેનાથી હું ઉઋણ બની શકું. મારી પાસે જ અખંડ પારલૌકિક નિધિ છે, હું તે જ તમારી સામે રાખી દઉં છું. તેને મન લગાવીને ગ્રહણ કરવાથી તમારું આત્મકલ્યાણ થઈ શકે છે.''

→ તેમજ દીનતાપૂર્વક શબ્દોમાં કહ્યું ''હે પ્રભુ ! આપ મહાનાતિમહાન છો, જે મારા જેવા અધમ, વ્યસની અને અસંયમી વ્યક્તિ પર કૃપા કરીને મારા આત્મોદ્ધારની ચિંતા કરી. પુનઃ આટલું જ્ઞાન સંભળાવવાથી પણ વધારે જ્ઞાન સંભળાવવાનું તથા મારા પ્રતિ મહેનત કરવાનો વિચાર કર્યો.''

→ જશે. હું તમને એક માસ સુધીનો સમય આપવાનો અનુરોધ કરું છું. એ વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરી તમે મારી પાસે બેસો. હું તમને તે જ્ઞાન-ચર્ચા સંભળાવું છું, જેનાથી તમને પ્રભુના ચરણ પ્રાપ્ત થઈ જાય. પુનઃ જો આ અવકાશમાં કાર્યસિદ્ધિ ન થાય, તો તમે પોતાનો સંકલ્પ તોડી દેજો અને અમને વિદાય કરી દેજો. અમે અમારા ઠેકાણે ચાલી જઈશું અને તમે પુનઃ પૂર્વવત્ જ માયાવી સુખના ઉપભોગમાં લિપ્ત થઈ જજો.''

ઉ. ૩૭- **''તબ અપના પરહેજ તોડિયો''**-એ વાત શ્રીજી સાહેબજી ભૈરવ શેઠને કહી રહ્યા છે કેમ કે જો પરહેજ સહિત મહેનત કરવાથી પણ આત્મ-જાગૃતિ ન થઈ, તો માયા જ સાચી (સહી).

→ ''મારે કોણ-કોણ વાતોની પરહેજ કરવી પડશે ? શું મારાથી આપના દ્વારા કહેલી પરહેજ મહિનાભર પાલન કરી શકાશે ? આપ બતાવો કે મારે કઈ-કઈ વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરવો પડશે ?''

→ **પીના તમાખૂ છોડ દો, ઔર માંસ મછલી સબ ।**
શરાબ ઔર સબ કૈફ, પરદારા ચોરી ન કબ ।।

અર્થ - એક તો તમાકુ પીવાનું છોડી દો. બીજું માંસ-માછલીયુક્ત →

→ સામિષ ભોજનનો પરિત્યાગ કરી દો. ત્રીજું શરાબ તેમ જ અન્ય બધા દુર્વ્યસનોને ત્યાગ દો. ચોથું-પરાઈ સ્ત્રી અને ચોરી જેવા દુષ્કર્મોની →

પ્ર. ૪૦- પરહેજ કરવાની વસ્તુઓના વિષયમાં સાંભળ્યા પછી ભૈરવ શેઠે શ્રીજી સાહેબજીને શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૦- શ્રીજી સાહેબજીના શ્રી મુખથી પરહેજની વાતો સાંભળીને શેઠ ભૈરવ →

પ્ર. ૪૧- ''હમકો કહ દિખાઓ તુમ''-એવું કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૪૧- **''હમકો કહ દિખાઓ તુમ''**-એવું શેઠ ભૈરવ ઠક્કર શ્રીજી સાહેબજીને →

પ્ર. ૪૨- ભૈરવ શેઠે દીન (ધર્મ) ના પ્રતિ પોતાની દૃઢતા પર બધાને કેવી રીતે વિશ્વાસ અપાવ્યો ?

ઉ. ૪૨- ભૈરવ શેઠની સામે હુક્કો રાખ્યો હતો. અતઃ દીન (ધર્મ) ના પ્રતિ પોતાની →

પ્ર. ૪૩- ભૈરવ શેઠે જ્યારે પોતાની રસોઈ અલગ પકાવવાના સમાચાર મોકલ્યા, ત્યારે તે સમાચાર સાંભળતાં જ તેમની ઘરવાળી-શેઠાણી શું કહેવા લાગી ?

ઉ. ૪૩- શેઠ ભૈરવ ઠક્કરે જ્યારે પોતાના ઘરની પાકશાળામાં પોતાની રસોઈ →

પ્ર. ૪૪- ''ભેરોં શેઠેં ખીજકર કહા'' અર્થાત્ શેઠજીએ ખીજીને કોને અને શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૪- **''ભેરોં શેઠેં ખીજકર કહા''** અર્થાત્ શેઠજીએ વિરોધ કરવાવાળાઓમાંથી વિશેષ કરીને, શેઠાણીજીને ખીજીને કહ્યું, ''હું મરવાવાળો નથી. અન્ય →

→ ક્યારેક નજીક ન જાવ. આ વખત તમે આટલી જ વાતોનું પરહેજ કરો. તમને આટલાથી જ 'બ્રહ્મતત્વ' ની પ્રાપ્તિ થઈ જશે અને તમે નિત્યાનંદમાં પ્રવેશ થઈ જશો.

→ ઠક્કર કહેવા લાગ્યા, ''એ બધું તો બહુ જ સહજ-સરલ છે. એ પથ્ય (પરેજી) મને મંજૂર છે. આટલા જ પરિશ્રમથી જો પોતાની આત્મ જાગી જાય, તો મને ફરી બીજું શું જોઈએ. આપ કૃપા કરીને મને સત્ય જ્ઞાનની ઓળખ (પહેચાન) કરાવી દો.''

→ કહી રહ્યા છે કેમ કે ભગવાનની ચરણ પ્રાપ્તિ માટે આટલી પરહેજ સરલાતિસરલ છે. તે કહે છે, ''આટલું કરવાથી જો આત્મા જાગૃત થઈ જાય છે, તો હું કેમ ન કરું ? હું જરૂર કરીશ. આપ મારા પ્રતિ કૃપા કરીને મારી આત્માને જ્ઞાન આપીને જાગૃત કરી દો !!''

→ દૃઢતા પર બધાને વિશ્વાસ અપાવવા માટે તેઓએ તુરંત સામે રાખેલો તેમના સાથી સમો હુક્કો પટકીને ફોડી દીધો અને ચાર વસ્તુઓનું પથ્ય (બંધન) લઈ લીધું. હવે તે મન લગાવીને ચર્ચા શ્રવણ કરવા લાગ્યા.

→ અલગ પકાવવાનો આદેશ આપ્યો, ત્યારે શેઠાણી સહિત ઘરમાં રહેવાવાળા બધા કુટુંબીજન બબડવા લાગ્યા અને શેઠાણી કહેવા લાગી, ''અમારા ઘરમાં ન જાણે એ કોણ આવી ગયું છે ? તે તેમને તે જ વસ્તુઓનું પરહેજ કરાવી રહ્યા છે, જેની પર એમનું શરીર નિર્ભર છે. વગર જાણે-બૂઝે એમનાથી બધી ચીજો કેમ છોડાવી દીધી. કદાચ શેઠજી ચાલી જશે, તો વિધવા તો મારે જ થવું પડશે ને !''

→ બહુ ચીજો ખાવાની છૂટ છે. તું વગર વિચારે-સમજે કેમ બબડયા કરે છે ? મેં તો થોડા જ દિવસો માટે એ પથ્ય લીધું છે. આ અવકાશમાં જો મને બ્રહ્મમુનિ સમુદાયમાં પ્રવેશ ન મળે, તો હું પુનઃ બધું ખાવા-પીવાનું આરંભ કરી દઈશ.''

પ્ર. ૪૫- શ્રીજીએ કેટલાં દિવસોનું પરહેજ કરવાનું કહ્યું હતું ? પુનઃ કેટલાં દિનો સુધી પરહેજ સહિત ચર્ચા સાંભળ્યા પછી ભૈરવ શેઠે પોતાના જ મુખથી શું કહ્યું ?

ઉ. ૪૫- શ્રીજી સાહેબજીએ એક મહિનાનું પરહેજ કરવાનું કહ્યું હતું. પરંતુ ઉક્ત →

પ્ર. ૪૬- ''વસ્ત ભઈ મોહે પ્રાપત, પાયા માયા માહેં ભેદ'' ભૈરવ શેઠ દ્વારા કહેલાં આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે અર્થાત્ ભૈરવ શેઠને કઈ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ અથવા તેમને માયામાં કેવો ભેદ પ્રાપ્ત કર્યો ?

ઉ. ૪૬- શ્રીજી સાહેબજીએ ભૈરવ શેઠથી એક મહિનાની મુદત લીધી હતી. પરંતુ →

પ્ર. ૪૭- અખંડ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી લીધા પછી ભૈરવ શેઠની આત્મા શેના માટે ઉતાવળી થઈ ઉઠી ?

ઉ. ૪૭- જ્યારે અબાસી બંદરના ભૈરવ ઠક્કર શેઠની આત્મા જાગૃત થઈ ઊઠી, તેઓએ અખંડ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી લીધી, ત્યારે તેમની આત્મા ઉતાવળી →

પ્ર. ૪૮- ભૈરવ શેઠના ધર્મમાં દીક્ષિત થતાં જ અબાસી બંદરમાં કેવી હલચલ મચી ગઈ તથા કળિયુગી પ્રવૃત્તિવાળાઓને શું દેખાવા લાગ્યું ?

ઉ. ૪૮- શેઠ ભૈરવ ઠક્કર જેવા પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિને સુંદરસાથ જમાતમાં દીક્ષિત →

પ્ર. ૪૯- ભણસાળી જાતિના લોકો શું કહેતાં કોની નિંદા કરવા લાગ્યા અને કેમ ?

ઉ. ૪૯- ભણસાળી જાતિના લોકો 'બ્રહ્મમુનિઓના આ ગુરુ ન જાણે ક્યાંથી →

→ પ્રકારથી પરહેજમાં રહીને ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં ત્રીજા જ દિવસે શેઠજી સ્વયં પોતાના મુખથી બોલી ઊઠયા, ''હે પ્રભુ ! મેં ચારેય વસ્તુઓને નિષેધ સમજીને જીવનભર માટે ત્યાગી દીધી છે કેમ કે **'વસ્ત ભઈ મોહે પ્રાપત'** અર્થાત્ મને અખંડ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ ગઈ છે. માયાની અંદર કંઈ તત્ત્વ સાર નથી તેના (ખોખલાપનના) મર્મને મેં જાણી લીધો છે.''

→ ઉક્ત ચાર વસ્તુઓનો પરહેજ કરતાં ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં ત્રીજા જ દિવસે ભૈરવ શેઠ પોતાના જ મુખથી બોલી ઉઠયા **''વસ્ત ભઈ મોહે પ્રાપત, પાયા માયા માહેં ભેદ''**. અતઃ તેમને ત્રણ જ દિવસમાં તારતમની ચર્ચા દ્વારા અખંડ વસ્તુ અર્થાત્ માયા-મિથ્યારૂપ બ્રહ્માંડની વચ્ચે શ્રીજી સ્વરૂપની અંદર અદ્વૈત બ્રહ્મ અક્ષરાતીત શ્રી રાજજીનો સાક્ષાત્કાર થઈ ગયો.

→ થવા લાગી કે ''કાલ કરે સો આજ કર, આજ કરે સો અબ। પલમેં પરલય હોયેગા, બહુરિ કરેગા કબ ?'' અર્થાત્ તેમની ઉપર તારતમ ગ્રહણ કરી પોતાની જમાતમાં શામિલ થવાની ધૂન મચી ગઈ કેમ કે તેમને જ્ઞાત (જાણ) થઈ ગયું હતું કે પાણીના પરપોટા (બુલબુલ) સદૃશ આ અનિશ્ચિત, ક્ષણભંગુર શરીરનો શું ભરોસો ?

→ થવાના શુભ સમાચાર અબાસી બંદરમાં ફેલાતાં જ આખા શહેરમાં શોર મચી ગયો. કળિયુગી પ્રવૃતિવાળાઓને સામે પોતાની મૃત્યુ દેખાવા લાગી. અતઃ તે કોલાહલ કરતાં ચટપટાવા લાગ્યા.

→ આવી ગયા છે ? અમારા ઘરના લોકો તો એમની પાસે દોડી-દોડીને જઈ રહ્યા છે.' આ પ્રકાર કહેતાં શ્રીજી સ્વરૂપની નિંદા કરવા લાગ્યા કેમ કે તેમના ઘરના લોકો વારે-વારે રોકવાથી પણ શ્રીજી સ્વરૂપની ચર્ચા મંડાણમાં દોડી જતાં હતા.

પ્ર. ૫૦- અહીં આ સમય જે બે જણ ધર્મમાં દીક્ષિત થયા, તે બંને કોણ-કોણ હતા ?

પ્ર. ૫૧- ''હમારી લડાઈ તુમસે હોય''-આ વાક્યાંશ કોણ, કોને કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૫૧- જ્યારે અબાસી બંદરના ભણસાળી જાતિની સ્ત્રીઓ ચર્ચામાં આ રીતે →

પ્ર. ૫૨- ભણસાળી ભાઈઓની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શેઠજીએ તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૫૨- ભણસાળી ભાઈઓની ઉક્ત વાતો સાંભળીને ભૈરવ શેઠે તેમને કહ્યું, ''આપ બધા સ્વયં પોત-પોતાની પત્નીઓને રોકીને રાખો. અમે કોઈને →

પ્ર. ૫૩- ''ન આપ સુનો ન દેઓ સુનને''-આ વાક્ય કોણે, કોને અને શેના માટે કહ્યું ?

પ્ર. ૫૪- ''એ સબ કરત હૈ કલિજુગ'' આ વાક્ય કોણે, કોને કહ્યું તથા આ કથનનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૫૪- **''એ સબ કરત હૈ કલિજુગ''**-આ કથન શેઠ ભૈરવ ઠક્કરે ભણસાળી ભાઈઓને કહ્યું. તે ઉક્ત કથનના માધ્યમથી ભણસાળી ભાઈઓને એ કહી રહ્યા છે, ''અરે ભણસાળી ભાઈઓ ! આપ લોકો કેવા છો ? →

પ્ર. ૫૫- ભૈરવ શેઠની ઉક્ત વાતો સાંભળીને ભણસાળી લોકો લજ્જિત અને નારાજ કેમ થયા ?

ઉ. ૫૫- ભૈરવ શેઠના મુખથી પોતાની જ પત્નીઓના દુશ્મન બનીને આવેલાં →

ઉ. ૫૦- અહીં આ સમય જે બે જણા ધર્મમાં દીક્ષિત થયા, તે બંને હતા- ગોવર્ધનભાઈ અને સુખીબાઈ.

→ તલ્લીન થઈ ગઈ કે તેનાથી ઘરનું કામકાજ (વ્યવહાર) છૂટી ગયું, ત્યારે તે બધાના પતિ મળીને ભૈરવ શેઠની પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા **''હમારી લડાઈ તુમસે હોય.''**

→ બોલાવવા, તો જતાં નથી. પોતાના સ્વાર્થ અર્થાત્ આત્મકલ્યાણની ભાવનાથી તે બધા અહીં આવે છે. અરે ભાઈઓ ! જ્યાં પરમાત્માની ચર્ચા થાય છે, ત્યાં આવવા માટે અમે કોઈને કેવી રીતે રોકી શકીએ છીએ ? અહીં આત્મ-જાગૃતિનું કાર્ય થાય છે. આ વાતની ઓળખ થઈ જવાથી જ તો લોકો અહીયાં આવે છે.''

ઉ. ૫૩- **''ન આપ સુનો ન દેઓ સુનને''**-આ વાક્ય શેઠ ભૈરવ ઠક્કરે ભણસાળી ભાઈઓને કહ્યું કેમ કે તે તેમની પાસે પોતાની પત્નીઓને ચર્ચા- શ્રવણથી વંચિત કરાવવાના માટે આવ્યા હતા.

→ પોતાની જ પત્નીઓના આત્મકલ્યાણાર્થ બાધક બની રહ્યા છો ? ન સ્વયં કથા શ્રવણ કરો છો અને ન બીજાને જ સાંભળવા દો છો. શાયદ તમારી બુદ્ધિ પર બેઠેલો કળિયુગ જ તમને સારું કાર્ય તરફ પ્રવૃત્ત થવા દેતો નથી. નહિ તો, તમે બધા પોતાની જ અર્ધાંગના દુશ્મન બનીને કેમ આવત ! શું તમે બધા તેમની ભલાઈ અને કલ્યાણ ચાહતા નથી ? અહીં શું કાર્ય થઈ રહ્યું છે, વિચાર-વિવેક તો કરો ! !''

→ વિષયમાં આવા સ્પષ્ટ વચનોને સાંભળીને ભણસાળી ભાઈઓના મુખ બંધ થઈ ગયા. તે ભૈરવ શેઠની સામે બહુ જ લજ્જિત અને બેઈજ્જત થયા. યસર્થ પોતાની પર ક્રોધિત થઈ બધાય પોત-પોતાના ઘરોમાં પાછાં ફરી ગયા.

પ્ર. ૫૬- ઘરમાં આવીને ભણસાળી લોકો પોત-પોતાની પત્નીઓને શું કહેતાં ઝઘડવા લાગ્યા ?

ઉ. ૫૬- ઘરમાં આવીને ભણસાળી લોકો પોત-પોતાની પત્નીઓને ઝઘડતાં કહેવા →

પ્ર. ૫૭- ભણસાળી ભાઈઓને તેમની જ પત્નીઓએ શું ઉત્તર આપ્યો ? તેમનું પોતાની પત્નીઓ પર જોર ચાલી શક્યું યા નહીં ?

ઉ. ૫૭- ભણસાળી ભાઈઓને તેમની જ પત્નીઓએ ઉત્તર આપ્યો, ''અમારાથી કોઈ અનુચિત કાર્ય તો થયું નથી. અમે તો ત્યાં કેવલ ભગવાનની કથા- →

પ્ર. ૫૮- ભણસાળી સ્ત્રીઓએ પોત-પોતાના પતિઓને ચર્ચા-શ્રવણ વિષયમાં શું-શું કહ્યું ?

ઉ. ૫૮- ભણસાળી સ્ત્રીઓએ પોત-પોતાના પતિઓને ચર્ચા-શ્રવણ વિષયમાં →

પ્ર. ૫૯- ''એ તો પૂર્વ અંકૂર તેં''-આ વાક્યાંશ કોણે, કોને કહ્યું ?

પ્ર. ૬૦- અંતમાં ભણસાળી સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિઓને ફટકારતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૬૦- અંતમાં ભણસાળી સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિઓને ફટકારતાં કહ્યું, ''આપ લોકો અમારા સહાયક છે યા અમારા દુશ્મન છો ? આપ લોકો અમને આવું કેમ કહો છો ? જુઓ ! અમે લોકો ભગવાનના ચરણોમાં પોતાની →

પ્ર. ૬૧- જ્યારે ભણસાળી ભાઈ પોત-પોતાની પત્નીઓ પર અધિકાર ન જતાવી શક્યા, તો તે આપસમાં સલાહ-મસવરા કરીને પુનઃ ક્યાં ગયા ?

પ્ર. ૬૨- તેજબાઈ અબાસી બંદરની સ્ત્રીઓમાં કયા વિષયમાં અગ્રગણ્ય હતી ?

ઉ. ૬૨- તેજબાઈ ભૌતિક ક્ષેત્રમાં ગામની સ્ત્રીઓને વ્યવહારિક સલાહ તો →

→ લાગ્યા, ''તમે લોકો ત્યાં કેમ જાવ છો ? અરે સાંભળો ! સ્ત્રીઓને રાત્રીના સમય ઘર છોડીને જવું શોભા દેતું નથી. તમારે સ્ત્રી થઈને આવું ન કરવું જોઈએ.''

→ ચર્ચા સાંભળવા જ જઈએ છીએ. એક તો આ પ્રદેશમાં ક્યારે કોઈ સાધુસંત ચર્ચા કરવા આવતાં નથી! શું આજસુધી અહીં કોઈ સાધુ આવ્યા છે ? એ તો અમારા સૌભાગ્ય છે કે આવી વાણી સંભળાવવાવાળા સાધુ આજે અહીં આવ્યા.'' આ પ્રકાર તેમનું પોતાની પત્નીઓ પર કોઈ જોર ચાલી શક્યુ નહીં.

→ કહ્યું ''અરે ! આપ લોકો સાંભળો ! ! અમારા પૂર્વજન્મના સંસ્કાર તેમજ પુણ્યોના ફલસ્વરૂપ જ અમને શ્રી ભગવાનના ચરણોમાં શરણ મળી છે, તેમાં પણ આપ લોકો દુશ્મનોની જેમ અમારી રાહમાં વિઘ્ન નાંખતાં અને બાધક બનો છો ?''

ઉ. ૫૯- **''એ તો પૂર્વ અંકૂર તેં''**-આ વાક્યાંશ ભણસાલી સ્ત્રીઓએ પોત-પોતાના પતિઓને કહ્યું.

→ આત્મા સોંપી ચૂક્યા છે. આપના ભાગનો (હિસ્સાનો) આ દેહ જ શેષ (બાકી) છે. અગર જો આપ કહો, તો અમે એને પણ છોડી દઈએ છીએ. આપ અમારું શું કરી લેશો ? અમે તો આપના રોકવાથી રોકાઈશું નહિ ! અમે તો ત્યાં ચર્ચામાં જઈશું ! જઈશું ! ! અવશ્ય જઈશું ! ! !''

ઉ. ૬૧- જ્યારે પોતાની પત્નીઓની આગળ ભણસાળી ભાઈઓની જોર-જબરદસ્તી ન ચાલી, ત્યારે તે બધા પરસ્પર સલાહ-મસવરા કરીને શહેરની મહિલાઓની પ્રમુખ તેજબાઈની પાસે ચાલ્યા ગયા.

→ આપતી જ હતી, કિંતુ તેમની આધ્યાત્મિક માર્ગની ભગવાનની કથા શ્રવણ વિષયક વાતોની સલાહ પણ ગામની સ્ત્રીઓને ઉચિત (પસંદ) →

→ લાગતી હતી. તે પણ બધી સ્ત્રીઓની પોતાના પ્રતિની શ્રદ્ધા-વિશ્વાસને →

પ્ર. ૬૩- એ ભણસાળી ભાઈઓનું તેજબાઈના ઘરે જવાનું મુખ્યાતિમુખ્ય કારણ શું હતું ?

ઉ. ૬૩- એ ભણસાળી ભાઈઓનું તેજબાઈના ઘરે જવાનું મુખ્યાતિમુખ્ય કારણ →

પ્ર. ૬૪- તેજબાઈની ઘરે જઈને ભણસાળી ભાઈઓએ તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૬૪- ભણસાળી ભાઈઓએ તેજબાઈની ઘરે જઈને તેમને કહ્યું, ''આ શહેરની બધી સ્ત્રીઓ આપની ઉપર શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ રાખે છે અને આપ એ બધામાં →

પ્ર. ૬૫- ભણસાળી ભાઈઓની વાતો સાંભળીને તેજબાઈએ તેમનાથી કેવી વાત કરી ?

ઉ. ૬૫- ભણસાળી ભાઈઓની વાતો સાંભળીને તેજબાઈએ તેમને કહ્યું, ''તમે મને રોકવા કેમ આવ્યા છો ? શું તમે મારી વૃદ્ધાવસ્થાને પણ જોતાં નથી ? આવી અવસ્થામાં પણ હું પરમાત્માની કથા-ચર્ચા ન સાંભળું, તો શું કરું ? મારે ત્યાં જઈને કથા-ચર્ચા સાંભળવાથી તમારા લોકોનો →

પ્ર. ૬૬- ''મારું માનો તો પોત-પોતાની સ્ત્રીઓની સાથે આવીને આપ લોકો પણ ચર્ચા-કથા સાંભળો.'' આ ઉપદેશ ભણસાળીઓને કોણે આપ્યો તથા તત્પશ્ચાત શું કહ્યું ?

ઉ. ૬૬- ''મારું માનો તો પોત-પોતાની સ્ત્રીઓની સાથે આવીને આપ લોકો પણ →

પ્ર. ૬૭- સત્ય (સાચી) કથાના દુશ્મન એ ભણસાળી ભાઈઓની ત્રણે જગ્યા જીત થઈ યા હાર થઈ ?

→ જોઈને બધાને સ્ત્રી મર્યાદાની અનુકૂળ જ સલાહ આપે છે.

→ તેજબાઈને જ ચર્ચા-શ્રવણમાં જવાથી રોકવાનું હતું કેમ કે તેમની પાછળ-પાછળ તેમની સ્ત્રીઓ ઘરનો કામધંધો છોડી-છોડીને ચર્ચા-શ્રવણ માટે ભાગે છે.

→ અગ્રગણ્ય છો. અતઃ અમે આપને હાથ જોડીને વિનંતી કરીએ છીએ કે આપ તે સાધુ-મહાત્માના સત્સંગમાં ન જાવ. આપની પાછળ-પાછળ અમારી પત્નીઓ પણ કામધંધા છોડીને દોડી પડે છે.''

→ પારો (ગુસ્સો) કેમ ચઢ્યો ?'' ત્યારે તે ભણસાળી લોકો કહેવા લાગ્યા, ''અમે તમને કેમ રોકવા લાગ્યા ? પરંતુ તમારી પાછળ લાગીને શહેરની બધી મહિલાઓ કથા-ચર્ચામાં ચાલી જાય છે. એટલા માટે આપ અમારી પર અહેસાન કરીને તે જગ્યા ચર્ચા સાંભળવા ન જાવ.'' ત્યારે તેજબાઈએ કહ્યું, ''આપ લોકો પોત-પોતાની સ્ત્રીઓને રોકો. હું તો ત્યાં ચર્ચા સાંભળવા જઈશ..... જઈશ..... અને અવશ્ય જઈશ. આપ જે કરવા ચાહો, કરી શકો છો ! !''

→ ચર્ચા-કથા સાંભળો''-આ ઉપદેશ ભણસાળીઓને તેજબાઈએ આપ્યો તથા તત્પશ્ચાત કહ્યું, ''જુઓ ! એક દિવસ તમને લોકોને પણ તો મરવું હશે ને ? આવી ચર્ચા-કથા આ જીવનમાં વારંવાર નસીબ નહિ હશે. પોતાની પત્નીઓને રોકવાને બદલે સ્વયં પણ આવીને સાંભળશો, તો તમારું પણ જીવન સાર્થક બની જશે અને તમારું આત્મકલ્યાણ પણ થશે.''

ઉ. ૬૭- ભગવાનની સત્ય કથાના દુશ્મન-કળિયુગી વૃત્તિવાળા ભણસાળી ભાઈઓની ત્રણે બાજુથી હાર થઈ. તે ત્રણે જગ્યા બેઈજ્જત તથા તિરસ્કૃત થયા અને કાળું મુખ લઈને ઘરે પાછાં આવ્યા. તત્પશ્ચાત ઉપરવાળાને પ્રાર્થના કરવા →

→ લાગ્યા, ''હે પ્રભુ ! એ મહાત્મા શીઘ્રાતિશીઘ્ર અમારો દેશ અબાસી બંદર છોડીને ચાલ્યા જાય. અમારી પત્નીઓ કામધંધામાં લાગી જાય.'' →

પ્ર. ૬૮- અબાસી બંદરમાં કેટલાં લોકો શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા ?

પ્ર. ૬૯- અબાસી બંદરમાં જાગૃત થયેલી આત્માઓમાંથી કોઈપણ બાર આત્માઓના નામ ગણાવો ?

ઉ. ૬૯- અબાસી બંદરમાં જાગૃત આત્માઓમાંથી મુખ્યાતિમુખ્ય આત્માઓ →

પ્ર. ૭૦- ભૈરવ શેઠના જાગૃત થયા પછી ચર્ચા-કથા, ઉત્સવ-રસોઈ તેમ જ ભજન-કીર્તનાદિમાં કેવી વૃદ્ધિ થઈ ?

ઉ. ૭૦- શેઠ ભૈરવ ઠક્કરની આત્મા-જાગૃતિના પછી અબાસી બંદરમાં ધૂમ મચી ગઈ. ત્યાંના જણ-જણમાં શ્રી પ્રાણનાથજીના આગમન તેમજ બોધની →

પ્ર. ૭૧- ''ચિત રાજકો સાથ તરફ'' અર્થાત્ શું જોઈને શ્રીજીનું ચિત્ત સુંદરસાથમાં બંધાઈ ગયું ?

પ્ર. ૭૨- ભૈરવ ઠક્કરે સુંદરસાથની સેવા કેવી રીતે-કયા પ્રકારે કરી ?

ઉ. ૭૨- શેઠ ભૈરવ ઠક્કરે સુંદરસાથની સન્માનપૂર્વક આદર-સત્કારની સાથે →

પ્ર. ૭૩- અબાસી બંદરમાં ભૈરવ શેઠના સંરક્ષણમાં શ્રી પ્રાણનાથજી કેટલાં મહિના રહ્યા ?

પ્ર. ૭૪- શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા અબાસી બંદરથી જાગણી અભિયાન આગળ વધારવાની અનુમતિ માંગવાથી સુંદરસાથ શું કરવા લાગ્યા ?

→ ઉપરવાળાને આ પ્રકાર પ્રાર્થના કરતાં ઘરમાં બેસીને છાતી પીટવા અને હાથ મસળતાં રહેવા સિવાય તો બીજું કંઈ પણ ન કરી શક્યા.

ઉ. ૬૮- વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી કહે છે, ''અબાસી બંદરમાં કેટલાય સંખ્યામાં સુંદરસાથ ધર્મમાં શામિલ થયા. બધાના નામ અહીં કયાં સુધી ગણાવું ?''

→ નિમ્નલિખિત છે. જેમ કે-શેઠ ભૈરવ ઠક્કર, દેવચંદ્રભાઈ, અમરિયા-ભાઈ, ફૂલબાઈ, લચ્છોબાઈ, સખીબાઈ, તેજબાઈ,કિશનીબાઈ, જશોદાબાઈ, રત્નબાઈ, ઈન્દ્રાવતીબાઈ અને રાધાબાઈ વગેરે.

→ ચર્ચા વ્યાપકરૂપમાં પસરી ગઈ. નિત્ય પ્રતિ વધતી સંખ્યાને જોઈને સુંદરસાથના મનમાં ઉમંગ સમાતો જ ન હતો. દિન-રાત વાણી-ચર્ચા, ધામની ચિતવની તેમજ ધ્યાન વગેરે ચાલતો રહેતો હતો. ઘર-ઘરમાં ઉત્સવ-રસોઈ, ભજન-કીર્તન, કથા-ચર્ચાની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતી ગઈ.

ઉ. ૭૧- **''ચિત રાજકો સાથ તરફ''** અર્થાત્ કેટલાય સુંદરસાથને સ્નેહપૂર્વક એકત્ર રહેતાં જોઈને શ્રીજી સાહેબજીના તેમના પ્રતિ લગાવ વધી ગયો અને ચિત્ત તેમનાથી બંધાઈ ગયું.

→ ભલીભાંતિ સેવા કરી. તેઓએ પોતાનું મન શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં બાંધી લીધુ. શ્રીજીએ પણ સ્નેહપૂર્વક તેમનો હાથ પકડીને તેમને આત્મીય બળ પ્રદાન કર્યું.

ઉ. ૭૩- અબાસી બંદરમાં શેઠ ભૈરવ ઠક્કરના સંરક્ષણમાં શ્રીજી સાહેબ પોતાના જાગની અભિયાનના કાર્યક્રમની સાથે બે-ત્રણ મહિના રહ્યા. પરંતુ તે બે-ત્રણ મહિના ત્યાંના સુંદરસાથ માટે બે-ત્રણ દિવસ સદૃશ વીતી ગયા.

ઉ. ૭૪- જ્યારે શ્રીજી સાહેબજીએ ઉક્ત સ્થિતિમાં પહોંચ્યા પછી અબાસી બંદરના સુંદરસાથને જાગની અભિયાનને આગળ વધારવા ત્યાંથી નીકળવાની →

→ અનુમતિ માંગી અને પોતાનો આગળનો (આગામી) કાર્યક્રમ બતાવ્યો, →

પ્ર. ૭૫- શ્રીજી દ્વારા જવાની અનુમતિ માંગવાની વાત સાંભળતાં જ સુંદરસાથ રડતાં-રડતાં શ્રીજીને શું કહેવા લાગ્યા ?

ઉ. ૭૫- શ્રીજી દ્વારા જવાની અનુમતિ માંગવાની વાત સાંભળતાં જ સુંદરસાથ →

પ્ર. ૭૬- આ સમય શ્રી પ્રાણનાથજી શું સોચ-વિચાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૭૬- આ સમય શ્રી પ્રાણનાથજી સુંદરસાથની હાલતને જોતાં વિચાર કરવા લાગ્યા, ‘‘જો હું અબાસી બંદર એક વર્ષ વધારે રહું, તો સુંદરસાથની →

પ્ર. ૭૭- પુનઃ બીજી બાજુ શ્રીજીના ચિત્તમાં શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપની કઈ વાત ખટકતી રહી ?

ઉ. ૭૭- પુનઃ બીજી બાજુ શ્રીજી સ્વરૂપના ચિત્તમાં સુંદરસાથના જાગણી કાર્યમાં →

પ્ર. ૭૮- સદ્‌ગુરુની મુખ્ય ભવિષ્યવાણી કઈ-કઈ હતી અને તે વિષયમાં શું અથવા કેટલી પૂરી થઈ ?

ઉ. ૭૮- શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની મુખ્ય ભવિષ્યવાણીઓમાંથી એક ભવિષ્યવાણી સાકુંડલ અને સકુમાર સખીને જગાડવી તેમજ છત્રીસ હજાર →

પ્ર. ૭૯- સુંદરસાથનો લગાવ અને શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપની ભવિષ્યવાણીની જવાબદારીને પૂરી કરવાના વિષયમાં શ્રીજી સ્વરૂપે શું વિચાર કર્યો ?

ઉ. ૭૯- સુંદરસાથનો લગાવ અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની ભવિષ્યવાણીની જવાબદારીને →

પ્ર. ૮૦- નિત્ય પ્રતિ શ્રીજી સાહેબજી અબાસી બંદરથી નીકળવાના વિષયમાં કેમ સોચતા રહે છે ?

→ ત્યારે ઉક્ત વાતો સાંભળતાં જ શ્રીજીના વિયોગની કલ્પનાથી દુ:ખી થઈને બધા સુંદરસાથ રોવા લાગ્યા.

→ કહેવા લાગ્યા, ''પરમધામનો સંબંધ તેમજ સ્નેહની ઓળખ કરાવીને આપ હવે અમને એકલા અને અસહાય છોડીને કઈ રીતે જઈ શકો છો ? અમારું ધ્યાન હવે તમારામાં વસી ગયું છે. એના અતિરિક્ત હવે કોઈ બીજું કામ અમને સૂઝતું જ નથી.''

→ જાગણીનું ભારે કાર્ય થશે. એકથી સાંભળી બીજા, બીજાથી સાંભળી ત્રીજા ચાલ્યા આવી રહ્યા છે.'' આ પ્રકાર સુંદરસાથનો પ્રેમ જ તેમને આકૃષ્ટ કરી રહ્યો હતો.

→ વિશેષ કરીને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ દ્વારા સોંપેલી મોટી જવાબદારી અર્થાત્ 'સાકુંડલ અને સકુમાર નામક બ્રહ્માત્માઓને ઢૂંઢવાની છે.'-આ જ વાત વિશેષરૂપથી ખટકતી રહી.

→ આત્માઓનો મેળો કરવો પણ હતો. તેમાંથી હજી સુધી એકનો પણ પત્તો ન હતો. તેથી શ્રીજી સ્વરૂપ સોચવા લાગ્યા, ''અગર જો એ આત્માઓ દેશ-વિદેશમાં છે, તો મારે અહીં રહેવાથી શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપનું બધું ભવિષ્ય ચોપટ (નષ્ટભ્રષ્ટ) થઈ જશે.''

→ પૂરી કરવાના વિષયમાં શ્રીજી સ્વરૂપે વિચાર કર્યો, ''અરે ! હું તો એક જ બંદરગાહમાં ટકી ગયો. શું મારે અહીં રાજ્ય કરવાનું છે ? અહીં સુંદરસાથ છે કે તે મને આજે એક દિન માટે પણ છોડતાં નથી. આ સમય તે મને જવા દેશે નહિ. મારે અહીંથી નીકળવું તો જરૂર છે, પણ કેવી રીતે ?''

ઉ. ૮૦- નિત્ય પ્રતિ શ્રીજી સાહેબજી અબાસી બંદરથી નીકળવાના વિષયમાં પ્રિયતમ શ્રી રાજજીની તરફથી આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશ્યથી સોચતા રહેતાં હતા.

પ્ર. ૮૧- શ્રીજીની આ હાલત જોઈને શ્રી રાજજીની તેમની પર કેવી પ્રેરણા થઈ ?

ઉ. ૮૧- શ્રી પ્રાણનાથજી પરમધામનો આનંદ સુંદરસાથમાં વહેંચતાં-વહેંચતાં તેમના પ્રેમમાં જ બંધાઈ ગયા. દિલમાં તો છે, ''મને જગ્યા-જગ્યા જઈને પરમધામની →

પ્ર. ૮૨- ''તબ આઈ બાતિન ઔર'' અર્થાત્ શ્રીજીના માટે અહીં કઈ બાતુની મહેર થઈ, જેના ફળસ્વરૂપ અબાસી બંદરમાં એક અફવા ફેલાઈ ગઈ ?

ઉ. ૮૨- **''તબ આઈ બાતિન ઔર''** અર્થાત્ શ્રીજી સાહેબજીની આંતરિક →

પ્ર. ૮૩- કઈ વાતને લઈને ભૈરવ શેઠ બહુ સંકોચમાં પડી ગયા ?

ઉ. ૮૩- ભૈરવ શેઠ આ વાતને લઈને બહુ સંકોચમાં પડી ગયા, ''હવે રાજ્યમાં આમદાનીનું નવું સ્ત્રોત બનાવવા માટે જનગણના કરીને જન-જન પર કર (ટેક્સ) લાગશે, એ સમજીને ઘર-ઘરના લોકો બીજા-ત્રીજા →

પ્ર. ૮૪- અચાનક ઉક્ત પ્રકારની આપત્તિ તૂટી પડવાથી ભૈરવ શેઠે શ્રીજીને શું કહ્યું ?

ઉ. ૮૪- અચાનક ઉક્ત પ્રકારની આપત્તિ તૂટી પડવાથી ભૈરવ શેઠે શ્રીજી સાહેબજીની →

પ્ર. ૮૫- હવે અહીં ભૈરવ શેઠે સુંદરસાથને કઈ વાતની સૂચના આપી ?

ઉ. ૮૫- ભૈરવ શેઠે સુંદરસાથસમાજને એ સૂચિત કર્યા, ''સુંદરસાથજી ! ધામધણી →

પ્ર. ૮૬- આ સમય અબાસી બંદરના સુંદરસાથે શ્રીજી સ્વરૂપ અને શ્રી બાઈજૂરાજની કેવી રીતે વિદાય કરી ?

→ ભૂલી-ભટકેલી આત્માઓને શોધીને માયાથી કાઢવી છે.'' પરંતુ નીકળી શકતા ન હતા. તેમની આ હાલત શ્રી રાજજીએ જોઈ લીધી અને સમજી પણ ગયા. ત્યારે શ્રી રાજજીની પ્રેરણા થઈ અને અબાસી બંદરમાં એક અફવા ફેલાઈ ગઈ.

→ ઈચ્છાપૂર્તિ માટે અબાસી બંદર શહેરમાં અબાસી બંદરના સરકારની તરફથી એક અફવા ફેલાઈ ગઈ કે આમદાની (આવક) નું નવું સ્ત્રોત (માધ્યમ) બનાવવા માટે હવેથી જણ-જણ પર કર (ટેક્સ) લગાવવામાં આવશે. આ અફવા શ્રીજી માટે શ્રી રાજજીની બાતુની મેહેર હતી.

→ ગામમાં ભાગી-ભાગીને છુપાઈ રહ્યા છે. આ હાલતમાં અગર જો મારા ઘરની જાંચ (તપાસ) કરવામાં આવશે, તો મારા ઘરમાં ઉપસ્થિત બધા શ્રોતાઓની સંખ્યા મારા નામ પર લખી દેવામાં આવશે. હું તો જીદંગીભર આ કર (જકાત-વેરો) ચૂકાવતાં-ચૂકાવતાં ન જાણે કઈ દશામાં પહોંચી જઈશ. હવે હું શું કરું ?''

→ પાસે જઈને કહ્યું, ''આ વિષયમાં હું શું કરું ? આપ જ કોઈ ઉપાય બતાવી દો.'' ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું, ''એનો એક જ ઉપાય છે કે આપ મને અહીંયાથી વિદાય કરી દો. ત્યારે જમાત પણ છૂટી જશે. જ્યાં સુધી આપ મને અહીં રાખશો,જમાત વધતી જ જશે.'' આ સાંભળી ભૈરવ શેઠે રડતાં-રડતાં શ્રીજી સ્વરૂપને વિદાય કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

→ શ્રીજી સાહેબજી કાલે અમારી વચ્ચેથી વિદા થઈને જઈ રહ્યા છે. તેથી આપ બધા સુંદરસાથ કાલે શ્રીજી સ્વરૂપને વિદા કરવા માટે 'વિદાય સમારંભ' માં ઉપસ્થિત થજો.''

ઉ. ૮૬- આ સમય અબાસી બંદરના સુંદરસાથે શ્રીજી સ્વરૂપ અને શ્રી બાઈજૂરાજની વિદાય કરતાં સમયે પોત-પોતાના અંકુર માફક હાથચાલાકી કરી. ધામધણી →

→ સ્વરૂપ શ્રીજી સાહેબે ધામધણીનો જ્ઞાનોપદેશ આપીને આત્માઓની જાગણી કરી. તેના બદલામાં બ્રહ્માત્માઓએ જેટલું ધન કમાવ્યું હતું, તેમાંથી ત્રણ ભાગ શ્રીજી સ્વરૂપને સમર્પિત કરી દીધા અને એક ભાગ રાખ્યો, ઈશ્વરી આત્માઓએ કમાવેલાં ધનમાંથી અડધો ભાગ આપ્યો અને અડધો રાખ્યો. →

પ્ર. ૮૭- ''જૈસા જિનકા અંકૂર'' આ વાક્યાંશને ખુલસ્ત કરી સમજાવો કે ઉક્ત વાક્યાંશનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૮૭- **''જૈસા જિનકા અંકૂર''** આ વાક્યાંશનો સાચો અર્થ ઉત્તર નં. ૮૬ માં ખુલસ્ત કરવામાં આવ્યો છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જેમની પાસે →

પ્ર. ૮૮- અહીં સુંદરસાથને શ્રીજી સ્વરૂપની જેવી વિદાય કરી, તે વિદાયની શોભા ક્યાં થવાની કહ્યું છે ?

પ્ર. ૮૯- અબાસી બંદરથી વિદાય થઈને શ્રી પ્રાણનાથજીએ કઈ તરફ પ્રસ્થાન કર્યું ?

પ્ર. ૯૦- એની ઉપરાંત શ્રીજી સ્વરૂપ ક્યાં-કઈ જગ્યાએ રોકાયા છે ?

ઉ. ૯૦- અબાસી બંદરથી બસરાની તરફ જવાવાળી નાવમાં બેસીને શ્રીજી સ્વરૂપ કોગ બંદર પહોંચ્યા. ત્યાંથી તે પુનઃ લાઠી બંદર ઉતર્યા. પુનઃ લાઠી →

❖ નલિયાની તરફ ❖

પ્ર. ૧- નાથા જોશીએ શું સાંભળ્યું, જેને સાંભળતાં જ તે સુંદરસાથ સહિત દેવેભાઈની દુકાન પર દોડી પડયા ?

ઉ. ૧- આ વખતે ઠઠ્ઠાનગરના નાથા જોશી ભાઈએ સાંભળ્યું, ''શ્રીજી સાહેબજી →

→ પુનઃ જે જીવાત્મામાં હતા, તેઓએ પોતાની કમાણીનો ત્રણ ભાગ રાખ્યો અને માત્ર એક જ ભાગ શ્રીજી સ્વરૂપને અર્પણ કર્યો. એનો અર્થ છે કે બધાએ પોત-પોતાના અંકુર માફક હાથચાલાકી કરી અર્થાત્ સોના-ચાંદી, રૂપિયા-પૈસા, કપડાંલત્તા વગેરે આપવામાં અંકુર માફક ઉદારતા બતાવી.

→ જેવી કમાણી હતી, તેઓએ તેમાંથી અંકુર માફક આદાન-પ્રદાન કર્યું. શ્રીજી સાહેબે અખંડ આત્મીય જ્ઞાન દ્વારા આત્મ-જાગૃતિ કરી. ધામધણીથી સંબંધ ચોકસ કરાવી દીધો અને એના બદલામાં સુંદરસાથે પોતાની લૌકિક કમાણીમાંથી અંકુર મુતાવિક ભેટ આપી શ્રીજીની વિદાય કરી.

ઉ. ૮૮- અહીં અર્થાત્ જાગણીના બ્રહ્માંડમાં અબાસી બંદરના જે-જે સુંદરસાથે તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જાગૃત થઈને પોતાના ધણીના પ્રતિ અપનાપનનું પાલન કર્યુ, તેમની શોભા 'મૂલમિલાવા' માં થવાનું કહ્યું છે.

ઉ. ૮૯- અબાસી બંદર રહેતાં શેઠ ભૈરવ ઠક્કરના ઘરમાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથ સહિત શેઠ અને શેઠાણીજીથી વિદાય થઈને નૌકામાં બેસીને શ્રી પ્રાણનાથજી બસરા બંદરગાહની તરફ ચાલી નીકળ્યા.

→ બંદરમાં દેવેભાઈની દુકાનમાં ચાર દિવસ રોકાયા. એ સમાચાર સાંભળતાં જ ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથ સહિત નાથા જોશી દોડીને આવ્યા. બધા સુંદરસાથ મળીને શ્રીજી સ્વરૂપને હવે પુનઃ ઠઠ્ઠા લઈ જશે.

-(પ્રકરણ-૨૭, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૯૦, કુલ સં. ૯૨૨+૯૦=૧૦૧૨).

❖ નલિયાની તરફ❖

→ અમારાથી વિદા લઈને મસકત ગયા હતા અને હવે તે અબાસી બંદરથી બસરા થતાં પુનઃ લાઠી બંદર રહેતાં દેવેની દુકાનમાં બિરાજેલા છે.'' આ વાત સાંભળતાં જ નાથા જોથી ભાઈ સુંદરસાથને લઈને દેવેની દુકાન પર દોડી પડયા.

પ્ર. ૨- અન્ય સુંદરસાથ ક્યાંના હતા, જે શ્રીજી સ્વરૂપના આગમનની વાત સાંભળતાં જ દોડતાં આવીને રસ્તામાં મળ્યા ?

ઉ. ૨- અન્ય સુંદરસાથ ઠઠ્ઠાનગરના જ હતા, જે ચિંતામણી અને લક્ષ્મણ શેઠની →

પ્ર. ૩- ઠઠ્ઠાનગર નાથા જોશીની ઘેર જતાં-જતાં વચમાં કોણે શ્રીજી સ્વરૂપને પોતાના ઘરમાં પધરાવ્યા ?

ઉ. ૩- દેવેભાઈની દુકાનથી વાજતાં-ગાજતાં શ્રીજી સ્વરૂપ અને શ્રી બાઈજૂરાજને નાથા જોશી પોતાના ઘેર લઈ જઈ રહ્યા હતા. નાથા જોશીના ઘરે પહોંચવાના →

પ્ર. ૪- કોણ સ્વયં શ્રીજી સ્વરૂપ તેમજ જમાતના માટે બજારથી શાકભાજી તેમજ ભોજન સામગ્રી લાવવા માટે દોડધામ કરવા લાગી ?

ઉ. ૪- હવે ઠાકુરીબાઈએ પોતાના ઘરમાં સુંદરસાથ સહિત શ્રીજી સાહેબજીને →

પ્ર. ૫- શ્રી પ્રાણનાથજીની સાથે સુંદરસાથ પણ ક્યાં ભોજન કરવા બેસી ગયા ?

પ્ર. ૬- અન્ય સુંદરસાથે આ સમય કેવી રીતે ઠાકુરીબાઈની મદદ કરી ?

ઉ. ૬- ઠઠ્ઠાનગર રહેતાં ઠાકુરીબાઈની ઘેર સુંદરસાથમાં બહુ હર્ષ-ઉલ્લાસ ઉત્પન્ન →

પ્ર. ૭- ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથને શ્રીજી સ્વરૂપે ક્યાંનુ સંપૂર્ણ વૃત્તાંત સંભળાવ્યું ?

પ્ર. ૮- કયા વિષયમાં સુંદરસાથજીએ શ્રી રાજજીની અનુકંપાની વર્ષા થઈ, એમ માન્યું ?

ઉ. ૮- ઉપરોક્ત સ્થાનોના વૃત્તાંત સાંભળીને ત્યાં જાગૃત થયેલાં આટલાં →

→ સાથે નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા હતા. તે શ્રીજીના પુનરાગમનના સમાચાર સાંભળતાં જ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન માટે દેવેભાઈની દુકાનની તરફ દોડી પડ્યા. ત્યાં પહોંચતાં-પહોંચતાં રસ્તામાં જ મળી ગયા.

→ પહેલાં જ વચ્ચે રસ્તા પર જિંદાદાસભાઈ અને ઠાકુરીબાઈએ આવીને શ્રીજી સ્વરૂપને પ્રેમપૂર્વક અરજ કરી કે તે આ વાર તેમના ઘરે પધારે. નાથા જોશી રાજીખુશીથી શ્રીજી સ્વરૂપ અને બાઈજૂરાજને ઠાકુરીબાઈની ઘરે પધરાવવા લઈ ગયા.

→ પધરાવ્યા છે, તો શું તે ચેનથી બેસી શકશે ? તેથી ઠાકુરીબાઈ સ્વયં જ બજારથી શાકભાજી તેમજ અન્ય ભોજન સામગ્રીઓ લેવા ચાલી ગઈ. ઠાકુરીબાઈની સહાયતા માટે સુંદરસાથ ભોજન પકાવવાની સેવામાં લાગ્યા. ઠાકુરીબાઈ વ્યવસ્થા મિલાવવા માટે બહુ જ દોડાદોડી કરવા લાગી.

ઉ. ૫- શ્રીજી સાહેબ-શ્રી પ્રાણનાથજી તેમજ બાઈજૂરાજ-શ્રી તેજકુંવરીબાઈ સહિત સેવા કાર્યમાં તત્પર (મગ્ન-તૈયાર) અન્ય બધા સુંદરસાથ ઠાકુરીબાઈની ઘેર ભોજન કરવા સાથે જ બેસી ગયા.

→ થઈ રહ્યો હતો. સ્થાન-સ્થાન પર સુંદરસાથમાં આનંદ વરસી રહ્યો હતો અને પોત-પોતાના ઘરમાંથી લોકો ખાવા-પીવાની વિભિન્ન સામગ્રીઓ લાવી-લાવીને શ્રીજી સહિત સાથને પીરસી રહ્યા હતા.

ઉ. ૭- ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથને શ્રીજી સ્વરૂપે મસકત અને અબાસી બંદરનું સંપૂર્ણ વૃત્તાંત સંભળાવ્યું.

→ સુંદરસાથની જાગણી લીલાના વિષયમાં ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથે શ્રી રાજજીની કૃપા અથવા પ્રિયતમની અનુકંપા માની અને શ્રીજી સાહેબને પુનઃ પોતાની વચ્ચે પોતાની પાસે પામીને પોતાના જીવનને કૃતકૃત્ય સમજ્યા.

પ્ર. ૯- ક્યાંની વાતો સાંભળીને સુંદરસાથનું મનોબળ વધારે વધી ગયું અને તેમને પોતાના ધર્મ માર્ગની ઉત્તમતા તેમજ મહાનતા સમજમાં આવી ગઈ ?

પ્ર. ૧૦- ક્યાંના સુંદરસાથ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શનાર્થ ઉમડી પડયા અને શ્રીજીના દર્શન કરી તેમના બધાય શોક નિર્મૂળ થઈ ગયા ?

ઉ. ૧૦- ઠઠ્ઠાનગરના તે સુંદરસાથ, જે કબીર અને વૈષ્ણવમાર્ગી ચિંતામણી →

પ્ર. ૧૧- ત્રીજીવાર શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠાનગરમાં ક્યારે આવ્યા અને ઠઠ્ઠાથી આગળ જવાની ઈચ્છા હોવા છતાં પણ શ્રીજી સ્વરૂપને સ્વીકૃતિ કેમ ન મળી ?

ઉ. ૧૧- શ્રીજી સાહેબ ત્રીજીવાર ઠઠ્ઠાનગરમાં વિ.સં.૧૭૨૮માં વૈશાખ →

પ્ર. ૧૨- વિશેષ કરીને ત્રીજીવાર ઠઠ્ઠાનગરમાં શ્રીજી સ્વરૂપનું આગમન કયા સુંદરસાથ માટે થયું હતું.

ઉ. ૧૨- ઠઠ્ઠાનગરમાં શ્રીજી સ્વરૂપનું આગમન ત્રીજીવાર વિશેષ કરીને મટહરીના →

પ્ર. ૧૩- મટહરીના સુંદરસાથમાંથી શ્રીજી સાહેબજીના ત્રીજીવાર ઠઠ્ઠાનગરમાં આગમન પર શ્રીજીના શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળીને ધર્મ ગ્રહણ કરવાવાળાઓમાંથી કોઈપણ પંદર સુંદરસાથના નામ ગણાવો.

ઉ. ૧૩- મટહરીના સુંદરસાથમાંથી શ્રીજી સાહેબજીના ત્રીજીવાર ઠઠ્ઠાનગરમાં →

પ્ર. ૧૪- મટહરીના સુંદરસાથના માટે શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા કેવી ચર્ચા થઈ, જેનાથી કળિયુગ ચમકી ઉઠયો ?

ઉ. ૧૪- મટહરીના લગભગ સિત્તેર-પંચોતેર સુંદરસાથમાંથી ઉપરના જવાબમાં →

ઉ. ૯- અબાસી બંદરમાં સુંદરસાથના ઉત્સાહ-ઉમંગની વાતો સાંભળીને ઠઠ્ઠાનગરના બધા સુંદરસાથનું મનોબળ વધારે વધી ગયું તથા તેઓએ કબૂલ કર્યુ કે શ્રી પ્રાણનાથજીએ પરમધામ પહોંચવાની જે રાહ બતાવી છે, તે સીધી અને સરળ હોવાની સાથ-સાથ સર્વોત્તમ અને મહાન પણ છે.

→ અને લક્ષ્મણ શેઠની જાગણીના દરમિયાન ધર્મમાં શામિલ થયા હતા, શ્રીજીના દર્શનાર્થ ઉમડી પડયા. નિજધામની પોતાની સંગી આત્માઓની મધ્ય બિરાજમાન પરમાત્મા સ્વરૂપ શ્રીજીને જોઈને તેમના બધાય ત્રિતાપ-શોક જતાં રહ્યા.

→ મહિનામાં આવ્યા. ત્યાંના સુંદરસાથના પ્રેમને કારણે ત્યાંથી આગળ જવાની ઈચ્છા હોવા છતાં પણ શ્રીજી સ્વરૂપને સુંદરસાથની સ્વીકૃતિ લેવા બહુ ભારે પડી રહ્યું હતું. સુંદરસાથ શ્રીજીના જવાની વાત સાંભળતાં જ રડવા લાગતા હતા.

→ સુંદરસાથ માટે થયું હતું કેમ કે ઠઠ્ઠાના સુંદરસાથની સંગત દ્વારા શ્રીજીના બતાવેલું જ્ઞાન સાંભળીને મટહરીના બહુ સુંદરસાથ શ્રીજી સ્વરૂપના ઇંતેજારમાં હતા કે 'ક્યારે તે અબાસીથી પાછાં ફરશે.' તેથી તે સુંદરસાથનું નસીબ જ શ્રીજીને પુનઃ ઠઠ્ઠા ખેંચી લાવ્યા હતા.

→ આગમન પર શ્રીજી સ્વરૂપની શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળીને ધર્મ ગ્રહણ કરવાવાળાઓમાં છે-પ્રથમ ભક્તિદાસ, સાહજી, અડન, મકરંદભાઈ, જેઠમલ, બાલચંદ, દયાલભાઈ, ધર્મદાસ, સુખાનંદ, ટોડરમલ, શ્યામલજી, પારન, મોટન, તુલસી અને ગોવર્ધનભાઈ.

→ માત્ર પંદરના નામ ગણવામાં આવ્યા છે. એ સુંદરસાથ મટોદ (મટહરી) થી ઠઠ્ઠાનગર આવ્યા હતા. એ સુંદરસાથ માટે પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની જોરદાર ચર્ચા થઈ, જેને જોઈને કળિયુગી વૃત્તિવાળા લોકો પૂર્ણ ઈર્ષ્યાળુ બનીને ધર્મ માર્ગ પર ચાલવાવાળા સુંદરસાથને સતાવવા અને →

→ભટકાવવા માટે નિંદા કરવા લાગ્યા. આ સમય અહીં કળિયુગે ખૂબ →

પ્ર. ૧૫- શ્રીજી સાહેબજીએ ઠઠ્ઠાનગરથી કયા વિષયમાં કોને પત્ર લખીને મોકલ્યો ?

ઉ. ૧૫- શ્રીજી સાહેબજીએ ઠઠ્ઠાથી ધર્મપ્રચાર વગેરે વિષયોની ખબર લખીને એક ચિઠ્ઠી તૈયાર કરી, જેમાં દીવ બંદરથી લઈને ઠઠ્ઠાનગર, મસકત પુનઃ અબાસી આદિ સ્થાનોમાં ધર્મમાં શામિલ થયેલાં સુંદરસાથની સંખ્યા સહિત →

પ્ર. ૧૬- ઉક્ત ચિઠ્ઠી લઈને શ્રી ૫ નવતનપુરી ધામ સ્થિત ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની પાસે કોણ ગયું ?

પ્ર. ૧૭- બીજીવાર શ્રી નવતનપુરી મોકલેલી ચિઠ્ઠીમાં શું ખુશખબરી લખી હતી, જેને વાંચીને બિહારીજીએ પોતાને આવવાની ખબર મોકલી ?

ઉ. ૧૭- પુનઃ બીજીવાર શ્રી નવતનપુરી ગાદીપતિ બિહારીજીની પાસે મોકલેલી ચિઠ્ઠીમાં એ ખુશખબરી લખી હતી, ''સુંદરસાથની તરફથી પ્રાપ્ત સોના- →

પ્ર. ૧૮- શ્રી નવતનપુરી ચિઠ્ઠી મોકલીને શ્રીજી સાહેબજીએ સુંદરસાથથી ક્યાં જવા માટે વિદાય માંગી ?

ઉ. ૧૮- શ્યામલદાસભાઈના હાથથી શ્રી નવતનપુરી ચિઠ્ઠી મોકલીને શ્રીજી સ્વરૂપે સુંદરસાથથી સુદામાપુર જવા માટે વિદાય માંગી. ઠઠ્ઠાથી વિદાય લઈને લક્ષ્મણપુર જઈને શ્રીજી સ્વરૂપે ત્યાંના સુંદરસાથને ધામની ચર્ચા →

પ્ર. ૧૯- શ્રીજી સ્વરૂપ સુદામાપુર-લક્ષ્મણપુર ક્યારે ગયા. અર્થાત્ પ્રથમ ચિઠ્ઠી મોકલ્યા પછી યા બીજી ચિઠ્ઠી મોકલ્યા પછી ?

→ શોર મચાવ્યો. એ કળિયુગી વૃત્તિવાળાઓના કારણ અહીંયા સુંદરસાથને અનેકો કષ્ટોનો સામનો પણ કરવો પડ્યો.

→ બધાય વૃત્તાંત લખ્યા હતા. પુનઃ તે પત્રમાં શ્રીજી સ્વરૂપે આગળ નલિયા થતાં સૂરતની તરફ જવાની પોતાની ઈચ્છા પણ પ્રગટ કરી હતી અને દર્શન આપવા માટે 'મહંત શ્રી બિહારીજી' ને નલિયા આવવાનો આગ્રહ પણ કર્યો હતો. એ જ પત્રમાં શ્રીજીએ અન્ય શહેરો તેમજ ગામોમાં રહેવાવાળા સુંદરસાથને જાગૃત થઈને પોતાના શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થવા તથા તેમની સંખ્યાની ચર્ચા પણ કરી હતી.

ઉ. ૧૬- ઉક્ત ચિઠ્ઠી પહોંચાડવા માટે શ્રી ૫ નવતનપુરી ધામ સ્થિત ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની પાસે શ્યામલદાસભાઈ ગયા. પરંતુ મહંતશ્રીએ નલિયા આવવા મના કરી દીધી.

→ ચાંદીના હાર, કપડાંલત્તા આદિ વસ્તુઓ તેમજ નગદ (રોકડા) નો બોજ લઈને હું ક્યાં-ક્યાં ફરું ? તેથી હું એ બધી વસ્તુઓ આપના ચરણોમાં સમર્પિત કરવાની ઈચ્છા રાખું છું. તેથી આપ શ્રી નલિયા અવશ્ય પધારો. આ વાત માટે વિશેષ આગ્રહ કરી રહ્યો છું.'' આવી ખુશખબરી સાંભળીને મહંત શ્રી બિહારીજી તો તુરંત નલિયા આવવા માટે રાજી થઈ ગયા.

→ સંભળાવીને માયાના દળદર-કીચડથી કાઢયા. લક્ષ્મણપુરથી પાછાં ફરીને જ્યારે શ્રીજી સ્વરૂપ ઠઠ્ઠા પહોંચ્યા હતા, ત્યારે શ્યામલદાસ પણ શ્રી ૫ નવતનપુરી જઈને દર્શન કરી પાછાં આવ્યા હતા. પુનઃ લક્ષ્મણપુરના સુંદરસાથની જાગણીના સંદેશ સહિત ખુશખબરીયુક્ત ચિઠ્ઠી વિશ્વનાથભાઈના હાથે શ્રી નવતનપુરી મોકલી.

ઉ. ૧૯- શ્રીજી સાહેબજી સુદામાપુર-લક્ષ્મણપુર શ્રી ૫ નવતનપુરી ધામ રહેલાં ગાદીપતિ બિહારીજીની પાસે પ્રથમ ચિઠ્ઠી મોકલ્યા પછી ગયા હતા. બીજી ચિઠ્ઠી મોકલ્યા પછી શ્રીજી સ્વરૂપ સુંદરસાથથી વિદાય લઈને નલિયા ચાલ્યા.

પ્ર. ૨૦- આ વાર ઠઠ્ઠામાં શ્રીજી સાહેબજી કેટલાં મહિના રહ્યા ? પુનઃ ક્યાં જવા માટે પ્રસ્થાન કર્યુ ?

પ્ર. ૨૧- શ્રીજી સાહેબજીને ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથથી કયા વિષયમાં અને કેમ રદબદલ (વાદવિવાદ) કરવી પડી ?

ઉ. ૨૧- શ્રીજી સાહેબજીના વિયોગને જોઈને ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથમાં ધામનો અધિકાધિક પ્રેમ ઉમડી પડયો. તે શ્રીજી સ્વરૂપથી ધામના નાતાનો દાવો લઈને તેમના પ્રેમને ઠુકરાવીને ન જવાની વિનંતી કરતાં રહ્યા અને પુનઃ પુનઃ રડતાં રહ્યા. શ્રીજી સ્વરૂપને ત્રણ-ત્રણવાર નાથા જોશીના ઘરમાં →

❖ નિષ્કાસિત ધારાનું પ્રત્યાગમન ❖

પ્ર. ૧- શ્રીજી સાહેબ-શ્રી પ્રાણનાથજીને ઠઠ્ઠાથી નલિયા આવી પહોંચતાં જ, આ વાતની સૂચના બધાથી પહેલાં કોણે સાંભળી ? શ્રીજીના આગમનનો ઇંતેજાર કોણ કરી રહ્યું હતું ?

પ્ર. ૨- ધારાભાઈ જ્યારે ખંભાળિયાથી નલિયા આવીને શ્રીજીને મળ્યા, ત્યારે તેઓએ શ્રીજી સ્વરૂપને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૩- ધારાભાઈને શ્રીજીના ચરણોમાં પોતાની ધર્મ વિષયક રામકહાણી કેવી રીતે સંભળાવી ?

ઉ. ૩- ધારાભાઈએ શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં પોતાની ધર્મકહાણી સંભળાવતાં કહ્યું, ''હું ખંભાળિયામાં સુંદરસાથની વચ્ચે રહેતો હતો. જ્યારે સૂરજીભાઈ →

ઉ. ૨૦- આ વાર શ્રી પ્રાણનાથજી ઠઠ્ઠાનગરમાં માત્ર એક મહિનો રહ્યા. તત્પશ્ચાત તેઓએ મહંત શ્રી બિહારીજીના સ્વાગત માટે કચ્છ-નલિયા બંદરની તરફ પ્રસ્થાન કર્યુ.

→ અને ત્યાંના સાથની વચ્ચે રહેવાથી સુંદરસાથમાં શ્રીજીના પ્રતિ પ્રેમ વધારે વધી ગયો. ત્યારે તેમના પ્રેમને અચાનક આ પ્રકાર ઠુકરાવીને ચાલવા ન માંડે તેના કારણ થોડા સમય સુધી શ્રીજી સ્વરૂપ તેમજ સુંદરસાથની વચ્ચે સદ્‌ગુરુ દ્વારા આપેલી જવાબદારી નિભાવવાના વિષયમાં રદબદલ (વાદવિવાદ) ચાલતી રહી. અન્તતોગત્વા રડતાં-રડતાં પણ સુંદરસાથને વિદાય તો સ્વીકાર કરવી જ પડી. હવે શ્રીજી સ્વરૂપ કચ્છ-નલિયાની તરફ મહંત શ્રીના ઉતારાનો પ્રબંધ કરવા હેતુ ઠઠ્ઠાથી ચાલી નીકળ્યા.

-(પ્રકરણ-૨૮, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૨૧, કુલ સં. ૧૦૧૨+૨૧=૧૦૩૩).

❖ નિષ્કાસિત ધારાનું પ્રત્યાગમન ❖

ઉ. ૧- ''શ્રીજી સાહેબ-શ્રી પ્રાણનાથજી ઠઠ્ઠાથી કચ્છ-નલિયા આવી ગયા છે''- આ વાતની સૂચના બધાથી પહેલાં ખંભાળિયા નિવાસી ધારાભાઈને થઈ. એનું કારણ એ હતું કે તે વરસોથી ''શ્રીજી સ્વરૂપ ક્યારે પાછાં ફરશે,'' એ જ વાતનો ઇંતેજાર કરી રહ્યા હતા.

ઉ. ૨- ધારાભાઈ જ્યારે ખંભાળિયાથી ભાગતાં-ભાગતાં નલિયા આવીને શ્રીજી સાહેબજીને મળ્યા, ત્યારે મળ્યા પછી તેઓએ ધર્મ વિષયની પોતાની બધીય રામકહાણી શ્રીજી સ્વરૂપને સંભળાવી દીધી.

→ મસકતથી પોતાની ઘરે ખંભાળિયા આવ્યા, ત્યારે ત્યાં બહુ જ સુંદરસાથ એકત્ર થવા લાગ્યા. ત્યાં બહુ જોર-શોરથી ચર્ચા થવા લાગી. અનેક નવા-નવા સુંદરસાથ આવવા લાગ્યા. મારા પરિવારના લોકો પણ શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા. ત્યાં શ્રી રાજજી મહારાજ - શ્રી કૃષ્ણજીની દર્શન લીલા થતી હતી. તે લીલાના પ્રભાવથી સુંદરસાથની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ (વધારો) →

→ થતી ગઈ. મને ત્યાં આવેશ આવતો હતો અને દૈનિક શ્રી કૃષ્ણજીના દર્શન થતાં હતા. હું પરમધામની લીલા તેમજ શ્રી રાજજીના સ્વરૂપનું વિસ્તૃત (વિશાળરૂપથી) વર્ણન કરવા લાગ્યો. એ જોઈને ત્યાંના સુંદરસાથ મારી પૂજા કરવા લાગ્યા. તેઓએ મને ગાદી પર બેસાડી દીધો અને મારી વિધિસર સેવા કરવા લાગ્યા.

આ વાત જ્યારે બિહારીજીએ સાંભળી, તો તેમના મનમાં ઈર્ષ્યા આવી ગઈ. આ વાત સાંભળતાં જ તેઓએ નાગજીભાઈ દ્વારા ચિઠ્ઠી લખાવીને સૂરજીભાઈને નવતનપુરી બોલાવ્યા. સૂરજીભાઈ ચિઠ્ઠી મળતાં જ ડરતાં-ડરતાં દોડીને નવતનપુરી ગાદીપતિ બિહારીજીની પાસે પહોંચી ગયા. પહોંચ્યા પછી મહંત શ્રી બિહારીજીએ સૂરજીભાઈને ખંભાળિયાના સુંદરસાથની ખબર પૂછી. સૂરજીભાઈએ ખંભાળિયામાં જેમ થઈ રહ્યું હતું, તે બધી વાતો બિહારીજીને સંભળાવી દીધી. સૂરજીભાઈની વાત સાંભળીને શ્રી બિહારીજી અત્યંત ઉત્તેજિત (આગ બબૂલા) થઈ ગયા. તેઓએ કહ્યું એ તો ગોલા-શૂદ્રનો ધર્મ શરૂ થઈ ગયો. લાગે છે ખંભાળિયામાં બધાની ઉપર માયા હાવી થઈ ગઈ છે. આ પ્રકાર ખંડની કર્યા પછી બિહારીજીએ કહ્યું કે તમારા ગામ-ઘરોમાં કળિયુગ આવી ગયો છે.

હમણાં તુરંત જઈને તમે ધારાભાઈને તેમના પરિવાર સહિત સાથ-સમુદાયથી પૃથક (અલગ) કરી દો. સુંદરસાથ સમાજમાં તે ક્યારેય રહી ન શકે. જો તમે તુરંત જઈને આ કાર્ય નહીં કરશો અર્થાત્ ધારાને ધર્મથી નહિ કાઢશો, તો અમારો-તમારો પણ પરમધામનો સંબંધ રહેશે નહિ. કદાચ મેં સાંભળ્યું કે સૂરજીએ ધારાને સુંદરસાથ સમુદાયથી અલગ નથી કર્યા, તો તમને જ સુંદરસાથ સમાજ અને શ્રી પરમધામથી કાઢી મૂકવામાં આવશે. ઉક્ત વાતોથી ડરીને સૂરજીભાઈએ નવતનપુરી મહંત શ્રી ગાદીપતિ બિહારીજીની આજ્ઞાનુકૂળ મને સપરિવાર સુંદરસાથ સમાજ, ધર્મ અને ધામથી →

પ્ર. ૪- જ્યારે સૂરજીભાઈ મસકતથી ખંભાળિયા ફર્યા, ત્યારે ત્યાં શું થવા લાગ્યું હતું ?

→ બહિષ્કૃત કરી દીધા. હું પરિવાર સહિત બહુ જ રડયો-પસ્તાયો, પરંતુ સૂરજીભાઈએ સુંદરસાથ સમાજની વચમાં કહ્યું કે જેટલું કહેવું-સંભળાવવું, રોવું-ધોવું, વિનંતી-પ્રાર્થના કરવી હોય, તો નવતનપુરી જઈને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને કરો. ત્યારે હું પરિવાર સહિત શ્રી બિહારીજીની પાસે ગયો. ત્યાં જઈને મેં મારી પોતાની ગલતી કબૂલ કરી, માફી માંગી, રડયો-પસ્તાયો, ઉપવાસ રહ્યો. પરંતુ મહંત શ્રીએ મારી એક ન સાંભળી, ત્યારે હું પાછો ઘરે ફર્યો. આજે વર્ષ દિન થવા આવ્યો છે. હું ધામ-ધર્મ, સુંદરસાથ, તિલક-પ્રસાદ વગેરેથી વંચિત છું. હજી સુધી હું આપનો જ ઇંતેજાર કરી રહ્યો હતો. આપ વિદેશ-મસકત, અબાસી આદિ સ્થાનોમાં હતા. 'ક્યારે પાછાં આવશો' - એ સોચીને ઇંતેજાર કરતાં બેઠો હતો. જ્યારે મેં સાંભળ્યું કે આપ નલિયા આવી પહોંચ્યા છો, ત્યારે હું આપની પાસે ભાગતાં-ભાગતાં આવી ગયો. હવે આપના ચરણ છોડીને હું ક્યાંય નહીં જઈશ. આપ જેમ જાણો તેમ કરો. મને ધર્મથી ન કાઢો. મને ધર્મમાં શામિલ કરી લ્યો.'' આ રીતે કહેતાં રડતાં-રડતાં (રોતાં-રોતાં) ધારાભાઈ શ્રીજીથી શરણ માંગવા લાગ્યા. આ પ્રકારની ઘટનાને સાંભળીને શ્રીજીએ ધારાભાઈને ધૈર્ય ધારણ કરાવતાં એક યુક્તિ શીખવાડી, ''તમે એવું કરજો. શ્રી બિહારીજી અહીં આવી રહ્યા છે. હું તમને સમજાવીને તમારું કાર્ય કરીશ. પરંતુ તમે હમણાં મંડઈ બંદર જઈને બેસો. જ્યારે શ્રી બિહારીજી નાવથી ઉતરશે, ત્યારે તેમને પ્રણામ કરી દોડીને મારી પાસે આવજો અને બિહારીજીના આવવાનો સંદેશ સમસ્ત સુંદરસાથની વચ્ચે ખુશ થઈને મને સંભળાવજો. ત્યારે હું પણ ખુશ થઈને તમને કહીશ કે માંગો..... માંગો..... ! આપને શું માંગવું છે ! ! ત્યારે તમે બધાની સામે મને કહેજો કે મને બીજું કાંઈ ન જોઈએ. બસ આપ મને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ બિહારીજીના ચરણોમાં શામિલ કરી લ્યો. મને ધર્મમાં શામિલ કરી લ્યો.'' આ યુક્તિ શીખવાડીને શ્રીજી સ્વરૂપે ધારાભાઈને મંડઈ બંદર મોકલી દીધા.

ઉ. ૪- જ્યારે સૂરજીભાઈ મસકતથી ખંભાળિયા ફર્યા, ત્યારે ત્યાં બહુ સુંદરસાથ એકત્રિત થવા લાગ્યા અને બહુ જોર શોરથી કથા-ચર્ચા થવા લાગી.

પ્ર. ૫- તે વખતે ખંભાળિયામાં સાથ સમૂહમાં કોણ-કોણ શામિલ થયા ?

પ્ર. ૬- ખંભાળિયામાં ધારાભાઈના માધ્યમથી કેવી-કેવી પ્રભાવકારી લીલા થતી હતી ?

ઉ. ૬- ખંભાળિયામાં ધારાભાઈના માધ્યમથી શ્રી રાજજી અર્થાત્ શ્રી કૃષ્ણજીની →

પ્ર. ૭- ધારાભાઈની ઉપર ખંભાળિયામાં શ્રી રાજજીની કેવી મહેર થઈ ?

ઉ. ૭- શ્રી રાજજી મહારાજની મહેરરૂપી વર્ષાના કારણે જ ધારાભાઈ સુંદરસાથને પચીસ પક્ષમાં ભ્રમણ અને દર્શન લીલા કરાવતાં હતા. →

પ્ર. ૮- ખંભાળિયાના સુંદરસાથ ધારાભાઈના પ્રતિ શું-શું કરવા લાગ્યા ? તેમાંથી મુખ્ય ભાઈ કોણ હતા ?

ઉ. ૮- ધારાભાઈની ઉપર શ્રી રાજજીની કૃપા જોઈને ખંભાળિયાના સુંદરસાથ →

પ્ર. ૯- ઉક્ત વાતો કોણે સાંભળી અને સાંભળ્યા પછી શું કર્યુ ?

પ્ર. ૧૦- ''યહ પન્થ ગોલોં કા''-આ વાક્યાંશ કોના શ્રી મુખના છે તથા આ વાક્યાંશનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૧૦- **''યહ પન્થ ગોલોં કા''**-આ વાક્યાંશ મહંત શ્રી બિહારીજીના શ્રી મુખના છે. આ વાક્યાંશનું તાત્પર્ય એ છે, ''મહંત શ્રી કહેવા ચાહતા હતા કે →

પ્ર. ૧૧- સૂરજીભાઈને મોકલેલી ચિઠ્ઠીમાં શ્રી બિહારીજીએ સૂરજીભાઈના પ્રતિ શું લખાવ્યું હતું ?

ઉ. ૫- તે વખત ખંભાળિયામાં અનેકો નવા-નવા સુંદરસાથ અને ધારાભાઈના પરિવારના લોકો પણ સાથ સમૂહમાં શામિલ થયા.

→ દર્શન લીલા થતી હતી. જ્યારે ધારાભાઈને આવેશ આવતો હતો, તો તે આવેશમાં શ્રી પરમધામ પચ્ચીસ પક્ષની ચર્ચા-કથાના માધ્યમથી સુંદરસાથને પચ્ચીસ પક્ષમાં ભ્રમણ કરાવતાં હતા.

→ અન્યથા શ્રી રાજજીની મહેર વિના કોઈ અનપઢ વ્યક્તિ પચીસ પક્ષના જ્ઞાન અને શ્રી રાજશ્યામાજીના સ્વરૂપના સિનગાર-વર્ણન કરી શકે, એવું ક્યારેય થઈ શકે નહિ.

→ ધારાભાઈની પૂજા કરવા લાગ્યા. તેઓએ ધારાભાઈને ગાદી પર બેસાડયા અને વિધિસર ધારાભાઈની સેવા કરવા લાગ્યા. આ વાતમાં સૂરજીભાઈનો મુખ્ય હાથ હતો.

ઉ. ૯- ઉક્ત વાતો નવતનપુરી સ્થિત ગાદીપતિ મહંત શ્રી બિહારીજીની પાસે પહોંચી. ઉક્ત વાતો સાંભળતાં જ તેઓએ પોતાના હજૂરી નાગજીભાઈ દ્વારા એક ચિઠ્ઠી લખાવીને સૂરજીભાઈને નવતનપુરી બોલાવ્યા.

→ ધારાભાઈ ગ્વાલા જાતિના છે. એટલા માટે ધારાભાઈને ગાદી પર બેસાડીને પૂજનીય સ્વરૂપ માનવાનું કારણ હવે તો શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી-શ્રી નિજાનંદ સંપ્રદાય શુદ્રોનો ધર્મ બની ગયો. હવે સુંદરસાથજી સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના બદલે ધારા અર્થાત્ ગ્વાલોના નામ જપવા લાગશે.''

ઉ. ૧૧- સૂરજીભાઈને મોકલેલી ચિઠ્ઠીમાં ગાદીપતિ બિહારીજીએ સૂરજીભાઈના પ્રતિ એ લખાવ્યું હતું, ''આ પત્ર મળતાં જ આપ તુરંત જામનગર-નવતનપુરી આવજો.''

પ્ર. ૧૨- મહંત શ્રી બિહારીજીની ચિઠ્ઠી મળતાં જ સૂરજીભાઈ ડરતાં-ડરતાં મહંતશ્રીની પાસે કેમ પહોંચ્યા ?

પ્ર. ૧૩- નવતનપુરી પહોંચતાં જ બિહારીજીએ સૂરજીભાઈને શું પૂછ્યું ?

પ્ર. ૧૪- પ્રત્યુત્તરમાં સૂરજીભાઈએ ગાદીપતિ બિહારીજીને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૧૫- એની પર ગાદીપતિ બિહારીજીએ સૂરજીભાઈની વાતોની ખંડની કરતાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૫- ત્યારે બિહારીજીએ ગાદીપતિનું કર્તવ્ય નિભાવતાં સૂરજીભાઈની વાતોની →

પ્ર. ૧૬- પુનઃ બિહારીજીએ સૂરજીભાઈને ધારાભાઈના વિષયમાં કઈ વાતની જવાબદારી સોંપી ?

ઉ. ૧૬- ઉપરોક્ત પ્રકારથી ખંડની કર્યા પછી શ્રી બિહારીજીએ સૂરજીભાઈને →

પ્ર. ૧૭- કદાચ સૂરજીભાઈ બિહારીજી દ્વારા આપેલી જવાબદારીરૂપી આજ્ઞાનું પાલન ન કરતાં, તો તે વિષયમાં બિહારીજીએ શું કરવાનું કહ્યું હતું ?

પ્ર. ૧૮- ત્યારે સૂરજીભાઈએ શ્રી બિહારીજીના ચરણોમાં શું પ્રતિજ્ઞા કરી ? તેઓએ બિહારીજીના કહ્યા પ્રમાણે ધારાને કાઢવાનો નિર્ણય કેમ લીધો ?

ઉ. ૧૨- નવતનપુરીથી ગાદીપતિ મહંત શ્રી બિહારીજીની ચિઠ્ઠી મળતાં જ સૂરજીભાઈ ડરતાં-ડરતાં ભાગતાં નવતનપુરી મહંતશ્રીની પાસે પહોંચ્યા કેમ કે ધારાભાઈને ગાદી પર બેસાડવાનો મુખ્ય હાથ તેમનો જ હતો.

ઉ. ૧૩- જેવા જ સૂરજીભાઈ નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની સામે આવ્યા, બિહારીજીએ તેમને પૂછ્યું, ''અરે ! ખંભાળિયાના સુંદરસાથના શું સમાચાર છે ?''

ઉ. ૧૪- પ્રત્યુત્તરમાં સૂરજીભાઈએ ગાદીપતિ બિહારીજીને કહ્યું, ''અહો ! ખંભાળિયાના સુંદરસાથ પર તો શ્રી રાજજી મહારાજે બહુ જ કૃપા કરી છે ત્યાંના બધા સુંદરસાથ બહુ આનંદ-મંગલથી સમય વ્યતીત કરી રહ્યા છે.''

→ ખંડની કરતાં કહ્યું, ''તમે બધા માયાના વશીભૂત થઈ ચૂક્યા છો. પ્રત્યક્ષરૂપમાં તમારા ગામ અને ઘર-ઘરમાં કળિયુગ છવાઈ ગયો છે. હવે આગળ અમારો ધર્મ ગોલો-શુદ્રોનો ધર્મ કહેવાશે.''

→ કહ્યું, ''હવે તુરંત જઈને તમે ધારાભાઈને સુંદરસાથ સમૂહથી કાઢી દો. તે સુંદરસાથમાં ક્યારેય રહી ન શકે. તેને પરિવાર સહિત સાથ સમુદાયથી જ પૃથક (અલગ) કરી દો. આ કાર્યની જવાબદારી હું તમને સોંપું છું.''

ઉ. ૧૭- કદાચ સૂરજીભાઈ બિહારીજી દ્વારા સોંપેલાં કાર્યને પોતાની જવાબદારી સમજીને પૂરું ન કરત, તો આ વિષયમાં બિહારીજીએ તેમને પહેલાં જ સતર્ક કરતાં કહી દીધું હતું, ''ત્યારે તમારો પણ પરમધામનો સંબંધ રહેશે નહિ અને બદલામાં તમને પણ સુંદરસાથ સમાજથી કાઢી દેવામાં આવશે.''

ઉ. ૧૮- સૂરજીભાઈની ઉપર ઉક્ત પ્રકારની જવાબદારી આવતાં જ તેઓએ શ્રી બિહારીજીના ચરણ પકડીને એ પ્રતિજ્ઞા કરી, ''હું આપના કહ્યા પ્રમાણે ધારાને સપરિવાર, સુંદરસાથ સમાજથી કાઢી દઈશ.'' આ સમય તેઓએ →

→ બિહારીજીના કહ્યા પ્રમાણે ધારાભાઈને સુંદરસાથ સમાજથી કાઢી દેવાનો નિર્ણય લીધો કેમ કે જો તે આ સમય ધારાભાઈને સુંદરસાથ સમાજથી →

પ્ર. ૧૯- બિહારીજીને ઉક્ત વાતચીત કરીને સૂરજીભાઈએ ખંભાળિયા આવીને શું કર્યુ ?

ઉ. ૧૯- બિહારીજીથી ઉક્ત વાતચીત કર્યા પછી સૂરજીભાઈ ખંભાળિયા પાછાં →

પ્ર. ૨૦- તે વખત સૂરજીભાઈની આગળ રડતાં-રડતાં કોણે અને શું વિનંતી કરી ?

ઉ. ૨૦- તે વખત સુંદરસાથ સમાજની વચ્ચે ધારાભાઈની પત્ની અને બહેન →

પ્ર. ૨૧- ઉક્ત વાતોનો જવાબ આપતાં સૂરજીભાઈએ બેનીબાઈને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૨૨- સૂરજીભાઈની વાતો સાંભળીને ધારાભાઈ સપરિવાર ક્યાં ગયા ?

પ્ર. ૨૩- નવતનપુરી જઈને ધારાભાઈએ સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજીના ચરણોમાં શું વાતો રાખી ?

ઉ. ૨૩- 'સદ્‌ગુરુ ચરણકો ક્ષેત્ર હૈ, જહાઁ જાય સબ શોક'' અતઃ ધારાભાઈએ નવતનપુરી જઈને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના →

પ્ર. ૨૪- અંતમાં ધારાભાઈ શ્રી બિહારીજીની પાસેથી કઈ પ્રકાર અથવા કયા ભરોસાથી પાછાં આવ્યા ?

ઉ. ૨૪- અંતમાં ધારાભાઈએ સોચ્યું, ''અહીં રડવા અને માથા પછાડવાથી કોઈ →

→ કાઢવાની બિહારીજીની આજ્ઞાને ઠુકરાવી દેતાં, તો શ્રી બિહારીજી તેમને પણ સુંદરસાથ સમાજથી દૂર કરી દેતાં.

→ આવ્યા અને ખંભાળિયાના સમસ્ત સુંદરસાથને આમંત્રિત કરી તેઓએ બધાની સામે નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના હુકમને જાહેર કરી દીધો. ત્યારબાદ ગાદીપતિજીની તરફથી ધારાભાઈને પરિવાર સહિત સુંદરસાથ સમાજથી અલગ કરી દીધા.

→ બેનીબાઈએ રોતાં-રોતાં સૂરજીભાઈને એ વિનંતી કરી, ''અમે તો બેકસૂર છે! વગર ગુનાએ જ અમને આપ સુંદરસાથ સમાજથી કેમ અલગ કરી રહ્યા છો. ગાદી પર બેઠાં તો ધારાભાઈ હતા ને! અમે બંનેએ શું કર્યુ હતું ?''

ઉ. ૨૧- ઉક્ત પ્રકારની વાતો સાંભળીને સૂરજીભાઈએ બેનીબાઈને કહ્યું, ''હું ક્યાં આ બધું કરવા ચાહું છું ? આપને જે કાંઈ કહેવું હોય, આપ શ્રી નવતનપુરી જઈને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને કહો.''

ઉ. ૨૨- સૂરજીભાઈની સલાહ અનુસાર ધારાભાઈ સપરિવાર નવતનપુરી ગાદીપતિ મહંત શ્રી બિહારીજીની પાસે પહોંચ્યા.

→ ચરણોમાં જઈને પોતાની ગલતીના પ્રતિ માફી માંગી. બિહારીજીના ચરણોમાં સપરિવાર સાષ્ટાંગ થઈને વિનંતી કરી. બહુ રડ્યા-પસ્તાયા, કેટલીય પુકાર કરી, વિનંતી કરી, ઉપવાસ કર્યા; પરંતુ બધું નકામું થયું. ગાદીપતિ બિહારીજીનું પથ્થર દિલ પીગળ્યું જ નહિ.

→ સાંભળવાવાળું નથી. કોઈના પથ્થર દિલને પીગળવાની સંભાવના નથી. હવે એક શ્રી મેહરાજના ચરણ-શરણ સિવાય, બીજો કોઈ ઉપાય દેખાતો નથી.'' એ વિચારીને ધારાભાઈ નિશ્ચિંત થઈને ખંભાળિયા સ્થિત પોતાની ઘેર પાછાં ફર્યા અને શ્રીજી સ્વરૂપને પાછા ફરવાનો ઇંતેજાર કરવા લાગ્યા.

પ્ર. ૨૫- ''હવે હું આપના ચરણોના આશ્રયમાં છું. આપ જે ચાહો, તે કરો.'' એવું કોણે, કોને કહ્યું ?

પ્ર. ૨૬- ધારાભાઈની બધી રામકહાણી સાંભળ્યા પછી શ્રીજી સાહેબે ધારાભાઈને શું કહ્યું ?

ઉ. ૨૬- પોતાની બધી રામકહાણી શ્રીજીની ચરણોમાં રાખતાં ધારાભાઈ પસ્તાતાં-પસ્તાતાં રોવા લાગ્યા. ત્યારે તેમની વિકટ રામકહાણી સાંભળીને શ્રીજી સાહેબજીએ ધારાભાઈને એક યુક્તિપૂર્ણ ઉપાય બતાવ્યો, ''તમે મંડઈ →

પ્ર. ૨૭- ''જાએ ખબર દેઊં મૈં'' આ વાક્યાંશના તાત્પર્યને ખુલસ્ત કરો ?

ઉ. ૨૭- **''જાએ ખબર દેઊં મૈં''** આ વાક્યાંશનું તાત્પર્ય એ છે કે શ્રીજીએ ધારાભાઈને ધર્મમાં શામિલ કરવા માટે એક યુક્તિ સોચી, જેના અનુસાર જ્યારે ધારાભાઈ દોડીને ગાદીપતિ બિહારીજીના નલિયા આવવાની, મંડઈ બંદર પર ઉતરવાની ખુશખબરી આપીને શ્રીજીને ઋણી બનાવી દેશે, ત્યારે તેમને બકસીસ આપવાના વિષયમાં શ્રીજી તેમને કહેશે, ''ધારાભાઈ ! માંગો.....માંગો ! ! જે માંગવું હોય તે માંગો.'' ત્યારે ધારાભાઈ શ્રીજીને →

પ્ર. ૨૮- શ્રીજીએ મહંત શ્રી બિહારીજીને નલિયા આવવાનો કેટલી વાર આગ્રહ કર્યો હતો. પુનઃ બીજીવારના આગ્રહ પર બિહારીજી નલિયા આવવા માટે તૈયાર કેમ થઈ ગયા ?

ઉ. ૨૮- શ્રીજી સાહેબજીએ નવતનપુરી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ મહંત શ્રી બિહારીજીને →

પ્ર. ૨૯- બીજી ચિઠ્ઠીમાં શું ખુશખબરી લખી હતી, જેને સાંભળતાં જ બિહારીજી નલિયા આવવા માટે રાજી થઈ ગયા ?

ઉ. ૨૫- નલિયામાં શ્રીજી સાહેબજી (શ્રી મેહરાજ) ના ચરણોમાં પોતાની રામકહાણી સંભળાવ્યા પછી નિમ્ન કથન ધારાભાઈએ શ્રીજીને કહ્યું, ''હે પ્રભુ ! હવે હું આપના ચરણોના આશ્રયમાં છું. આપ જે ચાહો, તે કરો.''

→ બંદરમાં બિહારીજીનો ઇંતેજાર કરજો. નાવથી ઉતરતાં જ તેમને પ્રણામ કરીને તેમના આગમનના સમાચાર મને દેજો અને હું કહીશ કે ''ધારાભાઈ ! માંગો ... માંગો ... !! જે માંગવું હોય માંગો !!! હું મારો જીવ પણ ન્યોછાવર કરી દઉં !!'' એ કહીને તમને તથાસ્તુ કરી દઈશ.'' આ પ્રકાર યુક્તિપૂર્ણ ઉપાય બતાવીને શ્રીજી સ્વરૂપે ધારાભાઈને મંડઈ બંદર જવાની આજ્ઞા આપી.

→ બિહારીજીના ચરણોમાં શરણ માંગશે અને શ્રીજીને કહેશે, ''મને ધામ-ધર્મમાં શામિલ કરાવી દો.'' એ જ બહાને શ્રીજી સ્વરૂપ ધારાભાઈને 'તથાસ્તુ' કહી દેશે. આ પ્રકાર વચનબદ્ધ હોવાનું બહાનું કરી શ્રીજી સ્વરૂપ ધારાભાઈને ધર્મમાં શામિલ કરવાની બિહારીજીને વિનંતી કરશે અને કહેશે, ''હે સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ! ધારાભાઈને ધર્મમાં શામિલ કરવાના વિષયમાં આપ મારા વચનોને તો રાખી લો. હું વચન હારી ચૂક્યો છું.'' કદાચ બિહારીજી ધારાભાઈને માફ ન પણ કરે, તો પણ મારું વચન તો અવશ્ય રાખશે. એ કથનનું આ તાત્પર્ય હતું, કિંતુ બંનેય બરબાદ થઈ ગયા.

→ નલિયા આવવા માટે બે વાર આગ્રહ કર્યો હતો. પ્રથમ આગ્રહના પ્રત્યુત્તરમાં બિહારીજીએ લખ્યું હતું, ''દર્શન કરવા હોય, તો આપ સ્વયં આવો. દરિયો પ્યાસાની પાછળ ક્યારેય દોડતો નથી.'' બીજીવાર જ્યારે શ્રીજીએ ધન-સંપત્તિ આદિનું પ્રલોભન આપ્યું, ત્યારે તુરંત દરિયો પ્યાસાની પાછળ ઉમડી પડયો અર્થાત્ બિહારીજી નલિયા આવવા માટે રાજી થઈ ગયા.

ઉ. ૨૯- શ્રીજી દ્વારા લખેલી પ્રથમ ચિઠ્ઠીના ઉત્તરમાં મહંત શ્રીએ લખ્યું હતું, ''દરિયો પ્યાસાને ઢૂંઢતો દોડતો નથી. પ્યાસાને પ્યાસ બુઝાવવા માટે દરિયાની પાસે દોડવું પડે છે.'' યસર્થ (એટલે કે) શ્રીજીએ બીજી ચિઠ્ઠીમાં પ્યાસમાં →

→ વૃદ્ધિ કરતાં લખ્યું હતું, ''આપના દર્શન તો માત્ર એક બહાનું છે. વિશેષ વાત એ છે કે જગ્યા-જગ્યાથી સુંદરસાથે વિદાયમાં આપેલાં હીરાનો હાર, સોના-ચાંદી, કપડાંલત્તા, નગદી પૈસા વગેરેથી ભરેલી ગઠડી લઈને હું ક્યાં-ક્યાં ફરું ? તેથી હું એ બધી ચીજો આપના ચરણોમાં રાખવા ચાહું →

પ્ર. ૩૦- બિહારીજી જ્યારે મંડઈ બંદર પહોંચીને નાવથી ઉતર્યા, ત્યારે નાવથી ઉતરતાં જ સર્વપ્રથમ તેમને કોણે પ્રણામ કર્યા ?

ઉ. ૩૦- બિહારીજી જ્યારે મંડઈ બંદર પહોંચીને નાવથી ઉતર્યા, ત્યારે ઉતરતાં →

પ્ર. ૩૧- ''ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજી નાવથી મંડઈ બંદર પર ઉતરી ગયા છે'' - એ સમાચાર શ્રીજીને કોણે આપ્યા ?

પ્ર. ૩૨- જ્યારે ધારાભાઈ શ્રીજી સાહેબજીને બિહારીજીના આગમનની ખબર આપવા પહોંચ્યા, તે સમય શ્રીજી શું કરી રહ્યા હતા ?

ઉ. ૩૨- જ્યારે ધારાભાઈ શ્રીજીને બિહારીજીના મંડઈ બંદર નાવથી ઉતરવાની →

પ્ર. ૩૩- ઉક્ત ખુશખબરી સાંભળતાં જ શ્રીજી સ્વરૂપે ધારાભાઈને શું કહ્યું ? શ્રીજી સ્વરૂપના કહેવાથી ધારાભાઈએ શું માંગ્યું ?

ઉ. ૩૩- ઉક્ત ખુશખબરી સાંભળતાં જ શ્રીજી સાહેબજીએ આવેશમાં આવીને ધારાભાઈને કહ્યું, ''માંગો.....માંગો...! ધારાભાઈ માંગી લો !! હું →

પ્ર. ૩૪- આ સમય સૂરતથી કેટલાં જણ, કોણ-કોણ અને શેના માટે શ્રીજીની પાસે આવ્યા ?

ઉ. ૩૪- આ સમય સૂરતથી નલિયા શ્રીજી સાહેબજીના દર્શનાર્થ આઠ-નવ જણ આવ્યા. તે પોતાના પરિવારને સાથે લઈને આવ્યા હતા, જેમના નામ →

→ છું. આપની પાસે રહેશે, તો સદ્‌ગુરુની ગાદી, મંદિર સંચાલનમાં કામ આવશે. એ સોચીને આપને નલિયા આવવાનો આગ્રહ કર્યો હતો. પરંતુ આપને આવવાનું મના કરી દીધી. અગર જો બને, તો આપ આવી જાવ. હું અહીંયાથી સૂરતની તરફ જઈશ.'' ત્યારે બિહારીજી પ્યાસ બુઝાવવા માટે ભાગતાં-ભાગતાં નલિયા આવી પહોંચ્યા.

→ જ સર્વપ્રથમ ધારાભાઈએ તેમના ચરણોમાં પ્રણામ કર્યા. તેમની સાથે અન્ય જે-જે સુંદરસાથ હતા, તેમને પણ પ્રણામ કર્યા પછી દોડતાં-દોડતાં ધારાભાઈ શ્રીજી સ્વરૂપની પાસે પહોંચ્યા.

ઉ. ૩૧- ''ગાદીપતિ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજી મંડઈ બંદર પર નાવથી ઉતરી ગયા છે.''-એ વાતના સમાચાર શ્રીજી સાહેબજીને ધારાભાઈએ આવીને આપ્યા.

→ ખબર આપવા પહોંચ્યા, તે સમય શ્રીજી સ્વરૂપ સુંદરસાથની વચ્ચે ચર્ચા કરી રહ્યા હતા. તેની જ વચ્ચે શ્રીજી સ્વરૂપને ધારાભાઈએ શુભ સમાચાર આપ્યા.

→ તમને આ ખુશખબરીના બદલામાં જે માંગશો, તે ભેટ કરીશ.'' ત્યારે ધારાભાઈએ હાથ જોડીને કહ્યું, ''મને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના ચરણોમાં શરણ અપાવી દો અને સુંદરસાથ સમાજમાં શામિલ કરી લ્યો.'' ત્યારે સમસ્ત સુંદરસાથની વચ્ચે જ શ્રીજી સ્વરૂપે ધારાભાઈને કહી દીધું, ''તથાસ્તુ ! તમારું કાર્ય થઈ જશે.''

→ નિમ્નલિખિત છે. જેમ કે-૧. આકિલ ભગવાન, ૨. નાગજી અને નાહનાભાઈ, ૩. વલ્લભભાઈ અને ૪. ધનજીભાઈ. એમની સાથે સુંદરબાઈ, રતનબાઈ, મટાબાઈ અને લાલોબાઈ વગેરે પણ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શનાર્થ આવ્યા હતા.

પ્ર. ૩૫- પુનઃ નવતનપુરી મહંત શ્રી બિહારીજીની સાથે કેટલાં જણ અને કોણ-કોણ નલિયા આવ્યા હતા ?

પ્ર. ૩૬- શ્રીજી સ્વરૂપની મન લગાવીને સેવા કરવાવાળા સેવકોમાં કોના-કોના નામ છે ?

પ્ર. ૩૭- શ્રીજી સ્વરૂપને ઠટ્ટાનગરથી નલિયા પહોંચાડવા માટે કોણ-કોણ આવ્યા હતા ?

પ્ર. ૩૮- ખંભાળિયાથી ધારાભાઈની સાથે કેટલાં જણ અને કોણ-કોણ નલિયા આવ્યા હતા ?

પ્ર. ૩૯- શ્રીજી સાહેબજીની પાસે નલિયામાં ક્યાં-ક્યાંના અને કેટલાં સુંદરસાથનો સમૂહ એકત્રિત થયો ?

પ્ર. ૪૦- બિહારીજીના આગમનના સમાચાર મળતાં જ શ્રીજીએ કઈ રીતે બિહારીજીની આગળ (અગવાની) કરીને તેમને હવેલીમાં પધરાવ્યા ?

ઉ. ૪૦- પોતાના ધર્મનું મૂલ સ્થાન શ્રી નવતનપુરી ધામના ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના આગમનની વાતો સાંભળતાં જ શ્રીજી સ્વરૂપ જે સ્થિતિમાં →

પ્ર. ૪૧- શ્રીજી સાહેબજીએ મહંત શ્રી બિહારીજીને કઈ હવેલીમાં પધરાવ્યા હતા ?

ઉ. ૪૧- શ્રીજીએ નલિયાના કામદારથી એક હવેલીની માંગ કરી હતી. તે →

પ્ર. ૪૨- સમસ્ત સુંદરસાથ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની સેવા કેવી રીતે કરી રહ્યા હતા ?

ઉ. ૩૫- પુનઃ નવતનપુરી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ મહંત શ્રી બિહારીજીની સાથે સંગજી, અખઈ, હરવંશ અને લાલાભાઈ આવ્યા હતા. એ ચારેય સદૈવ શ્રી બિહારીજીની સાથે જ રહેતાં હતા.

ઉ. ૩૬- શ્રીજી સાહેબ શ્રી પ્રાણનાથજીની મન લગાવીને સેવા કરવાવાળા સેવકોમાં એક છે તેજબાઈ, બીજી છે રૂપાબાઈ અને ત્રીજી છે રાધાબાઈ.

ઉ. ૩૭- શ્રીજી સાહેબને ઠઠ્ઠાનગરથી નલિયા સુધી પહોંચાડવા માટે નાથા જોશી અને ખેમાભાઈ આવ્યા હતા.

ઉ. ૩૮- ખંભાળિયાથી ધારાભાઈ અને તેમની પત્નીની સાથે દસ જણ નલિયા આવ્યા હતા, જેમના નામ છે-સૂરજી, હરજી, થિરદાસ, જીવરાજ, અજબાઈ, હરવંશ, નરહરભાઈ અને તેમના પત્ની.

ઉ. ૩૯- શ્રીજી સાહેબજીની પાસે નલિયામાં ચારે દિશાઓથી ચાર સમાજ આવીને એકત્રિત થયા હતા. જેમ કે-ઠઠ્ઠાનગરના સુંદરસાથ, ખંભાળિયાના સુંદરસાથ, નવતનપુરીના સુંદરસાથ અને સૂરતથી આવેલાં સુંદરસાથ.

→ હતા, તેવા જ દોડી પડ્યા. પોતાની પાસેના બધા સુંદરસાથ સહિત ભજન-કીર્તન, વાજાં-ગાજાંની સાથે વાજતાં-ગાજતાં શ્રીજી સ્વરૂપે ગાદીપતિ બિહારીજીને આગળ કરી અને તેમને તે હવેલીમાં ઈજ્જત અને આદર સત્કારથી સાથે પધરાવ્યા, જે હવેલી તેઓએ નલિયાના કામદારથી દાવાની સાથે માંગીને લીધી હતી.

→ કામદારથી તેમનો જાતિય સંબંધ હતો. તેથી તેમને પણ પોતાનો ખાસ સંબંધ માનીને શ્રીજીને તે સ્થાન આપી દીધું. તે જ હવેલીમાં શ્રીજી સ્વરૂપે ધામધૂમથી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને પધરાવ્યા હતા.

ઉ. ૪૨- અહીં હવેલીમાં સમસ્ત સુંદરસાથ પોતાના ધર્મતીર્થ શ્રી નવતનપુરી ધામના ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની સેવા સાક્ષાત્ શ્રી રાજજી સ્વરૂપ માનીને અત્યાધિક સ્નેહપૂર્વક કરી રહ્યા હતા.

પ્ર. ૪૩- શ્રીજી દ્વારા પોતાની વિભિન્ન યાત્રાઓનો વૃત્તાંત સાંભળવાથી શ્રી બિહારીજી કેમ હસવા લાગ્યા ?

ઉ. ૪૩- હવે એકાંતમાં શ્રીજી સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજીને, જ્યારથી અલગ થયા અર્થાત્ વિ.સં.૧૭૨૦ થી લઈને વિ.સં.૧૭૨૮ સુધીની વિભિન્ન યાત્રાઓના →

પ્ર. ૪૪- ચારે તરફથી એકત્રિત થયેલાં સુંદરસાથ નલિયામાં શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળીને શું અનુભવ કરતાં હતા ?

ઉ. ૪૪- ચારે તરફથી એકત્રિત થયેલાં સુંદરસાથ શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળીને અપૂર્વ →

પ્ર. ૪૫- સુંદરસાથને ચર્ચા-શ્રવણ, ઉત્સવ-રસોઈ અને પરસ્પર પ્રેમ-ભાવના કારણ શેમાં વૃદ્ધિ થતી ગઈ ?

ઉ. ૪૫- શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખની ચર્ચા દ્વારા પ્રત્યેક સુંદરસાથના મનમાં →

પ્ર. ૪૬- આ સમય શ્રીજી સાહેબજી દ્વારા ચર્ચાનો પ્રવાહ નિરંતર કેવો થઈ રહ્યો હતો ?

ઉ. ૪૬- આ સમય હવેલીમાં શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા નિત્ય-નિરંતર બહુ રોચક ચર્ચાનો →

પ્ર. ૪૭- એક દિવસ શ્રીજી સ્વરૂપે કોને-કોને શ્રી બિહારીજીના સેવા વિષયમાં એકાંતમાં સમજાવ્યા અને તેમને શ્રી બિહારીજીની કેવી રીતે કયા ભાવથી સેવા કરવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૪૭- શ્રીજી સાહેબ સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજજીએ એક દિવસ રૂપાબાઈ, રાધાબાઈ →

પ્ર. ૪૮- ''તુમ મેરી ન કાઢિયો ખોર'' આ વાક્યાંશ કોણે, કોને અને કેમ કહ્યું ?

→ સંપૂર્ણ વૃત્તાંત સંભળાવવા લાગ્યા. પરંતુ ધર્મની ઉન્નતિ અને સુંદરસાથની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ જેવી સુખદાયી વાતો બિહારીજીને સારી ન લાગી. 'આ મેહરાજ મારી આગળ પોતાની મોટાઈ (બડાઈ) છાંટી રહ્યા છે'-એ સોચીને બિહારીજી અંદરોઅંદર મનોમન હસવા લાગ્યા.

→ સુખની અનુભૂતિ કરતાં હતા. તે ત્યાં રસમયી ચર્ચાના રસમાં ડૂબીને માયાવી સંસારમાં આવીને અત્યાર સુધી જોયેલાં બધાય દુઃખ-કષ્ટ ભૂલી જતાં હતા.

→ ઉમંગ ઉભરાઈ જતો હતો. નિત્ય પ્રતિ નવી-નવી ઉત્સવ-રસોઈ થતી હતી. બધા સુંદરસાથ હવેલીમાં પરસ્પર મિલજુલથી (મળી સંપીને) રહેતાં હતા, જેનાથી સુંદરસાથના ઉત્સાહમાં વૃદ્ધિ થતી ગઈ.

→ પ્રવાહ ચાલી રહ્યો હતો. આવી ચર્ચા શ્રોતાઓને જીવનમાં પહેલીવાર નસીબ થઈ હતી, જે ચર્ચામાં ભાવ(ભાવનાઓ) ની પ્રત્યક્ષ અનુભૂતિ થયા કરતી હતી. જે એકવાર પણ આ ચર્ચાને શ્રવણ કરી લેતાં, તેનું ચિત્ત સ્વતઃ જ માયાની તરફથી હટીને ધામધણીની તરફ લાગી જતું હતું.

→ અને શ્રી તેજબાઈ-બાઈજૂરાજ-એ ત્રણેયને એકાંતમાં બેસાડીને સમજાવતાં કહ્યું, ''તમે ત્રણે આ સમય ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને ધામના ધણી માનીને સેવા કરો. તમે લોકો તેમને સાક્ષાત્ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ સમજીને તેમની આજ્ઞાનુસાર સેવામાં તત્પર રહો. શ્રી બિહારીજીની ભલીભાંતિ સેવા થશે, તો હું સમજીશ કે તમે મારું જ કાર્ય કરી દીધું.''

ઉ. ૪૮- **''તુમ મેરી ન કાઢિયો ખોર''** આ વાક્યાંશ શ્રીજી સાહેબજીએ ત્રણે સેવાભાવી બહેનોને સમજાવતાં કહ્યું. તેઓએ તે ત્રણેને સમજાવતાં કહ્યું, ''જુઓ ! કદાચ ગાદીપતિ બિહારીજીની આજ્ઞાને તમે શિરોધાર્ય ન કરી, →

→ તો પછી તમારો મારાથી કોઈ સંબંધ રહેશે નહિ. હું તમારાથી દૂર થઈ જઈશ. પુનઃ તેમની સેવા કરતાં સમયે સાવધાનીથી કામ લેજો. તેમનું દિમાગ ગરમ છે. લાપરવા કરીને કામ બગાડશો, તો પછી પસ્તાવું પડશે. કોઈપણ વાત લઈને તેમનું દિમાગ ગરમ થવા દેશો નહિ. જુઓ ! મેં સારી →

પ્ર. ૪૯- અહીંયા ગાદીપતિ સ્વરૂપ અને સુંદરસાથમાં પરસ્પર એકત્વ વધારવા માટે શ્રીજી સ્વરૂપે ચર્ચાના માધ્યમથી સુંદરસાથને ગાદીપતિ સ્વરૂપ ના પ્રતિ કયા પ્રકારની ભાવના રાખવા અને સેવા કરવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૪૯- શ્રીજી સાહેબજીએ અહીં બધા સુંદરસાથને ચર્ચાના માધ્યમથી પોતાના ધર્મ, મૂલસ્થાન તીર્થ સ્વરૂપ નવતનપુરી અને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ શ્રીના મહત્ત્વના વિષયમાં ખુલસ્ત કરતાં આ રીતે સમજાવ્યું કે જેનાથી →

પ્ર. ૫૦- શ્રી બિહારીજી અને શ્રીજી સાહેબજી એક સ્થાન પર એકાંતમાં બેસીને કયા વિષયો પર સલાહ-મશવરા કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૫૦- શ્રી બિહારીજી અને શ્રીજી સાહેબજી હવે એકાંતમાં બેસીને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ભવિષ્ય વિષયક વચનોને પૂરા કરવાના વિષયમાં સલાહ- →

પ્ર. ૫૧- શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજી અને તેમની સાથે આવેલાં લોકોને કઈ પ્રકાર સન્માનિત કર્યા ?

ઉ. ૫૧- શ્રીજી સાહેબજીએ મહંત શ્રી બિહારીજી અને તેમની સાથે આવેલાં સુંદરસાથને વિભિન્ન પ્રકારના વસ્ત્રાભૂષણ પહેરાવી સન્માનિત કર્યા. →

પ્ર. ૫૨- શ્રી બિહારીજીને આટલાં પ્રસન્ન કર્યા પછી અને પ્રસન્ન કરવા માટે શ્રીજી સ્વરૂપે ક્યાં સુધી કર્યું ?

ઉ. ૫૨- મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજીએ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને આટલાં પ્રસન્ન →

→ રીતે સમજાવીને પોતાની જવાબદારી સોંપી દીધી છે. બાદમાં તમે લોકો મને કોઈપણ પ્રકારથી દોષી ઠરાવતાં એવું કહેશો નહિ કે તે આવા ગુસ્સાવાળા છે, એવું તો આપને અમને કહ્યું જ ન હતું. એવું કહેવાનો સમય ન આવે. તેથી તે જ્યાં સુધી અહીં રહેશે, ત્યાં સુધી તમે ત્રણે મારા કહ્યા પ્રમાણ સાવધાનીથી સેવામાં તત્પર રહેશો.''

→ સુંદરસાથના દિલ-દિમાગમાં પોતાના તીર્થસ્થાન, સદ્‌ગુરુની ગાદી અને ગાદીપતિ સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજી પ્રતિ ધાર્મિક લગાવ, પ્રેમ, શ્રદ્ધા અને અપનાપનમાં વૃદ્ધિ થઈ જાય. આ પ્રકાર શ્રીજી સ્વરૂપ નિરંતર ચર્ચાના માધ્યમથી સુંદરસાથજીને મહંત શ્રી ગાદીપતિના પ્રતિ ધામધણી શ્રી રાજજીનો ભાવ રાખવા માટે પ્રબોધ કરતાં રહ્યા તથા મહંત શ્રી ગાદીપતિ અને સુંદરસાથને આપણા જાણીને તેમાં પરસ્પર અપનત્વ (અપનાપન) વધારવાની કોશિશ કરતાં રહ્યા.

→ મશવરા કરવા લાગ્યા. તીર્થધામ શ્રી નવતનપુરીના અધ્યક્ષરૂપ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની આગળ શ્રીજી સાહેબજીએ ધર્મ પ્રચાર-પ્રસાર વિષયક પ્રસ્તાવ રાખતાં પૂછ્યું, ''હવે જાગણી કાર્યની શુભ ઘડી આવી ગઈ છે અને એનાથી આગળ શું કાર્ય કરવું જોઈએ ?''

→ કોઈને આભૂષણ ભેટ આપ્યા, તો કોઈને વસ્ત્ર, કોઈને બરતન (વાસણ) આપ્યા, તો કોઈને થોડી અન્ય વસ્તુઓ.આ પ્રકાર શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી નવતનપુરીથી આવેલાં લોકોને વિભિન્ન સાજ-શ્રૃંગાર, ધન-સંપત્તિ વગેરેથી સમ્માનિત કર્યા.

→ કર્યા પછી અને પ્રસન્ન કરવા માટે પોતાની પાસે અન્ય જે પણ સામગ્રીઓ વધી હતી, તે બધી પણ બિહારીજીના સન્મુખ લાવીને રાખી દીધી. રોકડા-રૂપિયા, કપડાં અને આભૂષણ આદિ બધુંય ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને સમર્પિત કરીને શ્રીજી સ્વરૂપ સ્વયં એક ધોતી પહેરીને અલગ ઊભા થઈ →

→ ગયા. પહેરેલી ધોતીના સિવાય શ્રીજી સ્વરૂપે પોતાની પાસે કંઈ જ રાખ્યું →

પ્ર. ૫૩- પુનઃ શ્રી બાઈજૂરાજને મળેલી બધીય સામગ્રીઓ પણ શ્રીજી સ્વરૂપે શું જાણીને ગાદીપતિ બિહારીજીને સોંપી દીધી ?

પ્ર. ૫૪- હર પ્રકારથી પ્રસન્ન કર્યા પછી શ્રીજી સાહેબે એક દિન શ્રી બિહારીજીને શું વિનય કરી ?

ઉ. ૫૪- ઉક્ત પ્રકારેણ હર તરફથી પ્રસન્ન કર્યા પછી એક દિન શ્રીજી સાહેબજીએ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને વિનયપૂર્વક કહ્યું, ''હું ધારાભાઈનો ઋણી બની ગયો છું. જેઓએ સર્વપ્રથમ આપના આગમનના શુભ સમાચાર મને આપ્યા હતા. આપના પહોંચવાની →

પ્ર. ૫૫- શ્રીજી સાહેબજીની સંપૂર્ણ વાતો સાંભળ્યા પછી મહંત શ્રી બિહારીજીએ શું કહ્યું ?

ઉ. ૫૫- શ્રીજી સાહેબજીની સંપૂર્ણ વાતો સાંભળ્યા પછી મહંત શ્રી બિહારીજીએ કહ્યું, ''હું આપની આ પ્રાર્થના ક્યારેય નહીં સાંભળીશ. આજ પછી →

પ્ર ૫૬- બીજીવાર કેટલાં દિવસો પછી પુનઃ શ્રીજી સ્વરૂપે ધારાભાઈના વિષયમાં બિહારીજીને પ્રાર્થના કરી ?

ઉ. ૫૬- પુનઃ બીજીવાર ચાર છ દિવસ પછી શ્રીજી સ્વરૂપે પુનઃ શ્રી બિહારીજીને →

પ્ર. ૫૭- પુનઃ શ્રીજી સાહેબજીએ શ્રી બિહારીજીને ધારાભાઈની બહેન અને ધર્મપત્નીના વિષયમાં શું કહ્યું ?

ઉ. ૫૭- શ્રી બિહારીજીના ચરણોમાં શ્રીજીએ ધારાભાઈની બહેન અને ધર્મપત્નીના →

→ નહિ.

ઉ. ૫૩- પુનઃ શ્રી બાઈજૂરાજને મળેલાં આભૂષણો અને તેમના શ્રૃગાંરની વસ્ત્રાદિ બધી સામ્રગીઓને પણ શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી બિહારીજીને પરમાત્મા સ્વરૂપ જાણીને સોંપી દીધી.

→ વધાઈ લઈને જ્યારે તે આવ્યા, તો મેં તેમને ખુશીના મારે ફૂલીને ન સમાતા વચન આપી દીધું હતું. આવી વધાઈ માટે જો હું પોતાના પ્રાણ પણ ન્યોછાવર કરી દેતો, ત્યારે પણ ધારાભાઈના અહેસાનની બરાબરી થઈ શકતી ન હતી. હું તેમનાથી વચન હારી ચૂક્યો છું. તેથી મારા વચનની લાજ રાખવા માટે હવે હું આપને એટલી જ પ્રાર્થના કરું છું કે આપ એમને સુંદરસાથ સમાજમાં પુનઃ શામિલ કરી લો. એમને (જેઓએ) પોતાની ભૂલ માનીને આપના ચરણોમાં પોતાની આત્મા સોંપી દીધી છે.''

→ ફરીવાર આ વાત આપ મને ક્યારે ન કહેવી. આ જ મારી આજ્ઞા છે. આપ પુનઃ ધારાના વિષયની એવી પ્રાર્થના મારી પાસે ન લાવશો.'' પુનઃ બહુ જ નારાજ થઈને કહ્યું, ''હું એમને ક્યારે પણ ધામના સાથમાં પુનઃ પ્રવિષ્ટ કરીશ નહિ. એમના કાર્યથી હું બહુ જ દુઃખી છું. એમને હું ક્યારે પણ પોતાના સંરક્ષણમાં લઈ શકીશ નહિ.''

→ ધારાભાઈના વિષયમાં એ પ્રાર્થના કરી, ''હે સદ્ગુરુ સ્વરૂપ ! આપ ધારાભાઈને સુંદરસાથ સમાજમાં સમ્મિલિત કરવાના સંબંધમાં એકવાર પુનઃ થોડો વિચાર કરવાની અવશ્ય કૃપા કરો.''

→ વિષયમાં આગ્રહપૂર્વક એ વિનંતી કરી, ''હે સદ્ગુરુ સ્વરૂપ ! ધારાભાઈની બહેન બેનીબાઈ અને ધર્મપત્નીએ કયો અપરાધ કર્યો છે, જેના કારણે આપને એ બંનેને પણ સુંદરસાથ સમાજથી પૃથક (અલગ) કરી દીધા ?''

પ્ર. ૫૮- કોની ઉપર અને કઈ રીતનો અનર્થ થયો ? મહંત શ્રી બિહારીજીના કયા નિર્ણયથી સુંદરસાથ પણ દુ:ખી થયા ?

ઉ. ૫૮- ધારાભાઈથી ભૂલ થઈ, કિંતુ તેમના સાથે-સાથે તેમની ધર્મપત્ની અને →

પ્ર. ૫૯- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રીજી સ્વરૂપના પ્રતિ ગાદીપતિ બિહારીજીએ કેવી વાતો કહી, જેને સાંભળીને ત્યાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથે શ્રીજીને બિહારીજીની આગળ ધારાભાઈની વાત પુન: રાખવા માટે મના કરી દીધી ?

ઉ. ૫૯- શ્રીજી સ્વરૂપની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રી બિહારીજીએ કહ્યું, ''મેં પહેલાં પણ આપને ના પાડી હતી. કિંતુ આપ બધા મળીને વારંવાર તે →

પ્ર. ૬૦- ઉપસ્થિત સુંદરસાથે શ્રીજી સાહેબને કયા વિષયમાં વિનતી કરી ?

ઉ. ૬૦- ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની ઉક્ત વાતો સાંભળીને ત્યાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથે શ્રીજી સાહેબજીને એ વિનય કરી, ''આપ તો બિહારીજીના →

પ્ર. ૬૧- ઉક્ત પ્રકારની ઘટના ઘટ્યા પછી કોણે અને કેમ બિહારીજીની સેવા કરવા અને તેમની પાસે જવાનું જ છોડી દીધું ?

ઉ. ૬૧- ઉક્ત પ્રકારની ઘટના ઘટ્યા પછી, ''આવા પથ્થર સદૃશ દિલવાળા અને →

પ્ર. ૬૨- ઉક્ત પ્રકારની ચર્ચા, ઉત્સવ, રસોઈ, આગ્રહ-વિનય વગેરે ઘટનાઓ ક્યાં ઘટી ?

→ બહેનને પણ બિહારીજીએ સુંદરસાથ સમાજથી નિષ્કાસિત કરી દીધા. અત: ધારાભાઈની ધર્મપત્ની અને બહેન બેનીબાઈની સાથે બહુ અનર્થ થયો. ગાદીપતિ બિહારીજીના ઉક્ત નિર્ણયથી બધા સુંદરસાથ પણ દુ:ખી થયા.

→ જ વાત દોહરાવી રહ્યા છો. જો આપ બધા મળીને લાખવાર પણ મને ધારાના વિષયમાં અરજ કરો, ત્યારે પણ મારો એક જ જવાબ રહેશે. હું ધારાને સુંદરસાથ સમાજમાં સમ્મિલિત (શામિલ) કરવાની વાતને ક્યારે સ્વીકાર કરી શકતો નથી.'' ઉક્ત વાતો સાંભળીને ત્યાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથે શ્રીજી સ્વરૂપને ગાદીપતિ બિહારીજીની આગળ ધારાની વાત પુન: ક્યારે પણ રાખવાની મના કરી દીધી.

→ સ્વભાવને જાણો જ છો. તો પણ આપ વારે-વારે તેમની આગળ ધારાભાઈના વિષયમાં અનુરોધ કેમ કરો છો ? આપ પોતાના માટે જ ખરું, એમનાથી ડરીને તો ચાલો !''

→ દુર્વાસા ઋષિની જેમ નારાજ થવાવાળા ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની સેવા કરવાથી તો સારું, હાથ બાંધીને બેસી રહે.'' એવું સોચીને રૂપાબાઈનું મન શ્રી બિહારીજીની સેવાથી ઉચાટ (બેચેની) થવા લાગ્યું. તેથી તેઓએ શ્રી બિહારીજીની સેવા તો શું, તેમની પાસે જવાનું પણ છોડી દીધું.

ઉ. ૬૨- ઉક્ત પ્રકારની ચર્ચા-કથા, ઉત્સવ-રસોઈ, આગ્રહ-વિનય વગેરે ઘટનાઓ દોઢ મહિના સુધી નલિયાની તે જ હવેલીમાં ઘટી, જે હવેલીમાં શ્રીજી સાહેબજીએ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને પધરાવ્યા હતા.

-(પ્રકરણ-૨૯, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૬૨, કુલ સં. ૧૦૩૩+૬૨=૧૦૯૫).

❖ નાદ અને બિંદુમાં ભેદ ❖

પ્ર. ૧- નલિયામાં શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચાનો પ્રકાશ જોઈને શ્રી બિહારીજીના મનમાં શું થયું ?

પ્ર. ૨- મહંત શ્રી બિહારીજીની ઉક્ત વાતોને લઈને કેવલ (મહજ) સોચતાં જ ન રહી ગયા, અપિતુ ચિંતાતુર પણ થયા, અતઃ કેમ ?

ઉ. ૨- શ્રીજી સ્વરૂપની પ્રભાવશાળી ચર્ચાને સાંભળીને મહંત શ્રી કેવલ (મહજ) →

પ્ર. ૩- નાદ પુત્ર અને બિંદુ પુત્ર કોણ–કોણ છે અને કોના પુત્ર છે ? પુનઃ એ બંને એકાંતમાં કેમ બેઠાં ?

પ્ર. ૪- શ્રીજીએ સુંદરસાથની જાગૃતિ માટે મહંત શ્રીની આગળ શું પ્રસ્તાવ રાખ્યો ?

ઉ. ૪- એકાંત બેઠકમાં શ્રીજી સ્વરૂપે ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની આગળ સુંદરસાથની →

પ્ર. ૫- શ્રીજી સાહેબજીના પ્રસ્તાવના વિરુદ્ધ થઈને મહંત શ્રી બિહારીજીએ તેમને શું કહ્યું ?

ઉ. ૫- શ્રીજી સ્વરૂપનો ઉક્ત પ્રસ્તાવ સાંભળીને શ્રી બિહારીજીએ કહ્યું, ''સ્થાન-સ્થાન પર ભટકી-ભટકીને લોકોને મળવાનું નિજાનંદ ધર્મમાં સમર્પિત થવાવાળાઓની રાહ (રીત-પ્રકાર) નથી. પિતાજી નિજાનંદાચાર્ય સદ્‌ગુરુ →

પ્ર. ૬- ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીએ શ્રીજી સાહેબજીને હલ્લાર દેશ-ગુજરાત અથવા કચ્છમાં જ શું કરવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૬- ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીએ શ્રીજી સાહેબજીના વિભિન્ન સ્થાનો પર જઈને →

❖ નાદ અને બિંદુમાં ભેદ ❖

ઉ. ૧- નલિયાની હવેલીમાં શ્રીજીના જ્ઞાનની ચર્ચાનો પ્રકાશ જોઈને શ્રી બિહારીજીના મનમાં સંદેહ ઉત્પન્ન થયો.

→ સોચતાં જ ન રહી ગયા, અપિતુ ચિંતાતુર પણ થયા કેમ કે તેમને એ લાગવા લાગ્યું, ''આ મેહરાજ નિશ્ચય જ મારી ગાદી અને મારુ પ્રભુત્વ છીનવી લેશે. એ વાત બહુ ગહનશીલ છે. એને મારા વગર બીજું કોણ સમજી શકે છે ?''

ઉ. ૩- સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીના નાદ પુત્ર શ્રી મેહરાજ છે અને બિંદુ પુત્ર શ્રી બિહારીજી છે. એ ઉભય પુત્ર શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાયના ભવિષ્યના વિષયમાં સલાહ-મશવરા કરવા માટે જ એકાંતમાં બેઠાં.

→ જાગણી વિષયક પ્રસ્તાવ (ઠરાવ) રાખતાં કહ્યું, ''આપ આજ્ઞા આપો કે સુંદરસાથની જાગણી માટે અમે હવે બીજું શું કરવું જોઈએ ? હવે અમે બંને મળીને માયામાં મોહિત, ભૂલેલી-ભટકેલી ધામની આત્માઓને શોધીને કાઢવી અને તેને માયાથી મુક્ત કરાવવા માટે પ્રયાસ કરવો જોઈએ.''

→ સ્વરૂપને જ્યારથી તારતમ મળ્યો, ત્યારથી શું તે ધામસ્થ આત્માઓને જાગૃત કરવા માટે નવતનપુરી છોડીને અન્યત્ર ક્યાંય ગયા હતા ? જે આત્માઓ તેમને આવીને મળી, તેમને જ તે તારતમ દઈને જાગૃત કરતાં હતા. તેથી અમારે આ રીતે ભટકવું અને સંસારને ત્યાગીને સાધુ સંતોની સમાન ત્યાગી વેશ ન લેવો જોઈએ.''

→ ધર્મના પ્રચાર-પ્રસારના કાર્યના સિદ્ધાંતના વિરુદ્ધ બતાવતાં કહ્યું, ''જો આપ હલ્લાર-ગુજરાત પ્રદેશમાં ન રહેવા ચાહતા, તો કચ્છમાં જતાં રહો. અપિતુ (અન્યથા) અમારી આજ્ઞા માનો અને આપ પુનઃ કોઈ રાજા યા દીવાનની પાસે જઈને કોઈ કામ શોધી લો.''

પ્ર. ૭- મહંત શ્રી બિહારીજીની ઉક્ત સલાહયુક્ત વાતો સાંભળ્યા પછી શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૭- શ્રીમન્નિજાનંદ સ્વામી સદ્ગુરુ સ્વરૂપની ગાદી પર આસીન થયેલાં મહંત શ્રી બિહારીજીની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રી મેહરાજે (શ્રીજી સ્વરૂપે) તેમને →

પ્ર. ૮- શ્રીજી સાહેબજીએ સાંસારિક કાર્ય-વ્યવહાર વિષયક પોતાનો દઢ નિશ્ચય શ્રી બિહારીજીને કઈ રીતે સંભળાવી દીધું ?

ઉ. ૮- શ્રીજી સાહેબજીએ પોતાની આંતરિક (અંગત) દઢતા (સ્થિરતા) શ્રી →

પ્ર. ૯- શ્રીજી સ્વરૂપે મહંત શ્રી બિહારીજીને સદ્ગુરુના ભવિષ્ય-ભાવિ યોદ્ધાઓ જેમ કે-સાકુંડલ અને સકુમારને ઢૂંઢવાના વિષયમાં શું સલાહ આપી અને શેના માટે હાથ જોડીને આગ્રહ કર્યો ?

ઉ. ૯- શ્રીજી સ્વરૂપે મહંત શ્રી બિહારીજીને સદ્ગુરુના ભવિષ્ય-ભાવિ યોદ્ધાઓ જેમ કે - સાકુંડલ અને સકુમારને ઢૂંઢવાના વિષયમાં સલાહ આપતાં કહ્યું, ''જ્યારે એ બંને બ્રહ્માત્માઓ જાગૃત થઈને નિજધામની જમાતમાં શામિલ →

પ્ર. ૧૦- સુંદરસાથની જાગણી માટે બહાર નીકળવાના વિષયમાં શ્રીજી સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજીને કયા પ્રકારથી ધૈર્ય અપાવતાં અને કમર બંધાવતાં રહ્યા ?

ઉ. ૧૦- સુંદરસાથજીની જાગણી માટે બહાર નીકળવાના વિષયમાં શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી બિહારીજીને ધૈર્ય બંધાવતાં કહ્યું, ''આપ જુઓ ને ! સંસારમાં અનેકો મત-પંથ પ્રચલિત છે. કિંતુ તે બધાના સિદ્ધાંત કલ્પના પર આધારિત છે. એ સંપ્રદાયોની નીચે ન મૂલ જડ છે અને ન ઉપર ફલ જ છે. એવા જડ →

પ્ર. ૧૧- મહંત શ્રી બિહારીજીના મનની ભાવનાને જાણીને શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને શું કહ્યું ?

→ કહ્યું, ''અરે ! આપને શું ખબર ? અમને સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ જે અખંડ જ્ઞાન પ્રદાન કર્યું છે, તેનાથી અમારા અંતઃકરણમાં પરમધામની જાગૃત બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ ગઈ છે. તે જાગૃત બુદ્ધિના પ્રકાશ દ્વારા અમે મોટામાં મોટા રાજાઓ અને દીવાનોને પણ ઉપદેશ આપીશું અને તે રાજા તથા દીવાન આપની સેવા કરતાં સદા આપની આજ્ઞામાં તત્પર રહેશે.''

→ બિહારીજીની આગળ પ્રગટ કરતાં કહ્યું, ''હવે હું સાંસારિક કાર્ય-વ્યવહારને કોઈપણ રીતે અપનાવી શકતો નથી. મેં ચૌદ લોક અથવા સમસ્ત બ્રહ્માંડને જ તુચ્છ સમજીને ત્યાગી દીધું છે. તે કાર્યોને હવે પુનઃ હું ક્યારે પણ હાથમાં લઈશ નહિ ! !''

→ થઈ જશે, ત્યારે બધાના અંદરની અજ્ઞાનની રાત્રી મટી જશે અને પ્રભાત થઈ શકશે. બધાને આત્મ જાગૃત કરવાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે. એટલા માટે અમે બંનેને મળીને એક સ્થાનથી બીજા અને બીજા સ્થાનથી ત્રીજા સ્થાન પર જઈને આત્માઓની જાગૃતિ કરવી જોઈએ. શ્રી દેવચંદ્રજી દ્વારા પ્રદત્ત (આપેલાં) દિવ્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાવવો જ અમારો પરમધર્મ છે. અતઃ કેમ ન અમે બંને એકઠાં જ બહાર નીકળીએ ?''

→ વગરનો અને ફળવાળો ધર્મ જ્યારે આ રીતે ફેલાઈ રહ્યો છે, તો અમારી પાસે તો પરમધામની અખંડ જ્ઞાનરૂપી નિધિ છે. પુનઃ નિશ્ચિત જ સ્વયં શ્રી રાજજી અમારા રક્ષક છે. અતઃ એવા જ્ઞાનનો પ્રચાર-પ્રસાર અમે કેમ ન કરીએ, જેનું મૂલ અખંડ અને ત્રિકાલ સત્ય પરમધામ છે. જાગણીલીલાના માટે પરમધામના જ્ઞાનનો આટલો વિસ્તાર હોવો જોઈએ કે તેને બધા લોકોના ધર્મથી શ્રેષ્ઠ અને ઉત્તમાતિઉત્તમ સિદ્ધ કરી શકીએ.'' આ પ્રકાર હિંમત અપાવતાં અને કમર બંધાવતાં શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી બિહારીજીને આગ્રહ કર્યો કે તે તેમની સાથે ચાલે.

ઉ. ૧૧- ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના મનની ભાવનાને જાણીને શ્રીજીએ તેમને કહ્યું, ''આપ તમારા મનમાં લેશમાત્ર પણ શંકા ન આવવા દેશો. હું →

→આપને ઊંચા આસન પર આસીન કરીને સ્વયં આપની સેવામાં સાવધાન રહીને કાર્ય કરીશ. ધર્મ સમજવા માટે આવવાવાળા બધા લોકોથી ચર્ચા હું કરીશ. તેમની શંકાઓનું સમાધાન પણ હું કરીશ. જ્યારે તે અમારો સિદ્ધાંત સમજીને આપના દર્શનના જિજ્ઞાસુ અને બ્રહ્મજ્ઞાન-બ્રહ્મમંત્રના અધિકારી →

પ્ર. ૧૨- ઉક્ત પ્રકારથી સાંત્વના આપતાં દોઢ મહિના સુધી સમજાવ્યા પછી શ્રી બિહારીજીએ શ્રીજી સ્વરૂપને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૧૨- ઉક્ત પ્રકારથી શ્રી બિહારીજીને ધૈર્ય બંધાવતાં અને નીડર બનાવતાં-બનાવતાં જ્યારે દોઢ મહિનો પસાર થઈ ગયો, ત્યારે શ્રીજીને તેઓએ એ જવાબ આપ્યો, ''મારું આપના જેવું બહાર નીકળવાનું કેવી રીતે સંભવ →

પ્ર. ૧૩- અંતમાં બિહારીજીએ શ્રીજી સ્વરૂપની આગળ કેવી રીતે પરમાત્માના પ્રતિનો વિશ્વાસ જતાવી (બતાવી) દીધો ?

ઉ. ૧૩- અંતમાં શ્રી બિહારીજીએ શ્રીજી સ્વરૂપની આગળ પરમાત્મા પ્રતિનો વિશ્વાસ જતાવતાં (બતાવતાં) કહ્યું, ''અરે મેહરાજ ! મને તો પરમાત્મા →

પ્ર. ૧૪- ઉક્ત પ્રકાર શ્રી બિહારીજીને હિંમત બંધાવતાં સદ્‌ગુરુનું ભવિષ્ય સિદ્ધ કરવાના વિષયમાં શ્રીજી સ્વરૂપ અને ગાદીપતિ બિહારીજીની વચ્ચે કેટલાં દિવસો સુધી વાર્તાલાપ ચાલતો રહ્યો ?

પ્ર. ૧૫- આ દોઢ મહિના દરમિયાન અન્ય તે સુંદરસાથના વિષયમાં પણ બિહારીજીને અરજ થતી રહી, જેને મહંત શ્રી બિહારીજીએ ધર્મથી બહાર કરી દીધા હતા, પરંતુ શું મહંત શ્રી બિહારીજીએ શ્રીજીની વાતો પર અમલ કર્યો ? યદિ નહિ, તો કેમ ?

ઉ. ૧૫- આ દોઢ મહિના દરમિયાન અન્ય તે બધા સુંદરસાથના વિષયમાં પણ →

→ પાત્ર બની જશે, ત્યારે હું તેમને આપના ચરણોમાં આપના દર્શનનું પુણ્યફળ પ્રાપ્ત કરાવવા માટે આપની પાસે મોકલીશ. યોગ્ય પાત્રને ઉચિત ઉપદેશ-જ્ઞાન આપીને જ હું આપની પાસે દર્શન કરવા માટે મોકલીશ. તે આપને બ્રહ્મરૂપ સમજીને બહુ શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ એવમ્ દૃઢતાથી આપની સેવા કરશે.''

→ થઈ શકે છે ? મારી સાથે બોઝલ રંગબાઈ પણ તો છે ! રંગબાઈની સાથે તેમના માતાજી અને પરિવારના અન્ય લોકો પણ છે ! ! તે બધા લોકો મારી સાથે ચાલી શકતા નથી. એટલા માટે આપની જેમ સ્વતંત્ર થઈને ચાલવું મારાથી બની શકશે નહિ. આપની શ્રીમતી તેજકુંવરી તો પાતળી-મુઠ્ઠીભરની છે. એટલા માટે આપના માટે સંભવ છે. મારી સાથે તો રંગબાઈ બોઝલ છે એટલા માટે મારું નીકળવું અસંભવ છે.''

→ શ્રી રાજજીના પ્રતિ પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. પુનઃ અમારા પિયાજી તો બધા પ્રકારથી સામર્થ્યશાળી છે. તેમની આજ્ઞા એવમ્ કૃપાથી સુંદરસાથ સ્વયં જ આવીને એકત્રિત થઈ જશે. પિયાજીને જે કરવું હશે, તે કરશે. હું તો એ જ વિશ્વાસની સાથે જીવું છું.''

ઉ. ૧૪- ઉક્ત પ્રકારથી શ્રી બિહારીજીને હિંમત બંધાવતાં-બંધાવતાં અને સદ્‌ગુરુનું ભવિષ્ય સિદ્ધ કરવાના વિષયમાં નલિયાની હવેલીમાં શ્રીજી સ્વરૂપ અને શ્રી બિહારીજીની વચ્ચે દોઢ મહિના સુધી વાર્તાલાપ ચાલ્યો, પરંતુ કહ્યું-સાંભળ્યું બધુંય વ્યર્થ (નકામું) ગયું.

→ શ્રીજી સ્વરૂપ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીથી બરાબર વિનંતિ કરતાં રહ્યા, જેને શ્રી બિહારીજીએ જરા-જેટલી (તનિક-સી) ભૂલ થવા પર પણ ધામ-સમુદાયથી અલગ કરી દીધા હતા, પરંતુ તેમની પણ વાતોને શ્રી બિહારીજીએ સ્વીકાર કર્યો નથી. સુંદરસાથ પણ ''કોઈપણ વાતને અમલમાં લેવાથી મહંત શ્રીનો હુકમ વિફલ થઈ શકે છે''-એ સોચીને શાંત રહ્યા. કિંતુ ગાદીપતિ બિહારીજી પણ પોતાની હઠના સમ્રાટ બની રહ્યા અને તેઓએ શ્રીજી સ્વરૂપની કોઈપણ વાત પર અમલ કર્યો નહિ.

પ્ર. ૧૬- રૂપાબાઈના વિષયમાં શ્રી બિહારીજીને કેમ શંકા થઈ? એનું શું કારણ હતું ?

ઉ. ૧૬- રૂપાબાઈ પહેલાં શરૂઆતમાં શ્રી બિહારીજીની સેવામાં અન્ય બંને સેવિકાઓથી પણ આગળ હતી. મહંત શ્રીની નજરમાં તે જ પસંદ થઈ →

પ્ર. ૧૭- આ વખત શ્રી બિહારીજીના પ્રતિ શ્રીજી સ્વરૂપનું દિલ કેમ તૂટી ગયું ?

ઉ. ૧૭- મહંત શ્રી બિહારીજીના એવા વિચાર અને ગરીબ સુંદરસાથના પ્રતિની કઠોરતાને જોઈને શ્રીજીના મનમાં એ વાત ઊભરાવા લાગી, ''શ્રી →

પ્ર. ૧૮- અહીં બંને-શ્રીજી સ્વરૂપ અને શ્રી બિહારીજીના દિલમાં કયા-કયા વિષયોમાં અંટસ પડી ગયું ?

ઉ. ૧૮- મહંત શ્રીના મનમાં શ્રી મેહરાજના પ્રતિ એ વિચાર આવવા લાગ્યો, ''શ્રી મેહરાજ મને નીચા સાબિત કરવા માટે વારે-વારે મારા હુકમને ઠુકરાવતાં ધારાની વાત રાખે છે, સુંદરસાથની વચ્ચે મને નિષ્ઠુર અને નિર્દયી સિદ્ધ કરવાની કોશિશ કરી રહ્યા છે.'' પુનઃ શ્રીજી સાહેબના →

પ્ર. ૧૯- શ્રીજીએ કયા વિષયમાં પોતાના મનને સમજાવીને શુદ્ધ કરી લીધું અને કેવી રીતે ?

ઉ. ૧૯- બંને અગ્રગણ્ય પ્રચારકો-શ્રી બિહારીજી અને શ્રીજી સ્વરૂપની વચ્ચે ધર્મ સિદ્ધાંતના આધાર પર થયેલાં વાર્તાલાપમાં જે મતભેદ ઉત્પન્ન થયો, →

પ્ર. ૨૦- હવે શ્રીજી સાહેબજી અને બિહારીજી હવેલી છોડીને કઈ તરફ ચાલવા માટે નીકળ્યા ?

ઉ. ૨૦- નલિયાની હવેલીથી નીકળીને હવે શ્રીજી સાહેબજી અને મહંત શ્રી →

➞ હતી. કિંતુ જે દિવસે શ્રીજી સ્વરૂપે ધોતી પહેરીને ધારાભાઈ વિષયક પોતાની વિનંતિ બિહારીજીની આગળ રાખી અને શ્રી ગાદીપતિ સ્વરૂપે તેમની વિનંતિ ઠુકરાવી દીધી, તે દિવસથી રૂપાબાઈએ બિહારીજીને પથ્થર દિલવાળા સમજીને તેમની સેવા તો શું તેમનું મોઢું સુધ્ધાં જોયું નહિ. તેમની પાસે જવાનું જ છોડી દીધું.

➞ બિહારીજીની અંદર સદ્‌ગુરુ ધણીનો જોશ તો શું, નામ માત્ર માટે પણ પિતાના ગુણ પણ હોત, તો તે તેમના બેટા તો સાબિત થાત. મારું મન વારંવાર આ વાતને અસ્વીકાર કેમ કરે છે ?'' આ પ્રકાર નલિયામાં બનેલાં વિભિન્ન કાંડો દ્વારા શ્રી બિહારીજીના પ્રતિ શ્રીજીનું દિલ તૂટી ગયું.

➞ દિલમાં શ્રી બિહારીજીના પ્રતિ એ શંકા ઉત્પન્ન થઈ, ''સદ્‌ગુરુની ગાદી પર બેસીને સુંદરસાથને જાગૃત કરી વધારવાના બદલે શ્રી બિહારીજી તો તેમને ધર્મથી નીકાળવા (કાઢવા) લાગ્યા. બીજાની વાત તો સાંભળી જ નહિ, પરંતુ મારા વચનોને પણ અનસુના કરી દીધા. સ્વયં તો વિચાર-વિવેક કરતાં નથી અને મારું કહેવું પણ માનતા નથી.'' આ પ્રકાર અહીંયાથી ઉક્ત બંને પ્રચારકોની વચ્ચે ધર્મ પ્રચાર-પ્રસારના વિષયમાં મતભેદ જ ચાલ્યો.

➞ આ વિષયમાં શ્રીજીના દિલમાં શ્રી બિહારીજીના પ્રતિ જે સંદેહ ઉઠ્યો હતો, તેમને પોતાના મનમાં મહંત શ્રી બિહારીજીના પ્રતિ જે ભાવના ઉત્પન્ન થઈ હતી, તે બધી ભાવનાઓને શ્રીજી સ્વરૂપે પોતાના અવગુણ સમજીને કાઢી દીધા અને પોતાના મનને શુદ્ધ કરી લીધું.

➞ બિહારીજી મંડઈ બંદર પહોંચી ગયા. ત્યાં એક બાગમાં જગ્યા લઈને રોકાવાની વ્યવસ્થા કરી લીધી. અહીં જગા-જગાથી આવીને સુંદરસાથ નિજધામના સુંદરસાથ (સાથ-સમુદાય)માં શામિલ થયા.

પ્ર. ૨૧- મંડઈ બંદરના બાગમાં કોની-કોની જમાત એકત્રિત થઈ ?

પ્ર. ૨૨- મહંત શ્રી બિહારીજી મંડઈ બંદરથી નાવમાં બેસીને ક્યાં ગયા ?

પ્ર. ૨૩- શ્રી બિહારીજીએ ખંભાળિયા ઉતર્યા પછી કયુ ધર્મકાર્ય કર્યુ અને તત્પશ્ચાત તે આગળ વધ્યા ?

ઉ. ૨૩- જ્યારે બિહારીજી શ્રીજી સ્વરૂપથી વિદાય લઈને મંડઈ બંદરથી નાવમાં →

પ્ર. ૨૪- ખંભાળિયાના રાજાની આગળ શ્રી બિહારીજીએ શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના વિષયમાં શું ફરિયાદ કરી ?

પ્ર. ૨૫- શ્રી બિહારીજીની ફરિયાદ સાંભળતાં જ ખંભાળિયાના મંત્રીએ શું પ્રબંધ કરી દીધો ?

પ્ર. ૨૬- જ્યારે સુંદરસાથ નલિયાથી ખંભાળિયા જવા માટે નાવમાં સવાર થયા, ત્યારે શું થયું ?

ઉ. ૨૬- શ્રીજી સ્વરૂપની જમાત જ્યારે સૂરતની જમાતની સાથે સૂરત જવા માટે →

પ્ર. ૨૭- આ ખતરાની ઘંટી વિશેષ કરીને કોના માટે વાગી હતી અને ત્યારે તેઓએ શું કર્યુ ?

ઉ. ૨૭- આ ખતરાની ઘંટી (અપશુકન) વિશેષ કરીને શ્રીજી સ્વરૂપના માટે →

પ્ર. ૨૮- ''સકુન મોકોં ના ભયો'' આ વાક્યાંશ કોના શ્રી મુખનું છે તથા અપશુકનનું કારણ કોને રોકાવું પડ્યું ?

ઉ. ૨૧- મંડઈ બંદરના બાગમાં શ્રીજીની, મહંત શ્રી બિહારીજીની, ધારાભાઈની અને સૂરતની જમાત એકત્રિત થઈ.

ઉ. ૨૨- નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજી શ્રીજી સાહેબજી એવમ્ અન્ય સુંદરસાથથી વિદાય લઈને મંડઈ બંદરથી નાવમાં બેસીને ખંભાળિયા ગયા કેમ કે તેમને ખંભાળિયાથી જામનગર-નવતનપુરી જવું હતું.

→બેસીને ખંભાળિયા ઉતર્યા, તે જ સમયે તેમના દિમાગમાં કળિયુગરૂપી શૈતાન બેસી ગયો. શ્રીજીના પ્રતિ તેમના દિલમાં જલન અને ઈર્ષ્યા ઉમડી આવી. અતઃ તેઓએ એક વ્યક્તિને રાજદરબારમાં મોકલીને શ્રીજી સ્વરૂપના વિરુદ્ધ ચુગલી લગાવી દીધી.

ઉ. ૨૪- શ્રી બિહારીજીએ એક વ્યક્તિ દ્વારા ખંભાળિયાના રાજદરબારમાં એ ફરિયાદ મોકલી દીધી, ''શ્રી મેહરાજ ઠાકુર પોતાની સોળ વર્ષની પત્ની સહિત કાલે યા પરમદિવસે ખંભાળિયા ઉતરી રહ્યા છે. જે કરવું હોય, તે કરી લો.''

ઉ. ૨૫- શ્રી બિહારીજીની ફરિયાદ સાંભળતાં જ ખંભાળિયાના મંત્રીએ શ્રી મેહરાજ સહિત જમાતને પકડવા માટે જગ્યા-જગ્યા પર ચોકીઓ બેસાડી દીધી.

→ મંડઈ બંદરથી નાવમાં સવાર થઈ, ત્યારે શ્રીજી બધાની પાછળ ઊભા હતા અને જેવા જ તે નાવમાં ચઢવા લાગ્યા, તેવા જ તેમને છીંક આવી ગઈ. શ્રીજી સ્વરૂપે એને અપશકુન માની અને પોતાનો પગ નાવથી બહાર કાઢી લીધો.

→વાગી હતી. અતઃ છીંક આવતાં જ શ્રીજી સ્વરૂપે તે રસ્તો છોડી દીધો અને પોતાનો રસ્તો બદલી દીધો. કળિયુગી વૃત્તિવાળાઓનું અહીં કંઈ જ ચાલી શક્યું નહિ.

ઉ. ૨૮- **''સકુન મોકોં ના ભયો''** આ વાક્યાંશ શ્રીજી સાહેબજીના મુખારવિંદનું છે તથા અપશુકનના કારણે શ્રીજી સ્વરૂપને રોકાવું પડ્યું.

પ્ર. ૨૯- નાવમાં કોણ-કોણ સવાર હતા ? નાવથી ઉતરતાં જ તેમને ક્યાં જવું પડ્યું ? અંતમાં રાજદરબારના કર્મચારીઓને કોની પર અને કયા આધાર પર શંકા થઈ ?

ઉ. ૨૯- નાવમાં સૂરતના સ્વયંપાકી જમાત સહિત શ્રી બાઈજૂરાજ પણ હતી. નાવથી ઉતરતાં જ એ બધાય ખંભાળિયાના રાજદરબારના કર્મચારીઓ →

પ્ર. ૩૦- સૂરતના સ્વયંપાકી સુંદરસાથ કયા વિષયમાં તુરંત સાવધાન થયા ?

ઉ. ૩૦- સૂરતના સ્વયંપાકી સુંદરસાથ સહિત જ્યારે બાઈજૂરાજને રાજદરબારમાં લઈ જવામાં આવ્યા, ત્યારે સૂરતના સ્વયંપાકી જમાત તુરંત રાજદરબારના →

પ્ર. ૩૧- બીજા દિવસે ખંભાળિયાના મંત્રીને કેવી રીતે પકડેલાં લોકોને છોડવા પડ્યા ? તેઓએ તે બધાને છોડવા માટે શું શરત રાખી હતી ?

ઉ. ૩૧- મેહરાજ ક્ષત્રિય જાતિના અર્થાત્ ઠાકુર છે. અંતઃ જો શ્રી બાઈજૂરાજ તેમની પત્ની હોય, તો ક્ષત્રિય જાતિની સ્ત્રીના હાથથી બનાવેલું ખાવાનું સૂરતના સ્વયંપાકી બ્રાહ્મણ, જે માત્ર પોતાના હાથથી બનેલી વસ્તુ ગ્રહણ કરે છે, ક્ષત્રિયાણીના હાથનું (બીજાનું) તો ક્યારેય ગ્રહણ કરશે નહિ. ભલે તે પોતાની જાન આપી દેશે, પરંતુ તેમના હાથનું ભોજન તે ક્યારે →

પ્ર. ૩૨- મંડઈ બંદરથી તો શ્રીજી સ્વરૂપ અને સુંદરસાથ અલગ-અલગ ચાલ્યા હતા. પુનઃ ક્યાં પહોંચીને મળ્યા અને કોના ઘરમાં પહોંચી ગયા ?

ઉ. ૩૨- મંડઈ બંદરથી તો શ્રીજી સ્વરૂપ અને સૂરતની જમાત અલગ-અલગ ચાલ્યા હતા. પરંતુ શ્રીજીએ તેમને કહ્યું હતું કે તે કચ્છની ખાડી ઉતરીને ધોરાજી આવશે અને તે બધા ખંભાળિયા ઉતરીને ધોરાજીમાં તેમનો ઇંતેજાર કરે. તેમને બે દિવસ લાગશે અને બધા સુંદરસાથ એક જ →

→ દ્વારા પકડાઈ ગયા. બધાને રાજદરબારમાં જવું પડ્યું. બાઈજૂરાજને મેહરાજની પત્ની સમજીને ચુગલખોર દ્વારા કહેલી વાતોના આધાર પર રાજ દરબારના કર્મચારીઓએ શંકા કરી. પરંતુ સૂરતના સુંદરસાથ હોશિયાર રહ્યા. તે બાઈજૂરાજને રાજદરબારમાં પોતાની બહેન સાબિત કરી બીજા જ દિવસે રાજદરબારથી નીકળી ગયા.

→ કર્મચારીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી પૂછતાછના પ્રતિ સાવધાન થઈ ગયા. રાજદરબારના મંત્રી બાઈજૂરાજને મેહરાજના પત્ની સમજીને પકડવા ચાહતા હતા, પરંતુ સૂરતના સ્વયંપાકીઓએ તેમને પોતાની બહેન સાબિત કરી બતાવ્યા. આ રીતે તેઓએ સાવધાનીથી બાઈજૂરાજને બચાવી લીધા.

→ ગ્રહણ કરશે નહિ. તેથી રાજદરબારના શાસકોએ સૂરતના સ્વયંપાકી બ્રાહ્મણોને છોડવા માટે તેમની આગળ એ શરત રાખી, ''અગર જો એ તમારી બહેન છે, તો એમના હાથથી બનાવેલું ભોજન તમારે ગ્રહણ કરવું પડશે.'' ત્યારે સ્વયંપાકી બ્રાહ્મણોએ કહ્યું, ''કેમ નહિ ?'' બીજા જ દિવસે પહેરો બેસાડી દીધો. બાઈજૂરાજજીએ પોતાના હાથથી ભોજન બનાવ્યું અને બધા સ્વયંપાકી બ્રાહ્મણોએ પેટ ભરીને ખાધું. એ સાબિત થઈ જવાથી ખંભાળિયાના મંત્રીને તેમને તુરંત જ છોડવા પડયા.

→ દિવસમાં પહોંચી જશે. પરંતુ રાજદરબારમાં સૂરતની જમાતને એક દિવસ રોકાવું પડયું. યસર્થ બંને જમાત એક જ દિવસે ધોરાજી ગામમાં મળી. ત્યારે અહીંયાથી શ્રીજી ધોરાજી અર્થાત્ પોતાના સાસરે પ્રેમજી થાવરની ઘેર પહોંચ્યા અને શ્રી બાઈજૂરાજ-તેજ કુંવરી પોતાના માતા-પિતાની ઘેર અર્થાત્ પોતાના પિયર પહોંચ્યા.

-(પ્રકરણ-૩૦, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૩૨, કુલ સં. ૧૦૯૫+૩૨=૧૧૨૭).

❖ સૂરત આગમન ❖

પ્ર. ૧- ''શ્રીજી સાહિબજી ખુસ્કી ચલે'' આ વાક્યાંશ કોની તરફનું છે અને આ વાક્યાંશનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૧- **''શ્રીજી સાહિબજી ખુસ્કી ચલે''** આ વાક્યાંશ વીતકકાર શ્રી લાલદાસની તરફનું છે. આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે જ્યારે શ્રીજી સ્વરૂપ છીંક આવવાના →

પ્ર. ૨- ક્યાંના સુંદરસાથ શ્રીજીને મળીને ધોરાજી આવ્યા હતા, જયારે કે શ્રીજી સ્વરૂપ ત્યાં પહેલાંથી જ બિરાજમાન હતા ?

પ્ર. ૩- શ્રીજીના આગમનની ખબર સાંભળતાં જ કોણ ભાઈ બૈલગાડી લઈને શ્રીજીને લાવવા માટે દોડી પડ્યા ?

ઉ. ૩- શ્રીજી સાહેબજીના ધોરાજી આગમનના સમાચાર સાંભળીને પ્રેમજી →

પ્ર. ૪- કોણ ભાઈ શ્રીજીની સેવામાં કેટલાં દિવસ રહ્યા ? શ્રીજી સ્વરૂપ ધોરાજીથી ક્યાં આવ્યા ?

પ્ર. ૫- ઘોઘા બંદરમાં શ્રીજી સ્વરૂપ કેટલો સમય રહ્યા અને ત્યાંથી પુનઃ ક્યાં ગયા તથા ત્યાં કેટલો સમય રહ્યા ?

પ્ર. ૬- સુહાલીથી સૂરત આવીને શ્રીજી સ્વરૂપ કોના ઘરમાં અથવા કોણ પુરામાં રહ્યા અને કેટલાં દિવસ ?

ઉ. ૬- શ્રીજી સાહેબજી સૂરતના સુંદરસાથ સહિત સુહાલીથી સૂરત આવ્યા. ત્યાં →

પ્ર. ૭- મોહનદાસ અમીનના ઘેરથી પુનઃ શ્રીજી સાહેબજીની પધરામણી કોની ઘેર થઈ ?

❖ સૂરત આગમન ❖

→ કારણે મંડઈ બંદરથી ખંભાળિયાની તરફ ન જઈને જમાતથી અલગ થયા, ત્યારે તે મંડઈથી ખુસ્કીની રાહ ચાલીને કચ્છની ખાડી ઉતર્યા. ત્યાં પહોંચીને તેઓએ સાધુ વેશ ધારણ કર્યો અને તે ધોરાજી જવાવાળા માર્ગની તરફ ચાલી નીકળ્યા.

ઉ. ૨- સૂરતના સુંદરસાથ શ્રીજી સાહેબજીની સાથે થયેલાં સલાહાનુસાર ખંભાળિયાથી ચાલીને ધોરાજી પહોંચ્યા હતા, જ્યારે કે શ્રીજી સાહેબજી ત્યાં પહેલાંથી જ બિરાજમાન હતા.

→ થાવરભાઈ બૈલગાડી (શણગારેલું ગાડું) લઈને શ્રીજી સ્વરૂપને લાવવા માટે શીઘ્ર (સત્વર) જ ચાલી નીકળ્યા અને રાહ (રસ્તા) માં મળીને સુંદરસાથ શ્રીજી સાહેબજીને ગાડી પર બેસાડીને ઘેર લઈ ગયા.

ઉ. ૪- ખુસ્કી જતાં સમયે શ્રીજીની સાથે પદમશીભાઈ પણ હતા. તે દસ દિવસ સુધી શ્રીજી સાહેબજીની સેવામાં સંલગ્ન રહ્યા. તત્પશ્ચાત શ્રીજી સ્વરૂપ ધોરાજીથી ઘોઘા બંદર આવી ગયા.

ઉ. ૫- શ્રીજી સ્વરૂપ ઘોઘા બંદરમાં એક સુંદરસાથની ઘેર ત્રણ દિવસ રહ્યા. પુનઃ ઘોઘાથી તે સુહાલી ગયા. સુહાલીમાં શ્રીજી સ્વરૂપ એક દિન રોકાયા વગર ત્યાંથી સુરત પહોંચ્યા.

→ તે સૈયદપુરામાં ભગવાનભાઈ અને મોહનદાસ અમીનના ઘરે થોડા દિવસ રહ્યા કેમ કે મોહનદાસ અમીને શ્રીજી સ્વરૂપને પોતાના ઘરમાં પધરામણી કરવાનો આગ્રહ કર્યો હતો.

ઉ. ૭- મોહનદાસ અમીન કબીર સંપ્રદાયના હતા. ચર્ચામાં જ્યારે શ્રીજી સ્વરૂપે કબીરના કીર્તન વિષય જોર દઈને કહ્યું, તો મોહનદાસ અમીનના કોઈક

→ દોસ્તોને તે વાતો પોતાના ધર્મની ખંડની લાગી. ત્યારે તેમના કારણ મોહનદાસ અમીન ભ્રમમાં પડી ગયા. તેમની પાસે જ શિવજીભાઈ રહેતાં →

પ્ર. ૮- સૂરત સ્થિત સૈયદવાડામાં શ્રીજી સાહેબજી કેટલાં સમય સુધી રહ્યા ?

પ્ર. ૯- મોહનદાસ અમીનના ઘરમાં કોના આધાર પર અને કેવી ચર્ચા થઈ, જેને સાંભળીને કળિયુગ જાગી ઊઠ્યો ?

ઉ. ૯- મોહનદાસ અમીનના ઘરમાં કબીરના કીર્તનના માધ્યમથી બોધદાયિની →

પ્ર. ૧૦- મોહનદાસ અમીનના ઘેરથી શ્રીજી સ્વરૂપ ક્યાં-કોની ઘેર ગયા ? તે ભાઈએ શ્રીજી સ્વરૂપને કયા ભાવથી અને કેવી સેવા કરી ?

પ્ર. ૧૧- શ્રીજી સાહેબજીએ કોને-કોને સમજાવીને શ્રી નવતનપુરી ગાદીપતિના દર્શનાર્થ મોકલ્યા ?

ઉ. ૧૧- શ્રીજી સાહેબજીએ પહેલાંના સાથી અર્થાત્ શ્રી સદ્ગુરુજી દ્વારા જાગૃત →

પ્ર. ૧૨- શિવજી અને રામજીભાઈને શું કહીને શ્રીજી સ્વરૂપે ગાદીપતિ બિહારીજીની પાસે અર્થાત્ નવતનપુરી મોકલ્યા હતા ?

ઉ. ૧૨- શ્રીજી સાહેબજીએ શિવજીભાઈ અને રામજીભાઈને કહ્યું, 'તમે બંને →

પ્ર. ૧૩- કેમ અથવા કયા કારણથી શ્રીજી સ્વરૂપે રામજીભાઈને પત્રની સાથે નવતનપુરી ગાદીપતિ બિહારીજીની પાસે મોકલ્યા ?

ઉ. ૧૩- રામજીભાઈએ શ્રીજી સ્વરૂપને વિનંતિ કરતાં એ કહ્યું હતું, ''પ્રભુ ! હું લક્ષ્મીજી દ્વારા શ્રાપિત જીવ છું. કિંતુ આપણા મૂલ તીર્થસ્થાનના દર્શન →

→ હતા. જ્યારે તેમને આ વાતની ખબર પડી, તો તેઓએ તુરંત જ શ્રીજીને પોતાના ઘરમાં પધરાવ્યા.

ઉ. ૮- સૂરત સ્થિત સૈયદવાડામાં શ્રીજી સાહેબજી શિવજીભાઈના ઘેર સુંદરસાથની વચ્ચે સત્તર મહિના રહ્યા.

→ ચર્ચા થઈ હતી. આ ચર્ચાને સાંભળીને મોહનદાસના ધર્મ સંબંધી વિદ્વાનોના દિલમાં બેસી કળિયુગ શોર મચાવવા લાગ્યો. તે કળિયુગગ્રસ્ત જનોને શ્રીજીની ચર્ચા મીઠી ન લાગતાં ખંડનીપૂર્વક લાગી.

ઉ. ૧૦- મોહનદાસ અમીનના ઘેરથી શ્રીજી સાહેબજી સૈયદપુરામાં જ રહેવાવાળા શિવજીભાઈના ઘરે આવ્યા. શિવજીભાઈએ શ્રીજી સ્વરૂપને પરમાત્મા સ્વરૂપ જાણીને ભલીભાંતિ પ્રેમભાવથી તેમની સેવા કરી.

→ બે ભાઈઓને સમજાવી-બુઝાવીને સદ્‌ગુરુ ગાદીપતિજીના દર્શનાર્થ ચિઠ્ઠી સહિત મોકલ્યા. તે બંને ભાઈઓના નામ છે-શિવજીભાઈ અને રામજીભાઈ.

→ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના દર્શન કરવા જાવ. જ્યાં સુધી તમે તેમના ચરણોમાં પ્રણામ કરશો નહિ, ત્યાં સુધી તમને ન તો અલૌકિક આનંદ પ્રાપ્ત થશે અને ન તમારી આત્મા જાગૃત (પવિત્ર) થઈ શકશે.' એ સાંભળતાં જ શિવજીભાઈ ગાદીપતિજીના દર્શનાર્થ નવતનપુરી ચાલી નીકળયા.

→ કરવાની ઉત્કૃષ્ટ ઈચ્છા રાખું છું. આપણા સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપને મળવા તો ચાહું છું, પરંતુ હું ગરીબ શું કરું ? મારામાં તીર્થમાં જઈને ન રસોઈ-પાણી આપવાની તાકાત છે અને ન સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના ચરણોમાં રાખવા માટે મારી પાસે ભેટ વગેરે છે. તેથી એ બધા વગર ખાલી હાથ જઈને શું કરું ? જવા માટે તો પોતાના પગથી ચાલીને જઈ શકું છું.'' ત્યારે →

→ શ્રીજી સ્વરૂપે તેમને સમજાવતાં કહ્યું, ''પરમાત્માને શ્રદ્ધાભાવ જોઈએ. પ્રેમ સહિત **''પત્રં પુષ્પં ફલં તોયમ્''** વગેરે કંઈ પણ ચઢાવી દેવું. પરમાત્મા તો **''ભાવગ્રાહી જનાર્દન''** અર્થાત્ ભાવના ભૂખ્યા છે. હું એક પત્ર લખી દઉં છું. એ પત્ર લઈને જાવ અને મહંત શ્રી બિહારીજીને →

પ્ર. ૧૪- શિવજીભાઈ નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને કેવી રીતે મળ્યા અને શું કર્યુ ?

ઉ. ૧૪- શિવજીભાઈ ધનાઢ્ય હતા. અતઃ જામનગર-નવતનપુરી પહોંચીને →

પ્ર. ૧૫- રામજીભાઈ જ્યારે શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા લખેલો પત્ર લઈને નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના દર્શનાર્થ ગયા, ત્યારે ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીએ તેમને ધામની અંદર સુધી પ્રવેશ કરવા ન દીધો-કેમ ?

ઉ. ૧૫- પુનઃ બે ચાર દિવસ પછી જ્યારે રામજીભાઈ પણ ચિઠ્ઠી લઈને નવતનપુરી ગાદીપતિજીના દર્શનાર્થ પહોંચ્યા અને ગાદીપતિ બિહારીજીના હાથમાં તે પત્ર આપ્યો, ત્યારે પત્ર વાંચતાં જ બિહારીજીએ તેમને તે પત્ર પાછો →

પ્ર. ૧૬- અત્યંત ગરીબતા અને નમ્રતાપૂર્વક મનુહાર કરવા તથા ઉપવાસ રહેવાથી પણ રામજીભાઈને નવતનપુરી ગાદીપતિની પાસેથી નિરાશ થઈને કેમ પાછું ફરવું પડ્યું ?

ઉ. ૧૬- શ્રી રામજીભાઈ દ્વારા અત્યંત ભયભીત થઈને વિનમ્રતાપૂર્વક મનુહાર →

પ્ર. ૧૭- રામજીભાઈએ શ્રીજી સ્વરૂપને શું કહ્યું અને શું આપ્યું, જેનાથી શ્રીજી સ્વરૂપ બહુ જ દુ:ખી થયા ?

ઉ. ૧૭- અંતમાં રામજીભાઈએ પાછાં આવીને શ્રીજી દ્વારા લખેલો પત્ર શ્રીજીને →

→ પ્રણામ કરી તેમના આશીર્વાદ લઈને પોતાની આત્મા પવિત્ર કરી ફરશો (આવજો).'' આ રીતે ચિઠ્ઠી આપીને રામજીભાઈને શ્રીજીએ નવતનપુરી મોકલ્યા. ચિઠ્ઠીમાં લખી આપ્યું હતું, ''આ ભાઈ ગરીબ છે, પરંતુ શ્રદ્ધા અને ભક્તિભાવી છે. અતઃ એમને સમજાવીને આશીર્વાદ આપશો.''

→ તેઓએ શ્રી બિહારીજીને શ્રીજી દ્વારા લખેલો પત્ર આપી દીધો. તેમના ચરણોમાં સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા અને તેમને પાંચ મહોર ભેટ કરી. તત્પશ્ચાત શ્રી બિહારીજીથી આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરી તેઓએ પોતાની આત્માને નિર્મળ-પવિત્ર કર્યા.

→ આપી દીધો કેમ કે રામજીભાઈ કર્મના હારેલાં અર્થાત્ ગરીબ અને **'પત્રં પુષ્પં ફલં તોયમ્'** વાળા હતા. શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ બિહારીજીએ તેમને અંદર પ્રવેશ સુધ્ધાં કરવા ન દીધો, તો સુંદરસાથમાં સમ્મિલિત કરવું તો દૂર રહ્યું અને આશીર્વાદ તો ક્યાંના ક્યાં જઈ પડ્યા. તેઓએ તેમનો પત્ર સુધ્ધાં સ્વીકાર ન કર્યો. સદ્ગુરુ સ્વરૂપ શ્રી બિહારીજીને ગરીબતા ધારણ કરવાવાળાઓની જરૂરત નથી.

→(મનાવવા) કરવા અને ત્રણ દિવસ સુધી નિરાહાર રહીને ગાદીપતિ બિહારીજીના દ્વાર પર જ પડી રહેવાથી પણ ગાદીપતિ બિહારીજીએ તેની પર દયા-કૃપા ન કરી. અતઃ રામજીભાઈને તેમની પાસેથી નિરાશ થઈને જ પાછું ફરવું પડ્યું.

→ પાછો આપી દીધો અને નવતનપુરીનું સંપૂર્ણ વૃત્તાંત શ્રીજી સ્વરૂપને સંભળાવી દીધું, જેને સાંભળીને શ્રીજી સ્વરૂપ અત્યાધિક દુઃખી થયા. ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીનો સુંદરસાથના પ્રતિ એ વ્યવહાર જોઈને શ્રીજી સ્વરૂપના મનમાં તેમના પ્રતિ પુનઃ સંદેહ ઉત્પન્ન થયો.

પ્ર. ૧૮- અહીં શ્રીજી સ્વરૂપને ગાદીપતિ બિહારીજીના પ્રતિ અને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને શ્રી મેહરાજના પ્રતિ કઈ વાત પર શંકા થઈ ?

ઉ. ૧૮- શ્રીજી સાહેબજીના મનમાં ગાદીપતિ બિહારીજીના પ્રતિ ધારાભાઈ અને રામજીભાઈના કાંડથી સંદેહ ઉત્પન્ન થયો. પરંતુ ગાદીપતિ બિહારીજીના →

પ્ર. ૧૯- પુનઃ શ્રીજી સાહેબજીએ સાંભળ્યું કે ગાદીપતિ બિહારીજી તેમનાથી દુઃખી છે. અતઃ શ્રી બિહારીજી શ્રીજી સ્વરૂપથી કેમ દુઃખી હતા ?

ઉ. ૧૯- ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને શ્રીજી સાહેબથી દુઃખી થવાનું કારણ એ હતું કે શ્રી બિહારીજીએ જે-જે સુંદરસાથને ધર્મ સિદ્ધાંત અને સુંદરસાથ →

પ્ર. ૨૦- કયા વિષયને લઈને શ્રીજી સાહેબજીએ બધાની સામે ઘોષણા કરી દીધી ?

ઉ. ૨૦- જ્યારે શ્રીજી સાહેબજીને ખબર પડી કે ગાદીપતિ બિહારીજીને તેમનાથી દુઃખી અને નારાજ હોવાનું કારણ શ્રીજીનું ધારાભાઈ અને રામજીભાઈના પ્રતિનું અપનાપન જ છે, ત્યારે શ્રીજી સાહેબજીએ સુંદરસાથ સમાજની આગળ એ ઘોષણા કરી દીધી કે- →

પ્ર. ૨૧- આ પ્રકારનું વાતાવરણ ચાલતાં એક દિન કોણ ભાઈ સૂરત આવ્યા ?

પ્ર. ૨૨- તે ભાઈ આ સમય ક્યાંથી સૂરત આવી પહોંચ્યા અને સેવાનું સંપૂર્ણ દાયિત્વ પોતાના સિર પર લઈ લીધું ?

પ્ર. ૨૩- કોનું આ સંસારમાં માનવતન ધારણ કરવું સફળ થયું ? કેમ ?

→ મનમાં શ્રીજી સાહેબજીના પ્રતિ આ વાતને લઈને સંદેહ ઉત્પન્ન થયો કે તેમના દ્વારા કાઢેલાં ધારાભાઈ અને રામજીભાઈને શ્રી મેહરાજે હજી પણ પોતાની પાસે રાખ્યા છે. અતઃ તેમને લાગ્યું કે એ વાતોથી સ્પષ્ટ અને પ્રત્યક્ષ થઈ જાય છે કે મેહરાજ તેમની આજ્ઞા ન માનીને સ્વયં પોતાનું સન્માન વધારવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે.

→ સમાજથી દૂર કર્યા હતા, તેમને મેહરાજે પોતાનાથી દૂર કરવાને બદલે અપનાવી લીધા હતા. શ્રીજી સ્વરૂપ શ્રી મેહરાજે ગાદીપતિના વિચાર વિવેકના વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું. અતઃ આ વાતને લઈને શ્રીજી સાહેબજીના પ્રતિ ગાદીપતિજી દુઃખી હતા.

→ **''જો કોઈ લૂલા પાંગલા સાથ,**
ઈન્દ્રાવતી ન છોડે તિનકો,
પહુંચાવે પકડ હાથ ।।''

અર્થાત્ જે પણ સુંદરસાથ સાંસારિક દૃષ્ટિથી લૂલા-લંગડા અથવા અસહાય છે અને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજી દ્વારા ઠુકરાવવામાં આવશે, તેમને તો હું બિલકુલ જ છોડીશ નહિ. સર્વપ્રથમ હું તે જ અસહાય, દીન-દુઃખી, ગરીબ અને લૂલા-લંગડા સુંદરસાથની બાંહ પકડીશ અને તે પણ ઢૂંઢી-ઢૂંઢીને ! તથા બીજાથી પહેલાં હું તેમને અપનાવીશ અને પોતાની શરણમાં લઈશ.

ઉ. ૨૧- આ પ્રકારનું વાતાવરણ ચાલતાં અચાનક અબાસી બંદરથી ગોવર્ધનભાઈ સૂરત આવી પહોંચ્યા અને અહીં આવીને તે પણ સુંદરસાથમાં મળીને રહેવા લાગ્યા.

ઉ. ૨૨- ગોવર્ધનભાઈ સૂરતના જ મૂલ નિવાસી હતા. તે કોઈ કામધંધાના વિષયમાં (સિલસિલામાં) અબાસી ગયા હતા. સૂરત પાછાં ફરીને તેઓએ શ્રીજી સાહેબની સંપૂર્ણ સેવાનું દાયિત્વ (જવાબદારી) પોતાના સિર પર લઈ લીધું.

ઉ. ૨૩- ગોવર્ધનભાઈએ ધામની આત્માઓની આવશ્યકતાઓની (અગત્યની →

→ જરૂરી) પૂર્તિ હેતુ જેટલો પણ ધન વ્યય (ખર્ચ) થતો હતો, તે વ્યય →

પ્ર. ૨૪- સૂરત શહેરમાં શ્રીજીની અલૌકિક ચર્ચાના સમાચાર કેવી રીતે ફેલાઈ ગયા ?

ઉ. ૨૪- એક કાન-બે કાન કરતાં-કરતાં સૂરત શહેરમાં બધાના કાનો સુધી →

પ્ર. ૨૫- સૂરતમાં ચાલી રહેલી શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચામાં કેવા-કેવા લોકો આવવા લાગ્યા અને પુનઃ કયા પ્રકારે પાછાં જતાં હતા ?

ઉ. ૨૫- મદીના કહેવડાવવાવાળા સૂરત શહેરમાં ચર્ચાનો પ્રભાવ (પડઘો) →

પ્ર. ૨૬- શ્રીજીના ચર્ચાની પ્રશંસા સાંભળીને સૂરતના બે કેવા પ્રકાંડ વિદ્વાન શ્રીજીના દર્શનાર્થ આવ્યા ?

ઉ. ૨૬- ક્યારેય ન હલવાવાળા પ્રકાંડ વિદ્વાન, વેદાંતી ભીમ ભટ્ટ અને શ્યામ →

પ્ર. ૨૭- શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખની અપૂર્વ ચર્ચા સાંભળીને શ્યામ ભટ્ટ અને ભીમ ભટ્ટ શું કરવા લાગ્યા અને શું કહેવા લાગ્યા ?

ઉ. ૨૭- શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખની અપૂર્વ અને ઉત્કટ દર્જાની ચર્ચા સાંભળીને →

પ્ર. ૨૮- ઉક્ત બંને પ્રકાંડ વિદ્વાન ભાઈઓના ગુરુ કોણ હતા અને કેવા હતા ?

પ્ર. ૨૯- કોણે આ વાત પર વિચાર કર્યો કે આત્માની ખોજ કરવાવાળાઓમાં વિકાર હોતો નથી ?

પ્ર. ૩૦- શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચા સાંભળીને બધાને બહુ આશ્ચર્ય થતું હતું, આ વાતનું શું કારણ હતું ?

→ (ખર્ચ) પણ પોતાના સિર પર લઈ લીધો હતો. અતઃ આ રીતે સંસારમાં તેમનું માનવતન ધારણ કરવું સફળ થયું.

→ શ્રીજીની અપૂર્વ-અકથનીય અલૌકિક ચર્ચાની વાતો પહોંચી ગઈ. આ અવર્ણનીય અને અભૂતપૂર્વ ચર્ચા સાંભળવા અને ચર્ચા-કર્તાના દર્શનાર્થ આઠેય દિશાઓથી શ્રોતાગણ દોડી-દોડીને આવવા લાગ્યા.

→ પડવાથી અધિકાધિક સંખ્યામાં લોકો ચર્ચા સાંભળવા આવવા લાગ્યા. જે કોઈપણ કોઈ પ્રકારની શંકા-ઉપશંકા વગેરે લઈને ચર્ચામાં આવતાં હતા, તે શ્રીજીના દર્શન માત્રથી જ નિઃશંક થઈને પાછાં જતાં હતા.

→ ભટ્ટ પણ શ્રીજી સ્વરૂપની નિઃશંક ચર્ચાની બોલબાલા સાંભળીને શ્રીજીના દર્શનાર્થ દોડી આવ્યા. જ્યારે તેઓએ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન કરી તેમની શ્રી મુખથી ઉત્કટ દર્જાની ચર્ચા શ્રવણ કરી, તો તેમના મનમાં શ્રીજીના પ્રતિ અત્યાધિક પ્રેમ ઉત્પન્ન થઈ ગયો.

→ વેદાંતના પ્રકાંડ વિદ્વાન શ્યામ ભટ્ટ અને ભીમ ભટ્ટ તેમના પ્રેમને વશીભૂત થઈને વારે-વારે તેમના દર્શન માટે આવવા લાગ્યા. તેમને ચર્ચામાં બહુ આનંદ મળવા લાગ્યો અને તે કહેવા લાગ્યા, ''શ્રીજીને તેઓએ સાક્ષાત્ પૂર્ણબ્રહ્મના સ્વરૂપમાં ઓળખી લીધા છે.''

ઉ. ૨૮- ઉક્ત બંને પ્રકાંડ વિદ્વાન ભાઈઓના ગુરુ એક ધુરંધર વિદ્વાન વેદાંતી સાધુ હતા, જેમનું નામ હતું-સંન્યાસી શંભુનાથ. તે વેદાંતને જ પરમવિદ્યા માનતા હતા.

ઉ. ૨૯- વિદ્વાન વેદાંતી શ્યામ ભટ્ટ અને ભીમ ભટ્ટ આ વાત પર વિચાર કર્યો કે આત્માની ખોજ કરવાવાળા ખોજીઓની દૃષ્ટિ અને મનમાં વિકાર નથી હોતા. તે બધાને આત્મીયભાવ અને દૃષ્ટિથી જુએ છે.

ઉ. ૩૦- વિભિન્ન મત-મતાંતરથી ચર્ચા શ્રવણ કરવા માટે આવેલાં વિદ્વાનો અને જ્ઞાનીજનોને શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળીને બહુ આશ્ચર્ય થતું હતું કેમ કે શ્રીજી →

→ સ્વરૂપ એકપક્ષીય ચર્ચા કરતાં ન હતા. તે સર્વદેશી ચર્ચા કરતાં હતા. અતઃ →

પ્ર. ૩૧- ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં શ્યામ ભટ્ટ શું વિચાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૩૧- ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં શ્યામ ભટ્ટ એ વિચાર કરવા લાગ્યા, ''એ →

પ્ર. ૩૨- શ્રીજી સ્વરૂપની ચર્ચાના વિષયમાં શ્યામ ભટ્ટે ભીમભાઈને શું કહ્યું ?

પ્ર. ૩૩- વેદાંતના પ્રકાંડ વિદ્વાન શ્યામ ભટ્ટના અનુસાર શ્રીજી સ્વરૂપ તેમના વેદાતંના રહસ્યોથી વધીને બોધદાયક કયા મતનો પ્રકાશ કરતાં હતા ?

ઉ. ૩૩- વેદાંતના પ્રકાંડ વિદ્વાન શ્યામ ભટ્ટના અનુસાર સ્વામી શ્રી પ્રાણનાથજી →

પ્ર. ૩૪- શ્રીજીની ચર્ચા પર વિચાર કરતાં-કરતાં એક દિન ઉક્ત બંને વિદ્વાનોમાંથી કયા ભાઈની દૃષ્ટિ ખુલી ગઈ ?

ઉ. ૩૪- ઉપરોક્ત પ્રકારથી શ્રીજીની ચર્ચા પર વિચાર-વિવેક કરતાં-કરતાં એક →

પ્ર. ૩૫- તત્પશ્ચાત ભીમ ભટ્ટ શ્યામ ભટ્ટને સંબોધિત કરતાં શું કહેવા લાગ્યા ? પુનઃ કયા ભાઈને કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મથી પરે અક્ષરાતીત બ્રહ્મનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું ?

પ્ર. ૩૬- ''જબ નીંદ ઉડી અક્ષર કી''-આ વાક્યાંશ કોનું છે ?

પ્ર. ૩૭- ''સંસારના અન્ય જ્ઞાનીજનોને ત્રિદેવાનું જ્ઞાન નથી. પરંતુ એ મહાત્મા તો અક્ષરને પણ પરેની વાતો કહી રહ્યા છે.'' એવું કોણે, કોને કહ્યું ?

ઉ. ૩૭- ''સંસારના અન્ય જ્ઞાનીજનોને તો બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ અને મહાવિષ્ણુ →

→ સર્વ ગ્રંથોથી ચર્ચા સાંભળીને વિભિન્ન મત-મતાંતરના લોકો બહુ આશ્ચર્યચકિત રહી જતાં હતા.

→ મહાત્માની અંદર અમારા વેદાંતનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન તો છે જ, પરંતુ એમની ચર્ચા તો વેદાંતથી પણ પાર પહોંચાડી દે છે, અન્ય કોઈની વાતોથી એમને કોઈ લગાવ જ નથી.''

ઉ. ૩૨- શ્યામ ભટ્ટ શ્રીજી સાહેબજીની ચર્ચાના વિષયમાં વિચાર કરતાં સોચે છે. પુનઃ પાસે બેઠેલાં ભીમ ભટ્ટને કહે છે, ''આપ પણ સાવધાન થઈને એમની ચર્ચા સાંભળો અને તે પર વિચાર પણ કરો.''

→ તેમના વેદાંતના તત્ત્વોથી પણ અનભિજ્ઞ (અજાણ) ન હતા. બલ્કે વેદાંતના રહસ્યમય વિષયોને સ્પષ્ટ કરતાં તે આગળની લીલાઓને પણ સ્પષ્ટતઃ વર્ણન કરતાં હતા. વેદાંતથી પણ વધીને અત્યંત બોધદાયક અને નિરાળો જ પ્રકાશ બતાવતાં હતા.

→ દિન ભીમભાઈની અંતરદૃષ્ટિ ખુલી ગઈ. તેમની સન્મુખ કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મથી પરે અક્ષરાતીતના જ્ઞાનનો ઉજાશ (અજવાળું) પ્રત્યક્ષ પ્રકાશિત થઈ ગયો.

ઉ. ૩૫- તત્પશ્ચાત ભીમ ભટ્ટ શ્યામ ભટ્ટને સંબોધિત કરતાં કહેવા લાગ્યા, ''અમે લોકો પરમાત્માને સર્વવ્યાપક માનીને ઘટ-ઘટમાં તેમની સ્થાપના કરતાં હતા.'' આ પ્રકાર ભીમભાઈને અક્ષર પરે અક્ષરાતીત બ્રહ્મનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ ગયું.

ઉ. ૩૬- **''જબ નીંદ ઉડી અક્ષર કી''**-આ વાક્યાંશ ભીમ ભટ્ટનું છે.

→ વગેરે દેવોની વાસ્તવિકતા અતઃ યથાર્થતાનો પણ બોધ નથી. ચૌદ લોક બ્રહ્માંડના જ્ઞાનની તો તેને ગંધ સુધ્ધાં નથી. પરંતુ એ મહાત્મા તો અક્ષર બ્રહ્મથી પણ પરેની અખંડ લીલાનું જ્ઞાન આપી રહ્યા છે.''- એવું ભીમ ભટ્ટે શ્યામ ભટ્ટને કહ્યું.

પ્ર. ૩૮- આત્મદૃષ્ટિ ખુલી જવાથી કોણ ભાઈ પોતાના પરિવાર સહિત શ્રીજીના ચરણોમાં સમર્પિત થઈ ગયા ?

ઉ. ૩૮- અતઃ **''બિચાર બિચાર બિચારહીં, બેઘે સકલ સંધાન''** ની જેમ વિચાર →

પ્ર. ૩૯- ''પહિલે ગુરુસે તોડ કે'' અર્થાત્ ઉક્ત બંને વેદાંતીઓની પોતાના પહેલાં ગુરુથી સંબંધ તોડવાની વજહ (કારણ) શું હતું ?

ઉ. ૩૯- જ્યારે વેદાંતના પ્રકાંડ વિદ્વાન ભીમ ભટ્ટ અને શ્યામ ભટ્ટને શ્રીજી સાહેબજીનું બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, ત્યારે તેઓએ સોચ્યું, ''બ્રહ્મજ્ઞાન તો અમારા ગુરુજીને પણ જોઈએ ન!'' એવું સમજીને તે પોતાના ગુરુને મળવા ગયા, તો ગુરુજી તેની પર ભડકી ગયા. તે વેદાંત જ્ઞાનના ચક્કરમાં જ ઊલઝી રહ્યા. →

પ્ર. ૪૦- વેદાંતના એ બંને પ્રકાંડ જ્ઞાનીઓના નિજધામ માર્ગ પર પ્રતિષ્ઠિત થવા પર શું થયું ?

પ્ર. ૪૧- બંને ભાઈઓને ચર્ચામાં એવું શું મળ્યું, જેનાથી તે સુંદરસાથની સેવાર્થ રાતદિન ત્યાં રહેવા લાગ્યા ?

ઉ. ૪૧- ઉક્ત બંને ભાઈઓને ચર્ચા દ્વારા અખંડ આનંદની અપૂર્વ અનુભૂતિ →

પ્ર. ૪૨- સૂરતમાં કયા ધર્મ માર્ગની બોલબાલા હતી ?

પ્ર. ૪૩- ગોવિંદ વ્યાસ નામક વિદ્વાન કોણ હતા અને શું કરતાં હતા ?

→ કરતાં-કરતાં ભીમભાઈની આત્મદૃષ્ટિ ખુલી ગઈ અને તે અખંડ લીલાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરવા લાગ્યા. તત્પશ્ચાત તે પોતાના આખાય પરિવાર સહિત શ્રીજી સાહેબજીના ચરણોમાં સમર્પિત થઈ ગયા.

→ પોતાના શિષ્યોની વાત તેઓએ સાંભળી જ નહિ. તે તો ''એ બંનેએ ગુરુ બદલી લીધા છે''- એ સાંભળીને ગુસ્સાથી લાલ પીળા થઈ ઉઠ્યા અને ''એ બંનેનું મુખ જોવું પણ પાપ છે''-એ સમજીને દુર્વાસા ઋષિ બની ગયા. યસર્થ એ બંને ભાઈ **''પહિલે ગુરુ સે તોડકે''** અર્થાત્ પોતાના પહેલાં ગુરુ શંભુનાથજીથી સંબંધ તોડીને આગળ વધ્યા અને બ્રહ્મજ્ઞાનની શરણમાં આત્મા સમર્પિત કરી શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થઈ ગયા.

ઉ. ૪૦- જ્યારે વેદાંતી વિદ્વાન શ્યામ ભટ્ટ અને ભીમ ભટ્ટ પોતાના નિજધામ ધર્મ માર્ગ પર પ્રતિષ્ઠિત થયા, ત્યારે તેમની સાથે અન્ય બહુ વેદાંતી શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ-શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં શામિલ થયા.

→ થઈ. અતઃ હવે એ બંને ભાઈ સુંદરસાથની સેવા માટે રાતદિવસ તે જ -શ્રીજી સ્વરૂપની પાસે જ રહેવા લાગ્યા. એ જોઈને વેદાંતી સમાજમાં ખળભળ મચી ગઈ.

ઉ. ૪૨- મદીના કહેવડાવવાવાળા સૂરત શહેરમાં ચારેય તરફ પ્રાયઃ (બહુધા) વૈષ્ણવ ધર્મની જ બોલબાલા હતી. વૈષ્ણવ ધર્મમાં પણ વલ્લભાચાર્યના ધર્મનો અધિક પ્રભાવ હતો.

ઉ. ૪૩- સૂરતમાં વલ્લભાચાર્ય સંપ્રદાયના કથાકારોમાંથી એક ગોવિંદ વ્યાસજી હતા. તે સુબોધિની ટીકાના પાકા અને સાચા કથાકાર હતા તથા સુબોધિની ટીકા દ્વારા જ તે ચર્ચા-કથા કરતાં હતા.

પ્ર. ૪૪- બ્રહ્મસૃષ્ટિઓના માટે વલ્લભાચાર્યએ શ્રીમદ્‌ભાગવતની 'સુબોધિની' નામક ટીકામાં કેટલાં પ્રશ્ન બનાવીને રાખ્યા છે ?

પ્ર. ૪૫- ગોવિંદ વ્યાસજી ભાગવતના ઉક્ત ૪૦ રહસ્યમયી પ્રશ્નોને સમજાવવામાં કેમ અસમર્થ હતા ?

ઉ. ૪૫- ભાગવતના તે ૪૦ પ્રશ્ન બ્રહ્માત્માઓ માટે જ હતા. યસર્થ તે પ્રશ્નોને →

પ્ર. ૪૬- ઉક્ત વાતની જાણકારી શ્રીજી સાહેબજીને કોણે આપી ?

પ્ર. ૪૭- ''એ લિયો ચાહિયે ઈન સેં''-આ વાક્યાંશ કોના શ્રી મુખના છે અને તેઓએ કોને કહ્યું છે ?

પ્ર. ૪૮- કોણે સુબોધિની ટીકાના તે ચાલીસ પ્રશ્ન ઉતારીને શ્રીજી સ્વરૂપના હાથમાં આપ્યા ?

પ્ર. ૪૯- શ્રીજી સાહેબજીએ કોના દ્વારા ગોવિંદજીને જાગૃત કર્યા ?

પ્ર. ૫૦- જ્યારે વલ્લભાચાર્ય સંપ્રદાયના સુબોધિની ગ્રંથના કથાકાર ગોવિંદ વ્યાસજી સુબોધિની ટીકાના ચાલીસ પ્રશ્નો દ્વારા જ પોતાની આત્મ-જાગૃતિ કરી શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થયા, ત્યારે વૈષ્ણવ સમાજમાં કેવી હલચલ મચી ?

ઉ. ૪૪- બ્રહ્માત્માઓ માટે વલ્લભાચાર્યજીએ શ્રીમદ્‌ભાગવતની પોતાની 'સુબોધિની' નામક ટીકામાં કુલ ચાલીસ પ્રશ્ન બનાવીને રાખ્યા છે.

→ રહસ્યમય અર્થ ગોવિંદ વ્યાસજી તો શું અન્ય કોઈપણ ખોલી શક્યું નથી. તે પ્રશ્ન હદના નહિ અપિતુ બેહદના હતા. અતઃ વિના તારતમના તેને કોઈ ખોલી શકતું નથી.

ઉ. ૪૬- ''વલ્લભાચાર્યએ શ્રીમદ્‌ભાગવતની ''સુબોધિની'' નામક ટીકામાં જે ચાલીસ પ્રશ્ન રાખ્યા છે, તેને કોઈપણ પંડિત અથવા કથાકાર ખોલી શક્યા નથી.'' -આ વાતની જાણકારી શ્રીજી સાહેબજીને દલાલ વલ્લભભાઈએ આપી.

ઉ. ૪૭- **''એ લિયો ચાહિયે ઈન સેં''**-આ વાક્યાંશ શ્રીજી સાહેબજીના શ્રી મુખના છે અને આ વાક્યાંશ શ્રીજી સ્વરૂપ દલાલ વલ્લભને કહી રહ્યા છે. ઉક્ત કથનનું તાત્પર્ય છે, ''તે ચાલીસ પ્રશ્ન ઉતારીને લઈ આવવા જોઈએ.''

ઉ. ૪૮- શ્રીમદ્‌ભાગવતની સુબોધિની નામક ટીકાની અંદરથી તે ચાલીસ પ્રશ્ન ઉતારીને શ્રીજી સાહેબજીના હાથમાં દલાલ વલ્લભે આપ્યા.

ઉ. ૪૯- વ્યાસાસન પર બેસીને 'સુબોધિની' ટીકાથી શ્રીમદ્‌ભાગવતની ચર્ચા કરવાવાળા કથાકાર ગોવિંદજી વ્યાસને શ્રીજી સાહેબે શ્રીમદ્‌ભાગવતના જ ચાલીસ પ્રશ્નો દ્વારા જાગૃત કર્યા.

ઉ. ૫૦- જ્યારે ગોવિંદજીને શ્રીજી સ્વરૂપની ચર્ચા દ્વારા શ્રીમદ્‌ભાગવતની સુબોધિની ટીકામાં રાખેલાં ચાલીસ પ્રશ્નોના રહસ્ય ખુલી ગયા, ત્યારે તે તરત જ શ્રીજીના ચરણોમાં સમર્પિત થઈ ગયા. અન્ય જે વૈષ્ણવી ગોવિંદ વ્યાસજીના પ્રતિ શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ રાખતાં હતા. તે બધા પણ ગોવિંદજીની સાથે જ નિજાનંદ ધર્મ સિદ્ધાંતમાં દીક્ષિત થઈ ગયા. ત્યારે સમાજમાં ભૂકંપ જેવી હલચલ મચી ગઈ.

પ્ર. ૫૧- જ્યારે ગોવિંદ વ્યાસ દ્વારા નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં દીક્ષિત થવાથી તેમના પ્રતિ જો જેટલાં પણ શ્રદ્ધાળુ ભક્ત હતા, તે લોકો પણ તેમની સાથે શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મમાં શામિલ થઈ ગયા, ત્યારે વૈષ્ણવ સમાજમાં કેવી હલચલ મચી ગઈ ?

ઉ. ૫૧- જ્યારે ગોવિંદ વ્યાસ દ્વારા નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં દીક્ષિત થવાથી તેમના →

પ્ર. ૫૨- કેવી-કેવી નિયત લઈને વૈષ્ણવ સમાજના લોકો શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળવાના બહાને આવતાં હતા ?

પ્ર. ૫૩- પુન: શ્રીજીની ચર્ચા સાંભળવાથી ઉક્ત વૈષ્ણવી લોકોની શું દશા થઈ જતી હતી ?

ઉ. ૫૩- ઘરથી તો એ વૈષ્ણવી નિંદક ચુગલી કરવા અને કુનિયત લઈને આવતાં →

પ્ર. ૫૪- એ વૈષ્ણવી લોકોની ઈર્ષ્યાળુ નિયતના કારણે વલ્લભાચાર્યની સુબોધિની ટીકાના વિષયમાં શ્રીજીના શ્રી મુખથી કયુ પ્રકરણ ઉતર્યુ ?

પ્ર. ૫૫- ઉક્ત અવતરિત પ્રકરણોને વાંચીને વૈષ્ણવ લોકો શું કહેવા લાગ્યા ?

ઉ. ૫૫- ઉક્ત ''**મીઠી વલ્લભાચારજ બાન**'' નામક પ્રકરણ દ્વારા ચર્ચા સાંભળીને →

ઉ. ૫૬- શ્રીજીના પ્રતિ કુભાવનાગ્રસ્ત થઈને આવવાવાળાને કઈ રીતે પાછું ફરવું પડ્યું હતું ?

ઉ. ૫૬- શ્રીજીના પ્રતિ કુભાવનાગ્રસ્ત થઈને દર્શન કર્યા પછી પણ નિંદા કરવા માટે →

પ્ર. ૫૭- ''ઈન કી નિંદા જો કરે'' આ વાક્યાંશ કોણ, કોને અને કેમ કહી રહ્યા છે ?

→ પ્રતિ જો જેટલાં પણ શ્રદ્ધાળુ ભક્ત હતા, તે લોકો પણ તેમની સાથે શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મમાં શામિલ થઈ ગયા, ત્યારે વૈષ્ણવ સમાજના બહુ જ લોકોને એક સાથે શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં શામિલ થવાથી કળિયુગની સેના અર્થાત્ બધા ઈર્ષ્યાળુ લોકો એક થઈને શ્રીજીથી નારાજ થઈ ગયા અને તેમની નિંદા કરવા લાગ્યા. આ પ્રકાર સમાજમાં બહુ ભારે હલચલ મચી ગઈ.

ઉ. ૫૨- કેટલાય વૈષ્ણવ લોકો ઈર્ષ્યાળુ દૃષ્ટિથી શ્રીજીની ચર્ચામાં વિઘ્ન નાંખવાની નિયત લઈને શ્રીજીની ચર્ચામાં આવતાં હતા, પરંતુ શ્રીજીના દર્શન અને તેમની ચર્ચા સાંભળીને નિઃશંક થઈને પાછાં ફરતાં હતા.

→ હતા. પરંતુ જ્યારે તે મહાપ્રભુ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન કરી તેમની બોધદાયી (બોધ આપવાવાળી) ચર્ચા સાંભળીને નિઃશંક થઈ જતાં હતા, ત્યારે તે પોતાના સૌભાગ્ય પર પૂર્ણબ્રહ્મની દયાનો આભાર માનીને કૃતકૃત્ય થઈ જતાં હતા.

ઉ. ૫૪- એ વૈષ્ણવી લોકોની ઈર્ષ્યાળુ નિયતના કારણે વલ્લભાચાર્યજીની શ્રીમદ્-ભાગવતની સુબોધિની ટીકાના વિષયમાં શ્રીજીના શ્રી મુખથી ''મીઠી વલ્લભાચારજ બાન'' નામક કીર્તન અવતરિત થયું.

→ કેટલાં વૈષ્ણવી શ્રીજીની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, તો કેટલાં તેમની નિંદા કરવા લાગ્યા, પરંતુ તે પ્રકરણના મર્મભેદી જ્ઞાનના કારણ બહુ જ વૈષ્ણવી લોકો શ્રીજી સ્વરૂપને ઓળખીને તેમની શરણમાં આવી ગયા.

→ કમર બાંધીને આવેલાં વૈષ્ણવી લોકોને શ્રીજી સ્વરૂપના શ્રી મુખથી ચર્ચા સાંભળ્યા પછી સ્વયં જ એ કહેવું પડતું હતું, ''એ સ્વરૂપની જે નિંદા કરશે, તે અવશ્યમેવ જ નષ્ટ થઈ જશે. એ બહુ મહાન સાધુ છે. નિશ્ચિત જ એ પરબ્રહ્મની તરફ લઈ જવાવાળા, તેમની પાસે પહોંચાડવાવાળા છે.''

ઉ. ૫૭- **''ઈન કી નિંદા જો કરે''** આ વાક્યાંશ નિંદા કરવાની નિયતથી આવવાવાળા વૈષ્ણવી લોકો નિંદા સાંભળવાની ચાહના રાખવાવાળા અન્ય વૈષ્ણવી →

→ જનોને કહી રહ્યા છે કેમ કે તેઓએ શ્રીજીના દર્શન કરીને ચર્ચાના વચનો →

પ્ર. ૫૮- આ સમય કોણ ભાઈ કોની સાથે શ્રીજીના દર્શનાર્થ આવ્યા હતા અને તેમને શું ઓળખાણ (પહેચાન) થઈ ?

પ્ર. ૫૯- આ પ્રકાર ઉક્ત બંને સમાજમાં જ્યારે શ્રીજીની અલૌકિક ચર્ચાની બોલબાલાની ધૂમ મચી રહી હતી, તે જ સમયે શ્રી બિહારીજીએ નવતનપુરીથી શું મોકલ્યું ?

પ્ર. ૬૦- મહંત શ્રી ગાદીપતિ બિહારીજીએ તે ચિટ્ઠીમાં ''બંધેજ'' બનાવીને શું આદેશ કર્યો હતો ?

ઉ. ૬૦- મહંત શ્રી ગાદીપતિ બિહારીજીએ તે ચિટ્ઠીમાં લખ્યું હતું, ''મેં અહીં →

પ્ર. ૬૧- ઉક્ત બંધેજમાં શું-શું લખ્યું હતું તથા તેને પાલન કરવાનું શું પરિણામ થતું હતું ?

ઉ. ૬૧- ઉક્ત બંધેજ (પ્રતિબંધ) માં જે ત્રણ વાતો લખી હતી, તેમાંથી
પહેલી-**''એક તો નીચ જાત કો, સુનાઈયો નહીં તારતમ !''**

અર્થાત્ નીચલા વર્ગ (નીચ જાતિ) ની આત્માઓને તારતમ સંભળાવવો નહિ.

બીજી-**''દૂજે વિધવા સ્ત્રીય કો''**

અર્થાત્ વિધવા સ્ત્રીઓને પણ તારતમ સંભળાવવો નહિ અથવા →

પ્ર. ૬૨- ઉક્ત બંધેજનું પાલન કરવું શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતના અનુકૂળ હતું યા પ્રતિકૂળ હતું ? કેમ ?

ઉ. ૬૨- નિજાનંદ સ્વામી સદ્ગુરુ સ્વરૂપ દ્વારા પ્રદત્ત નિજાનંદ સિદ્ધાંતના અનુસાર →

→ દ્વારા શ્રીજી સ્વરૂપને ઓળખી લીધા હતા અને તેમની કુભાવનાઓ હવે બદલાઈ ગઈ હતી.

ઉ. ૫૮- આ સમય ભગવાનભાઈની સંગતથી માનિકજી પણ શ્રીજી સ્વરૂપના દર્શન કરવા આવ્યા હતા. તેઓએ શ્રી મુખની ચર્ચા સાંભળતાં જ શ્રીજી સાહેબ સ્વરૂપની ઓળખ કરી લીધી.

ઉ. ૫૯- ઉક્ત પ્રકારથી જ્યારે અહીં સૂરતમાં વેદાંતી સમાજ અને વૈષ્ણવ સમાજ - એ બંને સમાજોમાં શ્રીજીની અપૂર્વ અને અલૌકિક ચર્ચાની બોલબાલાની ધૂમ મચી રહી હતી, ત્યારે નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની તરફથી એક ચિઠ્ઠી આવી.

→ ત્રણ વાતો પર પ્રતિબંધ લગાવ્યો છે. અતઃ મેહરાજ ! તમે પણ જ્યાં-જ્યાં જાવ, ત્યાં એ ત્રણેય વાતોના પ્રતિબંધનું પાલન કરતાં જવું અને સમાજને પણ કરાવશો.''

→ આપવો નહિ.

અને ત્રીજી-**''તીજે કહેં હમ તુમ''**

અર્થાત્ મારા અને તમારા સિવાય અન્ય કોઈ, કોઈને પણ તારતમ આપી શકાશે નહિ-તારતમ પ્રદાન કરવાનો અધિકાર માત્ર શ્રી મેહરાજ-શ્રીજી સ્વરૂપ અને શ્રી બિહારીજીના સિવાય અન્ય કોઈને ન હોય.

કિંતુ ઉક્ત ત્રણેય બંધેજ નિજાનંદ સિદ્ધાંત-સદ્ગુરુજીની આજ્ઞા વિરુદ્ધ હતા. જેને પાલન કરવાથી નીચ જાતિ અને વિધવા સ્ત્રીઓમાં પડેલી બ્રહ્માત્માઓ તારતમ મંત્ર અને જ્ઞાનથી વંચિત રહી જતી.

→ અક્ષરાતીત ધામથી આવેલી બ્રહ્માત્માઓ ચારેય વર્ણો અને ત્રણેય લિંગોમાં ઉતરી છે. યસર્થ ઉક્ત બંધેજનું પાલન કરવું શ્રીમન્નિજાનંદ સિદ્ધાંતના અનુકૂળ નહિ, પ્રતિકૂળ હતું.

પ્ર. ૬૩- ઉક્ત બંધેજના વિષયમાં શ્રીજી સાહેબજીએ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને શું પ્રત્યુત્તર આપ્યો ?

ઉ. ૬૩- ઉક્ત બંધેજના વિષયમાં શ્રીજી સાહેબજીએ ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીને પ્રત્યુત્તર આપતાં ચિઠ્ઠીમાં લખ્યું, ''આ ધર્મ સિદ્ધાંત સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રદત્ત છે. તેઓએ આપ અને મારી સામે ખોજીબાઈ નામક સ્ત્રીને તારતમ દીક્ષા આપી હતી. આપના બે બંધેજનો પ્રત્યુત્તર તો આમાં જ છે. અતઃ →

પ્ર. ૬૪- ''શ્રી દેવચંદ્રજી એ રાહ ચલાએ'' આ વાક્યાંશ કોના શ્રી મુખનું છે અને આ વાક્યાંશનું તાત્પર્ય શું છે ?

ઉ. ૬૪- **''શ્રી દેવચંદ્રજી એ રાહ ચલાએ''** આ વાક્યાંશ શ્રીજી સાહેબજીના શ્રી મુખનું છે, જેનું તાત્પર્ય એ છે કે નિજાનંદ સિદ્ધાંતના સંસ્થાપક →

પ્ર. ૬૫- ''યા લીલા કે પ્રતાપ થેં'' - આ વાક્યાંશનું તાત્પર્ય ખુલસ્ત કરો. અહીં શ્રીજી સાહેબજીએ બિહારીજીને શું સમજાવ્યા ?

ઉ. ૬૫- **''યા લીલા કે પ્રતાપ થેં''** આ વાક્યાંશનું તાત્પર્ય છે કે બ્રહ્માત્માઓની લીલાનું જ્ઞાન સંસારને તારતમ દ્વારા પ્રાપ્ત કરવું છે. બ્રહ્માત્માઓ દ્વારા કરેલી બ્રહ્મલીલાના પ્રભાવથી સારી સૃષ્ટિની આત્માઓ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરશે. →

પ્ર. ૬૬- શું શ્રીજી સ્વરૂપ અને ગાદીપતિ બિહારીજી મહાપ્રલય સુધી અજર-અમર આ ધરતીમાં જીવતા રહેશે ?

પ્ર. ૬૭- શ્રીજી સ્વરૂપ અને ગાદીપતિ બિહારીજીને સદ્‌ગુરુ શ્રીમન્નિજાનંદ સ્વામી દ્વારા બતાવેલાં માર્ગને અનુસરણ કરવાનો અધિકાર છે યા તેમની રાહને બદલવાનો અધિકાર છે ?

→ આપ વિચાર કરી લ્યો. ત્રીજો બંધેજ પણ શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપનું ભવિષ્ય **'પસરસી ચૌદે ભવન'** ના પ્રતિકૂળ છે અર્થાત્ અમારા સિદ્ધાંતનો વિસ્તાર ચૌદ લોકમાં મહાપ્રલય સુધી થવાવાળો છે. અતઃ તારતમ દીક્ષા આપવાનું કાર્ય સિર્ફ આપ અને હું જ કરીશું ? શું ! એ કેવી રીતે સંભવ છે કેમ કે શું આપ અને હું મહાપ્રલય સુધી અજર-અમર રહેવાવાળા છે ? યસર્થ એ ત્રણેય પ્રતિબંધ નિજાનંદ સિદ્ધાંતના વિરુદ્ધ હોવાને કારણે એની પર અમલ કરવું સંભવ નથી. અતઃ આપ પણ એ પ્રતિબંધ સમાજથી હટાવી દો.''

→ સદ્ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજી છે. અતઃ તેમના સિદ્ધાંતોને બદલવાનો અધિકાર કોઈનેય નથી. ચાહે તે હું હોય યા આપ - ગાદીપતિ બિહારીજી હોય અથવા કોઈપણ હોય. આ સિદ્ધાંતનો માત્ર પ્રચાર-પ્રસાર કરવાનો જ અધિકાર અમને પ્રાપ્ત છે, ન કે બદલવાનો !

→ અહીં શ્રીજી સાહેબજીએ શ્રી બિહારીજીને સમજાવતાં કહ્યું, ''જુઓ ! આ લીલા મહાપ્રલય સુધી ચાલતી રહેશે. તેથી તારતમ દીક્ષાનું કાર્ય માત્ર હું અને આપ ક્યાં સુધી કરીશું ? આ લીલા અવધિને જોઈને આપ સ્વયં જ વિચાર-વિવેક કરો કે આપના દ્વારા લગાવેલાં પ્રતિબંધ (બંધેજ) સમાજના માટે પાળવા યોગ્ય છે યા અયોગ્ય ?''

ઉ. ૬૬- મનુષ્યની આયુ કલિકાલમાં કેવલ સો સાલ જ માનવામાં આવી છે. તેથી શ્રીજી સ્વરૂપ અને ગાદીપતિ બિહારીજી મહાપ્રલય સુધી કદાપિ આ ધરતીમાં અજર-અમર નહીં રહેશે.

ઉ. ૬૭- શ્રીજી સ્વરૂપ અને ગાદીપતિ બિહારીજીને સદ્ગુરુ શ્રી નિજાનંદ સ્વામીજીએ સિદ્ધાંત પર ચાલવાનો તથા સૈદ્ધાંતિક નિયમોનું અનુસરણ કરવા અને કરાવવાનો જ અધિકાર આપ્યો છે, ન કે બદલવાનો. તેથી તેમના દ્વારા બતાવેલાં માર્ગને અનુસરણ કરવું છે, ન કે બદલવો છે.

પ્ર. ૬૮- શું શ્રી પરમધામની આત્માઓ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય વર્ણમાં જ છે, ક્ષુદ્ર વર્ણ અને સ્ત્રી જાતિમાં આવી નથી ?

ઉ. ૬૮- નહીં ? શ્રી પરમધામની આત્માઓ કેવલ હિંદુ અને મુસલમાન જાતિના →

પ્ર. ૬૯- ગાદીપતિ બિહારીજી દ્વારા મોકલેલાં બંધેજરૂપી પ્રતિબંધનું પાલન કરવાથી અર્થ હોત યા અનર્થ ?

પ્ર. ૭૦- ઉક્ત બંધેજોના જવાબની સાથે નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની પાસે શું મોકલ્યું ?

ઉ. ૭૦- ઉક્ત બંધેજયુક્ત શ્રી બિહારીજીના પત્રના પ્રત્યુત્તરમાં શ્રીજીએ સૈદ્ધાંતિક →

પ્ર. ૭૧- શ્રીજી સ્વરૂપની ચિઠ્ઠી વાંચીને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજી ખુશ થયા યા દુ:ખી થયા ? તેઓએ કલશ ગ્રંથને શું નામ આપ્યું ?

ઉ. ૭૧- શ્રીજી સ્વરૂપ દ્વારા મોકલેલી સિદ્ધાંતબોધી ચિઠ્ઠી વાંચીને ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજી અત્યંત દુ:ખી થયા કેમ કે તેમના અજ્ઞાનજન્ય અને સિદ્ધાંત →

પ્ર. ૭૨- શ્રીજી સાહેબજીની ચિઠ્ઠીના પ્રત્યુત્તરમાં ગાદીપતિ બિહારીજીએ કેવી ચિઠ્ઠી મોકલી ?

ઉ. ૭૨- શ્રીજી સાહેબજીની ચિઠ્ઠીના પ્રત્યુત્તરમાં ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીએ દુર્વાસા ઋષિવત્ રોષાતુર થઈને શ્રીજી સ્વરૂપને સૂરતમાં પુનઃ એક પત્ર મોકલ્યો, જેમાં લખ્યું હતું, ‘‘આજથી તમારો અને અમારો મારગ અલગ થાય છે. આજે અમારો-આપણો સંબંધ તે સીમા પર આવી પહોંચ્યો છે, જ્યાં તેને નિભાવવો અસંભવ થઈ જાય છે. મેં તમને ઓળખી લીધા →

→ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય વર્ણમાં જ નહીં, અપિતુ ક્ષુદ્ર વર્ણ અને સ્ત્રી જાતિમાં પણ આવી છે. અગર જો એવું ન હોત, તો સદ્‌ગુરુજી મુસ્લિમ ધર્મની ખોજીબાઈ નામક વિધવા સ્ત્રીની પરમધામની વાસના 'રઈબાઈ' ની પરખ કેમ બતાવતાં ?

ઉ. ૬૯- ગાદીપતિ બિહારીજી દ્વારા મોકલેલાં બંધેજરૂપી પ્રતિબંધનું પાલન કરવાથી અનર્થ થઈ જાત. સદ્‌ગુરુ શ્રીમન્નિજાનંદ સ્વામી શ્રી દેવચંદ્રજીનો સિદ્ધાંત અને ભવિષ્ય જડમૂળથી ઉખડી જાત.

→ સાર સમજાવવાવાળો એક પત્ર સહિત તે દિવસે પૂર્ણ થયેલો કલશ ગ્રંથ પણ મોકલી દીધો, જેનાથી સદ્‌ગુરુની ગાદી પર આસીન શ્રી બિહારીજીના આંતરિક વિચારોની જાણકારી પણ મળી શકે.

→ વિરોધી બંધેજોને શ્રીજી સ્વરૂપે અસ્વીકાર કરી દીધા. પુનઃ એ જ વાતનો ગુસ્સો ઉતારતાં બિહારીજીએ કલશ ગ્રંથ ને ''ક્લેશ ગ્રંથ'' નામ આપી દીધું અને અંદરનો ગુસ્સો પી ગયા. તે એટલાથી જ શાંત થોડા થઈ શકતા હતા. અતઃ તેઓએ શ્રીજી સ્વરૂપના પત્રનો પ્રત્યુત્તર લખીને જ ચેન (સુખશાંતી) ની સાંસ (શ્વાસ) લીધી.

→ છે. હું જે-જે સુંદરસાથને ધર્મમાંથી બહિષ્કૃત કરું છું, સમાજથી અલગ કરું છું, તમે તેને પોતાની શરણમાં લઈ જાવ છો. મારી આજ્ઞાનું પણ ઉલ્લંઘન કરો છો. એ વાતોથી સ્પષ્ટ થઈ ગયું છે કે તમે મારી વિમુખ ચાલી રહ્યા છો. હવે મારામાં તમારો વિશ્વાસ રહ્યો નથી. યસર્થ હું તમને સુંદરસાથ સમાજ-ધામની બ્રહ્મમુનિઓની જમાતથી બહિષ્કૃત કરું છું. હવે તમારી અને અમારી વચ્ચે કોઈ સંબંધ નથી રહ્યો. આજથી આ અંગે પત્ર-વ્યવહાર કરવાની પણ કોઈ આવશ્યકતા નથી.''

પ્ર. ૭૩- શ્રીજી સાહેબજીને ધર્મ સમાજથી કાઢવાનું શ્રી બિહારીજીએ શું કારણ બતાવ્યું ?

ઉ. ૭૩- ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના અનુસાર શ્રીજી સાહેબજીને ધર્મસિદ્ધાંતથી બહિષ્કૃત કરવાની પાછળ એ કારણ હતું, ''એક તો મારા દ્વારા મોકલેલાં ત્રણે 'બંધેજો' ને શ્રી મેહરાજે લાગુ ન કર્યા. બીજું-મેં સુંદરસાથ સમાજ →

પ્ર. ૭૪- જ્યારે ગાદીપતિ બિહારીજીની ચિટ્ઠી આવી, ત્યારે શ્રીજી સાહેબજી શું વિચાર કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૭૪- જ્યારે ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની તરફથી ઉક્ત પ્રકારની ચિટ્ઠી આવી, ત્યારે તેને વાંચીને શ્રીજીએ વિચાર કર્યો, ''આ કેવો સમય આવી ગયો ? →

પ્ર. ૭૫- ''એ કામ નહીં સૈયન''-આ વાક્યાંશ કોના શ્રી મુખનું છે અને એનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૭૫- **''એ કામ નહીં સૈયન''** આ વાક્યાંશ શ્રીજી સાહેબજીના શ્રી મુખનું છે, જેનું તાત્પર્ય છે કે આવું કાર્ય રતનબાઈ સખીનું હોઈ શકતું નથી. આવું →

પ્ર. ૭૬- શ્રી બિહારીજી દ્વારા મોકલેલી ચિટ્ઠી સ્વયં શ્રીજીએ વાંચ્યા પછી તે જ ચિટ્ઠી વાંચવા અને વિચાર-વિવેક કરવા માટે કોને આપી ?

ઉ. ૭૬- શ્રી બિહારીજી દ્વારા મોકલેલી ચિટ્ઠી સ્વયં વાંચીને શ્રીજી સાહેબજીએ તે જ →

પ્ર. ૭૭- આ સમય સૂરતના સુંદરસાથે મળીને શ્રી બિહારીજી દ્વારા મોકલેલી ચિટ્ઠીના વિષયમાં શું વિચાર-વિમર્શ કર્યો ?

ઉ. ૭૭- આ સમય સૂરતના સુંદરસાથે મળીને શ્રી બિહારીજી દ્વારા મોકલેલી ચિટ્ઠીના →

પ્ર. ૭૮- ''બૈઠે શ્રી દેવચંદ્રજી કિનકે હિરદે'' આ વાક્યાંશ કોનું છે અને આ વાક્યાંશનું શું તાત્પર્ય છે ?

→ અને ધામથી જે-જે લોકોને જેમ કે-ધારાભાઈ, રામજીભાઈ વગેરેને બહિષ્કૃત કર્યા હતા, તેમને શ્રી મેહરાજે મારી વિપરીત થઈને ધર્મ સમાજમાં પુનઃ શામિલ કરી લીધા અને તેમને શ્રી રાજજીના ચરણોમાં શરણ આપી દીધી. મારી દરેક વાતો ઠુકરાવીને મને સમાજની વચ્ચે નીચા સાબિત કરવાના અપરાધના કારણે જ મેં મેહરાજને ધામ અને ધર્મ સમાજથી દૂર કર્યા છે.''

→ અમારે એકબીજાથી અલગ થવું પડ્યું ? શ્રી બિહારીજીને મારા પ્રતિ આવો કઠોર વચન લખીને ન મોકલવા જોઈતા હતા. મેં કોઈ અપરાધ તો ન કર્યો હતો ? સદ્‌ગુરુજીના સિદ્ધાંતની અંદર આવવાવાળા પાલનીય નિયમોને પ્રકાશિત કરીને જ તો મોકલ્યા હતા ! ફરી આવું કેમ ?''

→ કાર્ય તો જીવોમાં પણ નિમ્ન દર્જાના જીવ જ કરી શકે છે. મારી ઉપર તેઓએ આ ભસ્માસુરનું કાર્ય કર્યું છે. સંત શિરોમણી તુલસીદાસજીએ ઠીક જ કહ્યું છે, ''માન પાઈ અભિમાન કાહૂં ન હોઈ'' ગાદીપતિ થઈને બિહારીજી આવું કાર્ય કરે છે ! હવે તેમને કોણ સમજાવે ?''

→ ચિઠ્ઠી સૂરતમાં તે વખત ઉપસ્થિત સુંદરસાથ સમાજના હાથમાં સોંપી દીધી અને સમાજને કહ્યું, ''જે થવાનું હોય છે, તે તો થઈને જ રહે છે. જે કાર્ય નલિયામાં જ થવાવાળું હતું, તે અહીં આ પ્રકાર આવીને બન્યું.''

→ વિષયમાં એ વિચાર-વિમર્શ કર્યો, ''હવે, શ્રી દેવચંદ્રજી પોતાની મૂલ શક્તિઓ સહિત કોના દિલમાં બિરાજમાન થયા છે, પ્રણામી ધર્મનો સમગ્ર વારસો આપને સોંપ્યો છે, આ વાતને નિશ્ચિત કરવું અત્યંત જરૂરી છે.''

ઉ. ૭૮- **''બૈઠે શ્રી દેવચંદ્રજી કિનકે હિરદે''** આ વાક્યાંશ સૂરતમાં ઉપસ્થિત સુંદરસાથ સમાજનું છે. આ વાક્યાંશનું તાત્પર્ય છે કે શું ગાદીપતિ બિહારીજી →

→શ્રી દેવચંદ્રજીના કાર્યને આગળ વધારી રહ્યા છે ? આજસુધી શ્રી સદ્‌ગુરુ દ્વારા જાગૃત કરેલાં સુંદરસાથને ધર્મ સમાજથી અલગ કરવાના સિવાય તેઓએ શું કર્યુ છે ? સમજાવી-બુઝાવીને મોકલેલાં સુંદરસાથમાં પણ તે →

પ્ર. ૭૯- ''તુમ લેઓ હક સિર કામ''-એવું કોણ અને કોને કહી રહ્યા છે તથા આ વાક્યનું શું તાત્પર્ય છે ?

ઉ. ૭૯- ગહન વિચાર-વિવેક અને પરસ્પર સલાહ-સૂચન કર્યા પછી સૂરતના સમાજના અગ્રગણ્ય સુંદરસાથ મળીને શ્રીજી સાહેબજીની પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા, ''આપ શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા લઈને બ્રહ્માત્માઓની જાગણીનું કાર્ય હવે સ્વયં સંભાળો. સુંદરસાથની જવાબદારી સદ્‌ગુરુ શ્રી દેવચંદ્રજીએ આપને આપી છે. શ્રી બિહારીજીના સમજાવવાથી આજસુધી કોઈપણ આ ધર્મ પર વિશ્વાસ લાવી શક્યું નથી. તેમની ચર્ચા દ્વારા કોઈને પણ પૂર્ણબ્રહ્મ પરમાત્માની ઓળખ થઈ →

પ્ર. ૮૦- સૂરતના અગ્રગણ્ય સુંદરસાથે પોતાના નિર્ણય પછી શ્રીજી સાહેબજીને શું પૂછ્યું ?

ઉ. ૮૦- સૂરતના અગ્રગણ્ય સુંદરસાથે નિર્ણય લીધા પછી શ્રીજી સ્વરૂપને પૂછ્યું, ''સારું ! આપ હવે એ બતાવો કે આપને શ્રી બિહારીજીને ગાદી પર સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના કહેવાથી બેસાડ્યા હતા યા આપને સ્વયં જ તેમને તે અધિકાર આપીને સુંદરસાથને તેમના હાથમાં સોંપી દીધો હતો ? આપ જેને-જેને સમજાવીને, વિશ્વાસ અપાવીને શ્રી બિહારીજીની પાસે આશીર્વાદ લેવા મોકલો છો, શું શ્રી બિહારીજી તેમને પણ સંભાળી શકે →

પ્ર. ૮૧- અન્તતોગત્વા સૂરતના સુંદરસાથે મળીને શું કરવાનું સોચ્યું ? તે શ્રી રાજજી મહારાજના દરજ્જામાં સિંહાસન પર શ્રી મેહરાજને આસીન કરાવવા કેમ ગયા ?

→ વિભિન્ન પ્રકારની શંકા-ઉપશંકાઓ ભરીને પાછાં મોકલી દે છે અને અંતમાં ધર્મ સિદ્ધાંત વિરોધી સિદ્ધાંતોનું પાલન ન કરવાથી શ્રીજી સાહેબજીને પણ ધર્મ, ધામ અને સમાજથી કાઢી દીધા ! તો શું સદ્ગુરુ સ્વરૂપ બિહારીજીની અંદર બિરાજમાન છે ?''

→ શકી નથી. જેને-જેને આપ સમજાવી-બુઝાવીને આશીર્વાદ લેવા તેમની પાસે મોકલ્યા છે, તે-તે ત્યાંથી નિરાશ થઈને અને શંકા લઈને જ પાછાં ફરતાં હતા. તેથી હવે આપ કઈ સોચમાં છો ? હવે તો આપને દીન ઈસ્લામ-નિજાનંદ ધર્મનું કાર્ય પોતાના સિર પર લેવું જ પડશે. **''તુમ લેઓ હક સિર કામ''** એવું સૂરતના અગ્રગણ્ય સુંદરસાથે શ્રીજી સાહેબજીને કહ્યું. એનું વાસ્તવિક તાત્પર્ય એ છે કે સૂરતના સુંદરસાથે અહીં શ્રીજીને કહ્યું, ''જે જવાબદારી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે આપના સિર પર આપી હતી અને જેને આપને અઢાર વર્ષ પહેલાં શ્રી બિહારીજીના સિર પર આપી દીધી હતી, તેને પુનઃ હવે આપ પોતાના સિર પર લઈ લો.''

→ છે ? આ સ્વયં જ વિચાર કરી જોઈ લ્યો કે નિજાનંદ સ્વામી શ્રી સદ્ગુરુ સ્વરૂપે આપના સિર પર સુંદરસાથની જે જવાબદારી આપી હતી, તેને શ્રી બિહારીજીના માથા પર કોણે થોપી હતી ? આ પ્રકાર સુંદરસાથની જવાબદારી આપને તેમના સિર પર આપીને સુંદરસાથને ન ઘરના, ન ઘાટના છોડયા, કેમ ? શ્રી બિહારીજીને સદ્ગુરુની ગાદી પર આસીન કરી આપને જ તેમને એ દરજ્જો આપ્યો હતો. એ જવાબદારી અને અધિકાર આપીને આપ સુંદરસાથ પર અત્યાચાર કેમ કરાવી રહ્યા છો ? બિહારીજી દ્વારા સુંદરસાથ પર જે પણ અત્યાચાર થઈ રહ્યો છે, તે બધાની જવાબદારી આપની ઉપર છે.''

ઉ. ૮૧- અંતમાં શ્રીજી સાહેબજીને સુંદરસાથની વાતોનું સમર્થન કરવું જ પડ્યું. તે સોચવા લાગ્યા, ''સુંદરસાથની જાગણીરૂપી કાર્યભારની જવાબદારી જાહેરમાં પણ પોતાના સિર પર લેવી જરૂરી છે. બાતુની અર્થમાં તો હું તે જવાબદારી નિભાવી જ રહ્યો હતો. પરંતુ સુંદરસાથ બાતુની અર્થને સમજી →

→ નથી શકતા.'' અહીં સુંદરસાથ વિચાર કરવા લાગ્યા, ''શ્રી બિહારીજીએ જાહેર ગાદીનો અધિકાર લઈને અનર્થને વધારી દીધો છે. પરંતુ હવે અમે શ્રીજી સ્વરૂપને ગાદીપતિ બનાવવા જોઈએ. પરંતુ કોઈપણ સિદ્ધાંતમાં તો એક જ ગુરુગાદી હોય છે.'' યસર્થ સુંદરસાથમાં ગાદીની જે માન્યતા છે, તે બની રહે, આ દૃષ્ટિથી સૂરતના સાથે એક સિંહાસન તૈયાર કરી તે →

પ્ર. ૮૨- સિંહાસન પર શ્રીજી સાહેબજીને બેસાડી તેમની આરતી કરવા અને નિછાવર થવાનો યશ અહીં-સૂરતમાં કોને પ્રાપ્ત થયો ?

ઉ. ૮૨- શ્રીજી સાહેબને સિંહાસન પર આસીન કરાવીને આરતીના રૂપમાં પોતાની જાતને તેમના ચરણોમાં નિછાવર કરવાનો શ્રેય-યશ સર્વપ્રથમ ભીમભાઈને મળ્યો. તેઓએ પહેલાં શ્રીજી સાહેબને ઉઠાવીને સિંહાસન પર આસીન કરાવ્યા અને શ્રી બાઈજૂરાજજીના હાથથી તેમની આરતી →

પ્ર. ૮૩- આ સમય સૂરતના સુંદરસાથે શ્રી મેહરાજ ઠાકુરના પ્રતિ કયા નામથી જયકારો લગાવ્યો ?

ઉ. ૮૩- આ સમય સૂરતના સુંદરસાથે સિંહાસનાસીન શ્રી મેહરાજના પ્રતિ શ્રી પ્રાણનાથ નામથી જયકારો લગાવ્યો અર્થાત્ સંસારમાં ફસાયેલી ધામની →

પ્ર. ૮૪- સૂરતના અગ્રગણ્ય અને વિદ્વાન સુંદરસાથે સમાજની વચ્ચે શ્રીજી સ્વરૂપને કઈ પદવીથી વિભૂષિત કરી જયધ્વનિ લગાડ્યો ?

ઉ. ૮૪- સૂરતના અગ્રગણ્ય અને વિદ્વાન સુંદરસાથે કળિયુગના અંતમાં આવવાવાળા →

પ્ર. ૮૫- 'હવે જાગણીની કાર્યભારની જવાબદારી શ્રીજી સ્વરૂપે પોતાના સિર પર ગ્રહણ કરી લીધી છે'-આ વાતની સૂચના ક્યાં-કોની પાસે મોકલી ?

→ સિંહાસન પર શ્રી મેહરાજને શ્રી રાજજીનો દરજ્જો આપીને આસીન કરાવવાનો નિર્ણય કર્યો. પુનઃ શ્રી બાઈજૂરાજને પણ શ્યામાજીની જગ્યા પર બેસાડીને બંને સ્વરૂપોની આરતી ઉતારીને નિછાવર વગેરે કર્યુ અને શ્રી મેહરાજને શ્રી પ્રાણનાથજીની પદવીથી વિભૂષિત કરી જયકારાની સાથે સમાજમાં તેમને શ્રી પ્રાણનાથજી ઘોષિત કરી દીધા.

→ કરાવડાવી. (કરાવી.) તત્પશ્ચાત શ્રી બાઈજૂરાજને શ્રી શ્યામાજીનો દરજ્જો આપીને તેમને પણ સિંહાસનમાં શ્રીજી સ્વરૂપની સાથે જોડીમાં બેસાડ્યા. હવે ''શ્રી રાજજી અને શ્રી શ્યામાજી'' એ યુગલસ્વરૂપની સર્વપ્રથમ ભીમભાઈએ બહુ પ્રેમથી આરતી કરી. ભીમભાઈના પછી અન્ય સમસ્ત સુંદરસાથે ક્રમશઃ શ્રી યુગલસ્વરૂપની આરતી-નિછાવર કરીને પોતાના જીવનને કૃતકૃત્ય કર્યા. હવે શ્રી બિહારીજી દ્વારા સુંદરસાથ પર કરેલી પ્રતાડનાઓ (અત્યાચાર) દિન-પ્રતિદિન ઘટતી ગઈ.

→ અમે સમસ્ત આત્માઓ, જે માયાની ચુંગલમાં ફસીને અનાથ થઈ ચૂકી હતી, તેમને સનાથ બનાવવાવાળા હોવાના કારણે જ આપને અમે 'પ્રાણનાથ' ની પદવીથી વિભૂષિત કરીએ છીએ. આપ અમારી આત્મા-પ્રાણના નાથ અર્થાત્ અમારા ધણી છો.

→ બુદ્ધ અને કલ્કિ અવતારમાંથી અક્ષરાતીતથી આવેલાં અમારા શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વરૂપ કલ્કિ અવતાર છે, એવું નિશ્ચિત કરી. 'પ્રાણનાથ પ્યારે કી જય' આ પ્રકારની ઘોષણા કરી. ચારે તરફ આ જયકારાની ધ્વનિ ગુંજી ઉઠી. ચારે તરફ શ્રીજી સ્વરૂપની જય-જયકાર થવા લાગી.

ઉ. ૮૫- શ્રી બિહારીજીને ગાદીપતિના સ્થાન પર આસીન કરાવીને તેમના પ્રતિનિધિના રૂપમાં ધર્મ પ્રચાર કરતાં શ્રીજી સ્વરૂપ જે ચૌદ નિયમોનું પાલન કરતાં આવ્યા હતા, તે બધા નિયમ સુંદરસાથે છોડાવી દીધા. ''સુંદરસાથની તે જવાબદારી જે હજી સુધી શ્રી બિહારીજીના સિર પર હતી, તે બધી અહીં →

→ શ્રીજી સ્વરૂપે પોતાના સિર પર લઈ લીધી છે.'' આ વાતની સૂચના →

પ્ર. ૮૬- તે પત્રમાં શ્રીજી સાહેબની તરફથી મહંત શ્રી બિહારીજીને કઈ વાતો લખી ?

ઉ. ૮૬- ઉક્ત પત્રમાં શ્રીજી સાહેબજીની તરફથી મહંત શ્રી બિહારીજીને એવું લખ્યું, ''તુમ હમકો કાઢે સાથ સે'' અર્થાત્ આપના બનાવેલાં અથવા લગાવેલાં 'બંધેજ' ના વિષય સિદ્ધાંતના અનુકૂળ ન હોવાના કારણે મેં આપને સત્યવચનોની સલાહ આપી હતી. પરંતુ તે સત્યવાતો આપને કડવી લાગી, જેના બદલામાં આપને રોષાતુર થઈને આગળ-પાછળ જોયા વગર 'ભસ્માસુર' સ્વરૂપ ધારણ કરી લીધું અને મને જ સાથથી કાઢી દીધો. હવે →

પ્ર. ૮૭- શ્રીજી સાહેબને આવું કાર્ય કરવા અને આ પ્રકારની સૂચના આપવા માટે કોણે મજબૂર કર્યા ?

પ્ર. ૮૮- શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી બિહારીજીને કયા વિષયનો નિર્ણય કરવા માટે જામનગરમાં બેઠાં-બેઠાં ઇંતેજાર કરવાનું કહ્યું ?

ઉ. ૮૮- ઉક્ત જાગણી કાર્યની જવાબદારી શ્રીજી સ્વરૂપે નામ, યશ, કીર્તિ અથવા સ્વાર્થવશ લીધી હોય, તો તે જ્યાં-જ્યાં જશે, ત્યાં-ત્યાં અસફળ રહેશે →

પ્ર. ૮૯- આ વખત લાલદાસજી ક્યાંથી ક્યાં પહોંચ્યા અને ત્યાં શું કરવા લાગ્યા ?

પ્ર. ૯૦- કયા વિ.સં. માં શ્રી લક્ષ્મણ શેઠ સુદામાપુર ગયા હતા ?

પ્ર. ૯૧- સુદામાપુરના ભીમજી અને પીતાંબરજી-એ બંને ભાઈઓએ થોડી ચર્ચા ક્યાં સાંભળી હતી ?

→ નવતનપુરી ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીની પાસે મોકલી દીધી.

→ આપ અને મારી વચ્ચે દયા કરવા જેવું રહ્યું જ શું ? આપના દ્વારા મને સમાજથી અલગ કરી દેવાના કારણે મેં પણ આજથી ધર્મનો સંપૂર્ણ કાર્યભાર પોતાના સિર પર લઈ લીધો છે. જો ધર્મનો આ કાર્યભાર મેં પોતાના સ્વાર્થવશ લીધો હોય, તો હું જ્યાં-જ્યાં જઈશ, બધા કાર્યક્ષેત્રોમાં મારી હાર થશે અને જો સુંદરસાથની જવાબદારીનો કાર્યભાર મેં પરમાર્થ (સુંદરસાથ) માટે લીધો હશે, તો હું જ્યાં-જ્યાં જઈશ, મારી વિજય થશે. આ બધું આપ ગાદી પર બેઠાં-બેઠાં રંગબાઈની સાથે જોતાં રહેશો ! હું હવે રણભૂમિમાં ઉતરી રહ્યો છું ! ! આપ સારી રીતે જોજો ! ! !''

ઉ. ૮૭- શ્રીજી સાહેબજીને આવું કાર્ય કરવા અને આ પ્રકારની સૂચના આપવાવાળો પત્ર લખવા માટે ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના ભસ્માસુર વ્યવહારે મજબૂર કર્યા.

→ અને જો તેઓએ પોતાના સ્વાર્થ માટે નહીં, બલ્કે પરમાર્થ (સુંદરસાથ) અને શ્રી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપની આજ્ઞા પાલન કરવા માટે ઉક્ત પદ સ્વીકાર કર્યું હોય, તો તે જ્યાં-જ્યાં જશે; સફળતા પ્રાપ્ત કરશે. શ્રીજી સ્વરૂપે શ્રી બિહારીજીને એ જ વિષયનો નિર્ણય કરવા માટે જામનગરમાં બેઠાં-બેઠાં ઇંતેજાર કરવાનું કહ્યું.

ઉ. ૮૯- આ સમય શ્રી લાલદાસજી ઠઠ્ઠાનગરથી ચાલીને પોરબંદર સ્થિત પોતાના ઘેર સુદામાપુર પહોંચ્યા અને ત્યાં પોતાના નિજાનંદ ધર્મના કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થઈ ગયા.

ઉ. ૯૦- વિ.સં. ૧૭૨૭માં લક્ષ્મણ શેઠ પોતાની ઘરે સુદામાપુર ગયા હતા.

ઉ. ૯૧- સુદામાપુરના પ્રતિષ્ઠિત શ્રી ભીમજી તથા શ્રી પીતાંબરભાઈ-એ બંનેએ પહેલાં ઠઠ્ઠાનગરમાં લક્ષ્મણ શેઠના દ્વારા થોડા દિવસ તારતમની ચર્ચા સાંભળી હતી.

પ્ર. ૯૨- લક્ષ્મણ શેઠે એ બંને ભાઈઓની પૂરી ચર્ચા સંભળાવીને ક્યાં સમજદાર બનાવ્યા હતા ?

પ્ર. ૯૩- ભીમજી અને પીતાંબરજી-એ બંને ભાઈ કોના હાથે શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં દીક્ષિત થયા હતા ?

ઉ. ૯૩- વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓમાં ભીમજી અને પીતાંબરજીએ →

પ્ર. ૯૪- એ બંને ભાઈઓ દ્વારા તારતમ ગ્રહણ કર્યા પછી વિઠ્ઠલેશ્વર ગોસાઈના લોકો કેમ નારાજ થયા ?

ઉ. ૯૪- એ બંને ભાઈ વૈષ્ણવ સમાજના બહુ પ્રતિષ્ઠિત અને ધર્મના થંભરૂપ →

પ્ર. ૯૫- ''એ કૌન મારગ પૈદા ભયો'' આ વાક્યાંશ કોણ અને ક્યાં કહી રહ્યા છે ?

ઉ. ૯૫- **''એ કૌન મારગ પૈદા ભયો''** આ વાક્યાંશ સુદામાપુરના વલ્લભાચાર્ય સંપ્રદાયના વૈષ્ણવ અનુયાયીઓમાં હલચલ મચી જવાના કારણે ત્યાંના →

પ્ર. ૯૬- ક્યાં શ્રી લાલદાસજીની ચર્ચા-કથાની ધૂમ મચી ગઈ, જેનાથી વૈષ્ણવ લોકો નિંદા કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૯૬- જ્યારે શ્રી લાલદાસજી ઠઠ્ઠાનગરથી પોતાના નગર સુદામાપુર ગયા, ત્યારે જોયું કે ભીમભાઈ અને પીતાંબરભાઈ તો તેમના ધર્મજ્ઞાન પ્રતિ ઠઠ્ઠાનગરથી જ જિજ્ઞાસુ-પિપાસુ હતા. અતઃ પોરબંદર-સુદામાપુરમાં જ્યારે ઉક્ત બંને ભાઈઓએ શ્રી લાલદાસજીથી પૂરી તરેહ (બધી રીતે) ધર્મ સિદ્ધાંત સમજીને તારતમ ગ્રહણ કર્યો, ત્યારે તેમની સાથે તેમના →

પ્ર. ૯૭- વૈષ્ણવ લોકો કેમ ઈર્ષ્યાના પરવશ થઈને શ્રી લાલદાસજીની નિંદા કરવા લાગ્યા ?

ઉ. ૯૨- ઉક્ત બંને ભાઈ કાર્ય-કારણવશ ચર્ચા શ્રવણ છોડીને ઠઠ્ઠાનગરથી સુદામાપુર પોતાના ઘેર આવી ગયા. પુનઃ તેમને લક્ષ્મણ શેઠે આ વખત પોરબંદરમાં જ ચર્ચા સંભળાવીને સમજદાર અને પરિપક્વ બનાવ્યા હતા.

→ લક્ષ્મણ શેઠ દ્વારા પૂરી રીતે ધર્મ સિદ્ધાંત સમજીને લક્ષ્મણ શેઠ અર્થાત્ લાલદાસજી મહારાજ દ્વારા જ શ્રીમન્નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં દીક્ષા ગ્રહણ કરી હતી.

→ અર્થાત્ બહુ ધનાઢ્ય હતા. આવા લોકો જો પોતાના વર્ષોથી પાલન કરતાં આવેલાં ધર્મથી વિમુખ થઈ જાય, તો પૂર્વ ધર્મની ખતી (હાનિ) તો થવાની જ હતી. યસર્થ વિઠ્ઠલેશ્વર ગોસાઈ-વલ્લભ સંપ્રદાયના મહંત તેમનાથી બહુ નારાજ થયા.

→ ગાદીપતિ ગુરુ ચિંતિત અને આશ્ચર્યવત્ થઈને કહેવા લાગ્યા. તે કહેવા લાગ્યા, ''ન જાણે કયો નવો ધર્મ માર્ગ ઉત્પન્ન થયો છે કે બધા લોકો તેમાં શામિલ થઈ રહ્યા છે. અરે ! અમારા લક્ષ્મણ શેઠ, ભીમ અને પીતાંબર જેવા ઉગ્ર વિદ્વાન પણ ત્યાં ચાલ્યા ગયા.'' આ પ્રકાર તે પોતાના મઠ-મંદિરો તેમજ ઘર-ઘરમાં લોકોને કહેવા લાગ્યા.

→ અન્ય વૈષ્ણવી દોસ્ત અને સંબંધી પણ નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં શામિલ થવા લાગ્યા. લાલદાસ મહારાજ અહીં પૂર્ણ વૈરાગ્યની સાથે ચર્ચા કરતાં હતા. અતઃ અહીં ચર્ચાની બહુ ધૂમ મચી ગઈ અને શ્રોતાઓની જમાતમાં વૃદ્ધિ (વધારો) થતી ગઈ. માનો અહીંયા ચર્ચાનો સાગર ઉમડી પડ્યો હોય. બહુ જ લોકો લાલદાસજી મહારાજથી મંત્ર ગ્રહણ કરી નિજાનંદ સંપ્રદાયમાં દીક્ષિત થયા. ત્યારે વૈષ્ણવ લોકો નિંદા કરવા લાગ્યા, પરંતુ તેમનું કંઈ જ જોર ચાલી શક્યું નહિ.

ઉ. ૯૭- સુદામાપુર-પોરબંદરમાં શ્રી લાલદાસજી શ્રી રાજજીના પ્રત્યક્ષ દર્શન દ્વારા જોર-શોરથી ચર્ચા કરતાં હતા. ત્યાં શ્રી રાજજી-શ્રી કૃષ્ણજીના →

→ મહેરની નિરંતર વર્ષા થતી રહી અને પ્રત્યક્ષ લીલા થવા લાગી. એ વાત દજ્જાલો-ઈર્ષ્યાળુ દૃષ્ટિ રાખવાવાળાઓ માટે નિંદાનો વિષય બની ગઈ →

પ્ર. ૯૮- પુનઃ શ્રી લાલદાસજી પર કઈ-કઈ વાતોનો આક્ષેપ લગાવીને વૈષ્ણવી લોકો શ્રી નિજાનંદ સિદ્ધાંતનો પ્રચાર કરતાં હતા ?

ઉ. ૯૮- વલ્લભાચાર્ય સંપ્રદાયના વૈષ્ણવી લોકો ચર્ચા-શ્રવણના બહાને શ્રી લાલદાસજીની ચર્ચા મંડાણમાં આવીને બેસતાં હતા. જ્યારે શ્રી રાજજી–શ્રી કૃષ્ણજી પ્રત્યક્ષ આરોગવા માટે આવતાં હતા, ત્યારે શ્રી રાજજી દ્વારા વરણ (ધારણ) કરેલાં આભૂષણોમાંથી ઘુંઘરુંનો અવાજ સંભળાતો હતો. એ જ વાતને વૈષ્ણવી લોકો નિંદાનો વિષય બનાવીને શ્રી લાલદાસજી પર આક્ષેપ લગાવતાં કહેતાં હતા, ''આ પ્રણામી લક્ષ્મણ →

પ્ર. ૯૯- શું પૂછવાથી એ નિંદનીય વૈષ્ણવી લોકો જવાબ આપી શકતા નહોતા અને કેમ ?

ઉ. ૯૯- એ નિંદક વૈષ્ણવી લોકો પ્રતિદિન શહેર ભરમાં ઘૂમી-ઘૂમીને (ફરી- →

પ્ર. ૧૦૦- પોરબંદર-લક્ષ્મણપુરમાં લાલદાસજીની ચર્ચા સાંભળીને લોકોમાં શું-શું ભાવ ઉત્પન્ન થતો હતો.

ઉ. ૧૦૦- પોરબંદર-લક્ષ્મણપુરમાં જે લોકો બ્રહ્મજ્ઞાનના જિજ્ઞાસુ-પિપાસુ હતા, તેમને શ્રી લાલદાસજીની વાણી-ચર્ચા અત્યંત મીઠી અને સત્ય પ્રતીત →

પ્ર. ૧૦૧- શ્રી લાલદાસજી કયા પ્રશ્નોને લઈને રાતદિન ચર્ચા અને વાદ-વિવાદ કર્યા કરતાં હતા ?

ઉ. ૧૦૧- શ્રી લાલદાસજી મહારાજ વિશેષ કરીને સુબોધિની ટીકાના તો ચાલીસ પ્રશ્નોને, જે વલ્લભાચાર્યજીએ સુબોધિની ટીકામાં રાખ્યા હતા, જેના →

→ અને તે તરેહ-તરેહની વાતો બનાવીને શ્રી લાલદાસજી મહારાજ અને તેમના ધર્મની નિંદા કરવા લાગ્યા.

→ શેઠે તો કોઈ ઉંદરનો/ઉંદરિયો ધર્મ ચલાવ્યો છે. તે ઉંદરોના પગમાં ઘુંઘરું બાંધી દે છે અને પછી પડદો લગાવી દે છે. ત્યારે થાળ ધરાવીને કહે છે કે જુઓ ! અમારા શ્રી રાજજી-શ્રી કૃષ્ણજી પ્રત્યક્ષ ભોગ આરોગી રહ્યા છે. ન જાણે આ કેવો વિચિત્ર ધર્મ માર્ગ ચાલી નીકળ્યો છે.'' આવો આક્ષેપ/આરોપ લગાવીને વૈષ્ણવી લોકો મનમાની કંઈ પણ બોલતા હતા અને ઈર્ષ્યાવશ ઉક્ત પ્રકારના અપશબ્દોનો પ્રયોગ કરીને નિજાનંદ ધર્મનો પ્રચાર કરતાં હતા. ચામડીની દૃષ્ટી અને કુભાવના રાખવાવાળા લોકો પ્રત્યક્ષ લીલાના પ્રતિ ઉક્ત પ્રકારથી કહેવા લાગ્યા.

→ ફરીને) નિંદા કરતાં રહેતાં હતા. પરંતુ જ્યારે તેમને શ્રીમદ્ભાગવતની સુબોધિની ટીકાના પ્રશ્ન પૂછતાં હતા, તો તે કોઈ પ્રકારે તેમનો ઉત્તર આપી શકતા ન હતા કેમ કે તે પ્રશ્નોનો ઉત્તર તારતમ સંબંધી છે. અતઃ તેમની દાળ ગળી શકતી ન હતી.

→ થતી હતી. કોઈ-કોઈ તો ચર્ચા સાંભળતાં-સાંભળતાં તેમાં જ તન્મય થઈ જતાં હતા. ચર્ચા શ્રવણમાં આવવાવાળાઓમાંથી કેટલાયને તો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થતો હતો. તેથી તે લોકો ચર્ચા-બ્રહ્મજ્ઞાનની પ્રશંસા કરતાં ધરાતા જ ન હતા.

→ અર્થ ખુલસ્ત થવાથી શ્રીજી દ્વારા ગોવિંદ વ્યાસ જાગૃત થયા હતા, તે ચાલીસ પ્રશ્ન લઈને રાતદિન ચર્ચા અને વાદ-વિવાદ કરતાં રહેતાં હતા. કિંતુ તેમના વિરોધી વૈષ્ણવ લોકો પોતાના જ ધર્મગ્રંથ શ્રીમદ્ભાગવતના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી શકતા ન હતા અને મૌન ધારણ કરી રહી જતાં હતા.

પ્ર. ૧૦૨- કોણ લોકો અને કોના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી શકતા ન હતા અને મૌન ધારણ કરી રહી જતાં હતા ?

ઉ. ૧૦૨- તે વૈષ્ણવી લોકો જેના નસીબમાં નિંદા અને કપોળ-કલ્પિત બકવાસ →

પ્ર. ૧૦૩- કોણ-કોણ કુતૂહલ (કૌતુક) વશ માત્ર ચર્ચા સાંભળવા આવ્યા હતા અને ચર્ચા સાંભળીને સુંદરસાથ સમાજમાં શામિલ થઈ ગયા ?

ઉ. ૧૦૩- અહીં-તહીં નિંદા-પ્રશંસાની વિભિન્ન વાતો સાંભળીને કેટલાય લોકો →

પ્ર. ૧૦૪- લાલદાસજી મહારાજના શ્રી મુખની ભાવભરી ચર્ચા સાંભળીને કોણ-કોણ ધર્મમાં શામિલ થયા ?

ઉ. ૧૦૪- લક્ષ્મણપુર-પોરબંદરમાં લાલદાસજી મહારાજની વૈરાગ્યપૂર્ણ અને ભાવભરી ચર્ચા સાંભળીને દામાભાઈ, સૂરચંદ, લાલદાસની ધર્મપત્ની- →

પ્ર. ૧૦૫- ક્યાં નિત્ય પ્રતિ ચર્ચા-કથા, ઉત્સવ-રસોઈ ચાલી રહી છે ? ક્યાંથી આવીને કાનજીભાઈ ધર્મ સમાજમાં દીક્ષિત થયા ?

ઉ. ૧૦૫- પોરબંદર-સુદામાપુર સ્થિત શ્રી લાલદાસજીના ઘરમાં નિત્ય પ્રતિ →

પ્ર. ૧૦૬- ક્યાં ભારી સંખ્યામાં નવા-નવા સુંદરસાથ આવી રહ્યા છે અને તેમની પર શ્રી રાજજીની કેવી કૃપા થઈ રહી છે ?

ઉ. ૧૦૬- પોરબંદર સ્થિત શ્રી લાલદાસજી મહારાજના ઘરમાં બ્રહ્મજ્ઞાનની →

પ્ર. ૧૦૭- આ વખતે જ્યારે શ્રી રાજજીની દયાવંત દૃષ્ટિ શ્રી લાલદાસ અથવા લક્ષ્મણ શેઠ પર પડી, તો શું થયું ?

ઉ. ૧૦૭- શ્રી લાલદાસજી મહારાજના વૈરાગ્યપૂર્ણ પ્રેમ અને ભાવથી ભરેલી ચર્ચાના પ્રભાવથી શ્રોતાગણ ભાવવિભોર થઈ ઉઠતા હતા અને અપાર પ્રેમ →

→ કરવાનું જ લખ્યું હતું, તે બિચારા વૈષ્ણાવી લાલદાસજી દ્વારા પૂછેલાં તેમના પોતાના જ ગ્રંથ-સુબોધિની ટીકાના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી શકતા ન હતા અને જોતાં જ રહી જતાં હતા.

→ કુતૂહલવશ (જિજ્ઞાસાથી) માત્ર ચર્ચા શ્રવણમાં આવવા લાગ્યા. તેમાંથી ગોપીનાથ અને ખેમજી જોશી ચર્ચા સાંભળીને સુંદરસાથ સમાજમાં શામિલ થઈ ગયા.

→ લાલબાઈ, માવજીનો પુત્ર કાનજીભાઈ, જે મસકતના હતા, બ્રહ્મસૃષ્ટિઓ - સુંદરસાથ વગેરે ભારે સંખ્યામાં નિજધર્મમાં શામિલ થયા. પ્રતિદિન નવા-નવા સાથી ચારે તરફથી ચર્ચામાં જૂટ (એકત્રિત) થતાં હતા અને શ્રી રાજજી જેની પર પોતાની કૃપાદૃષ્ટિ નાંખી દેતાં હતા, તે ધ્યાન મગ્ન થઈ ચર્ચા શ્રવણ કરી પોતાનું કામ બનાવી જ લેતાં હતા.

→ ચર્ચા-કથા, ભજન-કીર્તન, ઉત્સવ-રસોઈની ધૂમ મચી રહી હતી. એની વચ્ચે મસકત બંદરના ધર્મપ્રેમી માવજીભાઈના સુપુત્ર કાનજીભાઈએ અહીં આવીને ધર્મ ચર્ચા શ્રવણ કરી અને નિજાનંદ સિદ્ધાંતમાં દીક્ષિત થયા.

→ ભાવભરી ચર્ચા સાંભળીને ધામની બહુ જ સંબંધી આત્માઓ ધર્મમાં દીક્ષિત થઈ. અહીં સુંદરસાથની ઉપર શ્રી લાલદાસજી મહારાજના માધ્યમથી શ્રી રાજજીની અનુપમ અનુકંપાની વર્ષા થઈ.

→ ઉમડી જવાના કારણે તે પોતાની જાતને સંભાળી શકતા ન હતા. ધણીના પ્રતિ એવા હૃદયવિદારક પ્રેમ અને ચર્ચાની ભાવભરી ઓજસ્વિતા (પ્રભાવ-તેજ-જોમ-શક્તિ) ને જોઈને શ્રી રાજજી મહારાજે શ્રી લાલદાસજીને પોતાની નજરમાં લઈ લીધા તથા શ્રી રાજજીની દયાવંત દૃષ્ટિ જ્યારે લક્ષ્મણ શેઠ પર પડી, તો તેની પર એક દૈવિક આપત્તિ આવી.

પ્ર. ૧૦૮- આ સમય લાલદાસજી પર એવી આપત્તિ કેમ આવી કે એક તરફ દૈવિક ધક્કાના કારણે સામાનની સાથે તેમના નવાણુ જહાજ (જલપોત) જ સમુદ્રમાં ડૂબી ગયા અને બીજી તરફ તેમની અસંતુષ્ટ લોકોની નિંદા પણ સહન કરવી પડી ?

ઉ. ૧૦૮- **''જાકે ધનિયે પકડે હાથ''** અર્થાત્ ભૌતિક અને ધાર્મિક એ બંને પક્ષોથી એક સાથે આપત્તિ-વિપત્તિ તેની ઉપર જ વરસે છે, જે પરમાત્માની →

પ્ર. ૧૦૯- ''જબ કછુ ના રહ્યા હાથમેં''-આવી દશા આવવાથી આગળ શ્રી લાલદાસજી મહારાજની સાથે બીજું શું-શું થયું ?

ઉ. ૧૦૯- **''જબ કછુ ના રહ્યા હાથમેં''** અર્થાત્ જ્યારે લાલદાસજી મહારાજના હાથ કંઈ પણ ન રહી ગયું, ત્યારે તેઓ સમજ્યા, ''શ્રી રાજજીની →

પ્ર. ૧૧૦- ઉક્ત પ્રકારનો પ્રકોપ તૂટી પડવાથી લક્ષ્મણ શેઠે શું કર્યુ ? શું તેઓએ ધર્મને દોષ આપ્યો ?

ઉ. ૧૧૦- ઉપરોક્ત પ્રકારનો દૈવિક પ્રકોપ તૂટી પડવાથી શ્રી લક્ષ્મણ શેઠની →

પ્ર. ૧૧૧- શ્રી લાલદાસજીએ ક્યાં સુધી અન્ન ગ્રહણ ન કરવાનું પ્રણ લીધું ?

ઉ. ૧૧૧- હવે લક્ષ્મણ શેઠ સોચવા લાગ્યા, ''શ્રી રાજજીએ ન જાણે મારા માટે આગળ શું સોચ્યું છે ? અતઃ આ વાતની જાણકારી માટે હવે હું ત્યાં →

પ્ર. ૧૧૨- ક્યાં જવાનું લક્ષ્ય રાખીને લક્ષ્મણ શેઠ ક્યાંથી મગરોલ-પાટણ આવ્યા ?

ઉ. ૧૧૨- હવે કેટલાં મહિના અથવા વર્ષના પછી એક દિન લક્ષ્મણ શેઠ પોતાની ઘરે પોરબંદરથી 'સદ્‌ગુરુ ચરણ કો ક્ષેત્ર હૈ, જાએ જહાઁ સબ સોક' આ →

→ દયાદૃષ્ટિના પાત્ર હોય છે. ઉક્ત કથનાનુકૂળ જ લક્ષ્મણ શેઠને પણ એક બાજુ તો વ્યાપાર (વેપાર) માં હાનિ થવાથી માયાનો ધક્કો લાગ્યો. અર્થાત્ સામાનથી ભરેલાં નવાણુ જલપોત (જહાજ) સમુદ્રી તોફાનમાં વહી ગયા અને તેમનો બધો વેપાર ચપટ થઈ ગયો તથા વારે-વારે લેણદાર વેપારી તેમને તંગ કરવા લાગ્યા. પુનઃ બીજી બાજુ ધર્મ વિરોધી લોકો અસંતુષ્ટના કારણ તેમનું અને તેમના ધર્મનો ઊલ્ટો-સીધો પ્રચાર-પ્રસાર કરવા લાગ્યા. હવે અહીં માયાની તરફથી તેમનું દિલ હર તરેહથી હટી ગયું અને તે સદ્‌ગુરુની તરફ પ્રેરિત થઈ ગયા.

→ ઈચ્છા વગર આવું કદી નહીં... કદી નહીં... કદી નહીં થઈ શકતું. ઉપરવાળાની મારી ઉપર અન્ય જ દૃષ્ટિ હશે.'' તે એવું સોચવા લાગ્યા. હવે સાંસારિક ઐશ્વર્યોથી તેમનો લગાવ પૂરી તરેહથી છૂટી ગયો. ધર્મના પ્રતિ તેમનો વિશ્વાસ વધારે વધી ગયો.

→ ચિત્તવૃત્તિ ધર્મમાં લાગી ગઈ અને તે એ સમજવા લાગ્યા, ''મને આ પ્રમાણે સાંસારિક વૈભવોથી દૂર કરવામાં શ્રી રાજજીની બહુ ભારે આંતરિક પ્રેરણા છે.'' ધર્મના પ્રતિ દોષદૃષ્ટિ આવવાના બદલે ધર્મના પ્રતિ તેમનો વિશ્વાસ વધારે વધી ગયો.

→ સુધી અનાજ ગ્રહણ કરીશ નહીં, જ્યાં સુધી હું સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપના દર્શન નહીં કરી લઉં'' આ પ્રકાર લક્ષ્મણ શેઠે નવતનપુરી જઈને સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિના દર્શન કર્યા પછી અન્ન ગ્રહણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી.

→ ધ્યેયથી નવતનપુરી સદ્‌ગુરુ સ્વરૂપ ગાદીપતિજીના દર્શન કરવા એ સોચીને ચાલ્યા કે ''ત્યાં જઈને દર્શન દ્વારા આત્મશાંતિ પ્રાપ્ત કરી અન્ન ગ્રહણ કરીશ.'' અતઃ પોરબંદરથી નવતનપુરી જવાનું લક્ષ્ય રાખીને લક્ષ્મણ શેઠ મગરોલ-પાટણ આવી પહોંચ્યા.

પ્ર. ૧૧૩- મગરોલ-પાટણમાં માનવરૂપી દજ્જાલને કોણે અને કેમ બેસાડયો હતો અને તે દજ્જાલે કેવી રીતે લક્ષ્મણ શેઠની યાત્રામાં વિઘ્ન નાખ્યું ?

ઉ. ૧૧૩- મગરોલ-પાટણ થઈને જ જામનગર જઈ શકાતું હતું. અતઃ મગરોલ-પાટણમાં શેઠજીના શાહુકારોએ માનવરૂપી દજ્જાલોને પ્રહરી (પહેરા) ના રૂપમાં બેસાડી દીધા હતા, જેનાથી તે માનવરૂપી દજ્જાલ અડચણ રૂપે આવીને લાલદાસજીને જામનગર જવા દે નહિ. અતઃ તેઓએ શેઠજીને →

પ્ર. ૧૧૪- લક્ષ્મણ શેઠને બહુ જ નિરાશ કેમ થવું પડ્યું ? કોની આજ્ઞા માનીને તે જામનગર ન જઈને સૂરતની તરફ ચાલી નીકળ્યા ?

ઉ. ૧૧૪- લક્ષ્મણ શેઠજીએ નવતનપુરી ગાદીપતિજીના દર્શન પછી જ પોતાની →

પ્ર. ૧૧૫- હિંમતી લક્ષ્મણ શેઠ સૂરતનું લક્ષ્ય રાખીને મગરોલથી ક્યાં પહોંચ્યા ?

પ્ર. ૧૧૬- દીવ બંદરમાં સુંદરસાથની વચ્ચે લક્ષ્મણ શેઠે સંસારથી વિરક્ત થઈને કેટલાં દિવસો સુધી ચર્ચા કરી ?

પ્ર. ૧૧૭- પુનઃ દીવ બંદરથી ચાલીને લક્ષ્મણ શેઠ ક્યાંથી નાવમાં બેસીને ક્યાં ઉતર્યા ?

પ્ર. ૧૧૮- લક્ષ્મણ શેઠ સૂરત તો પહોંચ્યા, પરંતુ તે ક્યાંથી નાવમાં બેસીને ક્યાં ઉતરીને શ્રીજીને પાસે પહોંચ્યા ? આ સમય કયો વિ.સં. થઈ ચૂક્યો હતો ?

→ રોકતાં કહ્યું, ''આપ જામનગરની તરફ જઈ શકતા નથી કેમ કે આપના શાહુકારોનું કહેવું છે કે જામનગરમાં આપનું ધર્મસ્થાન-તીર્થક્ષેત્ર છે. અતઃ જો ત્યાં જઈને આપ સાધુ બની જશો, તો તેમનું કરજ (દેવું) કોણ ચૂકાવશે ?'' શ્રી લાલદાસજીએ તે પ્રહરીઓને બહુ જ સમજાવ્યા, પરંતુ તે માન્યા નહીં અને કહેવા લાગ્યા, ''આપ ચાહો, તો સૂરતની તરફ જઈ શકો છો, પરંતુ જામનગર નહીં.'' ત્યારે લક્ષ્મણ શેઠે સોચ્યું, ''ગાદીપતિજી જામનગરમાં છે, પરંતુ સાંભળ્યું છે કે ધર્મદાતા સદ્‌ગુરુજી તો હમણાં સૂરતમાં છે. અગર જો એ પ્રહરી મારું સાંભળતાં નથી, તો સદ્‌ગુરુજીના ચરણ જ સાચા (સહી).''

→ પ્રતિજ્ઞા તોડવાનું નક્કી કર્યું હતું. કિંતુ પ્રહરીઓને ન માનવાથી તેમને બહુ જ નિરાશ થવું પડ્યું. અતઃ ઉપરવાળાની મરજી નથી, એ સોચીને પ્રહરીઓની આજ્ઞા સિર પર લઈને તે સૂરતની તરફ ચાલી નીકળ્યા.

ઉ. ૧૧૫- હિંમતના સમ્રાટ લક્ષ્મણ શેઠ સૂરતનું લક્ષ્ય રાખીને મગરોલ-પાટણથી દીવ બંદર આવ્યા.

ઉ. ૧૧૬- દીવ બંદરમાં સુંદરસાથ સમાજની વચ્ચે વૈરાગ્યપૂર્ણ થઈને કથા-ચર્ચા કરતાં લક્ષ્મણ શેઠ પંદર દિવસ રહ્યા. ત્યારબાદ તે દીવ બંદરના સુંદરસાથ સમાજથી વિદાય લઈને આગળ વધ્યા.

ઉ. ૧૧૭- પુનઃ દીવ બંદરના સુંદરસાથથી વિદા લઈને લક્ષ્મણ શેઠ ઘોઘા બંદર આવી પહોંચ્યા. ઘોઘા બંદરથી નાવમાં બેસીને તે સૂરત આવી ગયા. સૂરતમાં નાવથી ઉતરીને સોચવા લાગ્યા, ''સૈયદવાડા ક્યાં છે ?''

ઉ. ૧૧૮- શ્રી લાલદાસજી મહારાજ ઘોઘા બંદરગાહથી નાવમાં બેસીને સૂરત ઉતર્યા અને શ્રી પ્રાણનાથજીની ચરણશરણમાં આવી પહોંચ્યા. આ સમય વિ.સં. ૧૭૨૯ ચાલી રહ્યો હતો. ત્યાં શ્રી રાજજી પણ લાલદાસજીના ઇંતેજારમાં બેઠાં સોચી રહ્યા હતા, ''તે ક્યારે આવી પહોંચશે ?''

પ્ર. ૧૧૯- શ્રી લાલદાસજી શ્રીજીના ચરણોમાં સર્વભાવેન ક્યાં અને કયા વિ.સં. માં સમર્પિત થયા ?

ઉ. ૧૧૯- શ્રીમદ્ભાગવત મહાપુરાણ, મહાભારત અને ગીતાના પ્રકાંડ ધુરંધર →

પ્ર. ૧૨૦- લક્ષ્મણ શેઠને મળતાં જ શ્રીજીને કેવું લાગ્યું અને તે સમય તેઓએ પોતાના શ્રી મુખથી લક્ષ્મણ શેઠને શું કહ્યું ?

ઉ. ૧૨૦- લક્ષ્મણ શેઠને મળતાં જ શ્રી પ્રાણનાથજીને સંતોષ તો થયો જ, પરંતુ →

પ્ર. ૧૨૧- ભોજન ગ્રહણ કરવાના વિષયમાં લક્ષ્મણ શેઠે શ્રીજી સાહેબને શું જવાબ આપ્યો ?

ઉ. ૧૨૧- સદ્ગુરુજીની ઉક્ત આજ્ઞા સાંભળતાં જ લક્ષ્મણ શેઠે વિનયપૂર્વક હાથ →

પ્ર. ૧૨૨- લક્ષ્મણ શેઠની ઉક્ત વાતો સાંભળીને શ્રીજી સાહેબજીએ તેમને શું કહ્યું અને શું નિશ્ચિત કર્યુ ?

ઉ. ૧૨૨- લક્ષ્મણ શેઠની ઉક્ત વાતો સાંભળ્યા પછી શ્રી પ્રાણનાથજીએ તેમને →

પ્ર. ૧૨૩- અહીંયા આવી પહોંચવાથી વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ બ્રહ્માત્માઓને કયો પાવન સમય (સરત-સ્મૃતિ) યાદ કરવાનો આગ્રહ કરી રહ્યા છે ?

ઉ. ૧૨૩- અહીંયા આવી પહોંચવાથી વીતકકાર શ્રી લાલદાસજી મહારાજ બ્રહ્માત્માઓને સંબોધિત કરતાં કહી રહ્યા છે, ‘‘હે સુંદરસાથજી! જેવી રીતે જે ઘડી-સમય પરમાત્માનું નામ સુમિરન પ્રાપ્ત થાય છે, તે ઘડીને ‘શુભઘડી’ કહેવાય છે, તેવી રીતે જે દિવસે ત્રિતાપથી પીડિત આત્મા સાંસારિક ઉલઝનોનો સર્વભાવેન પરિત્યાગ કરી →

→ વૈષ્ણાવી લક્ષ્મણ શેઠ અર્થાત્ શ્રી લાલદાસજી મહારાજ શ્રી પ્રાણનાથજીના ચરણોમાં **''ખાલી લેકર હાથ''** આ દશામાં સર્વભાવેન સૂરતમાં વિ.સં. ૧૭૨૯ માં સમર્પિત થયા.

→ તેમની હિંમત ડબલ ગુણા થઈ ગઈ કેમ કે તેમના વિશ્વસ્થ જમણા હાથ રૂપ તેમજ વિદ્વાન અને સાચા ભક્ત તેમની પાસે આવી પહોંચ્યા. ત્યારબાદ તેઓએ લક્ષ્મણ શેઠને કહ્યું, ''ઊઠો ! હવે ભોજન ગ્રહણ કરો.''

→ જોડીને વિનતિ કરતાં તેમને બતાવ્યું, ''મેં અનાજ ન ખાવાનો પ્રણ લીધો છે. જ્યાં સુધી હું ગાદીપતિ શ્રી બિહારીજીના ચરણોમાં પ્રણામ ન કરી લઉં, ત્યાં સુધી મારા માટે ભોજન ગ્રાહ્ય નથી.''

→ કહ્યું, ''તમારો પ્રણ હવે પૂરો થઈ ગયો છે. ચિંતાની કોઈ વાત નથી.'' અને નિશ્ચિત કરતાં તેમને એ પણ કહી દીધું, ''હવે તમે બ્રહ્મમુનિઓના સમૂહમાં આવી જ ચૂક્યા છો.''

→ સદ્ગુરુજીના શ્રી ચરણોમાં સમર્પિત થઈ જાય છે, તે ઘડીને 'પાવન ઘડી' માનવામાં આવે છે. મારા માટે જાગણી બ્રહ્માંડની આ અત્યંત પાવન ઘડી છે. અતઃ આ ઘડીને જરા સ્મરણ કરો.'' આ રીતે આગ્રહ કરતાં તે ચાહે છે કે આવી 'પાવન ઘડી' સમસ્ત સાથના જીવનમાં પણ યથાશીઘ્ર આવી જાય, જેનાથી શીઘ્ર (સત્વર) જ બ્રહ્માત્માઓ ધામ પહોંચી શકે.

-(પ્રકરણ-૩૧, પ્રશ્ન-ઉત્તર નં.-૧૨૩, કુલ સં. ૧૧૨૭+૧૨૩=૧૨૫૦).

પૂર્વાંશ - પ્રથમ ખંડ સમાપ્ત.

નોંધ :-

યશવંતી કહે મારા શ્રદ્ધા સુમન સાથજી !

તમો ઘેર જ બેઠાં બેઠાં, જરૂર આ મનન કરજો રે ।

મનન કરી પ્રેમ ધરી, જલ્દી પરમધામ આવજો રે ।।

યશવંતી કહે મારા ધામસ્થ સાથજી ....

-પ્રણામ

આહ્વાન

નિસદિન રંગ મોહોલન મેં, સાથ સ્યામાજી શ્યામ ।
યાદ કરો સુખ સબોં અંગોં, જો કરતે આઠોં જામ ।।

-(શ્રી પરિક્રમા, પ્ર. ૪/ચો.૫).

અર્થ : હે મારા ધામના શ્રદ્ધા સુમન સુંદરસાથજી !

આપણે બધા અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ-શ્રી રંગમહલમાં રાતદિન શ્રી શ્યામશ્યામાજીના સાથે કેવી રીતે રહેતાં હતા ? પોતાના અંગ-પ્રત્યંગથી તે સુખોને યાદ કરો, જેને અમે આઠેય પ્રહર ચોવીસ કલાકની લીલાઓ દ્વારા નિરંતર પ્રાપ્ત ક્ર્યા કરતી હતી ! આટલું તો કરો !!

-લેખક

- શ્રી રાજ-

શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્ર ચે. ટ્રસ્ટ તથા
શ્રી પ્રાણનાથ મહિલા મંડળ (રજિ.) બોરીવલી, મુંબઈ.
ઈ. સ. ૧૯૯૮ થી ૨૦૧૪ સુધીના પ્રકાશન -

૧.	વિવરણ પત્રકો સમીક્ષા		- નેપાળી
૨.	વિવરણ પત્ર કી સમીક્ષા	} (ઈ.સ.૧૯૭૮માં નેપાળ-ધરાન મંદિરથી પ્રકાશન થયું છે.)	- હિન્દી
૩.	મોહજલકો પાંચ પ્રકરણ		- નેપાળી
૪.	શ્રી દીનદયાલ સૂક્તિ		- હિન્દી to English
૫.	સમીક્ષા - સંસાર ઔર મેરા ભર્તાર કી		- હિન્દી
૬.	સમીક્ષા - સંસાર ઔર મેરા ભર્તારની		- ગુજરાતી
૭.	Samiksha-A reply to Sansar Aur Mera Bhartar		- English
૮.	સંસાર ઔર મેરા ભર્તાર કી સમીક્ષા કા 'ઉપસંહાર'		- હિન્દી
૯.	સંસાર ઔર મેરા ભર્તારની સમીક્ષાના 'ઉપસંહાર'		- ગુજરાતી
૧૦.	વિરાટ વિજ્ઞાન દર્પણ		- હિન્દી
૧૧.	વિરાટ વિજ્ઞાન દર્પણ		- ગુજરાતી
૧૨.	અપના ધામ દર્શન (દીનદયાલ કૃત મઝલી વૃત્ત)		- હિન્દી
૧૩.	આપણું ઘર પરમધામ (દીનદયાલ કૃત વચલી વૃત્ત)		- ગુજરાતી
૧૪.	આફ્નૈ ઘરકો વર્ણન (દીનદયાલ કૃત નેપાળી વૃત્ત)		- નેપાળી
૧૫.	ચર્ચની કે પ્રશ્નોત્તર (દીનદયાલ કૃત)		- હિન્દી
૧૬.	ચર્ચનીના સવાલ-જવાબ (દીનદયાલ કૃત)		- ગુજરાતી
૧૭.	વિરાટ વિજ્ઞાન દર્પણકે સવાલ-જવાબ (દીનદયાલ કૃત)		- હિન્દી
૧૮.	વિરાટ વિજ્ઞાન દર્પણના પ્રશ્નોત્તર (દીનદયાલ કૃત)		- ગુજરાતી
૧૯.	અષ્ટાદશોડધ્યાયઃ (કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબના)		- હિન્દી

૨૦.	અષ્ટાદશોઽધ્યાય:	(કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબના)	- ગુજરાતી
૨૧.	અષ્ટાદશોઽધ્યાય:	(’’ ’’ ’’)	- નેપાળી
૨૨.	પંચરોશની	(’’ ’’ ’’)	- હિન્દી
૨૩.	પંચરોશની	(’’ ’’ ’’)	- ગુજરાતી
૨૪.	પંચરોશની	(’’ ’’ ’’)	- નેપાળી
૨૫.	ત્રિરંગી બોધ	(’’ ’’ ’’)	- હિન્દી
૨૬.	ત્રિરંગી જ્ઞાન	(’’ ’’ ’’)	- ગુજરાતી
૨૭.	દ્વાદશ પ્રકાશ	(’’ ’’ ’’)	- હિન્દી
૨૮.	દ્વાદશ પ્રકાશ	(’’ ’’ ’’)	- ગુજરાતી
૨૯.	મેહેર સાગર - નિત્ય પાઠ	(’’ ’’ ’’)	- હિન્દી
૩૦.	મેહેર સાગર - નિત્ય પાઠ	(’’ ’’ ’’)	- ગુજરાતી
૩૧.	સેવા - પૂજા (દૈનિક)		- હિન્દી
૩૨.	સેવા - પૂજા (દૈનિક)		- ગુજરાતી
૩૩.	ચર્ચની પટ દર્શન		- -
૩૪.	અભિનંદન ગ્રંથ (૧૦૮ શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ હીરક જયંતિ)		- હિન્દી
૩૫.	સેવા-પૂજા (અર્થ સહિત)		- ગુજરાતી
૩૬.	અષ્ટ પ્રહર સેવા-પૂજા (અર્થ સહિત)		- ગુજરાતી
૩૭.	સ્વામી શ્રી લાલદાસજી મહારાજ પ્રણીત બીતક સાહેબ કે શ્રી દીનદયાલ કૃત સવાલ-જવાબ ૩ ખંડો મેં ૧. પૂર્વાંશ - પ્રથમ ખંડ - મજલ શુરૂઆત સે સૂરત પર્યન્ત ૨. મધ્યાંશ - દ્વિતીય ખંડ - મજલ સૂરત સે ઉદયપુર પર્યન્ત ૩. ઉત્તરાંશ - તૃતીત ખંડ - મજલ મંદસોર સે બીતક સમાપ્તિ		- હિન્દી

૩૮. સ્વામી શ્રી લાલદાસજી મહારાજ પ્રણિત વીતક સાહેબના
શ્રી દીનદયાલ કૃત પ્રશ્નોત્તર ૩ ખંડો માં - ગુજરાતી
૧. પૂર્વાંશ - પ્રથમ ખંડ -મજલ શરૂઆતથી સૂરત પર્યંત
૨. મધ્યાંશ - દ્વિતીય ખંડ - મજલ સૂરતથી ઉદયપુર પર્યંત
૩. ઉત્તરાંશ - તૃતીત ખંડ - મજલ મંદસોરથી વીતક સમાપ્તિ

૩૯. મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી પ્રણીત કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ
અંતર્ગત સ્થિત શ્રી કિરંતન ઔર શ્રી પ્રકાશ ગ્રંથ કે
'પુરાના કિરંતન' ઔર 'ભાગવત કા સાર' - હિન્દી

૪૦. મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી પ્રણિત કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબના
અંતર્ગત સ્થિત શ્રી કિરંતન અને શ્રી પ્રકાશ ગ્રંથના
'કિરંતન પૌરાણિક' અને 'ભાગવતનો સાર' - ગુજરાતી

- પુસ્તક ક્રમ સમાપ્ત.

❖ પ્રણામ ❖